

Holy Bible

Aionian Edition®

Ts‘əxna miz
Tsakhur Azerbaijani Bible

AionianBible.org
The world's first Holy Bible untranslation
100% free to copy and print
also known as "The Purple Bible"

Holy Bible Aionian Edition ®

Ts'əxna miz
Tsakhur Azerbaijani Bible

Creative Commons Attribution ShareAlike 4.0 International, 2018-2025

Source text: eBible.org

Source version: 4/18/2025

Source copyright: Creative Commons Attribution ShareAlike 4.0
Institute for Bible Translation, 2022

Formatted by Speedata Publisher 5.1.9 (Pro) on 6/3/2025

100% Free to Copy and Print

TOR Anonymously

<https://AionianBible.org>

Published by Nainoia Inc, <https://Nainoia-Inc.signedon.net>

All profits are given to <https://CoolCup.org>

We pray for a modern Creative Commons translation in every language
Translator resources at <https://AionianBible.org/Third-Party-Publisher-Resources>

Report content and format concerns to Nainoia Inc

Volunteer help is welcome and appreciated!

Celebrate Jesus Christ's victory of grace!

Preface

Ts'əxna miz at AionianBible.org/Preface

The *Holy Bible Aionian Edition* ® is the world's first Bible *un-translation!* What is an *un-translation?* Bibles are translated into each of our languages from the original Hebrew, Aramaic, and Koine Greek. Occasionally, the best word translation cannot be found and these words are transliterated letter by letter. Four well known transliterations are *Christ*, *baptism*, *angel*, and *apostle*. The meaning is then preserved more accurately through context and a dictionary. The Aionian Bible un-translates and instead transliterates eleven additional Aionian Glossary words to help us better understand God's love for individuals and all mankind, and the nature of afterlife destinies.

The first three words are *aiōn*, *aiōnios*, and *aīdios*, typically translated as *eternal* and also *world* or *eon*. The Aionian Bible is named after an alternative spelling of *aiōnios*. Consider that researchers question if *aiōn* and *aiōnios* actually mean *eternal*. Translating *aiōn* as *eternal* in Matthew 28:20 makes no sense, as all agree. The Greek word for *eternal* is *aīdios*, used in Romans 1:20 about God and in Jude 6 about demon imprisonment. Yet what about *aiōnios* in John 3:16? Certainly we do not question whether salvation is *eternal!* However, *aiōnios* means something much more wonderful than infinite time! Ancient Greeks used *aiōn* to mean *eon* or *age*. They also used the adjective *aiōnios* to mean *entirety*, such as *complete* or even *consummate*, but never infinite time. Read Dr. Heleen Keizer and Ramelli and Konstan for proofs. So *aiōnios* is the perfect description of God's Word which has *everything* we need for life and godliness! And the *aiōnios* life promised in John 3:16 is not simply a ticket to eternal life in the future, but the invitation through faith to the *consummate* life beginning now!

The next seven words are *Sheol*, *Hadēs*, *Geenna*, *Tartaroō*, *Abyssos*, and *Limnē Pyr*. These words are often translated as *Hell*, the place of eternal punishment. However, *Hell* is ill-defined when compared with the Hebrew and Greek. For example, *Sheol* is the abode of deceased believers and unbelievers and should never be translated as *Hell*. *Hadēs* is a temporary place of punishment, Revelation 20:13-14. *Geenna* is the Valley of Hinnom, Jerusalem's refuse dump, a temporal judgment for sin. *Tartaroō* is a prison for demons, mentioned once in 2 Peter 2:4. *Abyssos* is a temporary prison for the Beast and Satan. Translators are also inconsistent because *Hell* is used by the King James Version 54 times, the New International Version 14 times, and the World English Bible zero times. Finally, *Limnē Pyr* is the Lake of Fire, yet Matthew 25:41 explains that these fires are prepared for the Devil and his angels. So there is reason to review our conclusions about the destinies of redeemed mankind and fallen angels.

The eleventh word, *eleēsē*, reveals the grand conclusion of grace in Romans 11:32. Please understand these eleven words. The original translation is unaltered and a highlighted note is added to 64 Old Testament and 200 New Testament verses. To help parallel study and Strong's Concordance use, apocryphal text is removed and most variant verse numbering is mapped to the English standard. We thank our sources at eBible.org, Crosswire.org, unbound.Biola.edu, Bible4u.net, and NHEB.net. The Aionian Bible is copyrighted with creativecommons.org/licenses/by/4.0, allowing 100% freedom to copy and print, if respecting source copyrights. Check the Reader's Guide and read at AionianBible.org, with Android, and with TOR network. Why purple? King Jesus' Word is royal and purple is the color of royalty! All profits are given to CoolCup.org.

History

Ts'əxna miz at AionianBible.org/History

- 06/21/75 - Two boys, P. and J., wonder if Jesus saves all and pray.
- 04/15/85 - Aionian Bible conceived as B. and J. pray.
- 12/18/13 - Aionian Bible announced as J. and J. pray.
- 06/21/15 - Aionian Bible birthed as G. and J. pray.
- 01/11/16 - AionianBible.org domain registered.
- 06/21/16 - 30 translations available in 12 languages.
- 12/07/16 - Nainoia Inc established as non-profit corporation.
- 01/01/17 - Creative Commons Attribution No Derivatives 4.0 license added.
- 01/16/17 - Aionian Bible Google Play Store App published.
- 07/01/17 - 'The Purple Bible' nickname begins.
- 07/30/17 - 42 translations now available in 22 languages.
- 02/01/18 - Holy Bible Aionian Edition® trademark registered.
- 03/06/18 - Aionian Bibles available in print at Amazon.com.
- 09/15/18 - Aionian Bible dedicated as J. and J. pray again.
- 10/20/18 - 70 translations now available in 33 languages.
- 11/17/18 - 104 translations now available in 57 languages.
- 03/24/19 - 135 translations now available in 67 languages.
- 10/28/19 - Aionian Bible nursed as another J. and J. pray.
- 10/31/19 - 174 translations now available in 74 languages.
- 02/22/20 - Aionian Bibles available in print at Lulu.com.
- 05/25/20 - Illustrations by Gustave Doré, La Grande Bible de Tours, Felix Just.
- 08/29/20 - Aionian Bibles now available in ePub format.
- 12/01/20 - Right to left and Hindic languages now available in PDF format.
- 03/31/21 - 214 translations now available in 99 languages.
- 11/17/21 - Aionian Bible Branded Leather Bible Covers now available.
- 12/20/21 - Social media presence on Facebook, Twitter, LinkedIn, YouTube, etc.
- 01/01/22 - 216 translations now available in 99 languages.
- 01/09/22 - StudyPack resources for Bible translation study.
- 01/23/22 - Volunteers celebrate with pie and prayer.
- 02/14/22 - Strong's Concordance from Open Scriptures and STEPBible.
- 02/14/23 - Aionian Bible published on the TOR Network.
- 12/04/23 - Eleēsē added to the Aionian Glossary.
- 02/04/24 - 352 translations now available in 142 languages.
- 05/01/24 - 370 translations now available in 164 languages.
- 08/05/24 - 378 translations now available in 165 languages.
- 08/18/24 - Creative Commons Attribution 4.0 International, if source allows.
- 10/20/24 - Gospel Primer handout format.
- 11/24/24 - Progressive Web Application off-line format.
- 01/28/25 - All profits are given to CoolCup.org.
- 03/12/25 - 382 translations now available in 166 languages.
- 05/04/25 - 393 translations now available in 175 languages.
- 05/27/25 - 462 translations now available in 229 languages.

Table of Contents

OLD TESTAMENT

Ts'etta ixhaynbı	11
Qıgeepç'iy	85
Rut	140
1 Samuelin	149
2-Samuelin	230
Daniyal	298
Yunus	323
Malakiya	327

NEW TESTAMENT

Matta	337
Yəhye	420
Yaaq'ub	485

APPENDIX

Reader's Guide
Glossary
Maps
Destiny
Illustrations, Doré

OLD TESTAMENT

Mang'vee Eden bağne şargılqa g'oramişa'an malaaikariy harine suralqa iliyk'aran ts'ayikan

g'ilinc giyxhe i'mrene yivelqa æəna yəq avqecenva.

Ts'etta ixhaynbi 3:24

Ts'etta ıxhaynbı

1 Ts'etta Allahee xəybıyyıç 'iye itxın. **2** Ç'iye aq'vabıdena q'əradniy vod. K'orane xhyanbışın oodun ciga miç'axdaniy vod. Allahın Rı'h xhyanbışıl ooadniy alcaxxva. **3** Allahee uvhuyn: «Hasre işiğ ixhecen». İşiğ ıxhayn. **4** Allahık'le g'acuyn, işiğ yugda vod. Qiyğa Mang'vee işiğ miç'axiyvalike cura'uyn. **5** Allahee işiğis «yiğinyığ», miç'axiyvalis «xəm» dobı huvu. Xəm quvxha, miç'eediy qıxha; in ts'ettiyn yiğ ıxha. **6** Qiyğa Allahee uvhuyn: «Hasre xhyanbışde yı'q'nee arka vuxhecen, xhyanbı sana-sançıke cure'ecen». **7** Həməxüdud ıxhayn. Allahee arka haa'ana, arkayn, çik avuduniy oodun xhyanbı sana-sançıke cura'anbı. **8** Allahee mane arkays «xəv» do huvu. Xəm quvxha, miç'eediy qıxha; in q'öd'esin yiğ ıxha. **9** Qiyğa Allahee uvhuyn: «Hasre xəək avudun xhyanbı sacigeeqa salecen, qeqquyn ciga g'acecen». Həməxüdud ıxhayn. **10** Allahee qeqquyne cigayk'le «ç'iye», xhyan sadıyne cigayk'leme «deryahbıva» dobı huvu. Allahık'le g'acuyn, inəxüd yugda vod. **11** Qiyğa Allahee uvhuyn: «Hasre ç'iyeyn aq'va xhınak qixhecen: toxumbınan ok'bı-alafbı, curayn-curayn meyvabı eyxhen yivar aleyle'ecen, toxumbıd meyvabışde ad ixhecen». Həməxüdud ıxhayn. **12** Ç'iyeyne aq'vayn alabı aleyli'inbı: toxumbınan ok'bı-alafbı, curayn-curayn meyvabı eyxhen yivarid alyadiynbı, toxumbıd meyvabışde ad ıxha. Allahık'le g'acuyn, inəxüd yugda vod. **13** Xəm quvxha, miç'eediy qıxha; in xhebid'esin yiğ ıxha. **14** Qiyğa Allahee uvhuyn: «Hasre xəəne arkee xəm yiğike cura'an işiğbı ixhecen. Mançın fəsilbı, yiğbı, senbı hagvecen. **15** Hasre manbı xəə'ed işiğbı ıxha,

ç'iyeylqa gyatk'vecen». Həməxüdud ıxhayn. **16** Allahee q'ölle xədin işarti ha'u: yiğinyiğ vuk'lek ıkkeecenva xədin işarti, xəm vuk'lek ıkkeecenva k'iniyn işarti. Mang'vee xənebid ha'uynbı. **17** Allahee manbı xəənə arkeqa gitk'iniynbı, ç'iyeylqa işiğ gehecenva, **18** yiğiy xəm vuk'lek ıkkeecenva, işiğike miç'axvalla curee'ecenva. Allahık'le g'acuyn, inəxüd yugda vod. **19** Xəm quvxha, miç'eediy qıxha; in yoq'ud'esin yiğ ıxha. **20** Qiyğa Allahee uvhuyn: «Hasre xhyanbı nafas iləşsene karbışikva gyats'ece, ç'iyeyl oo xəə xətta şit'yar aledxvecen». **21** Allahee xhyanee eyxhen ç'ak'in karbı, harne curaylin baluğar, gırğın hadağvan nafas helen karbı, mançika sacigee harne curaylin gırğın xılıbışkan şit'yar itxhın. Allahık'le g'acuyn, inəxüd yugda vod. **22** Allahee mançıs xayir-düə huvu eyhen: «G'adı xət qetxhe, deryahbışeedin xhyanbı gyats'e'e; şit'yarid ç'iyeyne aq'val geed qetxhecen».

23 Xəm quvxha, miç'eediy qıxha; in xhod'esin yiğ ıxha. **24** Qiyğa Allahee uvhuyn: «Hasre ç'iyeyne aq'vayn harne curaylin nafas helen karbı: çavra-vəq'ə, hadağvan həyvanar, çolun həyvanar iyxhnecen». Həməxüdud ıxhayn. **25** Allahee curayn-curayn çolun həyvanar, çavra-vəq'ə, ç'iyeyl hadağvan, gırğın nafas helen həyvanar itxhıninbı. Allahık'le g'acuyn, inəxüd yugda vod. **26** Qiyğa Allahee uvhuyn: «Yişde k'op'yelyna, Şak akarana insan ixhanas. Hasre mang'vee deryahbışeene baluğaaşis, xəəne şit'yaşaşis, çavra-vəq'əys, gırğine ç'iyeyne aq'vays, ç'iyeyl hadağvane gırğınçis xəbvalla hee'ecen». **27** Allahee insan Cune k'op'yeyl irxhın, Allahne k'op'yeyl irxhın, Adamiyiy zəiyfa ipxhın. **28** Allahee manbışıs xayir-düə

huvu, uvhuyn: «Vuxooxu geeb qepxhe, ç'iyeyn aq'va gyats'e'e, mana vuşda vob. Deryahbişeeene baluğaaşis, xəəne şit'yaasış, ç'iyeyl hadağvane gırgıne nafas helençis xəbvalla he'e». **29** Allahee uvhuyn: «Haane, çiyeyne aq'val toxum hoolen ok'bıd-alafbıd, gırgıne yivaşın meyvabı şos helenbı, oxhnecenga. **30** Gırgıne ç'iyeylne həyvanaaşis, gırgıne xəəne şit'yaasış, gırgıne hadağvançis – nençeyiy i'mren nafas vod, gırgıncıscad – Zı oxhnecenga xhinakin ok'bı helenbı». Həməxüdud ixhayn. **31** Allahık'le g'ecen, itxhının gırgın kar geed yugda vod. Xəm quvxha, miç'eediy qıxha; in yixhıd'esin yiğ ixha.

2 İnəxüd, xəybışınıy ç'iyeyn, maane gırgıne karan itxhiniy ç'əvexhen. **2** Allahee yighıd'esde yiğılqameen işbı ç'əvə'ənbı, yighıd'esde yiğıl, hı'yne işbışiker curxha manzil haa'a. **3** Allahee yighıd'esde yiğıs xayir-düə huvu, man yiğ mansa yiğbışık'e curuiyn, mane yiğıl gırgın ha'an işbı ç'əvüü manzil haa'a. **4** Xəybıyyıç'ıye itxhiniyle qiyğıyna hekaye: Rəbb Allahee xəybıyyıç'ıye itxhiniyle qiyğa, **5** ç'iyeyne aq'val ok'bıyyı yivar ələə deşdiy. Rəbb Allahee gyoğiy g'ixdevuva, sayid ç'iyee ezasda insan deşva, mançıl-alla məxüd ixha. **6** Xhyanıd ç'iyençeniy əlqəən. Mane xhyanked ç'iyesin xhyannıy eyxhen. **7** Manke Rəbb Allahee ç'iyeyne nyuq'vneke insan hı'i, mang'une quşeeqa i'mrene nafasna uf üvxhü. Həməxürur insan üç'ür qıxha. **8** Qiyğa Rəbb Allahee şargılne Edenıl sa bağ ezu, irxhınna insanır maqa gixhxhi. **9** Maa'ad Rəbb Allahee ç'iyeyl uftanda g'ecen, ittun oxhanas eyxhen meyvabınan xətta curayn-curayn yivar aleyli'i. Mang'vee q'öble menne yivaşık idyakarana yiv oozu: sa

yivene meyvabışə i'mı'r hoole, mansançined meyvabışə
yuguniy pisin ats'axhya'asın ats'al hele. **10** Bağış xhyan
helena sa damaniy Edenençe gyobatsts'e, mançeb mana
yoq'ne cigeeqaniy bit'alooxhe. **11** Mançine sançin do
Pişon vod. Mana bıkırne Xavila ölkayne hiqiy-allançeniy
gyobatsts'e. Maa'ad g'izil qığəə. **12** İne ölkayn g'izil
yugun vod. İnyaa'ad yugun evanan gatraniy giranna eke
oniksib vooxhena. **13** Q'öb'esde damayn do Gixonodun.
Manab bıkırne Kuş ölkayne hiqiy-allançeniy gyobatsts'e.
14 Xhebid'esde damayn do Dəclə (Tigir) vodun. Mana
Aşşur ölkayne şargile gyobatsts'e. Yoq'ub'esda damab
Fəratobna (Yefrat). **15** Rəbb Allahee insan Edenne bağeeqa
giyxhena, man ezu, çıqar ilekkecenva. **16** Rəbb Allahee
insanıs əmi'r hav'u uvhuyn: «Bağeene gırgıne yivaaşın
meyvabı ıkkang'a oxhanas əxə. **17** Saccu yuguniy pisin
ats'axha'ane yivena meyva umooxhan, mana opxhunne
yiğıl qik'asda». **18** Rəbb Allahee meed eyhen: «İnsan
sayrena ıxhay yugda deşod, Zı mang'usda cus sik'ına
sa kumagçiy ixhanasda». **19** Rəbb Allahee gırgın çolun
həyvanarıd, xəən şit'yarıd nyuq'neke ha'a. Qiyğa Allahee
manbı insanne k'anyaqa adaylenbı, g'aces, mang'vee
nəxdun dobıiyı mançis heles. İnsanee nene həyvanıñ nen
doyiy gixhxı, məxüdüd axvan. **20** İnsanee gırgıne çavra-
vəq'əys, çolane həyvanaaşıs, xəəne şit'yaaşıs do hele,
saccu cus sik'ına kumag ha'asda iveeke deş. **21** Mane
gahil Rəbb Allahee insan k'orane nik'eeqa g'ixele. Mana
nik'eenang'a Rəbb Allahee mang'une miglene t'eleyna sa
alyapt'ı, çin cigad çurunuka gyats'ı. **22** Rəbb Allahee
insanıke alyapt'iyne miglene t'eleype xhunaşşe irxhin.

Yicir insanne k'anyaqa qarı. **23** İnsanee uvhuyn: «İlekke, inə yeqqees ixbavud! İna bark'v yizde bark'una vob, Çurud yizde çurununod. Do «xhunaşşe» ixhes, Mana adamiyke alyart'uva». **24** Mançıl-allı adamee dekkiy yed g'alyabaçče, xhunaşşeyka eyxhe. Adamiyyi xhunaşşe sa vooxhe. **25** Adamiy cuna xhunaşşe – q'öyursana ts'elebniy vob, manbişis mançile naş qexhe deşdiy.

3 Rəbb Allahee itxınne çolune həyvanaşına, gırğınçile hiyləgarna xoçeniy vob. Xoçeyn zəiyfayk'le uvhuyn: – Hək'edane, Allahee şok'le bağeene yivaşaına nençinacab meyva umooxhan uvhu? **2** Zəiyfee xoçeyk'le eyhen: – Bağeene yivaaşın meyvabı oxhanas əxə. **3** Saccu bağne yi'q'neene yivene meyvabışde hək'ee Allahee uvhu: «Mançike umoyxhan, mançık sumoot'a, deşxhee, hapt'asınbi!» **4** Xoçeyn zəiyfayk'le uvhuyn: – Deeş, nəxübcab hapt'as deş. **5** Allahık'le ats'an, mane yivena meyva opxhuning'a vuşun ats'al geed qixhes, yuguniy pisin ats'axhxha Allah xhinne qepxhes. **6** Zəiyfayk'le g'ecen, mane yiven meyvabı oxhanasıd karaə vod, ulesqadıd yugda vod qöö, ats'al ıkkənəng'usud ıkkənəhdid. Mançıl-allab məng'ee mana meyva qopxu opxhanna. Qiyğab k'ane ulyorzulyne adamiys meyva hoole, mang'veeyib ooxhanna. **7** Mane gahil q'öng'ussana ats'al qadayle, ts'eleb vuxhay ats'axhen. Məxiüd ixa manbişe incilyne t'eleyke cos tanalanqanbı ha'u. **8** Manbışık'le yiğine serinne gahil bağee iykaran Rəbb Allahın niq' g'iyxhe. Manbı heepxı bağeene yivaşaına yi'q'nee dyuguleebaxhe. **9** Rəbb Allahee Aadamlıqə onu'u, qiyghanan: – Ğu nyaane? **10** Mang'vee eyhen:

- Bağeead yiğin niq' g'ayxhı, ts'eler ixhal-allı qərq'i'n dyugulxhana. **11** Rəbb Allahee eyhen: - Şavaane ts'eler ixhay vas ats'axha'u? Vas oxhanas q'adağa hav'uyne yivena meyvane opxhun deşxhee? **12** Aadamee eyhen: - Zaka sacigee yixhecenga, Ğu hiyyuyn xhunaşşe mane yivene meyvayke zas huvu, zınab opxhunna. **13** Rəbb Allahee zəiyfayk'le eyhen: - Ğu hi'yin hucoon? Zəiyfee eyhen: - Xoçeyn zı yəqqı'lə qığeyhı, zınab opxhunna. **14** Rəbb Allahee xoçeyk'le uvhuyn: - Ğu in ha'uyl-allı, gırgıne çavra-vəq'eyne, çolane həyvanaşine yı'q'nee lə'nat g'azanmişa'a: i'mi'rvolle vuxhnel habğı nyaq'v ooxhanas. **15** Zı yiğniyyi zəiyfayne əreeqa, vuşde kulyfatbişde əreeqa duşmaniyvalla abçes. Şeng'une kulyfatın yiğne vuk'les i'xhəs, günab mang'une mi'q'les üvxhəs. **16** Qiyğɑ Rəbb Allahee zəiyfayk'le eyhen: - Vas vuxhnenang'a geeb xəppa əziyyat hevles, uşaxar k'ovaka vuxas. Aadamee valqa k'ırı gyaqqı vas ıkkiykanas, Meeb mang'veecab xəbvalla vas haa'as. **17** Qiyğɑ Rəbb Allahee Aadamık'leme uvhuyn: - Ğu xhunaşşel k'ırı alixhxı umooxhan uvhuna meyva opxhun. Həşdeb val-allı nyaq'v lə'natləmiş vuxha. I'mi'rvolle zəhmətika ġu vasın g'ik nyuq'vnel ha'as. **18** Mançın vas zazaayiy ġi'ç'iy aleylya'as, günad, ġu ezuyne ç'iyel hucooyiy alyası man oxhanas. **19** Ligayne şinika hi'yin g'ik oxhanas nyuq'vneqa sak'alasmee, Mançike alyart'uva. Ğu nyaq'v vorna, nyuq'vnelqar sak'alasda. **20** Aadamee xhunaşşeyn do Həva (i'mi'r) giyxhe. Mana ç'iyeylne aq'val vuxhaynbışda girging'una yed yeexhe. **21** Manke Rəbb Allahee Aadamlıqayıy xhunaşşelqa g'ekvayke tanalinbı hi'i, aly'aanbı. **22** Qiyğɑ Rəbb Allahee uvhuyn:

«Haane, insanık'le yuguniy pisin hucoo ixhay ats'axha, yişda sa xhinne qexhe. Hasre ı'mrene yivena meyva qopxu umooxhancen, hammaşıysırimaxvaacen!» **23** Vuc alyart'uyne nyuq'vnel işlemişxhecenva, Rəbb Allahee insan Edenne bağeençe g'e'eşsena. **24** Mang'vee Eden bağne şargılqa g'oramişa'an malaaiakariy harine suralqa iliyk'aran ts'ayikan g'ilinc giyxhe ı'mrene yivelqa əəna yəq avqecenva.

4 Aadam xhunaşse Həvayka g'alirxhu, mana vuxhne ayxu Gabil uxu. Həvee eyhen: «Rəbbike zı insan pay xhinne alyart'u». **2** Qiyğa məng'ee Gabilna çoc Habil uxooxa. Habil vəq'əbı uxhiyxhanna eyxhe, Gabilir ç'ije ezana. **3** Sabara vaxt İlgevç'yle qiyğa Gabilee Rəbbis ç'iyeyl alyadiynçike nugbar adayle. **4** Habileyid ts'etta syurunee ixhayne nekke yugne vəq'əbışike adayle. Rəbbee Habilir, Habile adıynbid q'abıl ha'anbı. **5** Gabilir, Gabilee adıynbid Rəbbee q'abıl ha'a deş. Mançıl-alla Gabil it'umra qəllamişxha aq'va gyavaxana'a. **6** Rəbbee Gabilik'le uvhuyn: – Nya'a qəllamişxha? Nya'a aq'va gyavaxanı'i? **7** Nya'a yugna iş haa'axhee, Zı q'abıl hidyaa'aye? Yugna iş hidyaa'axhee, binahın akkayne ögee gugu hav'u ġu gozet ha'a. Mançın xuruş valqa vod, ġu mançıs xəbvalla haa'as vukkan. **8** Qiyğa Gabilee Habilik'le eyhen: – Qora çoleeqa vüqqəs. Maa'ad Gabilee çoculqa xıl g'ot'ul, mana gek'ana. **9** Qiyğa Rəbbee Gabilike qidghin hi'byn: – Çoc Habil nyaane? Mang'vee eyhen: – Ats'a deş, nya'a zı çocuna g'aravulyne vor? **10** Rəbbee eyhen: – ġu hi'byn hucoon?! Çocune eban ç'iyençe Zalqa ona'a. **11** Mane nyuq'vnen yiğne xileke k'yapk'inna çocuna eb höögəs ghal aaqı.

Mançıl-allab ġu ine nyuq'vnel bed-düə alyabat'a. **12**
G'iyniyke şaqqa ġu nimee yugda ç'ye ezeeyid, mançin
vas ikkanəxütidin kar heles deş. Ĝu ciga deşda g'e'essonuna
xhinne ixhes. **13** Gabilee Rəbbik'le eyhen: – Yizda cazaa
ts'its'a'asınçileb hexxaba vob. **14** Haane, Ĝu zi g'iyna
ç'iyeyne aq'valer g'e'essonuna. Valer dyügulyxha, zi ciga
deşda ixhes. Şavneyiy ögiylqa qığec'u, mang'veyir zi
gik'asda. **15** Rəbbee mang'uk'le eyhen: – De'eş. Şavaye
Gabil g'ik'u, mang'uke yighille g'atna qəl qığaahas. Rəbbee
Gabililqa işara giyxhe, mana qızaxing've gimeek'acenva.
16 Gabil Rəbbike ark'ın Eden baňne şargıl – Nod eyhene
cigayl axva giygal.

5 Aadamne nasıl taarix inəxüt vod. Allahee insan
iyxhanang'a mana Cuk akarara irxhin. **2** Mang'vee
adamiyyi zəiyfa ipxhin. Manbişis xayır-düə huvu.
İpxhinne yiğil manbişis «insan» do gixhxhi. **3** Aadamin
vəşse xhebts'al sen g'adiyng'a, cuk akarana, cune
k'op'yeylna sa dix ıxha. Doyud Şet giyxhe. **4** Adam, Şet
ixhayle qiyğa molyud vəşse senna axu. Mang'uka mebin
dixbiyyi yişba vuxha. **5** Adam yüç'üd vəşse xhebts'al
senna axu q'ik'u.

6 İnsanar ç'iyeyne aq'val geeb qebaxheeng'a manbişis
yişba vuxooxa, **2** manbişde yişbişda micagiyvalla
malaikaşik'le g'oocena. Cone yik'es yikkanna nenayiy
məng'i'ke xhunaşşe hee'e. **3** Rəbbee eyhen: – Yizin Rı'h
insanee hammaşıys deş vod. Manbib hammaşıysını deş
vob. Manbişis huvuna i'mi'r vəşse g'ane senile hexxaba
vuxhes deş. **4** Malaikaşə insanaşın yişba haa'anee
gahilib, mançile qiygiyne dövurbışılıb məxbin ç'ak'ın

insanar ç'iyeyne aq'valqa vuxooxa vuxha. Manbı avaliyne
dövrun kuşdukurar quvaats'an insanar vuxha. **5** Rəbbik'le
g'ecen, ç'iyeyne aq'valyne insanaşine ək'eele, fikree
pisvalla hav'uy vob. **6** Mana paşmanaxhena. Mang'un yik'
gyoyxhan ç'iyeyne aq'valqa insanar ipxhınva. **7** Rəbbe
eyhen: – İpxhının insanar ç'iyeyne aq'vayle havaakal
ha'asınbı. Man insanaşika sacigee həyvanaşined, ç'iyeyl
hadağvançined, şit'yaşaşined vuk'lelqa qalya'asın. Manbı
ipxhınva paşmanxhana. **8** Saccu sa Nüh Rəbbine ulen
aqqaqqa. **9** Nühun taarix inəxüd vod: Nüh qorkuna,
məttin yik'nana cune nasilee insan ixha. Mana Allahne
yəqqı'lniy vor. **10** Nühuka xhebiyre dix eyxhe: Sam,
Ham, Yafəs. **11** Allahne ulele dyunye g'e'exhan, pisvalin
gyayts'e. **12** Gırgın insanar qopkune yəqqı'le qığebç'iynbı.
Allahık'le g'ecen dyunye, badalxha vod. **13** Allahee
Nühuk'le uvhuyn: – Yizde ək'eele gırgınçın q'omid hitxır.
Dyunye manbışde pisvalika gyats'i. Mançıl-allab Zı manbı
ç'iyeyne aq'vayka sa cigeet havaakal haa'as. **14** Vas goferne
yiveke sa gamı he'e. Ad goozeer hı'i, adğançed g'adğançed
yivena mızla qabğvee. **15** Gamı haynəxüd he'e: mançına
xiliyvalla xhebid vəş xilekkum, əq'valla xhots'al xilekkum,
axtivallab xhebts'al xilekkum vuxhecen. **16** Gamiyyne
ooğançə sa xilekkum avud g'uly he'e. Mıgleked akka
gixhxhe. Gamiyyka avubna, yi'q'nekna, oona mərtaba
vuxhecen. **17** Zı ç'iyeyn aq'va q'ifrimika qadiyne xhinəka
alyat'asın. Xəək avudun nafas alyat'an gırgın kar hakkal
ha'asın. Ç'iyeyne aq'valin gırgın kar qik'asın. **18** Zı
mugaavile saccu vaka ha'a: ġu dixbışika, xhunaşşeyka,
sossaaşika sacigee gameeqa ilqeç'e. **19** Vaka üç'üdda

axvecenga, gırgine həyvanaaşike nafas helenimeene
karbışike q'öblena, vughulyna-xhuvulyna, gameeqa alet'e.
20 Q'öblena gırgine şit'yaaşike, həyvanaaşike, ç'iyeyl
hadağvançike vasqa qales, üç'üdda axvecenga. **21** Vasqa
oxhanas eyxhençike vasınıd, çisinid se'e. **22** Nühee gırgın
kar Allahee uvhuyn xhinne ha'a.

7 Rəbbəe Nühuk'le uvhuyn: – Xızanıka sacigee gameeqa
ilqeç'e. Yizde ögee, vale qorkuna ine nasıl deşor. **2**
Dyunyeyne aq'vayle cins g'its'maq'vancenga məttine
həyvanaaşına yighible q'öblena, xhalyne həyvanaaşına
vughulyna, xhuvulyna alept'e. Harine xəəne şit'enab
yighible q'öblena alept'e. **4** Yighne yiğile ç'iyeyne
aq'valqa yoqts'al yiğnayıy yoqts'al xəmna gyoğiy gyoğa'as.
İtxhının nafasnan gırgın kar ç'iyeyne aq'vayle hakkal
ha'ası. **5** Rabbee Nühulqa nəxübiy əmr hav'u, mang'vee
gırgın kar həməxdid hi'iyn. **6** Ç'iyeyn aq'va q'ifrimika
qadiyne xhinen alyat'uyng'a, Nühuka yixhid vəş sen
ixha. **7** Nüh, cuna xhunaşşe, dixbı, sossar sacigee
xhyanıke g'attivxhanasdemee gameeqa ilqebeç'enbı.
8 Allahee Nühulk'le uvhuyn xhinne, məttin, xhalin
həyvanar, şit'yar, gırgın ç'iyeyl hadağvanbı q'öble-
q'öblena, vughulnayıy xhuvulyna, Nühuka gameeqa
ilqedəç'enbı. **10** Ç'iyə yighne yiğile q'ifrimika qadiyne
xhinen alyat'an. **11** Nühune i'mrene yixhid vəş'esde
sene, q'öb'esde vuzanee yits'iyighid'esde yiğil məxdun
q'ifrimikan gyoğiy gyoğa giygal, ittehesu, xəən g'uleppi
aaqı. Gırgıned k'oralybişençe xhyan i'xi'yxə giygal. **12**
Yoqts'al yiğna, yoqts'al xəmna gyoğiy gyoğu. **13** Mane
yiğil Nühuka sacigee cuna xhunaşşe, dixbı Sam, Ham,

Yafəs, con yedar gameeqa ilqebaç'iynbı. **14** Manbışika sacigee gırğın həyvanar: çavra-vəq'ə, çolun həyvanar, şit'yar, gırğın ileedaxvanbı, c'iyeyl hadağvanbı, gameeqa ilqedəç'enbı. **15** Gırğın nafas ileşşenbı q'öbləna Nühuka gameeqa ilqeeç'u. **16** Allahee Nühuk'le uvhuyn xhinne, gırğına həyvanaaşına vughulynayiy xhuvulyna qabı. Manbışiqad qihna Rəbbəe gamiyn akka qa'an. **17** Q'ifrim gibğılıyn yoqts'al yiğ ixhamee, xhyan geed qıxha gamı c'iyeyle haly'etçuyn. **18** Xhyan geed ooqa ilqeç'e, gamid xhinene aq'val i'ğiykar giyğal. **19** Geed qıxhayne xhyanın, nekke axtın suvabid çik avud g'alya'a. **20** Xhyan yits'i xholle xilekkumna suvabışile axtı qexhe. **21** Ç'iyeyne aq'valin gırğın kar: **22** şit'yar, çavra-vəq'ə, çolun həyvanar, hadağvanbı, insanar, nafas ileşşen gırğın qeek'an. **23** Rəbbəe ç'iyeyne aq'valin nafas ileşşen gırğın kar hakkal ha'an: insanaaşile otçu, çavra-vəq'ə, hadağvanbı, xəəne şit'yaşaşılqamee nafas ileşşen gırğın kar gek'an. Saccu Nühiy gameebinbı üç'übba axva. **24** Xhyan ç'iyeyne aq'val vəşse xhots'al yiğna geed qıxhayle qiyğga,

8 Allahee Nühur, Nühuka gameedin gırğın çolun həyvanar, çavra-vəq'ə yik'el qalya'an. Allahe ç'iyeyne aq'valqa ablyav'uyne mitsika xhyanbı k'il qedaxhe giyğal. **2** Allahee k'oralybiyyi xəən g'uleppi ut'uma'anbı, gyoğiy ulyoyzaran. **3** Xhyan ç'iyene aq'vayle ts'its'exhe giyğal. Vəşse xhots'alyne yiğile xhyan k'il qexhe. **4** Yighib'esde vuzane yits'i yighth'esde yiğil gamı Araratne suvabışıl ulyoyzaran. **5** Yits'id'esde vuzalqame xhyan k'il qexhe. Yits'id'esde vuzane ts'ettiyne yiğil suvabışın vuk'ulybı g'ece giyğal. **6** Nühee yoqts'alyne yiğile vuce hi'yn

gamiyn g'uly aaqı, **7** qən g'avku. Xhyan qeqqvasme qən ulyooxa, hapk'ın qavayle vuxha. **8** Xhyan ç'iyene aq'vayle ts'its'xhay ats'axhesdimee, ine yəqqe Nühee qı'nerke g'uxoole. **9** Qı'nerkeyk'le givxasın ciga iveke deş, ç'iyen xhyanın aqqı eyxhe. Mana Nühusqa gameeqa siviyk'al. Xıl hotku Nühee qı'nerke avqu, gameeqa abaççe. **10** Yighille yiğ ilğeç'öyle qiyğa, mang'vee qı'nerke sayib g'ookana. **11** Exhalqana qı'nerke mang'usqa sapk'iling'a, mançe k'uxhee xhinakna zeytunna t'ele avqu vooxhe. Manke Nühuk'le ats'axhen, xhyan ç'iyeyne aq'vayle ts'its'xha vod. **12** Yighille yiğ ilğeç'ouple qiyğa, mang'vee sayib qı'nerke g'ookana, mane yəqqee mana mang'usqa siviyk'al deş. **13** Ts'eppiynə vuzane ts'ettiyne yiğil Nühune i'mrene yixhid vəşşe ts'ettiyne sene ç'iyeylin xhyan qeqqvan. Nühee gamiyn oodun ciga qottuling'a, ç'iyen qeqqu g'ece. **14** Q'öb'esde vuzane g'ayi yighthid'esde yiğis ç'iyen bıkırda qeqqvan. **15** Allahee Nühuk'le uvhuyn: **16** – Ğu yiğne xhunaşşeyka, dixbışika, sossaaşika sacigee gameençe qığeç'e. **17** Vaka sacigeedin gırğın nafas ileşşenbi, şit'yar, həyvanar, ç'iyel hadağvanbi g'aqa qığe'e. Hasre ç'iyeyne aq'valqa ayikkelen, g'adı geed qetxhecen. **18** Nüh cune xhunaşşeyka, dixbışika, sossaaşika sacigee gameençe qığeç'ena. **19** Gırğın həyvanara, hadağvanbi, şit'yar, ç'iyen aq'valin nafas ileşşen gırğın kar çıka sacigeedinçika gameençe qığeç'e. **20** Nühee Rəbbis q'urbanbı allya'an ciga aly'a. Mançıl mang'vee gırğına məttinə həyvanaşike, şit'yaşaşike, gyooxhan ha'an q'urbanbı aly'a'a. **21** Mançın yugun eva Rəbbis i'xi'me, Mang'vee cune yik'ee inəxüd uvhu: – K'ilybanançile otçu insanaaşın fikirbı yugunbı

eyxhe deş. Manbışıl-allá sayid ç'iyé lə'natlamışa'as deş.
Həşde hi'iyn xhinne, gırgın nafas ileşşenbi hakkal ha'as
deş. **22** Dyunye ixhaylette, Ezuy-qiyşılıy, güməla-mık'ala,
Gı'l-q'ı'dim, xəm-yiğ Ç'əvxhes deş.

9 Allahee Nühusiy Nühune dixbışıs xayir-düə huvu,
manbışık'le uvhuyn: – Vuxoxu geeb qepxha ç'iyen aq'va
gyatsts'e'e. **2** Ç'iyeylin gırgın həyvanar, xəədin şit'yar,
hadağvanbı, deryahbışedın baluğar şole qəq'ənasınbı,
manbı vuşde xileqa quvu. **3** Nafas ileşşen gırgınbı şos
oxhanas ixhecen. Nəxüdiy Zı şos şenke ç'iyel alyadiyn
oxhanas huvu, həşded manbı hele. **4** Saccu mançın çuru
ebaka umoyxhan, mançe rı'h vodun. **5** Şavaayiy vuşda
eb k'yavhu, şu r'mreke hav'u, mana həyvan vuxheeyib,
insan ixheyir Zı hı'sab qeqqasın. **6** Şavaayiy insanna
eb k'yav'u, Mang'unab eb insanne xileke k'yavaak'anas.
Allahee insan Cune k'op'yel irxhınıl-allá. **7** G'abı geeb
qepxhe. Ç'iyene aq'valqa aavke, hexxepxhe. **8** Qiyğa
Allahee Nühuk'leyiy cune dixbışık'le uvhuyn: **9** – Şokab,
şole qihniyne vuşde nasılıkab, gameençe qiğeç'uyne
gırgıne nafas ileşşençika, şit'yaasıka, çavra-vəq'əyka,
çolune həvvanaasıka Zı mugaavile haa'a. **11** Zı şoka
həynəxbına mugaavile haa'a: sayid inçile qiyğa q'ifrimika
qadiyne xhyanın ç'iyeyne aq'vayka sacigee nafas ileşşenbi
hakkal ha'as deş. **12** Allahee uvhuyn: – Yızda şokana, şoka
ixhayne gırgıne nafas helençika hav'uyne hammaşıyste
mugaavileyyna işara ina vuxhes: **13** xəybışeeqa gyuvxhuna
Yızda xənevur. **14** Zı xəybışeeqa buludbı qalyauyng'a,
bulıldıka sacigee xənevur g'avales, **15** manke Zı şokayıy,
gırgıne nafas helençika hav'ue mugaavileyyna fikir

ooxhanas. Sayid nafas ileşşenbi hakkal ha'asin q'ifrimika
xhyan qales deş. **16** Mısayiy xənevur qığevç'u, Zı
mançıqa ilyakkı ç'iyene aq'val nafas helene gırGINçika
hav'una hammaşıysda mugaavile yik'el qavalyaa'as. **17**
Allahee Nühuk'le meed eyhen: – Yızın ç'iyeyne aq'val
gırGine nafas helençika hav'uyne mugaavileyNA işara
haane. **18** Nüh cune dixbışika Samıka, Yafəsıka, Hamika
gameençe qığeç'una (Kana'an Hamna dixniy vor). **19**
Mana xhebirSana Nühun dixbiniy vob. Ç'iyeyne aq'valqa
ipxhının gırGin insanar manbışike g'abi.

11 Bıkırne dyunyel sa miziy sa yüse vuxha. **2** İnsanaR
şargılqa qöng'ə Shinarne ölkee manbışik'le q'adaal g'acu,
maayib avxuynbı. **3** Sana-sang'uk'le: «Qudoora karpiç hi'ı
yugda qecesva» uvhu. Manbışe g'ayeyne cigeē karpiç,
battağne cigeeyid g'ir alyat'u. **4** Qiyğad «Şas sa şahariy
q'om xəybışeeqa hiviyxharna gulle alyav'u do qığahas,
deşxhee mançeb ehevkasınbıva» uvhu. **5** İnsanaaşe
alyav'una şahariy gulle g'avces Rəbb avqa geç'e. **6** Rəbbe
uvhuyn: «Haane, manbışın gırGINbı sa milletinbı sa
mizelenbı vob. Mançıl-allad manbışe inəxübna iş haa'a
gibgil. Həşde manbışde yik'es hucooyiy ikkan ha'as əxə.
7 QuDOORA geepç'i manbışın mizyar alikka'as. Sang'vee
uvhuyn mansanbışik'le mats'axhecen». **8** Inəxüb Rəbbe
manbı ç'iyeyne aq'valqa ehevka'anbı, şahar alyav'uyid
ulyozaran. **9** Rəbbe insanaaşın mizyar alikki'il-alla mane
cigayk'le Baabil (alikki'iy) eyhe. Ç'iyeyne aq'vayne yoq'ne
suralqab mançe ehevka'a. **10** Nühune duxayn Samin
nasılıN taarix inəxüd vod: q'ifrimika qadiyne xhinele
q'ölle senna qiyğa, Samika vəs sennang'a mang'una dix

Arpakşad yedike eyxhe. **11** Arpakşad ıxhayle qiyğşa, Sam
xhod vəş senna axva. Mang'us mebin xəppa dixbiyiy
yişba vuxha. **27** Terahıke g'abiynbışın taarix inəxüd vod:
Terah İbramna, Naxorna, Haranna dek ıxha. Haranika
Lut donana sa dix ıxha. **28** Haran, vuc ıxhayne ölkee
– Xaldeyaaşine Ur şaharee qik'uyng'a, mang'una dek
üç'ürraniy vor. **29** İbrameyid Naxoreyid davatbı hı'i.
İbramne xhunaşşeyn do Saray, Naxorned xhunaşşeyn do
Milka ıxha (Milkiyy İska Haranın yişba vuxha). **30** Sarays
uşaxar vooxhe deşdiy. **31** Terahee dix İbram, Haranna
dix eyxhena neva Lut, İbramna xhunaşşeye yeexhena sos
Saray cuka alyabat'a. Kana'anne ölkeeqa vüqqəva, manbı
sanab Xaldeyaaşine Ur şahareençe avayk'anabı. Manbı
Xaraneqa qabı, maayib aaxvanbı. **32** Q'öd vəşşe xholle
sennang'a Xarane Terah qek'ana.

12 Rəbbe İbramık'le eyhen: – Yiğna ölka, dekkın xav,
vas k'anebınbı g'alepçe, Zı vak'le eyhesde ölkeeqa hoora.
2 Vas xayir-düə hevles, vake xədin millet g'ales, do axtı
qa'as, yiğne doyuka xayir-düə hevles. **3** Zı vas xayir-
düə huvuynbışis, xayir-düə, bed-düə hav'uynbışis, bed-
düə g'axuvles. Ç'iyeyne aq'valyne gırgıne milletbişə
valek'ena xayir-düə alyapt'as. **4** İbram, Rəbbe eyhəxür,
yəqqı'l gexha. Lutur mang'uka sacigee ayk'an. Xaraneençe
qiğec'uyng'a İbramiqa yights'ale xholle senniy vod.
5 İbramee Xarane hı'iyn gırGIN kar, xhunaşşə Saray,
çoçuna dix Lut, cun nukarar alyapt'ı Kana'anne ölkeeqa
yəqqı'l gexha. Manbı Kana'anne ölkeeqa hiviyxharanbı.
6 İbram maa'ar More eyhene mi'qəsqa, Şekem eyhene
cigeene hiyxhar. Manke maa'ad Kana'anaaşın milletniy

eyxhen. **7** Rəbb ībramışqa dyagu uvhuyn: – Zı ina ölka yiğne nasihs hevles. ībramee cus dyaguyne Rəbbis, maa'ad q'urbanbı alyaa'an ciga alya'a. **8** Mançer Bet-Eline şargılıyne suvabınane cigeeqa ayk'an. Ma'ab mang'vee çadir giviyxə. Çadirne garbil Bet-El, şargılıb Ğay eyhena şahar vooxhe. ībramee maa'ad Rəbbis q'urbanbı gyaat'an ciga ali'i ı'bəədat ha'a. **9** ībram kırra-kırra mançer ayk'anna canubulqa, Negevne sahrayne suralqa. **10** İne ölkee it'umun misvalybı xət qetxhava ībram sık'ınna gahis Misirlıqa ayk'ann. **11** Misireeqa hiviyxharang'a mang'vee cune xhunaşşe Sarayk'le eyhen: – Ğu geer uftanra yixhay zak'le ats'an. **12** Misirbiše ġu g'aycu eyhesin: «İng'una xhunaşşevur». Manke manbiše zı gik'u ġu üç'ürra g'alerçes. **13** Hucoone ixhes ġu manbişik'le eyhe, ġu yizda yiçu vor, yiğnemee zak sidyoot'a, üç'ürra g'alyaraççe. **14** ībram Misirqa hirxhılımee, misiribisič'le mang'una xhunaşşe geer uftanra yixhay g'ecen. **15** Zəiyfa g'aycuyne Misirne paççahne, fironne insanaaşe məng'i'ne micagiyalina gaf fironus haa'a. Manar qiyekkana fironne sareeqa. **16** Firon məng'i'nimee ībramikar yugra ixha. Mang'uqa çavra-vəq'a, əməler, devabı, nukar adamer, nukar yedar vooxhe. **17** ībramne xhunaşşe Saraynimee Rəbbe fironneyiy fironne xaabınbışılqa xətta ik'arbı alyaa'a. **18** Fironee ībram qort'ul eyhen: – İn hucoon ġu zak hı'iyn?! Nya'a Saray yiğna xhunaşşe yixhay ittevhü? **19** Nişil-allane «yizda yiçuva» uvhu, məng'i'ka davatbı ha'as hassır? Alert'e yiğna xhunaşser, hoora! **20** Fironee ībramiy cuna xhunaşşe, cone vardatika sacigee ölkençe yəqqı'l hee'eva əmr haa'a.

15 Sabara gahile ībramis dyaguyne Rəbbəe inəxdun cuvab eyhe: – Qıməyq'ən īfram. Ğu havacesda Zı vorna, Zı vas geed xədin mukaafat heles. **2** ībramee uvhuyn: – Zas, yizda Xudaavanda Rəbb, hucoone heles? Uşax zaqa desin, yizin kar Damask şahareençene Eliezeris axvas. **3** Ğu zas uşax hidevul-alla, ina yizda xaana insan yizda varis ixhes. **4** Rəbbəe mang'us inəxdun alidghiniy qele: – Mana yiğna varis ixhes deş, yiğna varis vake g'adiyn uşax ixhes. **5** Qiyğa Rəbbəe īfram g'aqa qığavu eyhen: – Xəybışiqə ilekke, xənebə qətqəs əxəxhee qətqe. Vake g'abına nasılıb hamanimee xəbna vuxhes. **6** ībramee Rəbbəe uvhuynçilqa inyam ha'a, mançıl-alla Rəbbeyir mana qorkuna insan xhinne hı'sab ha'a. **7** Rəbbəe ībramık'le eyhen: – Vas in cigabı helesva, ġu Xaldeyyaaşine Ur şahareençə qığavhuna Rəbb Zı vorna. **8** ībramee Rəbbike qidghın ha'an: – Yizda Xudaavanda Rəbb, nençene zak'le ats'axhes, in cigabı yizinbı ixhesva? **9** Rəbbəe mang'uk'le eyhen: – Yizdemee sa vuç'e, sa ts'e, sayib g'arg able. Adiyne gırğınçıqa xhebille sen ixhecen. Sayib qı'nerkeyiy k'urk'uray able. **10** ībramee manbı gırğınbı gyaat'anbı. Qiyğad q'öne cigeeqa qı'i sana sançine hiqa giyxhe. Saccu shit'yar mang'vee q'öne cigeeqa qidya'a. **11** Çurunulqa qadıyn yırtıcıy shit'yar ībramee g'e'eedaşenbı. **12** Verığ k'yooçene gahıl īfram k'orane nik'eeqa ayk'an. Mang'ulqa sayangaba qəq'ənasda miç'axiyvalla t'yoose. **13** Rəbbəe ībramık'le inəxüd eyhe: – İn vak'le ats'axhe, yiğna nasıl menne ölkəe dağamiyvaleeyiy nukariyvalee yoq'ud vəş senna vuxhes. **14** Manbışike nukarar hav'uyne milletike Zı hı'sab qeqqas. Mançile qiyğa yiğne nasılınbı mançe

geed xətta karaka qığEEPç'es. **15** Ğunab xılıyna i'mi'r hav'u, q'əsvalee qik'as. **16** Emorğançenbişin bınahbı inçe ğadara'asınbı xhinne geed qideetxhava, yiğna yoq'ub'esda nasıl inyaqa savk'alas. **17** Veriğ k'yooçu xəm quvxhayng'a, kuma q'ığəəna tanduriy ts'abi q'ığəənə yalav q'öna q'l'iyne həyvanaaşine yi'q'neençe ılğooç'e. **18** Mane yiğil Rəbbəe ībramıka hav'uyne mugaavilee inəxüd eyhe:
– Zı Misirne damayle xənne Fəratne damaysqameen ine milletbişin: **19** Genbişin, Genizbişin, Gadmonbişin, Q'etbişin, Perizbişin, Rafabbişin, Emorbibişin, Kana'anbişin, Girgaşbişin, Yevusbibişin cigabı yiğne nəslis heles.

16 ībramne xhunaşşey, Sarays uşax eyxhe deşdiy. Məng'iqa Haacar donana Misirğançena nukarniy vor. **2** Saree ībramık'le eyhen: – Rəbbəe zas uşax hele deşod. Yizde nukarıka g'alixhe, məng'ee zas uşax uxecen. ībramee Sarayne cuvabil k'ırı iliyxhen. **3** Kana'anaaşine cigabişə yits'ille senna avxuyle qiyğşa, Saree cena nukar Haacar ībramis xhunaşşe xhinne hiyvu. **4** ībram Haacarıka g'alirxhumee mana vuxhne eexva. Haacarık'le vuxhne yixhay ats'axhamee, Sarayqa ooğançə avqa ileeka giyğal. **5** Saree ībramık'le eyhen: – İn val-allə yizde vuk'ləlqa qadi. Zı nukar vasqa tyuleeqa hiyvu. Məng'i'k'le vuxhne yixhay ats'axhamee, mana zaqa ooğançə avqa ileeka giyğil. Hasre Rəbbeecad hagvecen, zı vale qorkura yixhay. **6** ībramee Sarayk'le uvhuyn: – Mana yiğna nukar yeexhe, vas hucooyiy ıkkan he'e. Saree Haacar iğeeda giyğal. Nukar məng'ile heexvana. **7** Rəbbine malaaikisqa mana qizeexana sahree, xhyan i'lqəne cigayne k'ane. Man xhyan i'lqəən ciga Şurqanne yəqqi's k'ane ixha. **8**

Malaaikee məng'i'ke qidghin ha'an: – Sarayna nukar Haacar, nençen qarı, nyaqane əlyhəə? Haacaree eyhen: – Yizda xərəna yeexhene Sarayne k'anençə heexva. **9** Rəbbine malaaikee məng'i'k'le eyhen: – Yiğne xəring'isqa sayk'le, məng'ee eyhen he'e. **10** Rəbbinecad malaaikee eyhen: – Yiğna nasıl hamanimee xəp qaa'as, qəpqəs-ələpqəs vuxhes deş. **11** Qiyğa Rəbbine malaaikee məng'i'k'le meed eyhen: – Ğu həşde vuxhne vor, vas dix ixhes. Rəbbik'le ġu ts'its'aiyn uts'ur g'ayxhiyn. Mang'un do I'smi'i'l (Allahık'lee g'ayxhiyn) gixhxhe. **12** Şavussecar mana saq'vana'as əxhəs deş. Mang'un xileppi gırging'ul, gırging'unbid mang'ul ixhes. Mana gırchine çocaaşikar qoda ixhes. **13** Haacaree cekayuşan ha'ane Rəbbis El-Roi (zi g'eecena Allah) do giyxhe. Məng'ee uvhuynniyde: – Hək'erar, inyaa'ar zak'le zi G'eecena g'acuna! **14** Mane xhyan i'lqəne cigays Beer-Laxay-Roi do mançılalla giyxhe. Man ciga Qadiş eyheneyiy Bered eyhene cigabışde yi'q'nee vod. **15** Haacaree ībramısa dix uxu. ībramee duxayn do I'smi'i'l gixhxhi. **16** Haacaree I'smi'i'l uxuyng'a, ībramiqa molyts'ale yixhille senniy vod.

17 ībramiqa yüksələr üçüd sennang'a mang'us Rəbb gyagu uvhuyn: – Gırğın əxəna Allah (El-Şadday) Zi vorna. Yizde yəqqi'n hohre, məttin yik'nana ixhe. **2** Mugaavile Yizdeyi yığne yi'q'neeqa gyuvxhu, vake g'abıynbı geeb xəp qaa'as. **3** ībram aq'vahiyina ç'iyelqa dizyaraççe. Allahee mang'uk'le eyhen: **4** – Yizde suralyna mugaavile vakana haane: Ğu geedne milletbişda dek ixhes. **5** Zi vake geedne milletbişda dek ha'asva, g'iyniyle yiğin do ībram (xərna dek) deş, İbrahim (xəppananbişda dek)

ixhes. **6** Yiğna nasıl geeb xəp qaa'as. Vake milletbı g'ales. Yiğne nasıl paçcaharıb vuxhesinbi. **7** Zı vakayiy vale qihnane yiğne nasılıka hammaşıysda mugaavile haa'a. Zı ixhes, yiğnayıy vale qihnane yiğne nasılıbışda Allah. **8** Vasiy vale qiyğiyne nasılıbış hammaşıys ꝑu alycaxhvana Kana'anna ölka huvu, manbışda Allah ixhes. **9** Qiyğa Allahee İbrahimik'le uvhuyn: – Yiğne suraleb, günay vale qiyğiyne nasılıbışe mugaavilee nəxüdiy eyhe, həməxüd he'e. **10** Vakayiy vale qiyğiyne nasılıbışka hav'uyne mugaavileyn işaarat in vod: Gırgın adamer sunnat hav'u vuxhes. **11** Sunnatın çürük g'ats'ak'vne. Sunnat Yızdeyi vyușde mugaavileyn işaarat ixhes. **12** Vuşde xaa yedike ixhanar, menne milletbışiker alışunar adameeşina insan molyulle yiğ ixhamee sunnat he'e. **13** Yiğne xaa yedike vuxhaynbib, menne milletbiske alivşuynbib sunnat hidyav'u g'ilymaa'a. Sunnat vuşde tanılın Yızde hammaşıyste mugaavileyn işaarat ixhes. **14** Sunnat hidi'ına adameeşina insan mugaavile havaakal hav'uva, milletne yi'q'nee meexhecen. **15** Allahee İbrahimik'le meed eyhen: – Xhunaşseyk'le Sarayva immeyhe. G'iynike şaqqa məng'i'n do Sarra (printsesa) ixhes. **16** Zı məng'i's xayir-düə hevles: məng'i'ker vas dix heles. Qiyğa məng'i's sayib xayir-düə hevles: mana milletbışda yed yixhes, milletbışın paçcahar məng'i'ne nasılenco qığepç'es. **17** İbrahim aq'vahiyina gizerçu, əqəna ha'u, culed alqa uvhuyn: – Vəş sennane insanış uşax eyxheyə? Yüç'əl sennane Sarraysse uxas əxəye? **18** Qiyğa İbrahimee Allahık'le eyhen: – Hasre saccu I'smı'l xheyir Yiğne xayir-düəyka üç'ürra axhvecen! **19** Allahemee uvhuyn:

- Sarree, yiğne xhunaşşe vas dix uxas, doyud I'saq' (əqəna) gixhxhe. Zı mugaavile mang'ukab, mang'ule qihniyne nasiłikab hammaşə havaacesda. **20** Ğu I'smi'l'lil-alláa uvhuyn Zak'le g'ayxhiyn. Mang'usub Zı xayir-düə hevles, mang'uke g'abiynbı geeb xəp qaa'as. Mang'uke yits'iq'öyre paçcah g'avaales. Zı mang'uke xədīn millet ha'as. **21** Mugaavilemee Zı qööne sen ine gahil Sarree vas uxasde I'saq'ıka haa'as. **22** Allahee man iibrāhīmik'le uvhu ooqa ts'its'xha. **23** Hamanicab yiğıl iibrāhīmee cune xaabın gırğıñ adamer: dix I'smi'l'l, cune xaa yedike vuxhayn gırğıñ nukarar, menne milletbişike alivşuynbib sacigeeqa sav'u, Allahee cuk'le uvhuyn xhinne, sunnat hav'u. **24** İbrahim sunnat hı'iying'a mang'uqa yüks'ele yüks'üd senniy vod. **25** I'smi'l'l sunnat ha'ang'a mang'uqa yits'ixhebad senniy vod. **26** İbrahimiy I'smi'l sa yiğıl sunnat hav'u. **27** Cuka sa yiğıl, cune xaabın gırğıñ adamer, menne milletbişike alivşuynbib, cune xaa yedike vuxhaynbi gırğınbı sunnat haa'anbı.

18 Rəbb iibrāhīmisi yiğine pirane gahil Mamreene mi'qəəşine avur, çadirne ghalee gyu'uringa gyaagva. **2** Mang'vee vuk'ul ooqa qav'umee xhebiyre insan g'ooce. Manbı g'avcu, çadırene ghaleençe manbişde ögiylqa g'adarxhun ç'iyelqamee k'yoorzul eyhen: **3** - Yizda xərna, zi ulen aqqıqxhe ulydolyrzul yiğne nukarisse ilgeemeç'e. **4** Hasre g'elybı hoğalasin xhyan allecen, yivek avub gyuv'ure manzil hee'e. **5** Şu vuşde nukarne çadirne k'anençevub ı'lğəə, zi şos sık'ının giney alles, oxhne yik' aqqecen. Mançile qiyğa şos vukkanxhe hudoora. Manbişə eyhen: - Ğu eyhəxüd he'e. **6** Sark'il mana

ekra Sarraysqə çadıreeqa ayk'an. Məng'i'k'le eyhen: –
Həşdexhinee xhebne xənne vexhxheedin yugun urva
alyat'u xamır hi'i, kokaybı qece. **7** Mana mançə çavra-
vəq'əysqa g'adarxhun sa kokna q'ıka avqu mek'vung'usqa
qoole. Mek'vnar giyğalna ek'da oxhanasın kar ha'a. **8**
İbrahimee qoocuna q'ıka, şor, nyak manbişde ögiylqa qadı
giyxhe. Manbiş man otxhanang'a, vucur cone k'ane yivek
avur ulyoyzar. **9** Manbiş qiyghiniyn: – Yiğna xhunaşşe
Sarra nyayxha? Mang'vee eyhen: – İnya'ar çadire vor.
10 Manbişde sang'vee meed eyhen: – Qööne ine gahıl zi
vasqa meer ayresda. Manke yiğne xhunaşşey Sarays dix
ixhes. Sarra mang'une yi'q'əl, çadıreeqa əkkəəne cige
ulyorzul, k'ırı iliyxhe yixha. **11** İbrahimiy Sarra q'əsniy
qeepxha. Sarrayn yadaaşik eyxhenbı ç'aveetxhaynbınıy. **12**
Məng'ee yik'ee əqəna ha'u eyhen: – Zi g'art'una, məxbına
xoşbaxtiyvalla vooxheye? Yizda xərnar q'əs qıxha. **13**
Rəbbəe İbrahimike qiyghanan: – «Zi Sarra qəsra vor, zasse
uşax uxas əxəye?» uvhu, nya'a məng'ee əqəna hi'i? **14**
Nya'a, Rəbbisə ha'as dəxən vodunne? Qööne sen ine gahıl
Zi vasqa sark'iling'a, Sarays dix ixha ixhes. **15** Sarree
qərq'i'niyvalin horbişika eyhen: – Zi əqəna hi'i deşdiy.
Rəbbəe manke eyhen: – Deeş, ġu əqəna hi'nniy. **16** Mançə
in adamer suğoots'u Sodomusqa avayk'an. İbrahimir
ayk'anna manbı yəqqı'l haa'as. **17** Rəbbəe eyhen: – Ha'asın
kar İbrahimilene dyugul ha'as? **18** Hək'edad, İbrahimike
xədİN, guçnan millet g'ales, mang'ulek'ena gırgıne
milletbişə xayir-düə alyapt'as. **19** Cule qiyğɑ yugun, qotkun
ha'a Rəbbine yəqqı'n hophuriy dixbişis, cune xaabınbişis,
xət qe'ecenva Zi mana g'əyxı'. Manke Zi Rəbbeeyid

İbrahimis hucooyiy cuvab huvu, man ha'asın. **20** Rəbbəe eyhen: – Sodomulqanayiy Homorulqana şikayet gəebib. Maane insanaaşına bınah gəeb yi'q'navub. **21** Mançıl-allar giç'u avqa ilyakkasda, Zalqa hiyxharanbı hək'enbiye, dişee. **22** İnsanar sapk'il avayk'anənbı Sodomne suralqa. İbrahimır axvana Rəbbine ögiyl. **23** İbrahim Mang'usqana qıxha eyhen: – Hək'ebane, bınahnanbışika qopkuynbub havaakal haa'as? **24** Eyhes, ine şaharee xhots'al qorkuna insan vor. Ğu mana hək'ebab havaakal haa'asdane? Mane xhots'alyne qorkune insannemee Ğu mane şaharne bınahile ilyheç'es dişde? **25** Ğu man hidya'a, qorkunayiy bınahnana sacigee gidek'a. Qorkunayiy bınahna Ğu sa hidya'a. İnimeen dyunye vuk'lek İkkekkana, qorkura ixhes ikkan! **26** Rəbbəe eyhen: – Sodomne şaharee xhots'al qorkuna insan avaykee, manbışdemee ine cigayne bıkırra bınaheençe ilyheç'esda. **27** İbrahimee meed eyhen: – Zi Yiğnimee yi'qiy toz xhinnen sa kar ixheyir, zi meed yik' hı'ı Xudaavandayke qiyghanan, **28** xhots'alyna qorkuna g'ales xhoyre insan ivdekeene, mana xhoyre g'idiyxharva şahar havaakal haa'asdane? Rəbbəe eyhen: – Yoqts'ale xhoyre aveykeene, şahar havaakal haa'as deş. **29** İbrahimee meed qiyghanan: – Maa'ar yoqts'al aveykeene, hucoone ha'as? Rəbbəe eyhen: – Yoqts'alyung'unemeeyir set'as deş. **30** İbrahimee eyhen: – Zi geer yuşani'ilalla Xudaavanda qəllamışmexhecen: maa'ar xhebts'al aveykeene, nəxüdne ixhes? Rəbbəe uvhuyn: – Maa'ar xhebts'alir aveykeene, vuçjud ha'as deş. **31** İbrahimee eyhen: – Zi meed yik' hı'ı Xudaavandayke in qiyghanan: maa'ar g'ayre aveykene, hucoone ha'as? Rəbbəe eyhen:

- G'ang'unemeeyib havaakal haa'as deş. **32** İbrahimee eyhen: – Zı sayid eyheva Xudaavanda qəllamişmexhecen, yits'yre aveykeene, hucoone ha'as? Rəbbəe eyhen: – Yits'ing'unemeeyib havaakal haa'as deş. **33** Rəbbəe İbrahimika haa'ana gaf ç'əvəv'u ayk'anna. İbrahimir siyk'alna cune çadıreeqa.

19 Exheeqana Sodomeeqa şena q'öyre malaaiik arayle. Lut şaharne akkaysana gyu'ur eyxhe. Manbı g'avcu, ayk'anna manbişde ögiylqa. Qiyğar ç'iyelqamee k'yorzul **2** eyhen: – Yızın ç'ak'ınbı, qudoora, vuşde g'ulune xaa g'elyibi hoğle, xəm g'eehe. Miç'eeb suğoots'u gyapk'e vuşde yəqqı'lqa. Manbişə alidghiniy qelen: – De' eş, şı xəm kuçee g'aahas. **3** Lutee geed eyheva, malaaikar qavaylenbı mang'une xaaqa. Lutee manbişis exhalyne otxhuniyka qecuyn giney qadayle, manbişed oyxhanan. **4** Manbı g'alyapk'asse, Sodom şaharın gırgın adamer mek'ing'ule otçu q'əsing'ulqamee savaylenbı xaane hiqiyalla. **5** İnsanaaşe Lut qort'ul eyhen: – G'iyna xəmde vasqa abıyn insanar nyavxha? Manbı şasqa qavaale, şı manbişika g'alyapk'as. **6** Lut manbişisqa g'aqa qığeeç'u, çuqad qihna akka qa'an. **7** Mang'vee eyhen: – Çocar, qəlasın hıma'a. **8** Zaqa q'öyre adamiys hidyark'inna yiş vor. Qavaales şosqa hucooyiy ikkan he'e. Saccu ine insanaaşık sumoot'a, manbı yizde xaabın mihmanar vob. **9** Adameeşe eyhen: – Yi'q'älqa ts'its'xhe! İne insanee menne cigençe qarı şas yuguniy pisin xət qa'a. Vak manbişile beterin ha'as. Manbı Lutulqa hoohar, akka haq'var ha'as ikiyikan. **10** Manke xaane malaaikaaşe xıl hotku Lut aqa cosqa ts'its'i akka it'uma'an. **11** Akkayne şene sural

ulyobzurne insanaaşına k'innar, xərnar manbişə bı'rq'
qaa'a. Mançıl-alla insanaaşık'le akka iveke deş. **12**
Malaaiakaş Lutuk'le eyhen: – Vaqa inya'ar merna vuşune
vor? Dixbı, yişba, yeznebı yiğne xizanın gırgınbı ine
şahareençe qığee'e. **13** Şi in ciga hakkal ha'asın. İne
milletile geed şikayetbı Rəbbik'le g'ayxhi. Mançıl-alla
Rəbbəe şı g'axuvuynbı ina şahar havaakal haa'as. **14** Lutee
hark'ın yişba haa'asde adameeşik'le eyhen: – Zaraba
hudoora ine cigeençe, Rəbbəe ina şahar havaakal haa'as.
Yişba haa'asde adameeşine fıkreeqa, Lute coka dem
haa'a vuxhesva qayle. **15** Miç'eed qexheng'a malaaiakaş
Lutuk'le eyhen: – Ekra ixhe! Xhunaşşeyiy yişba alyaptı ine
cigeençe hoora. Deşxhee, şahar alytivk'al haa'amee şunab
hapt'asınbı. **16** Lut yi'q'ra i'għi'ykir. Rəbbina mang'ulqa
rəħi'm qabiva, malaaiakaş Lutur, cuna xhunaşser, yişbab
xileke avqu şahareençe qığaa'anbı. **17** Manbı qığaa'ane
gahil malaaiakaşine sang'vee eyhen: – Yi'q'elqa ilydyakkı
hixve. İne Q'adaalil ulymoyzar, axtine cigabişeeqa hixve.
Deşxhee, qik'u əəsda. **18** Lutee manbişik'le eyhen: –
Yizin ç'ak'ınbı! Vuşde ulen ina nukar aqqı, şu mana
g'attixhani'iyka, zas haa'ana yugvalla geeb qav'u. **19**
Saccu hasre zi mane k'anene k'inne şahareeqa hixu
g'attixhanas. Man şu eyhen axtin cigabı geed əq'əna'adid.
Zi maqa hixharasse, balyaa zalqa hipxhır, zi gik'asda.
21 Malaaiakaşine sang'vee Lutuk'le eyhen: – Yiğnimee
manid ha'a, ġu eyhena şahar alytivk'al hidyaa'a. **22** Ekra
ixhe, maqa hixve! Ĝu maqa hidirxhıl, zi sa kar ha'as deş.
Lutee mana şahar k'innava uvhil-allı, mançın do Tsoar
(k'inin) axva. **23** Lut Tsoarqa hirxhiling'a veriğ ılqevç'u

vooxhe. **24** Rəbbəe Sodomılqayıy Homoralqa ts'ayikan xəənçe kukurt gyooğa'a. **25** İne Q'adaalilin şaharbi, ç'iyel ələən gırgın kar, maa vooxhen gırgın insanar deşaa'anbı. **26** Lutuna xhunaşşe yi'q'əlqa sark'il ileekimée q'evane g'ayelqa siyk'al. **27** Qinne yiğil miç'eer İbrahim oza qıxha Rəbbine ögiyl ulyorzulyne cigeeqa hayk'an. **28** Mana mançə Sodomıqa, Homoriqa mançine hiqiy-allane Q'adaaliqa ilyakka. Mang'uk'le mane cigeençe xənnə ts'ayike i'lqən xhinnen sa kuma g'ece. **29** İne Q'adaalilin şaharbi hakkal ha'ang'a, Allahis İbrahim yik'el qarı, dişə Lut mançə hixu'u g'attixhana'a.

21 Rəbbəe ögiyl uvhuyn xhinne, Sarraya yugvalla haa'ana. Mang'vee huvuyn cuvab aqqaqqan. **2** Allahee uvhuyné gahil, Sarra vuxhne ayxu, q'əsde İbrahimis dix uxu. **3** İbrahimee Sarrayke ixhayne duxays I'saq' (əqəna) do giyxhe. **4** Allahee İbrahimik'le cune əmree uvhuyn xhinne, mang'vee dix, I'saq' ixhayne molyne yiğile sunnat ha'a. **5** I'saq' yedike ixhayng'a, İbrahimıqa vəş senniy vod. **6** Sarree uvhuyn: – Allahee yizde aq'veeqa əqəna qali'i! Man g'ayxhiyne gırgıng've zaka sacigee əqəna ha'as! **7** Sarreecad meed eyhen: – Şavaa İbrahimik'le eyheyiy, ine q'əsvalee ziuşax uxu yic gyoqa'as? Haane, yicid uxuyn! **8** Uşax xət qıxha, nikneke gyarğılyna. I'saq' nikneke gyarğılyne yiğil, İbrahimee xədin otxhun-ulyodguy hele.

22 Sabara gahile Allahee İbrahim siliys i'xi'yxə. Mang'vee «İbrahimval!» ona'an. İbrahimee «Hooyva!» eyhe. **2** Allahee mang'uk'le eyhen: – Vas ıkkanna, vorna-deşda yiğna dix I'saq'ır alyart'u Moriya eyhene cigeeqa hoora. Zi vak'le haagvasdee suval, dix gyoxhxhane'e, q'urbanna

alle'e. **3** İbrahimee çakra miç'eeqana suğots'u cune
əməleys palanbı 1'xi'yxə. Mang'vee cukasana q'öyre
mek'vna, sayir dix I'saq' ikkekka. Mang'vee q'urban
gyooxhan ha'asın osbıd qaxı, yəq avqaaqana Allahee
uvhuynı cigeeqa. **4** Man ciga İbrahimik'le xhebid'esde
yiğil, vuk'ul ooqa qav'uyng'a, əq'ənançe g'ece. **5** Mang'vee
mek'vunbısık'le eyhen: – Şu əməleyka inyaa aaxve, zi
duxayka şaqı üqqəs. I'bəədat ha'u, şosqa savk' alas. **6**
Q'urban gyooxhan ha'as qaxıyn osbı İbrahimee cune
duxayne I'saq'ne migalqa hele. Ts'ayiy ç'ikad vucee
alyaat'a. Cona q'öyre maqa əlyhəng'ə, **7** I'saq'ee dekkik'le
İbrahimik'le eyhen: – Dek! Mang'vee alidghınıy qelen:
– Dix, yızın k'ırı val vod. I'saq'ee qiyghanan: – Ts'ayiy
osbı vodunbu, saccu q'urbanna beder nençene vuxhes? **8**
İbrahimee eyhen: – Dix, q'urbanna beder Allahee Vucee
haagvasda. İnbı sacigee avayk'anınbı. **9** Manbı qavaylenbı
Allahee mang'uk'le uvhuynı cigeeqa. İbrahimee maa'ad
q'urbanbı allya'an ciga ali'i, çılqad osbı giyk'an. Qiyğar
I'saq' ayt'il mane q'urbanbı allya'ane cigalyne osbışılqa
g'alya'a. **10** İbrahimee dix gik'asva xıl hotku ç'ika alyat'a.
11 Mane gahil Rəbbine malaaikəe xəybışeençe mang'ulqa
ona'an: – İbrahim, İbrahim! Mang'vee eyhen: – Zi inyaa
vor! **12** Malaaikəe eyhen: – Gadeyk simet'a! Mang'uk
vuççud hıma'a! Həşde zak'le ats'axhxhayn, ġu Allahıle
qəyq'ən vor, vaqa vornacar hamana sa dix, vucur ġu
Cule qiykkın deş. **13** İbrahimee vuk'ul ooqa qav'umee,
ğı'ç'ee gaçbı açatxırna sa g'arg g'ooce. İbrahimee hark'ın
mana g'arg qabı, duxayne cigeeqe q'urbanna ablyaa'a. **14**
İbrahimee mane cigayn do Yahve-İre (Rəbbəe hagvasın)

giyxhe. Mançıl-allad həşdilqamee insanaşa məxüd eyhe:
«Vucee Rəbbəe suval hagvasın». **15** Rəbbine malaaikee
xəybışeençe İbrahimilqa onu'u meed eyhen: **16** – Rəbbəe
inəxüdud eyhe: «Ğu ina iş hav'uva, vornacar sa dix
qidiykınva, Zı Yizde doyulen k'ıng'iysar: **17** Zı vas hək'ebab
xayir-düə hevles, yiğna nasıl xəədin xənebiməe, deryahne
hiqiy-allana g'um xhinne hexxa'a'sda. Duşmanaşın
şaharbid yiğne nasılınbı ixhes. **18** Ğu Yizde cuvabil
k'ırı alixhxhiyl-allı, dyunyeyne gırgıne milletbiše yiğne
nasılılek'e xayir-düə alyapt'as». **19** İbrahim siyk'alna
cuka abıyne mek'vunbışısqa. Mançe manbı sacigee
siviyk'alanbı Beer-Şeveeqa. İbrahim Beer-Şeveeq axva.

25 **19** İbrahimne duxayn I'saq'in taarix inəxüd vod:
I'saq' İbrahimikə g'arı. **20** I'saq'ee Paddan-Arameençe
Aramğançene Betuelyna yiş, Lavanna yiçü Rivq'a
hee'eng'a, mang'uqa yoq'ts'al senniy vod. **21** I'saq'ee
xhunaşşe vuxhne ideexvava Rəbbis düə hav'u. Rəbbik'le
I'saq'na düə g'avxhu, mang'una xhunaşşe Rivq'a vuxhne
ayxu. **22** Yediyne vuxhnee uşaxar suç'ooka giviygal.
Məng'eyid «Nişil-allane in yizde vuk'lelqa qadıva?»
uvhu, Rəbbike qiyghanas hiyek'an. **23** Rəbbəe məng'i'k'le
eyhen: – Yiğne vuxhne q'ölle millet vod, Yiğne vuxhnençe
q'ölle xalq' qıgeç'es. Sa xalq' manisa xalq'ile gucuka
ixhes, Xərne çoceə k'ıning'us g'ullux haa'as. **24** Rivq'ayna
uxasda gah qabıyng'a, ats'axhxhen məng'i'ne vuxhne
q'ömkaler vuxhay. **25** Ts'erree uxuyne uşaxın g'ekva
ç'əradaniy sayır mana xhayike hı'iyn kar xhinne xhırıra
ixha. Mançıl-allad mang'un do Esav (xhırıra) giyxhe. **26**
Qiyğar manasa çoc Esavne mıq'leyke at'irq'ın dyunyelqa

qarayle. Mançıl-allad mang'unud do Yaaq'ub (miq'leyke at'irq'in) giyxhe. Manbı vuxhayng'a I'saq'ıqa yixhts'al senniy vod. **27** Çocar ç'ak'ı qeebaxhe: Esav yugna k'onay, xaa hidöörəxəna insan eyxhe, Yaaq'ubur hexxan nıq' denana xaana insan eyxhe. **28** I'saq'ıs Esavniyxhe geer ikiykanna, mang'vee ı'xi'yn həyvanar cus ıkkanəxüd eyxheva. Rivq'aysmee Yaaq'ubniyxhe ikiykanna. **29** Sa yiğil Yaaq'ubee yiğ' haa'a. Esavır çoleençe orzul-ortul missira qarayle. **30** Esavee Yaaq'ubık'le eyhen: – Mane ç'ərane karake sık'ının zas hele oxhanas, mis qıxha. Mançıl-alla mang'us q'öd'esin do Edom (çərara) giyxhe. **31** Yaaq'ubee eyhen: – Manke ts'erriyna dixvalla zas hevle. **32** Esavee eyhen: – Zı missinçə qek'ang'a zas ts'erriyna dixvalla nişistannane? **33** Yaaq'ubee eyhen: – Ts'etta zas k'in he'e! Esavee k'in g'assır ts'eppiyna dixvalla Yaaq'ubus qoole. **34** Yaaq'ubee Esavıñ hüvəyna yiğ'iy giney hele. Esav otxhun-ulyodğu qığeç'u ayk'anna. İnəxüb Esavne ulesqa ts'erriyna dixvalla kar xhinne qavayle deş.

27 I'saq' q'əsniy qıxha, mang'une uleppişik'le g'ece deşdiy. Mang'vee xərna dix Esav k'anyaqa qort'ul uvhuyn: – Dix! Esavee mang'uk'le «Dek, zı inyaa vor» uvhu. **2** I'saq'ee uvhuyn: – Zı haane q'əs qıxha, g'iyna-g'iyqa qik'asda. **3** Həşdiylee aleet'e yiğin yaraxbid – vukiy ayhenbid – hak'ne çoleeqa yizdemee k'on üvxhe. **4** Qiyğaled zas ıkkanan geed yugun otxhuniy hi'i, zas alle. Manıd otxhun, zı vas qik'asse xayir-düə hevles. **5** I'saq' duxayka Esavıka yuşan ha'ang'a Rivq'ee manbışıl k'ırınıy iliixhe. Esav çoleeqa k'on üvxas ark'ınmee, **6** Rivq'a duxaysqa Yaaq'ubusqa hark'in inəxüd eyhe: –

Zak'le g'ayxhiyn dekke yiğne çocuk'le Esavık'le hayinva
uvhu: **7** «Yizdemee sa k'on üvxü able, çiked sa yugun
otxhuniy he'e. Manid otxhun, zi vas qik'asse Rəbbine
ögee xayir-düə hevles». **8** Dix, həşde zi eyhençil yugda
k'ırı gyaqqe: **9** hak'ne syuruneençe zasqa gır ginçile yugna
q'öble misva able. Mançike zi dekkis ikkanəxdun otxhuniy
ha'as. **10** Ğunad man dekkis oxhanas ikkees, qik'asse vas
xayir-düə hevlecenva. **11** Yaaq'ubee Rivq'ayk'le eyhen:
– Yizda çoc Esav xhırına kar vor, zaqame xhirivalla
deşda. **12** Sayid dekkee zalqa xıl hadağva, ats'axhe zi
cus horbı hı'iy. Manke xayir-düəyne cige, mang'vee
zalqa bed-düə g'axuvles. **13** Yedee mang'uk'le eyhen: –
Dix, valqa haa'asda bed-düə zalqa quvooracen. Saccu
yizde cuvabil k'ırı gyaqqe: hoora, uvhuyn kar zasqa alle.
14 Yaaq'ub hark'in, misvabı yedisqa adayle. Yedeeyid
dekkis ikkanəxdın yugun otxhuniy ha'a. **15** Mançile qiyğa
Rivq'ee cone xaadin xärne duxayn Esavın gır ginçile yugun
tanalinbı alyaat'u, k'inne duxaylqa Yaaq'ubulqa alya'a. **16**
Xileppişin oodun ciga, gardanıl nyaabiy xhirivalla deş
məng'ee misvabışde g'ekvabısıka iyt'alanbı. **17** Qiyğad
hı'iny yugun otxhuniyy gıney Yaaq'ubne xileqa qele. **18**
Yaaq'ub dekkisqa qarı eyhen: – Dek! Dekke mang'uk'le
eyhen: – Yızın k'ırı val vod. Ğu nenane vor yizde dixbişda?
19 Yaaq'ubee dekkik'le eyhen: – Yiğna ts'erriyna dix,
Esav vor. Zi ġu uvhuyn xhinne hı'iny. Həşder oza qıxha
gyu'ur zi adiyin k'onan çuru oxhne, zas xayir-düə hevles
vəəxecenva. **20** I'saq'ee duxayk'le eyhen: – Dix, nəxüdne
ixha vasqa inyəxüb zaraba k'on gipxhı? Mang'vee eyhen:
– Yiğne Allahee, Rəbbəe zas kumag hı'i. **21** I'saq'ee

Yaaq'ubık'le eyhen: – Dix, zasqa qora. Valqa xıl g'adğvas, zak'le ats'axhes, ġu yizda dix Esavee, dişee? **22** Yaaq'ub dekkısqaqıxhamee, dekkee I'saq'ee mang'ulqa xıl g'adğu eyhen: – Niq' Yaaq'ubunod, xileppid Esavınbı vod. **23** Yaaq'ubunud xileppi cune çocunbı Esavınbı xhinne xħiridava, I'saq'ik'le mana qivaats'a deş. İnəxüb I'saq'ee Yaaq'abus xayir-düə hoolena. **24** Mang'vee qiyghanan: – Hæk'erar ġu yizda dix Esavne? Yaaq'ubee eyhen: – Ho'o. **25** I'saq'ee meed eyhen: – Dix, k'onan čuru qadı ögeeqa gixhxhe, yic otxhun vas xayir-düə hevles. Yaaq'ubee ts'etta otxhuniy, qiyğad çaxır adayle. I'saq'ee otxhun, ulyoġan. **26** Mançile qiyğħa I'saq'ee eyhen: – Dix, həşde zasqa qora, zas ubba he'e. **27** Yaaq'ub dekkısqana qıxha, mang'us ubba ha'an. I'saq'is mang'une tanalinčin eva i'xi'mee, xayir-düə huvu eyhen: – Yizde duxayken eva, Rabbbee xayir-düə huvuyne çolbişiken xhinnevud. **28** Hasre Allahee vas ç'iyeyna yugna nyaq'viy xəən gyoġiy helecen, vas xətta g'ikiy çaxır ixhecenva. **29** Havaasre milletbiše vas g'ullux hee'ecen, Ummatbiše yiğne ögee vuk'ul avqa qee'ecen. Ĝu yiğne çocaaşis xəbvalla he'e, Havaasre yiğne yedyne dixbişdab yiğne ögiyl gardan hı'kkeba vuxhecen. Vas bed-düə ha'anbışilqa bed-düə vuxhecen, Vas xayir-düə ha'anbışis xayir-düə vuxhecen. **30** Yaaq'ubee I'saq'na xayir-düə alyapt'ı qıgħecumee, k'onaqa hark'inna çoc Esav siyk'al. **31** Esavee sa yugun otxhuniy hı'i, dekkis adi eyhen: – Dek, oza qıxha zi adiyne k'onane čurunuke oxhne, zas xayir-düə hevles vəxecenva. **32** Dekkee I'saq'ee mang'uke qiyghanan: – Ĝu vuşune? Mang'vee eyhen: – Zi yiğna ts'erriyna dix Esav vorna. **33** I'saq'ne caneeqa

it'umna zeze ooxha. Mang'vee ek'da qiyghanan: – Manke
şena vuşuniy vor, k'on avayki zas abına? Ğu qalesse
gırgıne karike otxhun, mang'us xayir-düə huvu. Xayir-
düəyib mang'una vuxha. **34** Dekkee eyhenbi g'ayxhımee
Esavee k'arats'ana ts'ir haa'a: – Dek, zasib xayir-düə
hevle, zınar xayir-düəna he'e! **35** I'saq'ee eyhen: – Çoc
horbişka ari, yiğna xayir-düə g'avşuna. **36** Esavee eyhen:
– Mang'un do həməxüdcad deşke Yaaq'ub ixha? Mang'vee
zas q'ö'es horbı ha'anbı vod: ts'eppa yizda ts'erriyna
dixvalla g'avşu, həşdeb xayir-düə. Qiyğa eyhen: – Zas
xayir-düə havaaci dişde? **37** I'saq'ee mang'uk'le eyhen: –
Mana yiğna xərna hi'i, gırgın ebanbı mang'us nukarar
xhinne quvu, gıkınayıy ts'enne çaxirena hi'i. Vas hucoone
he'e, dix? **38** Esavee dekkik'le eyhen: – Dek, vaqa sa
xayir-düəne vob? Zasib xayir-düə hevle, dek! Esav axtıra
geşşuna. **39** Dekkee Esavık'le inəxüd eyhe: – Ğu eyxhen
ciga, ç'iyeyne barakayle, Xəybışded ciyike əq'əna ixhes.
40 Ğu vasın g'ık g'ilincika ha'as. Çocusub g'ullux haa'as.
Ğu mang'uke g'attixhanasda gah qabıyng'a, Mang'una
xamut gardanile qopxu g'uvooxharasda. **41** Dekkee
Yaaq'ubus xayir-düə huvuyl-allı, Esavis çoc g'imece
qexhe. Mang'vee culed alqa eyhen: – Dekkiqa gyaşesin
yiğbı hiyxharıd. Manke zi yizda çoc Yaaq'ub gek'a. **42**
Xənne duxee Esavee uvhuynsı Rivq'ayk'le g'ayxhımee,
məng'ee k'ınna dix Yaaq'ub qort'ul eyhen: – Yiğne çocus
Esavis ġu giku, vake qəlib qığaahas vukkan. **43** Dix,
həşde yizde cuvabil k'ırı alixhxhe: oza qıxha Xaraneeqa,
yizde çoc Lavanne k'anyaqa hixve. **44** Yiğne çocuna qəl
əlyhəəsmee, sabara gahna Lavanne k'ane axve. **45** Valqana

qəl apk'ınmee, ġu cuk hi'iynbı yik'el hitxınmee, zi valqa
xabar g'axuvu mançe qalya'asda. Nişil-allane zi vuşde
q'öng'ukesanar sa yiğil yixhes? **46** Qiyğa Rivq'ee I'saq'ık'le
eyhen: – Q'etbişda eyxhene Esavne xhunaşseeşine xilençe
zi i'mreke ayt'sına. Yaaq'ubeeyir mane cigayne içeşine,
manbı xhinnena, həməxürna Q'etbişda cus hey'ee, zi
i'mı'r nişiscabne haa'a?

28 I'saq'ee Yaaq'ub qort'ul, mang'us xayir-düə huvu,
inəxübna mı'sləhət g'ooce: – Kana'anğançene içeşike
xhunaşşe himee'e. **2** Vaxt xılıy qıdyav'u Paddan-
Arameeqa, yiğne yedyne dekkine Betuelyne xaaqa
hoora. Yiğne yedyne çoçune Lavanne yişbışike vas
xhunaşşe hee'e. **3** Gırgın əxəne Allahee vas xayir-düə
hevlecen, ġu geer kulyfatnana hi'i, vake g'abıynbı geeb
qee'ecen, vake geed milletbı g'alecen. **4** İbrahimne xayir-
düøyke vasiy vake g'adiyne nəsilbışısib vuxhecen: hasre
Allahee İbrahimis helesva uvhuyn ciga – ġu menne
cigeençə qarına xhinne iykaran ciga, hammaşıys vas
helecen. **5** I'saq'ee Yaaq'ub yəqqıl araççe. Mana Paddan-
Arameeqa, Yaaq'ubneyiy Esavne yedine Rivq'ayne çocune
Aramğançene Betuelyne dixene Lavanne k'anyaqa ayk'an.
6 Esavık'le ats'axhen, I'saq'ee Yaaq'ubus xayir-düə huvu
cus xhunaşşe hee'ecenva Paddan-Arameeqa g'axuvuva,
sayib, mang'us xayir-düə hooleng'a «Kana'anğançene
icceşike xhunaşşe hime'eva» mı'sləhət g'ooce. **7**
Yaaq'ubeeyid dekkiliy yedil k'ırı gyaqqı Paddan-Arameeqa
ayk'an. **8** Esavık'le g'ecen, kana'anğançen içər dekkis
vukkan deşubne. **9** Esav ayk'anna I'smi'i'lyne k'anyaqa.
Mang'vee İbrahimne duxayna I'smi'i'lyna yiş Maxalat

cune xhunaşşeeşine ooğançee hee'e. Maxalat Nevayotna
yiçuniy vor. **10** Yaaq'ub Beer-Şeveençe qıgeç'u Xaranne
suralqa ayk'an. **11** Sa cigeeqa hirxhilymee, veriğ k'yoçuva
mang'vee xəm maa g'aaha. Mang'vee ç'iyele sa g'aye
alyapt'i, vuk'lek avqa givxhu, g'ilexhana. **12** Mang'uk'le
nik'ek ç'iyele xəybışeeqa hiyxharan q'i't'yar, çilek'enad
Allahın malaaikar İlqec'u, gyəə g'ece. **13** Rəbbəe q'i't'yaasil
ulyorzul eyheyiy: – Zı yiğne dekkine dekkına İbrahimna,
sayir I'saq'na Allah Rəbb vorna. Ğu g'alirxhuyn ç'iye
vasiy vake g'abiynbışis heles. **14** Yiğna nasıl ç'iyelin toz
xhinne xəppa vuxhes, geeb qeepxha garbilqayıy şargılqa,
şimalıqlayıy canubulqa ookas. Ç'iyeyne aq'valyne gırgıne
milletbiše valeyyiy vale g'abiynbışile k'ena xayir-düə
alyapt'as. **15** Zı vaka vorna, Zı ġu, nençeğana ark'imeeyir
havacı, ine cigeeqa sak'al ha'asda. Zı ġu g'alerçes deş, Zı
uvhuyn gırgın ha'asın. **16** Yaaq'ub nik'eençe muğur qıxha
eyhen: – Hək'erar, Rəbb inyaa ooxhur. Zak'le man ats'a
deşdiy. **17** Mang'vee qərq'iniyvalin eyhen: – Nimeeyiy
ine cigayn qəq'ən ha'a. İn Allahne xaale ğayrı medin
kar deşod, inbı xəybışın akkabıvud. **18** Yaaq'ub miç'eer
çakra suğots'u, cune vuk'lek avubna g'aye alyapt'i işaarat
xhinne giviyxhe. Qiyğad Allahne doyule çilqa zeytunun
q'ış k'ya'a. **19** Mang'vee mane cigayn do Bet-El (Allahın
xav) giyxhe, mankilqamee mane şaharın do Luz ixha. **20**
Qiyğad Yaaq'ubee k'in g'assır eyhen: – Allah zaka ixheene,
hoyharne ine yəqqə zi havaceene, zas oxhanasın gıneyiy
alya'asın tanalinbid huveene, **21** yugvale zi dekkine xaaqa
sark'ileene, manke Rəbb yizda Allah ixhes. **22** İşaarat

xhinne gyuvxhuna ina g'aye Allahin xav ixhes. Ğu helesde
gırınçike yits'ib'esda pay Vas qivles.

29 Yaaq'ub ayk'anna şargılıyne milletbişde cigabışeeqa.
2 Çoleeb mang'uk'le sa kahrız g'ooce. Mançine k'anya'ad
xhebille vəq'əbışın syuru g'alitxhu eyxhe. Vəq'əbışis mane
kahrızeençe xhyan hele ıxha. Kahrızne ghalelib xəbna
g'aye vooxhe. **3** Gırgın vəq'əbı maqa sadiyng'a, çobanaaşe
kahrızne ghalelyna g'aye qavaak'anav'u vəq'əbışis ats'esin
xhyanbı huvu, g'aye giviyxhe vuxhana çine cigaylqa
kahrızne ghaliyqa. **4** Yaaq'ubee manbışike qiyghanan:
– Çocar, şu nençenbına vob? Manbışe eyhen: – Şı
Xaraneençenbı vob. **5** Yaaq'ubee manbışık'le eyhen: –
Naxorna neva Lavan ats'anane? Manbışe eyhen: – Ats'ana.
6 Yaaq'ubee manbışike qiyghanan: – Mana yugrayee?
Manbışe eyhen: – Ho'o, yugra vor. Haaşe, mang'una yiş
Raahile cune vəq'əbışika qöövur. **7** Yaaq'ubee eyhen:
– Veriğ axtıvaleevub, vəq'əbı sa'ana vaxt vuxha deşub.
Vəq'əbışis xhyan huvu, uxhiyxhanas ikkee. **8** Manbışe
eyhen: – Çobanaaşe gırgın vəq'əbı sacigeeqa sidi'i, g'aye
kahrızne ghalele qavaak'an hidyaw'u, man ha'as ixhes deş.
Man gırgın hı'yle qiyğa şasse xhyan heles əxə. **9** Yaaq'ub
manbışika yuşana'ang'a, Raahilee dekkın vəq'əbı qadayle.
Raahileyib çobaniyvallaniy haa'a. **10** Yaaq'ubik'le dayisiy
Lavanna yiş Raahileyiy con vəq'əbı g'acesse, mang'vee
ark'in g'aye qavaak'anav'u dayisiyne vəq'əbışis xhyan
hele. **11** Qiyğa Yaaq'ubee Raahileys ubba hı'i axtırı geşse
giygal. **12** Mang'vee Raahileyk'le dekkine ebanbışiken
Rivq'ayna dix ıxhay eyhe. Raahilee g'adeexvan ark'in
man dekkis yuşan ha'a. **13** Lavanık'le yiçeyna dix arıva

g'ayxhimee, g'adaxvan ögiylqa qığeç'e. Mana xħilibišeqa
sí'i ubba hi'i cune xaaqa qıkkekka. Yaaq'ubee għirġin kar
Lavanis yuṣan ha'an. **14** Lavanee mang'uk'le eyhen: –
Ğu hæk'erar yizde ebanavur. Yaaq'ub manbişəng'ə sa
vazna axuyle qiyga, **15** Lavanee mang'uk'le eyhen: –
Nya'a, ġu yizda ebanava, ġu zas q'ərabne iş haa'as? Zak'le
eyħelan yiġna hæk' hucoone vuxħes? **16** Lavanija q'öyre
yişniy vor: xəring'i'n do Leaniy, k'inning'i'nid Raahileniy
vod. **17** Leayne uleppiṣik'le torandaniy g'ece, Raahileme
ul givxhasda, xħyan ittuna içiy yixha. **18** Yaaq'ubus
Raahile yikkiykinil-allà eyhen: – K'inne yiż Raahileyne
zi vas yighthille senna iş g'ooce. **19** Lavanee eyhen: –
Mana vas hiyvee, merne insanis hiyvuyle, nimeexheyid
yugħda eyhe. Ĝu šing'əċċar axve. **20** Yaaq'ubee Raahilel-
allà yighthille senna iş haa'a. Mana yikkiykinil-allà mana
vaxt mang'une ulesqa sa-q'ölle yiġ xħinnej qavayle. **21**
Yaaq'ubee Lavanik'le eyhen: – Vaxt g'abina, həsde yizda
xħunaşse zasqa qiyele, məng'i'ka ixħes. **22** Lavanee
mane cigabişin għirġin insanar sav'u otxhun-ulyodgħuy
hele. **23** Xəmder Raahileyne cigħi Lea akkeehe Yaaq'ubne
k'anyaq. Yaaq'ub məng'i'ka g'ilexħana. **24** (Lavanee
cuna nukar Zilypan Leays g'ulluxçiyy xħinnej heele.) **25**
Yaaq'ubik'le mana Lea yixhay miċ'eed ats'axhe! Mang'vee
Lavanik'le eyhen: – Nya'a ġu zak məxdun kar hi'i? Zi
Raahileyne dišde vas iş g'avcu? Nişil-allane ġu zas
horbi hi'i? **26** Lavanee eyhen: – Yiżde ine cigħi k'inna
yiż xəring'i'le ögee adamiys heelen ədat dešin. **27** In
ülycum biki're'e, Raahiler vas hiyħes. Məng'i'nimeeyir ġu
yighthille senna yizde k'ane iş haa'as vukkan. **28** Yaaq'ubee

həməxüdud ha'an: man ülycüm bıkıra'an. Lavaneeyir Raahile mang'us xhunaşşe yixhecenga heelena. **29** (Cuna nukar Bilyhanır, Raahileys g'ulluxçiy xhinne hiyvu.) **30** Yaaq'ub Raahileykar g'ilexhana. Raahile mang'us Leayle geer yikkiykan. Mana Lavanne k'ane sa yighılle sennar horaxana. **31** Rəbbik'le Lea deykan g'aycumee, məng'i's uşaxar uxooxas vəvxı'y hele. Raahileyssemee vuxhne eexvas yeexə deşdiy. **32** Lea vuxhne ayxu sa dix uxu. Mang'un do Ruven (ilyaake, dix!) gixhxı eyhen: – Rəbbik'le zı höödəxən g'acuyn. Həşde zı yizde adamiys yikkiykanasda. **33** Mana meer vuxhne eexva. Sayır dix uxu eyhen: – Rəbbik'le zı deykan yixhay g'ayxhı, inar huvuna. Mang'unud do Şimon (Mang'uk'le g'ayxhiyn) giyxhe. **34** Lea xhebir'es vuxhne ayxu dix uxu eyhen: – İne yəqqə adamiy zaka ixhes, zak at'iq'anasda, zı mang'us xhebiyre dix uxuva. Mançıl-allad mang'un do Levi (at'iq'anasda) giyxhe. **35** Yoq'ur'es mana vuxhne ayxu meer dix uxu, eyhen: – İne yəqqə zı Rəbb axtı qa'as. Mançıl-allad mang'un do Yahud (axtı qa'as) giyxhe. Mançile qiyğa məng'ee sabara gahna uxoxa deş.

30 Raahileyssse Yaaq'ubus uşax uxas dəxəmee, məng'ee yuçeys paxılıyvalla haa'a. Məng'ee adamiylk'le eyhen: – Zas uşax hele, deşxhee, qiyk'asda! **2** Yaaq'ub Raahileyqlqa qəllamişxha eyhen: – Nya'a zıne vas uşax hidele, nya'a zı Allahne vor? **3** Raahilee eyhen: – Yizda nukar Bilyhan alert'e, məng'i'ka g'alixhe. Məng'ee uşax uxumee zı mana alyar'tu mang'us yedyvalla haa'as, zı uşaxdena imeexvacenga. **4** Raahilee cena nukar Bilyhan adamiys xhunaşşe yixhecenga heele. Yaaq'ubur

məng'i'ka g'ilexhana. **5** Bilyhan vuxhne ayxu, mang'us dix uxu. **6** Raahilee eyhen: – Allah məhkamee yizde sural ixha, yızın niq' g'ayxhi, zas dix huvu. Mançıl-allad məng'ee mang'un do Dani (Mang'vee məhkamee havacesda) giyxhe. **7** Raahileyna nukar Bilyhan meer vuxhne eexvaa, məng'ee Yaaq'ubus q'ör'esda dix uxooxa. **8** Raahilee eyhen: – Zı yüçeyka saç'iyku, Allahne kumagika ġamixhana. Məng'ee mançıl-allad uşaxın do Naftali (yızın saç'iykvuy) giyxhe. **9** Leaysse sabara gahna uşaxar uxooxas vəvxü deş. Məng'ee mançıl-llar cena nukar Zilypan Yaaq'ubus xhunaşse yixhecenga heele. **10** Leayne nukaree Zilypanee Yaaq'ubus sa dix uxu. **11** Leayee eyhen: – Nimee xəbna xoşbaxtiyvallayi! Məng'ee mang'un doyud Qad (xoşbaxtiyvalla) giyxhe. **12** Leayne nukaree Zilypanee Yaaq'ubus q'ör'esda dix uxu. **13** Leayee eyhen: – Zı baxtivarır, yadaaşed zak'le baxtivarva eyhes. Məng'ee uşaxın do Aşer (baxtivar) giyxhe. **14** Ruvenik'le suk qivişalne gahil çolead mandragorun ala iveau, mang'vee manbı yedis Leays adayle. Raahilee Leayk'le eyhen: – Yiğne duxee adiyn mandragorbışike zasid helelan. **15** Leayee məng'i'k'le eyhen: – Adamiy xilençe g'ayşuy ç'əvxha dişdee? Həşded duxayn mandragorbine g'ayşes iukkan? Raahilee eyhen: – Həməxüdxheene, hasre duxayne mandragorbışıl-alla ine xəmdiys yizda adamiy vaka g'alixhecen. **16** Yaaq'ub exheeqana çoleençe qööngə, mang'unee ögeeqa Lea qığeyç'u eyhen: – Ğu g'iyna zaka g'alixhas, yizde duxee adiye mandragorbışis zi ġu alışu. Yaaq'ub mane xəmde məng'i'ka g'ilexha. **17** Allahık'le Leayna düə giviyxhena. Lea vuxhne ayxu,

Yaaq'ubus xhor'esda dix uxu. **18** Leayee eyhen: – Allahee zi yizda nukar yizde adamiys hiyvuy hööttxüva, yizda hək' quvuna. Məng'ee uşaxın do İssaxar (Mang'vee hək' quvuna) giyxhe. **19** Leaye meer vuxhne eexvaa, məng'ee Yaaq'ubus yixhı'resda dix uxooxa. **20** Məng'ee eyhen: – Allahee zas sa yugna pay huvu. Həşde yizde adamee zas hı'rmat gyuvxhesda. Zi mang'us yixhiyre dix uxuva. Məng'ee uşaxın do Zevulun (hı'rmat) giyxhe. **21** Sabara gahile məng'ee sa yiş yuxu, doyud Dina giyxhe. **22** Allahee Raahile yik'el qiyele'e, məng'i'na düə g'avxhu, uşax uxasın xhinne qee'e. **23** Mana vuxhne ayxu sa dix uxu eyhen: – Allahee zalin pisin do ak'ani'iyn. **24** «Allahee zas sayir dix helecenga» uvhu, Raahilee mang'un do Yusuf (Mang'vee sayir helecenga) giyxhe.

35 **9** Yaaq'ub Paddan-Arameençe siyk'lang'a Allah mang'us dyagu, xayir-düə huvu, **10** eyhen: – Yiğın do Yaaq'ub vodun. Həşdiyle valqa Yaaq'ubva ona'as deş. G'iyniyke şaqqa yiğın do izrail ixhes. İnəxüd mang'un do izrail eyxhe. **11** Qiyğa Allahee mang'uk'le eyhen: – Girişin əxəna Allah Zi vorna. Günab yiğna nasıl hexxee'e, geeb qee'e. Vake sa millet deş, geedin milletbi g'ales. Yiğne nasıl ab paçcaharıb vuxhesinbi. **12** İbrahimisiy I'saq'is huvuyn ç'iyebi Zi vasid helesinbi. Valed qiyğa yiğne nasıl heles. **13** Allah Yaaq'ubne k'anençe – yuşana'ane cigeençe ooqa ts'its'axhxhe. **14** Yaaq'ubee Allah cuka yuşan hı'iyne cigee sa g'aye ulyoozaraa'a. Qiyğad Allahne doyule cilqa zeytunun qışiy kya'an k'l'i. **15** Yaaq'ubee Allah cuka yuşan hı'iyne cigayn do Bet-El (Allahın xav) giyxhe. **16** Yaaq'ubiy cuna xizan Bet-

Eleençe avayk'anabı. Efratisqa hiviyxharang'a Raahileys
uşax eyxhe. Uxooxang'a məng'ee xəppa k'ov ts'its'av'u.
Məng'i'n uxuy dağamda ilğec'ee. **17** Məng'ee k'ov
ts'its'a'ane, uxooxane gahil kumag ha'ane xhunaşsee
eyhen: - Qimeeq'ən, vas meer dix ixha. **18** Mana
qEEK'aniy vor, duxays Ben-Oni (yizde uts'urna dix)
do giy়heng'a. Qiyğɑ dekkeme mang'un do badal hı'i
Benyamin (sağne xileena dix) giyxhe. **19** Raahile qEEK'ana.
Efratne (Bet-Lexemne) yəqqə mana k'eyxhi. **20** Yaaq'ubee
Raahileynee nyuq'nelqa sa g'aye giviyxhe. Mana g'aye
g'iyniyne yiğılqamee Raahileyne nyuq'nel guts xhinne
avxuna. **21** İzrail mançe ark'in, Migdal-Ederne şene
aq'val çadır güvxi. **22** İzrail maa'ar axvang'a, Ruven
dekkine nukarika Bilyhayka g'ilexha. İzrailik'le man
ats'axhxhen. Yaaq'ubuqa yits'iq'ver dixniy vor. **23** Manbı
Leaye vuxuynbınıy vob: Yaaq'ubna ts'erriyna dix Ruven,
qihnanbib Şimon, Levi, Yahud, İssaxariy Zevulun vuxha.
24 İnbib Raahilee vuxuynbınıy vob: Yusuf, Benyamin. **25**
İnsabime Raahileyne nukaree Bilyhanee vuxuynbınıy vob:
Dani, Naftali. **26** Leayeyne nukaree Zilypaneeeyib inbınıy
vuxu: Qad, Aşer. Yaaq'ubus Paddan-Aramee vuxhayn
dixbı inbı vuxha. **27** Yaaq'ub Mamreeqa Kiryat-Arbenne
(Xevronne) k'anyaqa, dekkine I'saq'ne k'aneqa qarayle.
İbrahimiy I'saq' Mamreab menne cigaynbı xhinne vuxha.
28 I'saq'ee vəşşe molts'al sen hı'i. **29** Mana ine dyunyeyle
ats'ı q'əs qıxha qek'a. Mana dixbişə Esaveeyiy Yaaq'ubee
k'eyxha.

37 Yaaq'ub Kana'anne ölkee axva. Mang'ule ögiylir
mang'una dek, maa'ar menne Ölkençə qarına xhinne

axva 1xha. **2** Yaaq'ubuke g'abiyinbışın taarix inəxüd vod: Yaaq'ubna dix Yusuf yits'iyighid sennana cehilyniy vor. Mang'vee dekkine xhunaşşebişde Bilyhanneyiy Zilypanne dixbışika syuruniy uxhiyxhan ha'a. Yusufee manbiše qotkuda hidya'an işbi dekkisniy hixhara'anbi. **3** Yusuf dekkine q'əsvale uxuva, Izrailis (Yaaq'ub) mana gırgine dixbışile geerniy iкkiykan. Mang'vee Yusufus geed rangbinan tanalin iyxhva'a. **4** Çocaaşik'le dekkis Yusuf manbişile geer iкkan g'acumee, mana manbişis g'imeece qexhe. Mançıl-allab mang'uka kara'əba yuşan haa'as vukkiykan deş. **5** Yusufuk'le sa nyak' g'ece. Mang'vee mana nyak' çocaaşıs yuşana'a. Mançile qiyğa çocaaşıs mana sık'ırrar g'imece qıxha. **6** Yusufee manbişik'le eyhen: – Zak'le g'acuyné nyak'il k'ırı gyaqqel! **7** Şı çolune yi'q'nee alafniy iyt'al. Sayid sayangada yızın alaf suğots'u qotkuda ulyozzuriyn, vuşunbud yızınçine hiqiy-allı sadı mançine ögiyl vuk'ul avqa qav'u. **8** Çocaaşə mang'uk'le eyhen: – Hək'erane, ġu şas paçahne ixhes, xəbvallane haa'as? Cun nyak'bı məxüd yuşan hı'il-allı, mana sık'ırrar g'imece qexhe. **9** Yusufuk'le sa medin nyak' g'ece, man çocaaşıs yuşan hı'i eyhen: – Zak'le meed nyak' g'acu, k'ırı gyaqqe! Veriğ, vaz, yits'isable xəne yizde ögiyl k'yoyzariy. **10** Mang'vee nyak' dekkisiy çocaaşıs yuşana'ang'a, dek mang'uqa aldarxhun eyhen: – Man vak'le g'acuyn nyak' hucoova eyhenne? Hək'ebane, zınar, yedir, yits'isayre çocur abi, yiğne ögiyl c'iyelqamee k'yoozaras? **11** Dekkee Yusufee uvhuyn in cuvab yik'el aqqaqqan, çocaaşemee man höödəxə deş. **12** Yiğbişde sa yiğil Yusufun çocar Şekem

eyhene şaharne suralqa dekkin syuru uxhiyxhana'as
hapk'ining'a, **13** İzrailee cune duxayk'le Yusufuk'le eyhen:
– Çocaaşe Şekemne sural syuru vodun uxhiyxhan ha'a.
Qora ğunar manbişisqa yəqqı'l ha'as. Yusufee dekkik'le
eyhen: – Nya'a i'qdə? **14** Dekke mang'uk'le meed eyhen: –
Hak'ne ilekke, çocar yugbaye, syuru üç'üddaye? Qiyğab
zas sa xabar able. Mana məxür Xevronne q'adaalile
Şekemqa yəqqı'l ha'ana. **15** Mang'vee çocar çolee t'abal
ha'ang'a mang'usqa maa'ar sa insan qızaxxa. Mane
insananee mang'uke qiyghanan: – Hucoone t'abal ha'a?
16 Mang'vee eyhen: – Zi çocar t'abal haa'a. Hucoone
ixhes, zak'le eyhelan, manbişə syuru nyaadiy uxhiyxhan
ha'a? **17** Mane insanee eyhen: – İnençe apk'ıninbı. Zak'le
manbişike «Dotan eyhene şaharne suralqa vüqqəsva»
g'ayxhi. Yusuf ayk'anna çocaaşıqar qihna. Mang'usqa
manbı Dotanee gyabak'a. **18** Çocaaşık'le mana əq'ənançə
qöö g'ecena. Yusuf hixharasse, çocaaşe mana gik'asva
q'arar hoole. **19** Manbişə sana-sang'uk'le eyhen: – Haane,
nyak'bı g'ecena qöövur! **20** Qudoora mana xhyan sa'ane
k'oraleeqa g'uvoxharas. Qiyğad, mana çolane həyyvanaaşe
qoduva eyhes. Manked g'ece, nen eyhenbiyyi mang'un
nyak'bı. **21** Man xərne çocuk'le Ruvenik'le g'ayxhimée,
Yusuf manbişde xilençe g'attixhana'asdəməe eyhen: –
Qudoora mana gidek'as, **22** eb k'idyaa'as, vuşucar deşde
cigee sa qooqqune k'oraleeqa g'uvoxharas, hooracen,
saccu mang'uk sumoot'a. Mang'us ikkiykanan, Yusuf
çocaaşine xilençe g'attixhan hı'i dekkisqa qıkkes. **23** Yusuf
çocaaşisqa hirxhılıymée, çocaaşe mang'une tanalin şen
rangbınan kar ts'its'i g'eeşşen. **24** Vucur xhyan deşde

k'oraleeqa g'uvoyxhar. **25** Çocar kar oxhanas giv'uring'a, Gilead eyhene cigeençe qöön I'smı'i lybişin karvan g'ece. Manbişe devabışılqa alixhxhi ədviyatbı, balyzam, ətriyatbı əlyhəayiy man karbı Misirqa ıkkees. **26** Yahudee çocaaşık'le eyhen: – Şı çoc gik'u, man dyugul he'ee, şas mançike hucoone hixharas? **27** Qudoora mang'uk sidyoot'as I'smı'i lybişis massa heles. Nəxürcar mana yişda çoc eyxhe, şı sa ebanbı vob. Çocaaşə mang'une cuvabil k'ırı iliyxhen. **28** Maqa şen Midiyangançe qöön kar massa helenbı hipxhirmee, çocaaşə Yusuf k'oraleençe alqavhu I'smı'i lybişis g'anə nuk'rays massa hele. Manbişer Yusuf qıkkekana Misirqa. **29** Ruven k'oraalisqa sark'ılymee, g'ecen, Yusuf maa'ar deşor. Çoc maa'ar g'idecesse mang'uk divan qitxhu cune tanalin qıt'axxa. **30** Qiyğə mana çocaaşısqa sak'ı eyhen: – Gade şaa'ar deşor, həşde zi hucoone ha'as? **31** Manbişe Yusufun tanalinbıd alyat'u, q'ına givk'u eb ülyööq'ə. **32** Qiyğale çocaaşə man rangbinan tanalin dekkisqa adı eyhen: – Şak'le in avaykı, ilekke, man tanalin yiğne duxaynee, deşxhee, dişene? **33** Dekik'le tanalinbı qıvats'ı eyhen: – İn tanalinbı yizde duxaynbıvud! Mana bahalne həyvanın orxhun ixhes! Hək'erar Yusuf qodu-soduvur! **34** Yaaq'ubee cune tanalinbı qıt'axxi, culqa palanbı alya'a. Mana duxayqa geer geşsu. **35** Gırgın dixbı, yişba mang'us yik'bı heles savayle. Mang'us manbişil k'ırı alixhes diykkın, eyhen: – Zi ahaleeqa duxayna ak' avqu əlyhəəs. Mana duxayqa geer məxür geşsu. (**Sheol h7585**) **36** Mane Midiyanaşeer, Yusuf Misirne g'aravulyçeeşine xəring'us Potifarıs massa hele.

39 Yusuf Misirqa qıkkı. Fironne g'aravulyçeesine xərinq'vee, Misirğançene Potifaree mana I'smi'i lybişike illeşena. **2** Rəbb Yusufukaniy vor, mana gırgın kar uftanda ha'as həsilexhenaniy. Yusuf Misirğançene xərinq'une xaaniy axvana. **3** Mang'une xərinq'uk'le g'ecen, Rəbb mang'ukavur, mang'vee gırgın işbı uftanda həsilya'avud. **4** Yusuf xərinq'une ulesqa yugra qarı, mang'uke xəring'vee cusdacar nukar ha'a. Xəring'vee Yusufuke cun xav vuk'lek ikkekana hi'i, cun gırgın karid mang'une xileqa quvu. **5** Mang'vee Yusufne xileqa xaanayiy karana xəbvalla quvuyle qiyğa, Rəbbe Yusuful-alla Misirğançeng'une xaas barakat hoole. Potifarne xaa, çolee, gırgıne karee Rəbbina barakat g'ooce giviygal. **6** Mang'vee cun gırgın kar Yusufne xılyaqaq qele, mang'une vuk'ulee otxhunulyodğuyle ğayıri medin vuçjud eyxhe deş. Yusuf tanaler, aq'vayler micagra ixha. **7** Sabara gah İlgevç'öyle qiyğa, xəring'une xhunaşşeyna Yusufulqa ul gipxhi eyhen: – Qora zaka g'alixhe. **8** Yusufus man ha'as ikkiykan deş. Mang'vee məng'i'k'le eyhen: – Zı inyaanang'a xərinq'uk'le cune xaa hucoo ixhay, nen ixhay ats'a deş. Zı həşde ine xaa xərna eyxhe. Yizde xərinq'vee cune xaadın gırgın kar vale ğayıri yizde xileqa quvu. Saccu ġu, cuna xhunaşşeva, qideele. Zı nəxiüdne məxdun qəlasın he'e? Man he'ee Allahne ögeyir xənne bınahee k'eyxhas! **10** Məng'ee man yiğis Yusufuk'le eyhe ixha, Yusufusmee məng'i'ka ixhesir, g'alixhasır ikkan deşdiy. **11** Yusuf sa yiğil cune işiqar qihna xaaqa ikkeç'e. Xaane insanaaşike ar vuşucar ixha deş. **12** Məng'ee mana tanalinçike aqqı «Zaka g'alixheva!» eyhe. Yusufee tanalinbı məng'i'ne xile

g'ali'ı g'aqa hexva. **13** Zəiyfayk'le g'acuynq'a, Yusufee tanalinbı cene xilevud g'ali'ı hixu, **14** məng'ee xaane insanaaşılqa onu'u eyhen: – İlyaake, vuşde xəring'vee şı tesser hee'ecenva cühüt şasqa arı! Mana zaka g'alixhasva zasqa qarı, zımee xəbna ts'ir hav'u! **15** Yizda ts'ir g'avxhumee, mang'vee tanalinbı g'ali'ı g'aqa hixu! **16** Potifar xaaqa sak'alamsee, məng'ee Yusufun tanalinbı cesne havace. **17** Məng'ee adamıysıd akaran karbı yuşanı'i, eyhen: – Ğu inyaqa ariyne nukar cühüt'e, zi tesser he'esva zasqa ikkeç'u, **18** zi manke k'arats'ana ts'ir hav'u! Ts'ir g'avxhu mana tanalinbid g'ali'ı, g'aqa hixu. **19** Yusufne xəring'uk'le xhunaşşeyn «yiğne nukaree zak in hi'ı» cuvabbı g'ayxhesse, mang'us k'yabaylena. **20** Yusuf aqqı zindaneeqa, paçcahın avqvuynbı havaacene cigeeqa qele. **21** Rəbb Yusufukaniy vor. Yusufus Rəbbee yugvalla ha'a: zindanne xəring'une ulesqa mana yugra qarayle. **22** Zindanne xəring'vee zindane avqvuyn gırğınbı Yusufne xilyaqa qoole. Maa'ad ha'anə gırğına işbışis Yusufeniy xəbvalla haa'a. **23** Yusufusqa quvuyne işbışde nençikacar zindanna xərna ilyakkana deşdiy. Rəbb cukava, Yusuf gırğın işbı uftanda ha'as həsilexhenaniy.

40 Sabara gah ilgevç'ule qiyğa, Misirne paçcahne insanaaşee, ulyoğan helenbişde xəring'veiy giney qecenbişde xəring'vee paçcah qəllamışxhesin kar ha'a. **3** Manbı avqu g'aravulyçeeşine xəring'une xaane, Yusuf aqqıne zindaneeqa qoole. **4** G'aravulyçeeşine xəring'vee manbı qoolenbı Yusufusqa, Yusufee manbışis k'ilvalla hee'ecenva. Misirne paçcahna ulyoğan helenayiy giney qecena sabara gahna zindanee avxuyle qiyğa, **5** sa xəmde

manbışık'le curayn-curayn mə'nabınan nyak'bı g'ece.

6 Yusuf miç'eer manbışısqa qarımee, manbışe aq'vabı havaxanı'ı g'ece. **7** Yusufee cuka sacigee xəring'une xaa, zindanee havaacene fironne insanaaşike qidghın ha'an: – Nya'a g'iyna aq'vabı havaxanı'? **8** Manbışe mang'uk'le eyhen: – Nyak' g'acu, man nyak' nen eyheniy, eyhes əxəna deşur. Yusufee manbışık'le eyhen: – Nya'a Allahee dişde ats'al hele, nyak' hucoova eyheniyva eyhesin? Hinnalan man zas yuşan he'e. **9** Ulyoğan helenbışde xəring'vee cun nyak' yuşan hi'ı eyhen: – Zak'le nik'ek yizde ögee t'imilena tayang g'avcu. **10** Mane t'imilene tayangıl xheyible tübəeyiy. T'ur qı'ğə-qı'ğə mançın t'et' g'avhu, t'imil aleyli'. **11** Yizde xile fironun k'olaniy vod, zi man ts'ets'ybı fironne k'oleeqa hoş'un, yicid fironusqa q'uvu. **12** Yusufee mang'uk'le eyhen: – Man in eyhen vodun: xheyible tübəə xhebille yiğ eyhen vodun. **13** Xhebne yiğile fironee ġu zindaneençe qığavhu yisseyne işilqa sak'ala'as. Şenkiyn xhinne mang'us ulyoğan helena ixhes. **14** Hucoon ixhes, gırgın kar yəqqı'lqa gitxhumee, zi yik'el qale'e. Zas sa yugvalla hee'e, fironusne yizin do ağımiş he'e. Zi ine zindaneençe g'attixhan he'e. **15** Zi cühüt'yaşine cigeençe qöqüna vor, inyayıd zi zindaneeqa gixhasın vuççud hi'ı deş. **16** Giney qeceng'uk'le Yusufee nyak' yugvalis yuşan ha'a g'acu eyhen: – Zak'leme nik'ek yizde vuk'lel oo xheyible ç'emç'e cagvarane gineyna g'avcu. **17** Oğane ç'emç'ee fironusva hi'iyn curayn-curayn giney ixha. Mane ç'emç'eençis şit'yaşa k'ufarniy i'xiyxə. **18** Yusufee inəxüd eyhe: – Man in eyhen vod: xheyible ç'emç'e, xhebille yiğ eyhen vod. **19** Xhebne yiğile fironee

ğu zindaneençe qıǵavhu, yiǵna vuk'ul candakike curav'u, candak yivele qı'xəs. Şit'yaşaşed cis k'ufar i'xəs. **20** Xhebne yiǵile fironun yedike ıxhayn yiǵ eyxhe. Mang'vee cune insanaaşis otxhun-ulyodguy hele. Ulyoǵan helenayiy gıney qecena zindaneençe qıǵav'u, cune insanaaşine hiqa qavayle. **21** Ulyoǵan helenbişda xərna şenkiyn xhinne cune işilqa sak'ala'a, mang'veyid ögiylin xhinne k'ola fironne xileqa qele. **22** Gıney qecenabışda xərnar givayxanna. Gırgın kar Yusufee uvhuyn xhinne eyxhe. **23** Ulyoǵan helenbişde xəring'vee Yusuf yık'el qalya'a deş, yık'el hixani'na.

41 Q'ölle sen ilgeç'ule qiyǵa fironuk'le inəxdun nyak' g'ece: mana Nil eyhene damayne mglek ulyorzuł eyxhe. **2** Dameençe yighible micagna tavulyna zer qıǵevç'u, damayne mglek uxhiyxhan giygal. **3** Mançile ǵayıı dameençe meeble yighible qəlana, k'üvəna zer qıǵooç'e. Manbı atk'ın şenesa zerbişde k'ane damayne mglek ulyoyzar. **4** Qəlaneyiy k'üvəne zerbiše yighible micagna tavulyna zer höögəna. Mane gahıl firon nik'ençe muğur qexhe. **5** Mana meer nik'eeqa ark'iniys, medin nyak' g'ece: sa sukune cucukeençe yighible gyavts'una micagna sukena git'y (sunbul) ələə g'ooce. **6** Mançile qiyǵa şargine mitsee gyotxuniyn yighille k'üvən suken git'y aleyle. **7** K'üvəne sukunee git'yın yighible micagna gyavtsuna sukena git'y höögəna. Manke firon muğur qexhe, man sa nyak' ıxhay ats'axhen. **8** Miç'eer mana suǵotsuyng'a cusda ciga iveau deşiy. Misirin nekke k'oran ək'elikan insanariy cadu ha'anbı mang'vee cusqa saa'a. Fironee manbişis cun nyak' yuşan he'eeyid, manbişik'le ats'axhe deş man hucoo

eyheniy. **9** Ulyoğan helenbişde xəring'vee fironuk'le inəxüd eyhe: – Fironuk'le eyhesin cuvab zas həşde yik'el qadı. Sa yiğil firon it'umra cune nukaraaşılqa qəllamışxha, mang'vee zınar giney qecenbişda xərnar g'aravulyçeesine xəring'une xaane zindaneeqa akky'a. **11** Sa xəmde yişde q'öng'uk'lesana curayn-curayn mə'nabınan nyak'bı g'ece. **12** Maa'ar şakasana g'aravulyçeesine xəring'una nukar, cühüt' cehiliyne. Nik'ek g'acuynbı şı mang'us yuşanı'i. Zak'leyiy şeng'uk'le curayda-curayda, yişin nyak'bı nen eyhenniyva mang'vee uvhuyn. **13** Gırgın kar mang'vee eyhəxüd ixha. Zı yizde yisseyne işilqa sak'i, giney qecenar givarxinna. **14** Fironee Yusuf cusqa qoyt'al. Mana hamankecar zindaneençe qığavhu, vuk'ul gyapxhi, tanalinbı badal hı'i, fironusqa qarayle. **15** Fironee Yusufuk'le eyhen: – Zak'le sa nyak' g'acu, man nen eyhen ixhay, şavussecad eyhes dəxi'yn. Zak'le g'ayxhiyn, vasse nik'ek g'acuynbı nen eyhenbiyyiyva eyhes əxəvud. **16** Yusufee inəxüd eyhe: – Man zaken deş vod. Allahee fironus kara'aən alidghiniy qelesin. **17** Fironee eyhen: – Zak'le nik'ek g'acuyn, zı Nil eyhene damayne mülek ulyorzulyur. **18** Dameençe yighible tavulyna micagna zer qığevç'u, damayne mülek uxhiyxhan giyğal. **19** Mançile qiyğa yighibileb geeb qəlana, həlale g'a'aypxhına zer qığevç'u. Misirvolle zak'le məxdun qəlan zerbı g'acu deşdiy. **20** K'üvəneyiy qəlane zerbişee, yighible ts'eppa dameençe qığevç'unə tavulyna zer opxhunna. **21** Tavulyun zerbı mançine vuxhnyaqa atk'ineyid, mançın vuxhunbu mə'lim hidi'iynbı. Manbı nəxüdiy vod, həməxüdud axuynbı. Manke zı muğur qıxha. **22** Qiyğa zak'le nik'ek

in g'acu: sa sukune cucukeençe yighible gyavts'una
yugna sukena git'y alyabi. **23** Mançile qiyğad yighille
şargine mitsin gyoxhxhani'iyn k'üvən, q'əran sukun
git'y aleyle. **24** K'üvəne sukune git'yin yighible yugna
sukuna git'y höögəna. İn nik'ek g'acuynbi, zi cadu
ha'anbışis yuşam'iynbi. Zak'le man nen eyheniy, eyhes
əxəna dexhana. **25** Yusufee fironuk'le eyhen: – Fironne
nyak'bışe sa karake yuşana'a. Allahee, vucee ha'asın
kar fironus ats'axhya'a. **26** Yighible tavulyna zeriy
yighible yugna sukuna git'y yighille sen eyhen vodun.
Mane nyak'bışe sa karake yuşana'a. **27** Mançile qiyğa
qiğevç'una yighible k'üvənayiy qəlana zerib, şargine
mitsee gyopxhunna yighible q'ərana sukuna git'yib,
yighille sen eyhen vodun. Man yighille senna mısvalla
vuxhes eyhen vodun. **28** Zas fironuk'le manvaniy eyhes
ikkən, Allahee, vucee ha'asın kar fironus ats'axhya'a. **29**
Sık'inne gahile Misir geed barakanan yighille sen g'iğalas.
30 Mançile qiyğa yighille senna məxübna mısvalla vuxhes,
Misir vuxhana ögiylyna baraka mançin yik'el hivxanaa'as.
Mısvalin nyaq'v q'əra qaa'as. **31** Mana mısvalla məxüb
yi'q'ba ilğevç'uva, ögiyl vuxhana barakat ulesqa qavaales
deş. **32** Fironuk'le man nyak' q'ö'es g'acuyng'a, Allahee
man kar hək'edad sık'inne gahile vuk'ləlqa qalya'asınva
eyhen ixha. **33** Mançıl-allar fironee Misirne ölkayna
xərna gixhxhesda ək'elikanayıy ats'aalikana insan t'abal
he'ecen. **34** Fironee ölkavolle cun insanar ç'ak'ınbı xhinne
gyuvxhecen, Misir sav'uyne sukuke manbışe xhob'esda
pay barakanane yighne senna see'ecen. **35** Hasre manbışe
mane yugne senbışee alyabına mana suk şaharbışee,

fironee əmr hav'uhn xhinne, see'ecen. **36** Man sı'iyn gırgın
kar Misirlqa qalesde yighne missine seniys ixhecen,
ögiyle qööne mane yighne missine senee ölkeebinbi
xhal himabat'acenva. **37** Fironusiy cune insanaaşis mana
fikir yik'eençe vooxhe. **38** Mang'vee cune insanaaşik'le
eyhen: – İna insan xhinnena şok'le Allahın Rı'h vodnana
insan aveekesdane? **39** Fironee Yusufuk'le eyhen: –
Vak'le Allahee in karbı haguxhee, man vale ats'alikana,
vale k'orane ək'elikana deşdava eyhen vodun. **40** Zi ğu
yizde xaana xərna giyxhe, yizde ölkayne gırging'vee ğu
uvhuyn ha'as. Saccu zi paçah xhinne vale xərna ixhes.
41 Fironee Yusufuk'le meed eyhen: – Həşdiyle ilekke,
zi ğu bikırne Misirna xərna giyxhe. **42** Mang'vee cune
t'ubelyna t'ucva g'avşu Yusufne t'ubelqa qaa'a. Mang'ulqa
nekke yugne katanike hı'iyn g'üvənan tanalinbi ali'i,
gardanilqab k'ınəəğəyke hı'iyn t'exa qalya'a. **43** Fironee
mang'us cune daşk'abişin q öd'esin hele. Qiyğab manbışile
hiib əlyhəne cune insanaaşilqa əmr hav'u eyhen: –
Yəq' hevlecenva ts'irbı he'e. İnəxür fironee Yusufuke
Misirnar car xərna ha'a. **44** Fironee Yusufuk'le eyhen: –
Firon zi ixheyir, ğu ittevhü bıkırne Misiree şavacad t'ub
i'ğviykaraa'as deş. **45** Fironee Yusufus Safnat-Paneah do
giyxhe. Mang'us xhunaşşe yixhecenva On eyhene şaharne
kaahinna Fotiferanna yiş Asnat heele. Yusuf mançer
ayk'anna bıkırna Misirna ölka alycaaxhvas. **46** Misirne
paçahısnee, fironusnee işilqa giygalang'a, Yusufuqa
xhebt'sal senniy vod. Mana fironusse qığęç'u, Misirvolle
alycaxxvas ayk'an. **47** Barakatnane yighne senee ç'iyeyn
geed xətta kar alelyla'a. **48** Mane barakatnane yighne

senee Misiree alyadiyn gırgın kar Yusufee şaharbişeeqa sa'a. Hucooyiy mane şaharne hiqiy-allane çolbuşeençe si'i, mane şahareeyid g'alyadaççe ixha. **49** Yusufee deryaheena g'um xhinne geeb suk saa'a, mang'vee mana qəpqəs dyooxheva qəbəqqə deş. **50** Yusufus, missin senbı qalesse, On şaharne kaahinne Fotiferanne yişše Asnate q'öyre dix uxu. **51** Mang'vee ts'erriyne duxayn do Menaşşe (yik'el hixana'as) gixhxhi eyhen: – Man do zı mançıl-alla gixhxhi, Allahee zı ts'its'i'inbıyyı dekkın xav yik'el hixana'as hassırva. **52** Mang'vee q'ör'esde duxayn do Efrayim (barakatnana) gixhxhi eyhen: – Man do zı mançıl-alla gixhxhi, zı mane cigee uts'ur ts'its'e'eyid, Allahee maa'ar zı barakatnana hı'i. **53** Yusufee uvhuyn xhinne, Misiree yighille barakatnan sen g'attitxhın, yighille missin sen giyğal. Mıssıvalla gırgıne cigabişee vooxhena, saccu Misirıl oxhanasın kar dena idyavxu. **55** Misirne cəmə'ətin oxhanasın kar g'at'umee, manbı k'yokkanbı fironusqa oxhanasın kar heqqas. Mang'vee cəmə'ətik'le eyhen: – Hudoora Yusufusqa havak'ne, mang'vee uvhuyn he'e. **56** Ç'iyeyn aq'vavollete missıvalla vuxha. Misir missıvalla geeb xəb qooxhe g'avcu, Yusufee suk sav'uyn cigabı aaqı, mançə Misirbişis suk massa hoole giyğal. **57** Gırgıne ölkabişee it'umna missıvalla gibgilil-allı, gırgınəəng'ançə insanar Yusufusqa abayle vuxha suk alivşes.

42 Yaaq'ubik'le Misir suk vobva ats'axhamee, mang'vee dixbışık'le eyhen: – Nya'a şu sana-sang'uqa ilyaaka avxu? **2** Zak'le g'ayxhiyn Misir suk vobubva. Havak'ne mançə şasda suk alivşe, deşxheene şı xhal hapt'as. **3** Yusufna yits'iyre çoc suk alivşesva Misirqa havayk'an.

4 Saccu Yusufna çoc Benyamin Yaaq'ubee çocaaşika g'ixele deş. Mana qəyq'ənna Benyaminik sayid sa kar eyxheva. **5** Kana'anaaşine cigabişee mışvalybıva, suk ulyooşenbişika izrailin dixbib abi vuxha. **6** Yusuf bıkırne ölkayna xərnaniy, Misirvolleteb suk vuceeniy massa hoole. Yusufun çocar abiyyng'a mang'une ögiyl ç'iyelqame k'yobzuriynbı. **7** Yusufuk'le cun çocar g'avcuykum qıvats'eyib, qıvdyats'inçilqa hadaççe. Manbişika mana sacurayracar eyxhe. Yusufee manbişike qiyghanan: – Nençene şu abi? Manbişə eyhen: – Kana'ane ölkeençe, otxhanan kar alışses. **8** Yusufuk'le cun çocar qıvaats'anbı, çocaaşik'lemee vuc qıvats'ı deş. **9** Yusufus cehilynang'a çocaaşine hak'ee g'acuyn nyak'bı yik'el qadı, manbişik'le eyhen: – Şu casusarib, ölkayn it'um hidi'iyn cigabi ats'axhxhesib abi! **10** Çocaaşə mang'uk'le eyhen: – De'əş, yişda xərna, yiğin g'ular otxhanan kar alışses abi. **11** Yişin gırgınbı sang'un dixbi vob. Yiğin g'ular qopkuyn insanar vob, şı casusar deş vob. **12** Yusufee manbişik'le eyhen: – De'əş, şu abiynbı g'aces, nyaadiy yişde ölkayn it'um hidi'iyn cigabi! **13** Manbişə eyhen: – Şı yiğin g'ular yits'iq'öyre çoc vob, Kana'anne cigeençene sang'un dixbi vob. Yişda k'inna çoc dekkine k'ane vor, manasar xəəqa-ç'iyeeqa ixha. **14** Yusufee manbişik'le eyhen: – Gırgın kar zi şok'le uvhuyn xhinnevud, şu casusarib! **15** Zi şu inəxüb siliys üvxəs: fironne vuk'lelen k'ın g'iysar, vuşda k'inna çoc inyaqa ittyareene, şosse ince əlyhəəs vəəxəs deş. **16** Vuşda sa g'axile k'inna çoc ayrecen, avxuynbib inyaa avqvas. Manke zak'le g'acesin şu eyhen horeehək'enee. Deşxheene, fironne vuk'ləlqa k'ın ixhecen, şu

casusaribval! **17** Yusufee manbı xhebille yiğna zindanee havaaci. **18** Xhebid'esde yiğil Yusufee manbışık'le eyhen: – Zı Allahile qəyq'ənna: zı uvhuyn he'eene, şu üç'übba aaxvas. **19** Şu qopkuyn insanarxhee hasre vuşda sa zindane axvecen, mansanbışemee xaa'ab missiba avxuynbışis suk vukkeecen. **20** Qiyğa vuşda k'inna çoc zasqa ayre. Məxüd zak'le ats'axhxhesin, şu eyhenbı hək'enbiyee, deşxhee dişene. Mançıka şunab hapt'iyke g'attivxhanasınbı. Mançis çocaaşe ho'ova eyhe. **21** Manbışe sana-sang'uk'le eyhen: – Hək'ebab şı çocus hı'iynçina caza vob ts'its'aa'a. Mang'vee şalqa miz ky'a'ang'a, şak'le mang'uk qitxhuyn divan g'acu, şı mang'vee uvhuyn hı'i deş. Mançıl-allad yişde vuk'lelqa in divan adı. **22** Ruvenee manbışık'le inəxüd eyhe: – Zı uvhu dişdiy gadeys pisvalla himaa'a, şumee zal k'ırı alixhxhı deş. Həşdeb şı mang'une ebalalla caza ts'its'aa'a. **23** Çocaaşik'le ats'a deşdiy Yusufee col k'ırı iliyxheva. Mana manbışika sak'ala'ang'une kumagıkvayuşan ha'a ixha. **24** Yusuf çocaaşisse şaqana ark'in, geşsena. Qiyğar meer cosqacar sak'ı, manbışika gaf haa'a. Çocaaşine yı'q'neençe Şimon aqqeva əmr haa'a. Qiyğaler mana manbışık'le g'ece-g'ece iyt'alna. **25** Yusufee əmr haa'a manbışın balagbı sukun gyats'e'e, co adiyn nuk'rad coneCAD balagbışeqa gixhxhe, yəqqı'sıd oxhanasın kar hele. Həməxüdud ha'an. **26** Çocaaşe suk əməleeşilqa alivxhu, mançe avayk'anabı. **27** Manbışde sang've xəm g'aahane cigee əməleys yem helesva balagın ghal aaqıng'a, balagne ghalee cun nuk'ra g'ece. **28** Mang'vee çocaaşik'le eyhen: – Yızın nuk'ra sak'ıyn, haane yizde balageevud. Manbışın yik' aqqaqqqa, qəpqı'n

sana-sang'uk'le eyhen: – Şak Allahee hucooyiy hı'i? **29**
Manbı dekkine k'anyaqa Kana'anne cigabışeeqa qabı,
mang'us vuk'lelqa qadiynbı inəxüd yuşan ha'a: **30** – Şene
ölkayna xərnatı şaka sacurayracar yuşan hı'i. Mang'uk'le
həməxüd ats'axhxha, şı menne ölkayn casusarniyxan.
31 Şimee mang'uk'le uvhuyn: «Şı qopkuyn insanar vob,
casusar deş. **32** Şı yits'ıq'öyre çoc sa dekkın dixbı vob.
Sa yişda çoc xəəqə-ç'iyeeqa ıxha, k'ınna yişda çocur
Kana'anne cigabışee dekkine k'anə vor». **33** Şene ölkayne
xəring'vee şak'le uvhuyn: «Şu qopkuyn insanar vuxhay
inçike ats'axhxhes: çocaaşına sa yizde k'anə g'alerçe,
şunab xizanbı müssivalike g'attixhan haa'as suk alyapt'ı
hudoora. **34** Mançile qiyğar k'ınna çoc zasqa ayre. Manke
zak'le ats'axhxhesin şu casusaraye deşxhee, qopkuyn
insanare. Qiyğaler vuşda çoc şosqa quvu, zi ine cigabişee
iviykarasiy kar alışses şosqa hassarasın». **35** Balagbı
haç'a'ang'a çocaaşık'le con nuk'ranan yut'elybı caa'ad
iveke. Cocarib cona dekkir nuk'rabı g'acu qəvəyq'ənanbı.
36 Yaaq'ubee manbışık'le eyhen: – Şu zi dixbışkena hı'i!
Yusufır deşda, Şimonur deşda, həşder Benyamin qıkkekka!
Man eyhen gırgın zak eyxhe! **37** Ruvenee dekkik'le
inəxüd eyhe: – Ğu mana yizde xileqa qele, zi mana vasqa
sak'al ha'asda. Zi mana vasqa sak'al hide'eene, yizda
q'öyursana dix gyapt'e. **38** Yaaq'ubee eyhen: – Yizda dix
Benyamin maqa şokasana i'qqəs deş. Yizde xhunaşşeyke
Raahileyke sa hamana axu, mang'una çoc qik'una. Sayid
mang'une vuk'lelqa yəqqə sa kar qadeene, zi q'əsvalee
mane uts'uruka ahaleeqa əlyhəəs. (**Sheol h7585**)

43 Kana'anaşine cigabişee misvalybı geedniy qeetxha. 2

Çocaaşe Misirğançə abına suk opxhun g'apt'imée, dekkee
manbışık'le eyhen: – Havak'ne şas sik'ının oxhanasın kar
alışse. 3 Yahudee mang'uk'le inəxüd eyhe: – Şene insanee
şas yugda g'ayxhi'iyn, yizde ulesqa qımaale şokasana
vuşda çoc dexhene. 4 Ğu çoc şaka g'axuvuynxhiy şı
hapk'ın vasın otxhuniy ileşseyiy. 5 Ğu mana g'ixdevee,
şı maqa vüqqəs deş. Şene insanee şak'le uvhuynniy çoc
ittyare yizde ulesqa qımaale. 6 Manbışde dekkee Izrailee
eyhen: – Nya'a şu zalqa ina ver ablyav'u, nişisne şu şene
insanık'le uvhu şoqa sayır çoc vornava? 7 Manbışe eyhen:
– Mane insanee yişdeyiş yişde xizanbışde hək'e geed
qidghinbı hi'i: «Həşde dek üç'ürne vor? Merna şoqa çoc
vornane?» Şinad mang'une alidghiniybışis cuvabniy qele.
Nya'a yişde ək'eleeqa qadayleyiy, mang'vee çoc ayreva
eyhes ixbay? 8 Yahudee dekkik'le izrailik'le eyhen: – Gade
g'aykke, şı əlyhəəs. Günar, şinab, uşaxarıb hidyaptı manke
üç'übba aaxva. 9 Zı mang'ul-allı vas cuvab qeles, ġu mana
zake qiyghne. Zı mana vasqa qidyaree, yiğne ögiyl ulyozar
hide'ee, zi yiğne ögiyl qik'asmee vuk'ul avqa ixhes.
10 Şı vaxt ilğidÿavhunaxhiy, həşdilqasse q'öneyəqees
hapk'ın qabı vooxheyiy. 11 Izrailee eyhen: – Mennəxüd
dexhexhenee, şu in kar he'e: q'oç'ebişeeqa ine cigayne
inette yugne meyvabışıke, qiyğale xhinne balyzam,
sik'ının itv, ədviyat, ətriyat, püste, badam sı'ı mane
insanıs pay xhinne ikkee. 12 Q'öd şene ögiylinmeen nuk'ra
aleet'e. Balagbişeead yi'q'elqa qadiyn nuk'rad ikki vuşde
xileka sak'ale'e, sayib manbı balagbişeeqa yugba ilydyakı
vooxhe. 13 Çocur alyart'u, mane insanne k'anyaqa savk'le.

14 Gırgın əxəne Allahee mana insan şos məxür g'üvəna qe'ecen, mang'veeyir vuşda şenasa çociy Benyamin şoka xaaqa savaak' alas havaasrecen. Zınar uşaxarşikena ixhesxhee, hasre ixhecen. **15** Çocaaşə Benyaminır, paybid, q'öd şenimen nuk'rad alyat'u hamankecab gyabak'anbı yəqqı'lqa. Misirqa hipxhır manbı Yusufusqa qavayle. **16** Yusufuk'le Benyaminır manbışika sa cigeə g'acumee, cun xav vuk'lek ıkkekang'uk'le eyhen: – İn insanar yizde xaaqa quvku, həyvan gyuvk'u ç'əra qee'e, manbışe zaka yı'q'i'hiyn karbı oxhanas. **17** Mane insanee Yusufee cuk'le nəxüdiy uvhu həməxüdud ha'an: man insanar quvkekkanbı Yusufne xaaqa. **18** Manbışe co Yusufne xaaqa quvkekka qəpq'i'n eyhen: – Şene ögiyl balagbışee sak'ali'iyne nuk'ral-alla şı quvkekka. Mang'us şalqa xıl g'ot' alas, şale əmələr g'ayşu, şake nukarar haa'as vukkan. **19** Manbı xaaqa əkkəəne cigeə Yusufne xav vuk'lek ıkkekang'usqa qeepxha inva eyhe: **20** – Yişda xərna, şı şene ögiylib otxhanan kar alışəs abiynbiniy. **21** Şı xəmde aaxvane cigeə balagbışın ghalybı aaqiyng'a, gırging'uk'le cun nuk'ra nəxüdiy vod k'il qidexha balagne ad iiveke. Həşde man şı yişde xileka yı'q'əlqa sak'ala'a. **22** G'iyiniysin otxhuniy alışəsinid şı nuk'ra curayda adı. Şen nuk'rad şavaame yişde balagbışeeqa gixhxhı, ats'a deş. **23** Xav vuk'lek ıkkekang'vee eyhen: – Gırgın çine cigel vod, qıməəq'an. Vuşdeyi vyuşde dekkine Allahee man nuk'ra vuşde balagbışeeqa gixhxhı. Şu şene ögee adıyn nuk'ra zasne vod. Qiyğaler Şimon manbışısqa qıgayhe. **24** Mane insanee çocar qavaylenbı Yusufne xaaqa. G'elybı hoğalasın manbışıs xhyaniy əməleeşisin yemid helen. **25**

Çocaaşik'le uvhuyng'a co Yusufuka yi'q'i'hin kar maa
oxhanasva, manbiše mana qalesse con paybı qığa'anbı.
26 Yusuf xaaqa qarimee, manbiše co adiyn paybı hagu,
mang'une ögiyl çiyelqamee k'yoozaranbı. **27** Yusufee
manbişike qidghın ha'a: – Co nəxübiyva? Şena şu eyhena
vuşda q'əsda dek nəxürneva? Meernaneva həşde? **28**
Manbiše eyhen: – Yiğna g'ul, yişda dek meerna, yugra
vor. Manıd uvhu Yusufne ögiyl ç'iyelqamee k'yoozaranbı.
29 Yusufee ul alivk'arav'uyng'a cune yedikena çoc
Benyamin g'acu eyhen: – Şena şu zak'le eyhena k'inna
çoc haynane? Qiyğa Benyaminik'le eyhen: – Dix, Allahee
vas yugun helen. **30** Yusufuk'le çoc g'acumee, mang'un
yık' hoyç'an giygal, geşsuy qadadle. Mana ek'ra qığec'u,
cune gozeeqa ark'ın yugra geşsena. **31** Yusuf aq'va hodgul
qığec'e. Mang'vee geşsuy aqqı əmr haa'a: – Otxhuniy
qalle. **32** Otxhuniy mang'us curayda, cocaaşis curayda,
mang'uka kar otxhanne Misirbışis curayda qadadle.
Misirğançenbışisse Cühüt'yaşaşa sacigee kar oxhanas
əxən deşdiy, mançile Misirğançenbı həlyvəyq'ənanbınıy.
33 Yusufne ögiyl çocar senbışis sik'ı çıçıqab qihna
gyuv'araa'a. Manbı sana-sang'uqa ilyaakı mattebaxhenbı.
34 Yusufne ögiylyne otxhuniybışike manbışisdab pay
curaa'ana. Saccu Benyaminna pay mansanbışde paybışile
xhoniyəqqee xəppa vuxha. Məxüd manbiše mang'uka
yugda otxhun-ulyoğan.

44 Yusufee cun xav vuk'lek ikkekang'ulqa əmr haa'a:
– İne insanaaşın balagbı cosse qıkkes əxəsdemeene
otxhuniyka gyats'e'e. Co adiyn nuk'rad conecad
balagbışde ghaleeqa gixhxhe. **2** Yizda nuk'rayna kasamee

k'ining'une balageeqa vucee sukuke quvuyne nuk'rayka
sacigee givxhe. Şeng'vee gırGIN Yusufee uvhuyn xhinne
ha'a. **3** Miç'eed qıxhayng'a, in insanar cone əməleeşika
sacigee yəqqı'l aa'anbı. **4** Manbı şaharilee geeb əq'əna
qepxha deşdiy, Yusufee xav vuk'lek ıkkekang'uk'le
eyheng'a: – Ek'ra oza qıxha mane insanaaşıqa qihna
hoora, avarq'ılymee manbışık'le eyhe: «Nişil-allane şu
yugvalis pisvalla hav'u? **5** Nişil-allane yizde xərİng'una
nuk'rayna kasa qöpqü? Mang'vee mançe ulyoğan, falika
ilyakka. Şu qotkuda hı'ı deş!» **6** Xav vuk'lek ıkkekana
manbışıqa avarq'il cuk'le uvhuyn manbışılqa hixhara'an. **7**
Çocaaşə mang'uk'le eyhen: – Nişil-allane yişde xərİng'vee
məxdun cuvab eyhe? Şasse g'ulaaşisse məxdun kar
ha'as əxəye! **8** Şak'le balagbışee aveykiyn nuk'rad
Kana'annee cigabişençə sak'alı'ı vas qadı. Nişil-allane şı
xərİng'une xaançə k'ınəəğayiy nuk'ra qöqəs? **9** Hasre
man kar şavusneyiy aveeyki, mana insan gik'ecen,
avxuynbib xərİng'us nukarar vuxhecen. **10** Mang'vee
eyhen: – Şu Yugda uvheeyid, hasre inəxüd ixhecen:
man kar şavusneyiy aveeyki mana yizda nukar ixhecen,
mansanbışıl bınah aaxvas deş. **11** Çocaaşə zarada balagbı
gyaqkı çin ghalybı aqa. **12** Xav vuk'lek ıkkekang'vee
xərİng'ule girgil k'ining'ulqamee t'abala'ana, kasa
Benyaminne balagee iveeke. **13** Çocaaşə cok qitxhuyne
divanike tanalınbı qit'axxa'a. Qiyğa əməleeşılqa karıd
alixhxı siviyk'alanbı şahareeqa. **14** Yahud çocaaşıka
sacigee Yusufne xaaqa qarayle. Mane gahil Yusuf xaa
eyxhe. Manbı Yusufne ögee ç'iyelqamee k'yoozaranbı.
15 Yusufee manbışık'le eyhen: – Şu hı'ıyn hucoone?

Şok'le ats'a dışdiy, zına xhinnena insan falika ilyakkime
gırGIN g'ecen? **16** Yahudee eyhen: – Şİ xəring'uk'le
hucoovane, nervane eyhes? Nəxübne şİ qopkuynbı
xhinne haagvas? Allahee şİ hav'una bınah haagva. Həşde
sinab, kasa neng'usneyiy avaykı manar, yişde xəring'un
g'ular vooxhe. **17** Yusufee eyhen: – Zı məxdun kar
ha'as deş. Kasa şavusneyiy aveykı mana yizda g'ul ixhes,
mansanbib qı'dəpqı'n dekkısqa savk'le. **18** Manke Yahud
mang'usqa qıxha eyhen: – Yizda xərna hucoone ixhes,
yiğne g'ulus xəring'uk'le cuvab eyhes hasre. Ğu firon
xhinnena insan ixheyir, ġu yiğne g'ululqa qəllamışmexhe.
19 Şenke xəring'vee g'ulaaşike qiyghininniy: «Şoka dek,
çoc vornane?» **20** Şİ manke xəring'uk'le uvhuynniy: «Şaqa
sa q'əsda dek vorna, cuqar qəsvalee ıxhana sa k'ınna dix
vor. Mang'una çoc qık'una, cune yedine dixbışike mana
sa axu, dekkısır mana geer ikkan». **21** Manke ġu yiğne
g'ulaaşik'le uvhuynniy: «Mana zasqa ayre, zak'le g'aces».
22 Şinad xəring'uk'le uvhuynniy: «Gadeysse dek g'alerçes
əxə deş, g'alerçeyir, dek qık'asda». **23** Ğumee yiğne
g'ulaaşik'le şak'le uvhuynniy: «K'ınna çoc ittyareene,
sayib yizde ulesqa qımaale». **24** Yiğne g'ulusqa, yişde
dekkısqa sapk'ıling'a, yişde xəring'vee uvhuyn mang'us
yuşanı'iyn. **25** Yişde dekkee uvhuyn: «Meeb havak'ne şas
sık'ının otxhuniy alışu alle». **26** Şimee uvhuyn: «Vüqqəs
vəəxəs deş. Saccu yişda k'ınna çoc şaka i'qqəxhee, şasseb
maqa vüqqəs vəəxə. Şasse şeng'usqa qeepxhes vəəxəs
deş, k'ınna çoc şaka dexheene». **27** Yiğne g'ulee yişde
dekke, şak'le uvhuyn: «Şok'le ats'an yizde xhunaşsee
Raahilee zas q'öyre dix uxu. **28** Sa dix yizde k'anençe

ark'ın sak'ı deş, zinad uvhuyn: hək'erar mana sa bahalne
həyvanın qodu-sodu ixhes. Həşdilqamee zak'le mana
dix g'acur deş. **29** Şu inasa dixir alyart'vee, mang'uned
vuk'lelqa sa kar qadeene, ahaleeqa şu yizda cagvarana
vuk'ul uts'uruka quvkees». (**Sheol h7585**) **30** Həşde şassee
yiğne g'ulusqa yişde dekkisqa savaak' alas vəəxəs deş.
Mana mang'us geerxhe ıkkiykanna. **31** Mana gade şaka
g'idecveene, yik' qotxu qik'asda. Manke yiğne g'ulaaşe
dekkina cagvarana uts'urun gyavts'una vuk'ul ahaleeqa
quvkees. (**Sheol h7585**) **32** Yiğna g'ul eyxhena zımee, dekkis
cuvab huvu uvhuyn: «Zı mana vasqa sak'alde'eene, yiğne
ögiyl qik'asmee vuk'ul avqa ixhes». **33** Hucoone ixhes,
hasre gadeyne cigee xəring'us g'ul xhinne zı axvas,
gader çocaaşika sark'il hooracen. **34** Mana dena, nəxürne
zı dekkisqa əlyhəəs? Havaasre zak'le dekkina vuk'ul
uts'uruka g'umoocecen!

45 Yusufusse öörxəs dəxhı' nukaraaşılqa ts'ir üvxiyxə: –
Gırgınbı yizde k'anençe qıgeepç'e! Yusufee çocaaşık'le vuc
vuşu ixhay eyhemee manbışde k'ane vuşucar deşdaniy. **2**
Mana məxür axtırı geşse giyğal, misirğançenbişik'le man
g'ayxhi fironne xaane insanaaşıs yuşan ha'a. **3** Yusufee
çocaaşık'le eyhen: – Zı Yusuf vorna! Yizda dek meernane?
Çocaaşisse mang'us alidghiniy qeles əxə deş, hucoome
eyhesinbı manbı aaxvanbı. **4** Yusufee çocaaşık'le eyhen: –
Zasqana qeepxhe. Manbı cusqana qepxhamee, eyhen:
– Şu Misirqa massa huvuna çoc Yusuf zı vorna. **5** Zı
inyaqa massa huvuva şu qı'məəq'ən, şolqacab qəl himaa'a.
Allahee vuşda ı'mı'r havaacesva zı şole ögee inyaqa
yəqqı'l hi'i. **6** Q'ölle sen ixha ine cigabişee misvalybı

gidgılna, inçile qiyğa xholle sennad ezuyiy-qiyşılıy ixhes deş. 7 Allahee zi şole ögee inyaqa xəbna suvabna iş haa'as, şu g'attivxhanav'u, ç'iyeyne aq'val havaacesva g'axuvu. 8 Mançil-allar zi inyaqa Allahee g'axuvu, şu deş. Mang'vee zake fironus dek xhinnena insan, cune xaana xərna, Misir ölkab vuk'lek vukkekana hı'i. 9 Zaraba dekkisqa apk'ın mang'uk'le eyhe, dix Yusufee hayin vod eyhe: «Allahee zake Misir vuk'lek vukkekana hı'i. Nimeeyiy əxə, zasqa ek'ra qora. 10 Ğu Misir Goşen eyhene cigee axvas. Ğunar, yiğin kulyfatbib, yiğin nevabib, çavra-vəq'əd, yiğin gırgincad kar zas k'ane ixhes. 11 Maa'ar zasse vaqa ilyakkas əxəsda. Deşxheene, günayiy yiğna xizan, çavra-vəq'ə dağamiyvalee vuxhes. Inçile qiyğab xholle senna misvalla vuxhes». 12 Zi, Yusuf vorna şoka yuşana'ana, şok'led, yizde çoc Benyaminik'led man g'ecen. 13 Misir zi nəxriy ats'a, şok'le inyaa hucooyiy g'acu mançina gırğınçına gaf yizde dekkis hav'u, mana ek'ra zasqa ayre. 14 Yusufee cuna çoc Benyamin xhilibişeeqa sı'imee q'öyursana gyaaşe giviyoğal. 15 Qiyğa mang'vee avxuyne çocaaşısıd ubbabı hı'i, geşse-geşse manbı xhilibişeeqa sav'u. Qiyğale çocaaşe mang'uka meeb gaf hav'u. 16 Yusufun çocar abına gaf fironne xaane insanaaşılqa hiviyxhar. Mana gaf g'avxhuna fironur cun insanarıb şadeebaxhenbi. 17 Fironee Yusufuk'le eyhen: – Çocaaşık'le eyhe inəxüd he'ecen: «Vuşde həyvanaaşılqa kar alixhxhi Kana'anne cigabışeeqa hudooracen. 18 Qiyğab dekkir, xizanıb ana zasqa ablecen. Zi şos Misirin gırğınçile yugun ciga heles. Şunad ma'ad alyadiyn gırğınçile yugun kar oxhanas». 19 Sayid manbışık'le eyhe: «Inəxüd he'e:

dekkisiniy vuşde xhunaşşeeşisin, uşaxxaşısın daşk'abı Misirğançe alyaat'u, gırgınbı inyaqa qudoora. **20** Maa'ad axuyn vuşun kar qimiykan, Misireedin gırgınçile yugun kar vuşun ixhes». **21** İzrailyne dixbişe həməxüdид ha'an. Yusufee fironee əmr hav'uyن xhinne manbişisin daşk'abid, oxhanasın yəqqı'lqan otxhuniyid helen. **22** Manbişde gırgıng'us sa tanalimbı hele, Benyaminismee xholle tanalinbiyyiy xhebid vəş nuk'ra hele. **23** Yusufee dekkisva Misirin gırgınçile yugun kariy suk, giney yəqqı'sın oxhanasın alixhxhına g'able əməle g'uxoole. **24** Mang'vee çocar yəqqı'l haa'amee manbişik'le eyhen: – Yəqqı'l uğmooda. **25** Manbı Misirğançe qıgeepç'i Kana'anne cigabışeeqa dekkine Yaaq'ubne k'anyaqa qabı, **26** mang'uk'le eyhen: – Yusuf meerir, vucur Misir xhinnene ölkayna xərnavur! Man g'ayxhi Yaaq'ubun yik' aqqaqqa, manbişe uvhuynçılqa hayexhe deş. **27** Yusufee uvhuyn gırgın çocaaşə dekkis yuşana'an. Vuc ikkees Yusufee g'axuviyn daşk'abı g'acumee, Yaaq'ubun yik' cigeeqa qaylen. **28** İzrailee eyhen: – Həşde zak'le ats'axhxhayn yizda Yusuf meerir! Zak'le mançile yugun medin hucoone g'ayxhes! Hasre qik'asse sa hark'in mana g'aces!

46 İzrailee cuka vodun gırgın si'i, yəqqı'lqa gexha. Mana Beer-Şeveeqa hirxhil cune dekkee I'saq'ee i'bəədat ha'ane Allahis q'urban ablyaa'a. **2** Xəmde Allah İzrailis gyagu mang'ulqa onuiyn: – Yaaq'ub! Yaaq'ub! Yaaq'ubee «Hooyva» eyhe. **3** Allahee eyhen: – Zi Allah vor, yiğne dekkee i'bəədat ha'ana Allah. Misirqa i'qqəs qı'məyq'ən, Zi vake maa'ad xədin millet g'alya'as. **4** Vaka Misirqa

Zınar i'qqəsda. Qiyğar yı'q'əlqa Zıcar ġu meer qalesda.
Ğu qek'ang'a Yusuf yiğne k'ane ixhes. **5** Yaaq'ub
Beer-Şeveençe ayk'anna. Yaaq'ubne dixbiše dekkir
con uşaxarib, yedarib fironee Yaaq'ubulqa g'axuvuyne
daşk'abışeeqa gyav'u quvkekka. **6** Yaaq'ubeeyiy cune
dixbiše çavra-vəq'əyiy, Kana'anne cigabişee co hi'iny
gırğın kar sı'i Misirqa qavayle. **7** Mang'vee cuka Misirqa
dixbi, yişba, nevabı, gırğına cuna xizancab alyapt'ı ayk'an.
8 Misirqa Izrailika sacigee cun dixbiyyi dixbişike g'abiyinbı¹
qavayle. Misirqa qabiyinbışın dobı inbı vod: Yaaq'ubna
ts'erriyna dix Ruven. **9** Ruvenin dixbi: Xanok, Pallu,
Xetsron, Karmi. **10** Şimonun dixbi: Yemuel, Yamin,
Ohad, Yakin, Tsoxar sayir Kana'anğançene za'ifayke
ıxhana Şaul. **11** Leviyn dixbi: G'erşon, Qohat, Merari.
12 Yahudun dixbi: Er, Onan, Şela, Peres, Zarax. Eriy
Onan Kana'anne ölkee habat'anbı. Peresin dixbi: Xetsron,
Xamul. **13** İssaxarın dixbi: Tola, Puvva, Yov, Şimron. **14**
Zevlunun dixbi: Sered, Elon, Yaxle'el. **15** Şenbi Leays
Yaaq'ubike vuxhayn uşaxarniy vob. Leayee manbiyyiy
yiş Dina Paddan-Aramee vuxu. Leayeyn dixbi, yişba,
nevabı gırğınbı sacigee qəbəqqəxhee xhebts'ale xhebiyre
insan ıxa. **16** Qadın dixbi: Tsifyon, Xaggi, Şuni, Etsbon,
Eri, Arodi, Areli. **17** Aşerin dixbi: İmna, İsvah, İşvi,
Beria sayir manbişda yiçü Serax. Berianın dixbi: Xever,
Malkiel. **18** Zilypanın Yaaq'ubiken dixbi, yişba, nevabı
gırğınbı sacigee qəbəqqəxhee ina yits'iyixhalle insan
eyxhe. Lavanee mana cune yişseys Leays nukar xhinneniy
hiyvu. **19** Yaaq'ubne xhunaşseyn Raahileyn dixbi: Yusufiy
Benyamin. **20** Yusufus Misirne On şaharne kaahinne

Fotiferanne yişşe Asnatee, Menaşseyiy Efrayim donan q'öyre dix Misir vuxu. **21** Benyaminin dixbı: Bella, Beker, Aşbel, Gera, Naaman, Exi, Roş, Muppim, Xuppim, Ard. **22** İna yits'ıyoq'var insan Yaaq'ubuniy Raahileyn dixbı, nevabı gırğınbı sacigee qəbəqqəxhe vooxhe. **23** Daniyna dix: Xuşim. **24** Naftaliyn dixbı: Yaxtsel, Guni, Yetser, Şillem. **25** Bilyhanın Yaaq'ubıken dixbıyyı nevabı gırğınbı sacigee qəbəqqəxhee ina yighiyre insan eyxhe. Lavanee mana cune yişseys Raahileys nukar xhinneniy hiyvu. **26** Yaaq'ubne dixbışde xhunaşşeeşile ğayı, Misirqa mang'uke g'arına yixhts'ale yixhiyre insan qarı. **27** Yusufus Misir q'öyre dix ıxha. Yaaq'ubne xizanee Misir yights'al insan eyxhe. **28** Goşenqa əlyhəəna yəq vats'a vuxhesva Yaaq'ubee cule hiqa Yusufusqa Yahud g'ixe. Manbı Goşenisqa hiviyxarmee, **29** Yusuf daşk'eeqa gyu'ur dekkine Izrailyne ögiylqa hayk'an. Dek g'acuys mana xhilibışeeqa sı'i xilece geşşena. **30** Izrailee Yusufuk'le eyhen: – Ğu yugra g'acu, həşde zasse qık'as əxə. **31** Yusufee çocaaşik'leyiy dekkine xizanık'le eyhen: – Hasre həşde fironusqa hark'ın eyhes, Kana'anne cigabışee eyxhena yizada dek, çocar cone xizanbışika sacigee zasqa abı. **32** Manbı çobanar vob. Mançıl-allab manbı cone gırğına karaka, çavra-vəq'əyka sacigee qabı. **33** Fironee şu qopt'ul qiyghanasın: «Hucoonexhe şu ha'anva?» **34** Şunad eyhe: «Şi, yiğin g'ular, yişin dekkar xhinne, k'ılıyanang'acab çavra-vəq'ee vuxha». Manva uvhee Goşen şos ciga heles. Misirğançenbıb çobanaaşile həlyvəyq'ənva, şos man ciga helesin.

47 Yusuf fironusqa hark'ın mang'uk'le eyhen: – Yizda
dek, çocar cone girgine karaka, çavra-vəq'əyka Kana'anne
ölkeençe inyaqa Goşenqa qabı. **2** Qiyğa mang'vee çocaaşike
xhoyre g'əxi' fironusqa abi. **3** Fironee Yusufne çocaaşik'le
eyhen: – Hucoonexhe haa'an? Manbiše fironuk'le eyhen:
– Yiğin g'ular, con dekkar xhinne çobanar vob. **4** Şı
inyaqa qabiynbı Kana'anne ölkəe it'umun misvalybı
gidgılva, yiğne nukaraşısın çavra-vəq'ə uxhiyxhana'asın
cigabi deşva. Hucoone ixhes, şı həşde Goşen aaxvas
havaasre. **5** Fironee Yusufuk'le eyhen: – Yiğna dekkiy
çocar vasqavub abi. **6** Misir vas ıkkanan ciga g'əyxə:
dekkisiy çocarşıs ine cigayne girginçile yugne cige ciga
qee'e. Havaasre manbı Goşenee aaxvecen. Vak'le manbişin
yugun çobanar vaats'axheene, g'əvxhee məxbinbı yizde
çavra-vəq'əyqa ilyaakecen. **7** Yusufee cuna dek Yaaq'ub
fironusqa arayle. Yaaq'ubee fironus xayir-düə hoole. **8**
Fironee mang'uke qiyghanan: – Vaqa xhulelle senne
vod? **9** Yaaq'ubee fironus inəxdun alidghiniy qele: –
Yizde i'mi'ren vəşşe xhebts'al sen zi inyaa-şaa hi'i. Yizda
i'mi'r k'ılıyba, dağamba vuxha. Dekkaşa menəəng'ə hi'iny
senbimeeyib xiliyba vuxha deş. **10** Yaaq'ub fironus xayir-
düə huvu ayk'anna. **11** Yusufee fironee uvhuyn xhinne
ha'a, dekkısayiy çocaaşısda ciga Misir qaa'a, manbişis
girginçile yugun Ramses eyhene cigeençe ciga hele. **12**
Sayid Yusufee dekkisin, çocaaşısın otxhuniy xizanbişis
sik'i havace. **13** Mısvalla manimee geeb qooxhe, ç'iyeyne
aq'val otxhanan kar ivdeeke giygal. Misiriniy Kana'anın
cəmə'ət misvaline xiLENÇE vuççud dena aaxva. **14** Yusufee
Misireeneyiy Kana'anne insanaaşis suk massa huvu

maadin gırgın pılkı fironus sa'a. **15** Misirneyiy Kana'anne
insanaaşın gırgın pılkı g'att'uyng'a, gırgın misirğançenbi
Yusufusqa abi eyhen: – Şas giney hele. Nişil-allane şı yiğne
ulene ögee hapt'as? Yişin pılkı g'attuynbı. **16** Yusufee
eyhen: – Vuşun pılkı g'att'uxhee, manke həyvanar alle, zi
şos mançine cigee giney heles. **17** Manbişe Yusufusqa con
balkanar, çavra-vəq'ə, əməler ha'aykı adayle. Yusufee
mane adıyne həyvanaşike giney badal ha'a. Mane sen
mang'vee məxüd manbişde həyvanaşike giney badal ha'a.
18 Man sen ilgeç'umee, manbı Yusufusqa abi eyhen: –
Vak'le ats'an, şaqı pil deşin, yişin həyvanarı vas ixha.
Şaqı yişde xəring'unemee tanbişileyiy cigabışile əyri
vuççud axu deş. **19** Nişil-allane yiğne ulene ögiyl şakınıd
yişde cigabışıkınıd ixhes? Şas, yişde cigabışılıy şal-allá
giney hele. Havaasre şı fironus nukarar vuxhes. Hucoone
ixhes, şas sayid toxumbı hele. Manke şinab hapt'as deş,
yişin cigabid sahralqa sak' alas deş. **20** İnəxüd Yusufee
gırgın Misirin cigabı fironus ileşse. Mısvalybışıl-allá
gırgına Misirğançenbişə con cigabı massa hele. Məxüd
Yusufee Misirğan gırgın cigabı fironne doyılqa alğa'a.
21 Misireene gırgına insanaşike Yusufee fironus g'ular
haa'a. **22** Fironee kaahinaaşına hək' qooleva, mang'vee
saccu manbişin cigabı ilydeşse. Mana vucee qoolena
hək' manbişde otxhuniys g'iviyxhar vuxha. Mançıl-
allad kaahinaaşə con cigabı massa hele deş. **23** Yusufee
milletik'le eyhen: – Həşde şunab, vuşun cigabid zi fironus
alişu. Haane toxum, alyapt'ı ooze. **24** Suk saa'ang'a
xhonçuna sa pay fironus qevle. Avxuna yoq'uble payıb
oozasiy ooxhanas, şosiy vuşde xizanınbışis vuxhecen. **25**

Manbiše eyhen: – Yişda xərna, ġu şas yugvalla hav'u, ġu
şı hapt'iyke g'attivxhan hav'u. G'iyniyke şaqası şı fironun
g'ular vob. **26** Yusufee ezu alyadiynçina xhonçuna sa
pay fironus qevleva Misirne cəmə'ətis q'aanun gyuvxhu.
Saccu kaahinaaşe ezu alyadiynçina xhob'esda pay fironus
qıdyoole vuxha. Məxbına q'aanun Misir g'iynab vobna. **27**
İzrailyna nasıl Misireene Goşen avxu karana vuxha. Manbı
maa'ab geeb qeebaxhe. **28** Yaaq'ub Misir yits'iyighalle
senna axva. Mang'vee vəşse yoq'ts'ale yighthille sen hı'i. **29**
İzrailyna qık'asda gah k'ane qooxheng'a, mang'vee cuna
dix Yusuf qort'ul eyhen: – Vas zi ikkaxhee, xil yizde bıdik
avqa gixhxı k'in g'assır cuvab hele: zas yugvalla hee'e,
yizda nyaq'v Misir himaa'a. **30** Zi qık'uyng'a Misirğanç
qıkkıe, yızın dekkar nyaabıy nyuq'vneeqa k'yav'u, zınar
maa'ar k'eyxhe. Yusufee mang'us inəxüd cuvab qele: –
Zı, ġu nəxdiy eyhe həməxüdud ha'asın. **31** Mang'une
cuvabıs dekke eyhen: – Zas k'in g'assre. Mang'veeyid k'in
g'iysaran. İzrail vuc g'alirxhuynə karane vuk'lek qırzıl
Allahıs düə haa'a.

48 Sabara gahbı ilğeeç'umee Yusufuk'le uvhuyn: – Dek
ik'arır. Mang'vee cuna q'öyre dix Menaşseyiy Efrayim
cuka alyapt'ı dek g'acesva yəqqı'lqa gexha. **2** Yaaq'ubus
xabar g'uxoole: – Haane yiğna dix Yusuf vasqavur i'qqə.
İzrailik'le man g'ayxı, gučuka vuc g'alirxhuynə tülee'ar
giy'ar. **3** Yaaq'ubee Yusufuk'le eyhen: – GırGIN əxəna
Allah Kana'anne cigeene Luzee zas dyagu xayir-düə huvu,
4 inəxüd uvhu: «İlekkende Zi yiğna nasıl geeb qaa'as,
hexxa'a'sda, vake xədin xalq' g'alya'as. Vale qiyğad vake
g'abiynbışis man cigabı hammaşıys heles». **5** Həşdiyle

q'öyre yiğna dix, zi inyaqa qalesse, Misir yedike vuxhaynbı
yizınbı vuxhes. Efrayimiy Menaşşe, Ruveniy Şimon
xhinne yizınbı vuxhes. **6** Manbişile qiyğa vake g'abıyn
uşaxar yiğinbı vuxhes. Manbişilqa gexhan cigabımee
Efrayimleyiy Menaşşeyle İlgeeç'es. **7** Zı inəxüd yizda
Raahile qiyk'uva ha'a. Yizda Raahile zi Paddan-Arameençe
siyk'lang'a Kana'anne ölkee Efratısqıa hiviyxharne cige
qiyk'u. Mana maacar Efratne yəqqə k'eyxhi. Efratın
g'iyniy do Bet-Lexem vodun. **8** Izrailik'le Yusufun dixbı
g'avcu qiyghanan: – İnbı vuşbune? **9** Yusufee dekkis
inəxüd cuvab qele: – Allahee inyaa zas huvuyn dixbı
vob. Izrailee eyhen: – Manbı zasqa qavaale xayir-düə
hevles. **10** Izrail q'əsniy qıxha, mang'une ulepmişik'le
yugda g'ece deşdiy. Yusufee dixbı dekkısqana qaa'a,
dekkeeyib manbı xhilibişeeqa sav'u ubbabı ha'a. **11** Qiyğa
izrailee Yusufuk'le eyhen: – Yizde fikreeqacad qidyayleyiy
yiğın sayid aq'va g'eceva, haane Allahee yiğın dixbib
zak'le haaguynbı. **12** Yusufee dixbı dekkine q'aratsaysse
g'avşu, mang'une ögiyl çiyelqamee k'yoyzarna. **13** Qiyğa
Yusufee Efrayim ulyozara'ana cune sağne sural, Izrailinid
man solun sura eyxhe, Menaşşeer cune solne, Izrailyneer
sağne sural ulyozara'a. Qiyğa manbı dekkısqana qaa'a. **14**
İzraileemee sağıñ xıl hotku k'inne nevayne Efrayimne,
solun xılıymee xärne nevayne Menaşşeyne vuk'ləlqa
giyxhe. **15** Qiyğa Izrailee Yusufus xayir-düə hoole: –
Yizde dekkaaşə İbrahimeyiy I'saq'ee 1'bəədat ha'anee
Allahee, G'iyniyne yiğılqamee zi havaacine Allahee, **16**
Zı gırgıne pisvalybışike g'attixhan hı'iyne malaaikee,
Havaasre ineuşaxaaşısıb xayir-düə hevlecen! Yızın doyud,

yizde dekkineyiy cune dekkin İbrahiminiy I'saq'in dobud
manbişile k'ena yik'el qale'ecen. Ç'iyene aq'val manbişda
nasıl geeb quvxhecen. **17** Yusufuk'le dekke sağın xıl
Efrayimne vuk'lelqa gixhxhı g'acumee, man mang'une
yik'eençe eyxhe deş. Mang'us dekkin xıl Efrayimne
vuk'lele alyat'u Menaşşeyne vuk'lelqa gixhxhes ikkiykan.
18 Yusufee dekkik'le eyhen: – Dek, ğu ha'an qotkuda
eyxhe deş. Şena ts'erriyna dix eyxhe, sağın xıl mang'une
vuk'lelqa gixhxhe. **19** Dekmee, mang'vee eyhençilqa
qidarı, eyhen: – Ats'an dix, zak'le ats'an. Mang'une
nasılıked xədin millet g'ales, manar qıvaats'ana ixhes.
Saccu mang'una k'ınna çoc mang'uler qıvaats'ana ixha,
mang'une nasılıke sa deş, geedin milletbı g'ales. **20**
Mane yiğil Yaaq'ubee manbişis xayir-düə hoole: – Izrailin
vuşun dobu xayir-düə hooleng'a ağmiş ha'as: «Hasre
ğu Allahee Efrayimiy Menaşşə xhinne hee'ecenval!»
eyhes. Mang'vee məxür Efrayim Menaşşeyle ooqana
ha'a. **21** İzrailee Yusufuk'le eyhen: – Yizin qik'asın yiğbi
k'ane qeetxheyid, Allahee şu yik'el hivxanaa'as deş,
şu dekkaaşine cigabışeeqa savaak'al haa'asınbı. **22** Vas
çocaaşilee hexxada zi Şekem axtın ciga hele. Zi mana
Emorğançenbişde xilençe yizde g'ilincikayiy vukuka
g'avşu.

49 Yaaq'ubee dixbı qopt'ul eyhen: – Yizde k'anyaqa
savaale, vuşde vuk'lelqa qalesinbı zi yuşan ha'as. **2**
Yaaq'ubun dixbı, sabı zal k'ırı alixhxhe, Vuşde dekkıl
İzrailir k'ırı gyaqqe. **3** Ruven, ğu yizda ts'erriyna dix, ğu
yizda guc. Ğu yedike zi mek'varanang'a taq'atikanang'a
ixha. Ğu gırging'ule xərna, qıvaats'ana vor. **4** Ğu xhyanık

akar sa'as-qa'as əxə deş. Vak'le man ats'axhxhe, ġu
yik' hi'ı yizde tyuleeqa k'iç'uva, yizde xhunaşşeeşine
sang'ika g'alirxhuva, vake xərna ixhes deş! **5** Şimoniy
Levi çocar vob, Manbiše qəlasın ha'asva g'ilinc xilyaq
alyaata. **6** Manbı qəlakanang'a adamer gyabat'a, Yik'es
ikkanang'ad manbışın həyvanar kara idyaalesin xhinne
qaa'a. Manbiše ək'elee aqqıyn karbı zı ha'as deş, Zı
manbışığa sarçes deş. **7** Fiğan haa'ane manbışde qəlbisiy
Xıl ts'its'dya'ane bahaliyvalis bed-düə vuxhena. Zı
manbışike g'abıynbı sacigeeqa savaales havaasaras deş,
İzrailvolle oot'alasınbı. **8** Yahud, yiğne çocaaşe ġu axtı
qa'as, Duşmanaaşına gardan yiğne xile vuxhes, dekkın
dixbib vas k'yoozaras. **9** Yizada dix, Yahud, ġu k'on
qoodu-soodu qööne mek'vne aslanık akar. Ĝu manzil
haa'ane şirik akar, horku-qorku ç'iyel g'ilexha, Şavusse şir
g'udokana'as əxəyee? **10** Paçahiyvalla Yahudne xileençe
misacab əlyhəəs deş. Gırgine gahbışil vuk'lek vukkiy
mang'unee nasılñbisisse mebinqışılqa ilgeeç'es deş.
Nimeeletteyi gırgın milletbı k'yozarasda vake paçah
g'idarı. **11** Yahudıqa manimee xətta t'imilen tayangbı
eyxhe, mang'us manbı qidiykkın cuna əməleb çık avt' alas
vəəxəna, Çike hi'iyne çaxıree tanalinbid hoğalas əxənbı.
12 Mang'unee uleppiñn adın ciga çaxırile k'ışseyda, Silibid
niknele cagvarada ixhes. **13** Zevulunun cigad deryahne
miglek ixhes, Maa'ad gamıbı ileezaras, Mang'un ciga
Sidonnee şaharılqa hixharas. **14** Xurcunbı mıgal alixhxhi
manzil haa'ana issaxar taq'atıkane əməleyk akar. **15**
Mang'us vuc manzilis ulyorzulin ciga yugda qadı, maana
nyaq'v cus vukkanəxüb g'avcu, mang'vee yi'q' k'yozarı'ı

mebbinbis iş haa'ana. **16** Danir İzrailyne nasılşda sa vob, Mang'vee cune milletis məhkama haa'as. **17** Dani yəqqı'ne miglekna xoçe xhinne ixhes. Balkanne guvuyk üvxü Çilyna yi'qi'hina g'i'xə'əne. **18** Rəbb, zi gozet ha'an Ğu mışayiy zi duşmanaaşike g'attixhan ha'as! **19** Mebinbi Qadın cigabi q'əra qa'as ables, Mang'veeyib manbı g'e'ebaşeng'a q'əra qaa'as. **20** Aşerne cigabışee otxhuniy barakayka ixhes, Mang'vee paççahaşaşısıd otxhuniy alles. **21** Naftali g'avkkune maralık akar, Mang'uke g'abiynbı geeb micaginbı vuxhes. **22** Yusufmee, xhyan i'lqəəne cigaysneene, bıtağbid cabırile g'alysikkıyne tayangık akar. **23** Duşmanar mang'ulqa qəlika vukaaşika kyoohar, **24** Mang'un xileppi gucuka vodva mang'vee vuk xile it'umda aqqaqqa. Mang'us gec hoole vuxha Yaaq'ubee i'bəədat ha'ane Allahee. Allah İzrailiqa çoban cune syuriyqa ilyakkan xhinne ilyakka. Mana manbışda Suva vobna. **25** Yiğne dekkee i'bəədat ha'ana Allah hasre vas kumagxhecen, Hasre Mang'vee vas xayir-düə hevlecen, Xəəne-ç'iyeyne xhyanbışike ġu g'its'mayk'vancen, Vas geeb uşaxaariy çavra-vəq'ə helecen. **26** Yiğne dekkına xayir-düə barakatnane çolbışileb geeb vob, Ğu manisa çocaaşile qivaats'anava, Hasre man gırgın xayir-düəbı yiğinbı ixhecen. **27** Benyamin bahalne ümulyuk akar, Miç'eeb k'on givku opxhan, Exhalid ing'uke-şeng'uke g'ayşuyn bit'al ha'a. **28** İna ələpqi'na yits'ıq'öble nasıl İzrailyna vobna. Dekkee dixbışde gırgıng'us, cus sik'ına inəxübna xayir-düə huvu. **29** Qiyğa Yaaq'ubee dixbışilqa əmr haa'a: - Zi sık'inne gahile qik'asda, zas yizde xizanısqa, zale ögee hapt'iyńbışide k'anyaqa əlyhəəs ıkkən. Zi

Q'etbişda eyxhene Efronne çoleene mağaree k'eyxhe.

30 Mana mağara Kana'anne ölkeene Mamre eyhene cigays k'anene Maxpelayne çolee vobna. İbrahimee mana mağara nyaq'v haa'asdemee Efronusse çoluka sacigeeniy alivşu. **31** Maa'abniy İbrahimiy cuna xhunaşşe Sarra, I'saq'iy cuna xhunaşşe Rivq'a k'evxhu. Zi Leayer maa'ar k'eyxhi. **32** Man çolud, maana mağarab Q'etbişisseniy alivşu. **33** Yaaq'ubee dixbışis əmr hav'u g'attirxhinmee, g'elybi tyuleeqa si'i qek'ana.

50 Yusuf dekkılqa k'yorzul geşše-geşše mang'us ubbabı ha'a. **2** Mang'vee cune g'ulluxçıy-doxturaaşılqa dekkın mayit mumyelamiş'eçenva əmr haa'a. Doxturaaşed izrailin mayit mumyelamişa'an. **3** Mana iş doxturaaş yoq'ts'al yiğna haa'a. Mumyelamişa'as manimena vaxtniyxhe vukkiykanna. Yights'al yiğna misirğançenbi mang'uqa gyaaşe. **4** Ak'ın yiğbi ç'əveetxamee, Yusufee fironne insanaaşık'le eyhen: – Zi vuşde ulen aqqixheene fironuk'le eyhe, **5** dekke zasqa k'ın g'assaras alikkı uvhuynniy: «Zi qik'asda xhinne vor. Kana'anne ölkəe zi zasda mağaree nyaq'v hav'u. Zi maa k'eyxhe». Həşde fironee zi hasrecen, dek k'eyxhi yi'q'älqa sak' alas. **6** Fironee eyhen: – Dekke nəxdiy vasqa k'ın g'assaras alikkı, həməxürur mana k'eyxhe. **7** Məxür Yusuf ayk'anna dek k'eyxhas. Yusufuka sacigee fironun delesin insanar, Misirin ağsaqqalar, **8** Yusufneyiy dekkine xaabin girginbi, çocar, havayk'an. Manbişe saccu çavra-vəq'əyiyuşaxar Goşen g'alyaa'a. **9** Manbişika sacigee balkanaaşil alepxiynbi, dəv'əys hı'iyne daşk'abışe gyuv'uruynbi yəqqı'lqa qıgeeбаç'e. Maa qərpəs-ələrpəs devxhesinmeen

insanar vooxhe. **10** Manbı İordan damayne şene sural,
Atad eyhene cigeene atteeqa (suk mettaa'an ciga)
hipxhiring'a, axtine nıq'ika gyaaşe giviyğal. Ma'ab
Yusufee dekkis yighille yiğna ak' hoole. **11** Mane ölkayne
insanaaşık'le Kana'anğançenbışık'le, Atadee hoolena
ak' g'avcumee, uvhuyn: «Misirbishiqa xədin geşsuyud».
İordan damayne k'anene cigays cil-alla Avel-Mitsrayim
(misirbışın geşsuy) do giyxhe. **12** Yaaq'ubne dixbiše
gırgın dekke uvhuyn xhinne ha'a. **13** Mana manbişे
Kana'anee ölkeeqa qarı, Mamreys k'anene Maxpela
eyhene çoleene mağaree'ar nyuq'neeqa giyxhe. Mana
mağara İbrahimee çoluka sa cigee cus nyaq'v haa'asın
ciga ixhecenva Q'etbişda eyxhene Efronukeniy alivşu.
14 Dek k'eyxhiyle qiyğa, Yusuf cune çocaaşika, dekkine
ak'is abiyne gırgınbışika sacigue Misirqa siyk'al. **15** Dek
qık'ule qiyğa, Yusufne çocaaşə sana-sang'uk'le eyhen:
– Yusufee şı hi'iynçina qəl yik'el avqu vuxhee, mana
qəl şake qığaahas vukkiyķine, şı hucoone ha'as? **16**
Mançıl-allab manbişə Yusufus xabar g'axuvu: – Dekkee
qık'asse şak'le uvhuynniy: **17** «Yusufuk'le inəxüd eyhe:
„Hucoone ixhes, çocaaşə vas hav'una pisvalla, yik'el
hivxhanee'e“. Həşded şı vake heqqa, hucoone ixhes,
yiğne dekkee i'bəədat ha'ane Allahee g'ulaaşın bınahbı
yik'elixan he'ecen. Man eyhenbı Yusufuk'le g'ayxhimee,
geşsə giyğal. **18** Qiyğa çocar mang'usqa abi çiyelqamee
k'yobzur, «Şı həşdiyle yuğun g'ular vobva» eyhe. **19**
Yusufee manbişik'le eyhen: – Zı nya'a Allahne vor, şu
zale qəvəəq'ənas? **20** İlyaake, şos zas pisvalla haa'as
vukkiyķin, Allaheeyib mana yugvalis qav'u. G'iyna şok'le

g'ecenbiyyiy xəppanane insanaaşına i'mi'r g'attivxhan
he'ecenva Allahee məxüd hı'i. **21** Mançıl-alla qıməeq'ən
zi şoqar vuşde uşaxaaşıqar ilyakkasda. Yusuf manbışıqa
g'üvənara yuşanı'i manbışıs yik'bı hele. **22** Yusuf cuneyiy
dekkine xizanika Misir axva. Yusufee vəşşə yits'ille sen
ha'a. **23** Mang'uk'le Efrayimin uşaxarıb nevabıb g'oocenbı.
Menaşşeyne duxayne Maxiriyye uşaxaaşısıb mang'vee
dekvalla haa'a. **24** Sabara gah ilgevç'yle qiyğa Yusufee
çocaaşık'le eyhen: – Yızda qık'asda gah k'ane quvxheeyib,
Allahee şu yik'el hivxanaa'as deş. Allahee şu ine ölkeençe
qığaa'asınbı. Mang'vee k'ın g'assır İbrahimis, I'saq'ıs,
Yaaq'ubus hevlesva uvhiyne cigeeqa şu quvkees. **25** Qiyğa
Yusufee Izrailybışısqa k'ınbı g'assaras alikkı eyhen: –
Allahee şos huvuyn cuvab misacad yik'el hixan ha'as
deş. Şunad əlyhəəng'ə, yızın bark'vbı inyaa g'ılıyma'a,
şoka qıkkee. **26** Yusuf vəşşə yits'ille sen hı'i qek'a. Mana
Misiree mumyelamiş hı'i tabuteeqa giyxhe.

Qıǵeepç'iy

1 izrailyne (Yaaq'ubne) xizanbışika sacigee cuka Misirqa qabiyne dixbişin dobı inbı vod: **2** Ruven, Şimon, Levi, Yahud, **3** İssaxar, Zevulun, Benyamin, **4** Dan, Naftali, Qad, Aşer. **5** Yaaq'ubike g'arına yights'al insan ixha. Yusuf manke Misirniy vor. **6** Ooğançe geed gahbı İlgeeç'umee, Yusufur cun çocarib coka vooxhen cone gahın insanarib habat'anbı. **7** Izrailybimee geeb barakatnanbı vuxha, g'abı hexxebaxhenbı. Manbı geeb qeepxha bıkırna ölka gyavts'aa'ana. **8** Xilece gahbı İlgeeç'umee, Misiris xəbvalla Yusuf dyats'ane sa paçşahee haa'a. **9** Mang'vee cune xalq'ik'le eyhen: - İlyakende, Izrailybı şale geeb qepxha, şaleb gucuka vob. **10** Qudoora ək'elikan sa kar ha'as, deşxheene manbı sık'ilbab geeb qeepxhes. Dəv'ə gibgiləe, manbı yişde duşmanaaşika sapçı şalqa ables. Qiygale xhineyib yişde ölkeençe qıǵeepç'i əlyhəəsınbı. **11** Misirbişə izrailybışda i'mi'r dağam qa'asva manbışike nukarar hav'u, manbışıl ooqa con insanar giviyxhe. Mane cone insanaaşeb manbışıs yı'q' haqvara'asda xhinnena iş hoole. Məxüd ixha izrailybişə fironus Pitomiy Ramses donan şaharbı ali'i. Mane şaharbişə manbışın anbarbı eyxhe. **12** Izrailybı nimee hopç'un-g'opç'uneyib manbı sa hamanimegab geeb qeebaxhe vuxha. Mançile Misirbı qəpq'ı'n izrailybı **13** qidviykkın işlemişepxhes ulyooka. **14** Misirbişə izrailybışsqa nyaq'uke karpiçbı ha'as, cigabı alya'as, çoleedin yı'q'ı'n işbı g'acesniy ulyookanbı. Məxüb manbişə izrailbışda i'mi'r dağam qav'u. Izrailybı qidvikkin gırGIN yı'q'ı'n işbı manbışsqa ha'as ilekka ixha. **15** Misirne paçşahee cühüt'yaasıs ebaçer (uşax uxoxang'a kumag

ha'ane) Şifrayiy Pua donane yadaasik'le eyhen: **16** –
Cühüt'yaşine xhunaşseeşis uşaxar vooxheng'a yugba
ilyaake, gade ixheene gik'e, içiy yixheene g'alercə. **17**
Ebaçer Allahile qəvəyq'ənanbı vooxhee, manbişə paççahe
uvhuyn ha'a deş. Manbişə gadebı üç'übba g'alyaa'a vuxha.
18 Paççahee ebaçer cusqa qopt'ul qiyghanan: – Nya'a
şu məxüd ha'a? Nya'a gadebı üç'übba g'alyaa'a? **19**
Ebaçerse eyhen: – Cühüt'yaşın yedar misirbişin yedar
xhinne deşub, manbı taq'atikavub, şı hivxharasscad
uxoxa vod. **20** Mançıl-allar Allah ebaçeeşiqə yugra eyxhe.
Məxüd milletid geed qexhe, çina gucub hexxooxhena. **21**
Ebaçer Allahile qəvəyq'ənva, Allahee manbı xizanınbı,
uşaxınbı haa'a. **22** Fironee cune milletlqa əmr haa'a: –
Cühüt'yaşıs vuxuyn gırğın gadebı Nil eyhene dameeqa
dağee'e! Vuxhayne içeşikme simoot'a, üç'übba g'alee'e.

2 Leviyne nasılikene sa cühüt'ee, cune nasileençe cusda
xhunaşşe hee'e. **2** Mana vuxhne ayxu mang'us dix
uxu. Uşax micagda g'acu, məng'ee man uşax xheyible
vazna dyugul ha'a. **3** Mançile hexxada dyugul ha'as
dəxəmee, məng'ee q'amışeke hav'una ç'emç'e alyapt'ı,
çılqa g'ir qadğu, uşaxid caqa gixhxhi Niline müglek
alyadiyne q'amışeeqa giyxhe. **4** Uşaxik hucooyiy ixhesva
ileeka, uşaxna yuçu sik'irra şaqana ileezar. **5** Fironna yiş
əyeexərasva damaysqa geeç'e, cen guluxcerib damayne
müglek i'gviykar vooxhe. Məng'i'k'le q'amışee ç'emç'e
g'ooce. Mana alyapt'as cena guluxciy g'ixeele. **6** Ç'emç'eyn
ghal ulyot'ulmee məng'i'k'lee maa uşax gece. Gade gesse
g'acuys, məng'i'na rəhi'm qabı eyhen: – İn cühüt'yaşın
uşaxıd. **7** Manke uşaxne yuçee fironne yişseke qiyghanan:

- Yiğnemee hark'ın mana gyoqa'asda cühüt'yaşaına sa zəiyfa ayrene? **8** Fironne yişsee məng'i'k'le «Hiyek'neva» eyhe. Yuçee hark'ın uşaxna yed ayreele. **9** Fironne yişsee məng'i'k'le eyhen: – İn uşax alyat'u yizdemee gyoqe'e. Mançıl-alla zi vas hək' qevles. Zəiyfee uşax alyaat'u cene xaa gyoqa'an. **10** Uşax xət qıxhamee, məng'ee mana qıkkekana fironne yişsesqa. Fironne yişsee mana dixvalis alyarat'a. Məng'ee uşaxın do Mısa (qiğavhuna) gixhxı eyhen: – Zi mana xhinence qiğavhu. **11** Mısa xər qıxha cune xinibisişqa hark'ınmee, mang'uk'le, cune milletin nimee yi'q'na işiy haa'ava g'ecen. Mang'uk'le maa'ar, cuna xını cühüt misirğançeng'vee geta g'ece. **12** Hiqiy-alla ilyakkı vuşucar g'idecumee, Mısee mana misirğançena gik'u g'umeeqa dyugulya'a. **13** Qinne yiğıl mang'uk'le q'öyre sana-sang'uka aldaxhvanan cühüt'yar g'ooce. Mang'vee getang'uke qiyghanan: – Nya'a ġu yiğne milletna insan geta? **14** Mane insanee eyhen: – Şavaane vake yişda xərnayiy şas məhkama ha'ana hi'? Şena misirğançena gik'uyн xhinne, deşxhee, vas zınarne gik'as ikkan? Mısa qərq'i'n culed-alqa eyhen: – Mıts'an, zi hi'iyn ats'axhxha ixhes. **15** Fironuk'le Mısee hi'iyn g'ayxhimee mana gik'as ikiykan. Mısa fironuke hixu, Midyan eyhene ölkəeqa qarı sa kahrizne k'ane axva. **16** Yiğbişde sa yiğıl Midyanaaşine kaahinna yighiyre yiş dekkine vəq'əbisiş xhyan helesva maqa abayle. Manbişe kahrizeençe xhyan alqı'i nəybı (axurbı) gyats'a'a eyxhe. **17** Maqa qabıyne çobanaaşis içər g'eheebşes vukkiykan. Mısayk'le man g'acu, içeeşineme vuç ögeeqa huvu manbişin vəq'əbı xhinen ats'ya'anbı. **18** İçer cone dekkisqa Reuelisqa

sapk'ilmee, mang'vee qiyghanan: – Nya'a şu g'iyna zaraba
sapk'il? **19** Manbiše eyhen: – Misirğançene sang'vee
yişdemee vuc ögiylqa huvu, şı çobanaaşine xilençe
g'attivxhan hav'u. Qiyğa mang'vee yişdemee yişin vəq'əbı
ats'esin xhyan kahrizeençe alqı'i. **20** Mang'vee yişaaşike
qiyyghanan: – Mana insan nyaane vor? Nya'a şu mana
g'alerçu? Qot'le, arı şakasana kar oxhnecen. **21** Manbişer
Misa cong'ə qoyt'alna. Dekke eyhen: – Misa, şing'əəcar
axve. Misaysır ikkiykanna manbişəeng'ə axvas. Sabara gah
ilgevç'yle qiyğa, mang'veeyir Misays cuna yiş Tsippora
xhunaşşe yixhecenga heele. **22** Məng'ee Misays dix uxu.
Misee eyhen: – Zı menne cigeençe qarına xhinne axva
vor Mançıl-alla mang'vee duxayn do Gerşom (menne
cigayna) giyxhe. **23** Ooğançe geed senbi ilgeeç'yle
qiyya Misirna paçkah qek'ana. Izrailybiše nukariyvalee
uts'ur ts'its'a'a, kumag heqqa eyxhe. Manbiše ts'its'a'an
nukariyvaleedin uts'ur Allahık'le g'eceniy vod. **24** Allah
manbiše ts'its'a'ane uts'uruqa ilyakka-ilyakka İbrahimika,
l'saq'ika, Yaaq'ubuka hav'una mugaavile yik'el qavalyaa'a.
25 Allahık'le izrailybi nukarar vuxhay g'acu manbişilqa
rəhi'm qavayle.

3 Misee cune abbatteyn, Midyanaaşine kaahinin syuru
uxhiyxhana'a eyxhe. Mang'une abbatteyn düğəlid itron
eyhe. Sayəqeess mang'vee man syuru əq'ənane sahreeqa,
Allahne suvaysqa Xorevisqa ikekka. **2** Sayir mang'us
gyotxhanne giç'eençe Rəbbina malaaik gyagva. Misayk'le
ts'ayın aqqıyn ǵı'ç'iy gidyotxhan g'acumee, **3** mang'vee
culed alqa eyhen: – Hinnalan hark'ın mane curayne
işiqa ilyakkas, nya'asiy man ǵı'ç'iy gyotxhun çəvcad

dexhe. **4** Rəbbik'le Mısa ilyakasva k'anə qıxha g'acumee,
ğıç'eençe mang'ulqa ona'an: – Mısa, Mısa! Mang'veeyir
«Hooyva» alidghınıy qele. **5** Allahee eyhen: – K'anyaqa
qımexhe. G'ellinbı g'ayşe. Ğu ulyorzulin ciga er ciga
vod. **6** Zı, yiğne dekkeyid, İbrahimeejid, I'saq'eejid,
Yaaq'ubeeyid i'bəədat hi'ına Allah vor. Man g'ayxhi Mısee
aq'va aqqaqqı, Allahiqa ilyakkas qəyq'ənna. **7** Rəbbəe
eyhen: – Zak'le Yızde milletin Misir opxhanna əq'üba
vaats'ana. Manbışıl ooqa givxhiyne insanaaşine xileke
hödəxənid Zak'le ats'an, manbiše kumag heqqad Zak'le
g'ayxhin. **8** Zı mançıl-allı inyaqa ari. Həşde Zı manbı
Misirbışde xiLENCE g'attivxhan hav'u mane Ölkeençe
qiğaa'asınbı. Qiyğaleb sa xənne, kar geednane, nyakiy
itv gyodatstsene cigabışeeqa quvkees. Maa'ab həşde
Kana'anbı, Q'etbı, Emorbı, Perizbı, Q'ivbı, Yevusbı aaxva.
9 Izrailybışın gyaasuy Zak'le g'iyxhen. Zak'le Misirbışe
manbışıs hoolena əq'üba g'oocena. **10** Mançıl-allar Zı
ğu fironusqa Yızın millet Izrailybı, Misirğanče qığe'eva
g'ixe. **11** Mısee Allahık'le eyhen: – Nya'a, zı vuşune vor,
fironusqa hark'ın Izrailybı Misirğanče qiğaa'as? **12** Allahee
eyhen: – Zı vaka ixhes. Zı ğu g'axuvuva inçike ats'axhxhes:
ğu millet Misirğanče qiğavhuynıg'a ine suval şu Zas
i'bəədat ha'as. **13** Mısee Allahık'le eyhen: – Zı Izrailybışısqa
hark'ın uvheene «Vuşde dekkaaşə i'bəədat hi'ine Allahee
zı şosqa g'axuvu», manbiše qiyghanasın: «Mang'un do
hucooyiy?» Hucoovane zı manbışıs alidghınıy qeles?
14 Allahee mang'us inəxüd cuvab qele: – Zı Vuşuyiy,
Manar vorna. Izrailybışık'le eyhe: «Zı Vorna» eyheng'vee
vuşde k'anyaqa g'axuvu. **15** Allahee Mısayk'le meed

eyhen: – Izrailybışık'le eyhe: «YAHVE (Rəbb), vuşde dekkaaşee, İbrahimee, I'saq'ee, Yaaq'ubee i'bəədat hi'ine Allahee zi şosqa g'axuvu». Yizin gırgine gahbışil do YAHVE ixhes. Nasılbi nimee badaletxheyid Zalqa məxüd ona'as. **16** Hak'ne Izrailin ağsaqqalar sav'u manbışık'le eyhe: «Rəbbəe, vuşde dekkaaşee, İbrahimee, I'saq'ee, Yaaq'ubee i'bəədat hi'ina Allah zas dyagu uvhuyn: «Zı şoqa ilyakkaniy vor, Zak'le g'avcuna şu Misir opxhanna əq'üba. **17** Zı şos cuvab hele, şu Misireene əq'übake g'attivxhan hav'u Kana'anbışde, Q'etbışde, Emorbışde, Perizbışde, Q'ivbışde, Yevusbışde nyakiy itv gyodatstsene cigabişeeqa quvkees». **18** Izrailyne ağsaqqalaşa val k'ırı alixhxhesin. Günar manbışika sacigee Misirne paççahısqa hark'ın eyhe: «Cühüt'yaşaına Allah, Rəbb şas dyagu. Şi xhebille yiğna yəq apk'in sahree yişde Allahis, Rəbbis q'urbanbı allya'as». **19** Zak'le ats'an Misirna paççah gucuka ilydekkee mang'vee şu g'avkvas deş. **20** Mançıl-allab Zı Misirılqa xil alivka'as, həşdilqamee g'idiyxhiyn yiğbi manbışılqa allya'as. Mançile qiyğa mang'vee şu g'avkasınıbı. **21** Zı məxüd ha'as şu manbışde ulen avqecen, şu q'ərane xileka əlyhəəs gimabak'acen. **22** Çühüt'yaşaına yedaaşa misirbışde yedaaşike, hasre k'inəəğəykeyiy nuk'rayke hi'iyn karbıyy tanalınbı heqqecen. Man karbı şu vuşde dixbışılqayıy yişbışılqa qa'as. Şu məxüb Misirbı q'əra qaa'as.

4 Misee inəxdun alidghiniy qele: – Sayid manbışis zal k'ırı alixhxhes diykkine, zal haydexha uvheene: «Rəbb vas dyagu deşva»? **2** Manke Rəbbe eyhen: – Yiğne xiledin hucoone? Misee eyhen: – Əsaa. **3** Rəbbəe eyhen: – Man

ç'iyelqa dağecçe. Misee ç'iyelqa dağetçumee, əsaa xoçelqa siyk'al. Mısar çissee hexvana. **4** Rəbbe Misayk'le eyhen: – Xıl hotku mana bi'ttike avqve. Misee xıl hotku xoçe bi'ttike avquyng'a, mana xile əsaalqa siviyk'al. **5** Rəbbe eyhen: – Ğu man kar he'e, İzrailybı hayepxhecen Rəbb, manbışde dekkaaşee, İbrahimee, I'saq'ee, Yaaq'ubee ı'bəədat ha'ana Allah, vas dyaguva. **6** Qiyğa Rəbbe meed eyhen: – Xıl eqanaqa k'eççe. Misee xıl eqanaqa k'eççu qıgavhumee, mang'un xıl ık'arike yiz xhinne cagvara qexhe. **7** Qiyğa Rəbbe eyhen: – Xıl meed eqanaqa k'eççe. Misee q'öd'es xıl eqanaqa k'eççu qıgavhumee, mang'un xıl yug qexhe. **8** Rəbbe eyhen: – Manbı yiğne ts'eppiyne əlaamatıl haydeepxhene, q'öb'esincil vuxhesinbı. **9** Sayid manbışe val k'ırı ilydiyxhı q'öd'esde əlaamatilib haydeepxhene, Nil eyhene dameençe xhyan alyat'u ç'iyelqa haç'e'e. Manke man xhyan ebalqa sak' alas. **10** Misee Rəbbik'le eyhen: – Xudaavanda, zasse şenker uftanra yuşana'as əxi' deş, həşder Ğu zaka yuşanı'yle qiyğar əxə deş. Zi yi'q'ra, g'idiyğal yuşana'a. **11** Rəbbe mang'uk'le eyhen: – Şavaane insanıs miz huvu? Şavaane insanıke lalıy g'idiyxhena ha'a? Şavaane insanıs uleppi huvu? Şavaane insan bı'rq' qa'a? Nya'a Rəbbe, Zi dişde man gırgın ha'a? **12** Həşdiylemee hora hak'ne, Zi vas eyhesinid xət qa'asın, yuşana'asıd kumag ha'asın. **13** Misee eyhen: – Hucoone ixhes, Xudaavanda, merna insan g'axile. **14** Rəbbe Misalqa qəl hav'u eyhen: – Nya'a Leviyne nasileençena yiğna çoc Harun? Zak'le ats'an mana yugra yuşana'a. Həşde mana yiğne ögiylqa ı'qqə vor. Ğu g'acu mana şadxhesda. **15** Çocuka yuşane'e, hucooyiy eyhes ikkan mang'us xət qe'e.

Zı vuşde q'öngussana yuşana'as kumag ha'asın, hucooyiy
ha'as ıkkavad xət qa'asın. **16** Vas eyhes ıkkananbı,
mang'vee insanaaşılqa hixhara'as. Ğunad mang'ulqa
Yızın cuvab hixhar ha'as, manar yiğne cigee yuşan ha'as.
17 İn əsaa vaka aleet'e, ġu incika əlaamatbı hagvas. **18**
Misa cune abbateysqa ītronusqa sark'il eyhen: – Hasre
zı Misireeqa i'qqəs, ilyakkas yızın xınıbı avxucabee?
ītronee eyhen: – Yugna yəq vuxhena. **19** Midyanee Rəbbəe
Misayk'le eyhen: – Misirqa sak'le, ġu gik'as ıkkanan
gırğınbı hapt'ıynbı. **20** Misee dixbiyyiy xhunaşşe əməlelqa
gyav'u, Allahee uvhuyn əsaayıd xilyaqqa alyat'u Misirqa
yəqqıl gexha. **21** Rəbbəe Misayk'le eyhen: – Ģu Misirqa
sak'imee Zı vas xət qı'iyn gırğın əlaamatbı fironusne
he'e. Zımee mang'uke hi't'iy qa'as, mang'veeyid millet
g'aykkas des. **22** Ģu fironuk'le eyhe: «Rəbbəe inəxüdud
eyhe: «İzrail Yızda ts'erriyna dix vorna. **23** Zı vak'le
uvhuyn, Zas i'bəədat he'ecenva Yızda dix g'aykke! Ğumee
mana g'aykkı des. Həşde Zı mançıl-allar yiğna ts'erriyna
dix gik'as». **24** Yəqqə xəm g'ahaane cigee Rəbb Misaysqa
arı, mana gik'as ıkkikan. **25** Mane gahil, Tsiporee ek'na
g'aye alyaptı dix sunnat hı'i çike g'ayşuyn ç'ürük Misayne
g'elybışık set'u eyhen: – Ģu həşde yizdemee ebana adamiy
eyxhe. **26** Məxüb Rəbbəe mang'uke xıl ts'its'a'ana. Dix
sunnat hı'il-allı Tsiporee Misayk'le «Ebana adamiyva»
eyhe. **27** Sabara gah İlgevç'ule qiyğa, Rəbbəe Harunuk'le
eyhen: – Misayne ögiylqa sahreeqa hak'ne. Harunus
Misa Allahne suvaysne qızaxxımee, mang'vee Misays
ubbabı ha'a. **28** Misee Harunus Rəbbəe cuk'le gırğın
uvhiybıyyi hagveva uvhuyn əlaamatbı yuşan ha'a. **29**

Miseeyiy Harunee Izrailin ağsaqqalar sav'umee, **30** Rəbbəe
Misayk'le uvhuyn gırğın kar Harunee yuşana'an. Qiyğaled
mang'vee insanaaşine ögiyl man əlaamatbı hagva. **31**
İzrailybı manbışılqa hayebaxhenbı. Rəbbikl'e manbışe
opxhanna əq'üba g'avcuna, manbı məxüb g'alepçes deşva,
manbışık'le g'ayxhımee, Izrailybı gugaybışıl gyuv'ur
ı'bəədatbı ha'a.

5 Mançile qiyğa Mısayiy Harun fironusqa abı eyhen:
– Izrailyne Allahee, Rəbbəe, inəxüdud eyhe: «Yizin
millet g'aykke Zas sahree bayram he'ecen!» **2** Fironee
eyhen: – Rəbb vuşune vor, zı mang'ul k'ırı alixhxhi
İzrailybı g'avkvas? Zak'le Rəbbir ats'a deş, Izrailybib
g'ooka deş. **3** Manbışe eyhen: – Şas cühüt'yaşaına Allah
dyagu. Şi g'avke, inçe xhebne yiğna yəq apk'ın sahree,
yişde Allahıs, Rəbbis, q'urbanbı allya'as, Mang'vee şalqa
yı'q'i'n ık'arbı g'ixmelecen, g'ılıncıka gimabat'acen. **4**
Misirne paçşahee manbışık'le eyhen: – Mısayiy Harun,
nya'a şu millet işike ha'a? Hudoora vuşda iş g'avce! **5**
Həşdiyee millet geed qıxha, şosmee manbışe iş hidyav'u
vukkan. **6** Mane yiğılıycab fironee milletne vuk'ləl
ulyobzurinbışık'leyiy iş haa'as ulyokanbışık'le eyhen: **7** –
G'inyiyle şaqı mane milletis karpiç ha'asın balybiy himele,
havaasre hapk'in cocad se'ecen. **8** Karpiçid manbışike
şene ögiylinmencad qeqqe. K'il qıma'a. Manbı tambalar
vuxhal-allı ts'ırkı ha'a: «Hapk'in yişde Allahıs q'urbanbı
alya'as». **9** Manbışda iş hexxee'e iş hee'ecen, horbuşil
k'ırı ilymiyxhecen. **10** Milletne vuk'ləl ulyobzurinbışık'le eyhen:
– Fironee inva vod eyhe: «Zı şos balybiy heles deş. **11**

Havak'ne balybiy şos nençeyiy ıkkan se'e. İşib vuşda
k'il qaa'as deş». **12** Millet Misirvolle ehekkı gidyotxuyn
balybiy sa'a eyxhe. **13** Vuk'lel oab ulyozrav'uynbışe
manbı iş haa'as ulyooka eyhenniy: – Şı şenke şos
balybiy heleng'ameena iş hee'e. **14** Vuk'lelqa gyuvxhuyn
ızrailybışkene ç'ak'ınbışike, fironne insanaaşe gyoota-
gyoota qiyghan ixha: – Nya'a şu sanıxhayiy g'iyna şene
ögiylinmeen karpiç hidi'i? **15** ızrailybışiken ç'ak'ınbı
fironusqa abi gyaaşenbi: – Nya'a ġu yiğne g'ulaşilqa
ina ver ooxa? **16** Balybiy yiğne nukaraaşis hele deş,
karpiçmee ha'as ilekkan. İlekke yiğin nukarar nəxübiy
gyoota! Bınah yiğne milletil vob. **17** Fironee eyhen: – Şos
işcab haa'as devkan! Mancıl-allad şu eyhen: «Şi hapk'ın
Rəbbis q'urban ablyaa'as». **18** Hudoora işlemişepxhe.
Şos balybiy heles deş, şumee ögiylinmeen karpiç
ha'asincad. **19** ızrailybışiken ç'ak'ınbışık'le «Yiğisiysin
karpiç k'il qıma'ava» g'ayxhımee manbışıs hayexhen, co
dağamiyvaleeqa gyapk'ıva. **20** Fironusse qıgeepç'imée
manbışık'le Mısayiy Harun g'avcu, **21** eyhen: – Hasre
Rəbbik'le şu hucooyiy hı'ıva g'acecen, şosda caza
g'ats'ak'vnecen. Şu şı fironusiy cune insanaaşis g'umooce
qav'u. Şı gyapt'ecenva, şucad vuşde xileqa manbışısqa
g'ilinc huvu. **22** Mısee Rəbbilqa aq'va aqqı eyhen: –
Xudaavanda, nya'a ġu milletilqa ina balyaa ablyav'u?
Nişil-allane ġu zı g'axuvu? **23** Yiğne doyule fironusqa
hark'inne yiğile, mana milletika sık'ırar yugra dexhe
giygal. ġumee vuççud hı'ı deş, Yiğin millet g'attixhan
ha'asdeme.

6 Manke Rəbbəe Mısayk'le eyhen: – Həşde vak'le g'acesin,
Zı hucooyiy fironuk ha'a. Yizde xənne gucune ögiyl,
mang'vee manbı g'avkasınbib, vuk'lele haa'as saccu cune
ölkeençe hudooracenva. **2** Qiyğɑ Allahee Mısayk'le eyhen:
– Zı Rəbb vorna. **3** Zı İbrahimis, I'saq'i's, Yaaq'ubus Gırgın
Əxəna Allah xhinne gyagu, Zıcar Zı manbışis YAHVE
xhinne qıvats'i' deş. **4** Zı manbışika mugaavileniy hav'u,
co menne cigaynbı xhinne aaxvan Kana'anğançenbişin
cigabı cos helesva. **5** Zak'le İzrailybiş, Misirbişde xilençe
ts'its'a'an uts'ur ats'an. Zasse şenbişika hav'una mugaavile
yık'el hipxin deş. **6** Mancıl-alla İzrailybişik'le eyhe: «Zı
Rəbb vorna. Zı şole Misirbişda xamut g'avşesda. Zı Yizde
xənne gucuka Misirbişis yi'q'na cazaah huvu, şu manbışde
nukariyvalike g'attivxhan haa'asınbı. **7** Zı şoke Zasın millet
ha'as, Zı vuşda Allah ixhes. Manke şok'le ats'axhxhesin,
Zı şu Misireene əq'übeençe g'attivxhan hav'una vuşda
Rəbb Allah vor. **8** Zı şu İbrahimis, I'saq'i's, Yaaq'ubus k'in
g'assır helesva uvhuyne cigabışeeqa quvkees. Man cıgabı
vuşunbı ixhes. Zı Rəbb vorna». **9** Mısee man uvhuynbı
İzrailybişis yuşana'a. Manbı əq'übayn rı'hı'le g'av'uva,
manbışe mang'ul k'ırı ilixhe deş. **10** Manke Rəbbəe
Mısayk'le eyhen: **11** – Fironusqa, Misirne paççahısqa,
hark'ın eyhe, İzrailybi cune Ölkeençe g'avkecen. **12** Mısee
Rəbbik'le eyhen: – İzrailybiş zal k'ırı ilydiyxhe, fironee
nəxüd zal k'ırı ilixheye? Zasse yugrar yuşana'as əxə
deş. **13** Rəbb Mısaykayıy Harunuka yuşan hi'i, manbı
fironusqa Misirne paççahısqa g'uxoole, İzrailybi cune
ölkeençe g'avkecenva. **14** İzrailybişde nasılıbışin ç'ak'ınbı
inbı vob: İzrailyne ts'erriyne duxayn Ruvenin dixbı:

Xanok, Pallu, Xetsroniy Karmi. İn xizanbı Ruvenike g'adiynbı vod. **15** Şimonun dixbı: Yemuel, Yamin, Ohad, Yakin, Tsoxar. Sayir Kana'anğançene xhunaşşeykena dix Şaul. İn xizanbı Şimonike g'adiynbı vod. **16** Xəring'ule otçu k'ining'ulqamene Leviyne dixbışın dobı: G'erşon, Qohat, Merari. Levee vəşşe xhebts'ale yighille sen ha'a. **17** G'erşonun dixbı: Livniyyi Şimey. Manbışqad xizanbı ixha. **18** Qohatın dixbı: Amram, İtshar, Xevron, Uzziel. Qohatee vəşşe xhebts'ale xhebille sen ha'a. **19** Merariyn dixbı: Maxliyyi Muşı. İn xizanbı Leviyke g'adiynbı vod. **20** Amramee cuna mamasıy Yoxeved hee'e. Məng'ee Amramış Haruniy Misa vuxu. Amramee vəşşe xhebts'ale yighille sen ha'a. **21** İtsharin dixbı: Qorax, Nefeg, Zixri. **22** Uzzielin dixbı: Mişael, Eltsafan, Zitri. **23** Harunee Amminadavna yiş Elişeeva hee'e. Mana Naxşonna yiçu yixha. Məng'ee Harunus Nadav, Avihu, Elazar, İtamar vuxu. **24** Qoraxın dixbı: Assir, Elqana, Aviasaf. İnbı Qoraxın xizanbı. **25** Harunne duxee Eliazaree Putielyne yişbişda sa hee'e. Məng'ee Eleazaris Pinxas uxu. Leviyne xizanbışın ç'ak'ınbı inbı vob. **26** İne nasilenbiniy vob Haruniy Misa. Rəbbe manbışık'leniy uvhu, Izrailybı Misirğançe g'oşunbı xhinne qığee'ecenva. **27** Manbınıy fironuka Misirne paççahika Izrailybı Misirğançe qığav'uyne hək'ee yuşan hav'u. İnəxbın insanar vuxha Mısayiy Harun. **28** Rəbb Mısayka Misir yuşana'ang'a **29** uvhuynniy: – Zi Rəbb vorna! Zi vak'le uvhuyn gırğın kar fironuk'le, Misirne paççahık'le eyhe. **30** Mısee Rəbbik'le eyhen: – Zasse yugrar yuşana'as əxə deş, nəxüdne fironee zal k'ırı alixhxhes?

7 Rəbbəe Mısayk'le eyhen: – Ğu Yızın cuvab Harunule, yiğne çocule, ğana fironulqa hixhar ha'as. Mana yiğna peygambar xhinne ixhes. **2** Zı vak'le uvhuyn gırğın kar yiğne çocus Harunus yuşan he'e. Hasre mang'veeyid fironuk'le eyhecen İzrailybı Misirğançə g'avkeva. **3** Zı fironuke hi't'iy ha'as, mang'vee, Zı Misir geed əlaamatbiyyiy həşdilqamee g'idecuyn karbı he'eyid şol k'ırı alixhxhes deş. Manke Zı Misirılqa xıl alivka'as, yr'q'i'n əq'übəbə g'axiles, Yızın millet, İzrailybı, g'oşunbı xhinne Misirğançə qığaa'as. **5** Zı xıl alivkav'u İzrailybı manbışde yıq'enənçe qığav'umee, Misirbışık'le Zı Rəbb ixhay ats'axhxhes! **6** Mıseeyiy Harunee Rəbbəe nəxüdiy uvhu həməxüdud ha'an. **7** Manbı fironuka yuşan ha'ang'a Mısayka molyts'al, Harunukad molyts'ale xhebillə sen ixha. **8** Rəbbəe Mısayk'leyiy Harunuk'le eyhen: **9** – Fironee şok'le uvhuyn 'a: «Əlaamat hagveva», Mısee Harunuk'le eyhecen: «Yığın əsaa alyaat'u fironne ögiylqa dağetç'e». Əsaa manke xoçelqa sak' alas. **10** Mısayiy Harun fironusqa abi, Rəbbəe uvhuyn xhinne ha'a. Harunee cun əsaa fironneyiy cune insanaaşine ögiylqa dağetçumee, man xoçelqa siyk'al. **11** Manke fironee k'oran ək'elynanbiyyiy cadu ha'anbı cusqa qoot'al. Misirne cadu ha'anbışisse cadubışika man kar ha'as əxən. **12** Gırğing'vee con əsaabı ç'iyelqa dağa'a. Dağı'l'byn əsaabı xoçebişilqa siyk'al. Harunnemee əsaan gırğın əsaabı k'ögənbı. **13** Rəbbe uvhuyn eyxhe, firon hi't'iyra ixha, mang'vee manbışıl k'ırı iliyxhe deş. **14** Rəbbe Mısayk'le eyhen: – Firon hi't'iyra vor, mang'us millet g'aykkas ıkkən deşod. **15** G'iyqa miç'eer firon damaysqa

i'qqəmee xoçelqa siyk'alan əsaayid alyaat'u ġu mang'usqa hak'ne. Mana Niline mìglek gozete'e. **16** G'acumee fironuk'le eyhe: «Rəbbe, cühiüt'yaşine Allahee in eyhesva zi vasqa g'axuvu: Cun millet g'aykke sahree Cus i'bəədat he'ecen! Ču həşdilqamee k'ırı alixhxhi deş. **17** Rəbbevud eyhe: Həşde vak'le ats'axhxhesin Mana Rəbb ixhay. Yizde xilene əsaaka zi Niline xhyanis i'xi'mee xhyan ebalqa sak' alas. **18** Nileedin balığar hatt'asınbı, əq'i'yn eva qales, Misirğançenbışisse mançe xhyan ulyoğas əxəs deş». **19** Rəbbe meed Mısayk'le eyhen: – Harunuk'le inəxüd eyhe: əsaa alyaat'u, xıl Misirne damabışilqa, arxbışilqa, g'oleeşilqa, gırgıne xhyan havacene cigabışilqa hotkecen. Maadın gırgın xhyan ebalqa sak' alas. Q'uvayned, g'ayeyned g'abbişee gırgınəəng'ə Misir eb vuxhes. **20** Miseeyiy Harunee gırgın Rəbbe cok'le uvhuyn xhinne ha'a. Harunee fironneyiy cune insanaaşine ögiyl əsaa ooqa qı'i Nileene xhines i'xi'mee, gırgın xhyan ebalqa siyk'al. **21** Nileedin baluğar haat'anbı, mançe məxdun əq'i'yn eva g'əə giygal, Misirbışisse mançe xhyan ulyoğas əxə deş. Misir gırgınəəng'ə eb vuxha. **22** Misirne cadu ha'anbışised caduya man kar ha'as əxən. Firon hi't'iyra ixha, Rəbbe uvhuyn xhinne, mang'vee Mısaylil Harunul k'ırı ilixhe deş. **23** Fironee man yik'eeqa ıkkeka deş, sark'il cune sareeqa ayk'an. **24** Misirbışe Niline hiqiy-allá kahrızbı iliykar ulyoğasın xhyan t'abal ha'a. Manbışisse dameençe ulyoğas əxə deş. **25** Rəbbe damalqa ver ablyav'uyن yighille yiğ eyxhe.

8 Rəbbəe Mısayk'le eyhen: – Fironusqa hark'ın mang'uk'le eyhe: «Rəbbəe inəxüdud eyhe: „Yızın millet g'aykke Zas ı'bəədat he'ecen! **2** Vas g'avkas diviykineene, Zi yiğna ölkavolle qı'rqi'mı't'er gyoğa'as. **3** Nil qı'rqi'mı'teşika gyavts'u vuxhes. Dameençe manbı qiğeeç'u yiğne sareeqa, g'ilexhane cigeeqa, tyuleeqa, yiğne insanaaşineyyi yiğne milletne xaybişeeqa, tandurbişeeqa, xamır ha'ane cigabişeeqa qales. **4** Qı'rqi'mı't'er valqa, yiğne insanaaşılqa, yiğne milletılqa g'eek'valas“». **5** Rəbbəe Mısayk'le meed eyhen: – Harunuk'le inəxüd eyhe: əsaa alyaat'u xıl damabışde, arxbışde, goleeşde ooqa hotkecen. Maadın qı'rqi'mı't'er Misirne ölkalqa salat'e'ecen. **6** Harunee əsaanan xıl Misirne xhyanbişilqa hotkumee, xhinence qı'rqi'mı't'er ılkəeç'u ç'iyeyn aq'va aqqaqan. **7** Cadu ha'anbişissed cadubışika man kar ha'as əxən. Manbişissed Misirne ölkalqa qı'rqi'mı't'er salat'a'as əxənbı. **8** Fironee Mısayiy Harun qopt'ul eyhen: – Rəbbis düə he'e, zaked, yizde milletiked qı'rqi'mı't'er əq'əna qe'ecen. Manke zınad Rəbbis q'urban ablya'as millet g'aykkasın. **9** Mısee fironuk'le eyhen: – Eyhe vas misane iкkan, zi val, yiğne insanaaşıl, yiğne milletil-alla düə hav'u? Mançile qiyğa qı'rqi'mı't'er vassed, yiğne saraybişissed əlyhəəsınbı. Manbı saccu Nilee axvas. **10** Fironee eyhen: – G'iyqa. Mısee alidghınıy qele: – Ğu eyhen xhinne ha'as, mançiked vak'le ats'axhxhesin yişde Allahık, Rəbbik akarna sacar deşda. **11** Qı'rqi'mı't'er vassed, yiğne saraybişissed, yiğne insanaaşissed, yiğne milletissed əq'əna qeetxhes. Qı'rqi'mı't'er saccu Nilee axvas. **12** Mısayiy Harun fironusse avayk'ananbı. Mısee

Rəbbike Vuce salat'ı'iyn qı'rqi'mi't'er ak'anı'iy heqqa.

13 Rəbbee Mısee Cuke heqqiyn ha'an. Xaybışeedin, məhlabişeedin, çolbuşeedin qı'rqi'mi't'er haat'anbı. **14** Manbı anbarbışeeqa sa'a. Ç'iyeyke əq'ı'yn eva g'əə giyğal. **15** Fironuk'le işbı yəqqı'lqa gyatk'u sibik qexhe g'acumee, mana meer hı't'ilqa siyk'al. Rəbbee uvhuyn xhinne eyxhe, fironee Mısayili Harunul k'ırı ilixhe deş. **16** Rəbbee Mısayk'le eyhen: – Harunuk'le eyhe, əsaa alyaat'u ç'iyelyne toozus ı'xecen. Misirvollette tooz huneeşilqa sak' alas. **17** Manbişə həməxüdud haa'an. Harunee xile aqqıyn əsaa ulyot'ul ç'iyeleğana ulyosse. Mançe insanaaşılqad həyvanaşılqad huneer ileedaxva. Misirvollette gırgın tooz huneeşilqa siyk'al. **18** Cadu ha'anbışısız caduyka insanaaşılqa huneer g'axiles ikiykan. Man manbışisse ha'as əxə deş. İnsanarab həyvanarad huneeşə gyats'enbı. **19** Cadu ha'anbişə fironuk'le eyhen: – İncil Allahna xilib alivku. Meed Rəbbe uvhuyn xhinne eyxhe, firon hı't'ilqa siyk'al, mang'vee manbışıl k'ırı ilixhe deş. **20** Rəbbee Mısayk'le eyhen: – G'iyqa miç'eer zara oza qıxha, firon damaysqa ı'qqəmee mang'usqa hark'in eyhe: «Rəbbee invavud eyhe: „Yızın millet Zas ı'bəədat ha'as g'aykke! **21** Ğu manbı g'ıdivkvee, Zı yiğne saraybışılqad, yiğne insanaaşılqad, yiğne milletləqad goganer veçebişiqa g'axiles. Gırgın ç'iyed, Misirbışın xaybıd goganeesiqa gyatts'es. **22** Zı həməxüd ha'as Yızın millet eyxhene Goşen eyhene cigee goganer ixhes deş. Məxüd vak'led ats'axhxhesin Zı ine cigaynar Rəbb ıxhay. **23** Zı Yızın millet yiğne milletike cura'asın. Man əlaamat g'iyqa ixhes“». **24**

Rəbbee həməxüdud ha'an. Goganeşin veçebi aledxu qadı ikkedaç'enbı fironne sareeqad, cune insanaaşine xaybişeeqad. Goganeşe Misirne ölkalqa ver ablyav'u.

25 Fironee Mısayiy Harun qopt'ul eyhen: – Şu vuşde Allahıs yişdecab ölkee q'urban ablee'e. **26** Mıseemee eyhen: – Həməxüd ha'as ixhes deş, Misirbış həlyvətq'in iy qales, şı yişde Allahıs, Rəbbis inyaa q'urban ably'a'a g'avce. Manbışis həlyvətq'in iy qalya'ana şı q'urban ablyav'ee, manbışe şı g'ayeyqqa hevles. **27** De'es, şı Rəbbis, yişde Allahıs q'urban ably'a'asdeme xhebille yiğna sahreeqa yəq əlyhəəs vukkan. Rəbbee şak'le məxüd uvhu. **28** Fironee eyhen: – Zı şu, vuşde Allahıs, Rəbbis q'urban ablyaa'as sahreeqa g'avkasınbı, saccu əq'ənaqa imaa'an. Zal-allab düə hee'e. **29** Mısee eyhen: – Zı vasse qığec'umecar Rəbbis düə haa'as. G'iyyqa goganer vassed, yiğne insanaaşissed, yiğne milletissed aleetxu əlyhəəsınbı. Saccu ġu meed horbu hima'a, millet Rəbbis q'urban ablyaa'as g'aykkasınva. **30** Mısa fironusse ark'ın Rəbbis düə haa'a. **31** Rəbbee Mısee Cuke heqqiyn ha'an. Firon vucur, cun insanarıb, cun milletid goganeşike g'attivxhan haa'anbı. Ma'ab sacab goganiy aaxva deş. **32** Firon meer hı't'ilqa siyk'al, mang'vee millet g'ekka deş.

9 Rəbbee Misayk'le eyhen: – Fironusqa hark'in mang'uk'le eyhe: «Cühiüt'yaşa Allahee, Rəbbee, invavud eyhe: „Yızın millet Zas i'bəədat ha'asva g'aykke!“ **2** Vas manbi g'avkas diviykkın, avqeene, **3** Rəbbee çoleene yiğne həyvanaaşılqa: balkanaaşılqa, əməleeşılqa, devabişılqa, çavra-vəq'əlqa xil alivkav'u yi'q'i'n ık'ar g'axiles. **4** Rəbbee Izrailybışınıy Misirbışın çavra-vəq'ə sana-sançike

cura'asın. Izrailybişda sacab həyvan qivk'as deş». 5
Rəbbeey vaxt gyuvxhu eyhen: – Zı man g'iyyqa ha'as. 6
Qinne yiğil Rəbbe həməxüdud ha'an. Misirbışın gırğın
həyvanar haat'anbı. Izrailybişdamee sacab həyvan qook'a
deş. 7 Fironee hucooyiy eyxheva cun insanar g'axuvumee,
izrailybişda sacab həyvan qivk'u deşubva mang'uk'le
ats'axhxhen. Mana meer hi't'ilqa siyk'al, mang'vee millet
g'ekka deş. 8 Rəbbeey Mısayk'leyiy Harunuk'le eyhen:
– Kureençe xhaxhbı gyatsts'ına yi'q alept'e. Havaasre
mana yi'q Mısee fironne ulene ögiyl xəəqə dağee'ecen. 9
Toz xhinne quvxha, mana yi'q Misirvollette alivxasda.
Ölkavolle insanaaşılıd həyvanaaşılıd maşika gyatsts'ıyn
ı'xnabı qıgeeç'es. 10 Manbişe yi'q alyapt'ı fironne
ögee ulyoozaranbı. Mısee mana yi'q xəəqə dağav'umee,
insanaaşıkıd həyvanaaşıkıd maşika gyatsts'ıyn ı'xnabı
eyxhe. 11 Gırgıne Misirbışık xhinne, cadu haa'anbışıkıd
maşika gyatsts'ıyn ı'xnabı ixhava, manbişisseq Mısayne
ögiyl abi ulyoozaras vəəxə deş. 12 Rəbbeey meer firon
hi't'ilqa sak'al ha'a. Rəbbeey Mısayk'le uvhuyn xhinnecad
eyxhe, fironee manbişil k'ırı alixhxhi deş. 13 Rəbbeey
Mısayk'le eyhen: – Çakra miç'eer oza qıxha fironusqa
hark'ın eyhe: «Cühüt'yaşine Allahee, Rəbbeey, inəxüdud
eyhe: „Yızın millet Zas ı'bəədat ha'asva g'aykke! 14 İne
yəqqə Zı valqad, yiğne insanaaşılqad, yiğne milletılqad
nekke yi'q'i'n verbı allya'as. Manke vak'le ats'axhxhesin,
dyunyelycar Zak akarana deşda. 15 Zasse əxəyiy xıl
hotku valqad, yiğne milletılqad yi'q'i'n ik'ar g'axuvu,
ç'iyeyne aq'vayle havaakala'as. 16 Zımee ġu havacena,
Yızda guc haagvas, Yızın do dyunyeyscad g'ayxha'as.

17 Ğumee, həşdilqamee Yizde milletin ögü aqqı, manbı g'avkku deş. **18** Həşde ġu Zal yugda k'ırı alixhxhe: g'iyqa hayne gahıl Zi məxdun it'umun dolu g'axiles, məxdun dolu Misirk'le ipxhiniyle qiyğa g'acu ixhes deş. **19** Mançıl-allab insanar g'axuvle çoleedin çavra-vəq'əd, yiğin gırgın karid vüxənayk avqa se'ecen. Çolead vuk'ul hüvxəsin ciga dena avxuyne insanaaşılqad, çavra-vəq'əlqad dolu ixhes, maadin gırgın kar qik'asın“». **20** Rəbbeə uvhuynçile qəpq'i'nne fironne insanaaşee, zaraba con g'ulariy çavra-vəq'ə xaane suralqa hee'ekka. **21** K'ırı ilydiyxhinbişemee g'ularıb, çavra-vəq'əd çoleead g'alya'a. **22** Rəbbeə Mısayk'le eyhen: – Xıl xəəqə k'yaqqə, Mısimne gırgıne insanaaşılqa, həyvanaaşılqa, çolee alyadiyne alabişılqa dolu gyoğas. **23** Mısee əsaa xəəqə k'yaqqımee, Rəbbeə xəybı g'əhətqə'ə, Mısimlqa ts'ayılpaniy dolu g'ixe. **24** Gırgınəəng'ə ts'ayılpanika dolu gyoğga eyxhe. Mısim vuxhayle qiyğa maa məxdun it'umun dolu ixha deşdiy. **25** Mısimvolle doluyn insanar, həyvanar, çoleedin gırgın kar k'etan. Çolee alyadiyn gırgın ok'bı, yivar doluyn haq'vara'anbı. **26** Saccu Goşen İzrailybı vooxhene cigee dolu dexhe. **27** Fironee Mısayiy Harun qopt'ul eyhen: – Zi ine yəqqee binah hav'u. Rəbbeə gırgincad qotkuda ha'a, zınat yizde milletin binah hav'u. **28** Hucoone ixhes, Rəbbis düə hee'e: man xəybı g'əhətqiyiy dolu ç'əv ixhecen! Zi şu g'avkasınbı, inyaa avqas deş. **29** Mısee mang'uk'le eyhen: – Zi şahareençe qıgeç'umee, xileppı aaqı Rəbbis düə haa'as. Manke xəybı g'əhətqiyid ulyozarasın, dolud gyoğas deş. Mançile qiyğa vak'le ats'axhxhesin ine dyunyeyna xərna Rəbb ixhay. **30** Zak'le ats'ancad, günayıy yiğin

insanar meeб Rəbbile qıdəeq'ənas vuxhay. **31**
Kataniy xhit'a doluyn k'etanbı. Mane gahıl xhit'ayna den
ky'aa'ana, katannab t'et' g'ayhena vaxt vuxha. **32** Sukiy
perinc qiyğa ələeva doluyn manbı k'eta deş. **33** Mısa
fironne sarayeençe qıgeç'umee, şahareençe ayk'anna.
Mang'vee xileppı Rəbbılqana aaqımee, doluyka haç'a'an
gyoğuyiy, xəybı g'əhətqiy ulyoyzaran. **34** Fironuk'le
doluyka haç'a'an gyoğuyiy xəybı g'əhətqiy ulyozzur
g'acumee, mang'vee meeб binah haa'a. Fironur cun
insanarıb hı't'eeşilqa siviyk'al. **35** Rəbbe Misayk'le,
milletik'le eyheva uvhuyn xhinneed eyxhe, firon meer
hı't'ilqa siyk'al, mang'vee Izrailybı g'ooka deş.

10 Rəbbe Misayk'le eyhen: – Fironusqa hak'ne. Zı
əlaamatbı hagvasva fironuniy cun insanar hı't'eeşilqa
savaak'al hav'u. **2** Qiyğa əgunad Zı nəxübiy Misir tesser
hav'u, ma'ad nen əlaamatbıyy hagu yiğne uşaxaaşısıy
nevabışıs yuşan he'e. Manke şok'le ats'axhxesin Zı Rəbb
ıxhay. **3** Misayiy Harun fironusqa abı eyhen: – İnəxüd
Rəbbe, cühiüt'yaasine Allahee vod eyhe: «Nimee gahnane
ğu Zı uvhuynçıl k'ırı ilydiyxhes, Zı uvhuynçılqa qidyaales?
Yızın millet Zas i'bəədat haa'as g'aykke! **4** Gu Zı uvhuyn
meed hide'ene, g'iyqa Zı yiğne ölkalqa ts'irtyar salat'a'as.
5 Mançın ç'ye məxüd aqqas, çine xilençe avubna nyaq'vub
g'avces deş. Mançın doluyle axuyn-dyaxuyn karıd, vuşde
çolbişee ələən yivarid hiç'ixarasınbı. **6** Mançın yiğin, yiğne
insanaaşın, Misirbışde gırgıng'uncad xaybı gyats'a'asınbı.
Məxdun kar yiğne dekkasaşık'le, dekkasaşine dekkasaşık'le
inyaqqa qabıyle qiyğa g'acu deşdiy». Mısa manıd uvhu,
fironusse ayk'anna. **7** Fironne insanaaşə mang'uk'le eyhen:

- Geebniyxan mane insanee şas əq'üba hevles? G'avke man insanar, hapk'in cone Rəbbis Allahis i'bəədat he'ecen. Nya'a vak'le g'ece dişde Misir g'ulyoottalna? **8** Mısayiy Harun meeb fironusqa qoot'al. Fironee manbışık'le eyhen: – Havak'ne Rəbbis, vuşde Allahis i'bəədat he'e. Saccu eyhe maqa vuşbıyyı vüqqəs? **9** Mısee eyhen: – Şı maqa vüqəsinbi yişde uşaxaaşıka, q'əsınbışıka, dixbışıka, yişbışıka, çavra-vəq'əyka. Şı maa Rəbbis bayram alğahas. **10** Fironee manbışık'le eyhen: – Məxüd ixhes deş! Qiygad manbı matsxar ha'anbı xhinne eyhen: – Aay-haay, zi şu xhunaşşeeşıka, uşaxaaşıka g'avkeene, manke Rəbbir şoka eyxhe! Mıts'an şoqa karai'dəən fikırkı vod! Şu man heqqıva, havak'ne adamer şucad Rəbbis i'bəədat he'e. Manva uvhu Mısayiy Harun fironusse g'e'ebaşenbi. **12** Rəbbəe Mısayk'le eyhen: – Misirne ölkalqa xıl hotku, maqa ts'irtyar qale'e. Mançın çolbışee ələəniy dolu gyoğuyle qiyğa axuyn gırğın kar alyatxhvasın. **13** Mısee əsaa Misirılqa hotkumee, Rəbbəe ç'iyelqa şargına mıts g'uxoole. Mıts bıkırın yiğnayıy xəmna aa'a. Miç'eediysid mıtsın ts'irtyar adayle. **14** Ts'irtyar Misirılqa k'yoypər, mançın ölka bıkırba avqaaqana. Manimeen ts'irtyar g'iynilqameeyid ixha deş, g'iyniyke şaqad ixhes deş. **15** Ts'irtyaaşə ç'iyeyn oodun ciga gyatsts'a'an, mançike ç'iyelyna nyaq'vub k'aarıba g'ooce. Mançın doluyle qiyğa axuyn, çolbışee ələən kar, yivaaşılın meyvabı gırğincad oyxhanan. Misirvolle ç'iyeliy yivaaşıl xhınakın kar axva deş. **16** Fironee zaraba Mısayiy Harun qopt'ul eyhen: – Zi Rəbbine, vuşde Allahneyiy vuşde ögiyl bınah hav'u. **17** Hucoone ixhes, hayne sayəqeesib yizde binahile ilğeepç'e.

Rəbbis, vuşde Allahıs düə hee'e, şı ine gyabat'ane balyaake g'attixhan he'ecen. **18** Mısee fironusse qığeç'umee Rəbbis düə haa'a. **19** Manke Rəbbe deryahne suralqa it'umna mits g'uxoole. Mane mitsınıd gırGIN ts'irtyar Ç'erəne deryaheeqa aletxu ha'a. Məxüd Misirvolle sacad ts'irt axva deş. **20** Rəbbemee firon meer hi't'ilqa sak'al ha'a, mang'veeyib Izrailybı g'ooka deş. **21** Rəbbe Misayk'le eyhen: – Xıl xəəqə qe'e Misirne ölkəlqa miç'axiyvalla k'evxhecen, ulyaqa hiviyxəna t'ub g'umoocecen. **22** Mısee xıl xəəqə ql'ımee Misirvolle xhebne yiğna geed miç'axda eyxhe. **23** Xhebne yiğna insanar sana-sang'uk'le g'avces vəvxü deş, manbı xhebne yiğna cigeençe 1'ğviykir deş. Izrailybı vooxhene cigabişemee işix ixha. **24** Fironee Mısa qort'ul mang'uk'le eyhen: – Havak'ne Rəbbis 1'bəədat he'e. Şoka vuşun uşaxarıb vukkee. İnyaa vuşun saccu çavra-vəq'ə axvecen. **25** Mısee eyhen: – Şı yişde Rəbbis Allahıs q'urban ablyaa'asdeme, ġu yişin çavra-vəq'əd şaka g'aykkas ıkkan! **26** GırGIN yişin həyvanar şaka qikkes ıkkan. Şı inyaa yişde həyvanaşa xhıntı'ayib g'alepçes vukkan deş. Rəbbis, yişde Allahıs q'urbanna allyasın şı mançike həyvanar g'əxəs. Şı maqa ikkyabı şak'le ats'axhxhes deş, nen həyvanariy Rəbbis q'urbanna allya'as. **27** Rəbbe firon meer hi't'ilqa sak'ala'a, mang'us manbı g'avkkas vukkiykan deş. **28** Mang'vee Misayk'le eyhen: – Ğadarxhe yizde ulene ögiyle! Sayir yizde ulesqa qımayle! Sayir ġu yizde ulesqa qareene, qik'asda. **29** Mısee eyhen: – Hasre ġu eyhəxüd ixhecen, sayir zi yiğne ulesqa qales deş.

11 Rəbbəe Mısayk'le eyhen: – Zı fironulqayıy Misirılqa sayib balyaa g'axuvles. Mançile qiyğa mang'vee şu inçe g'avkvasınbı. Saccu avak'neva vuk'lele haa'as. **2** Milletik'le eyhe, adameeşeyiy yedaaşe hiqiy-allane Misirbışike nuk'raykeyiy k'inəəğeyke hı'iyn karbı heqqecen. **3** Rəbbəe məxüd ha'a, Misirbışde ulesqa millet yugda qadayle. Misamee fironne insanaaşık'le, Misirne milletik'le geer xərna insan xhinne ats'a eyxhe. **4** Mısee fironuk'le eyhen: – Rəbbe inəxüdud eyhe: «Xəm sura vuxhamee, Zı Misirne yı'q'neençe ilğeç'es. **5** Taxtil gyu'arasde fironne ts'erriyne duxayle girgil, suk giviyxərne g'ayeyne yı'q'əl giy'ırne nukarne duxalqamee, gürging'un ts'eppiyn dixbı hapt'asınbı. Həyvanaşınıd çıkana ts'ettiyn balabı hatt'asınbı. **6** Misirvolle xədin geşsuy ixhes. Məxdin geşsuy mankilqameeyid ixha deşdiy, mançile qiyğad mısacad ixhes deş. **7** Izrailybışılqayıy cone çavra-vəq'əlqa xvaayib gihivxhas deş». Mançike şok'le ats'axhxhesin Rəbbəe izrailybıyyi Misirbı nəxübiy sana-sang'uke curav'u. **8** Yiğin insanar zasqa abı, yizde g'elybişeeqa qutycopk'ul eyhesin: «Ğunar hoora, vaqa qihna hoyharan gırgın milletid hooracen!» Mançile qiyğa zı əlyhəəsda. Manıd uvhu, Mısa qəlin qek'a fironusse qığeç'ena. **9** Rəbbəe Mısayk'le eyhen: – Zasse Misir geed əlaamatbı hagvas əxecenva, fironee şol k'ırı alixhxhes deş. **10** Mıseeyiy Harunee man gırgın əlaamatbı fironuk'le hagveyid, Rəbbəe fironuke hı't'iy hı'i, mang'vee Izrailybı cune ölkeneğ g'avku deş.

12 Rəbbəe Mısayk'leyiy Harunuk'le Misireenang'acadniy uvhu: **2** – Havaasre mana vaz vuşdemee vuzaşaına

xəbna vuxhecen, senid çile giğlecen. **3** İzrailyne gırgıne
cəmə'ətik'le eyhe: ine vuzane yits'ıd'esde yiğil gırging'vee
cune xizanısayiy, cune xaasda urgee vooxhe, mısvaye
vooxhe g'əvxəs vukkan. **4** Sa urg ooxhanasdemee xizan
k'ılbaxheene, hasre manbişə cone xaas delesne xaybişeeene
insanaaşis sik'i bit'alee'ecen. Ats'axhe neng'usse nimeniy
oxhanas əxəsva. **5** Şu g'əyxi'yn həyvanar sa seniyn
vughulinbı, qı'bı'linbı mexhecen. Urgub, mısvab şosse
gyuvk'as vəəxə. **6** Manbı ine vuzane yits'ıyoq'ad'esde
yiğılqamee havace. Exhalqana izrailyne cəmə'ətin manbı
gyatt'ecen. **7** Mançına eb alyapt'i, şu karbı oxhanasde
xaybişde akkabişde çərçivabışılqa q'abğe. **8** Manecad
xəmde ç'eyç'eybişika, ts'ayıl ç'əra qı'in çuru ilydyadiyne
gineyka oxhne. **9** Man çuru qumoyxhar, yugda qecu,
vuk'ul-k'ıts'ayka, adne karbişika ts'ayıl ç'əra qı'i oxhne.
10 Miç'eedilqamee vuççud g'ılıymadaççe. Axuyn kar ixhee
gyoxhxhan he'e. **11** Çuru otxhanang'a inəxüd he'e:
yı'q'eeqa ts'ira avt'le, g'elilqa g'ellin ale'e, xiled əsaa
aqqee. Yicid zarada oxhne. İna şok qidet'u ilğeç'uva
Rəbbis ablyav'una q'urban vobna. **12** G'iyna xəmde Zı
Misirile k'ena ilğeç'es. Ma'ab yedike vuxhayn ts'eppiyn
dixbıb, həyvanaaşın ts'ettiyn balabıd Zı g'iyna xəmde
gyapt'asınbı. Rəbb Zı ıxhal-allı Misirine allahaasııb
cazaa hevles. **13** Şu q'abğına eb vuşde xaybişilin işaarat
ixhes. Eb g'avcu Zı set'as deş, qidet'u ilğeç'es. Zı
Misirbı gyabat'ana balyaa şolqa havaasras deş. **14** İn
yiğ şu yik'el aqqe. Qööne nasılbişəd Rəbbin bayram
xhinne in yiğ alğehecen. Gırgıne gahbişil in bayram
alğehe. İna Zı şos gyuvxhuna q'aanun vobna. **15**

Yighille yiğna ilydyadiyn giney oxhne. Vuşde xaana acıxamır ts'eppiyne yiğilocab sav'u avak'anee'e. Şavaayiy ts'eetiyne yiğile yighid'esde yiğılqamee acıxamırnan giney otxhun, İzrailybişde yi'q'ne meexhecen. **16**
Ts'ettiyneyiy yighid'esde yiğl muq'addasna iclas see'e.
Mane yiğbişil şos otxhuniy hi'iyle ğayrı nenacab iş himaa'a. **17** İne ilydyadiye gineybışın bayram, Zı şu Misirğançe mane yiğil g'oşunbışıkva qıgav'unçil-allá alğehe. İn bayram qööne nasılıbışed alğehecen. İna Zı şos huvuna q'aanun gırgıne gahbışisda vob. **18** İlydyadiyn giney ts'eppiyne vuzane yits'yoq'ad'esde yiğine exhaliyle gibgil g'ayı sad'esde yiğine exhalilqamee oxhne. **19**
Yighne yiğna vuşde xaybişee acıxamır ixhes iкkan deş. Şavaayiy acıxamırnan giney otxhun İzrailybişde yi'q'ne meexhecen. Cona ixheyir, menne cigeençe qarına ixheyir hakkal ha'asda. **20** Acıxamırnan vuççud umoyxhan. Şu nyaa vuxheyib ilydyadiyn giney oxhne. **21** Misee izrailin gırgın ağsaqqalar qopt'ul eyhen: – Hapk'in vuşde xizanbışısın urgbiyee misvabıyee g'ayxi' alle. Allah qıdet'u ilgeç'uyne bayramış q'urbanbı allee'e. **22** Sa xudana züfa eyhena ok' alyapt'ı, lyagameene ebeeqa k'yooq'u akkayne çerçivalqa q'abäge. Miç'eerilqameyir vuşucar g'aqa qıgmeç'ecen. **23** Rabb Misirbı gyapt'as i'qqəmee, çerçivalyna eb g'avcu, mane xaabınbışık qıdet'u ilgeç'es. Gyabat'asva arına malaaik vuşde xaybişeeqa, şu gyapt'as ikkeç'es hassaras deş. **24** İn ədat gırgıne gahbışis şosiy şole qiyginbışis q'aanun xhinne havaace. **25** Rabbее şos helesva cuvab huvuyne cigeeqa qabı hipxhırmeeeyib, şu in ədat yik'el hixan hima'a. **26**

Vuşde uşaxaaşə şoke qidghın hı'iyng'a: «Şu in nişisne ha'a?» **27** Manbışık'le eyhe: «Rəbbəe Misirbı gyabat'ang'a, izrailybışde xaabınbışık qıdet'u ilğec'uva, şı g'attivxhan hav'uva Rəbbis ablyaa'ana q'urban vobna». Milletin q'aratsabışıl gyu'ur, Rəbbis ı'bəədat ha'a. **28** Mançile qiyğɑ izrailybı apk'ın, Rəbbəe Mısayk'leyiy Harunuk'le uvhuyn xhinne gırgın ha'a. **29** Xəm sura vuxhayng'a, Rəbbəe Misirbışın Misir yedike vuxhayn ts'eppiyn gırgın dixbı gyabat'anbı: fironne ts'erriyne taxtil gyu'arasde duxayle girğıl, zindanee aqqıyng'une ts'erriyne duxalqamee. Həvvanaaşınbıd çıkana ts'ettiyn balabı gyaat'anbı. **30** Mane xəmde fironur, cun insanarıb, gırgın Misirbıcab suğootsanbı. Misirğançə it'umun gyaaşen ses qadayle. Məxdin xav eyxhe deş maa'ar vuşumecar qimek'acen. **31** Xəmdə fironee Mısayiy Harun qopt'ul eyhen: – Sabıqabı, hudoora! Izrailybışika sacigee yizde milletike əq'əna qeepxhe. Havak'ne şu eyheen xhineyid Rəbbis ı'bəədat he'e. **32** Şu şenke uvhuyn xhinne he'e: çavra-vəq'əd ha'aykı hudoora. Zasib xayir-düə hevle. **33** Misirbışe izrailybı mizel avqaqqa vuxha, manbı cone Ölkeençə ek'ba qıgeepç'ı hudooracenva. Manbışe eyhe ixha: – Deşxheene, şı gırgınbı hapt'asınbı. **34** Milletin acıxamır üvxəs həsilydexhayn xamırnan con lyagambı tanalinçeeqa hitk'ır mügabışılqa alyat'u ayk'an. **35** Izrailybışe Mısee uvhuynçıl k'ırı gyaqqı, Misirbışsse tanalqan karbı, nuk'ra, k'ınəəğə heqqa. **36** Rəbbəe həməxüd ha'a Misirbışde ulesqa izrailybı yugba qavayle. Manbışed izrailybışis ikkanan helen. Məxüb manbışe Misirbı q'əra qaa'a. **37** Izrailybı Ramsesğançə Sukkoteeqa avayk'an. Yedaşaileyiy

uşaxaaşile hexxana, maa'ar yixhid vəş aazır meena
adamiy ıxha. Mançe manbı gırgınbı iviykar apk'in. **38**
Manbışika sacigee xəppa menne milletiken insanar, xətta
çavra-vəq'əd ayk'an. **39** Misirğançə qikkiyne ilydyadiyne
xamırake manbışe fatirer ha'a. Manbı Misirğançə zaraba
hittyavhuva, yəqqı'sın oxhanasın kar ha'as həsileepxha
deşdiy. **40** İzrailybı Misir yoq'ud vəşse xhebts'al senna
avxu. **41** Yoq'ud vəşse xhebts'al sen g'adiyne yiğl,
Rəbbin millet g'oşunbışiqə Misirğançə ayk'anan. **42**
Misirğançə qığaahasde xəmde Rəbbe manbı coleb-alqa
g'ilydyav'uva, İzrailybışe mana xəm Misirbışde xilençə
g'attipxhinna xəm xhinne yik'el avqu. Hammaşee mana
xəm qabıyng'a İzrailybışis Rəbbinemee muğurbaniy
aaxvas vukkiykananbı. **43** Rəbbe Misayk'leyiy Harunuk'le
eyhen: – Qidet'u ilgeç'uyn bayramnang'a, şu inəxüd
ha'as ıkkən: gyuvk'uyne q'urbanike menne cigeençə
qariyng'us hideles ıkkən. **44** Saccu pılıke alışsuynə g'ulusse
man otxhuniy, ğu mana sunnat hi'yle qiyğa oxhanas
əxə. **45** Sık'ınna gahna vuşde cigabışee axvasva menne
ölkeençə arıng'usiy, pılıke sık'ınna gahna şos iş haa'asva
arıng'us, man otxhuniy heles ixhes deş. **46** Q'urban
abłyav'uyng'une xaa man çuru oxhanas ıkkən, mançe
g'aqa qığahas ıkkən deş. Sayid mançın nencad bark'vbı
haq'var hıma'a. **47** İzrailybışde gırgıng'veecad qıdet'u
ilgeç'uva alğayhen bayram alğahas ıkkən. **48** Menne
cigeençə arı, şüng'əə mihmanna axvang'usud qıdet'u
ilgeç'uva Rəbbis alğayhen bayram alğahas ıkkənxhe,
mang'une xaabın gırgın adamer sunnat hav'u vuxhes
vukkan. Mançile qiyğa mang'ussed, vuşda sa xhinne

ıxha man bayram algahas əxə. Sunnat hidi'iyne adamee mançike hi'iyn otxhuniy umoyxhancen. **49** Izrailybışisib, menne cigeençe qabı coka aaxvanbışisib q'aanun sa vobna. **50** Izrailybiše, Rəbbe Misayk'leyiy Harunuk'le uvhuyn xhinne gırğın ha'a. **51** Mane yiğılıycab Rəbbe izrailybı g'oşunbışiqqa Misirğançे qığ'a'anbı.

13 Rəbbe Misayk'le eyhen: **2** – Izrailee yedarşe ts'eppa vuxuyne dixbışde hək'ee: ts'eppiyn dixbiiy həvvanaşın ts'ettiyn balabı Yizde doyl qe'e. **3** Misee milletik'le eyhen: – Rəbbe Cuna xəbvalla haagu, şu Misirğançe qığav'uyn, nukariyvalike g'attivxhan hav'uyn yiğ yik'el aqqe. Mane yiğil acıxamırnan gıney umoyxhan. **4** G'iyniyn, şu ince qığEEPÇ'ı əlyhəən yiğ Aviv eyhene vuzan vod. **5** Rəbbe vuşde dekkaaSıs k'inniy g'assır, Kana'anbışın, Q'etbışın, Emorbişın, Q'ivbışın, Yevusbışın nyakiy itv gyodatstsen cigabı şos helesva. Rəbbe şu maqa qabıyng'a, mane vuza man ədat he'e: **6** yighthille yiğna ilydyadiyn, acıxamır deşin gıney oxhne. Yighid'esde yiğlid Rəbbis bayram algehe. **7** Mane yighthne yiğee ilydyadiyn, acıxamır deşin gıney oxhne. Şu vooxhenemeene cigabişee, acıxamırıb, acıxamırıke hi'iyn karid ixhes ikkan deş. **8** Mane yiğil şu vuşde dixbışik'le eyhe: «Şi in ha'an, Rəbbe şı Misirğançe qığ'a'ang'a hav'una yugvalla yik'el avqu». **9** Rəbbe Cuna xəbvalla haagu, şu Misirğançe qığav'uva, havaasre Rəbbina q'aanun vuşde ghalele g'u'moxhacen. Mançıl-allad hasre man ədat vuşde xileyliniy ligaylin k'ats' xhinne vuşde yik'bışee axvecen. **10** Senbı atk'ınıylette şu man yiğ yik'el aqqı algehe. **11** Rəbbe şosiy vuşde dekkaaSıs k'in g'assır helesva uvhuyn Kana'anaşine

ölkeeqa qabı hipxhirne yiğile, **12** ts'eppiyn dixbı Rəbbine
doyul qee'e. Həyvanaaşinid ts'ettiyn vughulyun balabı
Rəbbine doyul qe'e. **13** Ts'eppiyne əməleyne balayl-
alla urg qevle. Çil-allı vuççud qidelexheene, mançına
gardan havaq'ar hee'e. Gırgıne ts'eppa vuxhayne dixbışıl-
alla nuk'ra qele. **14** Mısamecad duxee vake man
hucooneva qiyghınene, eyhe: «Rəbb şal oğa it'umra
ıxha, şı Misirğançə qığav'u, nukariyvalike g'attivxhan
hav'u. **15** Fironus şı g'avkvas devkanang'a, mana hı't'ilqa
sark'ılyne gahıl, Rəbbe Misirbişin gırğın ts'eppiyn dixbı
gyabat'anbı. Həyvanaaşinid ts'ettiyn balabı gyaat'anbı.
Mançıl-allad zı ts'ettiyn vughulyun həyvanaaşın balabı
Rəbbis q'urbanna allya'a, ts'eppiyne yizde dixbışıl-
allad nuk'ra qele». **16** Rəbb şal oğa it'umra ıxhay, şı
Misirğançə qığav'uy, vuşdemee xileyliniy ligaylin k'ats'
xhinne ixhecen. **17** Fironee millet g'ayqiyyng'a, Allahee
manbı Filiştinaaşına cigabişile k'ena yəq cit'aba vuxheyib
quvqekka deş. Allahee eyhen: – Maa'ab manbışığa
muhariba hav'eene, manbışe sayid fikırkı badal hı'i
Misirqacab siviyk'al. **18** Allahee millet alik'ar hı'i sahrayle
k'ena Ç'ərane deryahısqa qıkkeka. Izrailybı Misireençe
dəv'əysinbı xhinnen silahbı alyaat'u avayk'an. **19** Mısee
mançə əlyhəəng'ə, Yusufun bark'vbıd cokasana sı'i
qıkkekanbı. Yusuf qek'ang'a izrailybışısqa k'ın g'assaras
alikkı uvhuynniy: – Allahee şos huvuyn cuvab misacad
yik'el hixan ha'as deş. Şunad əlyhəəng'ə, yızın bark'vbı
inyaa g'ilyma'a, şoka qıkkee. **20** Izrailybı Sukkotğançə
qıgeepç'i, sahrayne k'anek sa Etam eyhene cigee çadırkı
giyxə. **21** Rəbb Vuc manbışde hirniy əlyhəə. Mang'vee

yiğniyığın manbışis yəq buludne dirakıqa, xəmdeb ts'ayine dirakıqaniy işix hele haagva. Mang'vee məxüd manbışisse yiğniyığınıb, xəmdeb əlyhəəs vəxəcenvaniy ha'a. **22** Sık'inne gahis xheyib buludna dirak yiğniyığın, ts'ayina dirakıb xəmde manbı g'alyav'u avayk'an deş.

14 Rəbbəe Mısayk'le eyhen: **2** – İzrailybışik'le eyhe, havaasre manbı yı'q'əlqa sapk'il Pi-Haxirot eyhene cigayne k'anə Migdolneyiy deryahne əree çadırkı gi'xecen. Deryahsnee Ba'al-Tsefonne ögee vuxhecen. **3** Fironusqa həməxüd qales: «İzrailybı nyaqame vuxhesinbı avxu, sahrayn manbışda yəqı'b g'ats'apk'ın». **4** Zı firon meer hi't'ilqa sak'ala'as, manar manbışıqa qihna gixhas. Məxüd Zı mang'ukuniy mang'une g'oşunukın hi'ı Yızın do axtı qa'as. Manke Misirbışik'le Zı Rəbb ixhay ats'axhxhesin. Izrailybışe həməxüdud ha'an. **5** Fironuk'le Izrailybı heepxıva uvhuynıg'a, mang'unayıy cune insanaaşına fikr badal vooxhena. Manbışe eyhen: – Şı in hi'iny kar hucoone? Şı Izrailybı g'avkku nukarar dena avxu! **6** Fironee dəv'əysin daşk'a balkanaaşık qa'as alikkı, cuka g'oşunub qopt'ul ayk'anna. **7** Mang'vee cuka yixhıd vəş g'əyxı'yne, yugne dəv'əyne daşk'ayle głayı, Misirın gırgıncad dəv'əyn daşk'abı alyat'anbı. Gırgıne daşk'abışıqa çin ç'ak'ınbı vooxhe. **8** Rəbbəe firon, Misirna paççah hi't'ilqa sakal ha'a, manar Misirğançə qığəəne Izrailybışqar qihna gexha. Izrailybimee yik'eka əlyhə vuxha. **9** Misirbı fironne gırgıne dəv'əyne daşk'abışıka, balkanaaşıl aleepxıynbışıka, gırgıne g'oşunbışıka sacigee Izrailybışıqa qihna gyabak'a. Misirbışısqa manbı deryahsne çadırkı gixı'yne cigee, Pi-Haxirotnıe k'anə, Ba'al-Tsefonne hiib gyabak'a. **10**

Firon ïzrailybışıqa avayq'arniy vor. Manbı yı'q'əlqa sapk'il ilyakiys g'ecen, manbı coqab qihna vob gyapk'i. Manbı mançile geeb qəpq'i'n Rəbbilqa ona'a giviyğal. **11** Manbişə Misayk'le eyhen: – Nya'a Misir nyaq'vbınıy deş, ġu şı hapt'as sahreeqa qabı? Karne ġu hı'ı şı Misirğançe qığav'u? **12** Nya'a, şı vak'le Misir uvhu dişdiy: «Şi şaleb alqana g'alee'e. Havaasre şı Misirbışda iş haa'as»? Misir nukariyvalla hav'uy, sahree hapt'yle yugda eyxheyiy! **13** Mısee milletis inəxdun alidghiniy qele: – Qı'məəq'ən, ulyoozre! Şok'le g'iyna g'acesin, Rəbbe şu nəxübiy g'attivxhan haa'a. Həşde g'oocen Misirbı, şok'le sayib misacab g'avces deş. **14** Rəbbe şol-allıa manbişikin ha'asın, yik'bı it'umda aqqel! **15** Rəbbe Misayk'le eyhen: – Nişil-allane ġu Zalqa ona'a? ïzrailybışık'le eyhe, ögiylqa hudooracen. **16** Ğumee əsaa, deryahılqa hotk'u xhyan q'öne cigeeqa qe'e, ïzrailybışisse mane xhyan deşde cigeençe deryahile k'ena İlgeepç'es vəəxhecen. **17** Zımee Misirbı hı't'eeşilqa savaak'al haa'as, manbıb şoqab qihna qavaales. Zınad fironne dəv'əyne daşk'abişikiniy balkanaşıl alepxiyne g'oşunbışıkın hı'ı Yızın do axtı qa'as. **18** Zı misayıy fironukuniy cune dəv'əyne daşk'abişikin, balkanaşıl alepxiynbışıkın hı'ı, Yızın do axtı qı'ı, manke Misirbışık'le Zı Rəbb ixbay ats'axhxhes. **19** ïzrailybışile ögiyl əlyhəəna Allahna malaaiik, ciga badal hav'u, manbişıqar qihna qöö giyğal. Buludne dirakınıb čina ciga badal hav'u, yı'q'əle, **20** ïzrailyneyiy Misirne g'oşunbışede əree qöö giviyğal. Xəmvollete dirakin ïzrailybışis işix gyavhu, Misirbışismee miç'axiyvalla hav'u. Man g'oşunbı xəmvolletee sana-sançısqa qeetxha deş. **21** Mısee xıl

deryahılqa hodakke. Rəbbeyib xəmvollete şargile aa'ane mitsika deryahın xhyan mançe ak'an ha'a ixha. Məxüd mane cigayn xhyan qeqqva'an. Xhyan q'öne cigeeqa qexhe. **22** Izrailybib deryahne xhyan deşde cigayle k'ena ilgeepç'i avayk'ananbı. Xhyanbı cabırkı xhinne qetxha manbışde sağneyiy solne sural ulyoyzar. **23** Misirbı gyabak'anbı manbışde qihna. Fironun dəv'əyn daşk'abı, balkanaaşil alepxiynbıb manbışde qihna k'eebaç'enbı deryaheeqa. **24** Rəbb verığna ul üvxəsse buludneyiy ts'ayine dirakeençe horzul Misirbışın g'oşunbı sana-sançıl alikka'a. **25** Mang'vee dəv'əyne daşk'abışin tekarbı sacuraycad qa'a, mançisse yugda alik'aras məxəcenva. Misirbışe eyhen: – Qudoora ince heepxas! Rəbbe Izrailybışın sura aqqı, şakınıd ha'as ıkkan. **26** Rəbbe Misayk'le eyhen: – Xıl deryahılqa hotke xhyanbı çine cigeeqa satk'il, maabin Misirbı dəv'əyne daşk'abışika, balkanaaşil alepxiynbışika sacigee çik avub g'alee'ecen. **27** Misee deryahılqa xıl hodakke, xhyanbıd miç'eeqana çine cigeeqa siyk'al. Misirbı xhineençe heebaxamee, Rəbbe manbı haly'av'u deryahne yi'q'neeqa g'aa'a. **28** Izrailybışığa qihna deryaheeqa k'eeç'uhn dəv'əyn daşk'abı, balkanaaşil alepxiynbı, gırGINACAB g'oşun yi'q'elqa satk'ilne deryahne xhyanbışee höögəna. Mançe şavussecar g'attixhanas əxə deş. **29** Məxüd ixha Izrailybi deryahne yi'q'neene xhyan deşde cigayle k'ena ilgeepç'i avayk'an. Xhyan manbışde sağneyiy solne sural çabır xhinne ulyoyzar. **30** Mane yiğil Izrailybı Rəbbe Misirbışde xilençe g'attivxhan haa'a. Qiyğa manbışık'le Misirbı deryahne muglek hapt'i g'ooce. **31** Izrailybışık'le Misirbışık

Rəbbəe xənne gecuka hı'iyn g'acumee, manbı Rəbbile
qəvəyq'ən giviyyəl. Mang'ulqayiy Mang'une g'ululqa,
Misalqa, inyam ha'a giviyyəl.

15 Mane gahıl Mıseeyiy İzrailybişə Rəbbis ina mə'niy
haa'a: – Rəbbis ina mə'niy qəpqəs, Mang'vee Cun do geed
axtı qı'i! Balkanıb, cil alixınar, Mang'vee deryaheeqa
g'av'u! **2** Rəbb Yızda geciy mə'niy vorna, Mang'vee
zı g'attixhan hı'i. Mana Yızda Allah vorna, zı Mana
qıvats'a'asda! Mana yizde dekkeeyid i'bəədat hı'ına
Allah vorna, zı Mana axtı qa'as! **3** Gırgıne duşmanaaşile
ğamxhesde Rəbbin do YAHVE vodun! **4** Dəv'əyne
daş'abışika fironna g'oşun deryaheeqa dağav'u! Misirin
nekke yugun ç'ak'ınbı Ç'ərane deryahın höbüğü! **5** Xhyan
manbışile g'alyssikki, k'oralybişeeqa manbı g'ayebi xhinne
qavayk'an apk'in! **6** Rəbb, Ğu Yiğne gecuka qıvats'i! Ğu
duşmanar g'ulyotal haa'a! **7** Ğu Yiğne xənne gecuka,
Ğu qidvyaats'anbışıkın ha'a! Yiğne qəlin, ts'ayin balybiy
gyoxhan ha'an xhinne, manbı gyoovxhan hav'u! **8** Yiğne
nafasın xhyanbı sacigeeqa sa'a, Sacigeeqa sadıyne xhineke
cabırkı ha'a, ittehesu deryahne k'oralybişeedin xhyanbı
qiyyara'anbı! **9** Duşmanee eyhenniy: «Qihna girxhu,
zı manbı avqas, Aqqıyn karıd zı bit'al ha'as! Mançike
yızın rı'hcad ats'es! Qiyğale xhineyid g'ilinc qığahas,
yizde xilekocab zı manbı gyapt'as!» **10** Ğu manbışis uf
üvxü, deryahın manbı höbüğü! Gurğuşun xhineyib manbı
k'oralybişeeene xhinek avqa apk'in! **11** Ya Rəbb, vornane
Vaka sa aqqasda allahaşaşine əree? Muq'addasvallee
azamatika, Vasse xhinne mö'ücüzebı ha'as əxəna vornane?
Yiğne xəbvalile xhinne qəvəəq'ənasda merna vornane?

12 Ğu sağın xıl hotkumee, ç'iyeyn manbı höbüñybı! **13**
Vaqa badaldyooxhena yugvallava, Ğu xalq' g'attixhan hi'i,
Ğu manbışıs yəq haagu! Ğu eyxhene Yiğne muq'addasne
cigeeqa, Ğu Yiğne gucuka quvkees! **14** Milletbışık'le man
g'ayxhı, tanbişeeqa zeze avxhas, Filiştinar mançile geeb
qəvəeq'ənas, **15** Edomun ç'ak'ınbı qəpq'ıniyn alyabat'a,
Moav vuk'lek vukkeekanbışık zeze ooxha, Kana'anın
milletid nyaqame ixhesin axva! **16** Havaasre manbışilqa
zeze avkkecen, qəvəq'necen! Rəbb, Yiğne xilene gucen,
Yiğın millet ilgeç'esmee manbı g'ayelqa savk' alas, niq'-
ç'ıq' dena aaxvas! Ya Rəbb, Ğu nukariyvalike g'attixhan
hi'iyn millet ilgeç'esmee! **17** Ya Rəbb, Ğu Yiğın millet
qalessin Yiğne suvalqa, Ğu Yiğne Xaasva g'ayxi'yne cigee,
Ğu manbışıs ciga qaa'as, Ey Xudaavand, Ğu Yiğne xileka
itxhinne muq'addasne cigee! **18** Rəbbee gırgıne gahbışıl,
hammaşə paççahiyvalla haa'as! **19** Fironun dəv'əyn
daşk'abı, balkanaaşıl alepxiynbı deryaheeqa k'epç'imee,
Rəbbee manbışilqa deryahın xhyanbı yi'q'əlqa qalya'a.
İzrailybimee deryahne xhyan deşde cigayle k'ena ilgeepç'i
avayk'anabı. **20** Harunne yüçee, peyğambar Mayramee,
xileqa dyaf alyat'umee, gırgıne yedaasəd xileqa dyafbı
alyat'u, məng'ıqab qihna mık'ar ha'a avayk'anabı. **21**
Mayramee manbışıs ina mə'niy qəpqı': – Rəbbinemee
qəpqe, Mang'vee Vuc axtı qı'i. Balkanıb, cil alixınar
Mang'vee deryaheeqa g'av'u. **22** Mısee Izrailybı Ç'erane
deryahisse Şur eyhene sahreeqa quvkekka. Xhebille
yiğna manbı sahrayle k'ena avayk'an, maa'ad manbışisqa
xhyan qızaxxa deş. **23** Manbı Mara eyhene cigeeqa qabı
hipxhiring'a, maadin xhyanıd q'ap'idava ulyoğas əxə deş.

Mançıl-allad mane cigayn do Mara (q'ap'in) axva. **24**

Milletin «Hucoone ulyoğasva?» Mısaylena haa'a giviygal.

25 Manke Mısee Rəbbilqa ona'a, Rəbbeeyid mang'uk'le sa os hagva. Mısee man os xhineeqa dağadaççe, mançile qiyğa man xhyan uloğasın xhinne qexhe. Rəbbee maa manbışis g'ayda-q'aanun huvu, maayib siliys üvxü. **26**

Mang'vee eyhen: – Şu Yizde, Rəbbine, vuşde Allahne cuvabil yugda k'ırı alixhxheene, Yizde ögiyl qotkun işbi he'eene, Zi he'eva uvhuynçil k'ırı gyaqqı q'aanunbışee hagvan xhinne he'eene, Misirbışilqa g'axuvuyne ik'arbişin nencad şolqa g'axiles deş. Şu yug qaa'ana Rəbb Zi vorna.

27 Manbı qavaylenbı Elim eyhene cigeeqa. Mane cigeer yits'ıq'ölle xhyan ı'lqəən cigayiy yights'al xurmayna yiv vooxhe. İzrailybişə mane xhyanbı ı'lqəəne cigabışde hiqiy-alla çadırkı giyxə.

16 İzrailybişin cəmə'ət Elimğanče ayk'anən. Manbı Elimneyiy Sinayne yiq'neene, Sin eyhene sahreeqa Misirğanče qığepç'iyne q'öb'esde vuzane yits'ıxhob'esde yiğil qabı hiviyxhar. **2** Sahree milletin Mısaylenayıy Harunulena haa'a giviygal. **3** İzrailybişə manbışık'le eyhe ixha: – Misir çurunane k'umk'umbışde k'ane gyuv'urne gahil, avts'esinmeen giney otxhanang'a, Rəbbine xilençe ma'ab hapt'lynxhiy nimee yugda eyxheyiy. Şunad inimeen millet sahreeqa missika gyapt'as qadi! **4** Rəbbee Mısayk'le eyhen: – Zi şolqa xəənče giney gyoğa'as. Hasre millet yiğis qığec'ecen, çisin yiğisiysin giney se'ecen. Zi manbı Yizde q'aanunbışil k'ırı iliyxheyeva məxüb siliys üvxəs. **5** Yixhid'esde yiğil q'öd şene yiğbişilinmeen sı'i, ögiykecad otxhanan kar he'ecen. **6** Mıseeyiy Harunee İzrailybişik'le

eyhen: – Exhal şok'le ats'axhxhesin Misirğançe şu Rəbbəe
qiğav'u vuxhay. **7** Miç'eedmee şok'le Mana inyaa ıxhay,
Mang'una xəbvalla g'avcesda. Rəbbik'le g'ayxhin şu
Culena haa'a. Şi vuşbine vooxhee, şu şalena haa'a? **8** Mısee
manbışık'le meed eyhen: – Şok'le inəxüd ats'axhxhes
Mana Rəbb ıxhay: g'iyna exhal Mang'vee şos çuru heles,
miç'eedid avts'esinmeen giney. Mang'uk'le g'ayxhiyn şu
Culena haa'a. Nya'a şı vuşbune vooxhe? Şu şalena deş,
Rəbbilena ha'a. **9** Mısee Harunuk'le eyhen: – Izrailyne
cəmə'ətik'le eyhe: «Rəbbine ögiylqa savaale, Mang'uk'le
g'ayxhiyn şu Culqa alepçiy». **10** Harun Izrailyne cəmə'ətika
yuşan ha'ane gahıl, cəmə'ətin vuk'ulybı sak'al ha'anbı
sahrayne suralqa. Sayid manbışık'le buludne dirakee
Rəbbin nur ıxhay g'ece. **11** Rəbbəe Mısayk'le eyhen: **12** –
Zak'le Izrailybişə Zalena haa'a g'ayxhi. Manbışık'le eyhe:
«Exheqana şu çuru oxhanas, miç'eedid avts'esinmeen
giney. Manke şok'le ats'axhxhesin Zi Rəbb, vuşda Allah
ıxhay». **13** Exheeqana bilydirçinar aletxu qadı çadırkı
gi'xi'yn ciga gyats'a'an. Miç'eebiysib mane cigayne
hiqiy-allı ç'iy ı'xiyxə. **14** Ç'iy ts'its'axhamee, ç'iyene
aq'val k'üvən xırıp'-xırıp' ha'an g'iravuk akaran sa
kar axva. **15** Ixhyanbı g'acu Izrailybişə sana-sang'uk'le
eyhen: – İn hucoone? Manbışık'le man hucoo ıxhay
ats'a deşdiy. Mısee manbışık'le eyhen: – İn Rəbbəe şos
oxhanasva huvuyn giney vod. **16** Rəbbəe inva şok'le
uvhu: «Si'iyle qiyğa, həməxüd he'e, xizaneene insanaaşis
sik'ı ixhecen, gırğıng'ulqa sa vexhxheedin hixhrecen».
17 Izrailybişə gırğıncok'le uvhiyn xhinne ha'a. Sanbişə
geed sa'a, mansanbişə k'ilda. **18** Vexhxhayka gyoobakka

gibğilmee, geeb sav'uyng'unab hexxaba haagu deş, k'ilyba
sav'uyng'unab k'ilyba haagu deş. Gırgıng'vee q'aralika
sav'una xhinneçab haa'gva. **19** Mısee manbışık'le eyhen:
– Vuşde neng'veecad miç'eediys vuççud g'ılymadaççe. **20**
Sassanbişe Mısayl k'ırı ilydiyxhı kar miç'eediys g'aledaççe.
Mane otxhuneeqa mi'qər a'a, mançike eva g'əə giyğal.
Mısee manbışılqa qəl haa'a. **21** Miç'eeb gırgıng'vee
cus vukkanameena q'aralika sa'a vuxha. Qiyğa veriğ
pıra quvxhamee, mana xhinelqaniyxhe siviyk'alna. **22**
Yixhıd'esde yiğl manbişe q'öd manimeen otxhuniy sa'a,
sang'ulqa q'oble vexhxha gyooxha vuxha. Cəmə'ətne
ç'ak'ınbişe co nimeen kariy sı'iva abi Mısaysyuşan ha'an.
23 Mısee manbışık'le eyhen: – Rəbbe inəxüdud eyhe:
«G'iyqıyn ülycümün yighth'esin, manzil haa'an yiğ vod.
Man muq'addasın Rəbbin yiğ Şabbat vod. G'iyniykecad
qecesin qece, qoxhxharasınıd qoxhre. Hexxada axuynıd
g'iyqiys havace». **24** Manbişe otxhuniy Mısee uvhiyn
xhinne g'iyqılqamee havacıva, mançeeqa mi'q'ərid i'i deş,
evad eyxhe deş. **25** Mısee eyhen: – G'iyna şu man otxhanan
kar oxhne. G'iyna Rəbbin yiğ, Şabbat vod. Şok'le g'iyna g'ad
oxhanas vuççud aveykes deş. **26** Şu man kar yixhne yiğna
se'e, Şabbatıl, yighth'esde yiğl, şok'le vuççud aveykes
deş. **27** Milletiken sabara insanar yighth'esde yiğilib
otxhuniy sa'asva qığepç'eyib manbışık'le vuççud iveeke
deş. **28** Rəbbəe Mısayk'le eyhen: – Şu mısılqameene Zı
g'ixhxhiyne g'ayda-q'aanunuka gyuv'ur-oza qideepxhes?
29 İlyaake, Zı, Rəbbəe şos Şabbatın yiğ huvu, mançıl-allad
Zı yixhıd'esde yiğil şos q'öd manimeen otxhuniy hele.
Yighth'esde yiğılıyb gırgınbı cone xayıbısee gyuv'urecen,

əq'ənaqa imaak'anancen. **30** Məxüb milletin yighib'esde yiğil manzil haa'a. **31** Mane otxhuniyn do İzrailybiše manna giyxhe. Mana vuc k'aşnişne toxumukub akar, rangısıb cagvaraba vob. Opxhiniysib itv qadğuyn k'alet xhinne vob. **32** Mısee eyhen: – Rəbbəe inəxüd he'eva vod eyhe: «Sa vexhxha mannayna alyapt'ı şole qiygiyne nasılıbışis havaace. Hasre manbışık'led g'acecen, Zı şu Misirğançə qığav'uyng'a şos sahree huvuyn gınay». **33** Mısee Harunuk'le eyhen: – Kup alyaat'u mançeeqa sa vexhxha mannayna haç'ee'e. Qiyğad Rəbbine ögiylqa gixhxhe qihniyne nasılıbışis havaces ixhecen. **34** Rəbbəe Misayk'le uvhuyn xhinne, Harunee havacesva mannanan kup mugaavilenane q'utyeyne hiqa giyxhe. **35** İnsanarnane cigeeqa, Kana'anqa, qavaalesmee, İzrailybiše yoq'ts'al senna manna ooxhan. **36** (Sa omer efana yits'ib'esda pay vobna).

17 Gırgın Izrailin cəmə'ət Sin eyhene sahreençə yəqqı'lqa qığec'e. Rəbbe manbışık'le uvhuyn xhinne manbı ulyoozar-ulyoozar avayk'an. Manbı Refidim eyhene cigeeqa qabı çadırkı g'iyxə. Maa'ad milletin ulyoğasın xhyan eyxhe deş. **2** Mançıl-allar manbışe Mısa t'yats'axal hi'ı eyhen: – Şas ulyoğasın xhyan hele! Mısee manbışık'le eyhen: – Nya'a şu zak'le cuvabbi eyhe? Nişil-allane şu Rəbb siliys i'xi'yxə? **3** Milletis xhyan ıkkan eyxhe. Mançıl-allad manbışe Mısa t'yats'axal hi'ı eyhen: – Nya'a ġu şı Misirğançə qığav'u? İn ġu şak, şinab, yişin uşaxarıb, həyvanarid xhineka gyatt'asdəmene hi'ı? **4** Mısee Rəbbilqa onu'u eyhen: – İne milletik zi hucoone ha'as? Manbı zalqa g'aye gyooğa'asınçıl qepxha vob.

5 Rəbbəe Mısays inəxdun alidghınıy qele: – Vakasana sabara milletin ağsaqqalar qopt'ul milletne ögiyl hoora. Nil eyhene damays i'xi'yn əsayid xılyaqə aleet'e. **6** Maane Xorev eyhene ganzıl Zı yiğne ögiyl ulyozaras. Mane yiğne xilene əsaaka ganzile k'ena it'umda i'xe, mançeençe milletis ulyoğasın xhyan qığeç'es. Mısee Izrailyne ağsaqqalaaşine ögiyl həməxüd ha'a. **7** Mısee mane cigaynid do Massayıy Meriva (siliys i'xi'y, cuvabbı uvhiy) giyxhe. Ma'ad Izrailybiše cok'le cuvabbı eyheva, «Rəbbir şakaniyxan deşxhee, de'eşdaniyxanva» uvhu, Rəbbir siliys i'xi'va man do giyxhe. **8** Mançile qiyğa Amalekar Refidimeeqa abı Izrailybišika suç'ookanbi. **9** Mısee Yesuayk'le eyhen: – Hark'in milletike insanar g'əvxə, yişdemee Amalekaaşika saç'uvkecen. Zı g'iyyə Allahne əsaaka tepayne q'oma ulyozarasda. **10** Yeşueeyid Mısee uvhuyn xhinne ha'a, hark'in Amalekaaşika siç'ekkvana. Misa, Harun, Xur hapk'in ılqeebaç'enbi tepayne q'omaqa. **11** Mısee xileppi ooqa qı'imée Izrailybı şamebaxhenbınıy, mang'un xileppi ozzur avqa qeetxhamee, şamebaxhe giviyləalanbi Amalekar. **12** Misayn xileppi oyzarənbı, mang'usse xileppi orzuliyvalike ooqa qa'as dəxəmee, Haruneeyiy Xuree g'aye abı Misa çılqa gya'a. Mang'un sa xıl aqqaqqan Harunee mansad Xuree. Məxüd veriğ k'yoocəsmee, manbiše mang'un xileppi xəə aqqaqqə. **13** Məxüb Yeşue Amalekbı cune g'ilincike algaa'a. **14** Rəbbəe Mısayk'le eyhen: – İnsanaaşə yik'el aqqecenva kitabeeqa ok'ne. Qiyğad Yesuayk'le eyhe, Zı Amalekaaşın docad ç'iyene aq'vele hakkal ha'asın. **15** Mısee q'urban ably'a'an ciga ali'ı cin doyud YAHVE Nissi (zas Rəbbəe

ğamxhesda guc hoole) gixhxhi, **16** eyhen: – Zı Rəbbilqa k'ın g'iysar, Rəbbee Amalekaaşikana dəv'ə ç'əv ha'as deş.

18 Midyanaaşine kaahinik'le, Mısayne abatteyk'le itronuk'le Allahee Mısayneyiy İzrailybişdemee hı'iyn karbıyyi Rəbbee manbı Misirğançə qıgv'uy g'iyxhe. **2** Mısayne abattee İtronee Mısayna xhunaşşe Tsipporayiy q'öle uşax yı'q'əlqa qıkkeka. Mısee ögiylcarniy cuna xhunaşşe dekkine k'anyaqa g'axiyvu. Mısee «Zı menne cigee, merna xhinne ıxhava» uvhu, dixbişde sang'un do Gerşomniy (menne cigayna) gixhxhi. **4** «Dekkee ı'bəədat hı'iyne Allahee zas kumag hı'i, fironne g'ilincike g'attixhan hı'iva» uvhu, mansang'unud do Eliyezerniy (Allahee zas kumag ha'a) gixhxhi. **5** Mısayna abattey İtron, dixbişikayiy xhunaşşeyka sacigee sahreeqa Mısa eyxhene Allahne suvaysqa arayle. **6** İtronee Mısayk'le eyhecenva insan g'ixeple: – Zı yiğna abattey İtron xhunaşşeykayiy q'öne yiğne duxayka vasqa ı'qqə vor. **7** Mısa abbateysqa qıgeç'u mang'une ögiyl k'yorzul, ubba ha'a. Sana-sang'uke qidghinbı ha'a manbı çadireeqa ikkebaç'e. **8** Mısee abatteys, Rəbbee İzrailybişdemee fironulqayıy Misirbişilqa alli'iyn yiğbı, co yəqqə opxhunna əq'üba, sayib Rəbbee co nəxübiy g'attivxhan hav'uva yuşan ha'a. **9** İtron Rəbbee İzrailybişis yugvalla hav'uva, manbı Misirbişde xilençe g'attivxhan hav'uva geer şadexhena. **10** Mang'vee eyhen: – Şu fironneyiy Misirbişde xilençe g'attivxhan hav'une Rəbbis şukur vuxhena! **11** Həşde zak'le ats'an Rəbb manisa allahaasile nimeexheyir xərra vor. Mang'vee millet hooyç'an-g'oyç'anne Misirbişde xilençe g'attixhan hı'i. **12** Qiyğa Mısayne abattee İtronee, Allahıs medin-

medin q'urbanbı allya'a. Haruniy Izrailybışın ağsaqqalar,
Mısaykayiy cune abatteyka saciguee Allahne ögee giney
oxhanas abayle. **13** Qinne yiğil Mısa milletne məhkamayqa
ilyakka. Milletid miç'eediyle exhalqamee Mısayne hiqiy-
alla iliyk'ar ixha. **14** Mısayne abatteyk'le mang'vee milletik
ha'an g'acumee, eyhen: – Ğu hucoone milletik ha'a? Nya'a
ğu sayrena məhkama ha'a, nya'a manimeen millet yiğne
hiqiy-allá miç'eediyle exhalqamee iliyk'ar axu? **15** Mısee
eyhen: – Millet zasqa Allahee eyhen ats'axhxhes adayle.
16 İnsanar sana-sang'uka parxaçeepxhamee, zasqa abayle.
Zınad manbışde neng'uqa nena binahiyva eyhe. Sayid zi
manbışis Allahne g'ayda-q'aanunbışike yuşan ha'a. **17**
Abattee Mısayk'le eyhen: – Ğu man qotkuda deşod ha'a.
18 Ğunar, vasqa abaylenbıb mançike saccu oozaranbı.
Sang'unemee mana geeb yi'q'na işib. Vassocab mana iş
haa'as vəxəs deş. **19** Ğu zal yugda k'ırı gyaqqe, zi vak'le
həşde sa kar eyhes. Hasre Allahır vaka ixhecen! Allahneyiy
milletne yi'q'nena ixhe, milletin nyaabiy dağamiyvalla
opxhan, ġu Mang'us yuşan he'e. **20** Manbışık'le g'ayda-
q'aanun, ha'asın işbı, qopkuna yəq haagve. **21** Milletike
kar əxən, Allahile qəvəyq'ənan, cuvabil ulyoozaran, pılıka
alivşes dyooxhen insanar g'əvxe. Manbı aazıring'us,
vəşing'us, xhots'aling'us, yits'ing'us ç'ak'ınbı xhinne
gyuvxhe. **22** Manbışe məhkamabı he'ecen. Cosse ha'as
əxən işbı hasre cocad he'ecen, dağamınbid, dəxənbid
vasqa allecen. Məxüd manbışe vas kumag ha'as, valqa
gyooxhana işib k'il quvxhes. **23** Ğu məxüd he'eene,
Allahısıd man iкkiykineene, vasse örəxəs əxəsda. Milletid
yik' sibik qı'ı xaaqa siyk'alıy. **24** Mısee abattel k'ırı alixhxı,

mang'vee eyhen xhineyid ha'an. **25** Misee Izrailybışde
əreençe kar əxənbı g'əvxü, milletis ç'ak'ınbı xhinne
giviyxhe. Manbışike aazirinq'us, vəşing'us, xhots'aling'us,
yits'ing'us ç'ak'ınbı vooxhe. **26** Mane yiğile otçu manbışe
milletis məhkamabıd ha'a ixha. Manbışe cosse əxən işbı
cocad ha'a ixha, dağamınbı, dəxənbı Mısaysqa adayle
ixha. **27** Qiyğa Misee cuna abattey yəqqılqa araççe.
Abatteyir siyk'alna cune Ölkeeqa.

19 Izrailybı Misireençe qığepç'iyne xhebid'esde vuzane
ts'eppiynə yiğil Sinayne sahreeqa hiviyxhar. **2**
Refidimğançə qığeepç'i, manbı qavaylenbı Sinayne
sahreeqa. Manbışe suvalqa i'lqəane cigee çadırkı giyxə. **3**
Misa suvalqa Allahısqana İlqec'e. Rəbbəe mana suvale
qort'ul eyhen: – Yaaq'ubike g'abiynbışık'le, Izrailybışık'le
eyhe: **4** «Şok'le Zı Misirbışık hı'iyınıd, nəxübiy şu q'aacırın
xhinne xılıbişil Zasqa qabıyid g'acuyn. **5** Həşdiyle şu Yızde
cuvabil yugda k'ırı gyaqqene, Yızda şokana mugaavile
havaaceene, manisa milletbışile Zas delesin millet şu
vuxhes. İn dyunyecad Yızın vodun, **6** şunab Yızdemee
kaahinaaşın ç'ak'ınbı, paçcahar vuxhes, muq'addasın
millet ixhes». Man gırgıne Izrailybışık'le eyhe. **7** Misa
avqa giç'u milletin ağsaqqalar sav'u, Rəbbəe uvhuyn
gırgın manbışıs yuşan ha'a. **8** Milletincad inəxdun
alidghiniy qele: – Rəbbəe uvhuyn gırgın şı ha'asın!
Misee manbışın alidghiniy Rəbbis hixhar ha'a. **9** Rəbbəe
Mısayk'le eyhen: – Zı yiğne k'anyaqa k'ışseyne buludee
ayres, milletik'le Zı vaka yuşan ha'a g'ayxhi valqa gırgıne
gahbışiscad inyam he'ecenva. Misee milletin uvhuyn
Rəbbilqa hixhara'ang'a, **10** Rəbbəe meed Mısayk'le eyhen:

– Milletisqa hark'ın manbışık'le eyhe: g'iynayiy g'iyqa
manbı məttiba vuxhecen, tanalinbıd hoğlecen. **11** Qıtsıqıys
Rəbbee nəxüdiy uvhu, həməxübub vuxhecen, Rəbb
millettne ulene ögiyl Sinayne suvalqa giç'es. **12** Suvayne
hiqiy-allı milletnemee sarhad ts'its'av'u manbışık'le
eyhe: «Suvalqa ılqimeebaç'e, mançık xıl simet'a. Suvayk
xıl set'una g'ılymaraççe, gik'e. **13** Məxrına ixheene,
g'ayeyqqaye hele vukukaye gek'a gik'e, saccu mang'uk xıl
simet'a. İnsan ixheyir həyvan vuxheyib əq'ənançecab
gyuvk'e, g'ılymabaççe». G'argıne gaçençe xılıyna syuty
hav'umee, manbışisse suvalqa ılqeeپç'es vəəxə. **14** Mısa
suvayle g'iç'u milletik'le gicəpxeva eyhe. Manbışed
tanalinbı hoygalanbı. **15** Mang'vee milletik'le eyhen: –
Qıtsıqıys Rəbbee nəxüdiy uvhu, həməxübub vuxhe. Sayid
yık'el aqqe yadaaşık xıl simet'a. **16** Xhebid'esde yiğil
miç'eed xəy g'əhədaqqə giyğal, ts'ayilpan eyxhe, k'ışşeyn
bulud suval ooqa sadayle, g'argıne gaçençenab it'umna
syuty vooxhe. Çadırkışneebin gırgın insanar mançile
it'umba qəvəyq'ənanbı. **17** Mısee Allah qızaxecenva
insanar cone çadırkışsse suvaysqa saa'a. **18** Rəbb Sinayne
suvalqa ts'ayine ar giç'uva suva kumayncab alyabat'a.
Mane suvayle xənne peşteençen xhinne kuma ı'lqəə
eyxhe. Mane gahıl suva it'umba ı'ğviykarna, **19** ittehesu
g'argıne gaçençena syutyub geeb qooxhe giviyğal. Mısee
eyhençis Allahee alidghınıy xəybı g'əhədəqqəne sesika
qele ıxha. **20** Rəbb Sinay eyhene suvayne q'omaqa
giç'u, maqa Mısa qoyst'al. Mısa maqa ılqeq'umee, **21**
Rəbbee mang'uk'le eyhen: – Giç'e milletik'le eyhe, Rəbb
g'acesvaçosva gyuvxhune sarhadile ilgimebaç'ecen.

Uvhuyn hide'eene con gellesinbı hapt'asınbı. **22** Rəbbisqa qeepxhesin kaahinaaşın ç'ak'ınbıb gicəpxı' vuxhes vukkan. Uvhuyn hide'eene Rəbbee manbışıkınıd ha'asın. **23** Misee Rəbbik'le eyhen: – Nya'a Ğu şak'le uvhu dışdiy «Suvayne hiqiy-allı sarhad ts'ıts'av'u mançike er hee'eva». Mançıl-allad milletin Sinayne suvalqa gov gyuvxhes deş. **24** Rəbbee eyhen: – Giç'e, vakasana inyaqa Harun ayre. İlahiyetçeesine ç'ak'ınbışeb, milletinid suvalqa Rəbbisqa ı'lqəəva sarhad ilğimooç'ecen. Uvhuyn hide'eene Rəbbee cokun ha'asın. **25** Misa suvayle giç'u man uvhuynbı milletlqa hixhar ha'a.

20 Allahee inəxdun əmırkı huvu: **2** Zı Rəbb, yiğna Allah vorna, ġu Misireençe qığavhuna, nukariyvalike g'attixhan hi'ına. **3** Hasre vaqa Zale ġayrı mebın allahar mooxhecen. **4** Ğu vasda byuty xəybışker, c'iyebışker, xhyanbışker hıma'a. **5** Məxdine byuttyaaşıs k'yumoyzar, ı'bəədat hıma'a. Zı Rəbb, yiğna Allah vorna, şu merna Zaka sa aqqaqqamee Zı mançıs öörəxə deş. Zı g'imece eyxhene dekkaaşine uşaxaaşılqa xhebne-yoq'ne nasilee Zı yiğbı allya'as. **6** Zı ikkiyikin, Zı uvhuynbı ha'anbışdemee aazır nasılıbışis yugvalybı ha'as. **7** Nişil-allı qadiy Rəbbin, yiğne Allahın do ghalelqa ılyamat'a. Məxrına ixheene Rəbbee yiğbı allidyi'ı g'alerçes deş. **8** Şabbat yik'el aqqe. Man yiğ manisa yiğbışike curu'u, muq'addasın yiğ he'e. **9** Yixhne yiğee yiğin gırgın işbi g'acu ç'əv he'e. **10** Yighid'esin yiğid, Şabbatid hasre Rəbbis, yiğne Allahıs ixhecen. Mane yiğıl günab, dixbışeb, yişbışeb, nukaraaşeb, həyvanaaşed, menne cigeençe qabı yiğne şaharbişee aaxvanbışeb nenacab iş himaa'acen. **11** Yixhne yiğee

Rəbbəe xəybıyyıç'ıye, deryahbı, dyunyeylin gırğıncad
kar itxhın. Yighıd'esdemee yiğil Mang'vee manzil haa'a.
Mançıl-allab Rəbbəe Şabbatne yiğis barakat hoole, man
yiğ manisa yiğbışike cura'an, muq'addasın yiğ ha'a. **12**
Dekkisiy yedis hı'rmat gyuvxhe. Mançıl-allab ġu, Rəbbəe,
yiğne Allahee, vas huvuyne cigabişee xılıyna i'mi'r
haa'as. **13** İnsan gimek'a. **14** Zina hima'a. **15** Qümöqə. **16**
Mering'vee hidi'ıyn, karai'dəən kar gardanaqa gimiyxhe.
17 Mering'une karalqa ul himaa'a. Şavnecab xaalqa,
xhunaşşelqa, nukarılqa, yats'ilqa, əməlelqa nişilqacab
ul himaa'a. **18** Milletik'le ts'ayılpan, xəybı g'əhədəqqə,
suvayle i'lqəən kuma g'acumee, g'argıne gaçeençena
syuty g'avxhumee, manbı it'umba qəpqı'n suvayle əq'əna
qeebaxhe. **19** Manbişə Mısayk'le eyhen: – Ğucar şaka yuşan
he'e. Ğu eyhen şak'le g'ayxhes. Hasre Allah şaka yuşan
hima'acen. Mana şaka yuşan he'ee, şı hapt'asınbı. **20** Mısee
milletik'le eyhen: – Qıməeq'ən. Allah şu siliys üvxəs arı.
Mana sayid şu bınahbı hima'acenva, şu qəvəeq'əna'ascar
arı. **21** Millet əq'əna ulyoyzar. Mısar ayk'anna Allahnane
k'aarına buludusqa.

24 Rəbbəe Mısayk'le eyhen: – Ğu, Harun, Harunun
dixbı Nadav, Avihuyiy sayir İzrailybışde ağsaqqalaşike
yights'al insan Zasqa ılqeeپç'ı, Zas əq'ənançecab
k'yoozre. **2** Qiyğaler, Zasqana saccu ġu qixhe mansabı
des. Millet inyaqa ılqimeç'ecen. **3** Mısee Rəbbəe
uvhuynbıyyıç Mang'un g'ayda-q'aanun milletis yuşan
hi'imee, milletincad mang'us cuvab qele: – Şı gırğın
Rəbbəe uvhuyn xhinne ha'as! **4** Mısee Rəbbəe uvhuyn
gırğın oyk'anın. Mana miç'eer çakra suğots'u suveeqa

i'lqəene cigeē q'urbanbı allya'an ciga alya'a. Qiygale
izrailyne yits'iq'öne nasihs curayda-curayda mang'vee
g'ayeyn dirakbı ulyozar ha'a. **5** Mançile qiyğɑ mang'vee
izrailyne mek'vunbışisqa Rəbbis mek'vun congariy medin-
medin q'urbanna allya'as ilekka. **6** Misee həyvanaaşike
gyopts'una sura eb lyagameeqa saa'a, avxunab q'urbanbı
allya'an cigalqa k'yaa'a. **7** Mang'vee Rəbbika mugaavilenan
kitab alyaat'u, maa'ad otk'uninbı milletis qədəqqə.
Milletin eyhen: – Şi Rəbbe uvhuyne gırğınçil k'iri
gyaqqi, gırğın Mang'vee eyhəxüd ha'as. **8** Qiyğɑ Misee
lyagameena eb alyapt'i milletlqa hooçav'u eyhen: –
Haane Rəbbe şoka hav'yne mugaavileyna eb. Mang'vee
uvhuyn karbı mugaavile vob. **9** Mançile qiyğɑ Misa, Harun,
Nadaviy Avihu, sayir yights'al izrailyna ağsaqqal suvalqa
ilqeebaç'e. **10** Maa'ar manbışık'le izrailybişa Allah g'ece.
Mang'une g'elybışık avud lagarane giranne g'ayeyke
hi'iyn, məttin xəy xhinnen sa kariyne. **11** Allahee izrailyne
ç'ak'ınbışılqa xıl g'oyst'al deş. Manbışe otxhun-ulyooğan,
Allahir g'ecena. **12** Rəbbe Misayk'le eyhen: – Suvalqa
Zasqa ilqeç'u, maa ulyozre. Zi vasqa, millet xət qa'asva
hets'yne g'ayebişil Zi opk'unna q'aanun, g'ayda qevles.
13 Misa Allahne suvalqa ilqeç'esva cus kumag ha'ane
Yeşuayka ayk'an. **14** Mang'vee ağsaqqalaşik'le eyhen:
– Şi şosqa savk'alamsee inyaa ulyoozre. Haruniy Xur
şoka aaxva, vuşuyiy dağamiyvaleeqa girxhu manbışisqa
hak'necen. **15** Man uvhu Misa suvalqa ilqeç'e. Mane gahıl
suva buludun avqqaqqə. **16** Rəbbin Nurud Sinayne suval
g'ece eyxhe. Yixhne yiğna buludun suva avqu vuxha.
Yighid'esde yiğil Rəbbe Misa buludeençe qoyt'al. **17**

İzrailybışık'le Rəbbin Nur suvane q'oma, maane gırgın
gyoxhxhan ha'ane yalavne ad g'ece. **18** Mısa buludeeqa
k'iç'u suvalqa İlqeç'e. Mana suval yoq'ts'al yiğnayiy
yoq'ts'al xəmna axva.

32 Milletik'le Mısa suvayle gidəə g'acumee, manbı
Harunne hiqiy-allı sabı mang'uk'le eyhen: – Şak'le
şı Misirğançə qıgav'uyne Mısayne vuk'lelqa qadiyn
ats'a deş. Mançıl-allab oza qıxha şasın allahar hee'e,
manbışe şas yəq haagvecen. **2** Harunee manbışık'le
eyhen: – Vuşde xhunaşseeşe, yişbişee, dixbişe k'ırıyk qı'in
k'məəğəyn tenebı zasqa alle. **3** Milletincad k'ınəəğəyke
hi'iyn tenebı k'ırıbışile g'ayşu Harunusqa adayle. **4**
Harunee manbışe adıyn k'məəğə alyaat'u, ts'ayil rışşı
qı'ı mançıke boğayk akaran sa kar ha'a. Qiyğab hoots'u-
q'oots'u boğayk akara qaa'a. Hav'una boğa g'avcu,
manbışe eyhen: – İzrailybı, şu Misirğançə qıgav'uy
vuşun allahar haane! **5** Harunuk'le man g'acu, boğayne
ögiyl q'urbanbı alyaa'an ciga ali'ı eyhen: – G'iyqa Rəbbis
bayram alğahas! **6** Qinne yiğıl millet çakda miç'eeqana
suğots'u, q'urbanbı allya'a. Mançile qiyğə millet otxun-
ulyoğasva giy'ar, mançe suğots'umeeyib, mık'ar ha'a. **7**
Manke Rəbbée Mısayk'le eyhen: – Zaara ixhe suvayle
giç'e. Ğu Misirğançə qıgavhuyn millet qopkune yəqqı'le
qikkeç'uvud. **8** Nimee zaraba manbı Zı haagune yəqqı'le
qikkepç'iynbı. Manbışe cos k'ınəəğəyke boğa hav'u, çis
ı'bəədatbı hi'i, q'urbanbı ali'ı uvhuyn: «izrailybı, haane
şu Misirğançə qıgav'uy allahar!» **9** Rəbbée Mısayk'le
meed eyhen: – İne milletna hi't'iyvalla Zak'le g'avcuna.
10 Havaasre Zı ine milletilqa Yızda qəl k'yaa'as, manbı

ç'iyene aq'vayle havaakal haa'as! Vakked sa xədin millet
g'alya'as. **11** Mısee cune Rəbbis Allahıs miz k'yaa'a: –
Rəbb, Ğu Yiğne milletilqa qəl himaa'a. Nya'a, Ğu dişdiy
manbı Misireençe xənne q'uvvatikaneyiy q'udratikane
xileka qıgvav'u? **12** Misirbiše eyhesin: «Rəbbe manbışıkın
ha'asva, ç'iyene aq'vayle havaakal haa'asva Misirğanče
qıgvav'u suvabışısqa qabı». Nişil-allane Ğu Misirbiše
man cuvabcad ghalyaq alyat'asın kar ha'as? Hucoone
ixhes, qəlasın hima'a, milletilqa yiğbi allima'a. **13** Yiğın
g'ular İbrahim, I'saq', Izrail yik'el qavalee'e, Ğu manbışis
Valen k'in g'assır uvhunniy «Zı şoke g'abıynbı xəədin
xənebimée geeb qaa'as, in Zı şos helesva uvhuyn cigad,
gırgıne gahbışış şoke g'abıynbışış heles». **14** Man g'ayxhi
Rəbb güvəna qexhe, Cune milletilqa g'axuvlesva uvhuna
balyaa g'uxoole deş. **15** Mısa suvayle xile q'öne g'ayel
otk'unin q'aanunbı ana geç'e. G'ayebişde ine aq'vaylid,
şene aq'vaylid otk'un ixha. **16** Man g'ayebi Allahee hı'i,
çılqad man q'aanunbı Vucee hets'u oyk'an. **17** Yesuak'le
milletna ts'ir g'avxhu Mısayk'le eyhen: – Millet ulyozzurne
cigeençe sıç'oovvan niq'id qöö. **18** Mısee mang'une cuvabis
eyhen: – Zak'le ġameebaxhenbışdayiy avub aaxvanbışda
ts'ir deş, mə'niy qəbəqqə g'iviyxhe. **19** Mısa çadırkı
gi'xhi'yne cigaysqa qarımee, maana boğayıy maa'ad
ha'an mik'ar g'acu qəllamışexhena. Suvalqa i'lqəəne cige
mang'vee qəlin xile aqqıyn q'aanunbı otk'unin g'ayebi
ç'iyes gyuvotxhur haq'vra'anbı. **20** Mang'vee manbışe
hav'una boğa ts'ayeeqa huvopxhur gyooxhan haa'ana.
Mançike axuyn karid getu-getu toozalqa sak'ala'a. Qiyğa
man toozud xhinel aliki'i, Izrailybışısqa ulyoğas ilekka. **21**

Misee Harunuk'le eyhen: – Mane milletin vak hucoone
hi'ı, ğu manbı məxbine xəbne bınaheeqa av'u? **22**
Harunee eyhen: – Yizda xərna, qəllamışmexhe. Vak'lecad
ats'an ine milletis nimeeyiy qəlasın ha'as ıkkiykanva.
23 Manbişə zak'le uvhuyn: «Şi Misirğançə qığav'uyne
Misayne vuk'lelqa hucoome qadi şak'le ats'a deş. Mançıl-
allab şas allahar hee'e, manbı şale ögee hudooracen». **24**
Manke zinad uvhuyn: «Şavukayiy k'inəəğeyke hi'iyn kar
vod, man cule g'ayşecen. Milletimid k'inəəğə zasqa adıyn.
Zinad man k'inəəğə ts'ayeeqa huvotxhur, mançikeb ina
boğa quvxha». **25** Misayk'le g'ecen, millet yəqqı'lə qıgeç'u
vod. Naş qıxay yik'el hixan hi'iyn xhinne, millet yəqqı'lə
qıgeç'u eyxhe. Harunee mançis yəq huvu vuxha. Manbişə
ha'ançile duşmanaaşed əqənabınıy ha'as. **26** Mısa çadırkı
gi'xhi'yne cigaysqana qıxha eyhen: – Rəbbin sura aqqına
zasqa qora. Man g'ayxhi Leviyine nasileençen gırgınbı
mang'usqa savayle. **27** Misee manbişik'le eyhen: – Rəbbəe,
izrailyne Allahee, inəxüdud eyhe: «Vuşde gırgıng'vee
yi'q'eeqa g'ilinc qe'ecen. Şu çadırkı gi'xhi'yne cigayne
q'omançə k'anyaqqamee vuşun çocar, hambazar, k'anenbı
gyabat'a hudoora, həməxbib yi'q'elqa savk'le». **28** Leviyine
nasilenbişə gırgın Misee uvhuyn xhinne ha'a. Mane
yiğıl milletna xhebid aazırılqa ələəna insan gik'u. **29**
Misee Leviyine nasilenbişik'le eyhen: – Şu g'iyna vuşde
dixbışdayiy çocaaşına eb k'yav'u, şucab şu Rəbbis g'apsır.
Mançıl-allab Mang'vee şos g'iyna xayir-düə hevles. **30**
Qinne yiğıl Misee milletik'le eyhen: – Şu geeb xəbna binah
hav'u. Zi həşde Rəbbisqa ılqeç'es, şavuk'lene ats'a, sayid
zasse həməxüd ha'as əxə Rəbb vuşde binahile ilyheç'e. **31**

Misa Rəbbisqa sak'ı eyhen: – İne milletin cos kınağayke
allahar hav'u, geeb xəbna bınah opxhun. **32** Zı Vake
heqqa, hucoone ixhes manbişde bınahile ilyheç'e. Vas
manbişde bınahile ilyheç'es dekkanxhe, manke yiznid do
Yiğne kitabeençe hakkal he'e. **33** Rəbbee Mısayk'le eyhen:
– Zas bınahisin kar hi'ına insan Yizde kitabeençe hakkal
ha'asda. **34** Həşdiyle hoora, Zı vak'le millet nyaqayıy
qıkkeva uvhu, hamaqab manbı quvkee. Yızın malaakid
yəq haagva, vale ögiyl əlyhəəs. Mançina gah qabimee, Zı
manbişda caza hav'une bınahil-allə qevlesda. **35** Sabara
gah ilgevcüyle qiyğa, Rəbbee Harunee hav'uyne boğal-
alla milletləqə it'umun ik'arbı salat'a'a.

33 Rəbbee Mısayk'le eyhen: – Ğunar, ġu Misirğanče
qığavhuyn milletid ine cigeençe qıgeepç'e. İbrahimis,
I'saq'is, Yaaq'ubus Zı k'in g'assır «Zı şoke g'abiynbışis
hevlesva» uvhuynne cigabışeqa hudoora. **2** Manbı nyakiy
itv gyodatstsen cigabi vod. Zı maabın Kana'anbı, Emorbı,
Q'etbı, Perizbı, Q'ivbı, Yevusbı mançe g'ee'epşesinbı. Şu
geed hi't'iy millet ixhal-allə, yəqqə şokun hidya'asva Zı
şoka əlyhəəs deş. Zı vale ögiyl maqa malaak g'axiles. **4**
Man qəlikan cuvab g'ayxhi millet geşse giygal. Neng'vecad
uftanın karbı qa'a deş. **5** Rəbbee Mısayk'le uvhuynniy: –
izrailybışik'le inəxüd eyhe: «Şu hi't'iy milletid. Zı şoka
sık'ırraxheyir ark'ınna xhiy, Zı şokun ha'asinniy. Həşdemee
şu, şolyun uftanın karbı g'ayşe, Zak'led ats'axhxhes
şok hucooyiy ha'asva». **6** Məxiüd Xorev eyhene suvalqa
i'lqəane cige izrailybışe colyun uftanın karbı g'eşşenbı. **7**
Misee çadır insanar vooxhene cigayle xilece şaqana güvxü
vuxha. Misee mane çadırın do «Rəbbika yuşanaa'ana

çadır» giyxhe. Rəbb t'abala'ana insan mane çadırısqa arayle ixha. **8** Mısa Rəbbika yușanaa'ane çadırısqa əlyhəne gahil, millet oza qıxha, cone çadırbişde ghalee ulyozzur, mana çadıreeqa ikkeç'esmee mang'uqa ilyakka ixha. **9** Mısa Rəbbika yușanaa'ane çadıreeqa ikkeç'umee bulud dirak xhinne givç'u, Rəbb Mısayka yușana'ane gahil çadırne ghalee ulyoozar vuxha. **10** Milletik'le buludna dirak çadırene ghalee g'avçumee, manbı oza qeepxha cone çadırbişde ghalee ı'bəədat niyxhe ha'an. **11** Mısayiy Rəbb sana-sang'uka hambazar xhinne yuşan ha'a vuxha. Mançile qiyğşa Mısa çadırkı gı'xhi'yne cigeeqa siyk'al ixha. Mang'una mek'vna kumagçıymee Nunna dix Yeşua mane çadırıke curexhe ixha deş. **12** Mısee Rəbbik'le eyhen: – Ğu zak'le «in millet hot'leva» uvhu. Zaka vuşuyiy g'axilesavad uvhu deş. Ğu uvhuyn «Zak'le ġu doyuka ats'a, ġu Yizde ulesqa yugra qarı». **13** Hək'erar Yiğne ulen zi aqqıxheene, hucoone ixhes zak'le Yiğna yəq haagve. Məxür zak'le Ğu ats'axhxhes, Yiğne ulenir zi aqqasda. Hucoone ixhes, in insanaar Yiğin millet ixhay yik'el hixan hima'a. **14** Rəbbее Mısayk'le eyhen: – Vas rəhətda ixhecenva, Zıcar vaka ı'qqəs. **15** Mısee Rəbbik'le eyhen: – Ğu şaka ı'qdəəsxhe, şı ince qıgmaa'a. **16** Ğu şaka hidyark'ınee, nişikene ats'axhxhes Yiğin milletid, zınar Yiğne ulen avquvubva? Nişikane menne, zınar, Yiğin milletid ciyeyne aq'valyne milletbişike cura'as əxəs? **17** Rəbbее Mısayk'le eyhen: – Ğu Yizde ulesqa yugra qarıva, Zak'le ġu doyuka ats'ava, Zi ġu uvhuyn ha'asın. **18** Mısee eyhen: – Hucoone ixhes, manke Yiğna gırgına xəbvalla zak'le haagve. **19** Rəbbее eyhen: – Zi Yizada gırgına yugvalla vak'le haagvasda, Zi

Yizın YAHVE doyud vak'le ats'axhya'asın. Zas ıkkang'us
Zı yugvalla, vukkanang'usub rəhi'm haa'as. **20** Vak'le
Yizın aq'va g'aces deş. Yizın aq'va g'acuna insan üç'ürra
axvas deş. **21** Qiyğa Rəbbe eyhen: – Haane Yizde k'anene
ganzil ciga vobna, mançıl ulyozre. **22** Yizın Nur inençe
i'lğəəmee, Zı ġu ganzeene sacigeeqa gixhxhı, ooqad Zı
ilgeç'esmee xıl aqqas. **23** Qiyğa Zı mançe xıl g'ayşumee,
vak'le Yizın yı'q'cad g'aces, aq'va g'aces deş.

34 Rəbbe Misayk'le eyhen: – Şene ögiynä xhinne
q'öble g'aye hoots'e. Zı mançılıd, ġu şenke haq'vari'yne
g'ayebişil otk'uninbı ok'vanas. **2** Miç'eer Sinayne suvalqa
ılqeç'e. Suvane q'oma Yizde ögiyl ulyozre. **3** Vaka
suvalqa vuşucar ılqemeç'ecen, suval vuşucar mexhecen.
Suvayne hiqiy-allä çavra-vəq'əd uxhmiyxhancen. **4**
Rəbbe Misayk'le uvhuyn xhinne, Misee şene ögiynä
xhinnena q'öble g'ayeb hoots'u, yicbıd alyat'u miç'eer
çakra Sinayne suvalqa ılqeç'e. **5** Rəbb buludne ar giç'u,
Misayne k'anə ulyorzuł Cun do, YAHVEva, eyhe. **6**
Misayne ögiyle i'lğəmee eyhen: – YAHVE Zı vorna,
rəhi'mikana, qidiykkın insanaaşis geed helena Rəbb Allah
Zı vorna. Zaqa geed xədin sabır, badaldyooxhena yugvalla
vobna. **7** Aazırıkane nasılıbışis yugvalla haagva. Hi'iyn
qəlan karbiyyi qopkune yəqqı'le sapk'ılıybı, bınahbı Zı
yık'elixan ha'a. Taxsirnang'uk'le vaqa taxsir deşodva
itteyhena meer Zıcar vor, məxbine dekkaaşine uşaxaaşilqa
xhebne-yoq'ne nasilee Zı yiğbı allya'as. **8** Mısa ek'ra
aq'vakkena ç'iyelqa gizerçu Rəbbis i'bəədat hi'i, **9** eyhen:
– Xudaavanda zi Vasqa yugra qarixheene, hucoone
ixhes, Xudaavanda, şaka qora. Si hi't'iy milletid ixheene,

şı hi'byn qəlan karbiyyiy bınahbı Ğu yik'elixan hi'i, şı
Vasqa Yiğın millet xhinne se'e. **10** Rəbbee eyhen: – Zı
mugaavile haa'a: Zı yiğne milletis həşdilqamee ç'iyelyne
aq'valyne milletbışık'le g'idecuyn əlaamatbı hagvas.
Hasre yiğne hiqiy-allane milletik'le Rəbbee yiğnemee
hi'byn g'acu qəvəq'necen. **11** Həşde şu Zı eyhençil yugda
k'ırı gyaqqe, man Zı eyhen kar he'e. Zı şosse Emorbı,
Kana'anbı, Q'etbı, Perizbı, Q'ivbı, Yevusbı g'ee'epşesinbı.
12 Şu əlyhəəsde cigabişee milletbışika mugaavile
himaa'a, mana vuşdemee gugu vuxhes. **13** Manbışın
q'urbanbı alyaa'an cigabı hi'ğəkkar he'e, erin g'ayebi
giyxvər he'e, Aşerayın yivarid gyatxe. **14** Mering'une
allahbışıs ı'bəədat hima'a, saccu YAHVEys ı'bəədat he'e,
şu merna Zaka sa aqqaqqamee Zı mançis öörəxə deş. **15**
Nyaggah mane cigabişee aaxvane insanaşika mugaavilebi
hima'a, manbişə Zas cone allahbışika xayaanat ha'amee,
q'urbanbı gyat'amee, şu qoot'elas, man otxhun bınaheeqa
k'imabak'a. **16** Şu manbişde yişşaşike vuşde dixbışis yedar
himaa'a. Deşxheene, vuşde dixbışed manbişde içeeşe
cone allahbışika Zas xayaanat ha'ang'a, manbişə ha'an
ha'as. **17** Sayid şosun k'inəəğə ts'ayil rışşı qı'ı byuttar
hima'a. **18** Zı şok'le uvhuyn xhinne, uvhuyné gahıl
Avivne vuza acıxamır deşin gineybışın bayram alğehe.
Mane vuza yighılle yiğna ilydyadiyn giney oxhne. Yik'el
aqqe mane vuzaniy şu Misirğançə qıgav'u. **19** Gırgın
şos ts'etta yedike ıxhayncad, gadebıb, çavra-vəq'əyn
vughulyın balabıd Yızınbı vod. **20** Ts'eppa vuxhayne
əməleyne q'uduxne cigeə urg qevle. Çine cigeə kar
qidelesxhe gardan havaaq'ar hee'e. Şos ts'eppa vuxhayne

dixbışde cigee nuk'ra qele. Hasre nenacar Zasqa xıl q'ərar immaylecen. **21** Vuşun ha'asın işbı yixhne yiğee he'e, yighid'esdemee yiğil manzil hee'e. Kar ezaned sa'aned gahıl, yighid'esin yiğ manzilis cure'e. **22** Sukbı qiyşalang'a ts'ettiyne nugbarika Şavuot (Ülycümbişin) bayram alğehe. Sen ç'əvexheng'ad Alyadiyn Kar Sı'byn bayram alğehexhe. **23** Senee xhebne yəqqee vuşun gırGIN adamer, vuşde Xudaavandne Rəbbine, İzrailyne Allahne hiqa savalecen. **24** Zi vuşde hiqiy-alladin milletbı g'e'eşsu, vuşun ciga xət qa'as. Şu senee xhebne yəqqə Rəbbine, vuşde Allahne hiqa savaales vüqqəng'ə, şavussecad yik' hi'ı vuşun ciga aqqas əxəs deş. **25** Zas ablyaa'ane q'urbanna eb, acıxamurnane ginelqa k'yoohar himaa'a. Peesaxis (Allah qıdet'u İlgeç'uyne) bayramısva gyuvk'iyne q'urbanın çuru miç'eediys imaxvacen. **26** Yiğne cigabışee ts'etta alyadiynçike inette yugun Rəbbine, yiğne Allahne xaaqa alle. Mısva çine yedine niknee qumooxhar. **27** Rəbbəe Mısayk'le eyhen: – İn cuvabbı ok'ne, inçis siki Zi vakayıy izrailika mugaavile haa'a. **28** Mısa maa'ar Rəbbika yoq'ts'al xəmnayiy yoq'ts'al yiğna ixha. Mang'vee maa'ad gineyid, xhyanıd, vuççucad ghalyaqɑ ıkkı deş. Mang'vee g'ayebişil oo mugaavileyn cuvabbı, yits'ıble əmr, opk'un. **29** Mısa xilya'ab q'öble mugaavileyna g'aye avqu Sinayne suvayle Rəbbika yuşan hı'ı gəəmee, mang'uk'le ats'a deşdiy cune aq'vayle nur k'əə ixhay. **30** Harunuk'leyiy İzrailybışık'le Mısayne aq'vayle nur k'əə g'acumee, mang'usqa qeepxhes qəvəyyən vuxha. **31** Mısee manbı cusqa qoot'al, Harunur manbışın ç'ak'ınbıb Mısaysqa qabımee, mang'vee manbışığa gaf haa'a. **32**

Mançile qiyğa gırgın Izrailybı mang'usqa savayle. Mısee Rəbbıe cusqa Sinayne suvee quvuyn gırgın q'aanunbı milletisqa qele. **33** Mısa yuşan hı'ı ç'əvxhamee, mang'vee cune aq'valqa şalavniyxhe alyadaçen. **34** Mısa Rəbbika yuşan ha'asva ı'qqəmee, mang'vee aq'valin şalav g'eşşe ixha. Qıgeç'esnang'ad mang'vee meed vuk'lelqa şalav alyadaççe ixha. Rəbbisə Izrailybışısqa sak'imée, mang'vee cuk'le uvhuynbı manbışılqa hixhara'a ixha. **35** Mane gahıl Izrailybışık'le Mısayne aq'vayle nur k'əəniyxhe g'ecen. Mana manbışığa yuşan ha'ang'ar vuk'lelin şal g'eşşen deşdiy. Mang'vee vuk'lelin şal sak'ı Rəbbisqa əlyhəəmeniy saccu g'eşşen.

40 **36** Izrailybı safareenang'a, Rəbbika yuşan haa'ane çadırıle buludna dirak xəəqə ts'ıts'avxhamee, manbı yəqqı'lqaniyxhe gyabak'anbı. **37** Bulud xəəqə ts'ıts'devxhaylette, millet cigeençe ı'ğiykaran deşdiy. **38** Safariy ç'əvuvxhesmee, Rəbbin bulud Izrailyne milletne ulene ögiyl, yiğniyiğin çadırıl oo vuxha, xəmdemee mane buludee ts'a gyotxhan ixha.

Rut

1 Haakimaaše xəbvalla haa'ane yiğbişil izrailil misvalybı giyğal. Mane yiğbişil Yahudayne cigabişeeene Bet-Lexem şahareençene sa adamee xhunaşşeyiy cuna q'öyre dixir alyapt'i, sik'inne gahisva ayk'anna Moav eyhene olkeeqa. **2** Mane adamiyn do Elimelex, xhunaşşeyn Naomi, dixbişde sang'un Maxlon, mansang'unud Kilyon eyxhe. Manbı Yahudayne Bet-Lexem şahareençen Efratbı vuxha. Man insanar Moavqa qabı maayib aaxvanbı. **3** Sabara gahile Naomiyna adamiy Elimelex qek'ana, mana q'öne duxayka eexva. **4** Məng'i'ne dixbişə cos Moavbışın içeer haa'a. Manbışde sang'i'n do Orpa, mansang'i'nid Rut eyxhe. Manbı yits'ille senmee maa'ab avxuyle qiyğa, **5** Maxlonur Kilyonur habat'anbı. Naomi adamiyiy dixbidenə eexva. **6** Naomi Moavne cigabişee yeexhene gahıl, məng'i'k'le g'iyxhen, Rəbbee Cune milletis Cuna yugvalla haagu, manbışis gineyid huvu. Mana sossaaşika Moavğançə siyk'alnava g'elil qeexhe. **7** Naomi cene q'öne sossaka sayk' alasva, eexvane cigeençə qığeyç'u Yahudayne cıgabişeeqa yəqqı'lqa geexha. **8** Naomee cene sossaaşik'le eyhen: – Qudoora, vuşda q'öyursana yedyaaşine xaaqa savk'le. Şu hapt'ıynbışisiy zas hav'uyne yugvalil-allı, hasre Rəbbee şos Cuna badal dyooxhena yugvalla haagvecen. **9** Hasre Rəbbee şos adamer hevlecen! Mane xizanee şoqa rəhətiyvalla vuxhecen! Manıd uvhu, məng'ee sossaaşis ubbabı hı'imee, sossar axtıba gyaaşu, **10** eyhen: – De'eş, şı vaka sacigee yiğne milletisqa vüqqəs. **11** Naomeeme eyhen: – Yızın yişşar, xaaqa savk'le. Nişisne şu zaka vüqqə? Nya'a, şos adamer vuxhesin, zas mebın

dixbine vuxhes? **12** Yizin yişsar, savk'le. Zı adamiys
yı'qqəsin xhinne deş vor, q'əs qiyxha. Zı həşde uvheene,
zaqa umud vob, zı g'iyna xəmde adamiys ark'ın, vuxhne
ayxu dixbı uxasva. **13** Nya'a, manbı ç'ak'ı qeepxhesmee,
şu adamer dena aaxvas vooxheyee? De'eş, yizin yişsar!
Rəbbəe zalqa xıl g'ott'ulva, yizda ı'mı'r q'ap'ı quvxha.
Yizin uts'ur vuşun çiled geed vod. **14** Manbı meeب maa'ab
axtiba gyaaşə giviyğal. Orpa abays ubba hi'i iyek'anna.
Rutmee, abayk at'irq'ın eexvana. **15** Naomee Rutuk'le
eyhen: – Haane yiğne g'ayniyna xhunaşə cene milletisqa,
cene allahbişisqa siyk'al. Qeera, ğunar məng'i'qa sayk'le.
16 Rutee eyhen: – Zı mizel iyqimeeqqa valqa yı'q' sak'al
hi'iyee, ğu g'alerçuyee, yeeracenva. Vak'le ats'axhxhe, ğu
ark'inne cigeeqa zınar əlyhəəsda, ğu ulyorzulyne cige
zınar ileezarasda. Yiğin millet yizin millet ixhes, yiğna
Allahır yizda Allah ixhes. **17** Ğu qiyk'uynə cige zınar
qiyk'asda, maayir k'eyxhasda. Qiyk'ule ğayı, menne
karan zı vake curey'ee, hasre Rəbbəe zakın he'ecen. **18**
Naomilqa hitxirmee Rütus hak'eracar cekavur yı'qqəs
yikkanva, məng'ee məng'i'ke xıl tsı'its'aa'ana. **19** Manbı
məxüb Bet-Lexemqa hivxharasmee, sacigee avayk'anənbı.
Manbı Bet-Lexemqa qabı hipxhirmee, şaharın cəmə'ət
q'omançə-k'anyaqqamee çiçis ı'xı'yəxə. Zəiyfabışə eyhen:
– İna Naomi dişəene? **20** Naomee manbişik'le eyhen: –
Gırgın əxəne Allahee yizda ı'mı'r q'ap'ı qav'uynçil-allə
zak'le Naomiva (ittuna) deş, Marava (q'ap'ına) eyhe. **21** Zı
inençe gyayts'ı-giyxhı qığeyç'veeyir, Rəbbəe zı inyaqa
q'ərar sayk'al hey'i. Nişil-allane şu zalqa Naomiva ona'a?
Rəbbəe zalqa dağamiyvalla g'axuvu, Gırgın əxəng'vee

zalqa yiğbi alli'i. **22** Məxür Naomi, Moavne cigabişeençe cene sossaka Moavğançene Rutuka sacigee yi'q'əlqa siyk'al. Manbı Bet-Lexemqa xhit'a qiviyşalne gahıl qabı hiviyxhar.

2 Naomyne adamiyqa Elimellexıqa, hək'erar sa yugna, qıvaats'ına Boaz donana xını eyxhe. **2** Yiğbişde sa yiğil Moavğançene Rutee Naomiyk'le eyhen: – Hayeesre zi çolbişeeqa yi'qqəs. Şavne ulesqayiy zi yugra qarı, mang'uqa qihna ark'in, mang'uke avxuna xhit'a saa'as. Naomee məng'i'k'le «Yış, hiyek'neva» eyhe. **3** Rut hark'in çolbişde sançee, xhit'a qiviyşalanbışde qihna i'giykir avxuna xhit'a saa'a. Məxür mana cek'le dyats'adcad, Elimellexne xınıyne Boazne çoleeqa qiyele. **4** Mane gahıl Boaz Bet-Lexemğançe qarı, xhit'a qiviyşalanbışık'le eyhen: – Hasre Rəbb şoka ixhecen! Manbışed mang'us «Rəbbeeyib vas xayir-düə hevlecenva» alidghınıy qele. **5** Boazee qiviyşalanbışde ooqa gixhxhiyng'uke qiyghanan: – İna mek'vna zəiyfa şavunbışdane? **6** Mane insanee eyhen: – İna mek'vna zəiyfa Moavğançe vor. Mana Moavğançe inyaqa Naomyka sacigee qarı. **7** Məng'ee zak'le uvhuyn: «Hucoone ixhes, zi hiyeesre xhit'a qiviyşalanbışığa qihna i'giykir avxuna xhit'a saa'as». Mana çoleeqa miç'eer arına vor, həşdilqameeyir ark'in deş. Mana vüxənayk avurur sık'ınna gahna giy'ir. **8** Boazee Rutuk'le eyhen: – Yış, zal k'ırı alixhxhe! Avxuna xhit'a saa'asva inençe menne çoleeqa imeek'an. İnyaa yizde g'ulluxçıy içeeşika eexve. **9** İleeke, yizde g'ulluxçıy içeeşe nyaabiy xhit'a qiviyşal, manbışığa qihna i'giykre. Zi yizde işçeeşik'le vak sumoot'ava uvhu. Vas misayiy xhyan ikkiykin, hark'in

yizde işçeeşee gyatsts'ı'yne parçbişeençe ulyoğe. **10** Rut mang'us ç'iyelqamee k'yorzul eyhen: – Nya'a, zi vasqa yugra qarı? Nya'a, ġu zaka menne cigeençe qariyng'uka yugra eyxhe? **11** Boazee məng'ı's inəxdin alidghiniy qele: – Adamiy qık'ule qiyğa, ġu abaynemee hi'iyn gırğın kar zak'le g'ayxhiyn. Ğu dek, yed, yiğna vatan g'alepçi, vak'le mankilqamee dyats'anecad milletne k'anyaqa qarı. **12** Hasre vas mane işil-allan Rəbbəe helecen! Ğu xılık avqa dyuguliyxhesva qariyne Rəbbəe, Izrailyne Allahee vas geed mukaafat helecen! **13** Rutee eyhen: – Xərna, zi şadra vor, zi yiğne ulen ayqıva. Ğu zas yik'bı huvu. Zi yiğne g'ulluxçıy içeeşina deyxheeyir, ġu zaka manbışika xhinne yugra yuşan hi'ı. **14** Yi'q'ı'hi'n kar otxhanmee, Boazee məng'ı'k'le eyhen: – İnyaqa qeera, günad giney şakasana bakmazeeqa k'yoq'u oxhne. Rut qarı qiviyşalanbışde k'ane giy'irmee, Boazee məng'ı's qootsuna xhit'a hoole. Rut opxhun eets'enar, hexxabab aaxvana. **15** Mana meer k'yapk'ınna xhit'a saa'asva oza qiyxhamee, Boazee cune nukaraaşık'le eyhen: – Məng'ee ark'ın bafabışde yıq'neençeb saa'axhee, məng'ı'k'le cuvab immeyhe. **16** Qiviyşalang'ab məng'ı'sva bafabışeençe q'asdın git'yı dağ'e, hasre se'ecen. Məng'ı'k'le vuçşud immeyhe. **17** Məxüb Rutee exhalilqamee çolee git'y saa'a. Sav'una git'y gyrootumee, məng'ı's sa xəbna ç'emç'e xhit'ayna vooxhe. **18** Qiyğab məng'ee mana alyapt'ı, şahareeqa qiyeele. Abayk'led məng'ee nimee geeb xhit'ayiy sav'uva g'ecen. Rutee yicee yi'q'ı'hin kar otxhanang'a, hexxada axuyn qiğavhu abays hele. **19** Abee məng'ı'ke qiyghanan: – G'iyna ġu git'y nençene sav'u? Nyaane işlemiş yixha? Hasre

yiğna hav'une insanis xayir-düə vuxhecen! Şavusneyiy yic işlemiş yixhava, Rutee abays yuşan hı'ı, eyhen: – G'iyna zi işlemiş yixhane adamiyn do Boaziy. **20** Naomee sossak'le eyhen: – Hasre Rəbbe, üç'übənbishikeyiy hapt'ıynbishi ke cuna badal dyooxhena yugvalla qivdiykkanne Boazis xayir-düə hevlecen! Naomee meed eyhen: – Mana, şı g'attivxhan hav'iy gardanaqa gexhane xınıbışda sa vorna.

21 Moavğançene Rutee eyhen: – Sayid mang'vee zak'le uvhuyn, cun qiyşalan cigabı ç'əvxhesmee, cune işćeşika işlemiş yixhe. **22** Naomee cene sossak'le, Rutuk'le eyhen: – Yizda yiş, mang'une g'ulluxçıy içeeşika yiğin i'giykiriy Yugda ixhes. Deşxhee, mering'une çolee vak'le cuvabniy eyhes. **23** Məxür Rut xhit'ayiy suk qivişil ç'əvuvxhesmee, Boazne g'ulluxçıy içeeşika işlemeşexhe. Eexvasır mana abayka eexva.

3 Yiğbisde sa yiğıl Rutune abee Naomee məng'ı'k'le eyhen: – Yizda yiş, vas rəhatda ixhecenga, zi vas sa yugun ciga t'abal ha'as ikkan dişde? **2** Nya'a, ġu g'ulluxçıy içeeşika işlemiş yixhana Boaz, yişda xını eyxhe dişde? Mang'vee g'iyna exhal cune xhit'ayke attayl vara ha'a vod.

3 Ğunar ə'yexi'r, micagın tanalinbı ali'ı, ətirbid qadğu maqa hiyek'ne. Mang'vee otxhun-ulyodğu ç'əvxhesmee, ġucar ġu mang'uk'le himeegva. **4** Mana g'alixhasva əlyhəəmee, mana nyaaryiy g'ilexhava ats'axhxhe. Qiyğar maqa ikkeyç'u, mang'une g'elybişilin kar g'ayşu maa'ar g'aliyxhe. Mang'veecad vak'le eyhesin, hucooyiy ha'as ikkanva. **5** Rutee «Zi ġu uvhuyn gırgın ha'asınva» eyhe.

6 Mana atteeqa arı gırgın abee uvhuyn xhinne ha'a.
7 Boaz yugda otxhun-ulyodğu yik' cigeeqa qadimee,

g'alixhasva xhit'ayne anbarbışde mığleqqa ayk'an. Rutur niq' dena qarı, mang'une g'elybişilin kar g'ayşu, maa'ar g'ileexha. **8** Xəm surak Boaz muğur qıxha alytirk'ilmee, cune g'elybişee zəiyfa g'alirxhu g'eece. **9** Mang'vee məng'i'k'le eyhen: – Ğu vuşuna? Məng'ee eyhen: – Zı yiğna g'ulluxçıy Rut vorna. Zas vukkul hüvxəsin ciga he'e. Ğu, şı g'attivxhan hav'iy gardanaqa gexhana xını vorna. **10** Boazee eyhen: – Yizda yiş, hasre vas Rəbbeə xayirdüə hevlecen! Ğu ina hav'una yugvalla şene ögiyinçileb yugna vob. Ğu mek'vne karnaneyiy kar deşde adameşiqa qihna g'iddyarxhuninçil-allə. **11** Yizda yiş, ġu həşdiyle qı'meq'ən! Zı yiğnemee vas ikkanan kar ha'asın. Yişde şaharne gırğına insanaşık'le ġu hək'erar yugna zəiyfa yixhay ats'an. **12** Zı vuşda xını ixhay qotkun vodun, saccu şoqa zale k'anena xını vor. **13** G'iyna xəmdiysır inyaacar eexve. G'iyqa mane vuşde xiniys, şu g'attivxhan haa'as vukkiykinee, yugda ixhes, hasre hee'ecen. De' eş, mang'us man ha'as diykinee, Vorne Rəbbilqan k'in ixhen, man zi ha'as. Miç'erilqamee inyaa g'aliyxhe. **14** Rut miç'erilqamee mang'une g'elybişee g'ileexha. Boazee culed-alqa «Hasre şavuk'lecad atteeqa zəiyfa arıva mats'axhxhecenva» uvhuva, Rut torandanang'acad, yic g'imececenva, oza qeexhe. **15** Boazee Rutuk'le eyhen: – Valqa aletçuyne karan sa sura zasqa hele, günad manisa surale aqqe. Rutee Boazee uvhuyn xhinne ha'a. Boazeeyib məng'i's xilece xhit'a kyav'u, məng'i'ne mığalqa qoole. Mançer Boaz şahareeqa siyk'al. **16** Rut cene abaysqa Naomisqa sark'ılımee, məng'ee qiyghanan: – Yiş, nəxüdne ixha? Rutee, Boazee cenemee hı'yın gırğın kar abaysyuşan

hi'yle 17 qiyğa, eyhen: – Abaysqa xıl q'ərar simiyk'alva
uvhu mang'vee zas inimeena xhit'ab huvuna. 18 Naomee
Rutuk'le eyhen: – Yiş, sik'irra örxe, ilyaakas ina iş nəxübiy
g'ittiviyxhan. Mane insanee g'iyna mana iş, sa suralqa
qiğdyavhu ulyozaras deş.

4 Boaz şaharne akkabisisqa qıgeç'u, insanar sabiyne
cigee giy'ar. Boazee eyhena şena k'anena xını mançe
i'lğəmee, mang'vee mang'ulqa onu'u eyhen: «Zasqana
sark'il, inyaa gyu'relan». Manar qarı giy'arna. **2** Boazee
şaharne ağsaqqalaaşike yits'iyre insanır qort'ul «Şunab
inyaa gyuvreva» eyhe. Manbıb qabı giviy'aranbı. **3**
Boazee mane xınıyk'le eyhen: – Moavne cigabişeençe
sark'ilyne Naomee, yişda ebana eyxhene Elimelexin ciga
vod massa hele. **4** İnyaa gyuv'uriynbışdeyi cəmə'ətne
ağsaqqalaaşine k'ane, zi valqa g'ayxhya'an, man ciga ġu
alışses iukkan. ġu ilydeşsesxhee, man zak'le eyhe, zak'le
ats'axhxhes. Mane işee ts'erriyna ġu eyxhe, qiygiynar
zi. Mang'vee Boazik'le: «Zı man ciga ileşşenva» eyhe.
5 Boazee eyhen: – ġu man ciga Naomiyke ileşsemee,
mang'une qik'uyne duxayna xhunaşşe Moavğançena
Rutur hee'es yikkan. Qiyğa şos dix ixhayng'a, man
ciga qik'uyng'une xizanıs axvecenva. **6** Xınee eyhen:
– Məxüdxheene, zasse man ciga alışses əxəs deş. Zi
man ciga alışvee, man yizde ts'erriyne xhunaşşeykene
uşaxaaşıs hixharas deş. Zasse man ciga alışses əxə deşud,
ğucad alışvee Yugda eyxhe. **7** Avaala Izrailil sa kar
alışsu-massa huvuynemee, sa kar badal hı'bynemee,
insanee g'elilin g'ellin g'ayşu mansang'usqa qele ixha.
Man ədat, şı iş yəqqı'lqa gyuvxhunava eyhen ixha. **8**

Xınee Boazık'le eyhen: – Ğucab alivše. Qiyğad mang'vee cune g'elilin g'ellin g'eşše. **9** Boazee ağsaqqalaaşık'leyiy gırğine cəma'ətik'le eyhen: – Şu g'iyna şahadar vobınbı, zi Elimexike, Kilyonike, Maxlonuke axuyn gırğın Naomiyke illeşen. **10** Qik'uyng'un do cune cigabışıl axvecenva, cune xınıbışde yı'q'neençe, cune şahareençe hımaykalcenva, Maxlon qık'u ayxuna cuna xhunaşşe, Moavğançena Rut zi zas hee'e. Şunab g'iyna şahadar vobınbı! **11** Akkabisqa sabıyne insanaaşeyiy ağsaqqalaşa eyhen: – Şi şahadar vob. Hasre Rəbbəe yiğne akkalqa qööna zayıfar Raahileykiy Leayk akarna hee'ecen. Manbiše Yaaq'ubus geeb uşaxar vuxu. Ğu Efratbışde yı'q'ne karnana ixhe, Bet-Lexemılıd yiğin do ats'axhxhecen. **12** Hasre Rəbbəe mane mek'vne zayıfee vas vuxasin uşaxar Peresna xizan xhinne qıvaats'ina hee'ecen. (Peres Tamarıs Yahudaykeniy ixha.) **13** Boazee Rut hee'e, Rutuke mang'us xhunaşşe yeexhe. Boaz Rutuka g'alirxhumee mana vuxhnee eexva. Rəbbəe manbışis uşax hele. Rutee dix uxooxa. **14** Yadaaşə Naomiyk'le eyhe ixha: – Rəbbis şukur vuxhena, Mang'vee g'iyna vas, ġu gatt'iyxhan hee'esda neva huvu. Hasre mang'un do İzrailvolle ats'axhxhecen! **15** Mang'vee ġu mek'v qee'es, q'əsvalee vaqa ilyakkas. Mana vas yighne dixile yugne, ġu yikkanne sossee uxuva. **16** Naomee uşax xhilibışeeqa alyaat'u, man iykar ha'a, mang'uqa ileeka yixha. **17** Maane hiqiy-allane yadaaşə eyhe ixha: – Naomiyinemee dix ixha. Mang'un do Oved giyxhe. Mana Davud peygamberne dekkına, Yesseyna dek ixha. **18** İna Peresna nasıl vob: Peresike Xetsron g'arayle. **19** Xetsronike Ram g'arayle. Ramike Amminadav g'arayle.

20 Amminadavıke Naxşon g'arayle. Naxşoniker Salmon g'arayle. **21** Salmoniker Boaz g'arayle. Boaziker Oved g'arayle. **22** Ovediker Yessey g'arayle. Yesseyiker Davud peyğambar g'arayle.

1 Şamuelin

1 Efrayimne suvabınane cigee, Rama eyhene şaharee
Elkanava adamiy eyxhe ixha. Mana İyeroxamna dix ixha.
İyeroxamur Elihuyna dix ixha, Elihur Toxuyna dix ixha,
Toxur Tsufayna dix ixha. Tsufiy cuke g'abiynbı Efrayimne
nasılına cigabışee aaxva vuxha. **2** Elkanika Xannayiy
Peninna donan q'öyre xhunaşşer vuxha. Peninnayka
uşaxar vobunbınıy, Xannaysmeuşaxar vooxhe deşdiy.
3 Seniys mana insan cune şahareençe qıgeç'u, hayk'an
ixhana Şilo eyhene şahareeqa Xəəne G'oşunbışde Rəbbis
i'bəədat hı'l, q'urbanbı alylya'asva. Mane gahil Xofniyyiy
Pinxas Rəbbin kaahinarniy vob. Manbı Eliyn dixbı vuxha.
4 Elkanee q'urban ablyaa'ane yiğil cune xhunaşşey
Peninnays, məng'i'ne dixbışdeyiy yişbişde gırging'us
q'urbanna pay hoolenaniy. **5** Xannaysme mang'vee
q'öble pay hoole vuxha. Rəbbe məng'i's uşax hidele
ixheeyid, Elkanays mana geerniyxhe yikkiykanna. **6**
Xannayne q'əyeeme, Rəbbe məng'i's uşax hideleva
məng'i'lqa cuvabbı ayhe, demalqa giyxhe yixha. **7** Senbı
inəxüd i'lğəə ixha. Xanna, misa Rəbbine xaaqa hark'inee,
məng'i'ne q'əyee məng'i'lqa cuvabbı ayhe ixha. Xanna
man eyhenbı g'ayxhi, geeşe yixha, karid məng'ee otxhan
ixha deş. **8** Məng'i'ne adamee, Elkanee, məng'i'k'le
eyhe ixha: – Xanna, nya'a geeşe? Nya'a kar udyotxhan?
Nya'a yiğin yik' gyotxhan? Nya'a, zi yiğnemee yits'ne
duxayle hexxana dişde vor? **9** Manbişə Şilo eyhene
şaharee otxhun-ulyodğuyle qiyğɑ, Xanna g'elilqa siğeetsa.
Kaahin Eliyir, Rəbbine xaane akkabisne gyu'ur eyxhe.
10 Yik' gyotxhan-gyotxhan Xannee Rəbbis hülörəxə

düə haa'a vuxha. **11** Məng'ee Rəbbis miz k'yav'u, inəxüd cuvab hele: – Xəəna G'oşunbişda Rəbb, Vak'lecab Yiğne bendelqa abına ver g'oocena. Vasse, zi Yiğna bende yik'el hidirxinee, zas sa dix huvee, zınar mana gırgıne gahbışis Vas heles. Mana Rəbbis g'assirva, mang'una vuk'ul mısacab gyapxhas deş. **12** Xannee Rəbbis xılıyna düə haa'a vuxha, Eliyir gyu'ur məng'i'ne ghalika ilyakka ixha. **13** Xannee yik'eençe düə haa'ava, məng'i'n saccu għalycad i'giykar eyxhe, ses g'iyxhe eyxhe deş. Eliysqa məxi'd qayle, məng'ee ulyodġuniyhan vod. **14** Mançil-allad mang'vee eyhen: – Ĝu mīsilqameene ulyoġas? Mançikana g'alepçe, valqa qeera! **15** Xannee eyhen: – Yizda xərna, yizin yik' gyotxhan ixhayke, zi Rəbbis yizin yik' q'əra qa'a. Zi çaxiriyy p'iyva deş ulyodğu. **16** Vasqa məxüd qimaylecen, zi abır deşda zəiyfaniyhan. Zalqa xəbna ver abiva, yizin yik' gyotxhanva, zi düə məxi'b hav'u. **17** Eliyee alidghiniy qele: – Yugna yəq vuxhena. İzrailyne Allahee, ġu heqqiyn vas helesin. **18** Xannee: «Ğu zaqa, yiğne bendeyqa, yugra eyxheva» uvhu, sark'il cene yəqqi'n ark'in kar oyxhan. Mançile qiyğa məng'ee aq'va qa'a deş. **19** Qinne yiğil manbı miç'eeb çakba oza qeepxha, Rəbbis i'bəədat hi' Ramayeene, cone xaaqa, siviyk'al. Elkana cune xhunaşseyka Xannayka g'ilexha, Rəbbeeyid məng'is ikkanan ha'an. **20** Sabara gah ilgevç'yle qiyga Xanna vuxhne ayxu sa dix uxooxa. Məng'ee «Mana Rəbbike heqqiva» uvhu, mang'un do Samuel (Allahık'le g'ayxhi) giyxhe. **21** Elkanayiy cuna xizan, Rəbbis senis ablyaa'ana q'urban ablyaa'asvayi Rəbbis huvuyn cuvab aqqasva, Şiloyeeqa havayk'an. **22**

Xannamee mang'uka hiyek'an deş. Məng'ee adamiyk'le eyhen: – Nebeluğ gyarğılıhyle qiyğa, zi mana Şiloyeeqa Rəbbis heles ikkees. Mana gırgıne gahbişis maa axvas. **23** Elkaneeyid eyhen: – Vas ıkkanaxüd he'e, mana gyarğıl ç'əvxhesmee xaa giyre. Hasre Rəbbeeyid Vuce huvuyn cuvab aqqecen. Mana, dix gyarğıl ç'əvxhesmee, cuka xaa eexva. **24** Uşax gyarğılmee, Xannee xhebne seniyna conga, sa urvanna maşuk', sa tuluğud çaxiren alyaat'u, Rəbbine Şiloyeene xaaqa hiyek'an. Mane gahil uşax k'ilda ixha. **25** Conga gyuvk'iyle qiyğa, Xannee uşaxıd alyaat'u Eliysqa arı, **26** mang'uk'le eyhen: – Yizda xərna, yiğne canalqan k'in ixhen, inyaa, yiğne k'ane ulyorzu Rəbbis düə haa'ana şena zəiyfa, ziniy vor. **27** Zi ine uşaxnemeeniy düə haa'a, Rəbbee zi heqqıyn, zas huvuyn. **28** Həşde zi mana Rəbbis hele. I'mi'rvollete mana Rəbbina ixheskan. Manbişə maa'ad Rəbbis i'bəədat ha'a.

2 Xannee inəxüb düə haa'a: – Rəbbee yizin yik' şad hi'i, Rəbbee zas xəbna guc huvu. Zi şad yeexhe, Ğu zi g'attiyxhaney'il-allá. Zi həşde yizde duşmanaaşile əqəna ha'a. **2** Rəbbik akarna q'ör'esda məxrına muq'addasna deşda, Ya Rəbb, Ğu sa vorna! Yişda Allah xhinnena şí havaacena merna deşda! **3** Şucab şu ç'ak'iba vukkiy ç'əv he'e! Hexxan cuvabbi ghaleençe g'imekka! Saccu Rəbb gırgın ats'ana Allah vor, Mang'vee gyoodakke insanaaşın işbi. **4** İgidyaasin vukbı hayq'var, Guç deşinbışismee guç qavayle. **5** Şenke avts'u iviykaranbişə Həşde gineynemee iş t'abal haa'a, Missinbib həşde avts'u iviykar. Uşax dexheng'ee yighiye uxu, Geed uşaxaarnanar yiccar ayxu. **6** Rəbbee insanıs i'mi'rrib hoolena, Vuceeyib

alyabat'ana, Mang'veecarır nyuq'vneeqa k'yaraççena,
Vucecarır alqayhena. (**Sheol h7585**) 7 Rəbbebee insanı kar
helenid, g'esşenid. Mang'vee insan axtır qa'ana, uleker
gyayhena. 8 Rəbbebee mi'q'eenə kar deşda g'elil qa'ana,
Qıvaats'ıynbışka sacigeeyir gya'ana. Mang'vee dyunyecad
aqqi. 9 Cuna yəq' avquynbı Mang'vee havaacenbı,
Pisınbib miç'axiyvalee avgales, Manbışdeğun manbışis
kumag ha'as deş. 10 Culqa g'elil qeepxhaynbı Rəbbebee
oot'al-ooxal haa'asınbı, Manbışılqa xəybı g'əhətqə'əs.
Rəbbebee dyunyeyscad məhkama alğahas! Mang'vee Vucee
g'əyxı'yne paççahıs guc hoole, Mana axtı qa'a. 11 Qiyğa
Elkana cune Ramayeene xaaqa siyk'al. K'ınna Şamuelymee
kaahin Eliyne k'ane Rəbbis k'ılıvvalla haa'a axva. 12 Eliyn
dixbı geeb karai'dəən insanar vuxha. Manbışe Rəbbir
qızara'a ixha deş, 13 kaahiniyvallab karaəəba haa'a vuxha
deş. Şavaamecab q'urban ablyav'u, çuru qoyxharang'a,
kaahinna nukar xile xhebne silinane yabayka hiyxhar
ixha. 14 Mang'vee man yaba çurunane k'umk'umeeqa,
lyagameeqa, tavasareeqa, g'abeeqa, nyaqa ixhay hiyxə
ixha. Yabalqa qadiyn gırgın mang'vee kaahinis alyaat'a
ixha. Məxiid manbışe, Şilo eyhene cigeeqa İzrailybışe
adiyne gırgıne q'urbanne çurunukcad ha'a ixha. 15
Man k'ıldanan xhinne, q'urbanın adın ma' gyoxhxhan
ha'asse, kaahinna nukar arı, q'urban ablyaa'ane insanık'le
eyhe ixha: – Kaahinis ç'əra qa'asın çuru hele. Mang'vee
vake qotxhuruyn çuru alyaat'as deş, mang'us çigın çuru
hele. 16 Q'urban ablyaa'ang'vee: «Hasre ts'etta ma'
gyoxhxhan ha'as, qiyğa vas nenayiy pay vukkan manab
alept'eva» – uvhumee, nukaree: «De'əs, həşde qavaleva,

qudyoolexheeyib gucuka alyapt'asvaniyxheva» – cuvab qelen. **17** Rəbbine ögiyl mane mek'vunbışda, Eliyne dixbışda, binah geeb xəbnaniy vob. Manbişə Rəbbis adiynçis hi'rmat haa'a vuxha deş. **18** K'inne Şamueleemee katanike hi'iyn ileyliğ givatxin, Rəbbine ögil k'ilyvalla haa'a vuxha. **19** Yedee seniysin Şamuelisin k'imin p'laş iyxhva ixha. Dek seniysda q'urbanana Şilo eyhene cigeeqa i'qqəmee, yicir man p'laş alyaat'u ayreele yixha. **20** Kaahin Eliyeeme, Elkanaysiy mang'une xhunaşşeyss xayirdüə huvu, eyhe ixha: – Hasre Rəbbe vas ine yiğne xhunaşşeyke, yicee heqqı Rəbbis huvuyne uşaxıl-allı, mebın uşaxar hevlecen. Mançile qiyğa manbı cone xaaqa siviyk'al vuxha. **21** Rəbbe Xannays yugvalla hav'u, məng'i's Rəbbe mançile qiyğa xhebiyre dixiy q'öyrer yiş heele. K'inna Şamuelymee Rəbbine ögil xər qexhe eyxhe. **22** Eli geer q'əs qıxha eyxhe. Mang'uk'le dixbışe izrailybışik ha'anbıd, Allahne muq'addasne çadırne ghalee iş haa'ane yadaaşika manbı g'alyabak'avad g'ayxhinniy. **23** Eliye manbışık'le eyhen: – Şu ha'an hucoone? Zak'le gırgıne insanaaşikecad, şu ha'ane karai'dəane işbışdecad hək'ee g'iyxhe. **24** Yızın dixbı, vuşun ç'əvi! Zak'le Rəbbine milletike g'avxhuna mana xabar yugna deşub. **25** Sa insanee menne insanne ögee binah hav'ee, mang'ul-allı mering'vee Allahıs düə haa'as vooxhe. İnsanee Rəbbis pisin he'eene, şavussene mang'ul-allı düə haa'as vəəxə? Rəbbe manbı gyapt'as vuxhayke, manbişə dekkil k'ırıcad iliyxhe ixha deş. **26** K'inna Şamuelymee xər qexhe ixha. Mana Rəbbisir insanaaşısır geer ikkan ixha. **27** Mane gahil sa Allahna insan Eliysqa arı, mang'uk'le

eyhen: – Rəbbəe inəxüdud eyhe: «Yığna dekkiy cuna
nasıl Misirnang'a, fironne xalq'ıs nukariyvalla haa'ang'a,
nya'a, Zı manbışıs dyagu dişdiy? **28** İzrailyne gırgına
nasılbişde yi'q'neençe yiğne dekkina nasıl Zı Zas kaahinar
vuxhecenga g'əvxü. Zı manbışık'le uvhuynniy, Zas
q'urbanbı alle'e, ətirbı gyooxhan he'e, Yizde ögeeyib
ileyliğ qı'lı iviykre. İzrailybiše adıyn gırgın q'urbanbı Zı
yiğne dekkine xizanısnıy huvu. **29** Nya'a şu nişil-allane
Yizde xaaqa Zasva Zı əmr hav'u allya'an q'urbanbiyyi Zas
ikkeekan karbı g'eliqqa hele? Nişil-allane ġu yiğin dixbı
Zale ooqa avqaaqqa? Şu Yizde milletin izrailin, Zas adıyne
karbışın inekke yugun cigabı otxhun kokeebaxhenbı.» **30**
Mançıl-allad İzrailyne Allahee Rəbbəe invavud eyhe: «Zı
şenke cuvabniy huvu, yiğneyiy yiğne dekkine xizanın Zas
gırgına gahbişılıycab g'ullux haa'asva.» Həşdemee Rəbbəe
eyhe vod: «De'esz, Zı məxüd ha'as deş. Zı şavaayiy axtı qa'a,
Zı mana axtı qa'as. Şavaayiy Zı g'eliqqa huvu, Zı məxrına
uleke alışses. **31** Gah qavaalesda, Zı yiğne xizanneb
xilençe guc g'avşesda. Yiğne xizanıkene şavaacabib xiliyna
i'mı'r haa'as deş. **32** Vak'le Yizde xaalqa ablesda ver
g'avcesda. Yic izrailik'le yugun yiğbı g'ece ixheeyid, yiğne
xizanıkene şavaacab xiliyna i'mı'r haa'as deş. **33** Zı yiğne
xizanınbı Zas q'urbanbı allya'ane cigaysse gırgınbı deş
g'ee'epşes. Manbışın ulepplı naġın gyatsts'ı, yik'bıd ik'arın
aqqı ixhes. Yiğne xizaneençene gırgıng'veecab cit'ana
i'mı'r hav'u hapt'as. **34** Yiğne q'öne duxayne, Xofniyyiy
Pinxasne, vuk'lelqa qalesin yiğnemee işaarat ixhes: manbı
sa yiğıl, sacigee hapt'as. **35** Zımee, Zas ıkkananbıyyi Yizde
yik'eedinbı gırgına gahbişil ha'ana, Zasda sa yugna kaahin

g'əxəs. Zi mang'una xizan havaacesda, mang'veeyib
Zi g'əyxi'yne paçkahne ögil k'ilyvalla haa'as. **36** Yiğne
xizanıke üç'übba avxuynbimee, sa sık'ının nuk'rayiy giney
heqqasva mang'usqa abi, mang'une ögil k'yoozarasınbi,
„hucoona ixhes, sa ghalene gineynemee, zas nena vuxhay
kaahinaaşına iş hevleva“».

3 Mek'vne Şamuelee, Eliyne k'anə Rəbbis k'ilyvalla ha'a
vuxha. Mane gahbışil Rəbbin cuvabıy gyaguybı zarada-
zarada eyxhenbı deşdiy. **2** Sa xəmde Eliy cune tyulee
g'alirxhu ixha. Mang'une uleppişik'le yugda g'ece ixha
deş. **3** Şamuelymee Rəbbine xaa g'alirxhu eyxhe. Allahna
q'utyeb mane xaa vuxha. Maana Allahna bazırıb k'əpq'i'
vuxha deş. **4** Rəbbee Şamuelilqa ona'a, mang'veeyir
«inyaa vorva» alidghiniy qele. **5** Qiyğar Eliyne k'anyaqa
g'adarxhun «Zalqa onu'iynne, zi inyaa vorva» uvhu.
Eliyemee «Zi onu'u deş, hoora g'alixheva» eyhe. Şamuelir
ark'in g'ilexhana. **6** Rəbbee «Şamuelyva» meed ona'an.
Şamuel meer oza qıxha Eliyne k'anyaqa ark'in «Zalqa
onu'iynne? Zi inyaa vorva!» eyhe. Eliyee «Zi onu'u deş.
Dix, hoora g'alixheva» alidghiniy qele. **7** Şamuelik'le
manke Rəbb ats'a deşdiy, Rəbbee mang'us cuvabid aaqi
deşdiy. **8** Rəbbee xhebe'es Şamuelilqa onu'umee, mana
tyuleençe suğotsu Eliyne k'anyaqa ark'in, eyhen: – Ğu
zalqa onu'uva, zi inyaa vor. Manke Eliylqa hiyxharan,
mek'vne Şamuelilqa onu'una Rəbb ixhava. **9** Mancıl-allad
Şamuelik'le eyhen: – Hoora g'alixhe, meed valqa one'ee,
inaxüd eyhe: «Yuşan he'e, ya Rəbb, Yiğne g'ulee k'iri
iliyxhe vod.» Şamuelir ark'in cune tyuleqa k'eç'ena. **10**
Rəbb arı maa'ar ulyorzul şene ögiylin xhinne «Şamuel!

Şamuelyva!» ona'anan. Şamuelee eyhen: – Yuşan he'e, ya Rəbb, Yiğne g'ulee k'ırı iliyxhe vod. **11** Rəbbee Şamuelik'le inəxüd eyhe: – Zı Izrailil məxbına iş g'avces, g'ayxhiyng'un k'ırı g'avayghas. **12** Mane yiğıl, Eliyne xizanne hək'ee uvhuyn gırgın, Zı qomançe k'anyaqqamee ha'asın. **13** Zı cuk'le uvhunniy, cuk'le ats'ane bınahbışıl-alla Zı cune xizanıs gırgıne gahbışıda cazaə hevles. Mang'une dixbişə Zı g'eliqqa huvu. Eliyeemee manbışın ögү ı'xi' deş. **14** Zı mançıl-allad Eliyne xizanıs k'inniy g'assır: Eliyne xizanne bınahile q'urbanıkayıy menne-menne ikekkane karbışıka ilyheç'es deş. **15** Şamuel miç'eerilqamee g'ilexhana, qiyğar oza qıxha Rəbbine xaan akkabı aaqa. Mana cus Allahee gyagu'iyn kar Eliysyuşan ha'as qəyq'ənna. **16** Eliyeemee mang'ulqa onu'u eyhen: – Şamuel, yizda dix. Şamueleyid «Zı inyaa vorva» mang'us alidghiniy qele. **17** Eliyee mang'uke qiyghanan: – Rəbbee vak'le hucoovana uvhu? Hucoona ixhes, man zale dyugul hima'a. Allahee vak'le uvhuynçin, ğu zale saxheeyid dyugul he'ee, hasre Mang'vee vak divan qaqqecen. **18** Şamuelee mang'us gırgınyuşan ha'an, vuçjud dyugul ha'a deş. Eliyeeme eyhen: – Mana Rəbb vorna, hasre Cus nəxüdiy ıkkan həməxüdud he'ecen. **19** Şamuel xər qexhe. Rəbb mang'uka ixha, Rəbbee Şamuelik'le uvhuyn gırgın kar eyxhen. **20** Rəbbee Şamuelike hək'erar peyğambar hı'iy, gırgına Izrailik'lecad Danile Beer-Şevalqamee ats'axhxhen. **21** Rəbb meer Şiloyee gyagva giyğal. Mang'vee Cune cuvabıkə Vucecar Vuc Şamuelik'le hagva.

4 Şamuelin cuvab gırgına izrailis ixha. Mane gahıl izrailyibi, Filistinaaşika saç'ivkasva qığeebaç'e. Izrailybişə

con çadırkı Even-Ezeree, Filistinnaşeme Afeqee giyxə.
2 Filistinarib İzrailybışika saç'ivkasva giviyk'ananbı.
Mane dəv'ee Filistinar İzrailyaaşile ǵameebaxhenbı.
Maa'ar İzrailyaaşike yoq'ud aazır insan qek'a. 3
Millet çadırkı gi'xi'yne cigeeqa siyk'almee, İzrailyne
ağsaqqalaaşe sana-sang'uke qiyghanan: – Nya'asdiyhan
Rəbbəe şı g'iyna Filistinnaşis avub avxav'u? Qudoora,
Rəbbika mugaavilenana q'utye Şiloyeençe şasqa qavaales.
Hasre mana şaka vuxhecen, şinab duşmanaaşine
xilençe g'attivxhan hee'ecen. 4 Milletin Şiloyeeqa
insanar g'uxoole. Manbişə Rəbbika mugaavilenana
q'utye qavayle. (Mane q'utye oo keruvar ixha. Mane
keruvaşa Xəəne G'oşunbışde Rəbbina taxt avqu
vuxha.) Eliyna q'öyre dix, Xofniyyi Pinxasib, Allahika
mugaavilenana q'utyeeyne k'anə vooxhe. 5 Rəbbika
mugaavilenana q'utye co çadırkı g'i'xi'yne cigeeqa
qabı hipxhirmee, İzrailybışə məxdin ç'ak'in ts'irbı ha'a,
mançike dyunye i'giykar. 6 Filistinnaşik'le maana ts'ir
g'avxhumee, eyhen: – Cühüt'yarnane cigeena mana ts'ir
nəxbınaniyhan? Manbinane çadırbışeeqa Rəbbina q'utye
qabıva ats'axhxamee, 7 Filistinar qəpq'i'n eyhen: –
Çadırbışeeqa allahaarib abi, şalqa ver ables! Həşdilqamee
məxdin kar ixhayncad deşdiy. 8 Şalqa ver ables! Şavaane
şı Mane gucnane allahaşaşine xilençe g'attivxhanaa'as?
Sahree, Misirbışde vuk'lelqa cos ıkkanan verbi exan
allahar inbı vob. 9 Filistinar, yik'eka vuxhe, qı'məəq'ən!
Desxheene, cühüt'yar vuşun həmbalar vuxhaynbı xhinne,
şunab manbişin həmbalar vuxhes. Adameer xhinne
vuxhe, saç'uvke! 10 Filistinar yugba saç'uvku, İzrailybı

avub avxu, cone çadirbişeeqa heebaxa. Mane yiğil geed xəppa insanar hapt'ı. İzrailybışda maa'ar xhebts'al aazır insan qik'u. **11** Allahna q'utye xilelqa alğaaha, Eliyna q'öyursana dix Xofniyyi Pinxsasib maa'ab habat'anbı. **12** Mane yiğilycar Benyaminne nasilena sa insan dəv'eençe hixu Şiloyeeqa qarayle. Mang'vee culyun tanalinbı qıtaxxi'ı, vuk'lelqab colqa ver abıva nyaq'v k'yaa'a. **13** Mana qööne gahıl, Eliy yəqqı'ne müglek gyu'ur ilyakka ixha. Mang'un Allahne q'utyeyneme yik' əə ixha. Mana insan şahareeqa ikkeç'u cok ixhaynbı yuşan hi'imée, şaharike ts'ir g'oottal. **14** Eliyk'le man ses g'ayxhımee, «Mana nəxbına ts'irneva?» mang'vee qiyghanan. Mana insan zaara Eliysqa qarı, mang'us gırgın yuşan ha'an. **15** Mane gahıl Eliyqa yüks'əle molyulle sen eyxhe, mang'un uleppid aqqı ixha, vuçjud g'ece ixha deş. **16** Mane insanee Eliyk'le eyhen: – Zı dəv'ənane cigeençe qöö vor. Dəv'eençe zı g'iyna hixu. Eliyee qiyghanan: – Dix, hucoon ixha? **17** Mana xabar abiyye insanee eyhen: – İzrailybı Filistinaşde ögiyle heepxiynbı, geeb insanar hapt'ı. Yiğin dixbı Xofniyyi Pinxsas q'öyursana hapt'ıynbı. Allahna q'utyebe şenbişde xılıyaqa ilğevç'u. **18** Mana insan Allahne q'utyeyne hak'ee yuşan ha'amée, Eliy şaharne akkabisne gyu'urne cigeençe yi'q'elqa hi'gəykar. Mana q'əsrayıy yi'q'ra ixhayke, mang'una gardan hapq'ır qek'ana. Mana yoqts'al senna İzrailybışda haakim ixha. **19** Eliyna sos, Pinxsasna xhunaşşe vuxhne yixha. Məng'ı'na uxasda gahib qabı hıpxırnıy vob. Allahna q'utye mebinbişde xılıyaqa ilğevç'u, abbatteyi adamiybı hapt'ıynbıva məng'ı'k'le g'ayxhımee, məng'ı's sayangada ik'arbı qayle, məng'ee

k'yorzul uxooxan. **20** Mana qeek'ang'a, məng'i's kumag
ha'ane zəiyfabışe eyhen: – Qi'meeq'ən, vas dix ıxha.
Məng'ee şavuscad alidghınıyid qele deş, nişikacarır sark'il
ileeka deş. **21** Məng'ee «Nur İzrailike apk'innava» uvhu,
uşaxın do īkavod (nur deşda) giyxhe. Məxüd məng'ee
Allahna q'utye mering'une xilyaqa İlgevç'uva, abbatteyi
adamiyb hapt'iva ha'a. **22** Məng'eecad meed eyhen: –
Allahna q'utye mering'une xilyaqa İlgevç'uva İzrailike
nurub apk'inna.

5 Filiştinaaşe Allahna q'utye cone xilyaqa alğavhu, mana
Even-Ezerğançe Aşdod eyhene şahareeqa quvkekka.
2 Allahna q'utye Dagonna byutynane xaaqa quvku,
mang'une byuttyune k'anyaqa giviyxhe. **3** Qinne yiğil
miç'eeb Aşdodğançenbı oza qeepxhayng'a, Dagonna
byuty Rəbbine q'utyeyne ögil aq'vakkena quvxha g'ooce.
Manbişe Dagonun byuty alyaat'u, cine cigeeqa giyxhe.
4 Qinne yiğil miç'eeb manbı oza qeepxhayng'a, meebs
Dagonna byuty Rəbbine q'utyeyne ögil aq'vakkena quvxha
g'ooce. İne yəqqees, Dagonna vuk'uliy q'öyudsana xıl
gyatxhı akkayne ghaleeqa gixhxhı eyxhe. Mang'un
saccu candakcad axu eyxhe. **5** Mançıl-allad g'iyniyne
yiğılqamee Dagonne kaahinaaşed, Aşdodeene Dagonne
xaaqa vüqqənbışed akkayne ghaleeqa g'el giyxhe
deş. **6** Rəbbin xıl Aşdodğançenbışde oo yi'q' qexhe.
Manbişilqayıy hiqiy-allanbişilqa verbı allya'a, tanbişik
firar qığ'a. **7** Aşdodğançenbışik'le eyxhenbı g'acumee,
eyhen: – izrailyne Allahna q'utye inyaa, şasnee vuxhes
vukkan deş, Mang'un xıl şaliy yişde allahne Dagonne oo
yi'q' qıxha. **8** Manbişe gırğın Filiştinaaşın ç'ak'ınbı sav'u,

manbışike qiyghanan: – İzrailyne Allahne q'utyeyp şı hucoona ha'as? Filistinaaşine ç'ak'ınbiše eyhen: – Hasre İzrailyne Allahna q'utye Gateeqa quvkeecen. Məxüd ixha İzrailyne Allahna q'utye Gat eyhene şahareeqa quvkekka. **9** Manbiše q'utye Gatqa qabiyle qiyğa Rəbbina xıl mane şaharıl oo yi'q' qooxhe. Mane şahareebin insanar məxüb qəvəyq'ən giviğal, manbişin yik'bı qodasınçil qeedaxhe. Rəbbiे mane şaharın insanar xəring'ule otçu, k'ıning'ulqamee firaşika gyavts'ya'a'. **10** Manbiše mançile qiyğa Allahna q'utye Ekron eyhene şahareeqa g'uxoole. Allahna q'utye Ekronqa qabı hipxirmee, maane insanaaşe ts'irbı ha'a: – Şiyiy yişin millet gyapt'asdemee, manbiše İzrailyne Allahna q'utye şasqa qabi!. **11** Mancıllallab manbiše gırğın Filistinaaşın ç'ak'ınbi sav'u eyhen: – İzrailyne Allahna q'utye yəqqı'l hee'e huvooracen. Hasre şakiniy yişde milletikin mexhecen. Mane şahareebin gırğın insanar məxüb qəvəyq'ən giviğal, manbişin yik'bı qodu-hapt'asınçil qeebaxhe. Rəbbin xıl manbışıl oo geed yi'q'da ixha. **12** Hidyapt'ı üç'übba avxuynbişin tanbi firaşika gyayts'e, mane şahareebinbiše haa'an ts'irarıd xəybışeeqa hiyxhar ixha.

6 Rəbbina q'utye Filistinaaşine cigabışee yighible vazna avxu. **2** Filistinaaşə kaahinariy falika ilyakanbı qopt'ul eyhen: – İne Rəbbine q'utyeyp hucoona ha'as? Şak'le eyhe, şı nəxübiy mana çine cigeeqa savaak'al haa'as? **3** Manbiše eyhen: – İzrailyne Allahna q'utye yi'q'əlqa savaak'al haa'as vukkanxhee, mana q'ərab savaak'al himaa'a. Şu mançinemee, taxesir şolyva Rəbbis pay haa'as vukkan. Mane gahil şunab yug qeepxhesinbı,

Mang'vee şoke nya'asiy xıl ts'ıts'dyaa'avad, ats'axhxhesin.

4 Filiştinaaş qiyghanan: – Şal taxesirva nena payne Rəbbis haa'as vukkan? Kaahinaaşeyiy falika ilyakanbişeyhen: – Filiştinaaşika xhuleyre xərnayiy, hamanimen k'ınəəğəykena firiq q'öv hav'u g'axuvle. Mana ver vuşdecab deş, vuşde ç'ak'ınbişdeb vuk'lelqa qabına.

5 Mançil-alla firaasınıd, vuşda ölka q'əra qaa'ane q'övəəşinid k'opyebi he'e, İzrailyne Allahisib hı'rmat givxhe. Sayid manke, Mang'vee şokeb, vuşde allahaşaşileb, vuşde cigabişileb xıl ts'ıts'aa'a. **6** Misirbişeyiy fironee q'i't'y k'eçquyn xhinne, şunad hima'a. Allah manbişilqa rəhi'm dena qıxhamee, manbişə İzrailybı g'avkkuynbı.

7 Həşdemee sa ts'edin daşk'a hı'i, mançik misacab xamut qidyav'una q'ıkar gyooqa'ana q'öble zer avt'le. Q'ıkarmee mançike curu'u xaaqa qikkee. **8** Rəbbina q'utyeb alyapt'ı daşk'eeqa gyuvxhe, taxesir şolyva Mang'us allesin k'ınəəğəyken karbid mançine k'anene yeşuk'eeqa gixhxhe. Qiyğaled daşk'a yəqqı'l hee'e hooracen. **9** Yı'q'əle saccu ilyaake. Man çine cigeeqa, Bet-Şemeşne suralqa atk'inee, mana ver şalqa ooxuna Rəbb vornava eyhen vodun. Maqa idyapk'ineeme, şak'le ats'axhxhesin, şas i'xi'yn xıl Mang'un deşud. Man çiled-alqa ıxhayn kar vodun. **10** Nəxüdiy uvhu, insanaaş məxiidud ha'an. Q'öble zer qabı daşk'ayk iviyt'al, mançin q'ıkarid xaa g'alya'a. **11** Daşk'eeqa Rəbbine q'utyeyka sacigee, manbişə k'ınəəğəyke hı'iyn q'övərnayaniy firarnana yeşuk giviyxhe. **12** Mançile qiyğa zerbi qotkuda ayk'anabı Bet-Şemeşne suralqa. Manbı sağılqa, solulqa siditk'il, sa yəq avqu, heğə-heğə ayk'anabı. Filiştinaaşın ç'ak'ınbı mançıqab qihna Bet-

Şemeş giviylalne cigeeqamee avayk'anınbı. **13** Mane
gahıl Bet-Şemeşğançenbı suk qiviyşal çolee vooxhe.
Manbı q'utye g'avcu şadeebaxhenbı. **14** Daşk'a Bet-
Şemeşğançene Yeşuayne çoleeqa qadi, sa xənne g'ayeyne
k'anə ulyozaran. İnsanaaşə daşk'a haq'var hı'lı mançike
osbı ha'a. Zerbışiked, Rəbbis gyooxhan haa'ana q'urban
ablyaa'a. **15** Leviyne nasileençene insanaaşə Rəbbina
q'utye, k'ınəəğəyke hı'iyn q'övəriy firar sı'ına yesük'ub
daşk'eençe gyaqqı, sa xənne g'ayel ooqa giyxhe. Mane yiğıl
Bet-Şemeşğançenbışə Rəbbis gyooxhan haa'ane q'urbanile
ğayı, medin q'urbanbid gyaat'anbı. **16** Filiştinaaşine maqa
abiyne xhone xəring'uk'le man g'acu, mane yiğılıycab
Ekronqa siviyk'al. **17** Filiştinaaşə taxsir colyva Aşdod
eyhene şaharne doyule, Gəzzə eyhene şaharne doyule,
Aşkelon eyhene şaharne doyule, Gat eyhene şaharne
doyule, Ekron eyhene şaharne doyule Rəbbis k'ınəəğəyke
hı'iyn firar adayle. **18** K'ınəəğəyke hı'iyn q'övərmee, hiqiy-
alla cabırbişikane şaharbisiy çine hiqiy-allane xivaası
sik'ı adayle. Mane şaharbisiqa xhoyre xərna ixha. Bet-
Şemeşgane Yeşuayne çoleena, Rəbbina q'utye gyuvxhuna
xəbna g'aye giyniyne yiğılqamee avxu vob. **19** Rəbbine
q'utyeeyne aq'a ilyaakıva, Allahee Bet-Şemeşğançenbışə
vuk'lelqa ver ooxa. Rəbbəe manbışda yights'al insan gek'a.
Milletid, Rəbbəe cone vuk'lelqa ooxune verir-alla gesşe
ixha. **20** Bet-Şemeşğançenbışə eyhen: – İne muq'addasne
Allahne, Rəbbine ögil şavusse ulyozaras əxəye? Nyaqane
ina q'utye quvkees? **21** Qiyğa manbışə Kiryat-Yearim
eyhene şaharne milletisqa xabar ana insanar g'axuvu,

eyhen: – Filistinaşa Rəbbina q'utye yr'q'əlqa savaak'al hav'u, able mana quvkee.

7 Kiryat-Yearimne milletin abı Rəbbina q'utye quvkekkana. Manbiše mana tepalyne Avinadavne xaaqa alqavhu, çine k'anyaqar mang'una dix Eleazar ulyozar ha'a. **2** Q'utye Kiryat-Yearimeeqa qabıyne yiğile geeb vaxt ulğooç'e: g'alle sen g'ayts'e. Izrailin milletcad gesse eyxhe, manbiše Rəbb t'abal ha'a ixha. **3** Şamuelee izrailyne milletik'lecad eyhen: – Şu yik'eençe Rəbbilqa siviyk'alxhee, mebin allahar, Aştoret donan byuttyar dağe'e. Vuşun yik'bı Rəbbis hele, saccu Mang'us i'bəədat he'e. Manke Mang'vee şu, Filistinaşine xilençe g'attivxhan haa'asınbı. **4** Mane gahıl Izrailybişee, Ba'aliy Aştoret donan byuttar dağı'lı, saccu Rəbbis i'bəədat ha'a giviyğal. **5** Şamuelee eyhen: – Gırgın izrailybı Mispa eyhene şahareeqa see'e, zi şol-allı Rəbbis miz k'ya'a's. **6** Manbı Mispeeqa sabı, xhyan alqavhu Rəbbine ögilqa k'ya'a. Mane yiğil manbiše sivar aqqı eyhen: – Şı Rəbbine ögil bınah hav'u. Şamuelee Mispee izrailybişis haakimiyvallaniy haa'a. **7** Izrailybı Mispeeqa sabıva Filistinaşık'le g'ayxhimée, manbişin ç'ak'ınbı Izrailybişilqa vüqqə giviyğal. Man g'ayxhiyn Izrailybı qəvəyq'ənanbı. **8** Mançıl-allad manbiše Samuelik'le eyhen: – Şı Filistinaşine xilençe g'attivxhan haa'asdeme, Rəbbilqa, yişde Allahılqa, hınva ehesse, miz k'ee'e. **9** Manke Şamuelee gyooqana urg alyapt'ı, mançike Rəbbis gyooxhan haa'ana q'urban ablyaa'a. Şamuelee izrailynemee Rəbbis miz k'ya'a, Rəbbeeyid mang'us alidghiniy qelen. **10** Şamuelee gyooxhan haa'ana q'urban

ablyaa'amee, Filiştinar Ízraililqa k'yooharasva k'ane qeepxha vooxhe. Rəbbe mane yiğil Filiştinaaşilqa maxüd man xəybı xənne sesika g'əhədəqqə'ə, manbı mançile curaybacab qəpq'i'n Ízrailybışile avub aaxva. **11** Ízrailybı Mispeençe qıgeepç'i, Bet-Qarne cigabişeeqa qabı hivxharasmee, Filiştinaaşiqab qihna gyapk'i, manbı gyabat'a vuxha. **12** Şamuelee sa g'aye alyaptı Mispayneiy Şenne yı'q'neeqa giviyxhe. Qiyğad «Rəbbe şas inyaqamee kumag hı'ıva» uvhu, mane g'ayeyn do Even-Ezer (kumagna g'aye) giyxhe. **13** Maa'ab avub avxuyn Filiştinar sayıb Ízrailyne cigabişeeqa abayle deş. Samuel ıkhaylette, Rəbbin xıl Filiştinaaşil oğa yı'q'da ıxha. **14** Filiştinaaşe, Ekronneyiy Gatıne yı'q'ne aqqıyn Ízrailybışın şaharbıyyiy çine hiqiy-alladın cigabıd Filiştinaaşine xilençe g'ayşu, yı'q'əlqa sak'al ha'a. Ízrailibışdeyiy Emorbışde əree sülyh eyxhe. **15** Şamuelee ı'mi'rvollette Ízrailis haakimiyvalla haa'a. **16** Mana seniys Bet-Elyqa, Gilgaleeqa, Mispeeqa hark'ın maa Ízrailybışis haakimiyvalla haa'a vuxha. **17** Qiyğar mana cune Ramayeene xaaqa siyk'al ıxha. Mançeb mang'vee Ízrailis haakimiyvalla haa'a vuxha. Mang'vee mane cigee, Rəbbis q'urbanbı allya'an cigad ali'in.

8 Samuel q'əs qıxhamee, dixbışike Ízrailis haakimar haa'a. **2** Mang'une ts'erriyne duxayn do Yoel, q'ör'esing'unud Aviya ıxha. Manbişə Beer-Şevee haakimiyvalla haa'a vuxha. **3** Dixbı dekkine yəqqı'n avayk'an deş. Manbı haramne pılıqab qihna gyabak'a, ruşvatbı alyaat'a, qotkuda desin q'aralybı hele ıxha. **4** Gırgın Ízrailin ağsaqqalar Ramayeeqa sabı, Şamuelyne k'anyaqa abi, **5** mang'uk'le eyhen: – Ğu q'əs qıxha, yiğin dixbımee

yiğne yəqqı'n əlyhəə deş. Həşdeme menne milletbışika nəxürnayıy, şasdar həməxürna sa paçah gixhxhe. Şas xəbvalla hee'ecen. **6** Manbişə: «Şasdar sa paçah gixhxhe, mang'vee şas xəbvalla hee'ecenva» uvhuyn'a, Şamuelis manbişə uvhuyn ıkkiykan deş. Mang'vee Rəbbis düə haa'a. **7** Rəbbe Şamuelik'le eyhen: – Milletin eyhene gırğınçıl k'ırı alixhxhe. Manbişə ġu deş, Zı əq'əna qa'a. Manbişis Zı cona Paçah ıxha ıkkan deş. **8** Zı manbı Misirğançə qıgv'uyne yiğile, g'iyniyne yiğlqamee manbişə menne allahaası ı'bəədatbı hı'i. Məxüb manbı Zake əq'əna qeepxha. Zak hı'iyn kar, manbişə həşded vak ha'a. **9** Ğu manbişə eyhençil k'ırı alixhxhiyle qiyğa, ġu manbişılqa yugda hixhar he'e, cos xəbvalla haa'asde paçşahee xəbvalla nəxübiy haa'as. **10** Şamuelee cuke paçah heqqane milletlqa, Rəbbe uvhuyn cuvab hixhar ha'an. **11** Mang'vee eyhen: – Şos xəbvalla haa'asde paçşahee, xəbvalla inəxüb haa'as: mang'vee vuşun dixbı sav'u, quvkeesinbı. Dəv'əyne daşk'abışiliy balkanaaşil cus g'ullux haa'as alikkas. Manbib mang'une daşk'abışde ögee g'adaaxvanas. **12** Manbişde sanbişike aazırıng'us, sanbişikeb xhots'aling'us ç'ak'ınbı haa'as. Mansanbib cun cigabı ezas, şagav sa'as g'axuvles. Avxuynbişisqad silahiy dəv'əyne daşk'abışis kara'alesin karbı ha'as alikkas. **13** Mang'vee vuşun yişba ətirbiiy otxhuniybı ha'as, gineybı qecesva vukkees. **14** Mang'vee vuşun inekke yugun çolbiiy t'imilliğbı, zeytunun bağbı xilençe g'ayşu, cune insanaaşis heles. **15** Mang'vee vuşde sukukeyiy t'imiliye yits'ib'esda pay alyapt'ı, məmuraaşisiy cune insanaaşis hevles. **16** Vuşun g'ular – adamer, yadar –

vuşun mek'vunbı, vuşun əməlerid çikana mang'vee cus
alyaat'as. **17** Vuşde vəq'əbişda yits'ib'esda pay mang'vee
cus alyapt'as, şunab mang'un nukarar vuxhes. **18** Yiğ
qalesin, şu g'əyxı'yne paçahne xileençe, Allahılqa şucad
xleppi aaqas, Mang'vee şu g'attivxhan hee'ecenva.
Rəbbeemee mane gahil şos cuvab qeles deş. **19** Milletismee,
Şamuelyne cuvabil k'ırı alixhxhes diykkın, eyhen: –
De'eş, şal oğa paçah ixha şas ıkkın. **20** Havaasre menne
milletbışis nəxübiy, şasib paçahhee xəvvalla hee'ecen.
Dəv'ə gipxhimeeyib, yişde ögee hooracen. **21** Milletin
eyhen gırgın yik'el aqqı, qiyğale man Şamuelee Rəbbis
yuşan ha'a. **22** Rəbbee Şamuelik'le eyhen: – Manbiş
eyhençil k'ırı alixhxhi, manbışis sa paçah gixhxhe. Manke
Şamuelee Izrailybışık'le «Gırgınbı vuşde şaharbışeqa
savk'leva» eyhe.

9 Benyaminaaşıqa Giş donana sa insan ixha. Mana Avielna
dix ixha. Avielir Tserorna dix ixha. Tserorur Bekoratna
dix ixha. Bekoratır Afiahna dix ixha. Mana Gişva eyhena
insan geer qıvaats'ina ixha. **2** Mane Gişiqar Şaulva
donana sa mek'vna dix ixha. Izrailybışiqa mana xhineena
micagna merna deşdaniy. Mana cune milletinbışde
gırging'ule sa ç'ümna axtıra ixha. **3** Yiğbişde sa yiğil
Şaulyne dekkin Gişin əməler iygval. Gişee duxayk'le
Şauluk'le eyhen: – Oza qixhe, nukaraşaına sayır vaka
alyart'u, əməler t'abal ha'as hak'ne. **4** Manayiy cuna
nukar Efrayimine suvabınane cigee iviykir, mançeb
Şalışa eyhene cigeeqa İlgeebaç'e. Maa'd manbışık'le
əməler iveeke deş. Manbı mançe Şa'alim eyhene cigeeqab
abaylenbı, maayid manbışık'le əmələr iveeke deş. Mançile

qiýga manbı Benyaminaşine cigabişeeqa qavayle, maayid
manbışık'le əməler iveeke deş. **5** Manbı Tsufne cigabişeeqa
qabı hipxhiring'a, Şaulee cukane nukarik'le eyhen:
– Qora savk'alascab, dekkee əməler yik'el hixan hı'i,
həşde yişda haa'a giğalas. **6** Nukareeme mang'uk'le
eyhen: – İne şaharee sa Allahna insan vorna. Mana geer
hi'rmatnana insan vor, mang'vee hucooyiy uvhu, manid
eyxhen. Qoralan maqa vüqqəs, sayid mang'vee şak'le
eyhe, nyaqayiy vüqqəs vukkanva. **7** Şaulee nukarike
qiýghanan: – Sayıb vüqqəs gyapk'ee, mang'us hucoona
ikkee'es? Yişde q'oç'ebişee oxhanasın karid axu deş.
Mane Allahne insanıs ıkkeesin karid şaqqa deşin. Hucoona
şaqqa vod? **8** Nukaree mang'us inəxdin alidghiniy qele: –
Zaqqa sık'ının nuk'ra vod. Zı man Allahne insanıs heles,
mang'veeyib şak'le yəq haagvasda. **9** (Avaala izrailee
Allahee nenvayiy eyheva ats'axhxhesdemee, inəxüd eyhe
ıxha: «Qora, ilyaakang'une k'anyaqa vüqqəs». Mane
gahil peyğambaraasık'le ilyakanbıvaniyxhe eyhen.) **10**
Şauleeme nukarik'le eyhen: – Vüqqəsва eyhexhee, qora
vüqqəs. Məxüd ıxha, manbı Allahna insannane şahareeqa
avayk'an. **11** Manbı tepalyne şahareeqa ı'lqəəmee, yəqqə
manbışisqa xhinelqa vüqqən içər qızaaxa. Manbişə
içeeşike qiýghanan: – İnyaa ilyakkana vornane? **12**
İçeeşə manbışık'le eyhen: – Ho'o, şole ögee vor. Mana
həşde şahareeqa arı, zaraba vuxhe. Milletin g'iyna
q'urbanbı allya'ane cige, q'urbanbı allya'as. **13** Şahareeqa
ikkepç'imee, mana kar oxhanas q'urbanbı allya'ane
cigeeqa ilqeç'essecar t'abal he'e. Mana qidyarı milletin
kar oxhanas deş. Mang'vee q'urbanış xayir-düə huvuyle

qiyǵa qopt'uluynbı kar otxhan giviygäl. Zaraba ilqeeپç'ee, mang'uqab qihna avaaq'arasınbı. **14** Manbı şahareeqa ilqeeپç'imee, manbışisqa Şamuel qızaxxa. Manar tepalyne q'urbanbı allya'ane cigeeqa ı'qqə ıxha. **15** Şaul ayresse sa yiǵna ögee, Rəbbe Şamuelis man ats'axhxhi'i, uvhuynniy: **16** «G'iyqa ine gahbışıl yiǵne k'anyaqa Benyaminaaşine cigabişeençe sa insan g'axiles. Ğu mang'une vuk'lelqa q'ış qadğve. Məxür ġu mang'uke Yizde milletna İzrailyna xərna ha'as. Mang'vee Yızın millet Filistinaaşde xilençe g'attixhan ha'as. Yizde milletne vuk'lelqa qadiyn Zak'le g'acuyn, manbışda ts'irib Zalqa hipxırna». **17** Şamuelik'le Şaul g'acumee, Rəbbe mang'uk'le eyhen: – Zi vak'le uvhuynie inə insanee, Yızın millet aqqas. **18** Şaulee şaharne akkabışisnee ulyorzulyne Şamuelisqa qıxha qiyghanan: – Hucoona ixhes, ilyakang'un xav nyaa ıxhay zak'le hagvelan. **19** Şamuelee, Şauluk'le eyhen: – İlyakkana zi vorna, yizde ögil q'urbanbı gyaat'ane cigeeqa ilqeç'e. Şu g'iyne zaka sacigee kar oxhanas. G'iyqa miç'eedid zi vak'le ats'axhxhes ikkanan uvhu, yəqqi'l ha'asda. **20** Xhebillə yiǵna ögee aguyne əməleeşinab himaa'a, manbı aveyki vod. İzrailyne milletincad yik'bı şavulqayıy sak'i? Nya'a, valqayıy yiǵne dekkine xizanılqa dişene? **21** Şaulee eyhen: – Nya'a, zi İzrailyne nəsilbışde nekke k'iminçeençe, Benyaminne nəsileençəna dişde vor? Nya'a, yizda xizanıb, mane nəsilene xizanışda nekke k'ınna dişde vob? Nişisne ġu zak'le manva eyhe? **22** Şamuelee, Şaulıy mang'una nukar gozeeqa qabı, qopt'ulne xhebts'alilqa ələəne insanne q'oma gyaa'a. **23** Şamuelee otxhuniy ha'ang'uk'le eyhen: – Zi vasqa curayda gixhxheva quvuyn çuru qale!

24 Otxhuniy ha'ang'vee guvu qadı, Şaulne ögilqa giyxhe. Şamuelee eyhen: – İna vasva curav'unan pay vob. Oxhne, in yiğnimeeniy curu'u, qopt'ulne mihmanaaşika sacigee ġu oxhnecenga. Mane yiğil Şaullee, Şamuelika sacigee kar oyxhan. **25** Manbı q'urbanbı allya'ane cigeençe şahareeqa geepç'imée, Şamuelee Şaulika gaf cune xaane daxal haa'a. **26** Manbı miç'eeb oza qeebaxhenbi. Çakdacad, Şamuelee daxalyne Şaululqa onu'u eyhen: – Oza qixhe, zi ġu yəqqi'l arçes. Manar oza qıxha, Şamuelika sacigee xaançe g'aqa qıgeç'e. **27** Manbı şaharne mıgleqqa geepç'imée, Şamuelee Şauluk'le eyhen: – Nukarık'le eyhe, şale ögee hooracen. Nukarır ilgeç'ena ögilqa. Şamueleecad meed eyhen: – Ĝu ulyozre, zi valqa Allahın cuvab hixhar ha'as.

10 Şamuelee zeytunun q'ışnan g'ab alyaat'u, Şaulne vuk'lelqa k'yı'i, mang'us ubba hi'i eyhen: – Rəbbəe zak'le valqa q'ış qadğveva uvhu, məxür ġu Izrailyna, Cune milletna, xərna hı'i. **2** G'iyna ġu zake curxhayle qiyğa, Benyaminaaşine cigabişee, Tselytsax eyhene şahareene Raahileyne nyuq'vnesne vasqa q'öyre insan qızaaxas. Manbişə vak'le eyhesin: «Ĝu t'abala'asva hark'iniyn əməler aveykıynbi. Yiğne dekkisse əməler yik'el hitxin, həşde yiğna haa'a girğıl: „Yizde duxayk hucooniyxan ixha?» **3** Mançer ġu Tavoreene mi'qəne yivusqa qales. Maa'ab vasqa xhebiyre Bet-Eleeqa Allahis i'bəədatis vüqəən adamer qızaaxas. Manbişə sang'usnee xheyible misva, mansang'usnee xheyible giney, xhebir'esing'usneeme sa tuluğ çaxiren ixhes. **4** Manbişə vas salam huvu, q'öble giney hevles. Ĝunad alyaat'asınbi. **5** Mançile qiyğa ġu əlyhəəsda Allahne

Givea ehene şahareeqa, maa'ab Filistinaaşın eskerar vuxhes. Şahareeqa ikkəəmee, vasqa q'urbanbı allya'ane cigeençe gəən peyğambarar qızaaxas. Manbişə maa'ab arfa, dyaf, zurna, lira əlüvxəs. Coyib peyğambariyvalla haa'as. **6** Manke Rəbbin Rı'h valqa giç'es, ənab manbışika sacigee peyğambariyvalla haa'as. Vake maa sa mernacar insan qıxhes. **7** Man gırgın əlaamatbı ixhamee, əu ha'asın kar he'e. Allahır vaka ixhes. **8** Zale ögee Gilgaleeqa giç'e. Zınar gyoxhxhan ha'an q'urbanbıyy medin q'urbanbı allya'asva maqa giç'es. Zi maqa qalesmee, yighthille yiğna maa'ar axve. Zi vak'le hucooyiy ha'as ikanva eyhesmee, vuççud hıma'a. **9** Şaul Şamuelisse xaaqa sak'imee, Allahee mang'un yik' badal ha'a. Man gırgın əlaamatbıd mane yiğılıycad eyxhe. **10** Manbı Giveayeeqa qabimée, manbışisqa peyğambarar qızaaxa. Maa'ad Allahın Rı'h Şaululqa geç'e, Şaulleeyib manbışika sacigee peyğambariyvalla haa'a giyğal. **11** Mana şenkecar ats'anbışık'le, mang'vee peyğambariyvalla haa'a g'avcumee, sana-sang'uk'le eyhen: – Gişine duxayk hucooniyxan ixha? Nya'a, Şaulur peyğambaraaşınane vor? **12** Maa eyxhene insanaaşine sang'vee eyhen: – İlyakende, manbışın dekkar sa nəxbincab insanaare? Mankiyle axuyn vod: «Şaulukerne peyğambar ixha?» eyhen. **13** Şaullee peyğambariyvalla hav'ule qiyğa, q'urbanbı allya'ane cigeeqa ilqec'u. **14** Şaulne emisee, mang'ukeiy mang'une nukarike qiyghanan: – Nyaqaniy hapk'in? Şaullee eyhen: – Əməler t'abal ha'asniy hapk'in, ivdeeke g'acumee, Şamuelyne k'anyaqa hapk'in. **15** Şaulne emisee eyhen: – Hucoona ixhes, Şamuelee şok'le uvhuyn zas yuşan he'e.

16 Şaullee emisiyk'le eyhen: – Mang'vee şak'le əməler
aveykiynbıva uvhu. Paçcahiyyvaline hək'ee Şamuelee
hucoovayiy uvhuva, mang'vee emisiysne ağmişcad ha'a
deş. **17** Şamuelee Izrailybı Rəbbine ögilqa, Mispeeqa
sav'u, **18** eyhen: – Rəbbee, Izrailyne Allahee, inva vod
eyhe: «Zı Izrailybı Misirğançə qığav'u. Misirbışdəyi
menne şos xəbvalla haa'ane, əq'üba hoolene paçcahaaşine
xilençe Zı şu g'attivxhan hav'u. **19** Şu manimeene
dağamiyvalybışike, əq'übəbışike g'attivxhan hav'une
Allahılqa şu g'iyna yı'q'bı sak'al ha'a. Şu Mang'uk'le
„De'ş, şas paçcah gixhxheva“eyhe. Həşdemee Rəbbine
ögee nasılşis, xizanbışis sik'ı ulyoozre». **20** Şamuelee
İzrailin gırğın nasılşı, sassadna ögeeqa qığı'ı çöp k'eçṣu.
Çöp Benyaminne nasılşı gitxhu. **21** Qiyğad Benyaminne
nasilen xizanbı sassadna ögeeqa qığı'ı çöp k'eçṣu. Çöp
Matriyne xizanılqa gitxhu. Matriyne xizanınbışık'led
sassabna ögeeqa qığęepç'eva eyhe. Manbışiker Gişna dix
Şaul çöp k'eçṣu, g'əxə. Şaul t'abal ha'a gibgılmee, mana
iveeke deş. **22** Manke manbışe Rəbbike qiyghan: – Mana
inyaqa qarı dişde? Rəbbee eyhen: – Hooşe, yukbışde
yı'q'nee dyugulyxha. **23** Manbı maqa g'adapxhın, Şaul ana
qavaylenbı. Şaul milletne yı'q'nee ulyorzuling'a, mana
gırğıng'ule sa ç'ümna axtıra ixha. **24** Şamuelee eyhen: –
Rəbbee g'əyxı'nına insan, şok'le g'eceyee? Milletne yı'q'nee
mang'uk akarna sacar deşda. Milletin ts'irika eyhen: –
Paçcah geer qa'ana! **25** Şamuelee milletis paçcahee vuk'lek
vukkekkane ölkayn q'aanunbı yuşan ha'a. Mang'vee
man q'aanunbı kitabeeqa otk'un Rəbbine ögilqa giyxhe.
Mançile qiyğa Şamuelee millet cone xaybışeeqa g'ekka.

26 Şaulur cune xaaqa Giveayeeqa ayk'an. Allahee məxüd ha'a, sassa igidyar Şauluqab qihna avayk'an. **27** Sassa karai'dəəneme insanaşa inəxtüd eyhe ixha: – İne insanee şı nəxüb g'attivxhan haa'ayee? Manbişə mana qizarır ha'a deş, mang'us paybıd ıkkekka deş. Şaullee mançis nıq' qiğayhe deş.

11 Ammonğançene Naxaşee, Gileadne cigabışeenə Yaveş eyhena şahar hiqiy-allançə avqaaqqana. Yaveşne milletincad Naxaşik'le eyhen: – Şaka cuvab g'ats'ak'vne, şinad ğu eyhenbı ha'as. **2** Ammonğançene Naxaşee manbişik'le eyhen: – Vuşun giring'un sağın ulepplı alqı'i, məxüb İzrail g'eliqqa huvuyle qiyğa, zi şu uvhuynçilqa qarayle. **3** Yaveşne ağısaqqalaaşe mang'uk'le eyhen: – Şas sa yighille yiğ hele, xabar ana İzrailyvolle insanar g'axuvles. Şı şavussecab g'attivxhan haa'as dəəxəxhee, manke şicab şı yiğne xilyaqqa qevles. **4** Xabar ana insanar, Giveayeeqa Şaulusqa abi, milletis hucooyiy ixhavayuşan ha'an. Milletid ts'ırıka geşse giygal. **5** Mane gahil Şaul cune yastbışıqar qihna çoleençe qöö ixha. Mang'vee qiyghanan: – Milletik hucoona ixha, nya'a man geşse? Manke Yaveşbişə cosyuşan hi'ynbı, manbişə mang'ulqa hixhar ha'anbı. **6** Man eyhenbı g'ayxhimee, Allahın Rı'h Şaululqa gexa. Şaul qəlin qoxa giygal. **7** Mang'vee cuna q'öble yats givk'u, san-sanna qaa'a. Qiyğad xabar ana abiynbışısqa man sanbı quvu, İzrailyvolle in eyhe iviykaras ulyooka: – Şaulneyiy Şamuelyne qihna qidyabiynbışde giring'une yatsbışılqab mana ver ooxasvude. Milletilqa Rəbbile qəpq'i niyna g'iç' gyooç'e, manbişin gırğınbı sanab oza qeebaxhenbı. **8** Şaullee manbı

Bezek' eyhene cigee gipk'ıning'a, Izrailybişıqa xhebid vəş aazır, Yahudeeşiqar xhebts'al aazır adamiy ixha. **9** Manbiše Yaveşğançe xabar ana abiynbışık'le eyhen: – Gileadeene Yaveşbışık'le inva eyhe: «G'iyqa verığ pıra quvxhesse, su g'attivxhanasınbı». Xabar ana abiynbışe mana xabar Yaveşbışılqa hivxhar hav'umee, manbı şadeebaxhenbı. **10** Yaveşbışe Naxaşık'le eyhen: – G'iyqa şicab şı vuşde xılıyaqa qevles, manke şos hucooyiy ıkkın, şak he'e. **11** Qinne yiğil Şaullee cun insanar xhebne cigeeqa bit'al haa'a. Miç'eed qixhesnang'a, manbı Ammonğançenbişin g'oşunbinane cigeeqa akk'yapk'ı, yi'q'i'hi'lqasmee, manbı gyabat'a vuxha. Üç'übba avxuynbı sassabna mançe heebaxanbı. Q'öyre-q'öyrena vuşucar sacigee axu deş. **12** Milletin Şamuelik'le eyhen: – Şaul yişda paççah ixhes dəxəsva eyhenbı nyavxha? Qavaale şı man insanar gyapt'as. **13** Şaullee eyhen: – G'iyna vuşucar gik'as deş. G'iyna Rəbbəe izrail g'attivxhan hav'uyn yiğ vod. **14** Şamuelee milletik'le eyhen: – Qudoora Gilgaleeqa sapk'il, paççah vuşuyiyva sayid eyhes. **15** Gırgın milletcad Gilgaleeqa atk'in, Rəbbine ögil Şauluke paççah ha'a. Maa'ad manbiše, Rəbbine ögil q'urbanbı gyaat'a. Gırgıne Izrailybiše Şauluka sacigee mane yiğl Yugda otxhun-ulyoğan.

12 Şamuelee Izrailybişde gırgıng'uk'le eyhen: – Haane, zi şu eyhençil k'ırı alixhxı şos paççah gixhxhına. **2** Həşde şoqa vuşda paççah vor, zımee q'as qixha, ç'ərbı cagvara qeetxha. Yızın dixbimée şoka vob. Zı cehilyranang'ançile g'iyniyne yiğlqamee vuşde ögee ark'in. **3** G'iyna zı vuşde ögil ulyorzuling'a, şu zak'le eyhelan, zı şavna yatsne, əməlene alyapt'i? Vuşune zı horç'un? Vuşuyiy zı azırdı

hi'ı? Şavuke pıl alyaat'uye, mang'une pisde işilqa ul
gyapxı? Rəbbineiy Mangv'ee g'əyxı'ne paçahne ögee,
yizde aq'veeqa aqqe. Zı şoke alyat'uhn sak'al ha'as. **4**
Manbişə mang'us inəxüd alidghiniy qele: – Ğu şı misacab
hopç'un deş, azırbab g'alyav'uynbı deş, şavnecad xilençe
vuççudud g'ayşuyn deş. **5** Şamuelee manbişik'le eyhen: –
Şok'le g'iyna yizde aq'vee aqqasın vuççud ivdeeke ixhay,
Rəbbik'led, Mang'vee g'əyxı'yne paçahik'led g'acuyn.
Manbişed «Ho'o, şaqı yiğne aq'vee aqqasın kar deşinva»
eyhe. **6** Şamueleecad meed milletik'le eyhen: – Mane
Rəbbi Haruniy Mısa g'əvxü, vuşun dekkarib Misirğançə
Mang'veecab qığav'u. **7** Həşde Rəbbine ögil ulyoozre. Zı
şok'le Rəbbi şosiy vuşde dekkaaşis hav'una yugvalla
eyhes, mana vuşde aq'val avqas. **8** Yaaq'ub Misireeqa
qarayle. Qiyğa mang'uke g'abiynbışılqa Misirbişə yiğbı
examee, manbişə Rəbbilqa xileppi aaqa. Rəbbeeyib,
Haruniy Mısa vuşun dekkar Misirğançə qığav'u, inyaqa
qavaalesva g'uxoole. **9** Manbişemee Rəbb, cona Allah,
yik'el hixan ha'a. Rəbbeeyib manbi Xatsorne g'oşunne
xəring'une Sisrayne, Moavne paçahne sayib Filiştinaaşde
xilyaqa qoole. Manbişə vuşde dekkaaşıka dəv'ə haa'a.
10 Manke milletin gyaşaे-gyaşaе Rəbbilqa xileppi aaqı,
eyhen: «Rəbb, şı Ğu yik'el hixan hi'ı, Ba'aliy Aştoret
donane byuttyaaşıs ı'bəədat hi'ı, bınah hav'u. Ğu şı həşde
duşmanaaşine xilençe g'attivxhan hav'uynxhiy, şı Vas
ı'bəədat ha'ayiy». **11** Rəbbeeyib manke Yerubba'al, Bedan,
iftah, Samuel g'uxoole. Şu nişilecab qı'məəq'ənceva
Mang'vee şu məxüb hiqiy-allane duşmanaaşine xilençe
g'attivxhan haa'a. **12** Şok'le Ammonbışda paçah, Naxaş,

şolqa ı'qqə g'acumee, vuşda paçcah Rəbb Allah ixhayka,
şu ilydyakkı, zak'le uvhuyn: «De'eş, şaqı yişda paçcah
ixha ıkkın». **13** Haane şos ıkkıykin, şu g'əyxı'na paçcah.
İlyaake Rəbbée şos paçcah gixhxhına. **14** Rəbbile qəpq'ı'n
Mang'us ı'bəədat he'eene, Mang'vee eyhençil k'ırıbı
alixhxhı, Mang'une əmrbişeençe qığdepç'eene, şunab şol
oğa gixhxhına paçcahı vuşde Allahee, Rəbbée, eyhençika
gyuv'ur oza qeepxheene, geed yugda ixhes! **15** De'eş,
şu Rəbbine cuvabil k'ırı ilydiyxhı, Rəbbine əmreençe
qığeepç'eene, nəxdiy Rəbbin xıl vuşde dekkaaşılqa satk'il,
həməxdid şolqad sak' alas. **16** Həşdemee ulyobzur, Rəbbée
vuşde ulene ögil haa'asde xənne işiqa İlyaake! **17** G'iyna suk
qivişalan yiğ dişde vod? Zı həşde Rəbbilqa xileppı aaqı,
Mang'uk'le xəybı g'əhətqe'eva, gyoğiy g'axileva eyhes.
Manke şok'lecad ats'axhxhesin, şos paçcah heqqıyka,
şu Rəbbine ögil nimeena bınahiy hav'uva. **18** Şamuelee
Rəbbilqa ona'a, Rəbbeyid manecad yiğil xəybı g'əhətqi'ı,
gyoğiy gyoğ'a. Manke millet Rəbbiled, Şamueliled
qətqi'niyn. **19** Milletincad Şamuelik'le eyhen: – Yişdemee,
yiğne g'ulaaşınemee, yiğne Allahılqa, Rəbbilqa, düə hee'e,
Mang'vee şı gimabat'acen. Şı yişde manisa bınahbışılqa,
paçcah heqqıyka sayıb hexxav'una. **20** Şamuelemee
millettik'le eyhen: – Qi'məəq'ən, şu mana bınah hav'u
vuxheeyib, Rəbbile sivmiyk'al, Rəbbis ı'bəədat yik'eençe
he'e. **21** Nişiscad karai'dəəne byutyaaşınemee, Rəbbile
sivmiyk'al. Manbı nişiscad karai'dəən karbı ixhayke,
mançisse şos nəxbınacab yugvallab haa'as vəəxəs deş,
nişikecabıb g'attivxhan haa'as deş. **22** Rəbbée Cune xənne
doyunemee, şu dağaa'as deş. Rəbbis Cus ıkkıykin, şoke

Cun millet hi'1. **23** Zalqa axvee, zi şol-allâa düə hav'uy
g'aleçes deş. Mançike zas Rəbbine ögil bınah vuxhes.
Zı şos yugna, qopkuna yəq haagvas. **24** Saccu Rəbbile
qəvəq'ne, Mang'us gırğına gahbışıl yik'eençe i'bəədat
he'e. Yik'el aqqe, Rəbbəe vuşdemee nəxdin ç'ak'ın işbi
hi'1 ixhay. **25** Şu pisvalybışike xıl ts'its'dyav'eene, şunab,
vuşda paççahir ç'iyene aq'vayle havaakal haa'asınıbı.

13 Şaul paççah ixhamee, mang'uqa xhebts'al senniy
vod. Mana yoq'ts'ale q'olle senna İzrailyna paççah
ixha. **2** Şaulee cune g'oşunbışeeqa xhebid aazır
İzrailyğançena g'əyxə. Manbışda q'öd aazır insan
cukasana Mikmas eyhene şahareeyiy Bet-Elyne tepabışee
vooxhe. Aazır insanmee cune duxayka, Yonatanıka,
Benyaminna nasıl vooxhene Givea eyhene şaharee
vooxhe. Mansa axuyn milletmee Şaulee cone xaybışeeqa
yəqqı'l ha'a. **3** Yonatanee Giveayeene Filiştinaaşde
zastaaveebin eskerar gyabat'a, manid Filiştinaaşık'le
ats'axhxhen. Şauleeme: «Cühüt'yaşık'le g'ayxhecenva!»
uvhu, ölkavolle şeypur hook'as ulyookka. **4** İzrailybışde
gırğıng'uk'le Şaulee, Filiştinaaşde zastaveebin eskerar
gyapt'iyid, Filiştinaaşık'le İzrailybı g'umooce qeepxhayıd
g'ayxhiyn. Millet Şaulne hiqiy-allâa salecenva Gilgaleeqa
qoyt'al. **5** Filiştinarib İzrailybışika səvxəsva savayle.
Manbışe xhebts'al aazır dəv'əyn daşk'a, yixhid aazırır
balkanlynə sa'a. Manbışda g'oşun deryahne miglekna
g'um xhinne geeb vuxha. Manbı apk'in Bet-Aven eyhene
şaharne şargıl Mikmasee çadırkı giyxə. **6** İzrailybışık'le
cok ixhesin g'acumee, co ooşa'a a g'avcumee, manbı
mağarabışee, axtine ok'bışee, suvabışee, k'oralybışee,

kahrızbışee dyuguleebaxhenbı. 7 Manbışiken sabarabı
Iordanne damayne şene aqvalqa Qadne nasileneyiy
Gileadne cigabışeqa İlgeebaç'e. Şaul vuc Gilgalee axva,
cukane milletinid qəpq'i'niyvalin yik'bı qoda eyxhe. 8
Şaulee, Şamuelee uvhuyn xhinne yighille yiğna gozet
ha'an. Mane gahil Şamuel Gilgalqa arayle deş. Şaulne
hiqiy-allı sabıyn insanar heebaxa giviyğal. 9 Şaulee
eyhen: – Gyoxhxhan ha'asınıy medin q'urbanbı zasqa qale.
Mang'vee vuceecab gyooxhan haa'ana q'urban ablyaa'a.
10 Gyooxhan haa'ana q'urban ablyav'u ç'aveepxhamee,
Şamuel qarı hiyxhar. Şaul salam hevlesva mang'une
ögilqa qiğeç'e. 11 Şamuelee eyhen: – Ğu in hi'iyn kar
hucoone? Şaulee mang'us cuvab qele: – Zak'le g'acuyn
yizde hıqiy-alladin millet hexva vod, ğunar ğu eyhene
yiğil ari hirxhil deş, Filistinarıb Mikmasqa vob sabı. 12 Zı
zaled-alqa uvhuyn: «Həşde xhinnee Filiştinar Gilgalılqa
zalqa k'yooharas, zımee Rəbbina xayir-düə alyapt'ı deş».
Mançıl-allar zıcar zı gyooxhan haa'ana q'urban ablyaa'as
alikki. 13 Şamuelee Şauluk'le eyhen: – Ğu ək'el deşin
kar hi'i. Yiğne Allahne, Rəbbine, əmrılqa əməl hi'i deş.
Ğu məxüd hidi'iynxhiy, Rəbbəe yiğna paççahiyvalla
İzrailil oğa gırğıne gahbişis havaacesdaniy. 14 Həşdemee
yiğna paççahiyvalla xılıyba ts'its'uvxhes deş. Rəbbəe
Cus ıkkanna, Cune yik'es sik'ına insan t'abal hi'i. Ğu
Rəbbine əmrılqa əməl hidi'iynçil-allı, Rəbbəe mana
insan Cune milletna xərna gixhxı. 15 Mançile qiyğɑ
Şamuel Gilgaleençe qiğeç'u, Benyaminaaşine Givea eyhene
şahareeqa İlqeç'e. Şaulee cun insanar qəpq'i'mee, yixhid
vəşilqa ələəna insan eyxhe. 16 Şauliy cuna dix Yonatan,

cone insanaaşka Benyaminaaşine Givea eyhene şaharee
ulyobzur vuxha. Filiştinarmee mane gahıl, Mikmasee
çadırkı gi'xi', ulyobzur vuxha. **17** Filiştinaaşın g'oşunbü
xhebne cigeeqa bit'aleetxha hükum haa'asva qıgeedaç'e.
Manbışda sa deste Şualne cigabişeenе Ofra eyhene şaharne
suralqa siviyk'al. **18** Manasa desteb Bet-Xoronne yəqqı'lqa
avayk'an. Xheyib'esda destemee Tsevoimne q'adaalilqa,
sarhadılqa avayk'an. Maa sahraaniy vob. **19** Filiştinaaşе
uvhuynniy: «Hasre cühüt'yaşa g'ilinciyy nize hima'acen».
Mançıl-allad İzrailee sa ixheyir yiva getas əxəna insan
deşdaniy. **20** Gırgın Izrailybı kyotanbı, toxabı, yak'vbı,
ərabbı ek'a'asva Filiştinaaşde k'anyaqa abayle vuxha. **21**
Manbışike kyotan, yaba, yak'v, rab, toxə ek'a'as sa pim
nuk'raynaniy hooqqana. **22** Mançıl-allad dəv'ənang'a
Şaulneyiy Yonatanne milletiqa g'ilincbiyy nizebı ixha deş.
G'ilinciyy nize saccu Şauluqayiy cune duxayqa Yonatanıqa
ixha. **23** Filiştinaaşda deste Mikmasisneene i'lğəəne
cigeeqa qavayle.

14 Sa yiğil Şaulne duxee Yonatanee cun silah haqqane
nukarık'le eyhen: – Qora derayne şene suralyne
Filiştinaaşine desteysqə ilğeepç'es. Mançine hək'ee,
mang'vee dekkik'le eyhe deş. **2** Şaulna çadırmee Givea
ç'əvooxhene cige Migroneene sa narine yivek avub
güvxü vuxha. Mang'une k'ane yixhid vəşsilqa ələəna
insan eyxhe. **3** Manbışika sacige kaahinaaşın ileyliğ
givatxinna kaahin Axiyar eyxhena. Mana ikavodne
çocuna, Axituvna dix eyxhe. Axituvur, Silo eyhene cige
eyxhene Rəbbine kaahinna Eliyna neva, Pinxasna dix
eyxhe. Yonatanın ark'iniy şavuk'lecad ats'a ixha deş.

4 Filiştinaaşına deste ulyobzurne cigeeqa i'qqəsdemee
Yonatan q'öne ganznane cigeençe İlgeç'e. Mane ganzbışin
sançın do Botsets, mansançınıd Sene ixha. **5** Ganzbışin sa
şimalne surayle Mikmasıqa, mansa ganzmee canubne
surayle Giveayqa ilyakka ixha. **6** Yonatanee cune
silah haqqane nukarık'le eyhen: – Qora ine sunnat
hıdyav'uynbışde desteysqə İlgeepç'es. Sayid Rəbbəe
yişin sura aqqaqqə. Rəbbis ikkanang'a, gəebnənbı
ğamaa'a, ikkanang'ab, k'ilybananbı ğamaa'a. **7** Mang'une
nukaree eyhen: – Yiğne yik'es nəxüdiy ikkan həməxüdud
he'e. Hoora he'e, ġu nyaqa ark'inee, zi vaka vor. **8**
Yonatanee eyhen: – Qora şene insanaaşısqa İlgeepç'es,
manbışık'le şicab şı haagvas. **9** Manbışe şak'le «Şi
şosqa qavaalesmee ulyoozrevə» uvheene, şı ulyobzurne
cigeençe i'ğdiviykar, cosqab İlqidebaç'e. **10** De'iriş, cone
k'anyaqa İlqeeepç'eva uvhee, şinab İlqeebaç'e. Man
yişdemee, Rabbee man insanar yişde xilyaqa quvuva işaara
eyxhe. **11** Manbışda q'öyursana şenbışde zastaveençe
g'avcesde cigeet ulyoozar. Filiştinaaşə eyhen: – İlyakende,
cühüt'yar dyuguleepxhayne q'əç'ürbişeençe qığəə vob.
12 Eskeraaşə Yonatanik'leyiy mang'un nukarık'le eyhen:
– Şasqa İlqeeepç'e, vuşun darsbı qeles. Yonatanee cune
nukarık'le eyhen: – Zaqar qihna qora, Rabbee manbı
İzrailyne xilyaqa quvu. **13** Yonatan g'elybışikayıy
xileppişiKA ilyt'iyq'an-ilyt'iyq'an ooqa İlqeç'e. Cuqar
qihnar cuna nukar İlqeç'e. Yonatan ooqa İlqeç'u,
Filiştinar uvxü hı'ğəəkar haa'anbı, cuqar qihna qööne
nukareeyib manbı gyabat'anbı. **14** Ts'eppa aldaaxhvan
gibgilme, Yonataneeiy cune silah haqqane nukaree

g'ane insanılqa ələəna insan gek'a. Manbı q'öne yatsısse
sa yiğee ezas əxəsde çolun surameene cigeet aldaaxhvan
vuxha. **15** Zastaveeneyiy çolbişeene milletne yik'eeqa
qəpq'i'niy eç'e. Zastaveene eskeraşineyyiy ts'eppa ögeeqa
aldaaxhvanas avayk'ananbışde yı'q'nee məxdin alikkiy-
gikkiy gexha, mançike ç'iyecad i'giykar. Man qəpq'i'niy
Allahee g'axuvu eyxhe. **16** Benyaminaaşine Giveayee
vooxhene Şaulne mane cigayqa ilyakane eskeraşik'le,
Filiştinaaşın eskerar opt'ul-opxul heepxi əlyhəə g'ooce.
17 Şaullee cune hıqiy-allı sadıyne milletik'le, eyhen:
– Qəpqe, ilyaake vuşuyiy yişinbışda deş. Qəpqı'mee,
manbışık'le Yonatanıy mang'unan silah haqqana cokasana
maa devxhay ats'axhxhen. **18** Şaullee Axiyayk'le eyhen: –
Allahna q'utye inyaqa qavaale. (Şene gahbışil Allahna
q'utye Izrailybşıqa vuxha.) **19** Şaullee kaahinik'le manva
eyhemee, Filiştinaaşine g'oşunnane cigeet alikki-gikkiy
sık'ıldad geed qexhe. Şaullee kaahinik'le «Qımaaleval»
eyhe. **20** Şauliy mang'une hıqiy-allı sadıyn gırğın
millet, dəv'ə əlyhəəne cigeeqa ayk'an. Manbışık'le
Filiştinar alivku-givku, sana-sanbı g'ilincbışika gyabat'a
g'ooce. **21** Ts'eppiykecab Filiştinaaşine suralqa, manbışde
zastaveeqa ilgeepç'ıyn cühüt'yar, Şaulneyiy Yonatanne
k'anene Izrailyne milletne suralqa ilğeebaç'e. **22**
Efrayimaaşine suvabınane cigabışee dyugul vuxhayne
gırğına Izrailybşık'led, Filiştinaaşın heepxiy g'ayxhimee,
manbıb conbışika sacigeet Filiştinaaşıqa qihna gyabak'a.
23 Məxüb mane yiğil Rəbbəe Izrail g'attivxhanaa'ana.
Dəv'əb Bet-Avenisqa hiviyxhar. **24** Izrailybı mane
yiğil geeb obzur vooxhe. Şaullee «Exhalilqamee, zi

duşmanaşıkın ha'asmee, şavaayiy gîney otxun bed-düə vuxhenava!» uvhu, g'oşunusqa k'ın g'assaras ilekka. G'oşuneenbışike şavaacad ghalik vuççud set'a deş. **25** G'oşun ç'alagaqa ikkeç'umee, manbışık'le ç'iyel itv g'ece. **26** G'oşunuk'le ç'alagee g'acuyne p'et'aybışike itv gyodatsts'e ıxheeyid, şavaacad xıl ghalyaqa ıkkekka deş. Manbı co g'assirne k'ınile qavəyq'ən vuxha. **27** Yonatanık'le, dekkee g'oşunusqa k'ın g'assaras alikkı ats'a deşdiy. Mang'vee xiledin t'at'aa hotku ç'iyelyne ittveeqa k'yoq'u, qiyğad t'at'alyne ittulqa xıl qadğu, ghalyaqa ıkkekka. Manke mang'une uleppişeeqa işix qayle. **28** G'oşuneene sang'vee eyhen: – «G'iyna şavaayiy kar otxun mang'us bed-düə vuxhenaval!» uvhu, yiğne dekke g'oşunusqa it'umun k'ın g'assarasniy alikki. Mançıl-allab eskerar g'elike-xileke g'a'apk'i. **29** Yonatanee eyhen: – Dekkee, g'oşunus əq'üba vob hoole. İlyaakende, zi mane ittvuke sik'inincad otxun, uleppişeeqa işix qadı! **30** G'iyna eskeraaşe duşmanaşike g'ayşuyne otxhuniybışike avts'esinmeen otxun ıxhaynxhiy, hucoo dexheyiy? Nya'a, Filiştinaaşile sik'ılbab yugba şamdeebaxheyiy? **31** Mane yiğil Şaulna g'oşun, Mikmasile Ayaloneeqamee Filiştinaaşile şameebaxhenbi. Mane yiğil eskerar geeb obzur vooxhe. **32** Eskeraaşe cone xilyaqa ayt'uhn Filiştinaaşın vəq'əbı, yatsbı, vuç'ebı zarada maacad gyat'u, ebakacad çuru oyxhan. **33** Man Şaululqa hixhar ha'a: – İlyaakende, eskeraaşe çuru ebakacad otxun, Rəbbine ögil binah haa'a. Şaullee eyhen: – Şu Rəbb yik'el hixanı'i, həşdeme zasqa sa xəbna g'aye qa'aak'an hee'e. **34** Meed Şaulleecad eyhen: – G'oşunne yi'q'neençe ilgeepç'i,

manbışık'le eyhe: «Gırging'vee cuna yats, vəq'ə zasqa abi,
kara'əəba yizde k'ane, mane g'ayel givk'u ooxhnecen. Çuru
ebaka otxun, Rəbbine ögil bınah himaa'a». Mane xəmde
gırging'vee, con yatsbıyyı vəq'əbı maqa adı, cone xileka
gyaat'a. **35** Məxüd Şaulı ts'etta Rəbbis q'urbanbı allya'an
ciga ali'i. **36** Şaulı eyhen: – Qudoora, Filiştinaşıqab qihna
xəmdecab gyapk'as, miç'eediy qıxhesse, manbışın vodun-
deşin g'ayşu, con gırğınbıb gyapt'as. Mang'uk'le «Vas
nəxüdiy ıkkın həməxüdud he'eva» eyhe. Kaahineeme
«Qudoora, Rəbbike qiyghanasva» eyhe. **37** Şaulı Allahıke
qiyghanan: – Zı Filiştinaşıqa qihna gixhene? Ğu manbı
İzrailybışde xilyaqı qevlesinbine? Mane yiğil Allahee
mang'us alidghınıy qele deş. **38** Şaulı eyhen: – G'oşunun
ç'ak'ınbı, vuşun gırğınbı inyaqa savaale. Şu g'iyna nena
bınahiy hav'uva, ats'axhxhes. **39** Izrail g'attivxhan
hav'uyne, Vorne Rəbbilqan k'ın ixhen, ine işee yizde
duxayn, Yonatanınıd, xıl ixheene, mana gik'as ıkkın.
Milletike şavaacad niq' qıgavhu deş. **40** Şaulı Izrailyne
gırğınbışık'le eyhen: – Şu sa sural, zınar yizde duxayka
manesa sural ulyoozaras. Eskeraaşe Şauluk'le: «Yığne
yık'es ıkkınəxdud he'eva» eyhe. **41** Şaulı Izrailyne
Allahık'le, Rəbbik'le, eyhen: – Zas qotkuyn alidghınıy qele!
K'eçcuyne çöpün Şaulı Yonatan haagva. Bınah milletil
aaxva deş. **42** Şaulı eyhen: – Yizdeyi duxayne Yonatanne
yi'q'neeyid çöp k'eçce. Çöpün Yonatan hagva. **43** Şaulı
Yonatanık'le eyhen: – Ğu hucoone hi'i, zak'le eyhe!
Yonatanee mang'uk'le eyhen: – Xilene t'at'aane sivelin
sık'ının itv otxun. Zı mançıl-allı qik'asda. **44** Şaulı
eyhen: – Yonatan, ġu g'iyna q'idek'vee, hasre Allahee zas

mançiled pisin he'ecen! **45** Milletinmee Şauluk'le eyhen: –
İzrail məxüb uftanba ğamav'una, Yonatanne qik'as? De'eş!
Vorne Rəbbilqan k'in ixhen, mang'une vuk'lelyna sa ç'ərib
ç'iyelqa g'a'avxhas deş. Nya'a, mang'vee g'iyna Allahne
kumaagika iş g'avcu. Məxür Yonatan milletin qik'uyke
g'attixhan ha'a, gik'as haysar deş. **46** Şaulur Filiştinaaşiqar
qihna gexha deş. Filistinarib cone cigabişeeqa siviyk'al.
47 Şaul Izrailyna paçkahı ixhayle qiyğşa, mang'vee hiqiy-
allane cone duşmanaaşika: Moavaaşika, Ammonaaşika,
Edomaaşika, Tsovayne paçcahaaşika, Filiştinaaşika dəv'ə
haa'a. Mana nene suralqa ark'ınee duşmanaaşine vuk'lelqa
ver ooxa vuxha. **48** Mana yik'eka sacikku Amalekaaşile
ğamxha, Izrail q'əra qaa'anbışike g'attivxhanaa'ana. **49**
Yonatan, İşvi, Malki-Şua Şaulun dixbı vuxha. Mang'une
xənne yişsen do Merav, k'ıning'i'nid Mikal ixha. **50**
Şaulne xhunaşşeyn do Axinoam eyxhe. Mana Axima'atsna
yiş yixha. Şaulne g'oşunna xərna Avner ixha. Avner
Şaulne emisiyna, Nerna dix ixha. **51** Şaulna dek Gişiy
Avnera dek Ner Avielin dixbı vuxha. **52** Şaulna i'mi'rcab
Filiştinaaşikane yi'q'ne dəv'ee ilgevç'u. Gucukana,
yik'ekana insan nyaariy mang'usqa qızaxxi, mang'vee
cusqa alyarat'a ixha.

15 Şamuelee Şauluk'le eyhen: – Rəbbee zı g'axuvuna,
q'ış qadğu vake Cune milletis Izrailis paçkahı ha'as. Həşde
ğu Rəbbee eyhençil k'ırı alixhxhe. **2** Xəəne G'oşunbışde
Rəbbee, inid eyhe: «İzrailybı Misireençe əlyhəəmee,
Amalekaaşə manbışda yəq avqu. Zı mançıl-allə manbışılqa
yiğbı allya'as. **3** Hoora, hark'ın Amalekaar gyapxe.
Manbışıqa vodunmeen girgin kar giyxvər he'e, coyub

oot'al-ooxal he'e. Manbı qıvmiykkan, manbışın adamerib,
yedarib, uşaxarib, gyooqanbib gyapt'e. Manbışın yatsbid,
vəq'əbidi, devabid, əmälerid gyat'e». **4** Şaullee millet qot'ul,
manbı Telaim eyhene şaharee qəbəqqənbı: maa'ar q'öd
vəş aazır İzrailyne eskerile hexxana, Yahudeeşina yits'id
aazır eskerir eyxhena. **5** Şaul Amalekaaşine şaharisqana
qarı, maane q'adaalil manbı gyapt'asva dyugul eyxhe. **6**
Mang'vee Genbışık'le eyhen: – Amalekaaşisse hudoora,
manbışike cureepxhe. Şunab manbışika sacigee gidyapt'as.
Şu, İzrailybı Misirğançe qığəəmee, manbışis yugvallaniy
hav'u. Genbı Amalekaaşike cureepxha avayk'ananbı. **7** Şaul
Xavila eyhene şahareençe girgil, Misirne şargılıyne Şur
eyhene şaharlıqamee Amalekbı gyabat'a ixha. **8** Mang'vee
Amalekaaşına paçkah Agag üç'ürra aqqaqqa, mang'un
milletmee, gırgıda g'ilincikə alğayhe. **9** Amalekaaşına
paçkah Agagiy manbışın nekke yugun vəq'əbi, yatsbı,
kokuiyn q'ıkariy urgbı Şaulusiy cune milletis qiykkın,
gyat'u ak'an ha'a deş. Amalekaaşın gıranın, yugun
karbıd manbışis qiykkın, haq'var-hiyxvər ha'as ikiyikan
deş. Nimeeniy Amalekaaşıqa karai'dəən, pisin kar vod
İzrailybışe giyxvər hı'i ak'an ha'an. **10** Mane gahıl Rəbbəe
Şamuelik'le inəxüd eyhe: **11** – Zı Şauluke paçkah hı'i
paşmanxhana. Mang'vee Zalqa yı'q' sak'al hı'i, Yızın
cuvab ç'iyelqa g'a'açsu. Mançike Şamuelis qəl vuxha,
xəmvolle Rəbbilqa düə haa'a. **12** Şamuel miç'eeqana Şaul
g'acesva suğotsumee, mang'uk'le şavame eyhen: – Şaul
Karmel eyhene şahareeqa ark'in. Maa'ab mang'vee, cus
haykal gyuvxhu, mançer Gilgalqa ayk'an. **13** Şamuel
Şauluqa avarq'ilymee, Şaullee eyhen: – Hasre Rəbbəe

vas xayir-düə hevlecen! Zi Rəbbeeyen hi'jyn. **14**
Şamueleeme mang'uk'le eyhen: – Nya'a manke yizde
k'iriysqa vəq'əbışınıy yatsbışın heghan sesbi qöö? **15**
Şaulee eyhen: – Manbı Amalekaaşike adı. Milletis
vəq'əbıyyı yatsbı qiykkiniynbı, manbışe inekke yugunbı
Rəbbis, yiğne Allahıs, q'urbanna allya'as havacı. İnsanar
gyapt'ıynbı, mansa axuyn karbımee giyxvər hi'i. **16**
Şamuelee Şaulık'le eyhen: – Ç'əv, g'iyna xəmde Rəbbeeyen
zak'le uvhuyn, zi vak'le eyhes. Şaulee, «Eyheva» cuvab
qele. **17** Şamuelee eyhen: – Ğucar vasqa k'irra qööng'ə,
nya'a vake İzrailyne nəsılbişda xərna ixha dişde? Rəbbeeyen,
q'ış qadğu, vake İzrailyna paççah hi'i dişde? **18** Rəbbeeyen
ğu g'ixelemee, inva dişde uvhu: «Hark'ın bınahıka
gyavts'uyne milletikin Amalekaaşıkın he'e, manbı gırğıba
gyapt'e. Manbışde gırğınbışıkın ha'asdesmee, dəv'ə
hee'e». **19** Nya'a ğu Rəbbil k'ırı ilydiyxı? Manbışike
g'ayşuyne karal qıxha, Rəbbeeyen ilydyaat'asın kar hi'i?
20 Şaulee Şamuelik'le eyhen: – Zi Rəbbeeyen eyhençil
k'ırı gyaqqılyn. Mang'vee eyhene cigeeqa hark'inna.
Manbışda paççah Agag aqqı inyaqa qarı, gırğıın Amalekbi
gyapt'ıynbı. **21** Saccu eskeraaşe şenbişike g'ayşuyne çavra-
vəq'əyke, gyat'u ak'an ha'asınçike, nekke yugun yatsbışıyy
vəq'əbı g'əyxı' Rəbbis, yiğne Allahıs, Gilgalee q'urbanbı
allya'asva havacı. **22** Şamueleeme mang'uk'le eyhen: –
Gyoсхxhan ha'aneyiy menne q'urbanbışile geed, Rəbbis
Cune cuvabil k'ırı alixhxhınıy iкkan. Rəbbine cuvabil
k'ırı alixhxhiy, q'urbanbışileeyiy nekke kokun g'argbışile
nimeexheyid yugdaniy vod. **23** Rəbbeeyen hidi'iyna
bınah, cadubı hi'iyna xhineecab vob. Culed-alqan karbı

hi'iyid, byuttyaaşis 1'bəədat ha'an xhineecad vod. Ğu Rəbbin cuvab əq'əna qı'ı, Mang'veeyir ġu paçčahiyvalike hi'. **24** Şaullee Şamuelik'le eyhen: – Zı binah hav'u, Rəbbine əmriliy, yiğne cuvabil k'ırı ilydiyxhı. Zı yizde g'oşunule qərq'i'nna, dişe manbışıl k'ırı alixhxhi. **25** Hucoona ixhes, həşde ġu yizde binahile ilyheç'e, qora zaka yıq'əlqa sak'le, zı Rəbbis 1'bəədat ha'as. **26** Şamuelee Şauluk'le eyhen: – Zı vaka sak'alas deş. Ğu Rəbbeə uvhuyn hi'ı deş, Mang'veeyib vasse İzrailyna paçčahiyvalla g'avşuna. **27** Şamuel mançe əlyhəəsva sak'imee, Şaullee mana plaşike aqqaqqa, manid qoxan. **28** Şamuelee mang'uk'le eyhen: – Nəxdiy ġu yızın plaş qotxu məxbı'b g'iyna Rəbbeə yiğne xiLENCE İzrailyna paçčahiyvalla qooxas. Mang'vee vas k'anerinq'une, vale yugung'une xilyaqa qevles. **29** Izrail Ğamaa'ane Allahee, horbıd ha'a deş, fikirib badal haa'a deş, Mana insan deş vor fikir badal haa'as. **30** Şaullee eyhen: – Zı binah hav'u. Hucoona ixhes, həşde xalq'ine aqsaqqalaşineyyi İzrailyne ögil zas hi'rmat givxhe. Zakasana sak'le, yiğne Allahıs, Rəbbis, 1'bəədat ha'as. **31** Şamuel Şauluqar qihna qaraylena, Şaulleeyid Rəbbis 1'bəədat ha'a. **32** Şamuelee eyhen: – Amalekaşaşa paçčah Agag inyaqa yizde k'anyaqa qale. Agagır vuççud dexhesda xhinne qaraylena. Agagee culed-alqa eyhe ixha: – Mits'an, zı qik'uyke g'attirxhınna. **33** Şamuelee eyhen: – Yiğne g'ilincin nəxübiy yedar kulyfatbı dena g'alyav'u, yiğna yedir həməxür kulyfat dena eexvas. Şamuelee Gilgalee, Rəbbine ögil Agag gyaraxana. **34** Mançile qiyğa Şamuel ayk'anna Ramayeeqa, Şaulur Giveayeene, cune xaaqa siyk'al. **35** Şamuelee, Şaulna geeb haa'a, geed uts'ur

ts'its'a'a. Mang'uk'le mana qik'asmee, g'ece deş. Rəbbir Şauluke Izrailyna paççah hi'iva paşman eyxhena.

16 Rəbbee Samuelik'le eyhen: – Ğu geebne Şaulna haa'as, geedne uts'ur ts'its'a'as? Zı mang'usse Izrailyna paççahiyvalla g'avşuna. Gaç q'ışika gyavts'av'u, yəqqi'lqa gixhe. Zı ġu Bet-Lexemğançene Yesseyne k'anyaqa g'ixele. Zı mang'une dixbışike Yizdemee paççah g'əyxı'. **2** Şamuelee eyhen: – Zı nəxürna i'qqəs? Şauluk'le g'ayxhee, zı gik'asda. Rəbbee eyhen: – Vaka sa vuç'e vukkee, «Rəbbis q'urban ablyaa'as arıva» eyhe. **3** Yesseyir q'urban ablyaa'asde cigeeqa qot'le, qiyğa hucooyiy ha'as ıkkanova Zı vak'le eyhesin. Zı eyhene insanne vuk'lelqa ġu q'ış qadğvas, mang'uke Yizdemee paççah ha'as. **4** Şamuelee Rəbbee eyhəxüd ha'a. Mana Bet-Lexemqa qarımee, şaharin ağsaqqalar mang'une ögilqa qəvəyq'ən-qəvəyq'ən qığEEPÇ'i, eyhen: – Ğu yugvalisne arı? **5** Mang'vee eyhen: – Ho'o, yugvalis arı. Zı Rəbbis q'urban ablyaa'as arı. Mətteepxha, zakasana q'urban ablyaa'ane cigeeqa able. Şamuelee Yesseyik'leyiy mang'une dixbışık'led mətteepxha q'urban ablyaa'asde cigeeqa ableva eyhe. **6** Manbı vüqqəmee, Samuel Eliaviqa ilyakkı culed-alqa eyhen: «İna Rəbbee paççah ixhes g'əyxı'na vor!» **7** Rəbbeemee Samuelik'le inəxüd eyhe: – Mang'une micagiyvaliqayiy axtivaliqa ilymakka, Zı mana əq'əna ql'i. Rəbb, insan ilyakkan xhinne deş ilyakka. İnsan insanne aq'vayqa, tanaqa ilyakka, Rəbbmee insanne yik'eeqa ilyakka. **8** Mane gahıl Yesseyee Avinadav qort'ul, mana Şamuelyne ögiyle alğayhe. Şamuelee eyhen: – Rəbbee inar g'əyxı' deş. **9** Manke Yesseyee

Şamma qort'ul, mana alğayhe Şamuelyne ögeençe.
Şamuelee eyhen: – Rəbbee inar g'əyxi' deş. **10** Yesseyee
dixbışda yighthırsana qort'ul, manbı Şamuelyne ögiyle
alğaa'a. Şamuelee Yesseyk'le eyhen: – Rəbbee inbı
g'əvxü deş. **11** Şamuelee Yesseyke qiyghanan: – İnbı
yiğne dixbışın gırgınbıne? Yesseyee eyhen: – Nekke
k'innar vorna, mang'vee vəq'əbı uxhiyxhan. Şamuelee
Yesseyk'le eyhen: – Mang'uqar qihna insan g'axile,
hasre manar inyaqa qoracen. Mana inyaqa qalesmee, şı
sufranılqa savaales deş. **12** Yesseyee mang'uqar qihna
insan g'axuvu mana qalya'ana. Mang'uqa ç'ərəxən
xhinnen danbı, micagın uleppı, uftanınıd aq'va eyxhe.
Rəbbee Şamuelik'le eyhen: – Oza qixhe, mang'ulqa q'ış
qadğve, Zı eyhena mana vor. **13** Şamuelee q'ışnana gaç
alyapt'ı, çocaaşine k'anə Davudulqa q'ış qadağva. Manke
Rəbbin Rı'h Davudulqa g'eç'e, mane yiğiled mang'ul
oğa axva. Şamuel mançe Ramayeeqa siyk'al. **14** Rəbbin
Rı'h Şaulule atk'ınmee, Rəbbee mang'ulqa sa medin
pisin rı'h g'ixele ixha. Mançınib Şaulus əq'üba hoole
vuxha. **15** Şaulne insanaaşe mang'uk'le eyhen: – Allahee
g'axuvuyne pisde rı'hı'n həşde vas əq'üba hoole. **16**
Yışda xərna, yiğne insanaaşılqa əmr hee'e, vas yugba lira
əlivxəs vəəxəna insan t'abal he'ecen. Allahee g'axuvuyn
pisin rı'h valqa qadımee, mang'vee lira əlivxee, vasid
yugda ixhes. **17** Şaullee cune insanaaşık'le eyhen: – Manke
yizdemee sa yugba lira iliyviyxəna insan t'abal hı'i zasqa
ayre. **18** Mang'une insanaaşine sang'vee alidghınıy qele: –
Zak'le Bet-Lexemğançene Yesseyne dixbışde sang'vee
yugba lira iliyviyxə g'avcuna. Mana cehil, yik'ekana, yugra

siç'ekkvana, k'orara yuşan ha'ana, micagna gadeiyiy.
Rəbbir mang'ukayiy. **19** Şaullee, Yesseysqa xabar ana
insanar g'axuvu, eyhen: – Vəq'əbı uxhiyxhan ha'ana yiğna
dix, Davud, zasqa g'axile. **20** Yesseyee əməlelqa giney,
çaxiren tuluğ, mısva alivxhu, cune duxayka Davuduka
Şaulus g'uxoole. **21** Davud Şaulusqa qarı, mang'une ögil
ulyoyzar. Şaulus Davud geer ikkiykan, mang'uke cuna
silahdar ha'a. **22** Qiyğa Şaullee, Yesseysqa cuna insan
g'axuvu, eyhen: – Hucoona ixhes, hasre Davud yizde k'ane
axvecen, mana zasqa yugra qarı. **23** Allahee g'axuvuyn
pisin rı'h Şaululqa qadiyne gahbişil, Davudee cuna lira
alyapt'ı əlivxümee, mana Yug qexhe ixha. Pisin rı'hı'd
mang'uke əq'ana qexhe ixha.

17 Filiştinaaşə dəv'ə haa'asdemeə g'oşun sav'u,
Yahudayne Soko eyhene şahareeqa qavayle. Sokoyneyiy
Azeka eyhene şaharbişde yı'q'nee Efes-Dammimee
manbişə g'oşun ulyoozarasın ciga ha'a. **2** Şauluy İzrailybı
sabı Ela eyhene q'adaalil g'oşun ulyoozarasın ciga
hi'i, Filiştinaaşika dəv'ə vukkeesva manbişde ögee
ulyoozar. **3** Filiştinar sa tepal, İzrailybib manisa tepal
ulyobzur vuxha. Manbişde yı'q'nee q'adaal ixha. **4**
Gatne şahareençena Golyat donana sa yugra siç'ekkvana
Filiştinaaşde g'oşuneençə ögeeqa qığec'e. Mana yixhne
xilekkumneyiy sayid sa ç'umne axtıvalee ixha. **5** Mang'une
vuk'lel tuncike hi'byn dəbilga ixha, tanalqad xhone
aazır şekelyne yı'q'vealedin zireh ali'i ixha. **6** Mang'une
g'elybişiled tuncuke hi'byn zireh givatxin, mang'un
yı'q'əlid mizrag ixha. **7** Mang'une nizeyn cik'rı qexhvane
xhanayn arğacın dal xhinne xətta ixha, mançın yivayke

hi'iny sivid yixhıd vəş şekelyne yi'qvalee ixha. Mang'un
g'alxan haqqanar cule ögil əlyhəə ixha. **8** Golyat gipk'inne
izrailybışde ögilqa qığeç'u, ts'ir haa'a-haa'a eyhen: –
Nişisne şu qığeepç'i, dəv'ə haa'asne? Zı Filiştinğançena,
şunab Şaulun g'ular dişde vob? Vuşde yi'q'neençe
sa insan g'əyxə, hasre mana zasqa giç'ecen. **9** Zaka
siç'ekkvamee, mang'usse zi gik'as əxee, manke şı vuşun
g'ular vuxhes. De'eş, zi əgamxha, zi mana gik'veene,
şu yişin g'ular vuxhes, şı eyhençika şu gyuv'ur oza
qeepxhes. **10** Filiştinğançeng'vee meed eyhen: – G'iyna zi
izrailybışilqa cuvab ayhe! Zaka qığeç'u saç'ikkvasda vuşde
yi'q'neençe insan g'əyxə. **11** Filiştinğançeng'vee eyhen
g'ayxhı, Şaulur cukan izrailybıb çiçis üvxüyxə, manbı geeb
qəvəyq'ən. **12** Davud Yahudayne Bet-Lexem şahareençene
Yesseyna dix ixha. Yessey Efratbışda sa ixha. Mang'uqa
molyuyre dix ixha. Şaulne gahil Yessey q'əs qıxha ixha. **13**
Mang'una xärna xhebiyre dix Şauluka qihna dəv'eeqaniy
apk'in. Mang'une dəv'eeqa apk'inne dixbışın dobı inbiniy
vod: ts'erriyna Eliav, q'ör'esda Avinadav, xhebir'esdar
Şamma. **14** Davud Yesseyna nekke k'ınna dix ixha.
Dixbışın çak'ınbı, xhebırsana Şauluqa qihna avayk'an.
15 Davudur dekkın syuru uxhiyxhan ha'ava, Şaulusqa
Bet-Lexemqa hark'ın qarayle ixha. **16** Filiştinğançena
Golyat, yoqt'sal yiğna exhaliy-miç'eer izrailybışisqa
qığeç'u, manbışılqa cuvab ayhe ixha. **17** Yiğbışde sa
yiğıl Yesseyee cune duxayk'le Davuduk'le eyhen: –
Həşde yits'ible kokayıy sa maşuk' qootsune sukuna
alyapt'i, g'oşun ulyobzurne cigeeqa yiğne çocaaşısqa zaara
hoora. **18** Manbışde xəring'usub yits'ible guru nissenna

alept'e. Çocaaşilir alycaxve, manbı nəxübiyva zas xabar able. **19** Yiğın çocar Şaulukayiy mang'une insanaaşika sacigee Ela eyhene q'adaalil, Filiştinaaşika dəv'ə haa'a vob. **20** Davud miç'eer çakra suğotsu, cun vəq'əbı menne çobanlıq alyat'u, ayk'anna. Mana g'oşun ulyobzurne cigeeqa qarı hirxhiling'a, g'oşun dəv'ə haa'asde cigeeqa axtine seseka giviyk'an g'ooce. **21** Izrailybıyyı Filiştinar sanasanbışde ögee ulyozar haa'a. **22** Davudee, vucee adıyn karbı g'oşuneene g'aravulyçılqa g'ali'i, g'oşun gipk'inne cigeeqa çocaaşıs xoşgelydiy haa'asva g'adayxhan. **23** Davudee çocaaşika gaf haa'ang'a, Filiştinaaşine Gat şahareençena Golyat donana sa yugra sıç'ekkvana hiqa qığec'u, meed ögiylin xhinne cuvabbı ayhe. Mang'vee eyhenbı Davuduk'le g'iyxhenbı. **24** Gırgın Izrailybicab mana insan g'acumee it'umba qəpq'i'n heebaxa vuxha. **25** Manbışe eyhe ixha: – Şok'le mana ögilqa qığec'una insan g'eceye? Mana izraililqa cuvab ahas qığec'u. Mana gik'una insan paçcahee geed karnana ha'as, mang'us yişir heylesda, mang'une dekkına xizanıb Izrailyne nalok'bışike g'attivxhan haa'asda. **26** Davudee cune k'ane ulyobzurne insanaaşike qiyghanan: – İna Filiştinğançena gik'uyne, Izrail tesseriyvalike g'attivxhan hav'uyne insanı hucooy'e heles? İna sunnat hidi'ına Filiştinğançena vuşuna eyxhe, Vorne Allahne g'oşunbışılqa cuvab ayhe? **27** Milletin, mana gik'uyne insanık hucooyiy ha'asva, sayid eyhen. **28** Davud insanaaşika yuşan ha'amee, mang'vee eyhenbı xərne çocuk'le, Eliavik'le g'iyxhe. Mançike çocus qəl vuxha qiyghanan: – Nişisne ġu

inyaqa arı? Çoleena yişda sa-q'öble vəq'ə, ġu şavulqane
g'alepçi? Zak'le ats'an, ġucar ġu xərra ikkekka ixhayke,
yiğne yik'eençed yugun karbı ilgi'də ixhayke, ġu inyaqa
dəv'əyqa ilyakkas arı. **29** Davudee eyhen: – Nya'a, zi
hucoona hı'i? Nya'a, zasyuşan ha'asirne dexhes? **30**
Davud çocuke mering'ulqa sak'i, mançinacab gaf haa'a
giygal, milletinid ögiyilin xhinne mang'us alidghiniy qele.
31 Davudee yuşan ha'anbı g'ayxhinbiše, mang'un cuvab
Şaululqa hixhar ha'a. Şaulleeyir mana cusqa qoyt'al.
32 Davudee Şauluk'le eyhen: – Hasre mane insanıl-alla
şavaacad aq'va havaxan hima'acen. Zi, yiğna g'ul, hark'in
mang'uka səyxəsda. **33** Şaullee Davuduk'le eyhen: –
Vasse mane Filiştinğançeng'uka saç'ikkvas əxəs deş, ġu
uşax vod, manamee k'irranang'ançile otç'u dəv'əbışee
siç'ekkvana vor. **34** Davudee Şauluk'le eyhen: – Zi dekkin
syuru uxhiyxhana'asniy haykanna. Şirin, syoyun abi
syuruneençe urg avqu əlyhəəmee, **35** zi mançıqar qihna
gyurxhu mançileğana kar i'xi' ghalençe urg g'ooşenaniy.
Mane həyvanaşaına sa zalqa g'opk'uluyng'amee, zi mana
həyvan gardanılıyne xhayike avqu mana gyook'ananiy. **36**
Zi, yiğne g'ulee, şirid, syoyub gyuvk'una. Mana sunnat
hidi'ına Filiştinğançenar mançina sa xhinne ixhes,
mang'vee Vorne Allahne g'oşunulqa cuvab avhuva. **37**
Şirneyiy syoyune ghalençe zi g'attixhan hı'iyne Rəbbəe,
Filiştinğançeng'uner xilençe g'attixhan ha'asda. Şaullee
Davuduk'le eyhen: – Hak'ne, Rəbb Vuc vaka ixhecen!
38 Şaullee cun silahbı Davuduk qa'a. Vuk'ləlqa tuncuna
dəbilga giviyxhe, tanalqad zirehbı alya'a. **39** Davudee mane
zirehil ooğanče g'ilinc qı'i iykar. Mankilqamee mang'vee

silah iykar hı'inyň deşdiy. Qiyǵa Davudee Şauluk'le eyhen:
– Zasse man karbı ali'ı iykaras əxə deş. Zı həşdilqamee
məxdın karbı ali'ynbicad deşdiy. Davudee manbı tanale
g'eşşenbi. **40** Qiyǵa xilyaqa əsaa alyaat'u, arageençe cusda
xhoble hamavarna g'ayeb g'əvxü, manbid q'oç'eeqa k'i'ı
xilene sapandıka mana Filiştinğançeng'usqa qexhe. **41**
Filiştinğançenar cune g'alxan haqqang'uka mane gahıl
Davudne suralqa q'öö eyxhe. **42** Filiştinğançeng'uk'le
Davud ç'ərəne danbışika, aq'vayle uftanra, mek'vra
g'acumee, mana mang'uqa ooğançे-avqa ilyakka. **43**
Mang'vee Davuduk'le eyhen: – Nya'a, zı vas xvaane
vob, ġu zalqa t'at'aaka ı'qqə? Filiştinğançeng'vee cone
allahaasıka Davudus bed-düə hav'u eyhen: **44** – Zasqana
qora, zı yiğne ç'urunuke xəəne şit'yaasısiy, çolane
həvvanaası heles. **45** Davudeeme Filiştinğançeng'uk'le
eyhen: – Ğu zalqa g'ilincika, nizeyka, mizragika qöö, zı mee
valqa ġu hokuyne Izrailyne g'oşunbışde Allahne, Xəəne
G'oşunbışde Rəbbine doyuka q'öö. **46** G'iyna Rəbbe ġu
yizde xilyaqa qeles, zınar ġu gik'asda. Zı yiğna vuk'ul
tanake curaa'asda. G'iyna Filiştinaaşde g'oşunbışın leşbi,
zı xəəne şit'yaasısiy çolane həvvanaası heles. Mançile
qiyǵa gırgıne dyunyeyk'lecad ats'axhxhesin Izrailee Allah
vorna. **47** İnyaqa sabıyne gırgıng'uk'lecad ats'axhxhesin,
Rəbbe g'ilincikayiy nizeyka deş g'attivxhan haa'a,
ina Rəbbina dəv'ə vobna, Mang'veeyib şu yişde
xilyaqa qevles. **48** Filiştinğançena Davudne ögeeqa
qiğec'esva, mang'usqana qöömee, Davud zaara ı'giykir
Filiştinaaşde g'oşunbışde suralqana g'adayxhvan.
49 Davudee q'oç'eeqa xil k'eççu g'aye alyabat'a,

qiÿgab sapandeeqa gyuvxhu avhu, Filiştingançeng'une
ligaylek'ena üvxüyxə. G'aye qipxhirmee mang'une ligayna
bark'v havayq'ar, vucur aqvakkena ç'iyelqa qukkyoyk'al.
50 Davud Filiştingançeng'ule sapandikayiy g'ayeyka
ğamexhe. Davudne xilee g'ılincid eyxhe deş, mang'vee
Filiştingançena i'xi' gek'ana. **51** Davud g'adarxhun
Filiştingançeng'une k'ane ulyoyzar. Filiştingançeng'un
g'ılinc qiğayşu mana gik'u, qiÿgab vuk'ul tanike curaa'a.
Filiştinaaşık'le cona yugra sic'ekkvana qik'u g'acumee,
manbı heebaxanbı. **52** Izrailiniy Yahudayn g'oşunbid
ts'ırkı ha'a manbışıqa qihna gyadak'va. Manbıše Filiştinar
Gateeqa ikkəene cigeeqamee, Ekronne akkabisqamee
g'e'eebaşenbı. Gateeqayiy Ekronqa əlyhəəna Şaarayimna
yəqvolle Filiştinaaşın gyapt'ıynbı opt'ul-opxul vuxha. **53**
İzrailybı Filiştinaaşiqab qihna gyapk'ı, mançe sapk'ılıyle
qiÿga manbışın g'oşunbı ulyozzuriyn cigabı q'əra qa'a. **54**
Davudee Golyatna vuk'ul alyapt'ı İyerusalimqa qavayle.
Filiştingançeng'un g'ılincmee adı, Davudne çadireeqa
giyxhe. **55** Şauluk'le Davud Filiştingançeng'usqa qığəə
g'acumee, mang'vee g'oşunbışde xəring'uke, Avnerike,
qiÿghanan: – Avner, ina cehil şavna dixne? Avneree eyhen:
– Paççah, geer qa'ana, ats'a deş. **56** Paççahee eyhen: –
Ats'axhxhelan, mana cehil şavna dixiy. **57** Davud Golyat
gik'u qöömee, Avneree mana qort'ul, Şaulusqa ikkekka.
Filiştingançeng'una vuk'ulyub mang'une xileecab vooxhe.
58 Şaullee mang'uke qiÿghanan: – Cehil, ġu şavna dixne?
Davudee «Yigne Bet-Lexemğançene g'uluna, Yesseyna
dix vornava» alidghiniy qele.

18 Davud Şaulukayuşan hi'ı ç'əvxhayle qiyğa, Yonatanne
yik'esqa Davud yugra qarayle. Mang'us Davud vuc xhinne
ikkiykan giygal. **2** Mane yiğile Şaullee Davud cune
k'anə aqqaqqa, dekkine xaaqa əlyhəəs haysar deş. **3**
Mana vuc xhinne geer ikkanva Yonatanee Davuduka
hambaziyvalla haa'asva cuvab g'ats'ayk'van. **4** Yonatanee
tanalinbı g'ayşu, g'ılıncıka, vukuka, zirehıka sacigee
ts'irab Davudusqa qoole. **5** Şaullee Davud nene işiqar
qihna g'axuvee, mang'vee mana iş yugba haa'a vuxha.
Mançıl-allar Şaullee Davuduke cune g'oşunee ç'ak'ınbışda
sa ha'a, man milletned, Şaulne hiqiy-allanbışded ulesqa
yugda qadayle. **6** Davudee Filiştinğançena gik'u yı'q'əlqa
siyk'almee, İzrailyne gırgıne şaharbışeençen yedar
dyafbıyyı t'amp'ırkı alyaat'u, şadeebaxhen mə'niybıyyı
mik'ar ha'a paççah Şaulne ögeeqa qıgeebac'e. **7** Yedaaş
mik'ar ha'a-ha'a, inəxdin mə'niybı qədəqqə ixha: –
Şaullee aazırkışıka, Davudemee, yits'id aazırkışıka gyapt'i.
8 Şaulus mançike geeb qəl vooxhe, manbışe eyhenbı
mang'une yik'eençe eyxhe deş. Mang'vee eyhen: –
Davudee yits'id aazırıka, zımee aazırıkava manbışe eyhe.
Sık'inne gahile manbışis mang'uke paççahcar ha'as
ikkiykanas. **9** Mane yiğile Şaul Davuduqa sacurayracar
ilyakka giygal, mang'vee Davudus paxılıyvalla haa'a. **10**
Qinne yiğıl Allahee g'axuvuyn pisin rı'h Şaululqa gexa.
Mang'vee xaa nen qadiy ha'a giygal. Davudeeme, vucee
ögiyl ha'an xhinne, meeb xılyaqqa lira alyapt'ı mana
ilyviyxə vuxha. Şaulne xile nize eyxhe. **11** Şaullee «Hasre
Davud ine nizeyka baruguk at'iq'an ha'asva» culed-
alqa uvhu, man xiledin nize ayhen. Davudusse q'öne

yəqqee mançike hixvas əxəna. **12** Rəbbe Davudun sura aqqıva, vucur g'alerçuva, Şaul Davudule qəyq'ənna. **13** Mançıl-allar Şaulee Davud cuke əq'əna qı'i, mang'uke aazırıng'una xərna hi'i. Mançile qiyğa Davudee g'oşun dəv'eeqa vukku qadayle ixha. **14** Rəbb Davuduka vorva, mang'une xilençe gır gin işbi qöö ixha. **15** Davudne xilençe gır gin qöö g'acu, Şaul qəyq'ənna. **16** Gırgine İzrailybışisiy Yahudabışis Davudee co dəv'eeqa vukku qavayleva, mana geer iкkan ixha. **17** Şaulee Davuduk'le eyhen: – İna yizda xərna yiş, Merav vorna, mana zi vas heyles. Saccu ġu yizde yəqqə yik'eka ixhe, Rəbbinab dəv'ə vukkee. Şaulne fikireençe «Hasre mana yizde deş, Filiştinaaşde xile qik'ecenva» ilğeç'e. **18** Davudee Şauluk'le eyhen: – Nya'a, zi vuşune eyxhe? Yizda xizan hucoo eyhen karne, dekkına xizanıb İzrailee şavunbışdane vob, zake paçahıs yezne ixhes? **19** Şaulna yiş Merav, Davudus heylesda gah qabımee, mana Mexolğançene Adrielis heele. **20** Davudmee, Şaulne manisa yişsiz Mikalıs iкkiykan. Mançına gaf Şaululqa hivxhar hav'umee, mana mang'une yik'eençe vooxhe. **21** Şaulne fikreençe «Davudus Mikal hiyyu, mang'us gugu haa'as, Davud Filiştinaaşde xileka gik'asva» ilğeç'e. Qiyğa Şaulee Davuduk'le eyhen: – Vasse g'iyna meer yizda yezne ixhes əxə. **22** Şaulee cone hiqiy-allanbışılqa əmr haa'a, Davuduk'le dyugulenda inəxüd eyheva: – İlekke paçahıs ġu nimeeyiy iкkan, mang'une hiqiy-allanbışisir ġu iкkanna. Qora ġu həşde mang'us yezne ixhe. **23** Şaulne hiqiy-allanbışe, Davudus man g'ayxha'ang'a, Davudee manbışık'le eyhen: – Paçahna yezne ixhay, vuşdemee nəxdin ixhay karne vod? Zi

kar deşda, şavuk'lecar dyats'ana insan vor. **24** Şaulne hiqiy-allanbişə «Davudee inva uvhuva» Şaululqa hixhar ha'a. **25** Şaulee eyhen: – Davuduk'le eyhe: «Paççahee vake, yişsel-alla pıl deş heqqə. Mang'vee vake, çine cigee, cuna qol qığaahasva, cune duşmanaaşın vəşne Filiştinğançeng'un sunnat hı'iyn ç'ürüx heqqə». Manid Şaulee, Davud Filiştinaaşde xileka gik'asva ha'a. **26** Şaulne hiqiy-allanbişə man eyhenbi Davudulqa hixhar ha'anbi. Davudusur yezne ixhes iкkiykkanna. Gyuvxhuna gah g'avalessecab, **27** Davud cune g'oşunika hark'ın Filiştinaaşda q'öd vəş adamiy gek'a. Paçcahna yezne ixhədemee, Davudee manbı sunnat hav'u ixhayn ç'ürüxbı paçcahisqa adayle. Manke Şauleeyir cuna yiş Mikal Davudus heelena. **28** Şaululqa hitxirmee, Rəbb Davuduka vorva, yişses Mikalısır Davud iкkanırva, **29** mana mang'ule sık'ırar geer qayq'ən giyğal. Qik'asmeeyir mana Davudna duşman eyxhe. **30** Filiştinaaşde g'oşunbişde ç'ak'inbişə dəv'ə ç'əvcəb haa'a vuxha deş. Manbişə dəv'ə hav'uylette, Davud mane dəv'əbişee, Şaulne gırgine hiqiy-allane insanaaşile ək'elika ixha. Mançile qiyğa milletin mang'un do axtıda aqqaqqa.

19 Şaulee cune duxayk'le Yonatanık'leyiy cune hiqiy-allanbışık'le Davud gik'eva eyhe. Yonatanismee, Davud geer iкkan ixha. **2** Yonatanee Davudulqa xabar g'uxoole: – Yizde dekkis Şaulus ġu gik'asır iкkan. Həşdiyle, hucoon ixhes, ġucar ġu g'iyqa miç'eer havace. Sa ciga t'abal hı'i, çolee dyugulyxhe. **3** Zınar dekkikasana çoleeqa, ġu dyugulyxhayne cigaysqa, ayres. Mang'uka yiğne hək'ee yuşan ha'as, mang'vee hucooyiy uvhu zı valqa

hixhar ha'asin. **4** Yonatanee dekkis Şaulus, Davudne hək'ee yugun karbı yuşan hı'i, eyhen: – Paççahee, cune nukaris Davudus pisvalla himaa'acen. Mang'vee vas mısacab pisvalla hav'u deş. Mang'vee hı'iyn gırGIN işbid, yiğne yugvalinemee ixha. **5** Mang'vee, qik'ule qı'dərq'in Filiştinğançena Golyat gik'u, Rəbbeeyib izrail g'attivxhan hav'u. Ğunar man g'acu, şadxhana. Nya'a ġu nişilycar-allá taxaşir deşda Davud gik'u, q'ərane cigeeqa eb k'yaavak'an hav'u, vasda binah haa'as? **6** Şaullee Yonatanne cuvabil k'ırı alixhxhi, «Zı mana gik'as deşva» uvhu, Vorne Rəbbine hək'ee k'in g'iysar. **7** Yonatanee Davud qort'ul, co yuşan hı'iyn gırGIN mang'us yuşan ha'a. Qiyğar, Davud Şaulusqa ikkekka. Davudur şenkiyn xhinne, Şaulusnee axva. **8** Meeb dəv'ə giviylə. Davudur oza qıxha ayk'anna Filiştinaşika saç'ikkvas. Davud manbi ootal-ooxhal hav'u, ġamexhena, manbi Davudne ögiyle heebaxanbı. **9** Yiğbişde sa yiğil Şaul xaa'ar xile nizeyka gyu'uringa, mang'ulqa Rəbbe g'axuvuyn pisin ri'hı'd qadı gexa. Davudee mane gahil lira i'lyviyxə vooxhe. **10** Şaulus Davud nizeyka barugus at'iq'an ha'as ikkiykan. Davud mang'une ögiyle hexvana, mang'vee avhuyn nized qadı barugeeqa k'exa. Mane xəmde Davud hixu g'ittiixhanna. **11** Şaullee Davudne xaaqa insanar g'ixoole, mana nyaariyya ats'axhxha, miç'eer g'ik'ecenva. Davudne xhunaşsee Mikalee, mang'us xabar huvu eyhen: – G'iyna xəmde vasse, hixu dyugulyxhes dəxeene, g'iylqa miç'eer ġu g'ik'asda. **12** Qiyğa Mikalee Davud g'uleençe gyaqqa, manar hixu g'ittiixhanna. **13** Mikalee xaana byuty alyapt'i tyuleeqa giviyxhe, vuk'ləlqad ç'ərnən ts'e'in

g'ekva qali'i, ooqad tanalinbı adaççe. **14** Şaullee, Davud aqqasva g'axuvuyn insanar abımee, Mikalee «Mana ik'ar vorva» eyhe. **15** Şaullee mebin insanar g'axuvu, eyhen:
– Mana tyulyunukacar zasqa ayre, zi mana gik'as. **16**
Man insanar aqa ikkeepç'imee g'ecen, tyuleeqa, vuk'lelqa ts'e'in g'ekva qali'iyn byutud hotku. **17** Şaullee Mikalik'le eyhen: – Nya'a zas horbı hi'? Yizda duşman g'aykkı, manar hixu g'attirxhınna. Mikalee Şaulus alidghınıy qele:
– Davudee zak'le uvhuyn, g'aykke zi əlyhəəs! Deşxheene, zi ġu giyk'as! **18** Davud hixu g'attirxhınmee, Ramayeeqa Şamuelyne k'anyaqa qarı, Şaullee cuk hi'iyn gırgın mang'us yuşan ha'an. Mançile qiyğşa mana Şamuelika sacigee Nayot eyhene şahareeqa ark'in, maa aaxva. **19** Şaulus «Davud Ramayeene Nayoturva» xabar qabayle. **20** Şaullee mana aqqasva, maqa insanar g'ixoole. İnsanaaşık'le, Şamuel q'oma ulyorzulyne peyğambaraşaşine desteyn peyğambariyvalla haa'a g'ooce. Man g'acumee, Şaullee g'axuvuyne insanaaşılqad Allahın Rı'h geç'e. Manbişeb peyğambariyvalla haa'a giviygal. **21** Man ixhayınbı Şaululqa hixhar hi'imee, mang'vee mebin insanar g'ixoole. Manbişeb peyğambariyvalla haa'a. Şaullee, xhebe'es insanar g'uxoole, manbişeb peyğambariyvalla haa'a. **22** Nekke qiyğşa vuccar Ramayeeqa arı, Seku eyhene cigayne k'anene, xənne kahrızısqa qarı, maane insanaaşike qiyghanan: – Şamueliy Davud nyaane vob? Maane neng'veemee, «İnyaa'ab, Ramayeene Nayotee vobva» eyhe. **23** Şaul Ramayeene Nayotqa əlyhəəmee, mana Allahne Rı'hi'n aqqaqqä. Qıyğar insanaaşe Şaul Ramayeene Nayotulqa qikkeka. Mang'veeyib peyğambariyvalla haa'a

vuxha. **24** Qiyğa mang'vee tanalinbı qakki'ı, Şamuelyne ögil peyğambariyvalla haa'a. Mana bikirne yiğnayiy xəmna ts'eler qukyork'ul axva. Mançıl-allı insanaşə eyhe: «Şaulkerne peyğambar ixha?»

20 Davud Ramayeene Nayoteençe hixu, Yonatanne k'anyaqa qarı eyhen: – Nya'a, zi hucoona hi'i? Yızın taxsır hucoona? Zi yiğne dekkis nəxbına pisvallane hav'u, mang'us zi gik'as ıkkən? **2** Yonatanee mang'us alidghiniy qele: – Məxdin kar mısacad ixhes deş! Ğu qik'as deş. Yizde dekkee nenacab iş, xəbna vuxheeyib k'ınna vuxheyib zak'le ittevhü haa'as deş. Nya'asdiyxan dekkee, mana iş zale dyugul hav'u? Məxdin kar ixhes deş! **3** Davudee mang'us k'in g'assır, eyhen: – Zi vasqa yugra qarıynçina, yiğne dekkik'le ats'a vod. Mançıl-allad dişə mang'us vak'le dyats'axhxha ıkkən. Ğu aq'va qa'asınçina mang'uk'le ats'an. Vorne Rəbbilqaniy yiğne canılqan k'in ixhen, yizde qik'uys sa g'el qittasın ciga axu. **4** Yonatanee Davuduk'le eyhen: – Yiğne yik'es hucooyiy ıkkən, zi vas ha'asın. **5** Davudee Yonatanık'le eyhen: – G'iyqa ts'ebna vaz giviyğalan bayram vod, zi paççahika sa sufranlı gyu'ur kar oxhanas ıkkən. Həşde ġu zi hasre, qıtsıq exhalilqamee, hark'ın çolee dyugulyxhes. **6** Yiğne dekke zi qirghın he'ee, mang'uk'le eyhe: «Davudee cune şahareeqa Bet-Lexemqa alycaxxvas i'qqəseeva zake geed qiyghın». Maa'ab, həşde cone xizanın seniysda q'urban gyook'a. **7** Mang'vee uvheene: «Yugdavud», manke zi, yiğna nukar, yugra ixhes. De'eş, mang'us mançike qəl vuxheene, vak'le ats'axhxhe, mang'uqa kara'əən fikırkı deşud. **8** Zas yugvalla hee'e, ġu Rəbbine ögil zaka cuvab

g'ats'atk'un. Zal bınah vobxhee, ġucar zi gik'e. Nişil-allane vas zi yiğne dekkısqä ikkees ikkan? **9** Yonatanee eyhen: – Man yiğne vuk'lelqa qales deş! Yizde dekkıqa karai'dəən fikırkı ixhay, zak'le g'acuynxhiy, nya'a vak'le ittevhü g'alyadaççeyiy? **10** Davudee Yonatanik'le eyhen: – Dek vaqa qəlaka yuşan he'eene, man zalqa şavaane hixhar ha'as? **11** Yonatanee Davuduk'le eyhen: – Qora çoleeqa qığgeepç'es. Manbışda q'öyursana g'aqa qığgeepç'i, çoleeqa avayk'an. **12** Qiyğa Yonatanee Davuduk'le eyhen: – İzrailyne Allahılqan, Rəbbılqan, k'in ixhen, g'iyqayee, qıtsıqee ine gahılqasse, zak'le dekkına fikır vaats'a vuxhesda. Mang'uqa yiğne hək'ee yugun fikırkı ixheene, zi manbı valqa hixhar ha'asınbı. **13** De'esz, yizde dekkine fikreençe karai'dəən karbı ilğəə ixheene, zınad man valqa hixhar hide'eene, ġunar yəqqı'l iderçveene, hasre Rəbbəe yizde vuk'lelqa mançiled pisin yiğbı alle'ecen. Hasre Rəbb yizde dekkika nəxüriy eyxhe, vakar həməxür ixhecen. **14** Zi nimeeletteyyiy vor, ġunab zak'le Rəbbina g'idyabat'ana yugvalla haagve. Zi qik'uyng'ar, **15** Rəbbəe Davudun gırğın duşmanar ç'iyene aq'vayle havaakal hav'uleb qiyğa, mana yugvalla yizde xizanile g'ıts'maak'vence. **16** Yonatanee Davudne nasılıka cuvab g'ats'atk'un, eyhen: – Hasre Rəbbəe vucee, Davudne duşmanaaşıkın he'ecen! **17** Yonatanee Davuduk'le eyhen: – Vas zi ikkanxhee, sayid k'in g'aysre. Davudus Yonatan cus vuc ikkanan xhinne ikkan ixha. **18** Qiyğa Yonatanee Davuduk'le eyhen: – G'iyqa ts'ebne vuzan bayram alğahas. Yiğna ciga q'ərab g'avcumee, ġu t'abal ha'asda. **19** Qıtsıq ġu şenke dyugul ixhayne cigaysqana qarı, Ezel eyhene g'ayeysne gyu're.

20 Zi karalqa ayhen xhinne, mane suralqa vukençe xhebille ox ahas. **21** Qiyğɑ «Hoora, oxbı t'abal he'eva» zi maqa sa gade g'axiles. Zi gadeyk'le uvheene: «Oxbı yiğne k'ane vod, hoora manbı zasqa qaleva», manke ġunar qora. Vorne Rəbbilqan k'in ixhen, manke ġu g'attirxhın ixhes, vak vuççud ixhes deş. **22** De'eş, zi gadeyk'le «Oxbı vake əq'əna'ad vodva» uvhee, ġu qığęç'u, yiğne yəqqı'n hooora. Man Rəbbbee ġu əq'ənaqa g'ixeleva eyhen vodun. **23** Zinay ġu, həşde yuşan hı'iynçılqamee qabimeeme, yik'el aqqe, Rəbb yizdayiy yiğna gırgıne gahbişiscar Şahad vorna. **24** Davud çolee dyugul eyxhe. Ts'ebne vuzan bayram giygalang'a paçħah otxhuniy oxhanasva sufranılqa giy'ar. **25** Mana ögiylin xhinne cune cigeer barugusnee Yonatanne ögee giy'ar. Şaulne k'anyaqa Avner giy'ar. Davudna cigamee q'ərab aaxva. **26** Mane yiğil Şaulee vuççud eyhe deş. Mang'usqa həməxüd qayle «Davudne vuk'lelqa hucoomecad qadı ixhes. Mançil-allad mang'un gicərxiy atk'in ixhes». **27** Qinne, vuzane q'öd'esde yiğilib Davudna ciga meeb q'ərab aaxva. Şaulee Yonatanike qiyghanan: – Nya'asdiyxan Yesseyna dix Davud sanixhar, g'iynar kar oxhanas sufranılqa qidyarı? **28** Yonatanee alidghiniy qele: – Davudee Bet-Lexemqa i'qqəsва, zake geed qiyghın. **29** Mang'vee uvhuyn: «Hucoona ixhes, hasre zi i'qqəs. Yişde xizanın şaharee q'urban ablyaa'a, yizde ćecee zak'le maa'ar ixheva uvhu. Hucoona ixhes, zi yiğne ulen aqqixheene, g'aykke hark'in çocar g'avces». Mançil-allà mang'usse paçħahne sufranıl arı, gyu'aras dəxi'. **30** Şaulee Yonatanılqa qəl hav'u eyhen: – İykarne zəiyfayna dix, ġu eyhenniyxan,

zak'le ġu Yesseyne duxayka hambaziyvalla haa'ava
ats'a dişdiyxhan. Yiğne yedisid, vasid naş qixhecen. **31**
Nimeeletteyyiy Yesseyna mana dix ine ç'iyene aq'val
vor, ġunar yiğna paçčahiyvallab aaxvas deş. Mang'uqa
qihna insan g'axile, hasre mana yizde k'anyaqa ayrecen.
Mana qidek'u ixhes deş. **32** Yonatanee dekkis Şaulus
alidghiniy qele: - Mana nişil allane qik'as ikkan? Mang'vee
hucoona hi'1? **33** Şaullee Yonatan gik'asva nize ayhe.
Manke Yonatanylqa hiyxharan, dekkis Davud gik'asır
ikkan. **34** Yonatan qəlin qoxa, sufranile oza qexhena.
Ts'enne vuzane q'öd'esde yiğil Yonatanee vuççud oyxhan
deş. Dekkee Davud k'ap'ik'ile avuqa qı'i g'acu, mang'vee
aq'va givaxana'a. **35** Yonatan qinne yiğil miç'eer Davud
g'acesva çoleeqa arayle. Mang'une k'aner sa k'inna gade
eyxhe. **36** Mang'vee gadeyk'le eyhen: - G'adaxhvne,
hark'ın zi ayhen oxbı t'abal he'e. Gade g'adayxhvanmee,
Yonatanee mang'une vuk'lel ooğanje ox ayhe. **37** Gade
Yonatanee avhune oxasqa hiyxarmee, Yonatanee yi'q'əle
onu'u eyhen: - Haaşe, ox vake şaqana vod, yiğne ögee
vod! **38** Yonatanee meer gade qort'ul, eyhen: - Zaara
ixhe, ulymoyzar, g'adaxhvne! Gadee ox alyaat'u, cune
xəring'usqa Yonatanne k'anyaqa siyk'al. **39** Gadeys
nişikecab xabar vuxha deş. Man saccu Yonatanık'leyiy
Davuduk'le ats'a ixha. **40** Yonatanee cun silahbı gadeysqa
quvu, eyhen: - Hoora, inbı şahareeqa qıkkee. **41** Gade
ark'iniyle qiyğa, Davud g'ayeyne canubne suralqa qarı,
q'aratsabışıl gyu'ur xhebne yəqqees Yonatanne ögee
ç'iyelqamee k'yoyzarna. Manbiše sana-sang'us ubbabı hi'1,
gyaaşenbı. Davud Yonatanile geer gesse. **42** Yonatanee

Davuduk'le eyhen: – Vas yugna yəq vuxhena. Zımay ġu Rəbbine doyule sana-sang'us k'in g'assır, uvhunniy: Rəbb yizdeyi yığne, yişde uşaxaaşine yi'q'neenar gırgıne galbışısda Şahad vorna. Mançile qiyğa Davud oza qıxha, cune yəqqı'n ayk'an, Yonatanır şahareeqa siyk'al.

21 Davud Nov eyhene şahareeqa kaahin Aximelekne k'anyaqa qarayle. Davud g'acu Aximelek qərq'i'n, qiyghanan: – Nya'a ġucar ixha? Nya'a yiğne k'ane vuşucar deş? **2** Davudee Aximelekik'le eyhen: – Paççahee zas iş huvu uvhuyn, zi nişisiy g'axuvu, zas nena işiy huvuva neng'uk'lecad mats'axhxhecen. Zi mançıl-allad yizde insanaaşık'le, zi uvhuyne cigabısee yizde ögilqa qığEEPç'eva uvhu. **3** Vaqa oxhanasın hucoona vod? Vaqa vobxhee, zas xhoble komba gineyna hevle. Deşxheene, vaqa hucooyiy oxhanasın vod, man hele. **4** Kaahinee Davuduk'le eyhen: – Zaqa məxdincad giney deşin, yiğne k'anebin mek'vunbı yadaaşika devxhaxheene, muq'addasin giney vod. **5** Davudee kaahinis inəxdin cuvab qele: – Misacab, şı nenemee işiqab qihna vüqqəmee, şaka yedar vuxhaynbı deş. Yızın insanar nenemecab işiqab qihna vüqqəmeeeyib, manbişə tanbı məttida havace. G'iyna manbı manisa yiğbişileb məttiba vob. **6** Rəbbis adiyne gineyle ġayrı maa'ad medin giney dexhayke, kaahinee mang'us muq'addasin giney hele. Man giney Rəbbine ögiyle alyaat'uyn ixha, çine cigee manecad yiğil g'ümən gik'anasva. **7** Mane yiğil Şaulne insanaaşına sa maa'ar eyxhe. Mang'vee maa'ad Rəbbis i'bəədat ha'a ixha. Mana insan Şaulne çobanaaşına xərna, Edomğançena Doeg ixha. **8** Davudee Aximelekik'le eyhen: – Deşinne vaqa inyaa nize,

g'ılinc? Paççahee zak'le zaraba haa'asda iş uvhuynçil-alla, zasse yizin g'ılincid, silahbid alyaat'as əxi' deş. **9** Kaahineeyhen: – Ğu Elayne q'adaalil gik'uyne Filiştinğançene Golyatın g'ılinc vod. Man tanalinçeeqa hitk'ır kaahinne ileyliğne yi'q'el vod. Vas man ikkanxhee aleet'e, mançile ġayrı inyaa medin deşin. Davudee eyhen: – Mançile yugun deşin, qale man zasqa. **10** Mane yiğl Davud Şauluke hixu, Gatne paççahne Akişne k'anyaqa ayk'an. **11** Akişne insanaaşe mang'uk'le eyhen: – İna şene ölkayna paççah Davud dişene? Mık'ar ha'amee yadaaşee ing'une hæk'ee dişdiy qədəqqə: «Şaulee aazırkışa, Davudeeme, yits'ne aazırkışa gyapt'¹? **12** Davuduk'le man eyhenbi g'ayxhimee, mana Gatne paççahile, Akişle qəyq'ən giygal. **13** Davudee vucecar-vuc manbışde ögil bəç'ər xhinne hagva, mang'vee beynyava karbı ha'a, qıç'ekku akkayk cıgabı hi'i, rixhybı saqqalılqa gekka. **14** Akişee cune insanaaşık'le eyhen: – Şok'le g'ecen mana insan bəç'ərir. Nişisne şu mana zasqa arı? **15** Zaqa bəç'ərarne k'ilyba, şu inar zasqa bəç'əriyvalla haa'as arı? İnəxrına insan yizde xaaqa ikkeç'es eyxheye?

22 Davud mançe qığeç'u, Adullamne mağaree dyugul eyxhe. Mang'une çocaaşık'leyiy dekkine xizaneene mansabşısk'le man g'ayxhimee, gırgınbı sabı, mang'usqa abayle. **2** I'mı'r yi'q'bananbı, borcbınanbı, hooç'an-g'ooç'ananbı, gırgınbı Davudusqa savayle. Mana manbışda xərna eyxhe. Mang'une k'ane yoq'ud vəşilqa ələəna insan eyxhe. **3** Davud mançe Moavne Mitspa şahareeqa arı, Moavne paççahık'le eyhen: – Hucoona ixhes, Allahee zak ha'asin ats'axhxhesmee, dekkiy yed abı, vuşde

k'ane aaxvecen. **4** Davudee manbı Moavne paçcahne
k'ane g'alyaa'a. Manbı maa'ab, Davud dyugulyxhayne
xıl hidixharasde cigeençe qıgeç'esmee, aaxva. **5** Qad
peyğambaree Davuduk'le eyhen: – Ğu ine dyugulyxhayne
cigee imaxva, Yahudayne cigabışeeqa hoora. Davud
mançe ark'ın Xeretne ç'alageeqa ikkeç'e. **6** Şauluk'le
g'iyxhen, Davudiy cukan insanar avekiynbı. Mang'una
çadir Giveayeene sa tepal, tamarisk eyhene yivek
avub güvxi. Şaul maa xilead nize aqqı, gyu'ur ixha.
Mang'un gırgün insanarıb cune hiqiy-allı sabı vooxhe.
7 Şaulee cune hiqiy-allı sabıyne insanaaşık'le eyhen:
– Benyaminaaşenbı, həşde zal k'ırı alixhxhe. Nya'a,
Yesseyne dixee, Davudee, vuşde gırging'us çolbiyyiy
t'imilliğbı helesinbine? Nya'a, mang'vee vuşun gırginbı
– vəşı'ng'un, aazırıng'un k'omandirar haa'asınbine? **8**
Dişene, vuşun gırginbı zalqa dyugulenba g'elil qeepxha?
Yizde duxee Yesseyne duxayka cuvab g'ats'ayk'vanmee,
şavaacad zalqa hixhar hı'i deş. Vuşde neg'veecab
yizda hav'u deş. G'iyniyn xhinne yizde duxee, yizde
nukaris dyugulxhayne cigeençe zalqa g'ok' alas xər qa'a.
Man şu zalqa hixhar hı'ynne? **9** Şaulne insanaaşine
k'ane ulyorzunglyne Edomğançene Doegee Şauluk'le
eyhen: – Zak'le Yesseyna dix, Nov eyhene şaharee,
Axituvne duxayne, Aximelekne, k'anyaqa arıyng'a g'acu.
10 Aximelekee mang'unemee Rəbbike qiyghın. Sayid
mang'vee Davudus otxhuniyyiy Filiştinğançene Golyatın
g'ilinc huvu. **11** Paççahee Axituvne duxayne, kaahin
Aximelekneyiy mang'une xizanne, Novee vooxhene
avxuyne kaahinaaşine qihna insan g'ixe. Manbısin

gırgınbı paçcahisqa abaylenbi. **12** Şaulee eyhen: – Axituvna dix, həşde zal k'ırı alixhxhe. Aximelekee eyhen: – Yizda xərna, k'ırı iliyxhe vod. **13** Şaulee mang'uk'le eyhen: – Nya'a günayiy Yesseyna dix zalqa g'elil qeepxha? Ğu Allahıke mang'unemee qiyghın. G'iyniy xhinne zalqa g'elil qa'asdemee, Yesseyne duxayne xilyaqaq gineyiy g'ilinc huvu, nya'a zas gugu hav'u? **14** Aximelekee paçcahık'le eyhen: – Yiğne gırgine insanaaşee Davud xhineena yi'q' qizarasda vornane? Mana paçcahna yezne eyxhe, yiğne g'aravulyçeeşinar xərna, yiğne xaayir mana geer hi'rmatnana insan vor. **15** Zı ts'ette deş mang'unemee Allahıke qiyghan. Hasre paçcahee zalqa, cune nukarılqa, cune nukarne xizanılqa bınah givmiyxhecen. Mançıke zas k'ınna vuxheeyib xabar vuxha deş. **16** Paçcahee eyhen: – Aximelek, günar, yiğne xizanın gırgınbı hapt'as vukkan. **17** Paçcahee cune hiqiy-allı ulyobzurne g'aravulyçeeşik'le eyhen: – Hapk'in Rəbbin kaahinar gyapt'e. Manbı Davuduka sapçı. Manbışık'le Davudun hixuy g'ayxhı, zalqa hixhar hı'ı deş. Paçcahne g'aravulyçeesiş Rəbbine kaahinaaşılqa xıl g'ot'alas, manbı gyapt'as vukkiykan deş. **18** Paçcahee Edomğançene Doegik'le eyhen: – Hoora, man kaahinar gyapt'e. Edomğançena Doegir hark'ın, man kaahinar gyabat'anbı. Mane yiğil mang'vee, katanıke ileyliğ ali'ına molyts'ale xhoyre kaahin gek'a. **19** Qiyğa mang'vee kaahinaaşına şaharib, Novıb, g'ilincike alğaahana. Mang'vee maabın gırgın adamer, yedar, uşaxar, gyrooqanbı, yatsbı, əməler, vəq'əbı g'ilincike algaa'a. **20** Axituvna neva, Aximelekna dix Evyatar hixu, Davudusqa qarayle. **21** Ewyataree, Şaulee Rəbbin kaahinar gyapt'ıva

Davudus xabar abayle. **22** Davudee Evyatarık'le eyhen:
– Şene ögil Edomğançena Doeg zak'le şaa'ar g'acumee,
ats'anniy mang'vee gırgın Şaululqa hixhar ha'as ixhay.
Yığne dekkına xizan gyapt'lyna bınah zal vobna. **23** Yizde
k'ane axve, qı'mayıq'ən, yızın can alışses iкkanang'us
yiğinid can alışses iкkan. Yizde k'ane axvee, vak vuçud
ixhes deş.

23 Davudus xabar abayle: – Filiştinar Qeilalqa k'yoptul,
maadın attabı vod q'əra qa'a. **2** Davudee Rəbbike
qiylan: – Hark'ın Filiştinaaşika səyxene? Rəbbe
Davuduk'le eyhen: – Hudoora k'yootle, Filiştinaaşike Qeila
g'attivxhan hee'e. **3** Davudne insanaaşemee, Davuduk'le
eyhen: – Şı inyaa'ocab, Yahudayne cigabişecab
q'əvəyq'ən. Filiştinaaşde Qeilayeene g'oşunbışde ögeeqa
şı nəxübne qıgeepç'es? **4** Davudee meed Rəbbike qiylan,
Rəbbeeyid mang'uk'le eyhen: – Oza qıxha Qeilayeeqa
hak'ne. Zı Filiştinar yiğne xilyaqa qevles. **5** Davudun
insanar Qeilayeeqa hapk'ın, maane Filiştinaaşilqa
k'yoohar. Manbışın çavra-vəq'a Davudee g'ahayşu
qikkekkan. Davudee Filiştinbışilqa ver ablyav'u,
Qeilayn millet g'attixhan ha'an. **6** (Mançile oğiylid
Aximelekne dixee Evyataree Qeilayeeqa Davudne k'anyaqa
g'adayxhvan qöömee, kaahinaaşın ileyliг adayle.) **7**
Davud Qeilayeeqa arıva Şaululqa hixhar ha'an. Şaulee
eyhen: – Allaheecar mana yizde xilyaqa quvu. Mana
ç'ak'ın akkabınaneyiy sat'ulbinane şahareeqa ikkeç'u,
vucee cun ögü i'xi'. **8** Şaulee Qeilaye Davudiy cukan
insanar avqasva, gırgına g'oşun dəv'əys sa'a. **9** Davuduk'le
Şaulee cuk qelasın ha'as ixhay ats'anniy. Mang'vee

kaahin Evyatarık'le eyhen: – Kaahinaşın ileyliğ inyaqa qale. **10** Davudeecad meed sak'ı, eyhen: – İzrailyna Allah eyxhena, Rəbb, zak'le g'ayxhiyn, zal-alla Şaulus Qeilayeeqa arı şahar q'əra qaa'asıb vukkan. **11** Qeilayne milletin zi mang'une xılıqaqa qelesdaniyxan? Zak'le, Yiğne nukarık'le, g'ayxhiyn ixhesinne, Şaul inyaqa ayresdane? Izrailyna Allah eyxhena, Rəbb, hucoona ixhes, man zak'le eyhe. Rəbbee «Mana ayresdava» alidghiniy qele. **12** Mane gahıl Davudee meed qiyghanan: – Qeilayne milletin, zınayıy yızın insanar mang'une xılıqaqa qevlesınbınıyxan? Rəbbee «Qevlesınbıva» eyhe. **13** Davud yixhid vəşşılqa ələene insanıka Qeilayeençe qığeç'u, inyaa-şa axva giyğal. Davud Qeilayeençe hixu ark'innava, Şaululqa hixhar hı'imee, mang'vee cuna fikır badal haa'ana, maqa hayk'an deş. **14** Davud xılıqaqa gidexhasde xhinene cigabısee, Zif eyhene sahrayne tepabışee axva eyxhe. Şaulee mana yiğıscar t'abal ha'a ixha, Allaheemee Davud mang'une xılıqaqa gixhas haysar deş. **15** Davud Zifne saharene Xoreşnang'a mang'uk'le g'iyxhen, Şaulee vucur gik'asva t'abal ha'a. **16** Şaulna dix Yonatan Xoreşeeqa Davudne k'anyaqa arı, mang'us Allahne doyule yik'bı hele. **17** Davuduk'le mang'vee eyhen: – Qi'məyq'ən, yizde dekkine Şaulne xılıqaqa ġu gixhas deş. ġu İzrailyna paççah ixhes, zınar vale qiygiyna q'ör'esda insan. Man yizde dekkik'le Şauluk'led çikana ats'an. **18** Qiyğa manbişde q'öng'eesana sana-sang'us Rəbbine ögil cuvab hele. Mançe Yonatan ayl'anna xaaqa, Davudur Xoreş axva. **19** Zifğançenbi Giveayeeqa Şaulusqa abı, eyhen: – Davud yişde k'anene, Yesimonne canubilyne Xakilayne tepalyne Xoreşee xıl

hidixharasde cigabışee dyugulyxha vor. **20** Paççah, vas misayiy ıkkан, maqa ayre, şicar aqqı mana yiğne xılıyaqa qelesda. **21** Şaullee eyhen: – Zas yugvalla hav'uyncılalla, Rəbbəe şos barakat helecen. **22** Sayıb hapk'ın yugda ats'axhxhe, mang'vee g'el nyaqayiy gixhxhi, şavuk'leyiy mana maa'ar g'acu. Zak'le mana süvə xhinnena insan vorva g'ayxhi. **23** Mana dyugulexhen cigabı gırgınbı ats'axhxhe, yugda ats'axhxhad, zasqa savyk'le. Zınar maqa şoka ı'qqəsda. Mana nimeletteyiye ine ölkee Yahudee, zi mana gırgınəəng'ə t'abal ha'asda. Mana inceğana ixheene, mana zi Yahudavolle gırgınəəng'ə t'abal ha'asda. **24** Zifğançenbı oza qeepxha Şaulne ögee Zifqa avayk'an. Davudiy cun insanar Yeşimonne canubilyne, Arava eyhene cigayne Maonne sahree vuxha. **25** Şauliy cun insanar mana t'abal ha'asva, mane cigeeqa havayk'an. Man Davudulqa hixhar hi'imée, mana ganznane cigeeqa qarı, Maonne sahree ulyoyzar. Şauluk'le man ats'axhxamee, Maonne sahree Davuduqar qihna gexha. **26** Şaul cune insanaaşika suvane ine surale, Davudur cune insanaaşika suvane şene surale əlyhəə vooxhe. Davudus, Şaulile hixu, dyugulyxhes ıkkiykan. Şaulusmee mang'un ögü ı'xi', mana aqqas ıkkiykan. **27** Mane gahil Şaulusqa xabar ana sa insan arı eyhen: – Zaara ixhe, yi'q'elqa sak'le, yişde ölkalqa Filiştinar k'yoptul. **28** Şaullee, Davuduqa qihna girxhuy g'aletçu, mançe ayk'anna Filiştinaaşika səyxəs. Mançıl-alla mane cigays Sela-Hammaxleqotva (Curepxhayn Ganz) do giyxhe. **29** Davud mançe En-Gedi eyhene cigeene xıl hidixharasde cigabışeeqa ayk'an.

24 Şaul Filistinaaşikar qihna girxhu, mançe yiq'əlqa qöömee, mang'uk'le eyhen: – Davud En-Gedi eyhene sahree vor. **2** Şaulee Izrailğançe xhebid aazır yugra síc'ekvana insan cuka qort'ul, Davudiy mang'un insanar t'abal haa'asva suvayn ts'e'bı uxiyxhanne suvabişeeqa hayk'an. **3** Mana qaraylena yəqqı'nne mıglekne vəq'əbı akky'a ne cigaysqa. Maa'ab mang'uk'le mağara g'avcu, g'eline yəqqı'sva maqa ikkeç'e. Davudiy mang'un insanarıb mane mağaree aqana gyuv'ur vooxhe. **4** Davudne insanaaşe mang'uk'le eyhen: – Rəbbeə vak'le eyhen yiğ haane: «Yiğna duşman yiğne xılıyaqa qeles, vas hucooyiy ıkkan he'e». Davud dyugulenra Şaulusqa qıxha mang'une tanalınçın siv gyadaxa. **5** Şaulne tanalınçın siv gyatxıva, Davudun mang'uqa yık' gyoyxhan. **6** Mang'vee cune insanaaşık'le eyhen: – Rəbbeə g'əyxiyne yizde xəring'ulqa xıl g'ot'ul məxbına iş hav'uy Rəbbeə zake əq'əna qee'ecen. Mana nya'a, Rəbbeə g'əyxi'na dişde vor? **7** Məxüd uvhu Davudee cune insanaaşın ögü i'xi', Şaululqa k'yumootalcenva. Şaulur mağareençe qığeç'u cune yəqqı'n ayk'an. **8** Mançile qiyğa Davud, Şauluqa qihna mağareençe qığeç'u, mang'ulqa onu'u eyhen: – Yızda xərna, paçcah! Şaul sak'ı yi'q'əlqa ilyakkimee, Davud mang'us aq'va ç'iyek qet'asmee k'yoyzarna. **9** Mang'vee Şauluk'le eyhen: – «Davudus yiğin yugun ıkkan deşva» eyhene insanaaşine cuvabil nya'a şu k'ırı iliyxhe? **10** G'iyna vak'le yiğne uleka g'acu, Rəbbeə şu mağaree yizde xılıyaqa quvu. Zi ittunçiliy aqqaqqqa, şu gik'ecenva, yizdamee valqa rəhi'm qabı. Zi manbışık'le uvhuyn «Zi yizde xəring'ulqa xıl g'ot' alas deş, mana Rəbbeə g'əyxi'na

paççah vorna». **11** Dek, haane ilekke, yizde xilene yiğne tanalinçine siveqa. Yiğne tanalinçin siv gyatxeeyid, zi ġu gik'u deş. Vak'le g'ace, ats'axhxhe, vas qəlasın ha'asid, valqa insanar g'elil qaa'asib yizde xilençe qöö deş. Zi yiğne ögil binah hav'u deş, vas meer zi gik'as ıkkан. **12** Zasiy vas Haakim hasre Rəbb Vuc ixhecen! Zal-allā hasre Mang'vee vakın he'ecen. Zi valqa xıl g'ot' alas deş. **13** Avaala inəxüdniyxhe eyhen: «Qəlnang'vee qəlasın ha'a». Mançıl-allad zi valqa xıl g'ot' alas deş. **14** Şavulqayiy izrailyna paççah i'qqə? Ğu şavuqa qihnane girxhu? Qivk'una xvaane g'ohooşe, deşxhee, genane? **15** Zasiy vas haakimiyyvalla havaasre Rəbbee Vucee hee'ecen. Hasre Mana Vuc ilekkecen yizde işiqa. Hasre Rəbbee, Vuce zi yiğne xileençe g'attixhan hi'i, zi qorkurava hagvecen. **16** Davudee man uvhu ç'əvxhamee, Şaullee qiyghanan: – Yizda dix Davud, yuşan ha'ana mana ġune vor? Manid qiyghin, Şaul axtıra geşse giygal. **17** Qiyğa mang'vee Davuduk'le eyhen: – Zi ġu xhinne qorkuna deş vor, zi vas yugvalla hidyaa'ameeyib, ġu zas yugvalla hav'u. **18** Ğu g'iynar zaka yugra ixha, Rəbbee, zi yiğne xilyaqa quvuyng'ar, ġu zi gik'u deş. **19** Şavaa cuna duşman aveykimee, vuçşud hidyi'i, g'ekkayıy? Hasre ġu g'iyna zak hi'iynçil-allā, Rəbbee vas yugun helecen. **20** Zak'le ats'an, vake izrailyna paççah ixhes. Izrailyna paççahiyvalla yiğne xilyaqa ilgevç'umee, ġu mana xilya'ab it'umba avqas. **21** Zale qiyğa yizda nasıl g'itsdyaa'vanasva, zake g'abiynbı gidyapt'asva, həşde ġu zas Rəbbilen k'in g'assre. **22** Davudee, Şaulus k'in g'iysar. Mançile qiyğa Şaul ayl'anna

cune xaaqa. Davudiy cun insanarib xil hidixharasde
cigeeqa ilqeebaç'e.

25 Samuel qik'umee gırGIN İzrailybı sabı, mang'us ak'
avqaaqqa. Mana Ramayee cune xaane k'anE k'eyxha.
Davudmee mançe Paran eyhene sahreeqa ayk'an. **2**
Maoneençena sa insan, Karmel eyhene şaharee geed
karnana insan ixha. Mang'uqa xhebid aazır vəq'ə, aazırıb
ts'e' vooxhe. Mang'vee vəq'əbı Karmel qoşar ixha. **3**
Mane insanın do Naval, cune xhunaşseynid Avigail ixha.
Mang'una xhunaşşe geer ək'elikana, micagna yixha.
Kalevne nasileençena cena adamiymee geed yı'qı'n
xasyatnana, qı'çına sa ixha. **4** Davuduk'le sahreenang'a,
Navalee vəq'əbı qoşarva g'iyxhe. **5** Mang'vee cuna
yits'yre mek'vna insan g'axuvu, manbışık'le eyhen: –
Karmelqa, Navalısqı İlqeebç'ı, zalena salam hivxhar hee'e.
6 Mang'uk'le eyhe: «Xiliyna i'mi'r haa'anal! Yugra ixhena!
Çunayiy yiğin xav, yiğinbışin gırGınbı yugvalybışeocab
vuxhenbı! **7** Zak'le g'ayxhiyn ğu vəq'əbı'e qoşar. Yiğin
çobanar yişde k'anenang'a, şı manbışık soot'u deş.
Manbı Karmel vuxhaylette, manbışın vuççud agu deş.
8 Man vasse yiğne nukaraaşiked qidghin ha'as əxə,
manbışe cocad vas gırGINyuşan ha'asın. Həşde, hucoona
ixhes, yizde mek'vne insanaaşika yugra ixhe, manbı
vasqa bayramne yiğil abı. Hucoona ixhes, şas, yiğne
nukaraaşisiy yiğne dixes Davudus vaqa vodunçike vasse
əxənmeen hele». **9** Davudun mek'vun insanar Navalısqı
abı, Davudee cok'le uvhuyn gırGIN mang'usyuşan ha'an.
Qiyğad mang'vee hucoovayiy eyhesva, k'anE ulyoozar.
10 Navalee manbışıs inəxdun alidghiniy qele: – Vuşune

vor mana Davud? Vuşuna Yesseyna dix? Həşde cone ç'ak'ınbışsse heebaxan nukarar geeb qeepxha. **11** Vuşde uvhiyn, zi həşde gineyke, xhineke, vəq'əbı qoşaranbışisva gyatt'uyne həyvanaşine çurunuke alyaat'u, şosne heles? Zak'le şu nençe vuxhaycad ats'a deş. **12** Davudun insanar xıl q'ərab cone yəqqı'n yı'q'əlqa sapk'ıl, şeng'vee uvhuyn gırğın Davudus yuşan ha'an. **13** Davudee cune insanaaşık'le «Gırğingvee yı'qəqqa g'ılıncı qe'eva» eyhe. Manbışde gırğınbışed yı'qəqqa g'ılıncı qa'anbı. Yoq'ud vəş insan Davuduqar qihna ayk'an, q'öd vəşir coqa vonne karaka axva. **14** Navalne nukaraaşine sang'vee mana gaf, mang'une xhunaşşey, Avigailis, hivxhar haa'a: – Davudee, yişde xəring'us salam hevlesva, cun insanar sahreençə g'axuvu. Yişde xəring'veeme, manbışık'le ghalyaqa qadiyn uvhuyn. **15** Mane insanaaşə şas geeb yugvalla hav'u. Manbı şak misacab soot'ıynbıb deş. Şı çolee sacigee vuxhayletteb, yişin vuççud aguyn deş. **16** Şı manbışde k'anə vəq'əbı uxhiyxhan ha'ang'a, xəmdeb yiğniyiğinib suvayne yı'q'əl xhinne vuxha. **17** Vasse hucooyiy ha'as əxəva, həşdiyle meer ğucar ilekke. Yişde xəring'uned, mang'une xaane gırğing'uned vuk'lel yiğ höö vod. Mana Naval geer karai'dəəna, şavussecad cuvab eyhes dəxəna insan vor. **18** Avigail zaara oza qiyxha, q'öd vəş giney, q'ölle çaxiren tuluğ, xholle vəq'əyn laşşag, sa xəbna qootsuyne sukuna maşuk', vəş ts'ets' qeqquyne t'imilena, q'öd vəş t'exa qeqqu'iyne incileeşin sı'i, əməleeşilqa iliyxhe. **19** Qiyğad nukaraaşık'le eyhen: – Şu ögee hudoora, zınar yı'q'əle qiyeelesda. Cene adamiyk'le, Navalık'leme, məng'ee vuççud eyhe deş. **20** Avigail

əməlelqa aliyxi, suvayle gəəmee, mana g'eece yixha
deş. Məng'i's Davudiy cun insanar sayangaba qızaaxa.
21 Davudee eyhe ixha: – Nişisniy zi mang'une çoleene
çavra-vəq'əyqa imiygvalycenga, ilyakka. Mang'vee zi
hav'une yugvalis pisvalla hav'u. **22** Miç'eerilqasse Navalne
insanaaşına sa adamiyxheyir zi üç'ürra g'alerçvee, hasre
Allahee Davuduk mançile pisin he'ecen. **23** Avigailik'le,
Davud g'aciykum, mana zaara əməleyle g'iyç'u, Davudus
aq'va ç'iyek qet'asdemeene cigeeqa k'eezarna. **24** Qiyğar
mang'une g'elybişeeqa qukkyork'ul eyhen: – Yizda xərna,
havaasre mançina bınah zal vuxhecen. Həşde, hucoona
ixhes, zi, yiğna nukar, vaka yuşan hee'es hiyeesre. Zi
eyhençil k'ırı gyaqqe. **25** Mane karai'dəəne insanın,
Navalın cuvab, ġu yik'eeqacad ikmekka. Mana, cun do
xhineenacar vor. Mang'un do Naval (bəç'ər) vod, vucur
do xhineenacar bəç'ər vor. Yizda xərna, zak'lemee, yiğne
nukarık'le, ġu g'axuvuyn insanar g'avcucab deş. **26**
Yizda xərna, Rəbbine doyuleyi yığne canalen zi k'in
g'iysar: ġu Rəbbe qəlas eb k'yav'uyke havacı. Hasre
yiğne duşmanaaşıkıd, valqa yiğbi allya'as ikkananbışıkıd
Navalne vuk'lelqa qadiyn qoracen. **27** Zi vas adıyn karbı
həşde hasre vaqa qihna qööne yiğne insanaaşısqa qeles.
28 Hucoona ixhes, yizde bınahile ilyheç'e! Zak'le ats'a vod,
vas Rəbbe yugna nasıl hevles, ġu Rəbbina dəv'ə vukkekka.
Hasre 1'mi'rvolle vaqa nəxbınacab qəl mooxhecen. **29**
Şavusmee ġu g'eheşşes, gik'as ikiyķinée, yiğna 1'mi'r
Rəbb Allahee Cune yut'elee havaaces. Yiğne duşmanaaşına
1'mi'rmee, Mang'vee sapandeençe aahana g'aye xhinne
aahas. **30** Rəbbe vas Vucee eyhen gırgın yugvalybı

ha'amee, ġu İzrailyna paçcahna alğayhemee, **31** ġu eyhes deş: «Zı nişiscabniy qəl mang'uke qığaaħha, mering'una eb k'yaa'a, həşde mançike yizin yik' gyotxhan». Rəbbee vas yugvalla haa'amee, yiġna nukar, zı, yik'eliyxan himee'e. **32** Davudee, Avigailik'le eyhen: – İzrailyne Allahis, Rəbbis, g'iyna ġu yizde ögilqa qīgħeyhiva, şukur vuxhena. **33** Ək'elikana iş g'avcuva, hasre Rəbbee vas xayir-düə hevlecen! G'iyna ġu, zı eb k'yav'uyke, yizde xilekocab qəl qīgħavhuyke g'attixan hi'l. **34** Rəbbee zı şoke qəl qīgħavhuyke havacı. İzrailyne Allahılqa Vorne Rəbbilqan k'in ixhen: ġu zaara i'giykir, yizde ögilqa ittyarınaxhiy, miç'eerilqasse Navalne xaane adameesina sacar axvas deşdiy. **35** Davudee, məng'ee adiyn karbı xilyaqa alyaat'u, eyhen: – Ĝu geer qee'ena, həşde osheday xaaqa sayk'le. Haane, zı yiġne cuvabil k'iri alixhxhi, ġu uvhuyn hi'iyn. **36** Mançe Avigail Navalisqa siyk'al. Navalne xaa paçcahne xaadin khinnen otxhun-ulyodgiy eyxhe. Mana geed ulyodgiyke kefaka eyxhe. Miç'eediy qixhesmee, xhunaşsee mang'uk'le vuççud eyhe deş. **37** Miç'eer Naval culqa qarimee, xhunaşsee mang'us għirġin yušan ha'an. Navalne yik'eeqa ik'ar qayle, mang'un tan ittehesu g'ayelqa siyk'al. **38** Ooġanče yits'ille yiġ kara il-geç'umee, Rəbbee Navalikin ha'an, mana gek'ana. **39** Davuduk'le Naval qik'uva g'ayxhimee, eyhen: – Zı tesser hi'iyne Navalike, yizda qəl qīgħavhuyne Rəbbis şukur vuxhena. Mang'vee zas, Cune nukaris, Navalike qəl qīgħahas hapsır deş. Navalna qəl Rəbbee Navalike cuke qīgħavhu. Qiyga Davudee cun insanar Avigailisqa gaxuvu, cus xhunaşse yixheva eyhe. **40** Davudun insanar Karmelqa,

Avigailyne k'anyaqa abi eyhen: – Davudee, ġu cus hee'esva,
şı inyaqa g'axuvu. **41** Avigail ç'iyek qeet'asdemeene
cigeeqa k'yorzul, eyhen: – Haane zi, yiğne nukaree, vasib
k'ilyvalla ha'asda, yiğne nukaraaşin g'elybid hoğalasınbi.
42 Mana zaara oza qiyxha əməlelqa ileexa. Ces nukariyvalla
haa'ana xhoyre mek'vna zəiyfar qort'ul, mana Davudne
insanaaşıqa qihna iyek'an, mang'us xhunaşše yixhes. **43**
Davudee İzre'elyğançena Axinoamır hey'i yixha. Mana
q'öyursana Davudun xhunaşşer vooxhe. **44** Şauleemee,
cuna yiş Davudna xhunaşşe yeexhena Mikal, Gallim
eyhene şahareençene Layişne dixes Paltiys hiyvu yixha.

26 Zifğançenbi Giveayeeqa, Şaulne k'anyaqa abi eyhen:
– Davud Yeşimonne şene aq'valyne Xakila eyhene tepal
dyugul eyxhe. **2** Şaulee, Davud t'abal ha'asva xhebir
aazır g'əyxi'na Izrailyğançena insan qort'ul, manbışika
saciguee Zifne sahreeqa geç'e. **3** Mang'vee, Yeşimonne şene
aq'valyne Xakila eyhene tepal yəqqı'nne mìglek zastava
giviyxhe. Sahree axvane Davuduk'le, Şaul cuqar qihna
qöö g'ecena. **4** Davudee cun insanar dyugulenba g'axuvu,
hək'erar Şaul arıy ats'axhxha. **5** Mana Şaulee zastava
gyuvxiyne cigeeqa arayle. Maa'ar Davud, Şauliy g'oşunna
xərna Nerna dix Avner g'alyabak'ane cigayqa ilyakka.
Şaul vuc zastavayne yı'q'nee g'alirxhu eyxhe. Eskeraaşə
cosun cigabı mang'une hiqiy-allı qa'a. **6** Davudee
Q'etbişda eyxhene Aximelekikeiy Yoavne çocuke Tseruya
donane zəiyfayne duxayke Avışayke qiyghanan: – Vuşune
zakasana Şaulne k'anyaqa, zastaveeqa i'qqə? Avışayee «Zı
vaka g'iç'esdava» eyhe. **7** Davudiy Avışay zastavaysqa
xəmde qabı hiviyxhar. Manbışık'le Şaul zastavayne ar

g'alirxhu g'ece, cun nized cune vuk'lene k'anyaqacad
k'exı eyxhe. Avneriy eskerar cune hiqiy-allı g'alyapk'ı
vooxhe. **8** Avışayee Davuduk'le eyhen: – G'inya Allahee
yiğna duşman yiğne xılıyaqa quvu. Həşde ġu zasqa hasre
mana nizeyka i'xi' ç'iyek at'iq'an ha'as. Q'öd'es i'xəsid
ikkiykanas deş. **9** Davudee Avışayk'le eyhen: – Mana
gimek'a! Rəbbəe g'əyxı'ng'ulqa xıl g'ot'uluynı'ukun
Rəbbeecad ha'asın. **10** Davudeecad meed eyhen: – Vorne
Rəbbilqa k'in ixhen, Rəbbəe mang'ukun hidyi'ı g'alerçes
deş. Mana vuccarme qik'as, deşxhee, dəv'eeme gik'as. **11**
Rəbbəe g'əyxı'ng'ulqa xıl g'ot'uluyle, Rəbbəe Vucee zi
havacecen. Hucoona ixhes, həşde ġu mang'une vuk'lene
k'anedin nizeyiy parç aleet'e, əlyhəas. **12** Davudee
Şaulne vuk'lene k'anedin nizeyiy parç alyaat'u, mançe
avayk'anənbı. Manbı şavuk'lecab g'avcu deş. Manbişə
ha'anid şavuk'lecad ats'axhxhe deş, vuşucarır muğur
qexhe deş. Rəbbəe manbişilqa it'umun nyak' salat'i'iva,
manbı g'alyapk'ı vooxhe. **13** Davud şene suralqa ilğeç'u,
əq'ənane tepayne q'omaqa ilqeq'e. Manbişde yi'q'nee
xilece yəq vuxha. **14** Davudee, milletılqayıy Nerne duxalqa
Avnerilqa ts'ir haa'a: – Avner, zas alidghiniy qele! Avneree
alidghiniy qele: – Ğu vuşune eyxhe, paççah muğur qa'a? **15**
Davudee Avnerik'le eyhen: – Ğu adamiy dişde vor? Izrailee
vak akarana vuşune vor? Nya'a ġu yiğne xəring'uqa
paççahiqa ilydyakka? Milletikena sa insan yiğna xərna,
paççah gik'asvayıy arı. **16** Ğu valqa gyooxhana yugba
haa'a deşub. Vorne Rəbbilqan k'in ixhen, vuşun gırğınbı¹
hapt'asın karbı vob, Rəbbəe g'əyxı'ng'uqa ilyaaka deşub.
İlekende, paççahne vuk'lene k'anedin nizeyiy parç həşde

nyaadiy? **17** Şauluk'le Davudun ses qıvaats'ı, eyhen: –
Yizda dix Davud, yuşan ha'ana ğune vor? Davudee eyhen:
– Ho'o, zi vorna, yizda xərna paçcəh. **18** Qiyğɑ vuceecad
meed eyhen: – Nya'a, yizda xərna zaqar qihna girxhu?
Nya'a, zi hucoone hi'? Yizda binah hucoone? **19** Hucoona
ixhes, həşde zal, yiğne nukarıl k'ırı alixhxhe? Zalqa ġu
g'elil ql'ına Rəbbxheene, zi Mang'us q'urban ablyaa'as.
De'eş, man insanaaşe hı'ixhee, hasre manbı Rəbbine ögil
g'ulyootlecen! Manbişə Rəbbike gexhan zi ilymat'acenva
zi g'e'eşsuna. Həşde zasse yizde Allahis i'bəədat ha'as əxə
deş. **20** Hımaasar yizda eb Rəbbike əq'ənane cigabişee
k'yavaak'anas. Suvabişee nəxübiy g'ön üvxəsva alycaaxva,
həşde Izrailyna paçcəhər həməxür zi gena xhinne i'xəsva
qiğeç'u. **21** Şaullee eyhen: – Yizda dix Davud, zi binah
hav'u, sak'le. G'iyna yizda i'mi'r yiğne ulesqa gırınba
qabiyñçil-alla, zi vas sayid pisin ha'as deş. Ək'elydeşiyvalla
hav'u, zi xəbna binah hav'u. **22** Davudee eyhen: – Paçcəh,
yiğin nize haane! Hasre yiğne nukaraaşına sa arı, man
aleet'ecen. **23** Rəbbe, gırgıng'uscad cune qopkuvaliys
sik'ı hele. G'iyna Rəbbe əq yizde xilyaqqa quvuyng'ar, zi
Rəbbe g'əyxı'ng'ulqa xıl g'ot'ul deş. **24** G'iyna nəxübiy
yiğna i'mi'r yizde ulesqa gırınba qabı, havaasre yizda
i'mi'rib Rəbbine ulesqa həməxüb gırınba quvooracen.
Mang'vee zi gırgıne dağamiyvalybışike g'attixhan he'ecen.
25 Şaullee Davuduk'le eyhen: – Yizda dix Davud, əq
yugvalybışeeclar ixhena! Ğu ç'ak'ın işbı g'aces, gırgın işbıd
ha'as həsilyxhesda. Mançile qiyğɑ Davud cune yəqqı'n
ayk'an, Şaulur xaaqa siyk'al.

27 Mane gahil Davudne ək'eleeqa in qayle: – Sa yiğıl
zı Şaulne xilençe qik'asda. Yizdemee inekke yugun,
Filiştinaaşde ölkəeqa hixu, dyugulyxhay ixhes. Şauleeyir
zı İzrailvolle t'abal hı'iyle xıl ts'ıts'aa'a, zınar mang'une
xilençe g'ittiixhaniy. **2** Davud cuka ı'gviykarne yixhid
vəş insanika Gatne paçcahne, Maokne duxayne Akişne
suralqa ılgəç'e. **3** Davud cune insanaaşıqa Gatee,
Akişne k'anə axva. Mang'une gırgıne insanaaşıqa xizan
vuxha. Davuduqa cuqamee q'öyre xhunaşše yixha:
İzre'elyğançena Axinoam, sayır Karmelyğançene Navalna
sip'iriyy Avigail. **4** Davud Gatqa hixuva Şaululqa hixhar
hı'imee, mang'vee sayır Davud t'abal ha'a deş. **5** Davudee
Akişik'le eyhen: – Zı yiğne ulen aqqixheene, hiqiy-allane
şaharbışde sançee zas ciga hele, zı maa'ar axvas. Nişisne
zı, yiğna nukar, vaka, paçcahne şaharee axva? **6** Mane yiğıl
Akişee mang'usqa Tsiklag eyhena şahar qoole. G'iyniyne
yiğılqameeyib Tsiklag Yahudayne paçcahaaşına vob. **7**
Davud Filiştinaaşde cigabışee sa sennayıy yoq'uble vazna
axva. **8** Davudiy cun insanar abı, Geşurbışılqa, Girbzışılqa,
Amalekbışılqa k'yootal vuxha. Man milletbi avaalacad
Şurulqayıy Misirlıqa hivxharasdemeene cigabişee eyxhe
ıxha. **9** Davudee hücüm hav'uyne cigabişee adamerib,
yedarıb üç'übba g'alyaa'a vuxha deş. Manbışın vəq'əbı,
yatsbı, əməler, devabı, alyaa'an karbı mang'vee alyaat'u,
Akişisqa siyk'al ıxha. **10** Akişee mang'uke qidghın ha'ang'a
«G'iyna şavulqane k'yoptulva», Davudee mang'us inəxdin
alidghiniyyi qelen sassə yəqqees «Yahudabışde cigabişde
canubne suralqa», sassə yəqqees «Yeraxmelybışde
cigabişde canubne suralqa», sassə yəqqees «Genibışde

cigabışde canubne suralqa». **11** Davudee həməxüdud ha'a ixha. Mang'vee cuna iş inəxüb g'ooce vuxha: «Şi ha'anbı hasre hixhar hima'acenva» uvhu, manbışın adamerib, yedarıb gyabat'a vuxha. Manbışda nenacarır Gateeqa arayle ixha deş. Filiştinaşde ölkee axuylette, mang'vee həməxüd hı'i. **12** Akiş, Davudul hayxha, culed-alqa eyhe ixha: – Mana cune milletne izrailyne ulele həməxür g'a'arxhu vor, mana g'iyniyke şaqı yizda nukarcar ixhes.

28 Mane gahbişil izrailybışika səvxəsва, Filiştinaşе con g'oşunbı sacigeeqa sa'a ixha. Akişee Davuduk'le eyhen: – İn vak'le ats'axhxhe, günayıy yiğın insanar yizde sural, yişde g'oşunee vuxhes. **2** Davudee Akişik'le eyhen: – Geed yugda! Zasse, yiğne nukarisse hucooyiy ha'as əxəva, vak'lecad g'acesin. Akişee Davuduk'le eyhen: – Geed yugda, zı vake, zı qık'asmee, yizda can gyuden ha'as. **3** Samuel qık'uyng'a, gırgıne izrailyne xalq'in mang'us ak' avqu. Mana Ramayee, cune şahareecar, k'eyxhi. Mane gahil Şaulee ölkeençe cadubı ha'anbıyıy hapt'ıynbışın rı'hbı qoot'alan gırgınbı ge'eepşı vuxha. **4** Filiştinar sabı-qabı, Şunemee eyhene şaharee zastava giviyxhe. Şauleeyib gırgın izrailybı sav'u, Gilboa eyhene suval zastava giviyxhe. **5** Sauluk'le Filiştinaşda zastava g'avcumee, qərq'i'niyvalin mang'un yik' sacuraycad qa'a. **6** Mang'vee Rəbbike qiyghan, Rəbbeemee mang'us cuvab nik'eylid, kaahinile ǵanad, peyğambaraasıled ǵanad nəxüdcad qele deş. **7** Şaulee cune insanaşik'le eyhen: – Yizdemee, hapt'ıynbışın rı'hbı qoot'alna sa zəiyfa t'abal hee'e. Zı məng'i'kexheeyid hark'in qiyghanas. Mang'une insanaşaş eyhen: – En-Doree sa məxürna zəiyfa vorna. **8**

Şaulee cune tanalin paççahaşaşın karbı g'ayşu, medinbi
ali'i, q'öyre insanır qort'ul, maqa hayk'an. Mana xəmde
mana zəiyfa eexvane cigeeqa hiyxhar. Şaulee məng'i'k'le
eyhen: – Yizdemee, zi eyhene qik'uyng'un rı'h qot'le. **9**
Zəiyfee eyhen: – Vak'lecad ats'an, Şaulee ine ölkee hı'iyn.
Mang'vee ine ölkeençe cadubı ha'anbıyyı hapt'ıynbışın
rı'hıbı qoot'alan gırğınbı g'eepşınbı. Nişil-allane zi
qiyk'ecenva, ğu zas gugu haa'a? **10** Şaulee zəiyfayk'le
eyhen: – Vorne Rəbbilqan k'in ixhenga eyhe, ine işil-
alla vak vuççud ixhes deş. **11** Zəiyfee eyhen: – Yiğnemee
vuşune qot'le? Şaulee «Zasqa Şamuel qot'leva» eyhe.
12 Zəiyfayk'le Şamuel g'acuys it'umna bagaray hav'u,
eyhen: – Voo, ğu Şaulur, nya'a zas horbı hı'i? **13** Paççahee
məng'i'k'le eyhen: – Qi'meeq'ən, eyhe vak'le hucooyiy
g'ece? Zəiyfee eyhen: – Ç'iyek avğanče qı'ğəən rı'h
g'ece. **14** Şaulee qiyghanan: – Mana şavukiy akar? Zəiyfee
eyhen: – P'laş ali'ına sa q'əsda adamıyrı qığəə. Şauluk'le
mana Şamuel ıxhay ats'axhxha, mang'us ç'iyelqamee
k'yoyzarna. **15** Şamuelee Şauluk'le eyhen: – Nişisne
ğu zi i'giykar ha'a? Nişisne qoyt'al? Şaulee eyhen: –
Zı xənne dağamiyvaleeqa girxhu vor. Filistinar zalqa
k'yophur, Allaheeyid zale aq'va sak'al hı'i. Mang'vee
peyğambaraşaile ğanad, nik'eeqid zas cuvab qele deş.
Mançıl-allar zı ğu qort'ul, zak'le eyheva, zı hucooyiy ha'as
ıkkın. **16** Şamuelee eyhen: – Rəbbəe vake aq'va sak'al
hı'i, Mana yiğna duşman ıxha. Maa'ad zake qiyghanasın
hucooyiy? **17** Rəbbəe zale ğana vak'le uvhuyn, həşde
hı'iyn. Mang'vee paççahiyvalla yiğne xiLENÇE g'avşu,
yiğne k'anering'usqa, Davudusqa quvu. **18** Ğu Rəbbine

cuvabil k'ırı alixhxhi deş, Mang'unə qəl Amalekbışike
qığavhu deş. G'iyna dişe, Mang'vee valqa ina ver ablyav'u.

19 Rəbbəe vaka sacigee İzrailib Filiştinaaşde xılıyaqa
qevles. G'iyqa günar yiğin dixbib yizde k'ane vuxhes.
Rəbbəe İzrailyna g'oşunub çıkana Filiştinaaşde xılıyaqa
qevles. **20** Şamuelee eyhenbı g'ayxhi, Şaul qərq'i'niyvalin
ç'iyelqa qukkyoyk'al. Mang'vee bıkırne xəmnayiy yiğna
kar udyotxhun ixhayke, mang'uqa taq'at axva deş. **21**
Zəiyfa Şaulusqa qiyxhamee, mana sacuray qıxha g'acu,
eyhen: – Zi, yiğne nukaree, val k'ırı alixhxhıyn. Zi
qiyk'ule qiyeqq'ən yixheeyir, meed ġu uvhuyn hı'iyncad.
22 Hucoona ixhes, həşde yiğne nukarne cuvabil k'ırı
alixhxhe, zi yiğne ögeeqa sa ghaledin giney gixhxhes, man
oxhne. Yəqqı'lqa qığəmee, taq'at ixhecen. **23** Şaullee «Deş
ikkanva» eyhe. Cune insanaaşed zəiyfayka sacigee mana
kar oxhanas ilekkamee, mang'vee manbışıl k'ırı iliyxhen.
Mana ç'iyele oza qıxha, tyulee g'iya'ar. **24** Zəiyfayqa xaa
tavulyna dana vooxhe. Məng'ee mana zaraba givk'u,
urvad alyaat'u balatıy deşin giney ha'a. **25** Qiyğa məng'ee
man Şaulneyiy cune insanaaşine ögilqa giyxhe. Manbışe
man otxhun, manecab xəmde oza qeepxha avayk'ananbı.

29 Filiştinaaşə gırgına cona g'oşun Afeq eyhene
şahareeqa saa'a. İzrailybişemee cos zastava İzre'elyne
xhyan i'lqəəne cigaysne giviyxhe. **2** Filiştinaaşde
g'oşunbışın ç'ak'ınbı vəşna, aazırna g'oşunbışika əlyhəə
vuxha. Davudiy cun insanarıb Akişika sacigee yi'q'əle
qöö vuxha. **3** Filiştinaaşde ç'ak'ınbışe qiyghanan: – İne
cühüt'yaşın inyaa'ad hucoone axu? Akişee manbışis
inəxdin alidghınıy qele: – İna İzrailyne paçcahna Şaulna

nukar Davudur. Mana zasnee eyxhen sa senile geed vod. Mana Şaulusse hixu zasqa qarıyne yiğile, zak'le mang'uke pisin kar g'acuyn deş. **4** Filiştinaaşde ç'ak'ınbışe Akişilqa qəl hav'u, eyhen: – Mana insan yı'q'əlqa sak'al he'e, hasre ġu cuk'le uvhuyne cigeet axvecen. Mana dəv'eeqa immaylecen, deşxheene, conbışika sarçu, şaka səyxəs. Cune xəring'usqa, Şaulusqa yugra qalesva, mang'vee yişde insanaaşın vuk'ulybı gyatxhi, mang'us ikkees. **5** İçeeše mık'ar ha'amee, «Şaulee aazırbişika, Davudeeme yits'ne aazırbişika gyapt'ıva», mə'niybı qədəqqəng'a, yik'el qalya'ana Davud ina vuc vor. **6** Akişee Davud qort'ul, eyhen: – Vorne Rəbbilqan k'in ixhen, ġu qorkuna insanır. Yiğin zakasana g'oşunee sacigee ark'ınıy zas ikkanan. ġu zasqa qarıyne yiğile, g'iyniyne yiğılqamee zak'le vake pisin g'acuyn deş. Ç'ak'ınbışık'le mee, ġu yugracar g'ece deşur. **7** Həşdiyle ġu, yugrakhinee yı'q'əlqa sak'le. Filiştinaaşde ç'ak'ınbışde ulesqa yugda qidyalesin kar hıma'a. **8** Davudee Akişik'le eyhen: – Zi vasqa qariyne yiğile, g'iyniyne yiğılqamee zi vasqa yugda qidyalesin nya'a, hucoona hi'ı? Nya'a zasse həşde hark'ın yizde paçħahne duşmanaaşika saç'ikkvas dəxə? **9** Akişee Davudus inəxdin alidghiniy qele: – Zak'le ats'an, ġu yizde ulesqa Allahın malaaik xhinne yugra qöö vor. Filiştinaaşde ç'ak'ınbışemee eyhen: «Davud şaka dəv'eeqa immaylecen». **10** Həşde vaka qööne, yiğne xəring'une, Şaulne, nukaraaşika miç'er çakra oza qıxha, hoora. **11** Davudiy cun insanar Filiştinaaşde cigabışeeqa savk' alasva miç'eeb çakba oza qeebaxhe. Filiştinaarme Izre'elyqa avayk'an.

30 Davudiy cun insanar Tsiklag eyhene şahareeqa xhebi'esde yiğis qabı hiviyxhar. Mane gahil Amalekbı abi, Negevilqayiy Tsiklagılqa k'yoohar. Manbiše Tsiklag q'əra qav'u, qiyğab gyooxhan haa'a. **2** Manbiše, maane zəiyfabışda nenacar geek'a deş. Xəring'ule k'ining'ulqamee manbişin gırgınbı avqu, cokasana quvkekka. **3** Davud cune insanaaşika şahareeqa ikkeç'umee, mang'uk'le şahar gyooxhan hav'u, con dixbi, yişba, yedar şenbişe cone ögeeqa gyavhu quvku, g'ooce. **4** Man g'acu, Davudiy cun insanar uledin nağbı qeqvasmee gyaaşenbi. **5** Şenbişe avqu quvkiynbışde yı'q'nee, Davudna q'öyursana xhunaşşe: Izre'elyğançena Axinoamiy Karmelyğançene Navalna sip'iriy Avigailir yeexhena. **6** Davudun yik' qoxa eyxhe, milletin mana g'ayeqqqa helesva uvhuva. Maane insanaaşin coneuşaxaaşıqa yik' gyotxhan ixhayke, məxüd eyhe ixha. Davudeeyid yı'q' cune Allahılqa Rəbbilqa qiyzar. **7** Mang'vee, Aximelekne duxayk'le kaahin Evyatarık'le uvhuyn: – Hucoona ixhes, yizdemee kaahinaaşın ileyliğ inyaqa alle. Evyatereeeyid man kar Davudne k'anyaqa adaylen. **8** Davudee Rəbbike qiyghan: – Zı ine şaharılqa kyophuriynbışıqa qihna gyurxheene, avayq'aree? Rəbbi mang'uk'le eyhen: – Gixhe qihna. Ğu manbişıqa avaq'arasdar, manbiše avquynbıb g'attivxhan haa'asınbi. **9** Davud cukane yixhid vəş insanika Amalekbışıqar qihna gexha. Manbı Besor eyhene qadaalisqa qabı hipxhirmee, q'öd vəş insan maacob aaxva. **10** Davudiy manasa cukasanana yoq'ud vəş insanmee maa'ab ulyoozarcab deş, manbı Amalekbışıqab qihna gyabak'a. Manasa q'öd vəş,

insan manimee obzur vooxhe, Besor eyhene qadaalikecab
manbışisse İlgeepç'es vəəxə deş. **11** Çolee manbışisqa
sa Misirğançena qızaxxa, mana manbiše Davudusqa
arayle. Manbiše mang'us gineyid xhyanıd helen. **12**
Qiyğa manbiše mang'us qooqqav'una inciliyy q'öble
ts'ets'y t'imilena hoole. Mang'vee man karbı otxhuniyle
qiyğa culqa qarayle. Xhebille yiğnayıy xheyible xəmna
mang'vee mankilqasse gineyid otxhun ixha deş, xhyanıd
ulyodğu eyxhe deş. **13** Davudee mang'uke qiyghanan: – Ğu
vuşune vor, nençena arı? Mang'vee Davuduk'le eyhen: –
Amalekbişde sang'una zi nukar vor. İxhesir zi, Misirbişda
eyxhe. Hiyyığna zi ik'iyk'ırna, yizde xəring'veeyir zi
g'alerçuna. **14** Şı canubulynang'a, Keretbişde, Yahudayne,
Kalevne cigabışeeqa k'yophur. Tsiklagış ts'a i'xi', gyooxhan
hav'una. **15** Davudee mang'uk'le eyhen: – Vasse zi, mane
şaharbışılqa k'yophuriynbışısqa ikkees əxəyee? Mane
insanee eyhen: – Ğu zi gidek'asvayıy yizde xərnəg'une
xilyaqqa qidelesva Allahılıqan k'in g'assireene, zınar ġu
maqa ikkeesda. **16** Mang'vee Davud mane insanaaşısqa
qarayle. Mane gahıl şaharbışılqa k'yophuriybı inyaa-şaa
opt'ul vuxha. Manbiše Filiştğançeyiy Yahudeençe geed
kar qıkkı. Qiyğad inyaa-şaa otxhan-ulyoğa, mik'ar ha'a,
cos ıkkananbı ha'a vuxha. **17** Davud verığ k'yooçuyle
qiyğa, qinne yiğil exhalilyqamee manbı gyabat'a ixha.
Devabışılqa alepxı, hepxiyne yoq'ud vəş mek'vung'ule
ğayı, mançe şavussecar hixu g'attixhanas əxi' deş.
18 Mang'vee Amalekbişə qıkkıyn gırgın karıd, cuna
q'öyursana xhunaşşer yi'q'əlqa siyek'al hee'ena. **19**
Ç'ak'ınbı, k'iminbı, gırgın dixbıyyı yışba, şenbiše cone

xilelqa qı'iny gır gin kar Davudee yi'q'əlqa sak'al ha'an.
Mançike vuççud inyaqa-şaqa ixha deş. **20** Davudee
manbışsse gır gin çavra-vəq'ə g'eşsen. Çavra-vəq'ə ha'ayki
qikkekamee «İnbid Davudee g'ayşunbı vodva» eyhe
ixha. **21** Davud, obzurva coqab qıl na qavaales dəvxüyne,
Besorne qadaalil avxuyne q'öd vəş insanisqa siyk'al. Man
insanar Davudneyiy cukane insanaaşine ögilqa qığeebaç'e.
Davudee cosqana qabıyne insanaaşis salam hoole. **22**
Davuduka sacigee hapk'inne qüvçüneyiy kara'dəəne
insanaaşe eyhen: – Manbı şaka hidyapk'ıninçil-allı, şı
Amalekbışike g'ayşuyné karan manbışis vuççud heles
deş. Manbışde gır ging'usqa saccu con yedariy uşaxar
qevles. Hasre manbib alyapt'ı, inençe hudooracen. **23**
Davudeeme manbışık'le eyhen: – De'eş, yızın çocar!
Rəbbəe şas huvuyne karak, şosse man ha'as əxəs deş. Şı
Rəbbəe havaaci. Mang'vee, yişin cigabı q'əra qı'iynbib
yişde xılyaqa quvu. **24** Şavaa vuşde mane cuvabil k'ırı
iliyxheyee? Dəv'eeqa hark'ıning'uqab, yişde karane
k'ane axuyng'uqab akaranacab pay vuxhes vukkan.
Gır ging'us akaraba bit'al haa'as vukkan. **25** Mane yiğile,
Davudee mana q'aanun bikirne Izrailynemee haa'a.
Mana q'aanun Izrailil g'iyniyne yiğılqameeyib avxuna.
26 Davud Tsiklageeqa qarımee, mang'vee Amalekbışike
g'ayşuyné karbişin sık'ıminbı, cus hambazar vooxhene
Yahudayne ağsaqqalaası g'axuvu, eyhen: – Hayna
Rəbbine duşmanaaşike g'ayşunçike, şos hav'una pay
vobna. **27** Mang'vee man paybı g'ixelenbı Bet-Elee,
canubul Ramoteeyiy Yattiree, **28** Aroeree, Sifmotee,
Eştemoayee, **29** Rakalee, Yeraxmelybışdeyiy Genbışisde

şaharbışee, **30** Xormayee, Bor-Aşanee, Ataxee, **31** Xevronee
vooxhenbışisiy vuciy cun insanar nyaabiy vuxha mane
cigaynbışis.

31 Mane gahıl Filiştinariy İzrailybı siviyxənbı.
İzrailybı, mane Filiştinaaşıka siviyxəne cigeençe heepxi
avayk'ananbı. İzrailybışın xəppananbı Gilboa eyhene suval
gyapt'ynbı. **2** Filiştinar Şaulneyiy mang'une dixbışde
qihna gyapk'ı, mang'un dixbı Yonatan, Avinadav, Malki-
Şua gyabat'anbı. **3** Şaulne hiqiy-allı əlyhəena dəv'ə
yi'q' qooxhe. Vuk ayhenbı mang'ulqa k'yophur, mana
qık'asde yiğil araççe. **4** Şaullee cun silah haqqang'uk'le
eyhen: – G'ilinc qıgavhu zı gik'e, deşxheene, mane
sunnat deşde karbiše con g'ilincbı zak eta'a, zı demalqa
gixhxhes. Mang'una silah haqqana geer qəyq'ən ixhayke,
mang'usse man ha'as əxə des. Manke Şaullee cun
g'ilinc alyaat'u, vuc çılqa hı'ğəkkar ha'a. **5** Şaul qik'u
g'acumee, mang'une silah haqqang'veeyir vuceecar-vuc
g'ilincilqa hı'ğəkkar hı'ı, Şauluka saciguee qek'ana. **6** Mane
yiğil Şaul vucur, mang'una xhebiyre dixir, cuna silah
haqqanar, cun gırğın insanarıb habat'anbı. **7** Q'adaalyne
şene aq'valneyiy iordanne damayne şenesa sural
vooxhene İzrailybışık'le İzrailyna g'oşun hooxa, Şaulıy
cun dixbib hapt'ı g'avcumee, con şaharbi g'ali'ı, heebaxa
giviyğal. Filiştinar qabı, manbışde cigabişee aaxva. **8**
Qinne yiğil Filiştinar hapt'ynbışılın karbı g'ayşesva
abiyng'a, manbışık'le Gilboa eyhene suval Şauluniy cune
xhebne duxayn mayıtbi iveeke. **9** Manbışe Şaulna vuk'ul
g'ats'apk'in, silahbıd alyaat'anbı. Manbışe byuttyaaşis
ı'bəədat ha'ane xaybişeqayiy milletilqa mana xabar

hivxhar haa'asdeme, manbiše Filiştinne ölkayne gırgıne
surabışilqa insanar g'uxoole. **10** Şaulun silahbı manbiše
alyaat'u, cone byutyne Aştoretne xaaqa giyxhe, Şaulun
mayıtíd Bet-Şean eyhene şaharne cabırbişis g'adaxbişika
i'xiyxə. **11** Gileadeene Yaveş eyhene şahareene milletik'le
Filiştinaaşe Şauluk hı'iyn g'iyxhe. **12** Man g'ayxhımee
şaharın gırgın cehilyar g'elil qepxha, xəmvolle yəq
apk'in, Şauluniy mang'une dixbişin mayıtbi Bet-Şeanne
cabırbişile g'eşşenbi. Yaveşeqa qabı, manbiše man
mayıtbi gyoxhxhan ha'a. **13** Qiyğale xhinnee manbiše,
mane mayıtbişike axuyn bark'vbı sı'i, Yaveşeeene tamarisk
yivek avud k'eyxha. Coyud yighille yiğna sivar aqqaqqqa.

2-Şamuelin

1 Şaul qik'ule qiyğşa, Davud Amalekbışile ġamxha siyk'almee, mana Tsiklageeqa qarayle. Ma'ar mana q'ölle yiğna axva. **2** Xhebid'esde yiğil Şaulne zastaveençe sa insan arayle. Mang'vee culqa abına ver haagvasva tanalinbı qit'axxa'a, vuk'ulelqa nyaq'v kyaa'a. Mana insan Davudusqana qarı, mang'une ögil ç'iyelqamee k'yoyzarna. **3** Davudee mang'uke qiyghanan: – Nençene qöö? Mane insanee eyhen: – İzrailyne zastaveençe hixu, zıcar zı g'attixhan hi'i. **4** Davudee mang'uk'le eyhen: – Maa'ad hucoona ixha? Hucoona ixhes, zak'le eyhe. Mane insanee eyhen: – Eskerar dəv'ə əlyhəəne cigeençe heepxiynbı, con g'ellesinbib hapt'ıynbı. Şauliy cuna dix Yonatanib hapt'ıynbı. **5** Davudee cus xabar abiyyne insanike qiyghanan: – Şauliy Yonatan hapt'ıva vak'le nençene ats'a? **6** Mang'vee Davuduk'le eyhen: – Mane gahil nəxüdme ixha, zı Gilboayne suvaliy. Zak'le maa'ar cune nizeyk qirzıl Şaul g'acu. Balkanaaşil aleepxiynbiyyi dəv'ayn daşk'abid mang'usqayıy hiyxhar. **7** Şaul yi'q'əlqa sak'i ilyakkimée, zı g'acu mang'vee onı'ıyn. Zı mang'uk'le «Hooyva» uvhu. **8** Mang'vee zake qiyghiniyn: «Ğu vuşune vor?» Zınad mang'uk'le, «Zı Amalekbışda vorva» uvhu. **9** Şaulee zak'le uvhuyn: «Zasqana qıxha, zı gık'e. Zı sakaratee vorna, zas ine ik'arbişike g'attixhanas ıkkan». **10** Zı mançıl-allı mang'usqa qıxha, mana g'ik'una. Zak'le ats'anniy, mang'usse avur axuyle qiyğşa, i'mı'r haa'as vəəxəs deş. Qiyğşa zı mang'une vuk'lelin taciy xilelin lexa g'ayşu, inyaqa yizde xəring'unemee, vasqa adı. **11** Man g'ayxhimée, Davudeeyiy cune k'anenbişə ts'its'i'i

colyun tanalinbı qıt'axxa'a. **12** Manbiše Šaulnemee, mang'une duxayne Yonatannemee, gırgıne Rəbbine milletnemee exhalilqamee ak' avqu. Manbiše gyaaşe-gyaaşe sivar aqqaqqa, geebınbı g'ilincike algav'u gyapt'ıva.

13 Davudee, cus mana xabar abiyne mek'vung'uk'le eyhen: – Ğu nençenane vor? Mang'vee alidghınıy qele: – Zı menne cigeençena vor, zı Amalekbışde sang'una dix vor. **14** Davudee mang'uk'le eyhen: – Nəxürne ğu qı'dərq'i'n Rəbbee g'əyxı'ng'ulqa gik'asva xıl g'ott'ul?

15 Ğu gik'uyna bınah val vob! Ğucad, yiğne ghaleka, gardanaqa alyaat'u, «Zı Rəbbee g'əyxı'na paççah gik'uva». Davudee cune insanaaşına sa qort'ul eyhen: – Hoora, mana gik'e. Mang'veeyir i'xi' mana g'ek'ana. **17** Davudee, Šaulneyiy cune duxayne Yonatanee ak'ee ina mə'niy qəpqi'. **18** Qiyğab mana «Vukuna mə'niy» Yahudabışık'le xəp quvxheva əmr haa'a (mana mə'niy «Qorkuyng'une kitabee» opk'un vobna): **19** İzrail, yiğna xəbvalla, yiğnecab axtıne cigabışee güvk'una. Nəxbın cehilyar hapt'ıynbı! **20** Filiştinaaşın içeer şadmeebaxhecenga, Sunnat hıdyav'uynbışde içeeşə bayrambı hıma'acenga. İn Gatee ats'axhxıma'a, Aşkelonne şahrabışee mançına hımaa'a. **21** Gilboayn suvabı, Şolqa çiyiy gyoğiy hasre mexhecen, Vuşde q'adaalybişee hasre şagavid ılymaylecen. Maa'ad cehilyaaşiniy Šaulun g'alxan g'eliqqa huvu, maa'ad çilqa q'ış qıdyadğu. **22** Gyapt'ıynbışde ebake, gucnanbışde tanıke, Yonatanın vuk yi'q'elqa siyk'alan deşdiy, Šaulunıd g'ilinc idyatsı qadaylen deşdiy. **23** Šaulıy Yonatan, şu üç'übnang'a manimee vukkananbı, yugunbı vuxha. Habat'ameeyib cureepxha deş. Şu q'aacırıleb

ek'ınbı, Aslanaaşileb gucukanbı vuxha. **24** Izrailin içeer, Şaulnemee gyaaş! Mang'vee şolqa ç'ərəxən, giranın tanalınbınıyxhe alya'anbı. Tanalinçılqad k'inəğayken karbınıyxhe qa'anbı. **25** Siç'ookkane cigeet nəxbın cehilyar hapt'ıynbı! Yonatan şene axtıne tepabışil qik'u. **26** Yizda çoc Yonatan, yiğnemee yızın yik' gyotxhan. Ğu yizdemee, geer giranra ixha. Yiğin zi ikkiyiniy, yedar vukkiyiniyle zi ooqaniy aqqaqqa. **27** Nəxüb cehilyar hapt'ıynbı! Dəv'əyn silahbid aguynbı!

2 Sabara gah ilgevc'öyle qiyğa, Davudee Rəbbike qiyghanan: – Zi Yahudayne nenemecar şahareeqa hak'nene? Rəbbee eyhen: – Hak'ne. Davudee qiyghanan: – Nyaqane hak'ne? Rəbbee eyhen: – Xevroneeqa.

2 Davudur maqa cune q'öyursana xhunaşşeyka hayk'anna: İzre'elyğançena Axinoamır, Karmelyğançena Navalna sip'iriy Avigailer. **3** Davudee cukan insanarıb cone xizanbışika Xevronqa qabı, mançine hiqiyallane şaharbişee manbışis aaxvasın cigabı hele. **4** Yahudayeençen insanar abi, Davudulqa q'ış qadğu, maa'ar mang'uke Yahudayne nasılına paçğah ha'a. Maa'ad Davuduk'le uvhumee, Şaul Gileadeene Yaveşne milletin k'eyxhıva, **5** Davudee maqa cun insanar g'uxoole. Mang'vee cune insanaşık'le eyhen: – Maane milletilqa in yızın cuvab hixhar he'e: «Rəbbee şos xayir-düə hevlecen, vuşda xərna eyxhene Şaulus, şu yugvalla hav'u, mana k'eyxhıva. **6** Hasre mane vuşde işil-allı Rəbbee Cuna badal dyooxhena yugvalla şos haagvecen. Zınad mane vuşde işil-allı şos yugun ha'as. **7** Vuşda xərna eyxhena Şaul qik'uva şu həşde xileppi avqa qıma'a,

it'umba ulyoozre. Yahudayne nasilen, cosda paçcah zake hı'i». **8** Şaulne g'oşunbışde q'oma ulyorzuling'vee Nerne duxee Avneree, Şaulna dix İşboşet cukasana Maxanayimeeqa qıkkı ixha. **9** Maa'ar Avneree mana Gileadne, Aşuriyne, Izre'elyne, Efrayimme, Benyaminne cigabışee vooxhene insanaaşde – gırgına Izrailyna paçcah ha'a. **10** Şaulne duxayqa, İşboşetiqa, Izrailyna paçcah ixhayng'a yoq'ts'al senniy vod. Mang'una paçcahiyvalla q'ölle senna ts'its'avxha. Yahudayne nasılınmee, Davudun sura aqqı ixha. **11** Davudee Xevronee, Yahudayne nasiles paçcahiyvalla yighılle sennayıy yixhıble vazna hav'u. **12** Yiğbişde sa yiğıl Nerna dix Avner, Şaulne duxayne İşboşetne insanaaşika Maxanayimğançé Giveoneeqa hayk'an. **13** Tseruya donane zəiyfayna dix Yoavmee, Davudne insanaaşika Giveonusneene xhyan sadıyne cigaysqa, manbışde ögilqa qığeç'e. Yoav cune insanaaşika xhyan sadıyne cigayne sa aq'val, Avnerır cune insanaaşika – manisa aq'val giy'ar. **14** Avneree Yoavık'le eyhen: – Havaasre mek'vunbı suğootsu, yişde ögil saç'ivkvecen. Yoaveeyid eyhen: – Havaasre saç'ivkvecen. **15** Şaulne duxayne İşboşetne sural sıç'ookvan Benyaminaaşın mek'vunbı qəpqı'mee, yits'ıq'vayre insan eyxhe. Davudne suraler yits'ıq'vayre eyxhe. **16** Manbışe sana-sananbı vuk'ulbışike avqu, g'ilincbı hiyxə. Manbışın gırgınbı habat'anbı. Mançıl-allad Giveoneene mane cigayk'le Xelqat-Hatsurimva (G'ilincbışın çol) eyhe. **17** Mane yiğıl ma'ad geed it'umın saç'ikkvuy ixha. Avneriy Izrailybı, Davudne insanaaşıs maa'ab avub avxu. **18** Tseruya donane zəiyfayna xhebırsana dix: Yoav, Avışay, Asahelib maa'ab

vooxhe. Asahel, çolana ceyran xhinne, g'elike ek'ra ixha. **19** Mana neng'uqacar ilydyakkı, Avnerıqa qihna girxhu. Mang'uqar qihna g'adayhvanmee, **20** Avner yi'q'əlqa ilyakkı, eyhen: – Asahel, ġune vor? Mang'vee eyhen: – Ho'o, zi vorna. **21** Avneree mang'uk'le eyhen: – Yiğne sağıqa, soluqa sa ilekke. Mane mek'vunbişda sa aqqı, manbişin silahbı g'ayşe. Asaheleemee Avnerike xıl ts'its'a'a vuxha deş. **22** Avneree, Asahelik'le meed eyhen: – Zaqar qihna gimexha, zake xıl ts'its'ee'e! Nişil-allane zi ġu gik'as? Qiyğa zi yiğne çocune Yoavne aq'veeqa nəxürna ilyakkas? **23** Asahelee meeb mang'uke xıl ts'its'aa'a deş. Manke Avneree cun nize alyat'u, cık'rıhiyna mang'une vuxhnele k'ena məxüd i'xiyxə, cık'rı mang'une yi'q'ək ciga hı'ı qıgeç'e. Asahel qukkyorkul cigeecar qek'ana. Mancile qiyğa Asahel qik'uyne cigaysse i'lğən girginbi, maa'ab ulydyobzur ilğeebaç'e vuxha deş. **24** Yoaviy Avışay Avnerıqa qihna g'adaaxhvan. Veriğ k'yooçemee, manbi qabı hiviyxharanbı Giveonne sahrayne yəqqı'lyne Giahne ögilyne Ammava eyhene tepalqa. **25** Benyaminaaşınbı Avnerne hiqiy-allı savayle. Qiyğab apk'in, sa tepayne q'omaqa ılqeepç'i, maayib ulyoozaranbı. **26** Avneree ts'ırıka Yoavık'le eyhen: – Şı mışılqameene g'ılincike hapt'as? Nya'a, vak'le ats'a dişdiy, nekke qiyğa yugdacad ixhes deş? Ğu yiğne insanaaşık'le misane eyhes, cone çocaaşıqab qihna gimabak'va? **27** Yoavee eyhen: – Vorne Allahılıqa k'ın ixhen, ġu manva ittevhuynxhiy, yızın insanar cone çocaaşıqa qihna miç'eebilqamee gyapk'asınbınıy. **28** Qiyğa Yoavee şeypur əlüvxümee, manbişin girginbi ulyoozaranbı. İzrailybışıqa qihna

gyapk'iy ç'əvə'an, manbışika sayib sıç'ookka deş. **29**
Avneriy cun insanar xəmvolle Arava eyhene q'adaalile
k'ena avayk'an. Manbı İordanne damayle İlgeepç'i,
Bitronule k'ena qabı, Maxanayimeeqa hiviyxhar. **30**
Yoavee, Avneriqə qihna girxhuy ç'əv hı'ı sark'ılymee,
cuna g'oşun sa'a. Asahelile ğayı Davudne insanaaşike
yits'iyüç'ər insan hiyxhar deşıy. **31** Davudne insanaaşemee,
Benyaminaaşına, Avnerne insanaaşına, xhebid vəşşe
yixhts'al insan gek'a. **32** Asahel Bet-Lexemqa qıkki, cune
dekkina nyaq'vanane mağaree k'eyxha. Yoaveeyiy cune
insanaaşə xəmvolle yəq avayk'an, miç'eebiys manbı qabı
Xevronqa hiviyxhar.

3 Şaulneyiy Davudne nəsilen səvxi'y xiliyda ts'its'exhe.
Vaxt apk'iniylette, Davudne nəsiləna guc hexxooxhe,
Şaulnemee nəsiləna k'il qooxhe vuxha. **2** Xevronee
Davudus dixbı vooxhe. Ts'erriyna dix Izre'elyğançene
Axinoamee uxuna Amnon ıxha. **3** Q'ör'esda
Karmelyğançene Navalne sip'iree Avigalee uxuna Kilav
ıxha. Xhebir'esda Geşurne paçkahne Talmayne yişsee
Maakayee uxuna Avşalom ıxha. **4** Yoq'ur'esda Haggitee
uxuna Adoniya, xhor'esda Avitalee uxuna Şefatya, **5**
yixhir'esdar Davudne xhunaşsee Eglayee uxuna İtream
ıxha. Davudus man gırğınbı dixbı Xevronee vuxha. **6**
Şaulnayiy Davudna nəşl siviyyəmee, Avneree Şaulne
sural guc saa'a vuxha. **7** Şauluqa Ayyayna yiş Ritspa
donana caariye yixha. İşboşetee Avnerik'le eyhen: –
Nya'a ġu, yizde dekkine caariyeyka g'ilexha? **8** İşboşetne
mane cuvabike Avneris geeb qəl vuxha, eyhen: – Nya'a
zi vas, Yahudaabışın sura aqqına xvaana vuk'ulyne

vob? Zı g'inya yiğiniy yiğne dekkine Şaulne nasilen,
mang'une hambazaaşın sura aqqı. Zı ġu Davudne xılıyaqa
quvu deş. Ğu həşde mane zəiyfal-alla yizde gardanaqa
bınah giviyxhe! **9** Zı Davudus, Rəbbee mang'us k'in
g'assırıyn hide'eene, hasre Allahee Avnerne vuk'lelqa
yiğbı alle'ecen! **10** Zı paççahiyvalla Şaulne naslike g'avşu,
Davudusqa qevles. Mana Izrailyayi Yahudeyayna,
Danile Beer-Şevalqamee, paçcah ixhes. **11** İşboşetik'le man
eyhenbi g'ayxhımee, mana Avnerile qəyq'ən ixhayke,
mang'us alidghınıycad qeles dəxə axva. **12** Qiyğa Avneree,
Davudusqa cun insanar g'axuvu, eyhen: – İn ciga
şavunne vod? Qora, zınayiy ġu cuvab g'ats'ak'vanas.
Qiyğa gırgınacak İzrail yiğne suralqa ts'its'aa'as zı vas
kumag ha'asın. **13** Davudee eyhen: – Geed yugda, zı
vaka cuvab g'ats'ak'vanasın. Saccu ġu zasqa i'qqəmee,
vakasana Şaulna yiş Mikal ayre. Mana dena zasqa immayle.
14 Davudee, İşboşetisqa Şaulne dixesqa cun insanar
g'axuvu, eyhen: – Zı vəş sunnat hidi'ına Filiştinğançena
gik'ul-allá zas Şaulee hiyvuna yizda xhunaşşe Mikal
zasqa seek'al hee'e. **15** İşboşetee, insan g'axuvu,
zəiyfa adamiyye Layışne dixesse Paltielsee g'ayşes
ileeka. **16** Məng'i'na adamiy geşše-geşše Baxurimqamee
xhunaşşeyqa qihna ayk'an. Maa'ad Avneree mang'uk'le
eyhen: – Yi'q'əlqa sak'le. Manar siyk'alna. **17** Avner
İzrailyne ağsaqqalaaşıka yuşanxha, eyhen: – Şos mışa
ikkannaniy vor, Davuduke şos paçcah ha'as! **18**
Həşde vuşde yik'eençe i'lğəən he'e! Rəbbee Davuduk'le
dişdiy uvhu: «Zı Yizde nukarne Davudne xileka, İzrail
Filiştinaşdeyiy gırgıne duşmanaaşine xilençe g'attivxhan

haa'as». **19** Avneree man, hark'in, Benyaminaaşik'led eyhen. Qiyğa izrailyneyiy Benyaminaaşde yik'eençe ilgəən Davudus yuşan ha'asva, mana Xevronqa hayk'an. **20** Xevroneeqa, Avnerika sacigee Davudusqa g'ayre insan arayle. Davudee, Avnerisiy cune insanaaşis otxhunulyodğiy hele. **21** Avneree Davuduk'le eyhen: – Hasre zi həşde hark'in, gırgına izrail yizde xəring'usqa, paçcahısqa, saa'as. Ğunar manbışika cuvab g'ats'ak've. Qiyğab vas nişsisiy vukkan, xəbvalla hee'e. Məxüd ixha Davudee Avner vuççud hidi'i g'ekkana. **22** Mane gahil Yoav, Davudne insanaaşika dəv'eençe sark'ıl eyxhe. Manbışe mebənbışike g'ayşuyn geed kar adayle. Mane gahil Avner, Davudusse Xevronğanče ark'in eyxhe. Davudee, Avner vuççud hidi'i, g'aykkı ixha. **23** Yoav, gırgına g'oşunuuka sark'ıling'a, mang'uk'le eyhen: – Nerna dix Avneriy ari. Paççahee mang'uk vuççud hidi'i, g'aykkına. **24** Yoav, paçcahee k'anyaqa qarı, eyhen: – Ğu hi'iyn kar hucoone? Yiğne k'anyaqa Avnerniy'e ari? Ğu nya'a mana g'aykkı? Həşde mana ark'inna. **25** Vak'lecar Nerna dix Avner ats'ana. Mang'vee vas horbı ha'asva, yiğin hark'in-qaraylen cigayiy ġu g'ecen işbi ats'axhxhesvacar ari ixha. **26** Yoav Davudusse qığeç'umee, mang'vee Avneriqə qihna cun insanar g'uxoole. Manbışer Avner Sira eyhene kahrızısse yi'q'elqa sak'al ha'a. Davuduk'le man ats'acad eyxhe deş. **27** Avner Xevronqa sak'imee, Yoavee cona q'öyrecab, yuşan haa'asın xhinne, mana şaharne akkabışıyle aqa akkyayhe. Qiyğad cune çocul Asahelil-allı, mang'une vuxhnes g'ilinciqa i'xi', gek'ana. **28** Davuduk'le, man ats'axhxamee, eyhen: – Rəbbine ögil Nerne

duxayne Avnerne ebal-allâ, mîsacab zâliy yizde ölkal
bînah aaxvas deş. **29** Havaasre mana bînah Yoavîlqayiy
mang'ûne xizanıłqa vuxhecen. Hasre Yoavne násilee
maşika gyatsts'yn i'xnabınana insan deşda, əsaka iykarna
insan deşda, g'ilincike qek'ana insan deşda, missinçika
qek'ana insan deşda gah mooxhecen. **30** Yoaveeyiy
cune çoceee Avışayee Avner gek'ana. Manbiše mana
cona çoc Asahel Giveonee əlyhəene dəv'ee gik'uynçil-
alla gek'a. **31** Qiyğɑ Davudee Yoavik'leyiy cune k'anene
insanaaşık'le eyhen: – Tanalinbı qıt'axxi, palanbı ale'e,
Avnernemee gyaaşe. Avner qikkek'ane mîghırıqa qihna
vuc paçah Davud ayk'an. **32** Avner Xevronee k'eyxha.
Paçah mang'ûne nyuq'vnel oo axtıra geşşena. Mang'uka
sacigee milletid geşşen. **33** Paçah Davud Avnerne
nyuq'vnel oo inva eyhe-eyhe geşşu: Avner məxür, g'eliqqa
huvu, gik'as dexheyiy. **34** Yiğın xileppi ayt'il ıxha deş,
G'elybışisib zincir üvxü vuxha deş. Ğu sixnareeşine ögil
qukkyoyk'alan xhinne qukkyork'ul. Manva uvhumee,
millet meed Avnernemee geşşen. **35** Qiyğɑ manbişin
gırgınbı abi, Davudee, exha qixhesse, kar oxhnecenva
mana ittunçıl aqqaqqa ıxha. Davudeeme, k'in g'assır,
eyhen: – Veriğ k'yooçesse, yizde ghalek giney, medin
kar set'veene, havaasre Allahee zalqa ver ablee'ecen! **36**
Milletik'le paçşahee ha'an g'acu, man gırgın manbişde
yik'eençe eyxhe. Paçşahee ha'an gırgıncad milletis
ıkkıykanan. **37** Mane yiğil gırgıne milletik'leyiy gırgıne
İzrailik'lecad ats'axhxhen, Nerna dix Avner paçşahee
gidek'u ıxhay. **38** Paçşahee cune insanaaşık'le eyhen:
– G'jyna İzrailee xərnat, qıvaats'ına insan qik'uva ats'a

dişde? 39 G'inya zi g'əyxi'na paçcahir ixheene, zaqa guc k'ilyba vob. Tseruyayn dixbi, Yoaviy Avışay, zale nimee vuxhee gucuka vob. Havaasre Rəbbəe pisvalla haa'ang'us, haa'ane pisvallays sik'i helecen!

4 Şaulne duxayk'le İşboşetik'le, Avner Xevron eyhene şaharee gik'uva ats'axhxamee, mang'us zeze ooxha. İzrailin milletid man g'ayxhi qəyq'ən giyğal. 2 Şaulne duxayqa İşboşetiqa q'öyre cune destebişda xərna ixha. Manbı Benyaminaaşınbı vooxhene Beerotğançene Rimmonun dixbi vuxha. Manbışde sang'un do Baana, mansang'unud Rexav ixha. Beerot vucub Benyaminaaşınacab vuxha. 3 Beerotbı Gittayimeeqa heepxı qabı vuxha, g'iyniyne yiğilqameeyib manbı maa'ab menne cigaynbı xhinne aaxva. 4 (Şaulne duxayqa Yonatanıqa q'öyudsana g'el k'aana Mefiboşet donana dix ixha. İzre'elyğançe Şauliy Yonatan gyapt'ıva xabar qabımee, mang'uqa xholle sen ixha. Mane k'ining'uqa ileekang'vee mana mançe alyart'u, zaara heexvava, gade xilençe g'a'araççe mang'un g'elybı hayq'var.) 5 İşboşetee yı'q'ı'hna manzil haa'amee, Beerotğançene Rimmonun dixbi Rexaviy Baana yəqqı'l gyabak'va. Manbı pirane gahıl qabı mang'une xaasqa hiviyxhar. 6 İşboşet cune gozee tyulee g'alirxhu eyxhe. Rexaviy cuna çoc Baana suk alyabat'anbı xhinnee xaaqa ikkeepç'i, mang'une vuxneeqa xincal hi'yxə. Qiyğab vuk'ul g'ats'pk'in, vucub alyapt'i, mançe heebaxanbı. Xəmvolle manbı Arava eyhene qadaalyne yəqqı'l le k'ena avayk'ananbı. 8 İşboşetna vuk'ul manbışe Xevroneeqa Davudne k'anyaqa abı, paçcahık'le eyhen: – İna Şaulne yiğne duşmanna duxayna İşboşetna

vuk'ul vob. Mane Şaulsniy ꝑu gik'as ikkan. G'yna Rəbbee, yişde xəring'ul – paçkahil-alla Şaulukeiy cune naslike in hi', qel qıgvavhu. **9** Davudee Beerotğançene Rimmonne dixbışis Rexavisiy cune çocus Baanays inəxdin alidghiniy qele: – Zi Tsiklageenang'a culygena ixheene zas yugna xabar ana insanniy ari: «Şaul qik'unava». Zi mançıl-allar mana aqqı gik'as alikki. Mang'vee zas abiyne xabarın mukaafat mang'us man ixha. Həşde karai'dəən insanar qopkune insanne xaaqa ikkeepç'i, mana cune tyulee gik'uyng'a, şosqa nəxüdiy qöö, zi mang'una eb ç'iyel g'alepçi, manbı ç'iyene aq'val gidyapt'i g'alyaa'aye? Zi gırğınçike g'attixhan ha'ane Vorne Rəbbilqan k'in ixhen məxdin kar ixhes deş! **12** Davudee cune insanaaşilqa əmr haa'a, manbişeb manbı avqu gyabat'anbı. Qiyğad manbişin g'elybiyy xleppi gyatxi, Xevroneene xhyan səəne cigayne k'ane k'eyxə. İşboşetna vuk'ulyub alyapt'i, Xevroneene Avnerne nyuq'vneeqa k'evxhu.

5 İzrailin gırğın nasılıbı Xevronqa Davudne k'anyaqa abi inəxüd eyhe: – Şi vaka sa milletinbı, sa ebanbı vob. **2** Şenke yişda paçkah Şaulnang'a, ġucabniy İzrailybı dəv'eeqa vukku qavaylenbı. Rəbbee vak'leniy uvhu, ꝑu Cune milletis çobaniyvalla haa'as, şı vuk'lek vukkeekana ixhes. **3** İzrailin gırğın ağsaqqalar Xevronqa paçkah Davudne k'anyaqa abayle. Paçşahee maa'ad Rəbbine ögil manbişika cuvab g'ats'ayk'van. Ağsaqqalaaşe Davud İzrailyna paçkah ixhecenga mang'ulqa q'ış qadağva. **4** Davud paçkah eyxheng'a mang'uqa xhebts'al senniy vod. Mang'vee İzrailis yoq'ts'al senna paçkahiyvalla haa'a. **5** Davudee, Xevronee Yahudays yighille sennayiy

yixhible vazna paççahiyvalla haa'a. İyerusalimeençeb mang'vee bikırne İzrailisiy Yahudays xhebts'ale xhebille senna paççahiyvalla hav'u. **6** Paççahiy cun insanar İyerusalimqa hapk'in, maane avaalacab vooxhene Yevusbışilqa k'yoohar. Yevusbışe Davuduk'le eyhen: – Vasse inyaqa ikkeç'es əxəs deş. Ğu inyaqa areene yişde bi'rq'i'nbişisser, k'aanbişisser ġu inençe g'e'eşses əxəsda. Manbişisqa məxüd qöö ixha, Davudusse mane şahareeqa ikkeç'es əxəs deş. **7** Davudee maana Sion eyhena g'ala avqaaqqana. Həşde mançik'le «Davudna Şaharva» eyhe. **8** Davudee mane yiğil eyhen: – Vuşuyiy Yevusbışilqava arı, hasre xhyan qööne tuneleençe ilgeç'u qoracen. Məxüb şu Davud g'imece eyxhene «bi'rq'i'nbişileyiy k'aanbişile» ġameepxhes. Həşde dişə eyhe: «Bı'rq'i'nayiy k'aana xaaqa ikkeepç'es deş». **9** Davud mane g'aleecar axva, mançıl-allad mane g'alayk'le Davudna Şaharva eyhe. Mang'vee g'alayn hiqiy-alladin cigad Millo eyhene tepaysqamee adın cigad ali'i qa'an. **10** Xəəna G'oşunbişda Rəbb Davuduka ixhal-alla, mang'una guc yiğ-yiğle hexxooxhe vuxha. **11** Sur eyhene şaharne paççahee Xiramee, Davudne k'anyaqa cun insanar, sidurne yiven os, osanayıy g'ayeyna iş haa'as vəəxən insanar g'uxoole. Manbişe Davudus saray alya'a. **12** Manke Davuduk'le ats'axhxhen, Rəbbe vuc izrailyna paççah hı'i, cuna paççahiyvallab axtı qav'u. **13** Davud Xevronğançə İyerusalimqa qarıyle qiyğa, mang'vee cus mançə mebin xhunaşeriy caariyebi haa'a. Manbişeb Davudus dixbiiy yişba vuxooxa. **14** Mang'us İyerusalim vuxhayne dixbışın dobı inbı vod: Şammua, Şovav, Natan, Sileyman, **15** İvxar, Elişa, Nefeg, Yafia, **16** Elişama, Elyada,

Elifelet. **17** Filiştinaaşik'le g'iyxhen, Davud Ízrailyna paçkah ha'asva mang'ulqa q'ış qadğu. Manke manbışın gırğınbı Davud t'abal ha'asva avayk'an. Davuduk'le man ats'axhxamee, yi'q'elqa g'aleeqa siyk'al. **18** Filiştinarib Refaimne q'adaalilqa qabı, maa'ab aaxva. **19** Davudee Rəbbike qiyghanan: – Zı Filiştinaaşika səyxene? Ğu manbı yizde xılyaqaq qevlesinbına? Rəbbeey Davuduk'le eyhen: – Ho'o, hoora səyxə, zı manbı yiğne xılyaqaq qidevu g'alepçes deş. **20** Davud Ba'al-Peratsimeeqa arı, Filiştinar gyapxı-gyapt'ı, eyhen: – Selin çine ögeedin kar haq'var hiyxvər ha'an xhinnee, Rəbbeeyib yizde ögiylin duşmanar oot'al-ooxal hav'u. Mançıl-allad mane cigayn do Ba'al-Peratsim (ot'al-oxal ha'ana iyesiy) giyxhe. **21** Filiştinar heepxı əlyhəəmee, con byuttyar maa'adcad g'alya'a. Davudeeyiy cune insanaaşed man byuttyar sı'ı, qıkkekkanbı. **22** Filiştinar meeb Refaimne q'adaalilqa abı, maa'ad çadırkı giyxə. **23** Mançinemee Davudee Rəbbike qiyghan, Rəbbeeyid Davuduk'le eyhen: – Ts'erriykecar manbışde ögilqa qığmeç'e. Yi'q'ele apk'ın, totan yivarnane surale manbışılqa k'yoohre. **24** Totane yivaaşine q'ombışile g'elybişin sesbı qöö gidğilmee, ġu zaara i'giykre. Filiştinaaşde g'oşunukun ha'asva, mane gahil Rəbb yiğne ögil əlyhəəs. **25** Davudee gırğın, Rəbbeey cuk'le uvhuyn xhinnee ha'a. Mang'vee Gevayeençe Gezereeqa hivxharasdee cigeeqamee Filiştinar gyabat'a ixha.

6 Davudee Ízrailyğançe meer yugna, siyxənə xhebts'al aazır insan g'əyxı', saa'a. **2** Davud, Yahudeene Ba'ala eyhene şahareençe Allahna q'utye qavaalesva, cune

insanaaşika sacige maqa ayk'an. Mana q'utye Rəbbine
doyul vuxha. Mane q'utye oo keruvar ixha. Xəəne
G'oşunbışde Rəbbina taxt mane keruvaşil oo vuxha. **3**
Allahna q'utye ts'enne daşk'eeqa alivxhu, Avinadavne
tepalyne xaançe qığaahana. Daşk'ad Avinadavne dixbışe
Uzzayeeyiy Axioyee he'ekka ixha. **4** Manbışe Allahna
q'utye daşk'eeqa gyuvxhu qığaaha. Q'utyeeyne ögylir
Axio ayk'an. **5** Davudur, gırgın izrailin milletid giranne
osake hı'iyn t'ampırkı, lirabı, dafkı, medin aalyatkı
əlixı', Rəbbine ögil şadba mık'ar hı'i. **6** Naxonne attayle
ı'lğəəmee, yatskı qaçayxarankı. Uzzeeyib xıl hotku,
g'i'moxhacenva Allahna q'utye avqaaqqa. **7** Rəbbina
Uzzalqa qəl avqaaqqa, mang'vee hı'rmat deşvaala hav'uva
mana maacar ı'xi' gek'ana. Uzza Allahne q'utyeeyne k'anə
qek'a. **8** Davudus, Rəbbe Uzza gik'uva qəl vooxhe.
Mane cigayn do g'iyniyne yiğlid Perets-Uzza (Uzzayn
qık'uy) vod. **9** Mane yiğil Davud Rəbbile qərq'i'n, eyhen:
– Zasqa Rəbbina q'utye nəxüb ables vooxheye? **10**
Davudus Rəbbina q'utye cusqa, Davudne Şahareeqa
quvkees vukkiykan deş. Mang'vee mana Gatğançene
Oved-Edomne xaaqa quvkees ulyookka. **11** Rəbbina q'utye
xheyible vazna Oved-Edomne xaa aaxva. Rəbbe Oved-
Edomusub, mang'une xizanısık yugna barakat hoole.
12 Paçah Davudulqa «Rəbbe Oved-Edomne xizanıb,
mang'une gırgine karasıb Allahne q'utyeel-allá barakat
huvuva» hixhar ha'a. Manke Davud Oved-Edomne xaaqa
hark'in, mançe Allahna q'utye cun do huvuyne Davudne
şahareeqa şadba qavayle. **13** Rəbbina q'utye haaqqanbışe
yixhnəqqees g'el qittumee, Davudee sa yats'iy tavulyna

q'ıka gyook'a. **14** Davudee kataniken ileyliğ ali'ı, Rəbbine
ögil vəəxəxüb g'oyk'al-ulyoyk'al mık' haa'a. **15** Davuduka
sacigee gırgıne Izrailyne milletin şadvalin ts'irbı ha'a-
ha'a, şeypur i'lyviyxə Rəbbina q'utye quvkeeka vuxha.
16 Rəbbina q'utye Davudne Şahareeqa quvkekamée,
Şaulna yiş Mikal g'uleençe ileeka yixha. Məng'ı'k'le
paçcah Davudee Rəbbine ögil g'oyk'al-ulyoyk'al mık'
haa'a g'avcumee, məng'ee mana k'ap'ik'ile avqa qa'a. **17**
Rəbbina q'utye qabı, Davudee mançinemee g'üvxüyne
çadrene ab, çisva qav'uyne cigeeqa giviyxhe. Davudee
Rəbbine ögil gyoxhxhan ha'anıy medin q'urbanbı allya'a.
18 Davudee q'urbanbı alli'iyle qiyğa, milletis, Xəəne
G'oşunbışde Rəbbine doyule xayir-düə hoole. **19** Qiyğa
mang'vee Izrailyne milletne adameeşisib, yadaaşisib
gırgıng'uscab sa gıney, sık'ının çuru, sa ts'ets'ib qooqqune
t'imilena hoole. Mançeb gırgınbı xayıbışeqa siviyk'al.
20 Davud cune xaabinbışis xayir-düə hevlesva xaaqa
sak'imee, Şaulna yiş Mikal mang'une ögilqa qığeyç'u,
eyhen: – Izrailyne paçcahee g'iyna vuceecar-vuc nəxür
haguna! Mana cune insanaşineyi cune g'ulluxçıy
içeeşine ögil bəç'ər xhinne ts'ele qıxha. **21** Davudee
Mikalık'le eyhen: – Zı man Rəbbine ögil hı'ı. Mang'vee zi
yiğne dekkineyi mang'une bikurne nasıl cigeeqe g'ayxi',
Cune milletis, Izrailybışis, xərna hı'ı. Zı inçile qiygar
Rəbbine ögil şadxesda. **22** Zı yizde ulene ögil sık'ırar
uleke g'a'ayxhasda. Ğu eyhene g'ulluxçıy içeeşemee
zi axtı qa'as. **23** Şaulne yişseqa, Mikalıqa, qiyk'asde
yiğılqamee uşax eyxhe deş.

7 Paçħah cune sarayeqa sarı mee, Rabbbee mang'us cune
hiqiy-allane duşmanaaşike macal hele. **2** Mane gahil
paçħahee Natan donane peyġambarik'le eyhen: – īlekke,
zı sidirne giranne yiveke ali'yne sarayee axva, Allahna
q'utyemee çadiree vob. **3** Natanee paçħahik'le eyhen: –
Rabb vaka vor, hoora yiğne yik'eedin he'e. **4** Mane xəmde
Rabbbee Natanik'le inəxdun cuvab eyhe: **5** – Hark'in yizde
nukarik'le Davuduk'le eyhe, Rabbbee inid eyhe: «Ğune,
Zı axvasın, Zasin xav alya'as? **6** Izrailybı Misirğanče
qiğav'yne yiğile, g'iyniyne yiğılqamee Zı nenecar xaa
axu deş. Zı nyaqa ark'inee, Yizde çadiree axu. **7** Zı
gırgıne gahbişılıcar Izrailyne milletika sacigee i'giykir.
Zı mısacad Izrailyne milletna haa'ane ç'ak'ınbişik'le
uvhu deş: „Zas sidrike xav ale'e“. **8** Həşde Yizde
nukarik'le Davuduk'le eyhe, Xəəne G'oşunbışde Rabbbee
inid eyhe: «Zı ġu vəq'əbı uxhiyxhanne cigabişeençe
qarı, vake Izrailis xərnatı hi'i. **9** ġu hark'inne gırgıne
cigabişee, Zı vaka ixha. Yiğne ögiylin duşmanar oot'al-
ooxal hav'u. Həşded yiğin do menne qıvaats'yne
insanaaşın do xhinne qıvaats'a'asın. **10** G'iyniyke şaqaqone
cigabişee gyuv'recenva, şavaacabib manbı mançe i'giykar
himaa'acenva, Zı yizde milletne Izrilynemee sa ciga qa'as.
Zı haakimar milletin ç'ak'ınbi xhinne gyuvxhuynġ'a,
qəlnane insanaaşe manbı hooċ'an-g'ooċ'anabınıy. Həşde
məxdin kar ixhes deş: Zı vas duşmanaaşine xilençe
rəħətiyvalla hevles. Vake g'abiynbı paçħahar vuxxesva,
Rabbbee vak'le g'ayxha'a. **12** Yiğna i'mi'r ç'əvuvxhamee,
günar yiğne dekkaaşisqa ark'ınmee, yiğne cigeeqana
yiğna dix ha'as. Zı mang'una paçħahiyvalla it'umba

haa'as. **13** Mang'vee Yizde doyulyun xav alya'as. Zınab mang'una paççahiyvalla gırgine gahbişis it'umaa'asda. **14** Zı mang'unemee Dek ixhes, manar Yizdemee dix ixhes. Mang'vee bınah hav'umeet, Zı mang'us, insanaaşe cone uşaxaaşis caza hoolena xhinnena, caza hevles. **15** Zı mang'uke Yizda badal dyooxhena yugvalla, Şauluke g'avşuna xhinne, g'avşes deş. **16** Zı məxüd ha'as yiğna nasılıb, yiğna paççahiyvallab gırgine gahbişis vuxhes. Yiğna paççahiyvalina taxtib gırgine gahbişiscab vake g'abiynbışisne vuxhes». **17** Natanee gırgın Allahee haguyn Davudus yuşan ha'an. **18** Paççah Davud Allahne çadıreeqa ikkeç'u, Rəbbine ögil gyu'ur eyhen: – Ay Xudaavanda Rəbb, zi vuşune vor, yizda nasılıb şavnane vob, Ğu zi inimee axtı qı'i? **19** Ya Xudaavanda Rəbb, Yiğne ulesqa manıd k'ılda qadı, Ğu zake g'abiynbışde vuk'lelqa qalesınıd uvhu. Xudaavanda Rəbb, inid insanaaşinemee i'brat ixhes. **20** Davudusse medin Vak'le hucoo eyhes əxəyee? Ya Xudaavanda Rəbb, Vak'lecar zi, Yiğne g'ul, ats'ana! **21** Ğu in gırgın ç'ak'in işbi, Yiğne cuvabnemee, Vas ikkanəxüd zak'le hagvasdemee hi'i. **22** Ğu nimeecar Xərrayıy, ya Xudaavanda Rəbb! Şak'le yişde k'ırkışıka g'ayxhi, Vak akarana sacar deşda, Vale ȝayı Allahır deşda. **23** Yiğın İzrail millet xhinnen, ç'iyene aq'val, medin millet vodunne? Ğu manbı Misirğançə qığavhu, gattivxhan hav'u. Yiğın do ats'axhxhecenga Ğu manbışde ögil ç'ak'in əlaamatbı hagu, ç'ak'in işbi g'acu. Manbışike Vas millet ha'asva, Ğu manbışde ögiylin milletbıyy manbışın allahbı g'e'epşi. **24** Gırgıne gahbişis Ğu İzrailike Vasın millet hi'i, Ğunar, Rəbb, manbışda Allah ixha. **25**

Həşdiyle, Ya Rəbb Allah, zasiy zake g'abiynbışis huvuyn
cuvab həməxüd he'e, gırgıne gahbışis axvecen. Gırgınıd
hasre Ğu eyhəxüd ixhecen. **26** Hasre insanaaşe «Xəəna
G'oşunbışda Rəbb İzrailyna Allah vorva» uvhu, Yiğın do
gırgıne gahbışis axtı qe'ecen! Yiğne g'uluna, Davudna
nasılıb Yiğne ögil havaasre it'umba ulyoozrecen. **27** Xəəna
G'oşunbışda Rəbb, İzrailyna Allah, Ğu man zak'le hagu,
uvhuyn: «Yiğna nasıl it'umba vuxhes». Mançıl-alla zi yik'
hi'ı Vas məxübna düə hav'u. **28** Ya Xudaavanda Rəbb, Ğu
Allah vorna, Yiğın cuvabıd qotkuyn vod. Ğu həşde Yiğne
g'ulus ina yugna xabar huvu. **29** Gırgıne gahbışıl Yiğne
ögil vuxhecenva, Yiğne g'ulune nasılıs xayir-düə huvuy
Vasqa yugda qalecen. Ya Xudaavanda Rəbb, Ğu məxdin
cuvabniy huvu. Yizde nasilen Yiğne xayir-düəyka gırgıne
gahbışısda xayir-düə alept'ecen!

8 Mançile qiyğa Davud Filistinaaşile şamxha, manbı
cus vukkanəxüb vuk'lek vukkeeka. Manbışde xilençe
Meteg-Ammahib g'ooşena. **2** Qiyğa Davud Moavbışiler
şamexhena. Mang'vee manbı ç'iyelqa g'alyapk'as alivku,
baağika ulyoopku, manbı xhebne desteeqa bit'al ha'a.
Xhebne desteyna q'öble deste mang'vee gyabat'anbı.
Sa destemee mang'vee g'ookana. Moavbı Davudus
nukarar vooxhe, mang'us nalok'bı qele giviğal. **3**
Tsovayna paçħah eyxhena Rexovna dix Hadadezer, Fərat
eyhene damayne hiqiy-alladin ciga meed cune xilyaq
alğahasva arayle. Maa'ar Davud mang'ule şamexhena. **4**
Davudee Hadadezerna aazırıy yighid vəş balkanlyna,
g'ad aazırır hoyhar arına esker aqqaqqa. Mang'une
balkanaaşına vəş Davudee cus avqu, axuyne daşk'ayk

qi'iyne balkanaaşinid g'elin damarbı gyatxas ilekka. **5**
Damask vooxhen Arambı Tsovayne paçcahis Hadadezeris
kumagıs abımee, Davudee manbişda g'ayeq'vəd aazır
insan gek'a. **6** Davudee Damask vooxhene Arambışde
ölkee cun g'oşunbı ulyozar ha'a. Mang'vee manbişike
nukarar haa'a, manbişe Davudus nalok'bı qele giviyğal.
Davud nyaqa hark'ineeyir, Rəbbee mana ġama'ananiy. **7**
Mang'vee Hadadezerine insanaaşın k'inəəğəken g'alxanbı^{alyaat'u,} İyerusalimqa qadadle. **8** Paçcah Davudee,
Hadadezerne Betaxiy Berotay donane şaharbışeençe
geed yez adayle. **9** Xamatne paçcahık'le Toik'le Davud
Hadadezerne girgine g'oşunulecar ġamxhava g'iyxhe.
10 Hadadezeree hammasee Toika dəv'ə haa'a vuxha.
Hadadezerile ġamxhava Davud nəxüriyva qiyghanas,
sayir mana tabrik ha'asva paçcah Toiyee dix Yoram
mang'une k'anyaqa g'ixele. Yoramee Davudus k'inəəğəyn,
nuk'rayn, yezan karbı adayle. **11** Paçcah Davudee in
cus adiyn k'inəəğəyken, nuk'rayken, yezaken, vucee
menne milletbişike g'ayşuyn karbı Rəbbis g'iysar.
12 Mang'vee Edombişike, Moavbişike, Ammonbişike,
Filiştinaaşike, Amalekbişike g'ayşuyn karbı Rəbbis g'iysar.
Davudee Tsovayne paçcahisse Rexovna dix eyxhene
Hadadezeressed g'ayşuyn karbıd Rəbbis g'iysar. **13** Davudee
Q'evane q'aadalil Edombışda yits'imoled aazır insan oot'al-
ooxal hı'siyk'almee, mana girging'uk'le ats'axhxhena. **14**
Edomne girgine suralqa mang'vee cun g'oşunbı ulyoozar
hi'iyle qiyğa, Edombı mang'un g'ular vooxhe. Davud
nyaqa hark'ineeyir Rəbbee mana ġama'ananiy. **15** Davud
izrailyncar paçcah eyxhe. Mang'vee millet qotkuda

vuk'lek ıkkekka, gırgingunemeeýir mana qorkura ixha.

16 Tseruya donane zəiyfayna dix Yoav g'oşunna xərna ixha. Axiludna dix Yehoşafat taarix oyk'anna ixha. **17** Axituvna dix Tsadokiy Evyatarna dix Aximelek kaahinar vuxha. Seraya mirza ixha. **18** Yehoyadayna dix Benaya Keretbışdayiy Peletbışda xərna ixha. Davudun dixbı kaahinar vuxha.

9 Davudee eyhen: – Şaulne nasılña üç'ürra axuna vornane? Yonatannemee, zi mang'us yugvalla haa'as. **2** Şaulne nasılñı g'ulluxçiyvalla haa'ana Tsiva donana sa insan ixha. Mana Davudne k'anyaqa qoyt'al, paççahee mang'uke qiyghanan: – Tsiva ğune vor? Mang'vee eyhen: – Ho'o, yizda xərna, zi vorna. **3** Paççahee eyhen: – Şaulne nasileençe saxheyir üç'ürna insan vornane, zi mang'us Allahne yəqqee yugvalla haa'ayiy? Tsivee paçcahis alidghiniy qele: – Ho'o, Yonataniqa q'öyudsana g'el k'aana dix vor. **4** Paççahee mang'uk'le eyhen: – Həşde mana nyaane vor? Tsivee paçcahik'le eyhen: – Mana həşde Lo-Devar eyhene şaharee, Ammielyne duxayne Makirne xaa vorna. **5** Paççah Davudee insan g'axuvu, Lo-Devarğançe Makirne xaançe Mefiboşet cusqa ayra'a. **6** Şaulna neva, Yonatanna dix eyxhena Mefiboşet Davudne k'anyaqa ari, mang'us hi'rmat gyuvxhu, k'yoyzarna. Davudee ona'an: – Mefiboşet! Mang'vee «Zı, yiğna nukar, inyaa vorva» alidghiniy qele. **7** Davudee mang'uk'le eyhen: – Qi'məyq'ən, yiğne dekkine Yonatannemee, zi vas yugvalla hidyav'u g'alerçes deş. Yiğne q'əsde dekkin Şaulun gırGIN cigabı zi vas sak'al ha'as. Ğu gırGine gahbişil yizde sufranile otxhuniy oxhanas. **8** Mefiboşet Davudus

k'yorzul, eyhen: – Nya'a, zi, yiğna g'ul, vuşune eyxhe? Ğu, zına xhineene qivk'une xvaana haa'a? **9** Paçşahee Şaulna g'ulluxçıy Tsiva qort'ul, eyhen: – Şauliniy mang'une nasilen girgın kar, yiğne xəring'une nevaysqa quvu. **10** Yiğne xəring'une nevayn cigabı günayiy yiğne dixbişeyiy yiğne nukaraaşe mang'unemee ezu-qiyşalas. Şagavıd mang'usqa qeles, mang'uqa oxhanasın kar ixhecenva. Vuşde xəring'une nevee, Mefiboşetee, giргine gahbışil yizde sufranile kar oxhanas. (Tsivayqa yitsixhvayre dixiy g'ayrer nukar vor.) **11** Tsivee paçcahık'le eyhen: – Yızda xərna, paçcah, ġu uvhuyn girgın zi, yiğne g'ulee, ha'asın. Mefiboşetee, paçcahne dixbişde sang'vee xhinne, Davudne sufranile otxuniy oyxhan ixha. **12** Mefiboşetiqa sa k'ınna Mika donana dix ixha. Tsivayne xaabın girginbi Mefiboşetin nukarar vuxha. **13** Mefiboşetee paçcahne sufranile kar otxhan ixhayke, mana mançile qiyğa İyerusalimee axva. Mang'un q'öyudsana g'el k'aada ixha.

10 Sabara gahile Ammonbişda paçcah qek'a. Mang'une cigeer paçcah mang'una dix Xanun eyxhe. **2** Davudee eyhen: – Dekkee zas badal dyooxhena yugvalla hav'uva, zınab mang'une dixes Xanunus yugvalla haa'as. Davudee cun insanar Naxaşne duxayne Xanunne k'anyaqa, dekkis baş-sağlıgiyvalla hevles g'uxoole. Davudun insanar Ammonne ölkəeqa qabı hipxhirmee, **3** Ammonbişde ç'ak'ınbiše cone xəring'uk'le Xanunuk'le eyhen: – Vak'le həməxüdməde ats'a, Davudee baş-sağlıgiyvalla hevles insanar yiğne dekkis hi'rmatnemeene g'uxoole? Davudee yiğne k'anyaqa insanar şahar uleke alğaaħas, mana vaats'a vuxha, qiyğab hi'ġəəkar haa'as g'axuvu! **4** Xanunee

Davudun insanar avqu, manbişin saqqalbı suralqamee,
tanalqa ali'iyn karbıd avğanče giviy'arne cigeeqamee
gyatxas ilekka. Qiyğab mang'vee manbı cone xaybışeeqa
yəqqı'l haa'a. **5** Man kar Davudus yuşan hi'imée,
manbı naşvalin habat'ava, Davudee manbışde ögilqa
insanar g'uxoole. Paçhahee eyhen: – Saqqalbı aleesmee
Yerixoyee aaxve, qiyğa savk'le. **6** Ammonbışık'le co
Davudne ulele gyapkıı g'ooce. Manke manbiše Bet-
Rexoveeneyiy Tsova eyhene cigeene Arambışike cos
g'ad aazır hoyharna esker pılıke kumagıs qot'alecenga
insanar g'uxoole. Manbiše Maaka eyhene cigayna paçah
aazırne insanika, sayir Tov eyhene cigeençe yits'ıq'vəd
aazır insan qoyt'al. **7** Davuduk'le man ats'axhxamee,
Yoavıka gırgın yugba sıç'ookan cehilyarnana g'oşun
mang'ul ooqa g'uxoole. **8** Ammonbı qıägeepç'ı, şaharne
akkabışde ögil saç'uvkasınbı xhinne giviyk'an. Tsovayniy
Rexovın Arambı, Tov eyhene cigayneyiy Maaka eyhene
cigayne insanaaşika qıägeepç'ı, g'ab curayba ulyoozar.
9 Yoavık'le cune g'oşunne ögileyiy yi'q'ale duşmanar
gipk'ın g'avcumee, mang'vee izrailyne gırgıne g'oşunuke
yugun gəvxüyn cehilyar curav'u, Arambışde ögilqa
giviyk'an. **10** Avxuyne insanaaşılqar cuna çoc Avışay
xərna gixhxı, manbı Ammonbışde ögiyl giviyk'an.
11 Yoavee Avışayık'le eyhen: – Arambı zale gucuka
vuxheene, ġu zas kumagıs ayre. De'eş, Ammonbı vale
gucuka vuxheene, zi vas kumagıs ayres. **12** Yik'eka ixhe.
Qora, yişde milletnemee, yişde Allahne şaharbışdemee,
yişda adamiyvalla haagvas. Hasre Rəbbeyid Cusqa
neniy yugda qöö, man he'ecen. **13** Yoaviy mang'una

g'oşun Arambışka sıç'ookka gibgilme, Arambı Yoavne ögiyle heebaxanbı. **14** Ammonbışık'le Arambı heebaxa g'avcumee, coyub Avışayne ögiyle heepxi, şahareeqa ikkeebaç'e. Ammonbışikan saç'ivkuy ç'əvxhamee, Yoav İyerusalimqa siyk'al. **15** Arambışık'le co Izrailybışile avub aaxva g'avcumee, manbı sacigeeqa savayle. **16** Manbışde paççahee, Hadadezeree, insan g'axuvu, Fərat eyhene damayne şene aq'valin Arambı dəv'eeqa qığaa'a. Manbib Hadadezerne g'oşunne xəring'uka, Şovakıka, sacigee Xelam eyhene şahareeqa abayle. **17** Mançina xabar Davudus abımee, mang'vee gırğın Izrailybı sav'u, İordanne damayle ilgeç'u, Xelameeqa arayle. Arambı Davudne ögil saç'uvkasva giviyk'an. **18** Arambı Izrailybışde ögiyle heebaxanbı. Davudee Arambışda yighid vəş dəv'əyn daşk'a he'ekkana, yoq'ts'al aazırır balkanıl alixi arına esker gek'a. Manbışda g'oşunna xərna Şovakır, Davudee ı'xi' maacar gek'ana. **19** Hadadezerne xilek avubne paççahaasık'le con gırğınbı Izrailybışis avub avxu g'avcumee, manbışe Izrailybışikana dəv'ə ç'əv hav'u, manbışis nukarar vooxhe. Mançile qiyğa Arambı qəvəyq'ənanbı Ammonbışis kumagbı ha'as.

11 Yuxhxhan qadımee, paççahar dəv'əys qığeebaç'ene gahil, Davudee Yoav cune insanaşikayıy gırğine Izrailyne g'oşunuka dəv'eeqa yəqqı'l ha'a. Manbışe Ammonbışıkın hi', manbışda paytaxt Rabba hıqiy-allançe avqaaqqa. Davud vucmee İyerusalimcar axva. **2** Sa yiğil exheeqana, Davud tyuleençe suğotsu, cune paççahaasına sarayne daxalqa ilqeç'u maa'ar iykar giygal. Mana daxayle ilyakkımee, mang'uk'le sa zəiyfa əyeexər g'eece. Mana

zəiyfa geer uftanna yixha. **3** Zəiyfayne hək'ee qiyghanasva Davudee insan g'ixe. G'axuvuyne insanee eyhen: – Mana zəiyfa Q'etbişda eyxhene Uriyna xhunaşşe, Eliamnar yiş Bat-Şeva vor. **4** Davudee insanar g'axuvu mana cusqa ayree'e. Mana zəiyfa Davudusqa arımee, məng'l'n yadaaşik eyxhenbı manke ç'əveetxha ixha. Davud məng'i'ka g'ilexhana. Mançile qiyğa zəiyfa cene xaaqa siyk'al. **5** Zəiyfa vuxhne eexva. Məng'ee Davudusqa insan g'ixe. «Zı vuxhne vorva» eyhes. **6** Davudee Yoavne k'anyaqa insan g'axuvu eyhen: – Q'etbişda eyxhena Uriy yizde k'anyaqa g'axile. Yoavee Uriy Davudne k'anyaqa g'ixe. **7** Uriy Davudne k'anyaqa arımee, Davudee mang'uke Yoaviy g'oşun nəxübne, dəv'a nəxübne əlyhəeva qiyghan. **8** Qiyğa Davudee Uriyk'le eyhen: – Xaaqa hoora, sık'irra g'alixhe. Uriy paçkahne sarayeençe qığec'umee, paçcahee yı'q'ale mang'us pay g'uxoole. **9** Uriymee xaaqa ayk'an deş. Mana paçkahne manesa nukaraşika sacigee sarayne akkayne ghalee g'ilexha. **10** Davuduk'le «Uriy xaaqa ark'in deşva» uvhumee, mang'vee Uriyke qiyghanan: – Nya'a, ġu yəqqı'l'e dişde qarı? Nya'a xaaqa idyark'in? **11** Uriyee Davuduk'le eyhen: – Allahika mugavilenana q'utye, İzrailybı, Yahuder çadırkısee aaxvamee, yizda xərna eyxhena Yoaviy eskerar g'ab çolbısee aaxvamee, ho'ne zi xaaqa ark'in otxhan-ulyoğa xhunaşşeyka g'alixhe? Valqaniy yiğne canılqan k'in ixhen, zi məxdin kar mısacad ha'as deş. **12** Davudee Uriyk'le eyhen: – ġu g'iynar inyaa axve, zi ġu g'iyqa yəqqı'l ha'asda. Uriy mane yiğilir, qinne yiğilir İyerusalim axva. **13** Davudee mana cusqa qort'ul yugda otxhun-ulyoğu'ı keçe xhinne qa'a. Uriy

paçcahisse exheeqana qığeç'e. Mana g'alixhasva meer cune ögilynecar cigeeqa, paççahne nukaraaşısqa ayk'an. Mana cune xaaqa meer ayk'an deş. **14** Miç'eed qixhamee, Davudee kağız otk'un, Yoavisqa hixhar he'ecenva Uriysqa qele. **15** Kağızee inva otk'un eyxhe: «Uriy it'umba dəv'ə əəne cigeeqa yəqqi'l he'e. Mana ögil ulyozar he'e, qiyğa zaraba şu yi'q'əlqa ts'its'eepxhe, hasre mana i'xi' gik'ecen». **16** Yoavee şahar hiqiy-allançe avqumee, mang'uk'le şenbişin yugba aldaaxhvananbı nene surak vuxhay ats'anniy. Mançıl-allar mang'vee Uriy mane suralqa salat' ha'a. **17** Şaharin insanar Yoavika səvxəsва, şaharıke g'aqa qığeebaç'e. Manke Davudne g'oşunun sabarabı habat'anbı, habat'anbışde yi'q'nee Q'etbişda eyxhena Uriyer ixhana. **18** Yoavee Davudne k'anyaqa dəv'ə nəxübiy ilgevç'uva xabar ana insan g'ixele. **19** Mang'vee xabar ana g'ixelene insanis xət qa'an: – Ğu dəv'əyne hak'eeyuşan hi'ı ç'əvexhemee, **20** paçcahis sayıb mançike qəl vuxha vake qiyghinee: «Nya'a şu səvxəsва şaharisqa manimee k'ane qeepxha? Nya'a şok'le ats'a dışdiy, manbişe cabırbişile vukbı ahas ixhay? **21** Şavaane Yerubbeşetna dix Avimelek gik'u? Nya'a, cabırile dışdiy mang'ulqa sa zəiyfee yöxxəyna g'aye g'a'apçı, mana Tevetsee gik'u? Nya'a şu manimee cabırbişisqa k'ane qeepxha?» Manva paççahee vak'le uvheene, ġu mang'uk'le eyhe: «Yığna nukar Q'etbişda eyxhena Uriyer qik'una». **22** Xabar ana i'qqəna insan yəqqi'lqa gexha. Mana qarı Davudusqa hirxhil, Yoavee cuk'le uvhuyn gırgün mang'usyuşan ha'an. **23** Xabar ana ariyne insanee Davuduk'le eyhen: – Şen insanar şalqa

k'yoptul, şaka saç'uvkasva şaharike g'aqa qığEEPç'i. Şinab
manbı şaharne akkabişsqamee yi'q'əlqa g'ee'epşiynbı. **24**
Vukbı ayhenbişee cabırbişile paçkahne eskeraşilqa vukbı
gyoğu'u, paçkahne eskeraaşike habat'anbib vuxhaynbı.
Yığna nukar Q'etbişda eyxhena Uriyer maa'ar qik'una.
25 Davudee xabar abiyng'uk'le eyhen: – Yoavık'le eyhe:
«Mançıl-alla aq'va havaxan hima'acen. G'ilincin ina-
şena geer gik'u. Həşdiyle guc sacigeeqa sav'u, mane
şaharılqa sayib k'yoohre, mana hi'ğəəkar hee'e». Məxiid
ğu Yoavis yik'bı hele. **26** Uriyne xhunaşşeyk'le Bat-
Şevayk'le Uriy qik'uva g'ayxhımee, mang'us ak' avqaaqqa.
27 Ak' ç'əvuvxhayle qiyğa, Davudee insan g'axuvu, Bat-
Şeva cune xaaqa qiyeləe'e. Məng'i'ke cus xhunaşşe hee'e.
Qiyğa məng'ee Davudus dix uxooxa. Davudee hav'una
mana iş Rəbbine yik'eençe vooxhe deş.

12 Rəbbe Natan peyğambar Davudne k'anyaqa g'ixe. Natan mang'une k'anyaqa arı, inəxüd eyhe: – Sa şaharee q'öyre insan vooxhe. Manbişda sa karnana manasar kar deşda eyxhe. **2** Karnane insaniqa geed çavra-vəq'ə eyxhe. **3** Kar deşdang'uqamee alivşu xəp qaa'ane vughulyne bederile ğayı, vuçud eyxhe deş. Mang'vee mana beder cune uşaxaaşika sacigee xəp qaa'a vuxha. Mancın mang'une xilençe kar oyxhan ixha, mang'une k'oleençed xhyan ulyoğa ixha. G'alyuvxhasıb mana mang'ul oo g'ulyoxha vuxha. Mana mang'unemee yişsene cigee vuxha. **4** Sayəqees karnane insanısqa menne cigabişeençe mihman arayle. Karnane insanıs cong'əə arıyne mihmannemee otxhuniy ha'asva cune çavra-vəq'əyke həyvan avqu givk'as qiviyykkanna. Mang'vee

hark'ın kar deşing'una beder avqu abi, cong'əə ariyne
mihmanış otxhuniy ha'a. **5** Davudna mane insanılqa
qəl avqu, Natanık'le eyhen: – Vorne Rəbbilqan k'ın
ixhen, man hı'iyne insanış qık'uyud avaak'a. **6** Rəhi'm
hidyav'u, məxbına iş g'avcuva, mang'vee mane bederil-
alla yoq'nəqees geed kar qeles. **7** Natanee Davuduk'le
eyhen: – Mana insan ġu vorna! İzrailyne Allahee Rəbbe
inəxüdud eyhe: «Zı ġu İzrailyna paçğah xhinne g'əyxi', Zı
ħu Şaulne xilençe g'attixhan hı'i. **8** Zı vas yiğne xəring'un
xav huvu. Mang'un yadar Zı yiğne xhilibışeqa quvu.
Zı vas İzrailiniy Yahudayn milletbı huvu. Man vak'le
k'ilda g'acuxhee, Zı vas mançile hexxanıd helesinniy. **9**
Nya'a ġu Rabbine ulesqa pisba qööna iş hav'u? Nya'a
ħu Mang'un cuvab g'eliqqa huvu? Q'etbişda eyxhene
Uriyne xhunaşşeyke vas xhunaşşe hee'esva, ġu mana
g'ilinciqqa huvu. ġu mana Ammonbışde xileka gik'u. **10**
G'iyniyke şaqqa yiğne xaake mısacad g'ilinc əq'əna qixhes
deş. ġu Yizin cuvab g'eliqqa huvu, Q'etbişda eyxhene
Uriyne xhunaşşeyke vas xhunaşşe hey'i». **11** Rəbbe
inəxüdud eyhe: «Zı vakın divan yiğne xaabınbışsqacad
qaqqas alikkas. Zı yiğne ulene ögil, yiğin yadar alyapt'i,
vas delesne insanışqa qevles. Manar yiğne-yiğin, ulek'le
g'ece-g'ece yiğne yadaaşika g'alixhas. **12** ġu man
kar dyugulenda hı'i, Zı mee man kar yiğene yi'q'i'hne
gahıl gırgıne İzrailybışde ulene ögil ha'as alikkas». **13**
Davudee Natanık'le eyhen: – Zı Rabbine ögil bınah hav'u.
Nataneeyid sak'i, Davuduk'le eyhen: – Rəbbe yiğna bınah
havaakal hav'una, ġu qik'as deş. **14** ġu məxdin kar hı'iyle
qiyya, Rəbbine duşmanaasısser Mana k'ap'ik'ile avqa

qa'as əxə. Mançıl-allar vake ıxhana dix qik'asda, axvas
deş. **15** Mançile qiyğa Natan cune xaaqa siyk'al. Rəbbəe,
Davudna dix ik'iyk'ara'ana. Man uşax qik'uyne Uriyeyne
xhunaşşeyken ıxha. **16** Davudee uşaxnemee Allahıs düə
haa'a. Mana sivacı xəmbi cune gozee q'ərane ç'iyel algə'a.
17 Sarayn ağsaqqalar mana ç'iyele oza qa'asva qabı k'anə
ulyoozar. Mana ozar qexhe deş, karid oyxhan deş. **18**
Yığħid'esde yiğil uşax qek'an. Davudun nukarar uşax
qik'uva mang'uk'le eyhes qəvəyq'ənanbi. Manbışisqa
məxüd qayle: – Uşax üç'ürnang'a, şı mana ittunçil aqqeyir,
mang'vee şal k'ırı alixhxhi deş. Həşde uşax qik'uva şı
mang'uk'le nəxüdne eyhes? Sayid cuk sa kar ha'a. **19**
Davuduk'le cune nukaraaşe ġud-ġud haa'a g'avxhumee,
uşax qik'uva ats'axhxhen. Mang'vee manbışike «Uşax
qik'yunneva?» qiyghan. Manbışe «Ho'ova» eyhe. **20** Man
g'ayxhi, Davud ç'iyele oza qıxha, əyxı'r-səyxı'r vuk'lelqa
zeytunun q'ışid qadğu, tanalinbid badal hı'i, Rəbbine
xaaqa hark'in, Mang'us kyoyzarna. Qiyğa mana mançe
cune xaaqa sak'i, cus otxhuniy heleva eyhe. Cus oxhanas
hucooyiy huvu, mang'vee oyxhanan. **21** Nukaraaşe
mang'uke qiyghanan: – Ğu in ha'an kar hucoone? Uşax
üç'ürnang'a, ġu sivacı geşsu-gyaxvananiy, həşde uşax
qik'umee, ġu oza qıxha kar otxhan girgil? **22** Davudee
manbışis inəxdin alidghiniy qele: – Uşax üç'ürnang'a,
zi sivacı geşsu-gyaxvananiy. Zalygena ixhee, Rəbbis zi
qiyykin, uşax gidek'avaniy eyhe. **23** Həşde uşax qik'wyn,
zi nişisne siv aqqas? Nya'a mana zasse yi'q'əlqa sak'al
ha'as əxəyee? Mana zasqa sak' alas deş, zi mang'usqa
əlyħħeas. **24** Qiyğa Davudee xhunaşşeyen Bat-Şevays yik'bı

hele, ikkeç'u məng'i'ka g'ilexha. Mana vuxhne ayxu dix uxooxa. Davudee mang'un do Sileyman giyxhe. Rəbbis man uşax ıkkiykanan. **25** Mang'vee maqa Natan peyğambar g'ixe, mangv'eeeyid uşaxın do Yedidiyah (Rəbbis ıkkanna) giyxhe. **26** Yoavee Ammonbı vooxhene Rabba eyhene şaharılqa cuna g'oşun k'yoohar hav'u, maana paçkahna g'ala avqaaqqa. **27** Qiyğa Yoavee Davudne k'anyaqa ina xabar ana insanar g'uxoole: – Şı Rabba eyhene şaharılqa k'yophur, manbişe xhyan havacen cigabı aqqı. **28** Həşdiyle ğu avxuna g'oşun sav'u, arı mane şaharin hiqiy-alladin cigabı aqqe. Qiyğab vuc şahar alept'e. Deşxheene, zi mana şahar avqee, mançis yizin do heles. **29** Davudeeyib avxuna g'oşun sav'u, Rabbeeqa arı, dəv'əyka mana avqaaqqana. **30** Mang'vee manbişde paçkahne vuk'lele tac alyaat'u, cune vuk'lelqa giyxhe. Man tac k'ınəəğayke hı'i ixha, çina yı'q'vaalab sa talant vuxha. Mançine hiqiy-allançed gırının g'ayebiyiy gitk'in. Davudee mane şahareençe geed gırının kar qığ'a'a. **31** Mane şahareedin millet mang'vee qığatxhu, ayaaka, yivayne kılıngıkayıy yak'uka işbı gaces ilekka. Qiyğale xhinne manbişisqa karpiç ha'as ilekka ixha. Davudee Ammonbişde gırgıne şaharbışik man hı'yle qiyğa, qığeç'u cune g'oşunuqa İyerusalimqa ayk'an.

13 Qiyğa in ixha. Davudne duxayqa Avşalomuqa Tamar donana micagna yiçü yixha. Davudne menne dixes Amnonus mana Tamar yikkiykan. **2** Amnonus cuna duvuxna yiçü Tamar manimee yikkiykan, mana mançike ik'iyk'arna. Mana adamiys hidyark'ınna içiy yixhayke, Amnonus məng'i'k hucoomecad ha'as dağamda qöö

ıxha. **3** Ammonuqa Yonadav donana sa hambaz ıxha. Yonadav Davudne çocuna, Şimayna dix ıxha. Vucur geer bicna kar ıxha. **4** Yonadavee Amnonuk'le eyhen: – Ay paçahna dix, nya'a ġu yiğ-yiğle k'eçe? ġu man zak'le eyhelan! Amnonee mang'uk'le eyhen: – Zas yizde çocuna Avşalomna yiçü Tamar yikkan. **5** Yonadavee mang'uk'le eyhen: – Tyuleeqa k'iç'u, ġucar ġu ık'arna xhinne hagve. Dek ġu g'acesva vasqa arımee, mang'uk'le eyhe: «Hucoona ixhes, yuçeyk'le Tamarık'le eyhe ari zas kar oxhan he'ecen. Yizde ulene ögil zas otxhuniy he'ecen, zak'ler mana g'ayces, məng'i'ne xilençe kar oxhanas».

6 Amnon tyuleeqa k'iç'u, vuceecar vuc ı'kar hag'va. Paçah mana g'acesva arımee, mang'vee paçahik'le eyhen: – Hucoona ixhes, yizada yiçü Tamar ayrecen, yizde ulene ögil zas q'öble kokay hee'ecen, zınad manbi cene xilençe oxhanas. **7** Davudee xaaqa insan g'axuvu, Tamarık'le eyhen: – Həşde yiğne çocune Amnonne xaaqa hiyek'ne, mang'us oxhanasın kar he'e. **8** Tamar çocune Amnonne xaaqa hark'inqing'a, mana g'alirxhu eyxhe. Tamare xamır hi'i, çocune ulene ögil kokaybı qece. **9** Qiyğa məng'ee tava alyapt'ı, çocune ögilqa otxhanan kar giyxhe. Mang'us oxhanas iкkiykan deş. Amnonee eyhen: – Hasre gırgınbı zasse qıgeepç'ecen. Gırgınbı mang'usse qıgeebaç'enbı. **10** Amnonee Tamarık'le eyhen: – Otxhanan kar anne gozeeqa qıkkee, maa'ad zi yiğne xilençe alyaat'u oxhanasın. Tamare çocusva hi'iyn kokaybı alyaat'u, anne gozeeqa qıkkekka. **11** Kokaybı Amnonee oxhnecenga cusqana qıkkekamee, Amnon Tamarık at'irq'in eyhen: – Yiçü, qeera zaka g'aliyxhe. **12** Tamare

mang'uk'le eyhen: – De'eş çoc, yizin do qığmayhe! Izrailee
məxdin karbı ha'anbı deşxhe. Məxbına beynyavavalla
himaa'a. **13** Məxdine doyuka zi nyaqana yixhes? Yiğinid
izrailee beynyavava do qıgeç'es. Həşde hucoona ixhes, ġu
hark'in paçahika yuşanxhe, mang'vee zi vas heylesda.
De'eşa eyhes deş. **14** Amnonee məng'i'l k'ırı ilydixhi,
guc geeb vuxhayke mana qikkeek'val hey'i, məng'i'ka
g'ilexhana. **15** Mançile qiyğa Amnonuk'le Tamar g'imeece
qeexhe. Amnonus Tamar cus yic yikkanançiler geer
g'imeece qeexhe. Mang'vee Tamarık'le «Oza qiyxha
ğadariyxheva» eyhe. **16** Tamare mang'uk'le eyhen: –
De'eş, yizda çoc! Ğu zi g'e'eyşuyka, mançile ögil hav'uyne
pisvalileb, sık'ılbab xəbna pisvalla zas haa'a. Amnonee
məng'i'l k'ırı ilydiyxhi, **17** cuna nukar qort'ul eyhen: –
İna zasse g'e'eyşu, akka qe'e! **18** Nukareeyir içiy g'aqa
qiğeyhi, akka qa'an. İciyne tanal gırانın micagın gurt
eyxhe. Məxdin gurtbı paçahne adamiys hidyapk'inne
yişbişə alya'a ixha. **19** Tamaree vuk'lelqa yi'q k'ya'a'a.
Qiyğad tanalin gurt qıt'axı'i, vuk'lelqa xileppid aqqı
hülöörəxə geeşə-geeşə iyeek'anna. **20** Çoceee Avşalomee
məng'i'kle eyhen: – Vaka, yiğna çoc Amnonne g'alirxhu?
Yiçü, həşde niq' qiğmayhe, mana yiğna çoc vorna. Man
ixhayn yik'eeqa ıkmecca. Məxür Tamar cene çocune
Avşalomne xaa gırgıng'vee dağerçuna xhinne eexva. **21**
Paçah Davuduk'le mana gaf g'avxhumee, mana qəlin
əq'əna. **22** Avşalomee Amnonuk'le yugunud pisinid
cuvab eyhe deş. Mang'vee yiçü mic hey'i, məng'i'ka
g'alirxhuynçıl-alla Avşalomuk'le Amnon g'imeece ixha.
23 Ooğançe q'ölle sen ilgeç'yle qiyğa, Efrayim eyhene

şaharis k'anene Ba'al-Xatsoree Avşalomee vəq'əbı qoysar eyxhe. Avşalomus paçkahın gırgın dixbı maqa otxhun-ulyoğas qoot' alas vukkiykan. **24** Mana paçkahısqa arı, eyhen: – G'iyna zi, yiğne nukaree, vəq'əbı qoysar. Hucoona ixhes, g'iyna paçkahiy cun insanar zasqa savaale. **25** Paçşahee Avşalomuk'le eyhen: – De'eş dix, yişin gırgınbı abee, vas yi'q'da gyuaras. Avşalomee mana nimée ittunçıl aqqeyir, paçkah maqa arayle deş. Paçşahee Avşalomus xayir-düeyib huvu, mana yəqqı'l araççe. **26** Avşalomee meed eyhen: – Manke yizda çoc Amnonxheeyir şaka g'axle. Paçşahee mang'uke qiyghanan: – Nişisne mana şoka ıkkekka? **27** Avşalomee xıl ts'its'aa'a deş. Davudee manke Amnonur gırgın cun dixbib mang'uka g'uxoolenbı. **28** Avşalomee cune insanaaşılqa əmr haa'a: – İlyaake Amnonee çaxır ulyodğu vuc xhinne qıxhamee, zi şok'le «Amnonus i'xeva!» eyhes. Manke şu mana gik'e, qı'məəq'ən. Zi şos əmr hoole! Adamer vuxhe, yik'eka vuxhe! **29** Avşalomee nəxüdiy uvhu, nukaraaşed həməxüd Amnonus i'xiyxən. Paçkahne dixbışık'le eyxhenbı g'acu, zaraba cone g'atiraaşılqa aleepxi, mançe heebaxanbı. **30** Manbı yəqqənang'a Davudulqa inəxübna gaf hiviyxhar: – Avşalomee paçkahın gırgın dixbı gyapt'ıynbı, manbışda nenacar üç'ürra g'alerçu deş. **31** Paçkah oza qıxha, tanalin qıt'axxi'i, ç'iyelqa gizyaraççe. Mang'une k'anene gırgına cune insanaaşed tanalinbı qıt'axxa'anbı. **32** Davudne çocune Şimayne dixee Yonadaveeme inəxüd eyhe: – Yizde xəring'usqa həməxüd qımaylecen, cune dixbışın gırgınbınıyxan hapt'i. Saccu Amnoncar qık'u. Avşalomoqa məxbina fikr cuna yiçü Tamar Amnonee cuka g'aliyxhas

aliykkine yiğile vuxha. **33** Hasre yizde xəring'un paçahın gırgın cun dixbı hapt'ıva gaf g'avxhuva yik' gimoxyhancen. Saccu Amnoncar qik'u. **34** Avşalommee hixu ark'ın ixha. G'aravulee, vuk'ul ooqa qav'umee, tepayle geeb insanar gəə g'ooce. **35** Yonadavee paçahık'le eyhen: – Haane paçahın dixbı qöövub! Zı, yiğne nukaree, nəxüdiy uvhu, həməxüdud eyxhen. **36** Mang'vee cuvab uvhu g'attirxhınmee, axtıba gyaşa-e-gyaşa maqa paçahın dixbı ikkeebac'e. Paçahır gırgın cun insanarıb hülööbəxə gyaşa giviyğal. **37** Davudee yiğis-yiğis dixes, Amnonus, ak' avqaaqqa vuxha. Avşalomeeme hixu Geşurne paçahne Talmayne k'anyaqa ayk'an. Talmay Ammihudna dix ixha. Geşureeqa hixuna Avşalom maa'ar xhebille senna axva. **39** Amnon qik'u, ooğanče sabara gah ilğevç'ule qiyğa, paçah Davud culqa qarayle. Mana Avşalomuke qəl qığahasva qihna gexha deş.

14 Tseruyayne duxayk'le Yoavik'le ats'anniy, paçahin yik' Avşalомуqa gyotxhan ixhay. **2** Yoavee Teqoayeeqa insan g'ixe mançe ats'alyana zəiyfa ayres. Mang'vee arıyne zəiyfayk'le eyhen: – Hucoona ixhes, ġucar ġu ak' avquyn xhinne heegve. K'aarin tanalinbı ale'e, vuk'lelqa zeytunun q'ış qımadağva, ġucar ġu qik'uyng'unemee geer yiğbına geeşen xhinne heegve. **3** Paçahne k'anyaqa hark'ın, inəxüd eyhe. Yoavee, paçahık'le hucooyiy eyhesva, xət qa'an. **4** Teqoayeençena zəiyfa paçahısqa ikkeyç'u, mang'une ögee aq'vak k'ena ç'iyelqa gizerçu, eyhen: – Ay paçah, kumag he'e! **5** Paçħahee mang'uk'le eyhen: – Vak hucoona ixha? Zəiyfee eyhen: – Zalqa yiğ adı, yizda adamiy qik'u. Zı sip'iriy vorna. **6** Zaqa, yiğne

nukarıqa, q'öyre dixniy vor. Sa yiğl manbışda q'öyre çolee
sana-sang'uka aldapxhıninbı. Maa'ar manbı curaa'asda
vuşucar ixha deş. Sang'vee manasa i'xi' gik'una. 7
Həşde gırgınacab xizan zalqa g'elil quvxha, manbışe
eyhen: «Çoc gik'una şasqa qale, şı mana çoc gik'yunçıl-
alla gik'as. Dekkin kar şavusiy axvas manar gik'as».
Manbışe məxüd zaqa vodun-deşin man ts'ünq' q'ətqa'as.
Məxüb manbışe çiyeyne aqval yizde adamiyke g'abiynbı
g'alepçes deş. 8 Paççahee zəiyfayk'le eyhen: – Xaaqa
sayk'le. Zı yiğne hək'ee əmr haa'asda. 9 Teqoayeençene
xhunaşsee paççahık'le eyhen: – Yizda xərna paççah,
hasre mançina bınah zalqayıy yizde xizanılqa vuxhecen!
Paççahıqlayıy cune taxtilqa bınah gyumooxhacen! 10
Paççahee eyhen: – Şavaayiy vak'le sa cuvab uvhu, mana
zasqa ayre. Mançile qiyğa mana vak sayır set'as deş. 11
Zəiyfee eyhen: – Hucoona ixhes, paççahee, Rəbbilqa, cune
Allahılqa k'in g'aysrecen, şavusqacad yizde dixike qəl
qiğaaħas havaasaras deşva. Deşxhee, manbışe yizda dix
gik'as. Davudee eyhen: – Vorne Rəbbilqan k'in ixhen,
yiğne duxayne vuk'lele ç'ərib g'a'avxhas deş. 12 Zəiyfee
Davuduk'le eyhen: – Hucoona ixhes, zasqa sa cuvab eyhes
hasre. Paççahee «Eyheva» eyhe. 13 Zəiyfee eyhen: – Nya'a
manke ġu, Allahne milletne ögil məxbına iş hav'u? ġu
məxüd uvhuyka, valqa bınah qaa'a. Menne cigeeqa hixu
ark'ınna yiğna dix ġu vasqa sak'al hı'i deş. 14 Yişin gırgınbı
hapt'asınbı, şı ç'iyelqa ott'ulne yi'q'əlqa sa'as dexhene
xhyaniq akar. Allaheeyid insanike ts'its'i can g'eşse deş,
Mang'veeyib Cuke əq'ənaqa girxhuna nəxürne Cus k'an
qa'asva fikr ooxhan. 15 Zı milletin qı'yeeq'ən hey'i, cil-

allar zi həşde vasqa, yizde xəring'usqa paçcahisqa arı.
Yizde fikreeqa qadiyn: «Hark'in paçcahika gaf haa'as,
sayid mang'vee zi uvhuyn ha'a. **16** Paççahee, zi uvhuncil
k'ırı alixhxhi, zınayiy yizda dix, şı gyapt'as vukkanang'une
xileençe g'attivxhan haa'a. Məxüb şı Allahne milletne
yi'q'neençe hakkal hidyaa'a». **17** Mançıl-alla zi məxüd
uvhu: «Yizda xərna paçcah, sa cuvab eyhe, yizin yik'
cigeeqa qoracen». Vasse Allahne malaakisse xhinne
yugun pisinçike cura'as əxən. Hasre Rəbb, yiğna Allah,
vas kumagxhecen! **18** Paççahee zəiyfayk'le eyhen: – Zi
vake sa cuvab qiyghanas, mançın alidghiniy zake dyugul
hıma'a. Zəiyfee eyhen: – Yizda xərna paçcah, hucoona
ixhes qiyghne. **19** Paççahee qiyghanan: – İne yiğne işee
Yoavna xılıyne alivku vob? Zəiyfee alidghiniy qele: – Yizda
xərna paçcah, valqan k'in ixhen, şavussecad val k'ırı
ilydiyxhi t'ub cigeençe i'gviykar haa'as vəəxəs deş. Ho'o,
yiğne nukaree Yoavee zas əmr hav'u, zi hucooyiy eyhes
ikkavad, mang'vee xət qı'i. **20** Məxüd yiğne nukaree
Yoavee mana iş qa'asva hi'i. Yizde xəring'una paçcahna
ək'el, Allahne malaakna ək'elymee geeb vob, mang'uk'le
dyunyel eyxhen gırğın ats'an. **21** Paççahee Yoavik'le
eyhen: – Ho'o, zi man kar ha'asın. Hoora, şena mek'vna
Avşalom yi'q'əlqa sak'al he'e. **22** Yoav aq'vakkena ç'iyelqa
gizerçu, «Ğu paçcah geer qa'anava» uvhu. Qiyğa Yoavee
meed eyhen: – G'iyna paççahee, cune nukaree uvhuyn
hi'i. Həşde zak'le, yiğne nukarık'le, ats'axhxhayn, vasqa
zi yugra qarı ixhay. **23** Yoav Geşureeqa hark'in, Avşalom
İyerusalimeeqa sak'al ha'a. **24** Paçcaheeme eyhen: – Hasre
mana cune xaaqa sak'lecen, yizde ulesqa qımaylecen.

Avşalom cune xaaqa siyk'al, mana paçkahne ulesqa qarayle deş. **25** Izrailyvolle Avşalom xhinne micagna adameesina insan ixha deş. Gırging'us mana ikkan ixha. Vuk'lele kıts'alqamee mang'uqa qəlan ciga ixha deş. **26** Senis, ç'erbiše mang'us yi'q'valla haa'ava, mang'vee manbı gyadaxa ixha. Qiyğad g'apanıl gyoodkumee, q'öd vəş şekel qadadle ixha. (Şekel paçħahee gixhxhiyn standart ixha.) **27** Avşalомуqa xhebiyre dixiy Tamar donana sa yiş yixha. Tamar geer micagna içiy yixha. **28** Avşalom q'ölle senna İyerusalim axveeyir, mang'uk'le paçħahin aq'va g'ece deş. **29** Avşalomee Yoavıqar qihna insan g'ixelete. Avşalomus ikkananniy, Yoavee vuc paçħahısqa ikki. Yoavis mang'une k'anyaqa ayres ikkiykan deş. Avşalomee q'ör'es Yoavne k'anyaqa insan g'ixelete. Mang'us meer mang'une k'anyaqa ayres ikkiykan deş. **30** Avşalomee manke cune nukaraaşik'le eyhen: – İlyake, Yoavin xhit'anan çol yizde çoluk at'itq'in vod. Hapk'in, maqa ts'a i'xe. Avşalomne nukaraaşed hapk'in, maqa ts'a i'xiyxən. **31** Manke Yoav Avşalomne xaaqa arı, qiyghanan: – Nya'a yiğne nukaraaşe abi, yizde çolus ts'a i'xi'? **32** Avşalomee Yoavık'le eyhen: – Zasqa ayreva zi yiğne k'anyaqa insan g'axuvu. Eyhelan zak'le, zi inyaqa Geşureençe nişisniy qarı? Zi şaacar axunaxhiy incile nimeexheyid yugda eyxheyiy. Hasre zak'le paçħah g'aces. Zaqa bınah vobxhee, gik'ecen. **33** Yoavee hark'in, man gırgın paçħahılqa hixhar ha'an. Paçħaheeyir Avşalom cusqa qoyt'al. Avşalom paçħahısqa arı, mang'une ögil aq'va ç'iyek qet'asmee k'yoyzarna. Paçħahee mang'us ubba ha'a.

15 Sabara gah ilgevç' uyle qiyğa, Avşalomee cus dəv'əyn
daşk'a, balkanar, xhots'al cune ögil g'adaxhvanasda insan
t'abal ha'a. **2** Mana miç'eer çakra suğots'u, şaharne
akkabisisqa əlyhəne yəqqəniy ulyoyzarna. Mançe cone
yi'q'nee gipxhına gaf paççahee məhkama alğehecenga
vüqqən insanar i'lğəəmee, mang'vee manbı cusqa qopt'ul,
qiyghan ixha: – Ğu nene şahareençene? Mane insaneyid
alidghiniy qele ixha, vuc sa neneme İzrailyne nasileençena
vorna. **3** Avşalomee mane insanık'le inəxüd eyhe ixha:
– Yiğna iş yugnab, qopkunab vuxheeyib, paçcahisnee
val k'ırı alixhxhesda insan deşda. **4** Avşalomee meed
eyhe ixha: – İne ölkyna haakim zıcarxhiy hı'ına. Manke
zi, vuşuyiy zasqa məhkamee he'eva arı, mang'une
işiqa qorkuraniy ilyakkas. **5** Vuşumecar k'yozarasva
Avşalomusqa qexhemee, mang'vee xıl hotku, mana
insan cusqa ts'its'i', ubba ha'a ixha. **6** Avşalomee
məxüd paçcahisqa məhkama ha'asva vüqqəne gırgıne
İzrailybışikcad ha'a ixha. Məxüb mang'vee İzrailybi
culqa saa'a vuxha. **7** Yoq'ulle sen ilgeç' uyle qiyğa,
Avşalomee paçcahık'le eyhen: – Hucoona ixhes, hasre
zi Xevronqa hark'in, Rəbbis cuvab huvuyn kar ha'as. **8**
Zı, yiğna nukar, Aramne cigabişeenə Geşurne şaharee
axvamee, k'inniy g'assır: «Rəbbe zi İyerusalimqa sak'al
he'ee, zi Mang'us ı'bəədat ha'as Xevronqa ı'qqəs». **9**
Paççahee mang'uk'le «Yugna yəq vuxhenava» eyhe.
Avşalomur Xevronqa ayk'an. **10** Avşalomee dyugulenba
gırgıne İzrailyne nasılbişeeqa cun insanar g'axuvu,
maabınbışık'le eyhen: – Gaçeençə qı'ğəəne süttyun ses
g'ayxhimee, «Avşalom Xevron paçcah ixhava» eyhe.

11 İyerusalimğançe Avşalomuka sacigee q'öd vəş insan
ayk'an. Manbı məttinə yik'eka mang'uqab qihna əlyhəə
vuxha. Manbışis nişikecab xabar vuxha deş. **12** Avşalomee
q'urbanbı allya'aməe, mang'vee Davudna muşaavir
Giloonçena Axitofel cune şahareençə, Giloonçə, cusqa
qoyt'al. Avşalomne suralqa ı'lğəənbı yiğ-yiğile geeb
qeebaxhe vuxha. Manbışis Davudne yı'q'əle qeepxhes
vukkan vuxha. **13** Sa insan Davudusqa arı, mang'uk'le
eyhen: – Izrailybışın yik'bı Avşalomulqa vod satk'il.
14 Davudee İyerusalimeene cune gırğıne insanaaşık'le
eyhen: – İnce heepxas! Deşxheene, Avşalomne xilençə
yişde neng'ussecar g'attixhanas əxəs deş. Zaraba vuxhe
əlyhəəs. Deşxheene, mana şaka avarq'il, yişde vuk'ləlqa
yiğbı exas, şaharib g'ilincike alğaahas. **15** Paççahne
insanaaşə eyhen: – Şı yiğin nukarar vob, hasre ġu, yişde
xəring'vee, eyhen ixhecen. **16** Paççahıqab qihna mang'un
gırğıñ xaabınbı qıgeeбаç'enbı. Mang'vee saccu yits'iyre
caariye xaaqa ilyakasva g'alyaa'a. **17** Paççahıqad qihna
gırğıñ milletcad qıgeç'u, şahareençə qığəəne xaasqamee
qadı, ulyoyzaran. **18** Gırğıñ mang'un insanar Keretbışika,
Peletbışika, yixhid vəş Gateençə cuqab qihna qabıyne
Gatbışika sacigee, cune ögiyle ilğeebaç'e. **19** Paççahee
Gatğançene ittayk'le eyhen: – Ğu nya'a şaka ı'qqə? Sak'le,
ixhesde paççahika Avşalomuka axve. Ğu menne cigeençə
g'e'eşşu qarına vor. **20** Ğu inyaqa həşdebışee qarı. G'iyna
zı ġu zaka əlyhəəsne alikke? Zak'le zı nyaqa əlyəsvacar
ats'a deş. Ğumee sak'le, yiğin insanarib vaka quvke. Hasre
Rəbbəe Cuna badal dyooxhena yugvalla vak'le haagvecen!
21 ittayee paççahis alidghiniy qele: – Vorne Rəbbilqaniy

yizde xəring'une paçcahne canılqan k'ın ixhen, ġu, yizda paççah, nyaa'ar ixhee, zinar qik'u ixheeyir, üç'ür ixheeyir, maa'ar ixhes. **22** Davudee İttayk'le eyhen: – Qora manke ögilqa ilgeç'e, ögee hoora. Gatğançene İttaykan gırgın mang'un insanar, cone k'anebin gırgın uşaxar qabı, ilgeebaç'enbi. **23** Paçcahın insanar əlyhəəmee, ölkəebin gırgın insanar okur aletçu gyaaşenbi. Paçcahee Qidronna q'adaal ilgevç'umee, mang'ukan gırgın milletcad sahrayne suralqa ayk'an. **24** Maa'ar Tsadokır ixhana. Mang'une k'ane Leviyke g'abiynbı vuxhaynbi. Manbişe Allahıka mugaavilenana q'utye quvkekka vuxha. Allahna q'utye manbişe ç'iyelqa giviyxhe. Evyateree gırgın millet şahareençe qığeç'esmee q'urbanbı allya'a. **25** Paçcahee Tsadokuk'le eyhen: – Allahna q'utye şahareeqa savk'al hee'e. Zı Rabbine ulesqa yugra qaree, Mang'vee meer zi yi'q'əlqa sak'al hı'i, Cuna q'utyeyiy Cuna çadir zak'le hagvasın. **26** De'esz, «ğu Zas ikkanna deşurva» uvheene, hasre zak Cus hucooyiy ıkkan he'ecen. Zı Mang'une xile vorna. **27** Paçcahee kaahin Tsadokuk'le eyhen: – İlekke, hucooyiy eyxhe. Ğunayıy yiğna dix Axima'ats, Evyatarnı duxayka Yonatanika sacigee hexxan hidi'i şahareeqa savk'le. Ğunar, Evyatareeyib q'öyursana vuşun dixbi şoka vukkee. **28** Zı şoke xabar qavaalesmee, İordanne damayle ilgəəne cigee, sahree ixhes. **29** Tsadokeeyiy Evyateree Allahna q'utye İyerusalimeeqa savaak'al haa'a. Cona q'öyursanab İyerusalimee axva. **30** Davud Zeytunne suvalqa gesse-gesse ilqeç'e. Mang'vee vuk'lelqa kar atçu eyxhe, g'elilqamee kar ali'i ixha deş. Mang'uka sacigee suvalqa 1'lqəənbib vuk'lelqa kar atçu gyaaşe-gyaaşe

ilqeebaç'e. **31** Şavaame «Axitofel Avşalomne k'ane vorva, g'elil qeepxhaynbışde suralirva» xabar hoole. Davudee Rəbbis düə haa'a: – Ya Rəbb, zi Vake heqqa, Axitofelin mi'sləhətbı nişiscad karai'dəənbı he'e. **32** Davud milletin Allahıs ı'bəədat ha'ane suvane q'omaqa hirxhılıymee, Arkibışda Xuşay mana g'aces arayle. Mang'vee culqa abina ver haagvasva tanalinbı qıt'axxa'a, vuk'ulelqa nyaq'v kyaa'a. **33** Davudee mang'uk'le eyhen: – Ğunar zaka sacigee əlyhəəsxhee, ġu zas dağamra ixhes. **34** İnekke yugun, ġu şahareeqa sak'i, Avşalomuk'le eyhe: «Paçkah, zınar yiğna nukar ixhes. Şenke nəxübiy yiğne dekkis nukariyvalla hav'u, həşdeb vas haa'as». Məxüd vasse zas kumag ha'as əxə. Vasse Axitofelin mi'sləhətbı alyt'ik'al ha'as əxə. **35** Kaahin Tsadokiy kaahin Ewyatar maa'ab vaka vuxhes. Paçkahne sarayee g'ayxhiyn gırğın kar, ġu kaahinaaşılqa Tsadokılqayıy Ewyatarılqa hixhar ha'as. **36** Manbışda q'öyre dix – Tsadokna dix Axima'ats, Ewyatarna dix Yonatan – manbışde k'ane vob. Şok'le g'ayxhiyn gırğın manbışde xileka zalqa hixhar he'e. **37** Avşalom İyerusalimeeqa ı'kkəəmee, Davudna hambaz Xuşayır şahareeqa ikkeç'e.

16 Davud suvayle gəə girgilmee, mang'us Mefiboşetna nukar Tsiva qızaxxa. Mang'vee q'öd vəş giney, vəş t'exa qeqqvuyne t'imilin, vəş t'exa incilyna, sa tuluğ caxiren alyaat'u, manbid q'öne əməlelqa alixhxhi, Davudne ögilqa arayle. **2** Paçkahhee Tsivayk'le eyhen: – İnbı nyaqane ıkkekka? Tsivee eyhen: – Əməler paçkahın xaabınbı alepxecenga, gineyiyl incilerid yiğne nukaraaşe oxhnecenga, in caxırıd sahreene obzuruynbışe

ulyoğecenva adı. **3** Paçşahee Tsivayk'le eyhen: –
Yığne xəring'una neva, Mefiboşet, nyaane vor? Tsivee
paçcahık'le eyhen: – Mana «G'iyna İzrailybiše yizde
q'əsde dekkına paçcahiyvalla zasqa savaak'al haa'asva»
uvhu, İyerusalimee axu. **4** Paçşahee Tsivayk'le eyhen: –
Manke Mefiboşetin gırğın kar yiğin eyxhe. Tsiva paçcahis
k'yorzul, alidghiniy qele: – Saccu zi yiğne ulesqa yugra
qoracen. **5** Paçşaah Davud Baxurim eyhene şahareeqa
qarayle. Mançe mang'usqa Şaulne xınıbışda Gerayna
dix Şimey qıgeç'e. Şimey Davudus bed-düə haa'a-haa'a
qıgeç'e. **6** Davudne hiqiy-allı cehilyaariy cun esker
vuxhayka ilydyakkı, mang'vee Davudulqayıy Davudne
insanaaşılqa g'ayebi ayhe. **7** Şimeyee Davudulqaya inəxübna
bed-düə haa'a: – Agvle, agvle, insanar gyabat'ana,
karai'dəena insan! **8** Ğu Şaulne cigee paçşaah ixha.
Rəbbeeyid vak in Şaulne nasılıke k'yapk'inne ebal-allı hı'i.
Həşde Rəbbe paçcahiyvalla yiğne dixesqa Avşalomusqa
quvu. Valqa mana ver ġu insanar gyabat'anava abı. **9**
Tseruya donane zəiyfayne duxee Avışayee paçcahık'le
eyhen: – Nya'a mane xvaan yizde xəring'us, paçcahis,
məxbına bed-düə hav'u? Hasre zi hark'in mang'una vuk'ul
qooxas. **10** Paçşahee eyhen: – Tseruyayn dixbı, zake şos
hucoone? Mang'vee, Rəbbe «Davudus bed-düə hee'eva»
uvhu, bed-düə haa'axhee, şavusse mang'uk'le «məxüd
hıma'ava» eyhes əxəyee? **11** Davudee Avışayk'leyiy gırgına
cune insanaaşık'le eyhen: – Zake g'ariyne yizde dixes zi
gik'as ikkan. Mane Benyaminyaaşıkeng'uk'le hucoo eyhes
eyxheyee! Mana culer-alqa g'alerçe, hasre heecen bed-
düə. Mang'uk'le məxüd Rəbbe uvhu. **12** Həməxüd eyxhe,

Rəbbik'le zak ıxhayn g'acu, şeng'vee g'iyna zas hav'uyne
bed-düə-allə, zas yugun ha'a. **13** Davudiy cun insanar cone
yəqqi'n əlyhəə vuxha. Şimeyeeme suvayne sirtile bed-düə
haa'a-haa'a aykan. Mang'vee manbışilqa g'aye, toz dağa'a.
14 Paçcahiy cukan gırgın insanar İordanne damaysqa
hipxhir, obzurva maa'ad manzilybı ha'a. **15** Avşalomiy
gırgına Izrailybışda g'oşun İyerusalimeeqa qabayle.
Axitofelir mang'uka sacigee ıxha. **16** Davudna hambaz,
Arkibışda Xuşay, Avşalomusqa arı «Paçcah geer qa'ana!
Paçcah geer qa'anaval» eyhe. **17** Avşalomee Xuşayk'le
eyhen: – Manane yiğne hambazılqana, Davudulqana,
yiğna badal dyooxhena yugvalla? Nya'a hambazika sacigee
idyark'in? **18** Xuşayee Avşalomuk'le eyhen: – De'eş, zi
saccu Rəbbee, ine milletin, gırgıne Izrailincar, g'əyxı'yne
insanın sura aqqas. Zi mang'uka axvas. **19** Ğu zak'le
eyhelan zi şavusne nukariyvalla haa'as? Hambazne dixes
dişde? Yiğne dekkis nəxbına nukaruyvallayiy hav'u,
vasıb həməxübna nukariyvalla haa'as. **20** Avşalomee
Axitofelik'le eyhen: – Şı hucooyiy ha'as ıkkanova mi'sləhət
g'avcelan! **21** Axitofele Avşalomuk'le eyhen: – Yiğne
dekkee xaaqa ilyakasva g'alyav'uyne cune caariyeeşika
g'alixhe. Manke gırgıne Izrailik'lécad ġu dekkis g'imece
qıxhava ats'axhxhesin. Yiğne suralyne gırgınbışeed
yiğın sura sık'ıldad geed aqqas. **22** Avşalomee dekkine
sarayne oğa çadır güvxü, maa'ar gırgıne Izrailyne ulene
ögil dekkine caariyeeşika g'ilexha. **23** Mane gahbışil
Axitofele g'avcuna mi'sləhət, Allahiken cuvab xhinne
ıxha. Axitofele g'avcuna mi'sləhət Davudnemeeyb
Avşalomnemeeyb həməxüb vuxha.

17 Axitofelee Avşalomuk'le eyhen: – Hasre zi yits'ıqvəd
aazır insan g'əyxı', xəmde Davuduqa qihna gixhas. **2**
Mana orzul, rı'hı'le g'a'arxhung'a, şı manbişilqa k'yophur
mang'una ul qəvəeq'ənaa's. Manke mang'une k'anebin
gırgınbı heepxasınbı. Zınar manke saccu paçcah Davud
gık'as. **3** Qiyğale gırgın millet zi vasqa sak'al ha'as,
istağ tsumaysqa seek'al hee'en xhinne. Gırgınbı valqa
savk'lecenva, ġu mana t'abal ha'ana insan gidek'u
g'alerçes iкkan deş. Manke milletikid vuççud ixhes deş. **4**
Man cuvab Avşalomusud gırgıne izrailyne ağsaqqalaasııd
yugda qadayle. **5** Avşalomee eyhen: – Qudoora, həşde
Arkibışda Xuşayır qot' alas, sa mang'vee eyheniciliid k'ırı
alixhxhes. **6** Xuşay Avşalomusqa arımee, Avşalomee
mang'uk'le eyhen: – Axitofelee şas inəxübna mı'sləhət
g'avcu. Şı mang'vee eyhəxüd ha'asee? De'eş, hidya'asxhee,
ğu hucoo he'evane eyhe? **7** Xuşayee eyhen: – Axitofelee
həşde huvuna mı'sləhət yugna deşub. **8** Vak'lecad ats'an,
yiğna dekkiy mang'ukan insanar igider vob. Manbı
həşde balabı g'ayşu axuyn syobi xhinne vob. Yiğna dek
ək'elika siç'ekkvana insan vor, mana misacar g'oşunne
yi'q'nee g'alixhas deş. **9** Mana həşde mağarabışde
sançeeye, deşxhee, menne cigeeye dyugulyxha vor.
Mang'una g'oşun yiğne eskeraasilqa ts'eppa k'yophur,
ğamuvxhee, man g'ayxhiynbıše eyhesin: «Avşalomuqa
qihna apk'ınınbı avub avxu». **10** Manke aslanaaşın
xhinnen yik'bınan igiderib qəvəeq'ənasınbı. Gırgıne
izrailybışık'lecad ats'an, yiğna dek nəxruna g'oçax ıxhay,
cukanbıb nəxbın igider vuxhay. **11** Zi vas inəxübna
mı'sləhət g'ooce: Danile Beer-Şevalqamee gırgın izrailybı

deryahne miglena g'um xhinne vasqa savaalecen. Čunab yiğne xilen manbı dəv'eeqa vukkee. **12** Mana axvane cigabişde sançee şı mang'ulqa xəənçe ç'iyelqa g'e'exhxhan şeh xhinne k'yooharas. Manar, cukane insanaaşına sacarır üç'ürra g'ilydyaraççe. **13** Mana menne şahareeqa ark'ın ixheene, gırgıne Izrailybişe mane şaharisqa t'ü'er adı, mana şahar habğı, dameeqa g'a'apçes. Mane şaharike sa k'ınna g'ayeb g'alepçes deş. **14** Avşalomeeyiy cukane gırgıne Izrailybişe eyhen: – Arkibışda Xuşayna mi'sləhət, Axitofelyne mi'sləhətiley yugba vob. Məxüd Rəbbəe Avşalomne vuk'ləlqa ver ablyaa'asdemee, Axitofelyna yugna mi'sləhət havaakal haa'a. **15** Xuşayee kaahinaaşık'le Tsadokik'leyiy Evyatarık'le eyhen: – Axitofele Avşalomusiy Izrailyne ağsaqqalaasış inəxübna mi'sləhət g'avcu. Zımee manbışık'le inva uvhu. **16** Həşde şu ina xabar ana Davudusqa zaara insan g'axile. Şu mang'uk'le eyhe: «G'iyna xəm İordanne damayne ine aqval sahree hımaa'a. Damayne şene aq'valqa ilğeepç'e. Deşxheene, paççahir cukan gırgın insanarib hapt'asınbı». **17** Yonataniy Axima'ats En-Rogelee aaxva vuxha. Sa nukar içee manbışis xabar abayle vuxha, manbışeb mana xabar paççah Davudus hivxhar haa'a vuxha. Manbı şaharee neng'uk'lecab g'avces vukkan deşdiy. **18** Sa gadeyk'le manbı g'ooce, mang'veeyid man hark'ın Avşalomulqa hixhar ha'a. Mançıl-allab manbı mançə zaraba qıgeepç'i Baxurimee eyxhene sa adamiyne xaaqa qavayle. Mane adamiyne məhlee kahrız vooxhe. Manbı maqa k'eebaç'e. **19** Mang'une xhunaşsee örtyug alyaat'u kahrızılqa aççu, cilqab xhit'a gyooka, şavuk'lecad vuççud

g'imececenva. **20** Avşalomun insanar mane xaaqa abi, zəiyfayke qiyghanan: – Axima'atsiy Yonatan nyaane vob? Zəiyfee manbışık'le eyhen: – Damayke ılğeepç'i. Mane insanaaşe manbı t'abal haa'a. Vuşucar ivdeykimee, sapk'il İyerusalimqa avayk'an. **21** Avşalomun insanar apk'iniyle qiyğa, Yonataniy Axima'ats kahrizeençe qığeepç'i, paçcah Davudus xabar hevlesva avayk'an. Manbışe mang'uk'le eyhen: – Oza qeepxhe, damayke zaraba ılğeepç'e. Manke manbışe Axitofelee uvhiynçina gaf ha'a. **22** Davudiy cun insanar İordanne damayle ılğeebaş'enbi. Miç'eerilqasse damayle ilğideç'una sa insan axva deş. **23** Axitofelik'le iş cune mi'sləhətika hidyav'u g'avcumee, mang'vee cune əməleys palan i'xi' cune şahareeqa, xaaqa siyk'al. Mang'vee cune karak hucooyiy ha'as ıkkavad uvhu, ark'in vuceecar vuc givayxanna. Mana, cuna dek k'eyxiyne mağaree k'eyxha. **24** Davud Maxanayimeeqa qarayle. Avşalomur cune k'anene gırğine Izrailybışika İordanne damayle ilğeç'e. **25** Avşalomee, Amasa Yoavne cigeeqa g'oşunbışda xərna giyxhe. Amasa, Yitra donane Izrailyğançeng'una dix ixha. Mang'una yed Naxaşna yiş Avigailiy yixha. Yoavna yed Tseruya Avigailiynar içiçü yeexhe. **26** Avşalomee Izrailybışika Gilead eyhene cigeeqa çadırkı giyxə. **27** Davud Maxanayimeeqa arayle. Maqa mang'usqa Ammonne Rabba eyhene şahareençene Naxaşna dix Şovi, Lo-Devareençə Ammielyne dix Makir, Rogelim eyhene şahareençə Gileadğançena Barzilay abayle. **28** Manbışe Davudusiy cune g'oşunus doşagbı, k'olabı, nyuq'vneke hı'iyn g'abbı, ooxhanas suk, xhit'a, urva, qoots'una suk, hüvə, **29** itv, şor, zerane nikneke

hi'iyn nisse, vəq'əbı adayle. Manbışısqa məxüd qayle,
g'oşun çolee müssibaniyxan, obzur, xhyan denamee avxu.

18 Davud cune hıqiy-allane g'oşunuqa ilyakka. Mang'vee
g'oşun aazırna, vəşna bit'al hav'u, manbışılqa ç'ak'ınbı
giviyxhe. **2** Davudee g'oşun xhebne cigeeqa bit'al haa'a.
Ts'eppiyne destel ooqa Yoav, q'öd'esde destel ooqa Yoavna
çoc, Tseruyayna dix Avışay, xhebid'esde destel ooqar
Gatğançena ittay xərna giyxhe. Paççahee g'oşunuk'le
eyhen: – Zi şoka dəv'eeqa hidyark'ın gyuaras deş. **3**
Eskeraaşe mang'uk'le eyhen: – Hımayk'an, şı heepxas
gyapk'eene, manbı şaqqa sapk'il ilyaakas deş. Yişinbışın
surabı hapt'eyyib, manbı şaqqa meeb sapk'il ilyaakas deş.
Ğu yişde yits'ne aazırıng'ule ooqana vor. Mançilesa, ğu şas
şahareençe kumag he'e. **4** Paççahee manbışık'le eyhen: –
Şosqa nəxüdiy yugda qöö, zi həməxüdud ha'asin. Gırgına
g'oşun vəşna, aazırna şahareençe qığevç'esmee, paççah
şaharne akkabışisne ulyoyzar. **5** Paççahee Yoavılqa,
Avışayalqa, ittayalqa əmr haa'a: – Hucoona ixhes,
yizdemee şene gadeyka, Avşalomuka, g'üvənaba vuxhe!
Paççahee g'oşunbışde vuk'lel ulyobzuriynbış Avşalomne
hək'ee huvuna q'arar gırgıne eskeraaşik'le g'avxhuna.
6 Davudna g'oşun, Izrailybişka dəv'ə haa'asva qığooç'e.
Dəv'ə Efrayimne ç'alagee vooxhe. **7** Maa'ab Izrailyna
g'oşun Davudne insanaaşile avub aaxva. Mane yiğil
maa'ab geeb eb k'yapk'in, g'ad aazır insan qik'u. **8** Maana
dəv'ə hıqiy-allane gırgıne cigabışeqab hiviyxharna.
Mane yiğil ç'alagın g'ilincile geeb insanar gyabat'a.
9 Avşalom Davudne insanaaşısqa qızaxxa. Mana cune
g'atiril alixı, xənne mi'qəne yivek avğanče i'lğəəmee,

mang'una vuk'ul yivene geed bitağbinane cigayk açayxar.
Məxür mana xəə'er givarxın axva, vuc alixına g'atirme
qiğevç'u avayk'anna. **10** Eskeraaşine sang'uk'le man
g'acu, Yoavisyuşan ha'a: – Zak'le həşde Avşalom mi'qəne
yivele qı'xi' g'acu. **11** Yoavee cus manyuşan hı'iyne
insanık'le eyhen: – Hucoo? Vak'le manayee g'acu? Nya'a
ğu mana mankecar i'xi' gidek'u? Zı vas mançıl-allaya yits'ille
şekel nuk'rayniy sayib ts'iraniy hevles. **12** Mane insanee
Yoavik'le eyhen: – Yizde xılıyaqa aazır şekelib huvunaxhiy,
zı paçahne duxaylqa xıl g'udyoyst'alıy. Vak'le, Avışayk'le,
İttayk'le, «Yizdemee mana gade Avşalom havaceva»
paççahee əmr haa'a zak'le g'ayxhiyn. **13** Zı paçahne
cuvabike qığeç'u, Avşalom gik'unaxhiy, vuççud nəxüdcad
paçahıke dyugul ha'as eyxhe deş. Ğunad yızın sura
aqqas deşdiy. **14** Yoavee mang'uk'le eyhen: – Zaqa,
vaka avaak'an haa'asda gah deşda. Avşalom mi'qəne
yivele qı'xi'carniy vor, mana qık'u deşiy. Yoavee xılıyaqa
xhebille mizrag alyat'u, mang'une yik'eeqa hiyxə. **15**
Yoavın silah haqqana yits'iyre gade Avşalomusqa yoq'ne
surale qeepxha, mana i'xi' gek'ana. **16** Qiyğa, g'oşunun
izrailybişa qihna gyapk'iy ç'əv he'ecenva, Yoavee şeypur
i'lyviyxə. **17** Avşalomur yivele g'ayşu, ç'alageene sa
xənne g'uyeeqa dağaraççe. Ooqab g'ayebişda anbar saa'a.
Manke gırğın izrailybı cone xaybişeeqa heebaxa. **18**
Avşalomee üç'ürnang'a sa xəbna g'aye alyapt'ı, mana
Paçahaaşine Q'adaalil cus aabida xhinne ulyoozar haa'a.
Mang'vee mane g'ayel «Zas yızın do havacesda dix ixha
deşva» uvhu, mane g'ayey cun do hele. G'iyniyne yiğiliid
mançık'le Avşalomna haykalva eyhe. **19** Tsadokne duxee,

Axima'atsee eyhen: – Hasre zi g'adaxvan paçcahisqa hark'in, Rəbbe vuc duşmanaşine xilençe g'attixhan hi'iva xabar hevles. **20** Yoavee mang'uk'le eyhen: – Ğu mana gaf g'iyna deş, sa menne yiğil sa mebna yugna gaf paçcahis hee'e. G'iyna mang'una dix qik'u. **21** Yoavee Kuş eyhene cigeençene adamiyk'le eyhen: – Hoora, paçcahisqa hak'ne, g'iyna g'acuynbı mang'us yuşan he'e. Mana insanır Yoavis kyorzul, mançe g'adaxvan ayk'anna. **22** Tsadokne duxee Axima'atsee meed Yoavik'le eyhen: – Hucooyiy eyxhe ixhecen, hasre zınar şene adamiyqa qihna g'adaxvanas. Yoavee eyhen: – Nya'a, dix, vasır şeng'uqar qihna g'adaxvanas ıkkan? Ğu mana gaf hav'uva vas mukaafat heles deş. **23** Mang'vee eyhen: – Hasre hucooyiy eyxhe ixhecen, zi g'adaxvanasda. Yoavee mang'uk'le «G'adaxvneva» eyhe. Axima'ats Q'adaaline yəqqı'n g'adarxhun, Kuş eyhene cigeençene adamiyle ögee qexhe. **24** Mane gahıl Davud anneyiy g'anne akkabisde yi'q'nee gyu'ur eyxhe. G'aravulyçiy şaharne akkayne oone cabırılıq ılqeç'umee, mang'uk'le sa insan g'adaxvan qöö g'ece. **25** Mang'vee paçcahılqa onu'u, cuk'le g'acuyn paçcahis yuşan ha'a. Paççahee eyhen: – İnsan saxhee mang'vee, xabar vukkekka vuxhes. Mana insan hiyxhar ixha. **26** G'aravulyçiyk'le g'adaxvan qööna sa merna insanır g'ece. Mang'vee akkee ulyorzuling'ulqa onu'u, eyhen: – Meer sa merna insanır g'adaxvan qöö. Paççahee eyhen: – Manar xabar vukkekkan vor. **27** G'aravulyçee eyhen: – Ts'erriyng'un g'adarxhuniy Tsadokne duxayne Axima'atsne g'adarxhuniyıkıd akar. Paççahee eyhen: – Mana yugna insan vor, mana yugne

xabarika i'qqə. **28** Axima'atsee paççahık'le it'umda eyhen:
– Gırgın yugda vod! Qiyğa mana paççahne ögil ç'iyelqamee
k'yorzul eyhen: – Yuğne Allahis, Rəbbis şukur vuxhena!
Rəbbe valqa, yizde paççahılqa, xil g'ott'uluynbı yuğnecab
xılıyaqa quvuynbı. **29** Paççahee eyhen: – Yizda dix Avşalom
yugrane vor? Axima'atsee eyhen: – Yoavee zıñay sa
merna paççahna nukar g'uxoolemee, zak'le maa'ad alikkı-
gikkıy gitxhu g'acu. Zak'le maa hucoome ixhay, nenme
ixhay ats'a deş. **30** Paççahee eyhen: – Sa suralqana qıxha,
maa'ar ulyozre. Manar sa suralqana qıxha ulyoyzarna. **31**
Kuş eyhene cigeençena qarı eyhen: – Yizde xəring'us,
paççahıs zaqa yugna xabar vobna! Rəbbe g'iyna valqa
g'elil qeepxhaynbışde xilençe ġu g'attixhan hı'ına. **32**
Paççahee mang'uk'le eyhen: – Yizda dix Avşalom yugrane
vor? Kuş eyhene cigeençeng'vee eyhen: – Hasre yizde
xəring'une paççahne duşmanaaşikiy, mang'ulqa g'elil
qeepxhayne gırging'uk Avşalomuk ixhayn ixhecen. **33**
Paççah sacuraycar qa'a. Mana şaharne akkabışde oone
gozeeqa ılqec'u, geşşena. Mang'vee ooqa ılqə-ılqə eyhe
ixha: – Yizda dix, yizda dix Avşalom! Dix, yiğne cigee
zıcarxhiy qik'una! Yizda dix Avşalom!

19 Yoavılqa «Paççah Avşalomuqa vor geşse, mang'vee
ak'ib avquva» hixhar ha'a. **2** Mane yiğiliy duşmanaaşile
ğamepxhay ak'ılqa siyk'al. Eskeraaşik'le paççahın yik'
duxayqa gyotxhanva g'iyxhe. **3** G'oşun mane yiğil
şahareeqa, dəv'eençe hixu qööna, naş qexhe dyugulenra
şahareeqa i'kkəena xhinne ikkyooç'e. **4** Paççahee aq'valqa
kar atçu, it'umba ts'ir haa'a: – Yizda dix Avşalom, ay
Avşalom! Dix yizda, ay dix! **5** Yoav paççahne xaaqa

ikkeç'u, eyhen: – G'iyna yiğin can, dixbişin, yişbişin,
yiğne yadaaşin, caariyebiñ canbi g'attixhan hı'iyn yiğin
insanar ġu k'ap'ik'ile avqa qav'u. **6** Vas ġu g'imecenanbi
vukkan, ġu ikkananbi vukkan deş. G'iyna ġu yişde
girging'uk'le haguyn, g'oşunbişin ç'ak'imbiyiy manbişin
insanar yiğnemee vuçjud deşin kar vodun. G'iyna zalqa
hitxhir, Avşalom axu yişin girginbi g'iyna hapt'lynbixhiy,
man yiğnemee yugdaniy ixhes. **7** Həşde milletisqa
qiğç'e, manbişis yik'bı hele. Rəbbilqan k'in ixhen, ġu
g'iyna milletisqa qiğdeç'vee, vaka exhalilqasse sacar
insan axvas deş. Manid mek'valile g'iyniyne yiğlqamee
yiğne vuk'lelqa qadiyn nekke pisin kar ixhes. **8** Paçkah
oza qıxha, şaharne akkabisidsa giy'ar. G'oşunuk'led
«Paçkah şaharne akkabisne gyu'urva» uvhumee, g'oşun
paçahısqa savayle. Gırgın izrailybume cone xaybişeeqa
apk'in vooxhe. **9** izrailyne gırgıne nasılıbışe sana-sang'uka
xiliy ha'a, eyhe ixha: – Paçşahee şı yişde duşmanaaşine
xilençe g'attivxhan hav'u! Filiştinaaşde xilençeb mang'vee
şı g'attivxhan hav'u. Həşder Avşalomul-alla mana vuccar
ölkeençe hixu. **10** Şas xəbvalla hee'ecenva şı g'əyxı'na
Avşalomur dəv'ee qik'una. Həşde paçkah Davud yi'q'əlqa
sak'al hı'iynemee, şu nya'a vuçjud itteyhe? **11** Paçkah
Davudee kaahin Tsadokusqayıy kaahin Ewyatarısqa
in cuvab hixhar ha'as insan g'ixe: – Yahudayne
ağsaqqalaaşık'le inəxüd eyhe: «Paçkah yi'q'əlqa sak'al
ha'amee, şu nya'a nekke qiygiynbi vooxhe? izrailycad
yuşan ha'an karbı paçahılqa, mang'une xaalqa hiyxhar. **12**
Yızın çocar, şı sa ebanbi vob. Nya'a paçkah sak'al ha'ang'a
şu nekke qiygiynbi vooxhe?» **13** Amasayk'led eyhe: «Nya'a

şı sa ebanbı dişde vob? Yizde k'ane gırgıne gahbışıs Yoavne
cigeena g'oşunbışda xərna ğu dexheene, hasre Allahee
zalqa mançileb pisda ver ablee'ecen». **14** Mang'vee məxüd
gırgıne Yahudeeşin yik'bı sang'un yik' xhinne culqa
sak'al ha'a. Manbişe paçcahisqa insan g'axuvu, eyhen: –
Paçcah, günar, yiğin gırgın insanarıb savk'le. **15** Paçcah
sak'ı, İordanne damaysqa hiyxhar. Yahuder paçcahne
ögeeqa, mana damayke alğahasva Gilgal eyhene cigeeqa
abayle. **16** Baxurimğançene Benyaminne nasileençene
Gerayna dix Şimeyir Yahudeeşika saciguee zaara paçcah
Davudne ögeeqava geç'e. **17** Mang'uka Benyaminaşına
aazır insan arayle. Qiyğa Şaulne xaana nukar Tsiva,
yits'uxhvayre mang'una dix, g'ayrer nukar arayle. Manbı
zaraba-zaraba İordanne suralqa paçcahisqava avayk'an. **18**
Coyub paçcahisqa yugba qudoorabacenga mang'una xizan
damayle alğaaħas, damayne şena aq'valqa İlgeebaq'e.
Gerayna dix Şimey, paçcah İordanne damayle İlgeç'umee,
Davudne ögil ç'iyelqa gizyaraççe. **19** Mang'vee paçcahık'le
eyhen: – Hasre yizde xəring'uk'le zal bınah g'umoocəcen.
Ğu, yizda paçcah, İyerusalimğançe qıqeç'uyne yiğil zi,
yiğne nukaree, hav'una bınah yik'el qavaale himaa'a. **20**
Zak'le hav'una bınah vaats'ana. Mançıl-allar zi g'iyna
paçcahne ögilqa gırgıne Izrailybışile ögee arı. **21**
Tseruyayne duxee Avışayee eyhen: – Şimeyee Rəbbee
g'ayxi'ng'uk'le eyhesinbı-ittehesinbı axu deş. Mançıl-allar
mana gik'as iżkkan. **22** Davudee eyhen: – Tseruyayn dixbı,
zake şos hucoone? Nya'a zas duşmanna g'ats'apk'in?
Zak'le zi Izrailyna paçcah ixhay yugda ats'a vod, mançıl-
allar g'iyna izrailee vuşucar gik'as deş. **23** Paçcahee qiyğa

Şimeyk'le eyhen: – Ğu gik'as deş. Paççahee mang'us k'in g'iysar. **24** Şaulna neva Mefiboşet paççahne ögilqa arayle. Paççah ark'inne yiğile, xaaqa sağra-salamatra sak'alasde yiğılqamee, mang'vee g'elybıyyı tanalinbı hodgul deş, muc'ru gyapxhı deş. **25** Mana paççahne ögilqa İyerusalimeeqa arımee, paççahee mang'uke qiyghanan: – Nya'asdiy, Mefiboşet, ġu zaka qidyarı? **26** Mefiboşetee eyhen: – Yizda xərna paççah! Zı, yiğna nukar, k'aarava, zas əməleys palanbı ı'xi', vaka sacigee əlyhəəsniy ıkkan. Yizde nukaree, Tsiveeme, zas horbı hi'i. **27** Man k'ıldanan xhinne, mang'vee paççahne ögil zalqa zi hidi'iyncad karbı ql'i. Yizda xərna paççah, ġu Allahna malaakih xhinnena insan vor. Həşde vas hucooyiy ıkkan manıd he'e. **28** Yizde q'əsde dekkine nasilen gırğınbı ġu gyapt'askanniy. Ğumee zi, yiğna nukar, yiğne sufranıl gi'i. Zaqa medin cuvab eyhesin ghal deşin. **29** Paççahee mang'uk'le eyhen: – Nya'a xiliq qa'a? Zı vak'leyiy Tsivayk'le çolbı q'öna qe'eva eyhe. **30** Mefiboşetee paççahık'le eyhen: – Yizda paççah xaaqa salamatra sak'iyle qiyğɑ, hasre gırğın vuceecad aleet'ecen. **31** Gileadığançena Barzilayırogelimğançə arı ixha. Paççah İordanne damayke alğahasva, manar paççahiqa İordanne damaysqamee qaraylena. **32** Barzilay geer q'əsda, molyts'alyne seneeqa hirxılıyna sa adamiy ixha. Mana geed karnana insan ixha. Paççah Maxanayım eyhene cigeaxvamee, paççahısın gırğın kar Barzilayee adayle ixha. **33** Paççahee Barzilayk'le eyhen: – Zaka sacigee damayke ilğec'e, vasın gırğın kar zi İyerusalimeeqe helesin. **34** Barzilayee paççahık'le eyhen: – Zaqa nimeena ı'mi'rne avxu zi vaka İyerusalimeeqa ı'qqəs? **35** Həşde

zaqa molyts'al sen vod. Zı nişincar şada'a deş. Zasqa
ulyoğançınıy otxhaxhançın evad qöönne? Zak'le mə'niy
qədəqqəne adameeşiniy zəiyfabışın sesid g'ayxhes əxəyee?
Manke zı nişisne hexxara yizde xəring'us paçcahis yuk
ixhes? **36** Zas paçcahika İordanne damayle İlgeç'u sık'ınna
yəq əlyhəəs vukkan. Nişisinne zas məxdin mukaafat? **37**
Hasre zı sak'ı, yizde şaharee dekkineyyi yedine k'an
qık'as. Yiğna nukar, yizda dix Kimham hasre vaka
damayle İlgeç'ecen. Yiğne yik'eençe nena yugvallayiy qöö
mang'us manab hee'e. **38** Paçcahee eyhen: – Kimham zaka
sacigee damayne şene aq'valqa İlgeç'es, yiğne yik'esqa
yugda qöön zı ha'asın. Vas zake hucooyiy ıkkən, vas
ıkkənan gırğın zı ha'asın. **39** Gırğın millet İordanne
damayle İlgeç'ule qiyğa, paçcahı damayle İlgeç'ena.
Qiyğa paçcahee Barzilayıs ubba hı'ı, mang'us xayir-düə
hoole. Manar cune xaaqa siyk'al. **40** Paçcah Gilgaleeqa
ayk'an. Cuka sacigeeyir Kimham hayk'an. Yahudeeşina
goşunna gırğına, İzrailybışdeme goşunna sura paçcahika
avayk'an. **41** Gırğın İzrailybı paçcahisqa abı, eyhen: –
Nya'a yişde çocaaşe Yahudeeşe ğu qöqü? Nya'a manbişə
ğu, yiğna xizan, yiğne k'anebin insanar İordanne damayle
alğav'u? **42** Gırğine Yahudeeşe alidghiniy qele: – Paçcah
yişda xını eyxhe. Nya'a, mançike şos qəl vooxhe? Nya'a,
şı paçcahne sufranile otxhuniy otxhuninne? Deşxhee,
şı paçcahıke hucoomecadee alyaat'u? **43** İzrailybışe
Yahudeeşis alidghiniy quvu, eyhen: – Paçcah şas şole
yits'ne yəqqees geer k'aney eyxhe. Davud şole şas geer
eyxhe. Nya'a şu şaqqa ooğançə avqa ilyaaka? Paçcah

yi'q'əlqa sak'al ha'asva, nya'a şı dişdiy ts'etta uvhu?
Yahudeeşin cuvab İzrailybişde cuvabile qetan eyxhe.

20 Mane yiğbişil Benyaminaaşına Bikriyna dix Şeva
donana sa karai'dəəna insan Gilgalee eyxhe. Mang'vee
şeypur əlixi', eyhen: – Şaka Davuduka, Yesseyne duxayka,
sacigeedin kar deşin! Yişda mang'uka avqas deş! İzrailybi,
gırğınbı xaybişeeqa savk'le! **2** Gırgıne İzrailybişə Davud
g'alerçu, Bikriyne duxayqa Şevayqa qihna avayk'an.
Yahudermee cone paçcahike Davuduke cureebaxhe deş.
Manbı İordanne damaysse İyerusalimqamee Davuduqa
qihna avayk'an. **3** Davud cune İyerusalimeene sareeqa
siyk'al. Mang'vee sarayqa ilyakasva g'alyav'uhn caariyebı
sa xaaqa akkyaa'a. Qiyğa mane xaane hiqiy-allı
g'aravulyçer giviyxhe. Mang'vee manbışis gırğincad
helen. Mana saccu manbışika g'ilexha deş. Manbı
sip'irer xhinne vuxha. Manbı hapt'asmee mane xaançe
qiğeebaç'e deş. **4** Paçcahee Amasayk'le eyhen: – Xhebne
yiğee Yahuder zasqa see'e, günar cone k'ane ixhe.
5 Amasa, Yahuder sacigeeqa qoot'alaşva ark'ineeyir,
cus gyuvxhuyné gahıl yi'q'əlqa siyk'al deş. **6** Davudee
Avışayk'le eyhen: – Həşde Bikriyne duxee, Şevayee,
şas dekkanan Avşalomuled geed ha'as. Yızın insanarıb
alyapt'i, gü mang'uqar qihna hoora. Deşxheene, sayıb
mang'vee hiqiy-allançe cabırbişika it'um hi'ryn şaharbı
t'abal hı'lı, yişde uleke aygval. **7** Yoavın insanar, Keretbi,
Peletbi, gırğın yugun cehiler Bikriyna dix Şeva t'abal
ha'asva İyerusalimeençe mang'uqa qihna gyabak'a.
Manbışil ooyur Avışay ixha. **8** Manbı Giveoneene xənne
g'ayeyne k'anenang'a Amasa manbışde ögilqa arayle.

Yoavıl dəv'əyn tanalınbı ixha, yıq'eeqab ts'ira qav'u vuxha. Mane ts'iraylid g'ılınc givatxin ixha. Mana ögilqava əlyhəeme, g'ılınc givatxinne cigeençe qakkitxhu, g'e'exhxhan. **9** Yoavee Amasayk'le eyhen: – Yizda çoc, ġu yugrane vor? Qiyğa Yoavee Amaseys ubba ha'asva, mana sağne xileka muç'ruyke aqqaqqa. **10** Amasee, Yoavne solne xilene g'ılıncıqla fikır hoole deş. Yoavee xilen g'ılınc Amasayne vuxhnyaqa hi'xi' mang'un iç'alatbı ç'iyelqa ehekka'a. Q'öd'es g'ılınc hi'xəsda iş aaxva deş, mana mankecar qek'ana. Yoaviy cuna çoc Avışayıb Bikriyne duxayqa, Şevayqa, qihna avayk'an. **11** Yoavne insanaaşine sang'vee Amasayne k'ane ulyorzul, eyhen: – Şavusiy Yoav ikkən, vuşuyiy Davudne sural Yoavıqa qihna qoracen. **12** Amasa yəqqı'ne yi'q'nee eban alyart'u ixha. Mane insanık'le g'ecen, Amasayne mayıtısqa qarına-qarına maa'ar ulyoyzarır. Millet mang'usne ulyoyzar g'ecemee, mang'vee Amasayn mayit yəqqı'ne yi'q'neençe alyaat'u, çoleeqa qıkkı, ooqad tanalin kar adaççe. **13** Amasa yəqqı'le alyart'ycle qiyğa, gırgınbı Bikriyna dix Şeva aqqasva Yoavne qihna avayk'an. **14** Yoav Avel-Bet-Maaka eyhene şaharılqasse gırgıne İzrailyne nasıl bışde yi'q'neençe ilgeç'e. Maane cigabışeençeb g'oşun sabı, mang'uqab qihna avayk'an. Sayib mang'uqab qihna Berim eyhene cigeençenbı avayk'an. **15** Yoavna g'oşun k'yoptul, Avel-Bet-Maaka hıqiy-allançe avqaaqqana. Manbiše şaharne cabırbişde hıqiy-alla nyuq'vneke sa axtın ciga hi'i, cabırkı qukkyok'al ha'as havayk'an. **16** Mane gahil sa ək'elikane zəiyfee şahareençe ts'ir hav'u, eyhen: – K'ımbı alixhxhe! K'ırıbı alixhxhel Hucoona ixhes,

Yoavik'le inyaqana qoracen, cuk'le eyhesin cuvab vodun.

17 Yoav məng'ısqana qarimee, məng'ee qiyghanan: –
Yoav ġune vor? Mang'vee, «Ho'o, zi vornava» eyhe.
Zəiyfee meed eyhen: – K'ırı alixhxhe, zi, yiğne nukaree,
vak'le hucooyiy eyhes. Mang'vee «Yizin k'ırı val vodva»
alidghiniy qele. **18** Zəiyfee eyhen: – Şenke «Mi'sləhət
Avel eyhene şahareençe hevqevaniyxhe» eyhen. İş
manbiše məxüb g'ooce vuxha. **19** Mana İzrailyna yugvalla
vukkanna qopkuna sa şahar vobna. Vas İzrailyne xəbne
şaharbışda sane hi'ğəəkar haa'as vukkan? Nişil-allane
vas Rəbbis vukkanne şaharbışda sa hi'ğəəkar ha'as
vukkan? **20** Yoavee alidghiniy qelen: – Hı'ğəəkaraa'asdayiy
avaak'an haa'asda fikir zake əq'əna quvxhecen! **21**
Man ġu eyhen xhinne deş vod. Efrayimne suvabınane
cigeençe Bikriyne dix Şeva paçħah Davudılqa g'elil qıxha.
Saccu mana şasqa qele, zınar ine şaharisse qıgeç'u,
əlyhəəsda. Zəiyfee Yoavik'le eyhen: – Mang'una vuk'ul
şaharne cabırile valqa dağepçes. **22** Zəiyfa ək'elika i'giykir
milletne k'anyaqa iyek'an. Milletinib Bikriyne duxayna
Şevayna vuk'ul gats'apk'in, mang'usqa dağabaççe. Mançile
qiyya Yoavee şeypur i'lyviyxə, g'oşunub şaharne hiqiy-
allançe ts'its'ooxhena. Gırgınbı cone xaybişeeqa siviyk'al.
Yoavır İyerusalimqa paçħahne k'anyaqa siyk'al. **23** Yoav
gırgıne İzrailyne g'oşunna xərna ixha. Yehoyadayna
dix Benaya Keretbışdayiy Peletbışda xərna ixha. **24**
Adoram həmbalaashaına xərna ixha. Axiludna dix Yehoşafat
taarix oyk'anna ixha. **25** Şeva mirza ixha, Tsadokiy
Evyatarıb kaahinar vuxha. **26** Yair eyhene şahareençena
íra Davudusne kaahin ixha.

21 Davudee paççahiyvalla haa'ane gahıl, xhebille sen ciçiqağ qihna q'ittin ixha. Mançinemee Davudee Rəbbike qidghın ha'a. Rəbbee Davuduk'le eyhen: – Man Şaulleeyiy cune nasilen k'yav'uyne ebal-allı vod. Mang'vee Giveonğançenbınıy gyapt'ı. **2** Paççahee Giveonbı qopt'ul, manbışika yuşan ha'ana. Giveonbı İzrailybı deş vuxha. Manbı Emor eyhene milletike avxuynbı vuxha. İzrailybiş manbı üçübba g'alya'asva k'ın g'assır ixha. Şaulusmee manbı gyapt'ı avaak'an haa'as vukkiykin. Mang'us mane cigabışee saccu İzrailybiyyi Yahuder avxu vukkan vuxha. **3** Davudee Giveonaaşike qiyghanan: – Zasse vuşdemee hucoo ha'as əxəyee? Şu, Rəbbee g'əyxı'yne milletis xayirdüə huvuynemee, şı hav'una binah zasse nəxüb havaakal haa'as vəəxəyee? **4** Giveonbiş mang'uk'le eyhen: – Şaş Şauliniy cune nasilen k'inəəğəyiy nuk'ra ikkan deş. İzrailir şas vuşucar gik'as ikkan deş. Davudee manbışık'le eyhen: – Şos hucooyiy ikkan, zi manıd ha'asın. **5** Manbiş paççahık'le eyhen: – Şı İzrailil ımaaxvacenva Şaullee şake öc alyapt'ı, şı gyapt'ı. **6** Mang'uke g'arına yighıyre adamiy şasqa hele. Şinab manbı Rəbbee g'əyxı'yne Şaulne Givea eyhene şaharee Rəbbine ögil givaaxanas. Paççahee «Manbı zi şosqa qevlesinbıva» eyhe. **7** Paççah Davudus Şaulne ühatsühat Yonatanna dix Mefiboşet qiykkanna. Mang'us mana qiykkanna Rəbbine ögil Yonatanıs k'ın g'assırva. **8** Paççahee Armoniyiy merna Mefiboşet alyabat'a. Manbı Ayyayne yişsee Ritspee Şauluke vuxuyn dixbı vuxha. Sayıb mang'vee Şaulne yişsee Meravee Mexolğançene Barzilayne duxayke Adrielike vuxuyn xhoyre dix alyabat'a. **9** Mang'vee manbı Giveonbisqı

qoole. Giveonbiše manbı Rəbbine ögil suval givaaxananbı.
Manbışda yighırsana sacigee habat'anbı. Manbı xhit'a
qivişalne ts'eppiyne yiğbişil givaaxan. **10** Ayyayne yişsee
Ritspee cesva palan alyaat'u, ganzıl gyadaççe. Ritspa
xhit'abı qiyşal gibgilne yiğbişile, givapxınınbişilqa gyoğiy
gyoğasde yiğılqamee maa'ar ayxu. Məng'ee manbışde
mayıtbişisqa yiğniyiğin xəybışın şit'yar, xəmded çolan
həyvanar qeetxhes hassır deş. **11** Şaulne caariyee,
Ayyayne yişsee Ritspee ha'ana mana iş Davudulqa
hivxhar haa'ana. **12** Davudee hark'ın, Şauliniy mang'une
duxayn Yonatanın bark'vbı Gileadne Yaveşne ç'ak'imbışike
g'eşşenbı. (Filiştinaaşe Gilboa eyhene suval Şaul gik'uyne
yiğil manbışın mayıtbü Bet-Şeane maydama givayxananbı.
Yaveşğançene insanaaşeb abı, manbışın mayıtbü qöqənbı.)
13 Davudee Şauluniy mang'une duxayn Yonatanın bark'vbı
mançe alyaat'anbı, şene givapxinne yiğhing'unud bark'vbı
sa'anbı. **14** Davudne insanaaşe Şauliniy mang'une duxayn
Yonatanın bark'vbı Benyaminaaşine cigabışeenə Tsela
eyhene şaharee, Şaulne dekkine, Gişine, mağareene
nyuq'vnesnee k'eyxha. Paççahee manbışık'le uvhuyn
gırgın, mane insanaaşe ha'an. Mançile qiyğa Allahee
ölkaynemee ha'ane gırgına düəbişis alidghınıy qelen.
15 Meeb Filiştinaaşda Izrailybışika dəv'ə gyooxha.
Davud cune insanaaşika Filiştinaaşika səyxəsva ayk'an.
Manbı Filiştinaaşika siviyxəmee Davud oyzarna. **16**
Rafayke g'ariyne İşbi-Benovusus Davud gik'as ıkkıykan.
Mang'une nizeyn siv tuncuke xhebid vəş şekel yı'q'vəlee
ixha. Yı'q'eeqad mang'vee ts'edİN g'ilinc qı'i eyxhe.
17 Tseruyayna dix Avışay Davudusqa kumagis qarı,

Filiştinğançena mang'vee i'xi', gek'ana. Mane gahıl Davudne insanaaşə mang'us k'in g'assır, eyhen: – Izrailin işix k'imədəqqəcənva, sayır ġu şaka dəv'eeqa ayres deş. **18** Mançile qiyğa Filiştinaaşika Gov eyhene cigeə meed səvxiy gexha. Mane gahil Xuşa eyhene cigeençene Sibbekayee Rafayke g'arına Saf gek'ana. **19** Filiştinaaşika Gov eyhene cigeə meed səvxiy gexha. Manke Bet-Lexemğançene Yareyne duxee Elxananee Gatğançena Golyatna çoc gek'ana. Mang'une nizeyn cık'rı qexhvane xhanayn arğacın dal xhinne xətta ixha. **20** Gat eyhene şaharne k'ane sa menne yəqqees gitxhuynə səvxəe, Rafayke g'arına sa axtına canakana insan ixha. Mane insanne xleppişilib, g'elybişilib yixhible t'ubiy. Mang'uqa gırğıba g'ayeyoq'ab t'ub vuxha. **21** Izrailybişik'le mang'vee nen qadiy eyhemee, Davudne çocune Şimayne duxee Yonatanee mana gek'ana. **22** Mana Rafayke g'arına yoq'uyre insan Gatğançenbi vuxha. Manbı Davudneyiy Davudne insanaaşine xileke hapt'i.

22 Rəbbe Davud gırğine cune duşmanaaşineyi Şaulne xilençe g'attixhan hı'imée, Davudee Rəbbis ina mə'niy qəbəqqə: **2** Rəbb yizda suva vobna, yizda g'ala, zı g'attixhan ha'ana vorna. **3** Allah yızın ganz vodun, Mang'usne zı dyugul ixhes. Yızın g'alxan, zı g'attixhanasda suva, it'umun ciga Mana vor. Allahee zı g'attixhan ha'a. Ğu, Rəbb, zı eb ulyooğanbışde xilençe g'attixhan ha'a! **4** Şukur gyooxhane Rəbbilqa ona'as, yizde duşmanaaşine xilençer g'attixhanasda. **5** Yizde hiqiy-allá gyabat'an mirtar ixha, zı gek'ane damabışile zı qəyq'ən ixha. **6** Ahalin t'ü'bı zalqa alitk'ir ixha, gyapt'asde gugubışeqar

zi girxhu ixha. (**Sheol h7585**) **7** Dağamiyvalee zi Rəbbilqa onu'iyn, Allah kumagis qort'ul. Mang'uk'le yizin ses Cune xaa g'ayxhiyn, yizin uts'ur Mang'une k'iriysqa hitxhiriyn. **8** Mang'us qəl vuxhal-alla ç'iye oyt'al, i'giykaran, xəən xhebbi iğiykar, manbı hoyharanbı. **9** Mang'une quşeençe kuma qıgeç'u, ghalençe gyooxhan haa'an ts'a i'xiyxə. Mançikeb gyopxhanna ghadir k'yoohar. **10** Mang'vee xəybı qaxı, ç'iyelqamee geç'ena. Miç'axiyvalla Mang'une g'elybışık avub vuxha. **11** Sa keruvulil alixı, mitsine xilibişil ilexa. **12** Hiqiy-allan ciga xəmdilqa sak'al ha'a, xhineka gyatsts'iyne k'aarına buludbışike Culqa açcesin kar ha'a. **13** Mang'une nuruke gyotxhanan ts'a qı'ğəə ixha. **14** Rəbbeə xəybı g'əhətqə'ə, Haq'-Ta'aalee ses gyayhe. **15** Vukbı avhu, duşmanar ehevkaa'anbı, ts'ayılpan i'xi'i', manbı oot'al-ooxal haa'anbı. **16** Qəvəəq'ənasde Rəbbine sesike, quşençene qı'ğəəne it'umne nafasike, deryahın k'oralybı g'ece giyğal, dyunyeyn xhebbi g'ece giyğal. **17** Mang'vee xəybışeençe xil hotku, zi aqqı, zi k'orane xhyanbışeençe qığavhu. **18** Zi gucnane duşmanike Mang'vee g'attixhan hi'i, zi g'imece eyxhenbışike, yizdemee geeb gucnanbışike g'attixhan hi'i. **19** Yizde pisde yiğil manbı yizde ögilqa qıgeepç'i, Rəbbeeme zi aqqı. **20** Mang'vee zi dağamiyvalike hixu'u, zi ıkkıyıkın, zi g'attixhan hi'i. **21** Yizde qopkuvalis sik'ı Rəbbeə zas huvu, yizde xilene məttivalis sik'ı huvu. **22** Mang'vee məxüd hi'iyn zi Rəbbina yəq' avquva, pisda ixha Allahılqa yi'q' sak'al hidi'iva. **23** Mang'un gırğın q'aanunbı yizde ögil vod, Mang'une g'aydabışiler hixu deş. **24** Zi Mang'une ögil məttine yik'eka ixha, zıcar zi bınahike havacına. **25**

Rəbbəe yizde qopkuvalis sik'ı huvu, Cune ulene ögil yizde
məttivalis sik'ı huvu. **26** Ğu saadik'ranang'uka saadik'ra
eyxhe, kaamilinbışika kaamilyra vor. **27** Məttinbışika
məttira, quç'opkuriynbışika, cone quç'opkuriys sik'ı
eyxhe. **28** Hooç'an-g'ooç'ananbı Ğu g'attivxhan haa'a,
cocab-co axtıba vukkekanbışilqab Ğu ul giviyxhe, manbı
k'ap'ik'ile avqa qaa'a. **29** Rəbb, Ğu yızın işiğ vod, Ğu yizda
miç'axiyvalla nurulqa savaak'al haa'a. **30** Zı Vakasana
duşmanaaşıkın ha'a, yizde Allahıka şaharbı aqqaqqqa. **31**
Allahna yəq kaamilyba vob, Rəbbin cuvab mətdida vod!
Mang'ulqa yi'q' qizzırna gırgına, Mang'vee g'attixhan
ha'ana. **32** Rəbbile ğayrı, Allah vuşune vor? Yişde Allahile
ğayrı, medin ganz nenne vod? **33** Allah yizda it'umna g'ala
vobna, Mang'vee yizda yəq qopku qaa'a. **34** Mang'vee
yızın g'elybı maralın g'elybı xhinne ek' qa'a, Zı axtıvalee
it'umra aqqaqqqa. **35** Mang'vee yızın xileppı dəv'əysin
xhinne qa'a, zasse tuncike hi'iyn vuk quç'okara'as əxən. **36**
Ğu zas g'attixhanasın g'alxan huvu, Ğu hi'iyne kumaagıka
zı axtı qı'i. **37** Zasse saccu Vaka əq'ra iykaras əxə, zi
məxür qaçayxarır deş. **38** Zı duşmanar g'ee'epşiynbı,
manbı gyapxiynbı, manbışıkın ixhesmee yi'q'əlqar sak'ı
deş. **39** Zı manbı hööq'əv'u ç'əvxhana, manbışisse
suğoots'asıb vəvxü deş, yizde g'elybışık avqa manbı
qukk'yopk'ul. **40** Dəv'əynemee Ğu zalqa guc alipk'ir, zalqa
g'elil qeepxhaynbı Ğu yizde g'eliqqa huvu. **41** Duşmanar
zalqa yi'q'ı'hina qav'u, zı g'ımeценanbışıkınıd zi hi'iyn. **42**
Manbışe uleppı ooqa qe'eeyid, manbı g'attivxhan haa'anbı
vuxha deş, Rəbbilqa onu'eeyid, Mang'vee alidghiniy quvu
deş. **43** Zı manbı k'ööq'ü, toz xhinne qav'u, şahrabişeedin

battağ xhineeyib k'ööq'üynbi. **44** Ğu zi, yizde milletne
g'elil qepxhayke g'attixhan hı'i, zake milletbişda xərna
hi'i, zak'le dyats'ancad milletbi yizde xılyaqa quvu. **45**
Menne cigeençenbi yizde ögil k'yozarav'üynbi, yizin do
g'ayxhimee, eyhen ha'a. **46** Menne cigeençenbi yizde ögil
hapq'iriynbi. Qəpq'i'n zezebi atk'u, dyuguleepxhayne
cigeençe qığęepç'iynbi. **47** Rəbb vornal! Yizde Ganzis
şukur vuxhena! Zi g'attixhan hı'iyn Ganz, Allah, axtı qe'e!
48 Allahee zal-alla qəl qıgaaha, milletbi yizde xılyaqa qele.
49 Mang'vee zi yizde duşmanaaşine xilençe g'attixhan
ha'a, Mang'vee zi yizde duşmanaaşile ooqana ha'a, Zi eb
ulyooğanbişde xilençe g'attixhan hı'i. **50** Rəbb, mançıl-
alla zi Ğu menne milletbişde yi'q'nee axtı qa'as, zi Yiğne
doyus şukur haa'as! **51** Allahee Cune paçcahis xədin
ğamxhaybi heles, g'əyxı'yne Davudne nasiles gırğına
gahbışılıcab yugvalla haagvas.

23 Davudee nekke qiyğa inva uvhu: – Yesseyne
duxee Davudee, Allahee axtı qı'ine insanee, Yaaq'ubne
Allahee g'əyxı'ng'vee, ittune miznane mə'niybı Izrailee
qədəqqəng'vee inəxüdud eyhe: **2** Rəbbine Rı'hı'n zale
ğana uvhu, Mang'un cuvab yizde mizel vod. **3** Izrailyne
Allahee inəxüd uvhu, Izrailyne Ganzın zak'le inəxüd uvhu:
«Allahile qəyq'ənang'vee insanaaşis qopkuba xəbvalla
ha'a. **4** Mana buludbi deşde miç'eeb ilqəəne, gyoğiyile
qiyğa hits'aagharnı, ok' alelyaa'ane veriğne ulek akar».
5 Hək'ebab, Allahee yizda xizan g'əvxüna! Mang'vee zaka
gırğına gahbışısın cuvab dişde g'ats'atk'un? Man cuvab
bıkırın, badal dexhen ixha. Mang'vee zas ikkananbi hele,
Mang'vee zi g'attixhan ha'a. **6** Gırgın karai'dəənbı zazabı

xhinne dağaa'as. Manbişilqa şavaacad xıl hotkas deş. **7**
Manbişik soot'asınbiše, nizeyl, g'ilincil alyapt'as vukkan.
Manbişin girginbi cigeecab gyooxhan haa'asınbi. **8**
Davudne igideeşin dobı inbı vod: Taxmonne şahareençena
Yoşev-Başşevet xhebne igidna xərna ixha. Sa dəv'ee mana
molyud vəş insanlıqqa nizeyka hark'in, manbı gyapt'ıynbi.
9 Mang'ule qiyğa Axoxiyna neva, Dodoyna dix Eleazar ixha.
Mana xhebne igidna sa ixha. Filiştinaaşine g'oşunulqa
cuvab ayhemee, mana Davuduğa ixha. İzrailybı yı'q'əlqa
ts'its'eepxhamee, **10** saccu sa Eleazar cune cigeençe
ı'ğdiykar. Mang'vee g'ilincid alyaat'u, xileppi rı'hı'le
g'a'atk'vasmee, Filiştinar gyabat'a. Dəv'ə ç'əvuvxhayle
qiyğa, mang'usse xıl aaqı, g'ilinc dağeçces əxə deş. Mane
yiğil Rəbbəe İzrailybışis xədin ğameepxhay hele. İzrailybı
mane yiğil Eleazarısqa saccu maa'ab avxuyn hapt'ıynbi
q'əra qaa'asvacab siviyk'al. **11** Mang'ule qiygiyna Harar
eyhene şahareençena Ageyna dix Şamma ixha. Sa yəqqee
Filiştinar Lexi eyhene cige sabayle. Maad hüvə oozıyn
çol ixha. İzrailybışin millet Filiştinaaşile q'ətq'i'n, mançe
hexvan. **12** Saccu Şamma çolune yı'q'nee ulyoyzar.
Mang'vee Filiştinaaşısqa çol qele deş, manbı gyabat'anbi.
Mane yiğil Rəbbəe İzrailybışis xədin ğameepxhay hele. **13**
Suk qiviyşalne gahıl xhebts'alyne xəring'una xhebiyre
Davudne k'anyaqa Adullamne mağaraysqa abayle. Mane
gahıl Filiştinaaşına g'oşun Refaimne q'adaalilqa savayle.
14 Davudmee xıl hidixharasde cige ixha. Filiştinaaşıkene
sabarənbi manke Bet-Lexem vuxha. **15** Davud xhyanika
gyorxhan ixhayke eyhen: – Zas Bet-Lexemne akkaysneene
kahrizeençe xhyan ikekkanaxhiy ixhana! **16** Manke mane

xhebne igidee Filiştinar sabiyne cigayne yi'q'neençe
g'ilincbışka cosda yəq hav'u, Bet-Lexemne akkabışisneene
kahrızeençe xhyan gyatsts'i, paçkah Davudus adayle.
Davudus man xhyan ulyoğas diykkın, man xhyan
Rəbbis helen xhinne ç'iyelqa ot'al ha'a. **17** Mang'vee
eyhen: – Rəbb, Ğu zi mançike havace. Nya'a, yizdemee
hapt'yle qı'dəpq'i'n xhyan gyatsts'es hapk'ıninbişda zi
eb ulyooğayee? Mançıl-allad mang'vee man xhyan ulyoğa
deş. Man xhebne igidee hi'i. **18** Yoavna çoc Tseruyayna
dix Avışay xhebts'alyne igidna xərna ixha. Mana cune
nizeyka xhebid vəş insanika saçikku, manbışın gırğınbib
mang'vee gyapt'ıynbı. Mançile qiyğa mang'un do xhebne
igidin do xhinne qıvaats'ıyn eyxhe. **19** Mana xhebts'alyne
igidiler qıvaats'ına ixheeyir, şene xhebne igidika avayq'ar
deş. **20** Yehoyadayna dixır Benayır ç'ak'ın işbı g'ecena
qıvaats'ına insan ixha. Mana Qavtse'el eyhene şahareençe
qarı ixha. Benayee q'öyre Moavğançena inekke yugna
igid gek'a. Mang'vee yiznane yiğil k'orane cigeeqa giç'u,
şir gik'u. **21** Sayır mang'vee sa geer xərna Misirğançena
gik'u. Misirğançeng'une xile nize ixha. Benaya mang'ulqa
t'at'aka ark'in, Misirğançeng'une xilençe ts'its'i mang'un
nize g'eşşen. Qiyğar Misirğançeng'une nizeykar man
gek'ana. **22** Man gırğın Yehoyadayne duxee Benayee
ha'a. Mançıl-alla mana xhebiyre igid xhinne qıvaats'ına
ixha. **23** Mana xhebts'alyne igidiler qıvaats'ına ixheeyir,
şene xhebne igidika avayq'ar deş. Davudee mana,
cus g'aravuliyvalla ha'anbışda xərna giyxhe. **24** Mane
xhebts'alyne igidne yi'q'nee inbıb vuxhaynbı: Yoavna
çoc Asahel, Bet-Lexemğançene Dodoyna dix Elxanan,

25 Xarodğançena Şammayiy Eliqa, **26** Peletğançena Xelets, Teqoağançena İqqesna dix İra, **27** Anatotğançena Aviezer, Xuşabışda Mevunnay, **28** Axoxibışda Tsalmon, Netofğançena Maharay, **29** Netofğançene Baana dix Xelev, Benyaminne nasılena Giveağançene Rivayna dix İttay, **30** Piratonğançena Benaya, Gaaşne q'adaalile Hidday, **31** Aravğançena Avi-Alvon, Barxumğançena Azmavet, **32** Şaálvonğançena Eliaxba, Yaşenin dixbı, Hararğançene Şammayna dix Yonatan, Ararğançene Şararna dix Axiam, **34** Maakağançene Axasbayna dix Elifelet, Gilogğançene Axitofelyna dix Eliam, **35** Karmelyğançena Xetsray, Aravğançena Paaray, **36** Tsovağançene Natanna dix īgal, Gadne nasılena Bani, **37** Ammonğançena Tseleq, Tseruyayne duxayn Yoavın silah i'giykar ha'ana Beerotğançena Naxaray, **38** Yeterğançena İrayiy Garev, **39** Q'etbişda Uriy. Manbı gırgiba sacigee xhebts'ale yighiyre insan ixha.

24 Rəbbina qəl meeble Izraililqa avqaaqa. Mang'vee Davuduk'le eyhen: «Hoora, Izrailybiiy Yahuder qəpqe». Məxür Mang'vee Davud Izrailybışılqa g'elil qı'i. **2** Davudee cune k'anene g'oşunne xəring'uk'le Yoavik'le eyhen: – Həşde Danile Beer-Şevalqamee, gırgine Izrailyne nəsilbışde yı'q'nee iviykre, manbı qəpqe. Zak'le manbı nimeenbı vuxhay ats'axhxhes ikkan. **3** Yoavee paççahık'le eyhen: – Yiğin millet nimeeniy, hasre Rəbbee, yiğne Allahee, manbı vəş nəqqees mançile geeb qee'ecen. Yiğne ulek'led man g'acecen. Nya'a, nişil-allane yizde xəring'us paççahıs məxbına iş haa'as vukkan? **4** Paççahın cuvab Yoavneyiy g'oşunne ç'ak'ınbişde cuvabile ooqan ixha.

Yoaviy g'oşunun ç'ak'ınbı İzrailin millet qətqəs vüqqəva paçcahisse qıǵeebaç'enbi. **5** Manbiše İordanne damayle İlgeepç'i, Aroer eyhene şaharne k'ane çadırkı giyxə. Mana şahar q'adaalyne yi'q'nee vuxha. Qiyǵa manbı Qadıne nəsilene cigabışile k'ena Yazer eyhene şahareeqa avayk'an. **6** Mançe manbı Gileadeeqa, Taxtim-Xodşı eyhene cigeeqa havayk'an. Mançeb Dan-Yaan eyhena şahar İlgevc'u, Sidonne şahareeqa qabı hiviyxhar. **7** Sur eyhene g'aleeqa, Q'ivbışdeyiy Kana'anbişde gırğına şaharbışeeqa manbı hapk'in, hiviyxharanbı. Nekke qiyğab manbı qavaylenbı Yahudayne canubulyne Beer-Şeveeqa. **8** Yüç'ne vuzeiyiy g'ane yiğee manbiše ölka k'anençe-qomaqamee git'sibaxhana. Mançe İyerusalimeeqa siviyk'al. **9** Yoavee nimeeniy insanar vuxhava paçcahık'le eyhe. İzrailee mane gahıl g'ilincika səyxəs əxəsda molyud vəş aazır, Yahudeeyir xhad vəş aazır igid ixha. **10** Davudee millet qətqəs alikkıyle qiyǵa, mang'us culecad cus naş qexhe. Mang'vee Rəbbik'le eyhen: – Mana iş hav'u, zi xəbna bınah opxhun. Rəbb, həşde hucoona ixhes ine g'ulune taxsırıke ilyheç'e, zi bəç'əriyvalla hav'u. **11** Davud qinne yiğil miç'er oza qıxesse, Rəbbe Davudulqıa hixhar ha'ane Qad peyğambarık'le eyhen: **12** – Hoora, Davuduk'le eyhe, Rəbbe inva vod eyhe: «Yığne ögilqa xhebille kar gixhxhes. Mançın sa g'əyxə, Zi vak ha'as». **13** Qad Davudusqa arı, mang'uk'le eyhen: – G'əyxə, yighılle senna yiğne Ölkee misvalybı ixhane vas ikkan? Xheyible vazna hixu yiğne duşmanaaşine xilençe iykarasne ikkan? Deşxheene, xhebille yiğna yiğne Ölkee yi'q'i'n ik'arbı ixhane ikkan? Həşde yugba fikr opxhun, ġu yiğin

cuvab eyhe. Zi hark'in zi G'axuvuyng'uk'le eyhes. **14**
Davudee Qadik'le eyhen: – Yizdemee geed dağamda
vod. İnsanne xılyaqa gyapk'asse hasre Rəbbine xılyaqa
gyapk'ecen. Rəbbiqa rəhi'm geeb vob. **15** Mane yiğil
miç'ediyle otçu, Vucee gyuvxhuna gah ç'əvuvxhesmee,
Rəbbəe İzraililqa yi'q'i'n ık'arbi g'ixe. Danile Beer-
Şevalqamee yights'al aazır insan qek'a. **16** İyerusalimeen
insanar gyapt'asva malaaikin xıl hodakkemee, Rəbbis
maabin insanar qiviykkın, malaaikik'le eyhen: – Ç'əv, xıl
g'ayşe! Rəbbin malaaik mane gahil Aravna donane sa
insanne attayne k'anə ixha. Aravna Yevusbışda ixha. **17**
Davuduk'le millet gek'an malaaiik g'acumee, Rəbbik'le
eyhen: – Binah hav'una zi vor, taxesir zal vod. Nya'a
ine syuru xhineene insanaaşe hucoone hı'i? Manbışıl-
alla zasiy yizde xizanis caza hevle. **18** Mane yiğil Qad
Davudusqa arı, eyhen: – Hark'in Yevusbışda eyxhene
Aravnayne attal Rəbbis q'urbanbı allya'an ciga ale'e. **19**
Qadıne cuvabika, Davud, Rəbbəe əmr hav'uyn xhinne
maqa hayk'an. **20** Aravna avqa ilyakkimée, Davudiy cun
insanar cusqa qöö g'ooce. Mana g'aqa qığeç'u, paççahne
ögil ç'iyelqamee k'yorzul, **21** eyhen: – Nəxürkenane
yizda xərna paççah zasqa arı? Davudee eyhen: – Rəbbis
q'urbanbı allya'an ciga alya'asdemezi vake yiğna atta
alivşes arı. Milletilin yi'q'i'n ikar ulyoozrecenga zi Rəbbis
q'urbanbı alya'as. **22** Aravnee Davuduk'le eyhen: – Hasre
yizde xəring'vee, paççahee cune ulesqa yugda qöönmeen
alyaat'u, Rəbbis q'urbanbı alle'ecen. Haane gyoxhxhan hı'i
q'urbanna allya'asın yatsbı aleet'e. Gyoxhxhan ha'asde
osune cigee migrabıyyiy yatsbışde gardanaqa qa'an karbı

aleet'e. **23** Paççah, man girgın zı vas hele. Aravnee
meed eyhen: – Hasre Rəbb, yiğna Allah, vaka yugra
ixhecen. **24** Paççaheeme Aravnayk'le eyhen: – Zı vake
man ciga məxüdcad deş alyaat'as, zı mançike vas hək'
qevles. Zas q'ərad gitxhuyn kar zasse Rəbbis, yizde
Allahıs, gyrooxhan haa'ana q'urban xhinne ablyaa'as
dəəxə. Davudee attaykeyiy yatsbışike xhots'al nuk'ra
qele. **25** Davudee maa'ad Rəbbis q'urbanbı allya'an ciga
ali'i, maa'ad gyrooxhxhan ha'aniy medin q'urbanbı allya'a.
Rəbbe ölkaynemee haa'ana düə q'abil haa'ana, mançikad
izrailee yi'q'i'n ık'arbi ç'əveedaxhenbi.

Daniyal

1 Yahudayne paççahee Yehoyakimee paççahiyvalla
haa'ane xhebid'esde sen, Baabilyna paççah
Navuxodonosor, cune g'oşunuqa İyerusalimisqa qarı.
Mang'una g'oşun şaharne hiqiy-allı ulyoozar, mana avqas
vukkiykan. **2** Xudaavandee Yahudayna paççah Yehoyakim
Navuxodonosorusqa qele. Navuxodonosoree Allahne
xaançe sabara karbid alyaat'anbı. Navuxodonosoree
manbı Shinareeqa, Baabilyva eyhene cigabişeeqa, cune
byutybişde xaaqa qıkkı, maane xazineeqa giyxhe. **3**
Qiyğa paççah Navuxodonosoree cune sarayne işçeeşine
vuk'lel ulyorzulyne Aşpenazılqa əmr haa'a: «Paççahne
nasilenenbiyyi qıvaats'iyne Izrailyne xizanbişeençen,
4 vuk'dyak'aran, micagın, ək'elikan, ats'alynan, kar
xət qıxhes əxəsin, sarayee paçcahis, paççahee eyhen
ha'as əxəsin mek'vunbı see'e. Manbişis ġu Baabilyna
miziy kitabbi xət qe'e». **5** Paççahee manbişis vucee
otxhanne otxhuniykeyiy çaxireke yiğisiysta pay curaa'a.
Manbişed xhebille senna qətqiyle qiyğa, paçcahis xidmat
haa'aniy givğalas. **6** Mang'vee sav'uynbişika sacigee
cühütyar Daniyal, Xananya, Mişael, sayır Azarya eyxhe.
7 Paççahne işçeeşine vuk'lel ulyorzuling'vee manbişis
medin dobı giyxhe: Daniyalıqla Belyteşassar, Xananyalqa
Şadrak, Mişaelilqa Meşak, Azaryalqad Aved-Nego. **8**
Daniyalee culed-alqa eyhen: «Zicar zi paççahee otxhanne
otxhuniykayiy mang'vee ulyoğane çaxireka mi'q'i'
qidya'as». Vucecar vuc mi'q'i' qidyı'ynemee, mang'vee
sarayne işçeeşine vuk'lel ulyorzuling'ulqa ghal aaqa. **9**
Allahee həməxüd ha'a, Daniyal sarayne işçeeşine vuk'lel

ulyorzuling'une ulen aqqaqqana, mana mang'usqa yugra qarayle. **10** Sarayne işçeeşine vuk'lel ulyorzulyung'vee, Daniyalık'le eyhen: – Şos otxhuniyiy çaxır heleva uvhuyné yizde xəring'ule, paçkahile zi qəyq'ənna. Paçkahne ulesqa şu manesa mek'vunbişile zaifba qabee, manke mang'vee yizda vuk'ul g'ats'aak'vanas. **11** Sarayne işçeeşine vuk'lel oo ulyorzulyung'vee, Daniyalne, Xananyanne, Mişaelyne, Azaryanne vuk'lel ooqa insan giyxhe. Daniyalee mang'uk'le eyhen: **12** – Qora ġu, yits'ne yiğna şı, yiğin nukarar, siliys üvxə. Hasre şas, oxhanas saccu alyadiynçike allecen, ulyoğasıd xhyan helecen. **13** Nekke qiyğab ilyaake, şiyee aq'vayle yugba deşxheene, paçkahın kar otxhanan mek'vunbiyee. Mançile qiyğa vas nəxüdiy ikkan həməxüdud he'e. **14** Mana manbişə eyhençilqa qarı, manbı yits'ille yiğna siliys üvxiyxə. **15** Yits'ne yiğile manbı, paçkahın otxhuniybı otxhunne, maane menne mek'vunbişile yugbab, ç'ak'ıbab g'ooce vuxha. **16** Man g'acu, mane nukaree, manbışın paçşahee helen otxhuniyiy çaxır, manbışisse g'ayşu, alyadiynbı hele. **17** Allahee mane yoq'ne mek'vung'us ats'al, i'limbı ats'axhxhesda ək'el huvu. Daniyalis gyagvad ixhayn, nik'ek g'acuynıd huco eyheniyva eyhesid əxı'yn. **18** Paçkah Navuxodonosoree manbı cusqa ableva eyhen yiğ qadi hitxhiring'a, sarayne işçeeşine vuk'lel ulyorzulyung'vee manbı paçkahısqa abayle. **19** Paçkah manbişde gırgıng'uka yuşan ha'ana, mang'uk'le manbişde yi'q'nee Daniyalika, Xananyayka, Mişaelika, Azaryayka sa aqqasda merna iveeke deş. Mançile qiyğa manbı paçkahısqa işilqa alyabat'a. **20**

Paççahee manbışike gırgıne ats'alybışdeyiy ək'elikane
karbışde hək'ee qidghin hi'imee, g'ecen, manbışık'le
cune ölkeene gırgıne sehirbazaşileyiy cadubı ha'anbışile
yits'ne yəqqees geedid ats'a. **21** Daniyal Kir eyhene
paççahee, paçahiyvalla haa'asde senilqamee maa axva.

2 Navuxodonosoree paçahiyvalla haa'ane q'öd'esde sen,
mang'uk'le nyak'bı g'ece. Mançile qiyğa mang'un yik'
sacuray qa'a, nyak'cad hexva. **2** Paççahee əmr haa'a, cuk'le
nik'ek g'acuyn nen eyheyiyva ats'axhxhesva, mang'vee
cusqa sehirbazar, nyak'bı qa'as əxənbı, cadubı ha'anbı,
sayıb Baabilin k'oran ək'elynan insanar qoot'leva eyhe.
Manbı paçcahisqa sabıyng'a, **3** mang'vee manbışık'le
eyhen: – Zak'le sa nyak' g'acu, mançinid yizın yik' sacuray
qa'a. Zas ats'axhxhes ıkkın, man hucoo eyheniy. **4**
Baabilyne k'orane ək'elynanbışe, paçcahis Arami mizel
alidghınıy qele: – Paçcah, geer qa'ana! Vak'le g'acuyn
nyak' şas, yiğne nukaraaşis, yuşan he'e, şinad eyhes man
nerva eyheniy. **5** Paççahee manbışık'le eyhen: – De'eş! Zi
inəxüd ha'as: şu zak'le nik'ek g'acuynud, yizın nyak'id nen
eyheniyva ittevhene, şoke xüvəbı ha'as, vuşun xaybıd
yi'qqı'lqa sak'al ha'as. **6** Şu zak'le nik'ek g'acuynud,
yizın nyak' nen eyheniyvad uvheene, zi mançıl-alla şos
paybı, mukaafatbı, xəbnab hi'rmat haa'as. Həşde şu zak'le
nik'ek g'acuynud, yizın nyak' nen eyheniyvad eyhe. **7**
Manbışe meed alidghınıy qele: – Hasre paççahee şas, cune
nukaraaşis, cuk'le g'acuyn nyak' yuşan he'ecen, şinad man
nen eyheniyva eyhes. **8** Manke paççahee eyhen: – Zak'le
ats'an, şos vaxtcab xılıy qaa'as vukkan. Şok'le zi uvhuyn
yugda ats'an: **9** yizın nyak' zas yuşan hidee'ene, şos sa

caaza vuxhes. Vuşde ək'eleeqa qımaylecen, şu şoled-alqan karbı qıçı'i, zas horbı he'eene, zi qiyğa mançıl-allá fikir badal haa'as. Həşde şu zas nyak' yuşan he'e. Qiyğa zak'led ats'axhxhes, man nyak' nen eyheniy şosse eyhes əxəvudva. **10** Baabilyne k'orane ək'elynanbışe paçcahık'le inəxüd eyhe: – Ç'iyene aq'valycar, paçcahee eyhen ha'as əxəna insan deşda. Nenecad paçcahee, vuc nimee xərrar, gucukar ixheene, məxdin kar şehirbazaşıke, nyak'bı qa'as əxənbışike, Baabilyne k'orane ək'elynanbışike heqqiyn deşdiy. **11** Paçcahee eyhen kar geed dağamın kar vod. Man paçcahık'le allahaşaile ğayı şavussecad eyhes əxəs deş. Allaharmee insanaşaile əq'əna vooxhe. **12** Man cuvab g'ayxhı, Baabilyna paçcah əq'əna. Baabilin gırgın k'oran ək'elynanbı gyapt'ecenva mang'vee əmr haa'a. **13** K'oran ək'elynanbı gyapt'eva əmr qıgevc'umee, Daniyalı cun hambazarıb gyapt'asva t'abal haa'a vuxha. **14** Paçcahne g'aravulyçeesine oo ulyorzulyna Ariox, Baabilin k'oran ək'elynanbı gyapt'asva i'qqəmee, Daniyal mang'uka k'orane ək'elika, ats'alika yuşan ha'a. **15** Mang'vee Arioxuke qiyghanan: – Paçcahee nya'asdiyxan inəxüb qəvəeq'ənasda əmr hav'u? Manke Arioxee gaf vuxhana xhinne Daniyalı haa'ana. **16** Manke Daniyal paçcahısqa hark'in, mang'uke cun nyak' nen eyheniyva, yuşan ha'asda gah hooqa. **17** Daniyal xaaqa sak'i, cune vuk'lelqa qadiynçine hək'ee hambazaşı: Xananyeys, Mişaelis, Azaryeys yuşan ha'a. **18** Mang'vee manbışık'le eyhen: – Xəybışde Allahıke heqqə, Mang'una zas rəhi'm qabı, zi mançine sirrılqa hixhare'ecen. Manke şı, Baabilyne k'orane ək'elynanbı gyapt'as deş. **19** Rəbbee, Daniyalı

xəmde man sir gyagva'an. Mançıl-allab Daniyalee xəybışde
Allahis inəxüb şukur haa'a: **20** – K'orana ək'eliy guc
Mang'una vuxhal-alla Allahın do hammaşə axtıvaledi
ixhecen! **21** Vaxtıy dyovur badal haa'ana Mana vor!
Paçcahar taxtilqa gyaa'anar, g'a'anar meer Mana vor.
Mang'vee ək'elynanbışis k'orana ək'el, kar ats'anbışısıd
ats'al hele. **22** K'oraaledin, dyugulenid aaqana Mana vor,
nurud Mang'uka vod, miç'axvaleedini d g'ecenar meer
Mana vor! **23** Ğu zas k'orana ək'eliy guc huvil-allá zi Ğu
axtı qa'a, zi Vas şukur haa'a, Yizde dekkaaşına Allah. Şi
Vake heqqiyn kar, Ğu zak'le haguyn. Paçcahın nyak' nen
eyheniyva Ğu şak'le uvhuyn! **24** Mançile qiyğşa Daniyal
Baabilin k'oran ək'elynanbı gyapt'ecenva paçcahee
gixhxhiyne Arioxne k'anyaqa arı, eyhen: – Baabilin
k'oran ək'elikanbı gimabat'a. Zi paçcahne k'anyaqa ikke,
zi mang'us cun nyak' nen eyheniyvayuşan ha'as. **25**
Arioxee Daniyal mankecar paçcahisqa ikki eyhen: – Zak'le
paçcahın nyak' nen eyheniyva, eyhes əxəsda aveykına.
Mana insan Yahudeyeençe aqqı, qarıynbışda sa vorna. **26**
Paçcahee Daniyalike (mang'us mankilqasse Belyteşassarva
do gixhxhi) qiyghanan: – Vasse zak'le g'acuyn nyak'yuşan
ha'as əxəyee? Sayid man nen eyheniyva eyhes əxəyee? **27**
Daniyalee eyhen: – Nenecad k'orane ək'elynang'usse, cadu
ha'ang'usse, nyak' qa'angusse, sehirbazisse paçcahik'le
g'acuynne nyak'in sir, mang'usyuşan ha'as əxəs deş.
28 Xəə'ədme, sirbı aaqas əxəna Allah vor. Mang'vee
vulk'lelqa qalesinbıd paçcah Navuxodonosoruk'le hagva.
Ğu nik'eenang'a vak'le g'acuyn nyak'bı inəxdinbı ixha: **29**
Paçcah, ġu yiğne tyulee g'alirxhuyng'a, yiğne fikreençe

i'lğəə ixha, vuk'lelqa hucooniyxan qales, inçile qiyğa
nenniyxan ixhes. Sirbı Aaqqang'veeyid vak'le hucooyiy
ixhesva haguyn. **30** Zı mane sirlıqla dyunyel gırging'ule
ək'elikananava deş hirxhil. Zı man nyak' paçcahılqa
hixhar he'ecenva, vak'led yiğne yik'eençe i'lğəənbı
ats'axhxhecenva, zas man nyak' aaqı. **31** Paçcah,
vak'le nik'ek sa xəbna haykal g'avcu. Geeb xəbna,
qəvəəq'ənasda xhinenna, huç'omç'arna haykal yiğne
ögee ulyobzur vuxha. **32** Mane haykalna vuk'ul məttine
k'ınəəğəyke, t'ap'anbiyyiy xileppi nuk'rayke, vuxhuniy
umabid yezake ixha. **33** G'elybid yivayke, mi'q'lebışinmee
sık'ının cigabı yivayke, sık'ınınbid qoocune g'i'bı'ne
nyuq'vneke ixha. **34** Ğu mançıqa ilyakkane gahil,
xıl sidet'ucab çileb alqa g'aye qopxu qabı, mançine
yivaykeyiy g'i'bı'ne nyuq'vneke hı'iyne mi'q'lebışis
qipxhir manbı xüvə-xüvəna qa'a. **35** Mankecad yivayke,
g'i'bı'ne nyuq'vneke, yezake, nuk'raykeyiy k'ınəəğəyke
xüvəbı ixha, g'i'lina attayl eyxhene balybiyk akara qaa'a.
Qabiyne mits'inid man alixa'an, maa'ad mançike vuçşud
g'alyadaççe deş. Haykalıs qipxhirne g'ayeyke sa xəbna
suva qooxhe, mane suvaynid dyunyecad aqqaqqası. **36**
Vak'le g'acuyn nyak' məxdin ixha. Həşded paçcahis
man nen eyheniyva yuşan ha'as. **37** Ğu paçcahaaşına
paçcah vorna. Xəybışde Allahee vas paçcahiyvalla, guc,
xəbvalla, manimee xədİN do huvu. **38** Mang'vee yiğne
xilyaqa insanaaşına nasıl, çolun həyvanar, xəədin şit'yar
quvu. Mane gırğınçına paçcah, Mang'vee ġu hı'i. Şena
k'ınəəğəykena vuk'ul ġu vorna. **39** Qiyğa, vale avqana sa
mebna paçcahiyvalla vuxhes. Mançileb qiyğa yezakena,

dyunyecad vuk'lek ikkeesda, xheyib'esda sa mebnab paçahiyvalla vuxhes. **40** Yoq'ub'esda paçahiyvallamee yiva xhinne it'umba vuxhes. Yivayn gırgın kar haq'var-hiyxvər ha'an xhinne, mane paçahiyvallinid gırgın man paçahiyvallabı haq'var-hiyxvəra'asın. **41** Mı'q'lebişiniy g'elybişde t'ubaaşın sa sura qoocune g'i'bı'ne nyuq'vneke, mansa surad yivayke ixhay vak'le g'acuyn. Həməxbib mana paçahiyvalla sura-surana vuxhes. Mançıka yivayna it'umiyyalla vuxheeyib, g'i'bı'na nyaq'v alivkiyid vak'lecad g'acuyn. **42** Nəxüdiy g'elybişde t'ubaaşın sık'ının ciga yivayke, sık'ininid g'i'bı'ne nyuq'vneke ixha, həməxdid mane paçahiyvalin sa sura it'umda, mansa sura kavrakda ixhes. **43** Nəxdiy vak'le yival g'i'bı'na nyaq'v alivku g'avcu, həməxdid mang'un milletbı ixhes. Manbişe sana-sang'us yişşar adameeşis huveeyib, manbı sana-sang'uk at'ivq'anas deş, yivayiy g'i'bı'na nyaq'v sana-sançıl itt'idiyq'anın xhinne. **44** Mane paçahaaşine gahıl xəybışde Allahee mısacab ilykidevxhasda, menne milletbışde xilyaqa İlğidevç'esda xhinnena paçahiyvalla alyaa'as. Mançın çile ögiylin gırgın paçahiyvallabı alykyahasınbı, vucmee mısacab alykivxhas deş. **45** Vak'lecad g'acuyn suvayk xıl sidet'ucab g'aye qopxu qabı, yivayke, yezike, g'i'bı'ne nyuq'vneke, nuk'rayke, k'ınəəğəyke xüvəbı hı'i. Məxüd xənne Allahee g'iyniyke şaqqa ixhesinbı paçahılqa hixhar hı'i. Man nyak' qotkuyn vodun, man nen eyheniyvad qotkuda yuşan hı'i. **46** Mankecar paççah Navuxodonosor aq'vakkena gizerçu, Daniyalış k'yorzul, mang'unemee paybı alleva, ətirbı gyoxhxhan he'eva eyhe. **47** Paççahee Daniyalık'le eyhen:

- Vasseke mane sirrilqa hixharas əxi'na, vuşda Allah hək'erar allahaaşına Allahır, paççahaşaşınar Xərna vor, sirrilqar hixhar ha'ana Mana vor. **48** Mane yiğile paççahee Daniyal xənne işbişilqa giyxhe, mang'us geed xədin paybı hele. Mang'une xilyaq Baabilyne şahariy mançine hıqiy-allan cigabı qele, Baabilyne k'orane ək'elynanbışdar xərna ha'a. **49** Daniyalee paççahıke heqqa, paççaheeyib Şadrak, Meşak, Aved-Nego Baabilyne cigabişee ç'ak'ime işbişilqa giviyxhe. Daniyal vucmee paçcahnə sarayeeclar axva.

3 Paççah Navuxodonosoree k'inəəğəyna haykal haa'a. Mançina axtıvalla yixhts'al, əq'vallab yixhille xilekkum ixha. Haykalıb gyuvxhu vuxhana Baabilyne cigabişeeene Dura eyhene çoleeqa. **2** Qiyğa paççah Navuxodonosoree caanişinar, emirar, valibi, müşavirar, xazinadarar, haakimar, məmurar, sa cuvabika, mane cigayne gırgın vuk'lel ulyobzuriynbı vucee gyuvxhuyne haykalısqa, mana g'avasaras savalecenga xabar g'uxoole. **3** Mane gahıl paççah Navuxodonosoree gyuvxhiyne haykalne k'anyaqa, haykalıs g'avşrencenga caanişinar, emirar, valibi, müşavirar, xazinadarar, haakimar, məmurar, mane gırgıne cigayne vuk'lel ulyobziriynbı savayle. **4** Xabar hooleng'vee axtıda eyhen: - Menne milletbışın, xalq'bışın, menne-menne mizyaasil yuşan haa'an insanar, şolqa əmr haa'a: **5** şeypur, zurna, lira, arfa, naq'rə, tulugna zurna, menne neneiyi i'lliyxəne instrumentbışın ses g'ayxhiyne gahıl paççah Navuxodonosoree givxhiyne k'inəəğəyne haykalne ögee aq'vakkena qukkyopk'ul mançis k'yoozre. **6** Vuşuyiy aq'vakkena qukkyudyork'ul mançis k'idyorzul, xəbne gyopxhanne peşteeqa g'uvoxharas. **7** Məxüd

gırgine milletbişee, xalq'bışee, menne-menne mizyaasil
yuşan haa'anbişe şeypurun, zurnayn, lirayn, arfayn,
naq'rayn, tulugne zurnayn, menne neneiyi 1'liyxəne
instrumentbişin ses g'ayxhiyne gahil ç'iyelqa gizepcı,
paçkah Navuxodonosoree gyuvxhuynə k'inəəğəyke
hav'uyne haykalis k'yobzur. **8** Mane gahil Baabilyaaşiken
sabarabi sabı, cühüt'yaşine hək'ee hexxan karbı yuşan
ha'a. **9** Manbişə paçkah Navuxodonosoruk'le eyhen:
– Paçkah, geer qa'ana! **10** Ğu əmr hav'u, şavuk'leyiy
şeypurun, zurnayn, lirayn, arfayn, naq'rayn, tulugne
zurnayn, menne neneiyi 1'liyxəne instrumentbişin ses
g'ayxhi, k'inəəğəyke hav'uyne haykalne ögee ç'iyelqa
gizerçu mançis k'yozrecen. **11** Vuşuyiy mançine ögil
ç'iyelqa gizderçu mançis k'yudyorzu, xəbne gyopxhanne
peşteeqa g'uvoxharas. **12** Ğu Baabilyne cigabişee ç'ak'ine
işbişilqa gyuvxhuynə çühüty'aaşə Şadrakee, Meşakee,
Aved-Negoyee val k'ırı iliyxhe deş. Manbişə yiğne
allahaası 1'bəədat ha'a deş, ġu hav'uyne k'inəəğəyne
haykalne ögee gizepcı mançis k'yoozar deş. **13** Mançike
Navuxodonosorus qəl vooxhe. Mang'vee Şadrak, Meşak,
Aved-Nego cusqa ableva əmr haa'a. Man insanar
paçkahısqa abaylenbi. **14** Navuxodonosoree manbişik'le
eyhen: – Şadrak, Meşak, Aved-Nego, man hək'enne,
şu yizde allahaası 1'bəədat hidya'ava, zi gyuvxhuynə
k'inəəğəyne haykalne ögee gizepcı, mançis k'idyoozarva?
15 Vuşdemee yugdaniy ixhes, şok'le şeypurun, zurnayn,
lirayn, arfayn, dyafın, tulugne zurnayn, menne 1'liyxəne
instrumentbişin ses g'ayxhiyne gahil, zi hav'uyne
haykalne ögee gizepcı mançis k'yobzuree. Mançine

ögee gizepci mançis k'idyobzureene, xəbne gyopxhanne
peşteeqa g'uvooxharas. Mane gahil nene allaheene şu
yizde xilençe g'attivxhan haa'as? **16** Şadrakee, Meşakee,
Aved-Negoyee paçcahis inəxdin alidghiniy qele: – Ay
Navuxodonosor, ine işee şicab şı vake g'attivxhan hav'iy
nişisinne? **17** Şı xəbne gyopxhanne peşteeqa hüvxəv'ee,
şı ı'bəədat ha'ane Allahisse şı peşteençe g'attivxhan
haa'as vəəxəsini. Mang'vee şı yiğne xilençe g'attivxhan
haa'asbı. **18** Şas, vak'le in ats'axhxha ikkan, şı eyhencadid
dexheene, meeb şı yiğne allahaasıs ı'bəədat ha'as deş,
ğu gyuvxhiyne k'ınəəğəyne haykalne ögee gizepcı
mançis k'yoozaras deş. **19** Manke Navuxodonosorus
Şadrakike, Meşakike, Aved-Negoyuke qəl vooxhe. Mang'un
qəlike aq'vacad badal eyxhe. Mang'vee əmr haa'a,
peş hammaşee qahaancile yighne yəqqees hissaxaba
vuxhecen. **20** Cune g'oşunne nekke gucukane eskeraasilqa
əmr haa'a Şadrakin, Meşakin, Aved-Negoyn g'elybi-
xileppi ayt'il xəbne gyopxhanne peşteeqa dağee'ecenva.
21 Şadrakee, Meşakee, Aved-Negoyee tanalqa cübbabı,
şalvarbı ali'ı ixha, vuk'lelqad calmabı qı'ı ixha. Manbı cone
tanalinçikacab g'elybi-xileppi ayt'il xəbne gyopxhanne
peşteeqa hiviyxə. **22** Paçcah cune əmrel oğa it'umra
ulyorzulyva, peş geēb g'ooxha'a. Eskeraaşe xhebiyre
hambaz peşteeqa hiviyxəng'ə, mançike qı'ğəəne yalavın
eskerar gyabat'anbı. **24** Mane gahil paçcah Navuxodonosor
peşteeqa horzulymee, ghal aaqı axva. Qiyğa mana zaara
g'elilqa suğotsu, cune mi'sləhətćeəşike qiyghanan: –
Nya'a, şı g'el-xıl ayt'ilna xhebiyre insan dişde ts'ayeeqa
dağav'u? Manbışe paçcahis inəxdin cuvab qele: – Ay

paççah, ġu hæk'en eyhe! **25** Paççahee manbışık'le eyhen:
– Zak'le ts'ayee, vuççud dexhayn xhinne iykarna, g'el-xil idiyt'ılna yoq'uyre insan g'ece. Manbışda yoq'ur'esda allahaasine duxaykır akar. **26** Navuxodonosor peştine k'anyaqa qarı, onu'u eyhen: – Allah Ta'aalayn g'ular, Şadrak, Meşak, Aved-Nego, qığgeepç'e, inyaqa qudoora. Manke Şadrakır, Meşakır, Aved-Negoyır ts'ayeençe qığgeebaç'enbi. **27** Hiqiy-allá sabıyne canışinaaşık'le, emıraaşık'le, vaalibisik'le, paççahne mi'sləhətçeeşik'le g'ecen, ts'ayın mane insanaaşine tanık vuççud hi'i deşud. Manbışde ç'ərbisikid, tanalqa ali'iynçikid ts'a set'u deşud, manbışike gyotxhuniyn evad qöö deşud. **28** Navuxodonosoree eyhen: – Şadrakne, Meşakne, Aved-Negoyne Allahis şukur vuxhena! Mang'vee Cun malaaik g'axuvu, Culqa yi'q'bı qizziriyn g'ular g'attivxhan hav'u. Manbı paççahne əmireençe qığgeepç'ı hapt'ıyle qəpq'ı'n deş. Manbışis cone Allahile ğayrı menne allahaas is k'yoozarisiy ı'bəədat ha'as ıkkıyıkın deş. **29** Mançıl-allab zi həşde əmr gırgıne xalq'bışis, milletbışis, menne-menne mizyaasıl yuşan ha'anbışis əmr ha'a: Şadrakne, Meşakne, Aved-Negoyne Allahis kufr hi'ine insanıke xüvəbı ha'as. Manbışin xaybıd yi'qqı'lqa sak'al ha'as. Məxüb g'attivxhan haa'as vəəxəna merna allah dexhal-allá. **30** Mançile qiyğa paççahee Baabileeyiy çine hiqiy-allane cigabışee Şadrakis, Meşakis, Aved-Negonus sık'ıldad ç'ak'ın işbi hele.

4 Paççah Navuxodonosoree gırgıne dyunyelyne xalq'bışik'le, milletbışik'le, menne-menne mizyaasıl yuşan haa'ane insanaaşık'le eyhen: «Vuşun barakat geed qixhen! **2** Zas ikkanniy Allah Ta'aalee yizdemee hi'yn

əlaamatbiyyiy mö'cuzabı şosyuşan ha'as. **3** Nimeena
xəbvallayiy Mang'une əlaamatbişee, Nimeenacab guciy
Mang'une mö'cuzabişee! Mang'unapaçahiyvalla gırgıne
gahbişista paçahiyvalla vobna, Mang'vee vuk'lek vukkiy
nasılılqası ilğec'es!» **4** «Zı, Navuxodonosoree,
xaa, yizde sarayee nişinacab hidya'ana yugna, karnana
ı'mırniy haa'a vob. **5** Yiğbişde sa yiğıl, zı qəq'əni'iyn sa
nyak' g'acu. Nik'ek g'acuyne karbişda zı fikir opxhanmee,
zı mane fikribişee geer qəq'ən hı'i. **6** Zı, mançıl-allab
əmr hav'u, yızın nyak' nen eyheniyva ats'axhesdemee,
zasqa Baabilin gırgın k'oran ək'elynanbı see'eva. **7**
Manke zasqa sehirbazar, cadubı ha'anbı, falceer abayle.
Zı manbişis yızın nyak'yuşan he'eeyid, manbişisse
man nyak'nen eyheniyva eyhes əxi'deş. **8** Nekke
qiyaşa zasqa Daniyal donana arayle, zı mang'usud yızın
nyak'yuşan ha'an. (Mang'un do Belyteşassar vod,
yizde allahne doyulyna, muq'addasne allahaasin rı'h
mang'une ad vod). **9** Zı uvhuyn: – Sehirbazaaşına nekke
xərna eyxhena Belyteşassar! Zak'le ats'an, yiğne ad
muq'addasne allahaasin rı'h vod, yiğnemee sirrılqası
hirxhiliy dağamın deş vod. Həşde zı vas zak'le nik'ek
g'acuynuşan ha'as. Ğu yızın nyak'zas qe'e. **10** Zak'le
nik'ek, dyunyeyne yi'q'née sa geeb axtına yiv g'avcu. **11**
Yiv manimee xəb qooxhe, manimee it'umooxhe, mançın
q'om xəybışeqa hiyxhar. Mana yiv dyunyeyne gırgıne
surabışile g'ooce vuxha. **12** Mançıl uftanna t'ele, geed
meyvabı, gırgıng'uscad oxhanasın kar eyxhen. Mançine
avud çolun həyvanar, yivelid xəybışeedin şit'yar eyxhe
ixha. Gırgıne üç'üdünçincad mançile kar otxhan ixha.

13 Zı nik'eenang'a zak'le, xəybışençə muq'addasın malaaiik gəə g'acu. **14** Mane malaaikee axtına sesika eyhen: „Mana yivub, cilin bıtağbid gyatxe, mançilyna t'eleb g'ılıymabaççe ulyoode, meyvabid inyaqa-şaqa dağe'e. Hasre mançik avudun həyvanarıd, cilin şit'yarid hetxvecen. **15** Saccu mançin dunk kokbışka sacigee yivaykayiy yezaka alitk'ır, çolee ələəne ok'bışee hasre. Hasre man xəybışde çiyin çüvə qe'ecen, həyvanaşığa sacigeeyid ok'bışee ixhecen. **16** Hasre mane yiveke insanna ək'el g'avşu, mançis həyvanna ək'el hevlecen. Hasre yighille senna məxüd ixhecen. **17** Həşdiyne insanaaşık'le ats'axhxhecenva, muq'addasne malaikaşaşə əmr hav'u: insanaaşine paçcahiyvalis Allah Ta'aalee xəbvalla haa'a. Mang'veeyib paçcahiyvallab şavusqayiy Cus vukkan mang'usqab qoolena. Mang'usser insanaaşine yr'q'nee nekke avqanar manbışda xərna ha'as əxəna“. **18** Zak'le – paçcah Navuxodonosoruk'le – məxdin nyak' g'acu. Belyteşassar, man zak'le g'acuyn nyak' nen eyheniyva zak'le eyhe. Yizde paçcahiyvaleene k'orane ək'elynanbışde sang'ussecad man nen eyheniyva eyhes əxi' deş. Vasse man ha'as əxəsin, val muq'addasne allahaasin ri'h vod». **19** «Mane gahil Belyteşassar donana Daniyal, sabara gahna ghal aaqıcar axva, mana cunecar fikribüşile qayq'ənna. Paççahee mang'uk'le eyhen: – Belyteşassar, nik'enir, mançine mə'naynır ġu qəq'ən hima'acen. Belyteşassaree eyhen: – Yizda xərna, ġu şavuk'leyiy g'imece, man nyak' manbışın ıxhaynxhiy, man nen eyheniyvad yiğne duşmanaaşine vuk'lelqa qadinxhiy!

20 Vak'le g'avcuna axtına, it'umna, q'om xəybışeeqa

hiviyxharna, dyunyeyne gırgıne surabışile g'oocena,
21 çilin t'ele micagna, meyvabı geednana, gırgıng'vee
otxhanna, çolan həyvanar əqeeeqa qadaylena, xəəne
şit'yaşaç cil akvaabı ha'ana **22** yiv, paçcah, ġu vorna. Ğu
xər qıxha it'umxhana, yiğna xəbvalla xəybışeeqa, yiğın
vuk'lek vukkiyid dyunyeyne gırgıne surabışilqa hitxır.
23 Paçcahık'le xəənçe giç'una muq'addasna malaailk
g'acu. Mang'vee eyhenid g'iyxhen: «Mana yiv gyapxi
oot'e. Saccu mançin dunkiy kokbı yivaykayıy yezaka
alitk'ir nyuq'vnee, çolane ok'bışee g'aletçe. Hasre mançis
xəəne ciyin xhyan helecen, yighille sen ilgeç'esmeeyib
çolane həyvanaşika aaxvecen». **24** Paçcah, haane zi
vak'le nyak' hucoo eyheniyva eyhe. İn Allah Ta'aalee,
yizde xəring'une, paçcahne vuk'lelqa qalesin uvhu.
25 Ğu insanaaşine yi'q'neençe g'e'eşsesda, ġu çolune
həyvanaşika sacigee ixhes. Vas yatsıs xhinne ok' ooxhan
haa'as, ġu xəəne ciyin əyxəra'as. Ğu məxür yighille senna
axvas. Allah Ta'aalee insanaaşine paçcahiyvallabısı
xəbvalla haa'ava, Mang'veecadid manbı Cus neng'ueyiy
xilyaqa ıkkanıd qeleva, manke vak'le ats'axhes. **26**
Vak'le nik'ee yivene dunkuka sacigee kokbid havaceva
uvhuyn eyhe g'ayxhiyn, man yiğna paçcahiyvalla
vasqa savaak'alasdava eyhen vodun. Valqa gırgınçis
Xəybışee xəbvalla haa'ava hitxırıng'a, man ixhes.
27 Mançıl-allad, paçcah, ġu zal yugda k'ırı alixhxhe:
bınahbışike xıl ts'its'ee'e. Bınah haa'asse, kardeşinbışis
rəhi'm, qopkuvalla he'e. Ğu məxüd he'eene, sayıb, yiğna
yugvalybışeena gah xiliy qooxhe». **28** Man gırgın kar
paçcah Navuxodonosorne vuk'lelqa qadaylen. **29** Ooğançe

yits'iq'vəble vaz ilğevç'yle qiyğa, paççah Baabileene
sarayne daxal iykarang'a, **30** eyhen: – Hayna xəbna
paççahaşaşına paytaxt Baabil, zi yizde xənne gucuka, yizin
do axtıda ixhenceva alyav'u. **31** Cuvab paççahne ghalençə
qiğec'u ç'əvxha deşdiy, xəybışeençe ses qaadayle: –
Paççah Navuxodonosor, yiğna paççahiyvalla xilençə
g'avşesdava q'arar huvu. **32** Ğu insanaaşine yi'q'neençə
g'e'eşsesda, çolane həvvanaaşika ixhes, yatsın xhinneyib
ok' ooxhanas. Ğu məxür yighille senna axvas. Allah
Ta'aalee insanaaşine paççahiyvallabılış xəbvalla haa'ava,
Mang'veecadıd manbı Cus neng'uneyiy xılıyaqa ikkanıd
qeleva, manke vak'le ats'axhes. **33** Navuxodonosorne
hək'ee uvhiyn karbı mankecad vuk'ləlqa qadaylenbı.
Mana insanaaşine yi'q'neençə g'e'eşsena, mang'veeyib
yatsan xhinne ok' ooxhan giygal. Mang'un ç'ərbı
q'aacırna vusun xhinne xiliy qixhesmee, xhıntı'arıd
şit'yaşın xhıntı'ar xhinne xiliy qixhesmee xəybışde ciyin
mana əyxər ha'a ixha. **34** «Zı Navuxodonosor, man yiğbi
çəveedaxheng'a, xəəqa ilyakkı. Manke yizda ək'el zalqa
sapk'il. Zı Allah Ta'aalays şukur hav'u, Gırgıne gahbışil
Vorung'un do axtı qı'i. **35** Mang'unemee, dyunyeyn
gırgın insanar vuçud deşin kar vod. **36** Yizda ək'el
zalqa sapk'ilne gahıl, zalqa paççahaşaşına xəbvalla,
axtin do satk'il. Yizin mi'sləhətçeerayiy zas k'anenbınbı
meeb zasqa sapk'il. Manbışe zi meer paççahiyvalilqa
sak'al hı'i. Zı şenkiy়çiler qivaats'ına ixha. **37** Xəybışde
Paççahın gırgın işbi yugunbı, yəqbıd qotkuynbı ixhal-
alla, həşdiyle zi, Navuxodonosoree, Mang'us şukur haa'a,

Mana axtı qa'a. Mang'usse co axtıba avqaaqanbı avqa
qa'as vəəxənbı».

5 Paçkah Belyşassaree aazırne cune insanıs xədin
otxhun-ulyodgiy hele, manbişika çaxır ulyoğa. **2**
Belyşassaree çaxır ulyodğuyle qiyğa əmr haa'a, cune
dekkee Navuxodonosoree İyerusalimeene Allahne xaançe
qiğı'iyn k'inəəğənyi nuk'rayn g'abbi cusqa alleva.
Paçkahıs, cune k'anebinbışika, cune yedaaşika, cune
caariyebışika mançee çaxır ulyoğas ıkkiykan. **3** Manke
maqa Allahne İyerusalimeene xaançe qiğı'iyn k'inəəğəyn
g'abbi adayle. Paçşahee vucee, cus k'anebinbışe, cune
yedaaşe, cune caariyebışe mançee çaxır ulyoğa. **4** Manbişe
çaxır ulyoğa-ulyoğa k'inəəğəyke, nuk'rayke, yezike,
yivayke, yiveke, g'ayeyke hav'uyn allahar axtı qaa'a
vuxha. **5** Mane gahıl maa'ad, insanne xilen t'ubar g'ece
giygal, paçkahne sarayne xənne axtıne şamdamıś k'anene
cabırıl, mane t'ubaaşe hucoomecad oyk'anın. Paçkahık'le
mane xilen oyk'anang'a, g'ece ixha. **6** Man g'acu, paçkahne
aq'vaylin rangcad ayk'an, mana mançile məxi'r qəyq'en
giygal, q'aratsabı çiçis qiyxhar, iykaras dəxə axva. **7**
Paçşahee it'umna ts'ir hav'u eyhen: – Cadu ha'anbı,
Baabilin k'oran ək'elynanbı, falçer zasqa see'e! Abiyne
Baabilyne k'orane ək'elynanbışık'le paçşahee inəxüd
eyhe: – Şavaayiy man otk'unin, nenvayiy uvhu mang'ulqa
paççahaşın karbı alya'as, gardanaqab k'inəəğəyna tsep
qaa'as, cuker paççahiyvalina xhebir'esda insan ha'as. **8**
Paçkahın gırgın k'oran ək'elynanbı aqa ikkepc'eeiyib,
manbişisse man qətqəsidi əxə deş, paçkahık'le maa
nenvayiy otk'unva eyhesid əxə deş. **9** Manke paçkah

sık'ırar geer qayq'ən, aq'vad hak xhinne qexhe. Mang'us k'anebənbib nyaqame vuxhesinbı aaxva. **10** Kraliçayk'le paççahiniy cune k'anenbişin sesbi g'ayxhi mihmanarnane gozeeqa qiyeele. Kraliçee eyhen: – Paççah, geer qa'ana! Nişilecar qı'məyq'ən, hak xhinne qimexhe. **11** Yiğne paççahiyvalee, muq'addasne allahaşın rı'hnana sa insan vor. Yiğne dekkine gahil, mana gırğın kar ats'anava, ək'elikanava, allahaşına xhinne k'orana ək'elynanava qıvaats'a ixha. Yiğne dekkee, paççah Navuxodonosoree, mana sehirbazaaşına, cadu ha'anbışda, Baabilyne k'orane ək'elynanbışda, falçeesına xərna gixhxhi. **12** Mane insanın do Daniyalniy vod. Qiyğa paççahee mang'un do badal hı'i, Belyteşassar ha'a. Mana k'orana ək'elynanana, ats'alyanana, geer ək'elikana, nyak'bı nen eyhenbıyıy eyhes əxəna, dağamne karbışde sirrilqa hixharas əxəna, alikkı-gikkiyke vuk'ul qığaahana insan ixha. Eyhe, vasqa mana Daniyal qot'lecen, mang'veeyid vak'le maa'ad nenvayiy otk'un eyhesin. **13** Manke paççahısqa Daniyal ayra'a, paççahee mang'uke qiyghanan: – Yizde paççah dekkee, Yahudeençe ögilqa gyapq'ır qabıyne çühüt'yaşaına dişde Daniyal ġu vor? **14** Zak'le yiğne hək'ee g'ayxhiyn, vaqa allahaşın rı'h, nuraaniyvalla, ats'al, k'orana ək'el vobva. **15** Zasqa k'oran ək'elynanbıyıy sehirbazar abi, maa'ad hucooyiy otk'unva qətqi' eyhesva. Man nen eyhenenga manbışisse zak'le eyhes əxi' deş. **16** Yiğneme hək'ee zak'le g'ayxhiyn, ġu alikkı-gikkiyke vuk'ul yugba qığahava. Həşdemee vasse maa'ad otk'uniyn qətqi', maa'ad nenvayiy otk'un eyhes əxeene, yiğne tanalqa paççahaasın karbı alya'as, gardanaqab k'inəəğəyna tsep

qaa'as. Yizde paççahiyvaleyir xhebir'esda insan ha'as. **17**
Daniyalee paççahik'le eyhen: – Ğu helesin paybi vascad
ixhe, helesva eyhen mukaafatbid maa sang'us hele. Maa'ad
otk'uniynid zicad qətqi' vak'le eyhesin. **18** Paççah, Allah-
Ta'aalee yiğne dekkis Navuxodonosorus paççahiyvalla,
xəbvalla, guc, qıvaatsıvallaniy huvu. **19** Allahee mang'us
huvuyne xəbvalike gırğın xalq'bı, milletbı, menne-
menne mizyaasil yuşan haa'anbı mang'ule qəvəyq'ən
vuxha. Manava uvhumee, manbışde caneeqa zeze ooxha
vuxha. Paççahıs gyapt'as vukkananbı gyabat'a, g'avkkas
vukkanbı g'oookka, axtı qaa'as vukkananbı axtı qaa'a,
avqa qaa'asınbib avqa qaa'a vuxha. **20** Mang'une yik'en
zale ğayrı deşdava eyhemee, mang'vee q'i't'y keçcumee,
mana paççahne taxtıle gyaqqana, xəbvallab xıleençe
g'ooşena. **21** Mana insanaaşençer g'e'eşşena, mang'una
ək'elib həyyvanaaşına ək'el xhinnecab qooxhe. Mana
əməleeşika axva ixha, yatsın xhinneyib mang'vee ok'
opxhan vuxha. Mang'un tanid xəəne çiycin hoygal
ixha. Allah Ta'aalee insanaaşın paççahiyvallabid vuk'lek
ikkekkava qiyğa mang'ulqa hiyxhar. Mang'vee, Cus
ıkkınar paççahiyvalina xərna ha'ana. **22** Vak'lemee,
mang'une duxayk'le Belyşassarık'le man gırğın ats'a ixha.
Ğumee, Allahne ögil k'il qıxhesde cigee, **23** ğucar ġu xəəne
Xudavandayne ögil axtı qı'i. Mang'une xaadin g'abbı vasqa
allyı'ı günad, vas k'anebinbişed, yiğne yedaaşed, yiğne
caariyebişed mançeençe çaxırkı ulyodğu. Ğu k'ınəəğayke,
nuk'rayke, yezake, yivayke, yiveke, g'ayeyke hav'une
allahaasilqa şukur hav'u. Mane allahaasil'le g'iyxhed
deş, g'eced deş, manbışık'le vuçcudud ats'a deş. Vas

nafas huvuna, ġu haa'ana gırgına işib vaats'ana Allah ġu
axtıcar qı'i deş. **24** Mançıl-allad Mang'vee, xıl g'axuvu,
man ok'anas alikkı. **25** Cabırıl invaniy otk'un vod: MENE,
MENE, TEKEL, PARSİN. **26** Otk'uninçina mə'na ina vob:
MENE (qətqəs) – Allahee ġu paçcahnан yiğbi qətqi',
manbı ç'əvı'iynbı. **27** TEKEL (gyoorkas) – ġu terezyugul
gyoorku geer sibikra qarı. **28** PARSİN (bit'al ha'as) – yiğna
paçcahiyvalla bit'al hav'u, Midiyabışisiy Farsbışis huvu.
29 Manke Belyşassarne əmrıka Daniyalıqlqa paçcahaaşın
tanalinbı alya'a, gardanaqa k'inəəğəyna tsep qaa'a,
mang'uke paçcahiyvalina xhebir'esda insan hı'iva ses
adaççe. **30** Manecar xəmde Baabilyna paçcah Belyşassar
g'ek'ana. **31** Mang'ume cigee yixhts'ale q'ölle sennana
Midiyabışikenə Dara donana paçcah eyxhe.

6 Darays ölka q'omançe-k'anyaqqamee vuk'lek
vukkeesdeme vəşşe g'ayre xərna gixhxhes iKKIYkan.
2 Manbışılqar xərna xhinne xhebiyre vazir gixhxhes
iKKIYkan. Mane xhebne vazirna sayir Daniyal ixhaniy
iKKIYkan. Mane vəşşe g'ayre ç'ak'ınbışe vaziraasıs hi'sabniy
qeles iKKIYkan, paçcahın vuççud imaykancenva. **3** Mana
Daniyal, manisa vaziraasılee ək'elika ixha, mang'uka
geeb k'orana ək'el vuxha. Paçcahne ək'leeqa qaylen,
mançıl-allar mang'uke ölkyna cule qiygiyna q'ör'esda
insan ha'as. **4** Manke vaziraasıs ç'ak'ınbışis Daniyalne
gardanaqa taxsir gixhxhes iKKIYkan. Daniyal qorkuna,
yi'q' qizarasda, yugba iş haa'ana insan ixha. Mang'vee
paçcahis horbı ha'anbı deşdiy. **5** Nekke qiyğa mane
insanaaše eyhen: – Şasse saccu mang'vee cune Allahna
Q'aanun haa'ava, mang'ume gardanaqa bınah gyuvhes

vəəxə. **6** Manke vazirariy ç'ak'ınbı paççahne k'anyaqa sabı eyhen: – Paççah Dara, geer qa'ana! **7** Ölkeebin gırğın vazirar, emirar, ç'ak'ınbı, mı'sləhətçer, vaalibı mı'sləhətilqə qabayle, paççahee sa əmr hevlecen: şavaayiy xhebts'al yiğna, paççahile ğayı allahıs, insanıs düə hav'u, şirarnane g'uyeeqa dağerçecen. **8** Paççah, q'adağa haa'ana q'aanun givxhe. Çık avğançeb yiğna g'ol ts'ıts'ee'e. Mana q'aanun Midiyanaaşinayıy Farsaaşına q'aanun xhinne badal haa'as mooxhecen. **9** Paççah Daree məxbina q'aanun giviyxhena, mançık avub g'olib ts'ıts'aa'ana. **10** Daniyalık'le məxbine q'aanunus g'ol ts'ıts'av'uva g'ayxhimee, mana cune xaaqa ayk'an. Mang'une oone gozen İyerusalimne suralqan g'uleppi aaqı ixha. Daniyalee vucee ögil ha'an xhinne, yiğis xhebne yəqqees q'arats'abışıl gyu'ur cune Allahıs düə, Mang'us şukur haa'a. **11** Daniyalne yi'q'ele qeepxhes vukkanan insanar maqa sacigee abiyyng'a, Daniyalee Allahıs düə haa'a, Allahılıqə axva g'ece. **12** Manke manbı paççahısqa abi, paççahee ha'as hidyaysarne karane hək'ee yuşan haa'a: – Ay paççah, nya'a ġu dişdiy xhebts'al yiğna, vale ğayı allahisee, insanisee düə hav'una ixheene, şirarnane g'uyeeqa dağerçeva əmr huvu? Paççahee eyhen: – Man hək'edad həməxüd vod, ina q'aanun midiyabışinayıy farsaaaşına q'aanun xhinne badal dyooxhena vob. **13** Mane gahıl manbiše paççahık'le eyhen: – Ay paççah, ha'avku qabiye cühüt'yaşaına eyxhene Daniyalee ġunar, ġu q'adağa haa'ana əmirib qivzar hidyav'u, ögiylin xhinne xhebne yəqqees meeble cune Allahıs düə vob haa'a. **14** Paççahık'le man g'ayxhimee aq'va qa'a, mang'une

yik'eençe Daniyal g'attixhan hı'iy ı'lğəə. Paççahıs mana, ixheene veriğ k'yooçassecar g'attixhan ha'as ikkiykan. **15** Daniyalne yi'q'əle qeepxhes vukkananbı, sabı paççahısqa abı eyhen: – Paççah, vak'le man ats'axhxhe, midiyaanaşınıy farsaaşın q'aanunbı xhinne, paççahee huvuna nenacab q'aanuniy q'adağa haa'ana əmir badal haa'as vooxhe deş. **16** Man g'ayxhımee paççahee əmr haa'a: «Daniyalır qale, şirarnane g'uyeeqa huvoxhre». Paççahee Daniyalık'le inəxüd eyhe: – Hasre ġu yik'eençe ı'bəədat ha'anə, yiğne Allahee g'attixhan he'ecen! **17** Qiyğab sa xəbna g'aye abı, g'uyne ghalilqa giviyxhe. Daniyalıs huvuyne hökmun vuççudcad badal mexhecenga paççahee, cune t'ucvaykayıy cune k'anebinbışde t'ucvabışıka mane g'ayelqa peçat giyxə. **18** Qiyğə paççah cune sareeqa sark'il, xəmvolləd ghalek vuccud set'a deş. Mane xəmde mang'us mə'niybıd qədəqqə deş. Mana nyak' hixu axva. **19** Miç'eediy qıxhamee, paççah cigeençe ek'ra suğotsu, şirarnane g'uyusqa hayk'an. **20** Mana g'uyusqana qıxha Daniyalıke qəyq'ən-qəyq'ən qiyghanan: – Daniyal, Vorne Allahna g'ul! Ğu yik'eençe ı'bəədat ha'anə Allahısse, ġu şiraaşike g'attixhan ha'as əxi'nane? **21** Daniyalee eyhen: – Paççah, geer qa'ana! **22** Yizde Allahee Cun malaaik g'axuvu, şiraaşın ghalybı ayt'ılıynbı. Zaqa Allahne ögil taxsir dexhayke, mançisse zak set'as əxi' deş. Zı, paççah, mısacad vas qəlasın hı'ı deş. **23** Paççah mang'ul-allı geer şadxha, Daniyal g'uyeençe qıgeheva əmr haa'a. Mang'vee cune Allahılqa yi'q' qizzır ıxhayke, Daniyal g'uyeençe alqavhumee, mang'une tanal sa lagara qıxhaynva ciga eyxhe deş. **24**

Paççahee əmr haa'a, Daniyalne gardanaqa man karbı gixhxhes ikkanan insanar cusqa able. Manbı coneuşaxaaşıka, yedaaşıka sacigee g'uyeeqa dağaa'a. G'uyune xhanelqa hivxharassecab şiraşa manbı avqu, manbışın gırğın bark'vbı qiçaqvanbı. **25** Mane gahıl paççah Daree dyunyeyne gırğına xalq'bışılqa, milletbışılqa, menne-menne mizyaasılyuşan haa'anbışılqa inəxüd oyk'an: Barakat vuşun geed qixhen! **26** Zı fərman hoole yizde paçcahiyvaleebin gırğın insanar, Daniyalne Allahile qəpq'i'n ı'bəədat he'ecen. **27** Mang'vee g'attivxhanib haa'anbı, havacenbib. **28** Daniyalee Darayne gahılıb, farsaaşine paççahne Kırına gahılıb yugna ı'mı'r hav'u.

7 Baabilyne paççahee Belyşassaree paçcahiyvalla haa'ane ts'eppiyne sen, Daniyal g'alirxhumee, mang'uk'le sa nyak'g'ece. Mang'vee cun nyak'oyk'anan. Daniyalee cun nyak'inəxüdyuşan ha'a: **2** – Zak'le xəmde nik'ek, xəybışde yoq'ne mitsen xəbna deryah i'gviykar haa'a g'avcu. **3** Deryaheençe sana-sançık idyakarna yoq'uble həyvan qıgeevç'u. **4** Ts'eppiyne həyvan şırık akaraba vuxheeyib, mançıqa q'acırın xhinnen xılıbiyyi. Zı ilyakkamee, mançın xilibi qodu, mana ç'iyele oza qav'u, insan xhinne g'elil ulyoozar hav'u. Mançis insanın xhinne ək'el huvu. **5** Qöb'esda həyvanmee, syoyukiy akar. Mana sa suraqqa axtıbayiy, mançine ghalene silibışde yi'q'neençeb xheyible barkviy k'yaqqı. Mançik'le eyhe ixha: «Oza quvxha, avts'esinmeen çuru oxhne». **6** Mançile qiyğa zak'le vaşaqlıq akarna sa həyvan g'avcu. Mançıqa yoq'uble vuk'uliy, mançine yi'q'əkíd şit'ençik akaran yoq'ulle xılıbiyyi. Mançine xilyaqa xəbna hökum quvu

vuxha. **7** Nekke qiyğa zak'le nik'ek xəmde g'avcuna sa curaynacab, geeb qəlana, geeb gucnana həyvaniy. Mançıqa ç'ak'ın yivayn silibiyiy. Mançe gırğın qodu otxhan, axuynıd g'elybışika k'öq'ə ixha. Mana menne həyvanaaşık akarcab deşiy, sayıb mançıqa yits'ıble gaçiy. **8** Zı gaçbışıqa ilyakkamee, sayıb manisa gaçbışde yi'q'neençe sa mebna k'ınna gaç ələə g'avcu. Mançis qığevç'esda ciga haa'asdeme, mançile ögil qığeevç'una xheyible gaç ulqopxu dağepçi vuxha. Mane k'inne gaçıqa insaniqa xhinne ghaliy uleppiyiy. Mançine ghalin yic geed xədİN kar xhinneyiy ikkeka. **9** Zak'le qiyğa in g'acu: Maqa paçahaaşın taxtbı giyk'an, Avalacar Vorna qarı, mançine sançıl giy'ar. Mang'une tanal nyak xhinne cagvaran karbıyyiy, vuk'lelin ç'ərbid xha xhinne cagvaradayiy. Mang'una paçahaaşına taxt ts'ayiniy alyapt'ı əə, Mang'une paçahaaşına taxtin tekarbid ts'ayeeyiy. **10** Mang'une ögiyleb ts'ayına damayıy gyobatstse. Qəpqəs-ələpqəs devxhesdemeeene insanaaş Mang'vee uvhuynbıyyı ha'a. Gırğın man insanar Mang'une ögiyl ulyoozar. Kitabbı aaqa, məhkama giygal. **11** Gaç ghal gyatsts'ı yuşan haa'amée, zı ilyakka k'ırınıy ilixhe vod. Mana gaçnana həyvan yizde ulene ögil gyuvk'u, ts'ayeeqa dağepçi, gyooxhan hav'u. **12** Manisa həyvanaaşın haakimiyyat xilençe g'ayşu, mançina i'mi'r sabara gahis xiliy qav'u. **13** Zak'le xəmde nik'ek, İnsanne Duxayk akarana xəybışeene buludbışika sacigee qöö g'acu. Mana Avalacar Vornang'une suralqa qöömee, ikekkanı Avalacar Vornang'usqa. **14** Mang'us xədİN doyi haakimiyyat, paçcahijyvallanjı huvu, gırğine xalq'bışe, milletbışe,

menne-menne mizyaasıl yuşan haa'anbiše Mang'us
k'ilyvalla he'ecenva. Mang'un haakimiyyat ç'əvcad
dexhen haakimiyyat vodun. Mang'una paçcahiyvalla
mısacab hıgəəkaras deş. **15** Zı, Daniyal, hucoome ha'asda
axuna, mane nik'ek g'acuyne karbiše zı qəq'ən hı'i. **16**
Zı maa'ar ulyorzulinbişde sang'usqa qıxha, «İN gırgın
hucoo eyheniyva?» – qidghın hı'iyn. Maane sang'vee
man gırgın nen eyheniyva zak'le uvhuyn: **17** – Mana
yoq'uble xəbna həyvan, dyunyelyne aq'val vuxhesda
yoq'uble paçcahiyvalla vobna. **18** Qiyğa paçcahiyvalla
Haq'-Ta'aalayne muq'addasne insanaaşına vuxhes, gırgıne
gahbişiscab manbişde xile aaxvas. **19** Manke zı mang'uke,
manisa həyvanaaşik idyakarne yivayn silibinane, yezan
xhınt'arnane yoq'ub'esde həyvanne hək'ee qiyğın.
Mana həyvan gırgın insanar qəvəq'ənaa'asda xhinnena
həyvan vuxha. Mançın yivayne silibişikayiy yezane
xhınt'aaşikayiy qıtt'axı'i otxhan. Çike axuyn karid
g'elybişik avqa qı'i k'öq'ə ixha. **20** Zas ats'axhxhesniy
ıkkən, mançine vuk'lelyna mana yits'ible gaç nen
eyhenniy vod. Sayid zas nekke qiyğa qığevç'uyne gaçına
hək'eeniy ats'axhxhes ıkkən. Mana qığevç'umee, mançine
ögilyna xheyible gaç g'oo'oxhana. Mana, uleppinana,
ghal gyatsts'ı yuşan haa'ana, mansane gaçbişile xəppa
g'oocena gaçniy vob. **21** Zak'le, mana gaç muq'addasne
insanaaşika sıç'ooka, manbişile ġamooxheniy g'ooce
vob. **22** Sayır mane gahıl Avalacar Vorna qarı, Haq'-
Ta'aalayne muq'addasne insanaaşına xayıreeqan cuvab
uvhu. Qiyğab paçcahiyvalla muq'addasaaşına xılıyaqa
ılgooç'ena gah qabı hipxhir. **23** Mang'vee zak'le inəxüd

uvhu: «Yoq'ub'esda həyvan, ç'iyene aq'val vuxhesda yoq'ub'esda paçcahiyvalla vobna. Mana manisançık akaraba vuxhes deş, mançın gırgın ç'iyeyn aq'vacad höğəsin, gırgın karid k'öq'ü, haq'vara'asın. **24** Yits'ible gaç, ine paçcahiyvaleençe qığeç'esda yits'iyre paçcah vorna. Manbışile qiyğa, manbışık idyakarna sa merna paçcah qığeç'u, mana xhebiyre paçcah hiğəkkar ha'asda. **25** Mang'vee Haq'-Ta'aalayk idvaak'ıyn cuvabbi eyhes, Mang'une muq'addasne insanaaşılqa yiğbı allya'as. Gırgın g'at'u, mang'us bayrambiyy Q'aanun badal haa'as vukkiykanas. Muq'addasin insanar mang'usqa sa seniys, q'öne seniys, sura seniys qevles. **26** Qiyğaleme məhkama ixhes, mang'un haakimiyyatcad xilençe g'ayşu, vucur ot'al-oxal hı'i, ak'ana'asda. **27** Paçcahiyvalla, haakimiyyat, ç'iyene aq'valyne gırgine paçcahiyvalybışda guccab Haq'-Ta'aalayne muq'addasne milletne xılıyaqa qevles. Mana paçcahiyvalla gırgine gahbışisdacab paçcahiyvalla vuxhes, gırgine hökumdarası Mang'us xidmat haa'as, Mang'vee eyhen ha'as». **28** İncikab gaf ç'əvooxhena. Zı Daniyal, yizde fikırbışilecar geer qərq'i'n, aq'va hak xhinne qıxha. Man eyhenbımee, zı yik'el aqqıynsı.

Yunus

1 Rəbbəe Amitayne duxayk'le Yunusuk'le inəxdun cuvab eyhe: **2** – Oza qıxha Nineva eyhene xənne şahareeqa hark'ın maabınbışılqa hixhar he'e: co ha'an nyaayid deşin karbı Zak'le ats'a vodunbı. **3** Yunususmee oza qıxha, Rəbbile hixu menne suralqa, Tarşıseeqa əlyhəəs ikiykan. Mana ghal-k'ena Yafeeqa qarayle. Ma'ad mang'vee Tarşıseeqa əlyhəən gamı t'abal ha'a. Yəqqı'na hək'ib quvu, Rəbbile hixvasva mana manbışika gameeqa giy'ar.

4 Rəbbemee mane gahil deryahılqa məxübna it'umna mits g'uxoole, gamı haq'varasınçıl qexhe. **5** Gameebinbı qəpq'i'n cone allahbışılqa ona'a giviygəl. Gamı sibik qa'asva manbışe gırğın kar deryaheeqa dağa'a. Yunusmee mane gahılqasse gamiyne avudne cigeeqa giç'u it'umra g'alirxhu eyxhe. **6** Gamiyna xərna mang'usqa qarı eyhen: – Ğu nya'a g'alirxhu? Oza qıxha yiğne Allahılqa one'e. Sayid Mang'vee şas kumag ha'a, hapt'iyke g'attivxhan haa'a. **7** Gameebinbışe sana-sang'uk'le eyhen: – Qudoora çöp k'eçç'u ilyakas şavul-allayiy şalqa in yiğbı i'qqə. Çöp k'eçç'umee, man Yunusulqa g'e'exha. **8** Manbışe mang'uke qiyghanan: – Həşde ġu şak'le eyhelan, in şak qitxhuyn divan şavul-allane vod? Ğu hucoonexhe ha'an? Nençene qöö? Vatan nyaan vob? Nene milletnane vor?

9 Mang'vee eyhen: – Zı cühüt' vorna. Zı ç'iyeyiy deryah itxhining'us, xəybışde Allahıs, Rəbbis, i'bəədat ha'a. **10** Mang'vee manbışık'le eyhen, vuc Rəbbile hexvava. Manbı it'umba qəpq'i'n qiyghanan: – Ğu in hi'byn hucoone? **11** Deryaheena mits it'um qooxhe g'avcu, manbışe mang'uke qiyghanan: – Mana mits huvoracenga şı vak hucoone

ha'as? **12** Yunusee manbışık'le eyhen: – Zı alyart'u deryaheeqa huvoxhre. Manke mits ulyoozarasda. Zak'le ats'an, məxübne it'umne mitseeqa şu zal-allá gyapk'i. **13** Gameebinbis avarbı it'umda alik'arı'ı xhyan g'ittiyxhane cigeeqana əlyhəəs vukkiykineeyib, geeb g'ooxhene mitsin əlyhəəs havaasar deş. **14** Manke manbı giviyğalanbı Rəbbilqa ona'a: – Hucoone ixhes, Rəbb, mane insanın şitan ileşseva şı gimabat'a. Bınah deşung'un hı'sab şake qimeqqa. Ğu, Rəbb, Vas ikkanəxüd hı'i. **15** Manbiše Yunus aqqı deryaheeqa g'uvorxhulymee, mitsib ulyoozarna. **16** Gameebinbi it'umba qəpq'i'n, Rəbbis cuvab huvu q'urban ablyaa'a. **17** Rəbbeet geed xədİN baluğ qali'i Yunus k'ögəs ilekka. Yunus baluğne vuxhnee xhebille yiğnayiy xheyible xəmna axva.

2 Yunusee baluğne vuxhnenang'a cune Rəbbis Allahıs inəxübna düə haa'a: **2** Rəbb, zı dağamiyvalenang'a Valqa onu'u, Ğunad alidghiniy quvuyn. Zı ahaleençe ts'ir hav'u, Vak'le yizda ts'ir g'avxhuna. (**Sheol h7585**) **3** Ğu zı deryahne k'oralybışeeqa g'uvorxhul, Zı xhyanbışde yı'q'nee axu, Yiğin gır gin xhyanbıyy dalğabı Zal ooğançe ilğeeç'u. **4** Manke zı uvhuyn: «Ğu zı Vake əq'əna qı'i, Meed zak'le Yiğin muq'addasin xav İyerusalimee g'acesincad». **5** Nafas əlyhəəsme xhyanbı zalqa qadı, K'oralybışeeqa qıkkı, Vuk'lelqad xavsiy alitk'ir. **6** Suvabışde avqamee zı giç'una, ittehesu Ğu dunyeyn akkabı zal oğa it'umetxha. Ğumee yizda Rəbb Allah Yızın tan k'oralybışeençe g'attixhan hı'iyn. **7** Yizda i'mi'r k'yabat'amée, Zı Rəbb yik'el qali'i, Yizda düə Valqa, Yiğne muq'addas xaalqa hipxhirna. **8** Şavaayiy nişiscad karal'dəəne bütbişis i'bəədat ha'a,

Manbiše Ğu yik'el hixan ha'a, Colqana rəhi'm avaak'an
haa'a. **9** Zı mee şukur haa'ane mə'niybışika Vas q'urbanbı
allya'as. Zi huvuyn cuvab cigeeqa qalya'asın. G'attivxhan
haa'ana sa Rəbb Vuc vornal! **10** Rəbbe baluğuk'le
uvhuyn'a, mançin Yunus ghalençe xhyan deşde cigeeqa
qiğayhe.

3 Rəbbe Yunusuk'le q'ö'es inəxdun cuvab eyhe: **2** –
Oza qıxha Nineva eyhene xənne şahareeqa hark'ın, Zi
uvhuynbı maabınbışılqa hixhare'e. **3** Rəbbe uvhuynçil
k'ırı gyaqqı, Yunus Ninevalqa ayk'an. Nineva geeb
xəbna şahar vuxha, mançe ilğeç'esdemee xhebille
yiğniyxhe ikkiykanan. **4** Yunus giygalna şaharvolle
iykar. Ts'ettiyne yiğil i'qqəs əxənemene cigabişeeqa
hark'ın, mang'vee eyhen: – Yoq'ts'alyne yiğile Nineva
kunfa-yakun haa'asda! **5** Ninevağançenbiše Allahılqa
inyam hi'i, siv aqqeva ses qiğayhe. Manbiše xəring'ule
otçu k'ining'ulqamee palanbı alya'a. **6** Mana xabar
Ninevayne paçcahılqa hipxhirmee, mana cune taxtile
giç'u, paçcahaaşın tanalinbı g'ayşu, palan alyı'i yi'qqıl
giy'ar. **7** Paçcahee əmr haa'a cuneyiy ağsaqqalaşine
doyule Nineval inəxüd eyhecenva: «İnsanaaşe,
həyvanaaşe, çavra-vəq'əyn vuççud umoyxhancen,
xhyanbı ulymoğacen, uxhiyxhanasıd himayk'ancen. **8**
İnsanaaşılqa, həyvanaaşılqa palanbı ale'ecen. Gırgıng'vee
Allahıs geeb düə he'e. Havaasre manbiše karai'dəəne
işbişikeiyiy insanaaşıs haa'ane pisvalike xıl ts'its'ee'ecen.
9 Şavuk'lene ats'a, Allahee sayib şalqana qəl rəhi'mılqa
savaak'alav'u, şı hapt'iyke g'attivxhan haa'a». **10** Allahık'le
manbı karai'dəəne işbişile sapk'il g'avcumee, manbışılqa

rəhi'm haa'a. Manbışılqa ablyaa'asva uvhuna ver, ablyaa'a deş.

4 Yunusus man diykin, qəlin qoxa eyxhe. **2** Mang'vee Rəbbis inəxübna düə haa'a: – Ya Rəbb, zi hamanva nya'a xaanang'acar dişdiy uvhu? Mancıl-allar zi Tarşıseeqaniy hixu. Zak'le ats'anniy Yiğna yugvalla avayk'an deş, Ğu rəhi'mnana, xədİN sabırnana, ablyaa'asva uvhuna ver, ablyaa'as devkanna Allah vor. **3** Rəbb, hucoone ixhes, həşdiyle yizin can alışse, zas i'mi'r haa'as vukkan deş, qik'as ıkkan. **4** Rəbbee mang'uk'le eyhen: – Deşxhee, vas mançike geebne qəl vuxha? **5** Yunus qığec'u şaharne şargne sural giy'ar. Ma'ad mang'vee cusun veriğ qidyoot'asın xhinnen cigad ali'i, şaharık hucooyiy ixhesva ilyakka giy'arna. **6** Rəbb Allahee, Yunusus yugda ixhecenga, maa'ad əq gyaahasın sa ala alelyla'a. Yunus man ala g'acu geer şadexhena. **7** Qinne yiğil miç'eeqana mane alalqa Allahee mi'q g'ixoolee. Mane mi'qən ala adğanče otxunmee, ala qeqqvan. **8** Veriğ ılqevç'umee, Allahee maqa kar qeqqva'ana g'ümana mits g'ixoole. Verığın mang'una vuk'ul gyooxhanav'u, mana sa curay qa'a girğılımee, mang'vee cus qik'uy heqqə: – Zas i'mi'r haa'as vukkan deş, qik'as ıkkan! **9** Allahemee Yunusuk'le eyhen: – Deşxhee, vas alayl-alla geebne qəl vuxha? Yunusee eyhen: – Ho'o! Zas qik'asda xhinnena qəl vuxha! **10** Rəbbee mang'uk'le eyhen: – Ğu idezuyn, ġu ilydyakkiy sa xəmne əäre alyadı-qeqquyn ala vas qiykkən! **11** Nəxübne Zas qidivkvanas manimee xəbna Nineva eyhena şahar, maadin vəşse g'alle aazır sağıy sol dyats'an milletiy manimeen çavra-vəq'lə?

Malakiya

1 Rəbbəe Cun cuvab İzraililqa, Malakiya peyğambarile
ğana hixhar ha'a. **2** Rəbbəe «Zas şu vukkiyķinibiva» eyhe.
Şossemee «Şi nəxübne vukkiyķinva?» qiyghanas əxə.
Rəbbeeyid inva eyhe: – Nya'a, Esav Yaaq'ubna çoc dişdiy
vor? Zımee, Yaaq'ub ıkkanaalin şu, cuke g'abiynbı, g'əvxü,
3 Esaviy mang'uke g'abiynbimee, Zı əq'əna qav'u. Zı manbı
vooxhen suvabı q'əra qa'as hassır, manbışde doyulin cigabı
çaq'alaaşis huvu. **4** Edom vooxhene, Esavike g'abiynbışisse
eyhes əxə: – Şakin ıxheeyid, şı meed man hatq'ur-
hiyxürin cigabı qa'asınbicad. Saccu Xəəne G'oşunbışde
Rəbbəe inva vod eyhe: – Hasre, manbışe ale'ecencad,
Zımee meed hi'ğekkar ha'asın. Gırgıne gahbışıl manbışde
ölkayk'le g'ulyopt'ulna ölkava eyhes, coyub Rəbbina
qəl avquyn millet xhinne qivaats'as. **5** Şok'le man
vuşdecad ulepmişka g'acumee, şucad eyhes: «İzrailiked
şaqana, Rəbbin do axtıda vod!» **6** Xəəne G'oşunbışde
Rəbbəe eyhen: – Ay Yızın do qizar hidya'an kaahinar!
Duxee dekkis, g'uleeyib cune iyesiys hi'rmat giviyxhe.
Zı Dekxheene, nyavxha şu Zas giviyxhena hi'rmat? Zı
iyesiyxhee meeb nyavxha şu Zas giviyxhena hi'rmat?
Şosse «Nəxüdne şı Yığın do qizar hidi'iva?» qiyghanas
əxə. **7** – Şu Yızde q'urbanbı allya'ane cigalqa kara idyalesin
Zasin otxhuniy adı giyxhe. Mançikad, «Şi Vas dekkanan
nəxüdne ha'ava?» qiyghan. Şu Rəbbin q'urbanbı allya'an
ciga qizar hidi'i, məxüd Mang'us dekkanan ha'a. **8** Şu
bi'rqi'n həyvanar q'urbanna alli'iy yugunne vod? K'aana,
vuk'arna həyvan q'urbanna ablyav'uy nya'a yugunne vod?
Məxbına sa həyvan yiğne ölkayne xəring'us hevle, ilekke

mang'us ġu ikkiykanaseeva, mang'vee yiġna haa'asee?
Məxüd Xəəne G'oşunbışde Rəbbee eyhe! **9** Həşde Allahıſ
düə hee'e, Mang'vee şos rəhi'm hee'ecen. Şu məxdin
q'urbanbı allya'amee, Mana şoqa yugra eyxheyə? Məxüd
Xəəne G'oşunbışde Rəbbee eyhe! **10** Vuşde sang'vee,
Yizde q'urbanbı allya'ane cige, q'ərane cigeeqa ts'a
gyoxhxhan ha'asse, Yizde xaan akkabıcad qı'iynxhiy
yugda eyxheyiy! Yızın yik' şoka gyotxhan deş, şu allya'an
q'urbanbid alyaat'as deş! Məxüd Xəəne G'oşunbışde
Rəbbee eyhe! **11** Veriğ ilqəəne cigeençe, k'yooçene
cigeeqamee, Yızın do milletbışde yı'q'nee axtıda vod!
Gırgınəəng'ə Yizde doyle ətirbı gyoxhxhan ha'a, məttin
paybı adayle! Man Yızın do milletbışde yı'q'nee, axtıda
ıxhayke ha'a! Məxüd Xəəne G'oşunbışde Rəbbee eyhe! **12**
Şumee, «Rəbbine q'urbanbı allya'ane cigaylin otxuniy
muq'addasın deş vod, man qizar hide'eyid eyxheva»
uvhu, mançina muq'addasiyyalla avaak'an haa'a. **13**
Ooğançə «İnimeena əq'übavad!» uvhu, şu mançılqa yı'q'
sak'al ha'a! Məxüd Xəybışde Xəring'vee Rəbbee eyhe! Şu
Zas q'urbanna ablyaa'asva q'ööq'üna, k'aana, vuk'arna
həyvan abeene, Zı mana şoke alyabat'aye? Məxüd Rəbbee
eyhe! **14** Syuruneençe g'apsırne yugne g'argıne cige,
Xudaavandays q'i'bı'lyna həyvan abiyye horalays bed-düə
vuxhena! Zı inekke xərna Paçħahva, gırgıne milletbışe
Yızın do axtı qa'a! Məxüd Xəəne G'oşunbışde Rəbbee
eyhe!

2 Xəəne G'oşunbışde Rəbbee eyhe vod: – Kaahinar,
ina əmr həşde vuşdemee vob: Yizde cuvabil k'ırı
ilydiyxheene, Yızın do yik'eençe axtı qide'eene, şolqa

bed-düə gyooğav'u, vuşun xayir-düəbı bed-düəlqa sak'al ha'as. Şu Yızın do yik'eençe axtı qidi'iva, şu Yızda bed-düə alyapt'ınacab. **3** Zı şol-allı şoke g'abiynbışıkınıd ha'asın. Bayrambışıl şu q'urbanna alli'iyne həyvanaaşın xhidbi Zı vuşde aq'vabışile k'ena i'xəs, mançika sacigee şu dağaa'as. **4** Manke şok'le ats'axhxhes, Zı mana əmr şoka, Leviyne nasılka, hav'una mugaavile aaxvecenva g'axuvu. Məxüd Xəəne G'oşunbışde Rəbbəe eyhe! **5** Zı Leviyne nasılka barakatnana i'mi'r hoolena mugaavileniy hav'u. Zas hı'rmat gyuvxhuva, Zı manbışis man gırgün huvuyn. Manbıb Zale qəpq'i'ninbı, Yızde doyusub hı'rmat gyuvxhuna. **6** Manbışde mizel qopkuna Q'aanun vuxha, ghaleençed horbı qığeeç'enbı deşdiy. Manbışe Yızde ögil yugnayıy qopkuna i'mi'r hav'u. Geebinbı manbışe yəqqı'lqa sav'u. **7** Kaahinaaşine ghalen ats'al havaces ıkkən, insanaaşisse manbışde mizele Q'aanun t'abal haa'as vəəxecenva. Kaahinar Xəəne G'oşunbışde Rəbbəe g'axuvuynbı vob. **8** Şumee, kaahinar, yəqqı'le qığeepç'ıynbı, şu helene ats'aalybışika mansanbib şoqab qihna habğı. Zı Leviyne nasılka hav'una mugaavile şu havakkal hav'una. Məxüd Xəəne G'oşunbışde Rəbbəe eyhe! **9** Şu Yızde yəqqı'n apk'in deş, Q'aanunuka g'acesde işbışee, şu gırging'uqa sa uleka ılyaakı deş. Mançıl-allab Zı şu milletnecab g'eliqqa hevles, k'ap'ik'ile avqa qaa'as. **10** Yişda gırging'una Dek sa dişde vor? Şı sa Allahee dişde ipxhin? Nya'a manke şı dekkaaşika hav'una mugaavileyna muq'addasiyvalla avaakan haa'a, sana-sang'us horbı ha'a? **11** Yahudayne milletin Allahıs xayaanat hı'i. İzraileeyiy İyerusalimee həlyvəəq'ənasın

ışkı hı'ı: Yahudabışee menne allahbışıs i'bəədat ha'an yedar hav'u, Rəbbis ikkananne, muq'addasne cigayna muq'addasiyvalla avaakan hav'u. **12** Man hı'ına insan vuşu ixhay ixhecen, Xəəne G'oşunbışde Rəbbis q'urban ablyaa'ana çıkana ixheeyir, Rəbbee mana Yaaq'ubne çadırbışsse g'e'eşşecen. **13** Şu in karid ha'an: gyaaşuyaaxu, Rəbbin q'urbanbı allya'an cigad ulene nağıka gyats'a'an. Məxüd, şu adiyne q'urbanıqa Rəbb sak'ı ilydakkava, manbı şoke ilydyaat'ava ha'a. **14** Şosse «Nişil allavane?» qidghın ha'as əxə. Ğu mek'vranang'a hey'iyne zaiyfayneyiy yiğne yi'q'nee Şahad Rəbb vorna. Ğu, mana yiğna nikahikana xhunaşşe yixhayka ilydyakki, məng'i's xayaanat hı'ı. **15** Allahee şu sa tan, sa ri'h xhinne dişde ipxhın? Nya'asdiyxan Mang'us şu sa vuxha vukkan? Mang'us Cunemee nasıl vukkan. Mançıl-allab şucab şu havaace. Hasre şavaacad mek'vranang'a hey'iyne xhunaşşeyss xayaanat hima'acen. **16** İzrailyne Allahee, Rəbbee eyhen: – Xhunaşşeyka yugra dexhena, mana qıxeelena Zak'le g'imece vor. Mançıl-allad şucab şu havaace, xayaanat hima'a! Məxüd Xəəne G'oşunbışde Rəbbee eyhe! **17** Vuşde yuşan hav'uyn Rəbb ozar ha'a. «Nəxürne şı Mana ozar ha'ava?» şosse qiyghanasıd əxə. Şu eyhen: – Qəlasın ha'anbı Rəbbine ulesqa yugba qöö, Rəbbis manbı vukkananbı. Şucadıd meed eyhen: – Qopkuvalın məhkama alğayhena Allah nyaane? Mançikar şu Mana ozar ha'a.

3 Haane, Zı g'axuvuna i'qqə vor. Mana Zale ögee ark'ın yəq qaa'as. Şu t'abal ha'ana Xudaavand sayangara Cune İyerusalimeene xaaqa qales. Şos g'aces ikkanna,

mugaavileyn cuvab allesda qales. Məxüd Xəəne G'oşunbışde Rəbbee eyhe! **2** Vuşune öörxəs Rəbb qarine yiğil? Vuşune öörxəs Mana qarimee? Mana xhiməə qa'an ts'a xhinneyiy mətta'an sap'ın xhinne ixhes. **3** Rəbbee Leviyna nasıl mətta'as. Mang'vee man k'inəəğəiy nuk'ra ts'ayika rışşı qı'i, mətta'ane insanee xhinne ha'as. Mançile qiyğa manbişə Rəbbis qotkuyn q'urbanbı allya'as. **4** Manke Yahudayne ölkeeyiy İyerusalimee avaalıyne yiğbişil allya'an, ögiylyne senbişil allya'an q'urbanbı xhinne Rəbbisqa yugda qales. **5** Zı vuşun məhkama alğahasdemee, şosqa ayres. Cadubı ha'anbı, zina ha'anbı, horbişika k'ın g'iysaranbı, işçiyin pil qidelenbı, adamer hapt'ı avxuyn yedariy dek, yed dena avxuyn uşaxar t'yaats'axal haa'anbı, menne cigeençe qabıynbı g'e'eebaşenbı, Zale qı'dəəq'ənanbı man şu ha'an karbı Zı sık'inne gahile aq'valqa qığahas! Məxüd Xəəne G'oşunbışde Rəbbee eyhe! **6** Zı Rəbb vorna, badaldexhena. Yaaq'ubike g'abiynbı, şunab badal meeħaxhe! **7** Yizde əmrbişilqa şu dekkaaSine gahile gibgil yi'q'bı sak'al ha'a. Zalqana savk'le, Zınar şolqa sak' alasda! Məxüd Xəəne G'oşunbışde Rəbbee eyhe! Şossemee «Nəhi'bna savk' alasva?» qidghinid ha'as əxə. **8** İnsaneeyid Allahike qoqəyee? Şumee Zake qoqən. «Vake hucoona qoqəva?» şosse qiyghanas əxə. Yits'incina sa pay, sayid Zas ikkekan. **9** Milletincad Zake qoqəncıl-alla, vuşde gırging've bed-diüə alyapt'ı. **10** Yits'incina sa pay bikirba able, Yizde xaa oxhanasın kar ixhecen. Şu mançika Zı siliys i'xe! Nya'a, Zı mançile qiyğa şos xəən g'uleppi aaqas dişde, hexxalika barakat hevles dişde? Məxüd Xəəne G'oşunbışde Rəbbee eyhe! **11** Zı ts'irtyaşısqa vuşun ezuyn

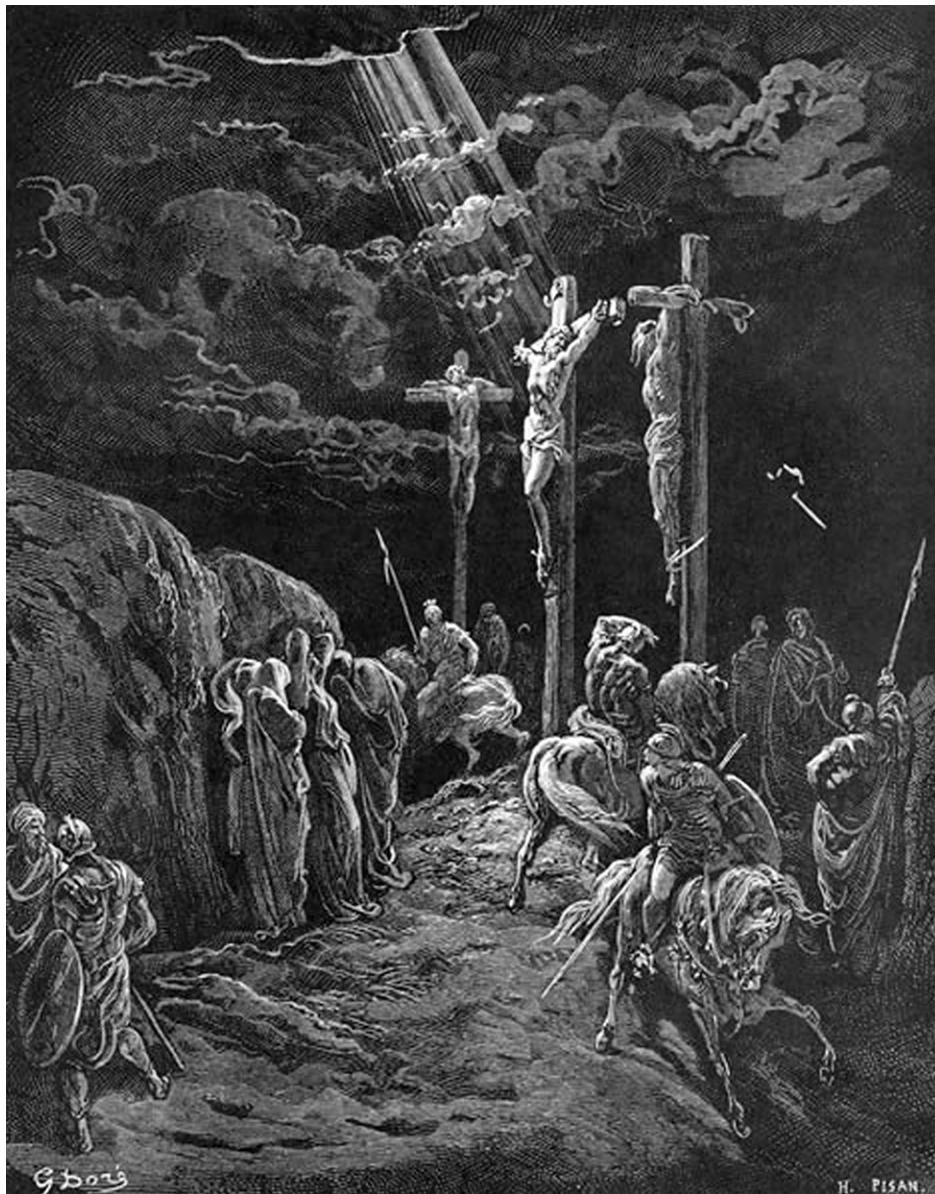
kar oxhanas hassaras deş, vuşde tayangbışile t'imilid nyaqacad ixhes deş. Məxüd Xəybışde Xəring'vee Rəbbee eyhe! **12** Vuşda ölka micagne cigelqa savk'uva, gırgine milletbışecad şok'le baxtivarva eyhes. Məxüd Xəəne G'oşunbışde Rəbbee eyhe! **13** «Şu Zak'le ivdyak'asın cuvabbı uvhuva» Rəbbee eyhe. Şossemee «Nya'a, şı Vak'le hucoone uvhuva?» qiyghanas əxə. **14** Şu uvhuyn: «Allahıs ı'bəədat hı'iy, nişiscad karai'dəən kar vodun. Mang'vee eyhenbı hı'i, Xəəne G'oşunbışde Rəbbine ögil hapq'ır iviykiriyye nya'a, şas hucoone ixha? **15** Şı həşde cocab-co axtıba vukkekanbışık'le baxtivararva eyhe. Qəlasın ha'anbışın işbid Yugda ayk'an, Allah siliys ı'xi'yxənbib cazaake g'ittiviyxhananbı». **16** Mane gahil Rəbbile qəvəyq'ənanbı sana-sang'uka yuşan haa'a vooxhe. Manbişe yuşan ha'an Rəbbik'le g'iyxhe ixha, Mang'vee mançıl Yugda k'ırı iliyxhe. Rəbbile qəpq'ı'n Mang'une doyus hı'rmat giviyxhenbışdemee, Mang'une ögil manbışın işbü oyk'anan kitab aaqı eyxhe. **17** Xəəne G'oşunbışde Rəbbee eyhen: – Mane yiğil Zı manbışike Zas gıranın insanar haa'as. Dekkis vucee eyhen ha'ana dix nəxüriy qiykkən, Zasib manbı məxüb qivikkanasınbı. **18** Mane gahil şosse qorkung'uke pisda, Allahıs g'ullux ha'ang'uke hidya'ana meer curaa'as əxəsda.

4 Xəəne G'oşunbışde Rəbbee eyhen: – Peşt xhinne gyotxhanan yiğ k'ane qexhe vod. Gırgın cocab co axtıba vukkekanbıyyi pisvalla haa'anbı, mane yiğil balybiy xhinne gyooxhanas. Mane k'ane qexhene yiğin manbı gyooxhan haa'asınbı. Manbışike kokbıd, bıtağbıd axvas deş. **2** Zale qəvəyq'ənanbışdemeeeme, Qopkuvalina veriğ

ilqevç'es. Mançine şü'ülee yug qav'iy ixhes. Ağgleençe
g'aykkiyn q'ıkar xhinne şu huvaagas. **3** Pisınbı şu
kööq'əsinbı. Zı man ha'asde yiğil, manbı vuşde g'elybışık
avub yı'q xhinne vuxhes. Məxüd Xəəne G'oşunbışde
Rəbbəe eyhe! **4** Yizda nukar Mısa Xorevne suvalynang'a, Zı
mang'us İzrailyne milletnemeecab huvuna Q'aanun, Yızın
g'aydabiyiy əmrəbı şu yik'el aqqe. **5** İlyaaake, Rəbbin xədİN,
dağamın yiğ qalessə, Zı şosqa İlyas peyğambar g'axiles.
6 Zı qarı in cigabı kunfa-yakun hıma'acenva, Mang'vee
dekkaaşın yik'bı dixbışılqa, dixbışınbıd dekkaaşılqa sak'al
ha'as.

NEW TESTAMENT

The Crucifixion

"Jesus said, 'Father, forgive them, for they don't know what they are doing.'

Dividing his garments among them, they cast lots."

Luke 23:34

Matta

1 İbrihimaaşına, Davudaaşına eyxhena I'sa Masixhna
nasıl: **2** İbrihimike I'saq' g'arı. I'saq'ike Yaaq'ub g'arı.
Yaaq'ubukeb Yahudiy mang'un çocar g'abı. **3** Yahudukeb
Tamarée vuxuyn Peresiý Zarax g'avayle. Peresiker
Xetsron g'arayle. Xetsronuker Ram g'arayle. **4** Ramiker
Amminadav g'arayle. Amminadaviker Naxşon g'arayle.
Naxşoniker Salmon g'arayle. **5** Salmoniker Raxavee
uxuna Boaz g'arayle. Boaziker Rutee uxuna Oved
g'arayle. Ovediker Yessey g'arayle. **6** Yesseyker paçkah
Davud g'arayle. Davuduker Uriyeyne xhunaşsee uxuna
Sileyman g'arayle. **7** Sileymanike Rexavam g'arayle.
Rexavamike Aviya g'arayle. Aviyadiker Asaf g'arayle.
8 Asafiker Yehoşafat g'arayle. Yehoşafatike Yehoram
g'arayle. Yehoramiker Uzziya g'arayle. **9** Uzziyeker
Yotam g'arayle. Yotamiker Axaz g'arayle. Axaziker
Xizqiya g'arayle. **10** Xizqiyeker Menaşşe g'arayle.
Menaşşeyker Amos g'arayle. Amosuker Yoşıya g'arayle.
11 Izrailin millet Baabil eyhene ölkeeqa g'e'eşsemee,
Yoşıyayke Yekonyayiy mang'un çocar g'avayle. **12**
Baabileençe qabıyle qiyğa, Yekonyayke Şealtiel g'arayle.
Şealtieliker Zorubbabil g'arayle. **13** Zorubbabiliker Avihud
g'arayle. Avihuduker Elyaqim g'arayle. Elyaqimiker Azor
g'arayle. **14** Azoruker Tsadok g'arayle. Tsadokuker Axim
g'arayle. Aximiker Elihud g'arayle. **15** Elihuduker Eleazar
g'arayle. Eleazariker Mattan g'arayle. Mattaniker Yaaq'ub
g'arayle. **16** Yaaq'ubuke Mayramna adamiy Yusuf g'arayle.
Mayrameeyir I'sa, insanaşaé Masixhva eyhena uxoxa. **17**
Gırgıda İbrihimilee Davudulqameen nasılıbı qədəqqəxhee

yits'ıyoq'ab vooxhe, Davudulee Baabilqa g'e'epşesmeen
nasılbid qədəqqəxhee yits'ıyoq'ab vooxhe, Baabilqa
g'eepşiyed Masixhilqameen nasılqı qədəqqəxheeyid
yits'ıyoq'abcab nasıl vooxhe. **18** I'sa Masixhın yedike
ıxhay inəxüd ıxha: mang'una yed Mayram Yusufne
doyulyniy qey'i. Manbişə davatbı ha'assecad, məng'i'n
vuxhne yixhay aq'valqa qığeç'e. Məng'ee uxasın Uşax
Muq'addasne Rı'hi'ke eyxhe. **19** Yusuf qorkuna insan
eyxhe, Mayram insanaaşine k'ane tesser hidee'esva,
mang'us mana dyugulenra galerç'es yikkiykan. **20**
Mang'vee man kar ək'leeqa k'eçcumee, mang'us nik'ek
Rəbbin malaaiik dyagu eyhen: – Davudaaşda dix Yusuf!
Mayram hee'es qıməyq'ən, məng'i'ne vuxhnedin Uşax
Muq'addasne Rı'hi'ken vodun. **21** Mayramee Dix uxas,
ğu Mang'un do I'sa (Rəbbe g'attixhan ha'a) gixhxhe,
Mang'vee Cun millet manbişde bınahbışike g'attixhan
ha'as. **22** İn gırğın kar, Rəbbine mizele yuşan ha'ane
peyğambaree otk'unin xhinne eyxhe: **23** «Haane, içiy
vuxhne ayxu sa Dix uxas, Doyud İmmmanuel gixhxhes».
(İmmmanuel «Allah şaka vornava» eyhen vodun.) **24** Yusuf
muğur qıxhamee, mang'vee Rəbbine malaaikee uvhuyn
xhinne ha'a: Mayramıke cus xhunaşşe hee'e. **25** Mayramee
Dix uxasmee, Yusuf məng'i'ka g'ilexha deş. Məng'ee
uxuyne Uşaxın doyud, Yusufi I'sa giyxhe.

2 I'sa Hirodee paçcahiyyalla haa'ane gahil, Yahudeyayne
Bet-Lexem eyhene şaharee yedike ıxha. I'sa yedike
ıxhamee, şargilee İyerusalimqa geed ats'alynan insanar
abi, **2** maane insanaaşike qiyghanan: – Nyaaxha
Yahudeşda həşde yedike ıxhana paçcah? Şak'le şargile

Mang'una xəne g'avcu, Mang'us k'yoozaras abi. **3**
Man g'ayxhimee, paççah Hirodiy İyerusalimeedin millet
nyaqame ixhesin axva. **4** Hirodee cusqa gırğın kaahinaaşın
ç'ak'ınbıiyiy Q'aanunun mə'əllimар sav'u qiyghanan:
– Nyaane Masixh yedike ixhes? **5** Manbiše eyhen: –
Yahudeyayne Bet-Lexemne şaharee. Məxüd peyğambaree
otk'un: **6** «Yahudeyayne cigabişeenə Bet-Lexem, Ğu
Yahudeyayne ç'ak'ine şaharbişda nekke k'ınna deş
vob. Yiğne arğançə Yizde milletis İzrailis Çoban,
Xərna qıgeç'es». **7** Manke Hirodee geed ats'an insanar
cusqa dyugulenba qopt'ul, manbişike xəne qıgəvc'una
qopkuna gah qiviylan. **8** Mang'vee manbı Bet-Lexemqa
g'uxoolemee, eyhen: – Hapk'in mane Uşaxne hək'ee
yugda ats'axhxhe. Aveykimeeyir, zas xabar g'axuvle, zınar
arı Mang'us k'yozaras. **9** Manbiše paççahee uvhuynçil
k'ırı gyaqqı yəqqı'lqa gyabak'a. Mane gahıl şargile
g'avcuyne xəneyniň manbişik'le yəq haagva vuxha. Mana
xəne apk'ın, Uşaxnane cigayne oo ulyoozar. **10** Geed
ats'ane insanaşık'le xəne g'avcu, geeb şadebaxhenbi. **11**
Manbı xaaqa ik'EEPÇ'I, Uşaxiy mang'una yed Mayram
g'avcu, Uşaxne ögiyl gugaybişil gyuv'ur ç'iyelqamee
k'yoozaranbı. Qiyğad co adıyn xazinanın balagbı aaqı,
Mang'us k'ınəəğə, yugun evanan gırانın gətraniy gırانın
ətirbı hele. **12** Manbişik'le nik'ek Hiroodusqa nyaggah
sivmiyk'alva g'acuva, manbı menne yəqqı'ncab cone
ölkeeqa siviyk'al. **13** Geed ats'an insanar apk'ınmee, Yusuf
nik'enang'a mang'usqa Rəbbin malaaik adı eyhen: – Oza
qıxhe, Uşaxiy cuna yedir alyart'u zaara Misirqa hixvee.
Hirodis Uşax t'abal hı'ı gik'asıd iкkan, mançıl-allar zi

vak'le eyhesmee maa'ar axve. **14** Mane xəmdecar Yusufee Uşaxiy cuna yed alyapt'ı Misirqa ayk'an. **15** Goone Hirod qik'asmee, manbı ma'ab aaxva. Məxüd Rəbbine mizele yuşan ha'ane peyğambaree otk'unin xhinne eyxhe: «Zı Yizda Dix Misirğançə qort'ul». **16** Hiroduk'le geed ats'ane insanaaşə cus horbı hı'ıva ats'axhxamee, mang'us k'yabaylena. Mang'vee Bet-Lexemneyiy mançine hıqiy-allane cigabişeebin q'öne senilqameen gırğın gadebı gyapt'eva eyhe. Uşax yedike ixhana gah mang'uk'le geed ats'alynane insanaaşına cuvabike, ögilycab vats'a vooxhe. **17** Məxüd Yeremiya peyğambaree otk'unin xhinne eyxhe: **18** «Raamee ses qadayle, Mana Raahileyyna uşaxaaşıqa geeşena, Uts'urna ts'ir vooxhe. Manbı devxhal-alla, Ces yik'bı huvuyid ıkkiykan deş». **19** Hirod qik'uyle qiyğa, Yusuf Misirnang'acar mang'usqa nik'ek Rəbbin malaaik adı **20** eyhen: – Oza qixhe, Uşaxiy cuna yed alyapt'ı izrailyqa sak'le. Şen Uşax gik'as ıkkananbı hapt'ıynbı. **21** Yusuf oza qıxha Uşaxiy cuna yedir alyapt'ı, izrailyqa siyk'al. **22** Yusufuk'le, Hirodne cigee mang'une duxee Arxelayee Yahudeya eyhene cigee paçcahiyvalla haa'a g'avxhumee, mana qəyq'ənna maqa sak' alas. Mang'uk'le sa medin nyak' g'acuyle qiyğa, mana Galileya eyhene cigeeqa ayk'an. **23** Maqa qarı, mana Nazaret eyhene şaharee axva. Məxüd peyğambaree otk'unin xhinne eyxhe: «Mang'uk'le Nazaretğançenava eyhes».

3 Mane yiğbişil Yahudeyayne sahree, xhineeqa k'yoq'ana Yəhyə giygalna Allahın cuvab insanaşılqa hixhar ha'a. **2** Mang'vee eyhe ixha: – İnsanar, binahbışike xil ts'its'ee'e, Allahne yəqqi'lqa savk'le!

Xəybışda Paçahiyvalla k'ane quvxha! **3** İnva Yeşaya
peyğambareecadniy Yəhyeyne hək'ee otk'un: «Sahreençe
ses g'iyxhe: Rəbbis yəqbi he'eva, Mana ilgeç'esin cigabı
qotku qe'eva!» **4** Yəhyee devayne xhayiken tanalinbı
alya'a ixha, yi'q'eeqab g'ekvayna ts'ira iviyt'al vuxha.
Mang'un otxhuniyid ts'irtyariy çolane t'ot'aaşə hi'iyn
itv ixha. **5** Mang'usqa geeb insanar İyerusalimğançə,
Yahudeyne cigabişeençe, İordanne damayne hiqiy-
allançə vüqqə vuxha. **6** Manbişə binahbı gardanaqa
alyat'umee, mang'veeyib manbı İordanne dameeqa
k'yooq'u gicərxı'ybı alyaat'a'a ixha. **7** Geeb fariseyariy
saddukeyar mang'usqa, co dameeqa k'yooq'u gicərxı'ybı
aleet'e'eceva vüqqə vuxha. Yəhyeyid manbışık'le eyhe
ixha: – Xoçebişda nasıl! Şavaane vuşde ək'leeqa k'eçṣu,
Allahıke qöönçile şosse heepxas vəxəsinqıva? **8** Qotkuyn
işbı he'e, şu binahıke xıl ts'its'av'uy hagve. **9** Vuşde
ək'leeqa qımaylecen «Nya'a, İbrihim yişda dek dişdeva?»
eyhes! Zı şok'le eyhen, Allahısse ine g'ayebişikeb
İbrihimis uşaxar haa'as vəəxəsinqı. **10** Haane, yak'vud
yivaaşik avudcad vod. Yugna meyva hudyoolena yiv,
gyapxı ts'ayeeqa g'uvoxharas. **11** Zı, şu binahıke xıl
ts'its'av'uva, xhineeqa k'yooq'u gicəpxı'ybı alyaat'a'a.
Zale qiyğa Qarınamee zale geer gucuka ixhes. Zı Mang'un
g'elilinbı haqqasır kara idyayle. Mang'vee şu, ts'ayeeqa,
Muq'addasne Ri'heeqa k'yooq'u, gicəpxı'ybı alyaat'a'as.
12 Attayl sukuke həpir-çüpür cura'asva mang'un kurak
xile vod. Cuna suk anbareeqa sa'as, çike qığeç'uin həpir-
çüpürird k'idəbəqqəne ts'ayiqqa heles. **13** Mane gahıl
Galileyençe İordanne damaysqa Yəhyeyeqa, Cus gicərxı'y

ale't'e'ecenva I'sa arayle. **14** Yəhyeyə man hassaras diykın eyhen: – Ğu zasqa gicərxı'y alyaat'a'asde cigeə, zıne Vasqa gicərxı'y alyaat'as? **15** I'see mang'us inəxdun alidghınıy qele: – Hasre həşdiys məxüd ixhecen. Şı Allahıs ikkanan ha'as ikkən. Mançis Yəhyee «Ho'ova» eyhe. **16** I'sa gicərxı'y alyaat'u xhinənçe qığeç'umee, xəybı q'öna qeedaxhe. Mang'uk'le Allahın Rı'h qı'nerke xhinne qadı Culqa gəxa g'ece. **17** Sayid xəybışeençe ses qadayle: – İna Zas geer ikkanna Dix vorna, Mang'vee Yizde yik'es şadvalla hoole!

4 Qiyğa I'sa iblisin siliys i'xecenva Allahne Rı'hi'n mana sahreeqa ikekka. **2** I'sa sahreenang'a, Mang'vee yoq'ts'al yiğnayıy yoq'ts'al xəmna kar udyotxhan ıxhayke, Mana it'umra mıs qexhe. **3** Manke siliys ı'xi'yəxəna Mang'usqa qarı eyhen: – Ğu Allahna Dixxhee, mane g'ayebişik'le eyhe ginelqa sak'lecen. **4** I'see mang'us inəxdun alidghınıy qele: – «İnsanee saccu gineykacab deş, Allahne għalençe qığħəne cuvabikab çıkana ı'mi'r haa'ava» otk'un. **5** Qiyğa iblisin Mana muq'addasne İyerusalimne şahareeqa arı, Allahne Xaane nekke axtine cigeeqa giyxhxhi, **6** eyhen: – Ğu Allahna Dixxhee, Ğucar-Ğu ince avqa ehe. Nya'a, otk'un dişde: Allahee «Yiğnemee malaikaşilqa əmr haa'as, Ğu xilibişil qikkəcen, Yiğin g'elybi g'ayebişile k'ena qimixharcenva». **7** I'see mang'uk'le eyhen: – «Yiğna Rəbb Allah siliys ı'xmiyxəvad» otk'un vod. **8** Manke iblisin I'sa sa geed axtine suvalqa alqavhu, Mang'uk'le dyunyeyn gırġin paçċaharnan cigabi hits'ayghar hagu eyhen: **9** – Ğu kyorzul zas ı'bəədat he'eene, in gırġin Vak'le g'ecen zi Vas heles. **10** Manke I'see mang'uk'le eyhen: –

Şeyt'an, Zake əq'əna qixhe! Nya'a otk'un dişde: «Rəbbis Allahıs k'yozre, saccu Mang'us ı'bəədat he'e». **11** Mançile qiyğa iblisin Mana Culer-alqa g'alyaraççe. Mang'usqa malaaikar g'ullux haa'as adayle. **12** I'sayk'le Yəhyə aqqı aqa arçuva g'ayxhımee, Mana Galileyeeqa siyk'al. **13** Mana Nazaretğançə qığeç'u, Zevuluniy Naftaliyne nasılıbışde cigabışeeqa, golyune müglekne Kefernahum eyhene şahareeqa qarı, maa axva. **14** İnəxüd Yeşaya peyğambaree otk'unin xhinne eyxhe: **15** «Zevulunneyiy Naftaliyne cigabışee, Deryahısqane yəqqı'l, İordanne damayne şene aq'val, Allah dyats'ane milletbı eyxhene Galileyee, **16** Miç'axiyvalee eyxhene milletik'le, Xədin işığ g'ece. Hapt'asde əql'n avquynbışılqa Nur gyoğa». **17** Mane gahile I'sa giygalna Allahın cuvab hixhar ha'a. Mang'vee eyhe ixha: – Bınahbışike xil ts'its'ee'e, Allahne yəqqı'lqa savk'le! Xəybışda Paçcahiyvalla k'ane quvxha. **18** Yiğbışde sa yiğl I'sa Galileyayne golyusse ı'lğəəmee, Mang'uk'le q'öyre çoc g'ooce: Pyoturva eyhena Şimoniy mang'una çoc Andrey. Manbı baluğ ar aqqaqqanbı vuxha. Manbışe xhineeqa tor ayhe ixha. **19** I'see manbışık'le eyhen: – Zaqab qihna qudoora, Zı şoke Xəybışeene Paçcahiyvaleeqa insanar avqqaqqanbı haa'as. **20** Çocaaşə mankecad tor g'aleçü, I'sayqab qihna qavayle. **21** I'sa sık'ırra ögiylqa ark'ınmee, Mang'usqa sa mebin çocar, Zavdayna dix Yaaq'ubiy mang'una çoc Yəhyə qızaxa. Manbışe cone dekkika, Zavdayika, sacigee lotk'ee tor qa'a eyxhe. I'see manbı Cusqa qoot'al. **22** Mang'vee qopt'uluykum, manbışe dekkir, lotk'ad g'aletçü, Mang'uqab qihna qavayle. **23** I'sa Galileyavolle iykir maane, manbışde sinagogabışee

xət qa'a ixha. Mang'vee Xəybışde Paçcahiyvalina yugna xabar insanaaşılqa hivxhar haa'a vuxha, insanar gırgine ik'arbışike, ç'irvalybışike yug qaa'a vuxha. **24** Mang'une hək'ee Suuriyeevolled ats'axhxhen. Mançile qiyğa Mang'usqa gırğın it'umun ik'arbinanbı, cinaaşe avquynbı, cole əəmbı, paralic i'xhı'ynbı abayle vuxha. Mang'veeyib manbı yug qaa'a vuxha. **25** Galileyeençe, Dekapolis eyhene cigeençe, İyerusalimeençe, Yahudeyayeençe, İordanne damayne şene aq'vayle Mang'uqab qihna insanaaşın t'arat'cad qöö ixha.

5 İnsanaaşın t'arat' g'acu, l'sa suvalqa ilqeç'u giy'arna. Mang'usqa Cun telebabı qavayle, **2** Mana manbışis ine cuvabıkə xət qa'a giyğal: **3** – Nimee baxtivarariy, «Allahdena co nişiscab karai'dəənbıva» eyhenbı! Xəybışda Paçcahiyvalla manbışda vuxhes. **4** Nimee baxtivarariy, gyaaşenbı! Allahee manbışis yik'bı helesinbı. **5** Nimee baxtivarariy, cocab co ögeeqa hudyoolenbı! Allahee manbışis cuvab huviyin ciga heles. **6** Nimee baxtivarariy, Allahna qopkuna yəq otxhuniyleyi ulyodğuyle geeb vukkananbı! Allahee manbışis cos ıkkanan helesin. **7** Nimee baxtivarariy, rəhi'm haa'anbı! Allaheeyib manbışis rəhi'm haa'as. **8** Nimee baxtivarariy, yik' məttinbı! Manbışık'le Allah g'aces. **9** Nimee baxtivarariy, uğooduyiy duşmaniyvalla ç'əv haa'anbı! Allahee manbışık'le Cunuşaxarva eyhes. **10** Nimee baxtivarariy, qotkuda ha'ava vuk'lelqa yiğbı l'k'aənbı! Xəybışda Paçcahiyvalla manbışda vuxhes. **11** Şu nimee baxtivarariy Zal-allə cuvab alyaat'anbı, Zal-allə dağamiyvaleeqa gyapk'ıynbı, Zal-allə horbışka gardanaqa kar giyxhenbı. **12** Şadepxhe,

şoqa xəybışee xəbna hək' vuxhes. Həməxüdид şole
ögee vuxhayne peyğambaraaşine vuk'lelqa yiğbi alli'i.
13 Şu ç'iyena q'ev vobna. Q'evan çina q'ızmalla
avaak'an hav'eene, nişisse mançına q'ızmalla savaak'al
ha'as vəxəye? Mana mançile qiyğa saccu insanaaşine
g'elybışeeqa g'aqa dağaa'asın xhinne qooxhe, menne
nişiscab kara avayle deş. **14** Şu ine dyunyeyn nur vod.
Suvane q'oma alyav'una şahar dyugul ha'as vooxhen
kar deş vodun. **15** Neng'vecab qavhuna lyampa g'abik
avqa giviyxhe deş, mana axtine cigeeqa gırğıng'ulqa
xaa'ad işix gixhecenga giviyxhe. **16** Hasre həməxüdud
vuşun nur insanaaşılqa gixhecen, manbışık'led vuşun
yugun işbi g'acu, Xəybışeena vuşda Dek axtı qe'ecen. **17**
Vuşde ək'leeqa qımaylecen, Zı peyğambaraaşə uvhuniy
Q'aanunee ot'kunin ak'an ha'aasniyxan qarıva. Zı manbı
ak'an ha'as deş, cigeeqa qalya'as, nişisiy manbı iкkanva
hagvas qarı. **18** Zı şok'le hək'en eyhe, xəybıyyı ç'kiye
hiğəkkarasıe Q'aanunee otk'unin gırğıñ kar ixhesin,
Mançee otk'unin gırğıñ kar dexha, Mançençe sa k'ınna
hərfib, sa k'ınin xat'ıd hakkalas deş. **19** Şavaayiy Q'aanunee
opk'unna sa k'ınna əmr xheeyib hidyav'u, vucee hi'iynid
mebınbışis xət qı'i, mana Xəybışde Paççahiyvallee
nekke avqana ixhes. Q'aanunee otk'unin ha'ana, man
mebınbışis xət qa'ana Xəybışde Paççahiyvallee axtına
ciga avqas. **20** Zı şok'le eyhen, vuşda qopkuvalla
fariseyaaşineyyiy Q'aanunne mə'əllimaaşine qopkuvalile
hexxaba devxheene şu Xəybışde Paççahiyvalleeqa eepç'es
deş. **21** Yişde dekkaaşık'le şenkecad uvhu «İnsan gimek'a»,
şavaayiy gik'u mang'uqad məhkama ilyakkas. **22** Zımee

şok'le eyhen, şavaayiy çoculqa qəl hav'u, hasre mang'uqad məhkama ilekkecen. Şavaayiy çocuk'le «Bəç'ərva» uvhu, hasre mang'uqad nekke xədən məhkama ilekkecen. Çocuk'le «Nişiscar karai'dəən karva» uvhunar cehinyamne ts'ayee gyoxhxhanas. (Geenna g1067) 23 Mançıl-allad, q'urbanbı allya'ane cigeeqa Allahıs pay abıyne gahıl vas yik'el qadeene, çoc vale ts'imisra vor, 24 pay ma'ab g'alepçı, hark'in ts'erra çoc mizel aqqe. Mançile qiyğa sark'il yiğna pay hevle. 25 Vake borc qeqqang'uka yəqqəcab miz t'abal hee'e, deşxhee, mang'vee ġu haakimisqa hixhara'as, haakimeeyir g'aravulyçıysqa qeles, g'aravulyçeyir zindaneeqa arçes. 26 Zı vak'le hək'en eyhe, ġu mançe borc bikırda qideqqı g'aykkas deş. 27 Şok'le «Zina hima'ava» uvhuyn g'ayxhiyn. 28 Zımee şok'le eyhen, vuşuyiy menne zəiyfayqa ghalençe xhyan k'əə ilyakkı, yik'ee zina hi'inacar xhinne eyxhe. 29 Yiğne sağne ulen ġu karai'dəəne yəqqı'lqa ts'its'a'axhee, mana ul alqavhu dağepçe. Yiğnemee tanan sa sura atk'iniy, tan bikirdacad cehinyameeqa dağeççuyle yugda ixhes. (Geenna g1067) 30 Yiğne sağne xilen ġu karai'dəəne yəqqı'lqa ts'its'a'axhee, man xil gyatxi dağeççe. Yiğnemee tanan sa sura atk'iniy, tan bikirdacad cehinyameeqa atk'iniyle yugda ixhes. (Geenna g1067) 31 «Şavaayiy xhunaşşe qıxeele, məng'i's qaxiyvunava xılyaqa kağız heleva» uvhu. 32 Zımee şok'le eyhen, şavaayiy zinal deş, menne k'aral-allı xhunaşşe qıxeele, məhring'vee xhunaşşe zina ha'as haly'eehena xhinne eyxhe. Mering'uke qığeyç'una xhunaşşe hey'inar zina hi'na xhinne eyxhe. 33 Şok'le, yişde dekkaasık'le şenkecad uvhuyn g'ayxhiyn: «Horbişika

k'ın g'imiysar, nişinemeeyiy Rəbbilqa k'ın g'assır, manid he'e». **34** Zı mee şok'le eyhen, nişilqacad k'ın g'imiysar. Xəəlqan k'ın g'imiysar, mana Allahna taxt vobna, **35** ç'iyelqan k'ın g'imiysar man Allahın g'elik avudun ciga vodun, İyerusalimlqanıd k'ın g'imiysar mana xənne Paçahna şahar vobna. **36** Yiğne vuk'lelinid k'ın g'imiysar, vasse mançilyna ç'ərib cagvarayiy k'aarı qaa'as vəəxə deş. **37** Vuşun «ho'o» ho'o ixhecen, «de'eşid» de'eş ixhecen. Mançile hexxan şeyt'aniken vodun. **38** Şok'le «Ulene cigee ul, siliyne cigee sili qeqqeva» uvhuyn g'ayxhiyn. **39** Zı mee şok'le eyhen, şos pisin ha'axhee hasre he'ecen. Şavaayiy yiğne aq'vayn sağın sura g'oxhxhu'u, mang'ulqa aq'vayn mansa surad sak'al he'e. **40** Ğu məhkameeqa huvu yiğin tanaalin gurt g'ayşes ıkkanxhee, məhring'us mançıl ooğançe ali'iynid hele. **41** Vasqa, şavamecad cun kar sa kilometırna haqqas ilekkaxhee, məhring'un kar q'ölle kilometir haqqe. **42** Vake kar heqqang'us hele, vake borc hekkang'uked aq'va sak'al hima'a. **43** Şok'le «Vas k'anena ikiykne, duşmanır g'imece ixheva» uvhuyn g'ayxhiyn. **44** Zı mee şok'le eyhen, vuşun duşmanar vukkiykne, şoqa qihna gyapk'iynbışdemeeiyib düə hee'e. **45** Manke şu, vuşde Xəybışeene dekkin hək'en uşaxar vuxhes. Mang'una verığ yugunbışılqab, pisinbışılqab akaraba gyooxha, Mang'un gyoğiyid qopk'uynbışılqab g'ahapk'iynbışılqad akaradacad gyoğa. **46** Şu vukkananbıcab şos vukkanva, mançike şos nəxdun mukaafatne ixhes? Nya'a, məxüd şene karai'dəəne nalok'bı sa'anbışed ha'a dişde? **47** Şu saccu vuşde çocaaşiscab salam hoolexhee, nya'a man curayn karee? Nya'a, Allah qıvdyaaats'anbışe həməxüd

ha'a dişee? **48** Hasre vuşdab yugvalla Xəybışeene Dekkına
yugvalla xhinne ç'əvcab dyooxhena vuxhecen.

6 İlyaake, şu yugvalla haa'ang'a, mana insanaaşine ulene
ögiyl manbışık'le haagvasva hımaa'a. Deşxheene, şu vuşde
Xəybışeene Dekkike nəxbınacab mukaafat alyapt'as deş.
2 Kasibis sadaq'a helemee, man dyak'v haa'a himele.
Məxüd aq'vasın ha'anbiše, cone hək'ee yugda yuşan
he'ecenva, sinagogbışeeyiy şahrabışee ha'a. Zı şok'le
hək'en eyhe, manbiše con mukaafat alyaat'uyn. **3** Ğumee
sadaq'a helemee, solne xilek'le sağıncın hucoome ha'acad
mats'axhxhecen. **4** Hasre ġu huvuyn sadaq'a dyugulenda
axvacen. Dyugulenid g'ecene yiğne Dekkee vas mukaafat
helesin. **5** Düə haa'ameeyib, aq'vasın ha'anbiše haa'na
xhinne hımaa'a. Məxbınbışis sinagogbışee, şahrayne
vutbışık insanaaşık'le g'ecene cigabısee ulyobzur düəbı
ha'asxhe ıkkikananbı. Zı şok'le hək'en eyhe, manbiše
con mukaafat alyaat'uyn. **6** Ğumee düə haa'ang'a, yiğne
gozeeqa ikkeç'u, aqqad qı'i dyugulenba yiğne Dekkis
düə hee'e. Manke dyugulenid g'ecene yiğne Dekkee
vas mukaafat helesin. **7** Düə haa'amee, menne dinine
milletbiše xhinne sa kar hakkee himeqqa. Manbışısqa
həməxüd qöö, co sa kar geed eyheng'aniyxan, Allahik'le
g'ayxhes. **8** Şu manbışık akaraba mooxhe! Vuşde Dekkik'le
şos hucooyiy ıkkan, şu Cuke heqqassecad ats'a. **9**
Mançıl-alla şu inəxüb düə hee'e: «Xəybışeena Dek yişda!
Hasre gırging've mizel Yiğın do axtıda aqqecen! **10**
Havaasre Yiğna Paççahiyvalla quvooracen, Xəybışee
nəxübiy Hasre ç'iyelid Vas ıkkanəxi'd ixhecen! **11**
Hucoone ixhes, g'iyniysin şas oxhanasın giney hele.

12 Şı qotkuda hidi'iyncile, Ğu ilyheç'e, Nəxüdiy şı
şak qotkuda hidi'iyn yik'el hixan ha'a. **13** Həməxüd
he'e, şı bınahın himoot'alcen, Şeyt'anike şı g'attivxhan
hee'e». **14** Şu insanaaşə şok hı'iynbı yik'el hixan he'eene,
vuşda Xəybışeena Dekkır vuşde bınahbışile ilyheç'es.
15 Şu insanaaşə şok hı'iynbı yik'el hixan hide'eene,
vuşda Dekkır vuşde bınahbışile ilyheç'es deş. **16** Siv
aqqımee aq'vasın ha'anbışe xhinne, aq'va havaxan hı'i
ivmiykar. Manbışe siv aqqiy hagvasdemee məxdinə
aq'vabışika iviykar. Zı şok'le hək'en eyhe, manbışe con
mukaafat alyaat'uyn. **17** Ğumee siv aqqımee, ç'ərılqa əğəə
hadğve, aq'va hogle. **18** İnsanaaşık'le ġu siv aqqıvacad
mats'axhxhecen. Məxür ġu insanaaşık'le deş, dyugulen
g'ecene Dekkik'le g'aces, mançıl-alla Mang'veeyid vas
mukaafat heles. **19** İne dyunyel kar sıma'a. Maa'ad
kar guvayn otxhan, pasın aqqaqqqa, sixnareeşe xaybı
q'əra qa'a. **20** Mançine cigee şu şosun kar xəybışee se'e.
Maa'ad man guvaynid otxhan deş, pasınıd aqqaqqqa deş,
sixnareeşeb ikkepç'i qöqə deş. **21** Yiğin kar nyaadiy,
yiğin yik'ıd maa'ad ixhes. **22** Ulen tanış işix hele. Yiğna
ul yugba vuxheene, yiğin tanıd nurun gyatsts'i ixhes.
23 Yiğne missine ulek'le yugda g'idecexheene, yiğin
tancad miç'axiyvalee ixhes. Yiğin «nur» miç'axvallaxhee,
mana miç'axiyvalla nimeenaniyxan vob! **24** Şavussecab
q'öne xəring'us g'ullux haa'as vəəxəs deş. Mang'us
manbışda sa ıkkıykanasda, manasame g'imece ixhes.
Manbışde sang'un, mang'vee sura aqqasın, mansang'uqa
sark'ılır ilyakkas deş. Şosse sayangaba Allahısib var-
devletisib g'ullux haa'as dəəxə. **25** Mançıl-alla Zı şok'le

eyhen, hucoone oxhanas, hucoone ulyoğas, hucooniyxan
alya'asva mançina himaa'a. Nya'a, i'mi'r otxhuniyle,
tanid tanalinçile giranda dişde vod? **26** Xəəne şit'yaasiqa
ilyaake: mançin ezad deş, gyoxad deş, anbarbişeeqa sa'ad
deş. Vuşde Xəybışeene Dekkemee manbı missida g'alya'a
deş. Nya'a şu şit'yaasile nimeexheyib ooqa dişde vob?
27 Vuşde şavussene nişinamecab haa'a, sa sə'et i'mrena
hexxa'as vəəxə? **28** Nişisne şu tanalqançina haa'a? Çolune
t'et'yibişiqa ilyaake nəxüdiy ələə: mançin işib ha'a deş,
uxarad ha'a deş. **29** Şenmeen karnane Sileymaneeyid
mançine sançilin xhinne uftanın tanalinbı ali'i deş. **30**
İnyam k'ıldanambı, çoleene g'iyna vobne, g'iyqab peşteeqa
apçesde ok'alqa Allahee məxdin tanalinbı alya'axheene,
nya'a şolqa alya'as dişde? **31** Mançıl-allad «Hucooniyxan
oxhanasva?», «Hucooniyxan ulyoğasva?», «Hucooniyxan
alya'asva?» mançina himaa'a. **32** Mane karbişde gırğınçına
Allah qıdvyats'anbişe haa'a. Şoqamee Xəybışee Dek
vorna, şos man karbı ikkanambıva Mang'uk'le ats'an.
33 Şumee ts'eppe Allahna Paççahiyvallayiy Mang'una
qopkualla t'abal hee'e. Mançile qiyğa man gırğın kar şoqa
ixhesin. **34** Mançıl-allab g'iyqiyna himaa'a, mançin çincab-
çina haa'asda. Yiğisiysta-yiğisiysta əq'üba vuxhesdacab.

7 Mering'ulena himaa'a, şolenab hima'acenva. **2** Şu
nəxübiy mering'ulena haa'a, şolenab həməxüb haa'as. Şu
nəxüdiy ulyoodakke, şosud həməxüd ulyootkes. **3** Nya'a,
vak'le çocune uledin çöp g'ece, yiğne ulena ç'il g'udyooce?
4 Yiğne ulee ç'ilynang'a, nəxüdnə ğu yiğne çocuk'le
eyhes: «Hasre zi yiğne uledin çöp qığahasva!» **5** Aq'vasın
ha'ana, ts'eppa yiğne ulena ç'il qığeehe! Mançile qiyğa

vak'lecad g'acesin, nəxüdiy cocune uledin çöp qıǵahas eyxheva. **6** Muq'addasın xvaabis himele, deşxhee mançin satk'ılıd şu qoodas. Vuşun mirvaribi vokbışde ögiylqa k'ima'a, deşxhee mançin manbı k'ög'əsınbı. **7** Heqqee - şos helesin, t'abal he'ee - aveykesin, akka k'etvee - şos aaqasın. **8** Hekkang'us helenxhe, t'abal ha'ang'uk'le iveekenxhe, akka k'etvang'usud aaqanxhe. **9** Vuşde yi'q'nee məxrına vornane, duxee giney heqqamee, g'aye hevlecen? **10** Şavaane, dixee baluğ heqqamee, xoçe hevles? **11** Vuşun yik'bı nimee pisinbı ixheeyid, şosse vuşde uşaxaaşis yugun paybı heles əxənbı, nya'a, vuşde Xəybışeene Dekkee şu Cuke heqqene yugun karbı hidevune g'alyaa'as? **12** Gırgıne karee şos insanar şoka nəxübiy vuxha vukkan, şunab insanaaşika həməxüb vuxhe. Q'aanununud, peyğambaraaşed uvhiyn man yic vodun. **13** Muğne akkayle ikeepç'e. İnsanar gyabat'ana yəqı'b, mançin akkabıd əq'i'nabı vod. Gellesinbı mane yəqqı'n avayk'an. **14** I'mrena yəqqı'b, çin akkabıd muğunbı vod. Manbı iverykenbı geeb k'ilybabı vob. **15** Horalay peyğambaraaşike şucab şu havaace. Manbı şosqa gevane g'ekvee abayle, abğançemee missina umul xhinne vooxhe. **16** Manbı şok'le cone işbışike vaats'a vuxhes. Nya'a, şok'le g'ara tikanıl t'imil, zazaaleb inciliy saa'a g'avcunane? **17** Yugne yiven yugnab meyvaxhe hoolena, qööçene yivenib qööçena meyvaxhe hoolena. **18** Yugne yivel qööçena meyva aleylena deşxhe, qööçene yivelib yugna meyvaxhe ilydaalena. **19** Yugna meyva hudyoolenä yivib gyapxi ts'ayeeqaxhe huvooxharna. **20** İşbışike şok'le horalay peyğambarar vaats'a vuxhes. **21** Zak'le

«Yışda Xərna, yişda Xərnava» eyhen gırğınbı Xəybışeene
Paçcahiyvaleeqa ikeepç'es deş. Saccu Xəybışeene Yizde
Dekkis ıklanan hı'ına maqa ikkeç'es. **22** Q'iyaamatne yiğil
gellenbiše Zak'le eyhesin: «Yışda Xərna, yişda Xərna,
şı Yiğne doyuka dişdiy peyğambariyvalla haa'a? Yiğne
doyuka dişdiy cinar qıga'a? Nya'a, Yiğne doyuka dişdiy
gellesin əlaamatbı hagva?» **23** Manke Zı manbışık'le
eyhesin: «Pisvalla ha'anbı, Zak'le şu vaats'a deş, Zake
əq'əna qeepxhe!» **24** İn Zı eyhenbı g'ayxhı, mançıl k'ırı
alixhxhına, it'umne cigee xav ali'iyne ək'elikane insanık
akar. **25** Nimeen gyoğuybı gyoğeeyid, nimee damabı
qakkyatk'ineeyid, nimee mitsbı e'eeyid man xav cigee
ulyozzuriyn. Man suval alyı'il-allıa hı'ğətkir deş. **26** İn Zı
eyhenbı g'ayxhı mançıl k'ırı ilydiyxhına insan, g'umul
xav ali'iyne beynyavayk akar. **27** Gyoğiybı gyoğas, damabı
qakkyak'anas, mitsbı a'as mane gırğınçın xaakin ha'asın.
Xavid qukkyok'aların, mançike vuççud axvas deş. **28** I'sa
yuşan hı'ı ç'əvxhamee, millet Mang'vee yuşan hı'iynçile
matxha axva. **29** Mang'vee Q'aanunne mə'əllimaaşə
xhinne deş xət qı'ı. Mang'vee gırğın kar Cune xile vod
xhinne xət qı'ı.

8 I'sa suvayle giç'umee, Mang'uqab qihna geeb insanar
qavayle. **2** Maa'ar Mang'usqa maşnane ı'xnabiše
gyatsts'ına sa insan qıxha: «Yizda Xərna, Vas zı məttı
qa'as ıkkıyknee, əxəsdava» uvhu Mang'us k'yoyzarna. **3**
I'see xıl hotku mang'uk set'u eyhen: – Ho'o, Zas ıkkanan,
məttı qıxhe! Mana insan mankecar məttı qexhena.
4 I'see mang'uk'le eyhen: – Nyaggah neng'uk'lecad
vuççud immeye. Ğunar kaahinisqa hak'ne mang'uk'le

ğu hagve. Qiyğab Mısee uvhuyn xhinne q'urban ablee'e.
Məxüd yiğin yug qıxhay insanaaşık'le g'acesin. **5** I'sa
Kefernahunqqa arımee, Mang'usqa vəşing'una k'omandır
qıxha, miz k'yaa'a: **6** – Yızda Xərna, yizde nukarış paralı
ı'xi' xaa g'alirxhu vor, mang'vee xəppa əq'üba opxhan.
7 I'see mang'uk'le eyhen: – Zı arı mana yug qa'asda.
8 Vəşing'une k'omandiree Mang'une cuvabis eyhen: –
Yızda Xərna, zı Vak avaak'ına deş vor, Ğu yizde akkalqa
ayres. Ğu sa cuvabcad uvhee, yizda nukar qixhesda.
9 Zaqa ç'ak'ınbib vobunbı, yizdeb xilek avub eskerar
vob. Zı manbışde sang'uk'le «Hooraval!» uvhee, mana
əlyhəəsda, mansang'uk'led «Qorava!» uvhee, manar
qalesda, nukarık'le «İN he'eva!» uvhee mang'veeyid
ha'asın. **10** Mang'une cuvabile I'sa mattexhena. Mang'vee
Cuqad qihna q'ööne milletik'le eyhen: – Zı şok'le hək'eda
eyhe, Zak'le izrailee məxdin xədin inyam neng'uqacad
g'acu deş. **11** Zı şok'le eyhen, Xəybışene Paççahiyvalleeqa
şargileyiy garbile menne milletbışınbı geebbı ables.
Manbı İbrihimika, I'saq'ıka, Yaaq'ubuka sa sufranıl
savaales. **12** Co ine Paççahiyvalinbıva eyhenbimee ine
Paççahiyvaleençe miç'axne cigeeqa dağaa'as. Mançe
gesşuybıiy ik'arike sılıbı sana-sançıl qadaxan ses qöö
ixhes. **13** Qiyğla I'see vəşing'une k'omandırık'le eyhen: –
Hoora! Yiğne inyamis sik'i vas heles. Mang'una nukar
mankecar yug qexhena. **14** I'sa Pyoturne xaaqa arımee,
mang'una abay g'ızdırmayn gyorxhan tyulee g'eece.
15 I'sa məng'i'ne xilek set'umee, g'ızdırma avayk'anna.
Mana siğetsu, Mang'us sufra qa'a. **16** Exha qıxameeyid
I'saysqa cinaaşe avquyn geeb insanar abayle. Mang'vee

cuvabıkä cinaarid qıǵa'anbı, vuk'aranbib Yug qaa'anbı.
17 Məxüd Yeşaya peyğambaree otk'unin xhinne eyxhe:
«Mang'vee yişin ı́k'arbı ts'ıts'ıı, Yişin ç'irvallabı Culqa
alyaat'u». **18** I'sayk'le Cune hiqiy-alla geed millet sadı
g'acumee, Mang'vee Cune telebabışık'le golyune şene
suralqa ılgüpç'eva eyhe. **19** Maa'ar Mang'usqa Q'aanunne
mə'əllimaaşına sa qıxha eyhen: – Mə'əllim, Ğu nyaqa
ark'ınee, zi Vaqar qihna qales. **20** I'see mang'uk'le eyhen:
– Süvəbışiqad, xəə'əd ileedaxvane şit'yaaşıqad akvaa
vodun. İnsanne Duxayqamee vuk'ul apçesinid ciga deşin.
21 I'sayne sa menne telebee I'sayk'le eyhen: – Yizda Xərna,
hasre zi ts'erra hark'ın dek k'eyxhas. **22** I'see mang'uk'le
eyhen: – Zaqa qihna qora. Havaasre hapt'ıynbişecab
con hapt'ıynbı k'evxhecen. **23** I'sa lotk'eeqa gyu'urmee,
Mang'un telebabı Cuqab qihna qavayle. **24** Sayangaba
golee xəbna t'ufan g'ooxa, mançın hı'iyne mırtbışın
lotk'a gyayts'en. Mane gahıl I'sa g'alirxhu eyxhe. **25**
Telebabı Mang'usqa qeepxha Mana muğur qı'ı eyhen: –
Yişda Xərna, şakın eyxhe vod, şı g'attivxhan hee'e! **26**
I'see manbışık'le eyhen: – İnyam k'ıldananbı, nya'a şu
qəvəyq'ən? Mana oza qıxha t'ufanık'leyiy mırtbışık'le
«ileezreva!» eyhe. Manbid ileezaranbı. **27** Mançile telebabı
mattepxha eyhen: – Mana nəxrına İnsanne? T'ufanınıd,
mırtbışınid Mang'vee uvhuyn ha'a? **28** I'sa golyune şene
aq'valqa ılgęç'u, Gadarbışde cigabişeeqa qarımee, maane
mağarabışeeene nyaq'vbışeenče, q'öyre cinaaşe aqqına
insan Mang'une ögiylqa qarayle. Manbışığa məhbına
qəl vuxha, insanar qəpq'ıniyvalin mane yəqqı'le i'lğəə
vuxha deş. **29** Manbışe ts'ir üvxü eyhen: – Allahna Dix,

Vas şake hucoone ıkkən? Ğu şas aq'üba hevlesne, gah hidipxhırcar qarı? **30** Manbışike sık'ılda şaqana vokbişin turuğ uxhiyxhan eyxhe. **31** Cinaaşe I'says miz k'yaa'a vuxha: – Ğu şı qığa'asxhee, vokbişde turuğeeqa g'e'eepşe. **32** I'see mançık'le «Hiderava!» eyhe. Manbid insanaaşine adğançe qığeeç'u, vokbişde turuğeeqa ayk'an. Vokbişin turuğcad ganzile goleeqa ayhe, mançına sacab üç'übba aaxva deş. **33** Vokbı uxhiyxhan ha'anbı hepxı şahareeqa qabı, cinaaşe avq'uyne insanaaşine vuk'lelqa qadiyn gırğın yuşan ha'an. **34** Mançile qiyğa şaharın cəmə'ətcad I'sayne ögiylqa qığeç'u, Mang'uk'le eyhen: – Hucoone ixhes, yişde cigabişeençe qığeç'e.

9 I'sa lotk'eeqa gyu'ur, golyune şene aq'valyne Cune şahareeqa qarayle. **2** Mang'usqa paralic ı'xi'na tyuleena sa insan ikkekka. I'sayk'le manbışin inyam g'acumee, paralic ı'xi'yng'uk'le eyhen: – Dix, qı'məyq'ən, yiğne binahbişile ilyheepç'ynbı. **3** Manke maa'ane sabara Q'aanunne mə'əllimaaşe coled-alqa uvhuyn: – Mang'vee kufurud ha'a! **4** Manbişde fikireençe i'lğəən g'acu I'see eyhen: – Nya'a vuşde yik'eençe pisin karbı i'lğəə? **5** İncin neniy eyhes dağamda: «Bınahbişile ilyheepç'ynbıvane», deşxhee, «Oza qıxha iykrevane»? **6** Şok'le inid ats'axhxhe, ç'iyeyne aq'val insanne Dixisse binahbişile ilyheç'es əxəna. Qiyğa Mana paralic ı'xi'yng'ulqa sak'ı eyhen: – Oza qıxhe, tyulyud alyaat'u yiğne xaaqa hoora. **7** Manar oza qıxha cune xaaqa ayk'an. **8** Milletik'le man g'acu qətq'ı'n, insanaaşis məxbına guc hoolena Allah axtı qa'a. **9** I'sa mançə i'lğəəmee, nalok'bı sa'ane cigeey gyu'urna Matta donana sa insan g'acu, mang'uk'le eyhen: – Zaqar

qihna qora. Manar suğotsu I'sayqar qihna qarayle. **10**
I'sa sufranılqa qarımee, nalok'bı sa'anbiyyi bınahnambı
abı, Mang'ukayiy Mang'une telebabışika sacigee kar
otxhan ixha. **11** Fariseyaaşık'le man g'acumee, Mang'une
telebabışık'le eyhen: – Nya'a vuşde Mə'əllimee nalok'bı
sa'anbişikayiy bınahnambışika sacigee kar oyxhan? **12**
I'sayk'le man g'ayxhi eyhen: – Vuk'dyak'arne insanaaşis
doxtur ıkkiykkanna deşxhe, mana vuk'aranbişixhe
ıkkıykkanna. **13** Şu ts'eppa hudoora havak'ne «Zas q'urban
deş, rəhi'm vukkan» eyhene cuvabına mə'na vaats'a
vuxhe. Zı qopkuynbı deş, bınahnambı qoot'alarva arı. **14**
Mane gahil Yəhyeyn telebabı I'saysqa abı qiyghanan:
– Nya'a şiyiy fariseyaaşede sivar aqqaqqa, Yiğne
telebabışe ıqdyaqqa? **15** I'see manbişik'le eyhen: – Tsuma
k'anenang'a, davatbişeeqa abyne mihmanaşa nya'a
aq'vabı qa'as eyxheyee? Tsuma manbişisse alyart'asın
yiğbı qadımee, manke manbişed sivar aqqasınıbı. **16**
Neng'veecab yisseyne tanalinçılqa ts'enne parçeykena
yamax üvxiyxə deş. Ts'ebna parça yisseyençik avqas deş,
curuvxhesda. Q'əç'ür sık'ilbab xəp quvxhes. **17** Ts'edin
çaxırıd yisseyne tuluğbişeeqa haç'a'an deşxhe. Deşxheene
tuluğbı qodu çaxırıd ehekkasın, tuluğbişikinnid ixhesin.
Ts'edin çaxır, ts'enne tuluğbişeqaxhe haç'a'an. Məxüd
he'eene tuluğbıd, çaxırıd axvasın. **18** I'sa yuşan ha'amee,
Mang'usqa sinagogna xärna qarayle. Mana I'says k'yorzul
eyhen: – Yizda yiş həşde xhinne qiyk'u, Ğu həşde
arı məng'i'lqa xıl gixhxheene, mana eexvasda. **19** I'sa
suğots'u, telebabışika sacigee mang'uqar qihna ayk'an.
20 Mane gahil yıts'ıq'völle senna eb k'əən ık'arnana sa

xhunaşşe, I'saysqa yi'q'əle qiyxha Mang'une tanalinçine
baağık seet'a. **21** Məng'ee celed-alqa eyheva: – Mang'une
tanalinçikcar seet'unaxhiy, yug qeexheyiy. **22** I'sa sak'imee
mana g'aycu eyhen: – Yiş, qimeeq'ən, yiğne inyamın
ğu yug qey'i. Zəiyfa hamankecar yug qeexhena. **23**
I'sa sinagogue xəring'une xaaqa arımee, maadın alikkı-
gikkıyyi ak'ına mə'niy dyutyak'ee hook'anbı g'avcu,
24 eyhen: – G'eeepç'e ögiyle, içiy qiyk'u-karey'i deşur,
mana g'alirxhu vor. Manbişə I'sayne cuvabıs əqənabı
ha'a. **25** Cəmə'ət g'aqa qıgavhu, I'sa aqa ikkeç'u, içiyne
xileke aqqımee içiy sığeets'ana. **26** Mana xabar, mane
cigabışde gırgıne surabışılqa hiviyxharna. **27** I'sa mançə
qıgeç'umee, Mang'uqab qihna q'öyre bı'rqi'nə «Davudna
Dix, şalqa rəhı'm hee'eva!» ts'ir haa'a qöö vuxha. **28**
Mana xaaqa ikkeç'umee, bı'rqi'nəbı Mang'usqa qavayle.
I'see manbişik'le eyhen: – Zasse man ha'as əxəva şu
inyam ha'anne? Bı'rqi'nəbıse Mang'uk'le eyhen: – Ho'o,
yişda Xərna! **29** I'sa manbişde uleppişik qet'u eyhen: –
Vuşde inyamis sik'i helen. **30** Manbişin uleppi mankecad
qeedaxhenbı. I'see manbişik'le «Nyaggah şavuk'lecad
immeyheva» eyhe. **31** Manbişemee mana xabar, mançə
qıgeepç'i mane cıgayne gırgıne surabışılqa hivxhar
haa'ana. **32** Manbı mançə qı'ğəane gahıl, I'saysqa cinaaşə
aqqına,yuşan ha'as dəxəna insan arayle. **33** I'see cin
qıgavhumee, mana insanyuşan ha'a giygal. Cəmə'ət mane
işile mattixha eyhen: – İzrailil inəxdun kar mısacad ıxhayın
deşdiy! **34** Fariseyaaşemee eyhe ıxha: – Mang'vee cinar,
cinaaşine xəring'une kumagiķa qığ'a. **35** I'sa gırgıne
xivaşaeyiy şaharbişee alycaxva maane sinagogbışee xət

qa'a ixha. Mang'vee Xəybışeene Paçcəhiyvalina yugna
xabar yuşan haa'a, gırgıne ik'arbışikeb yug qaa'a vuxha.
36 Cuqa qihna qöön cəmə'ət g'acu, I'sayna manbışilqa
rəhi'm qavayle: manbı çoban dena axuyn vəq'əbı xhinne
obzur-opt'ul, hucoome ha'asınbı avxu vuxha. **37** Mang'vee
Cune telebabışık'le eyhen: – Şagav geedid, işçermee
k'ilyba. **38** Mançıl-allab şagavne İyesilqa miz k'ee'e, Cun
şagav sa'asın işcer g'axuvlecenva.

10 I'see yitsiq'vəyre teleba Cusqa sav'u, manbışis
cinaaşis əmr haa'as vəəxəsda guc hoole. Manbı qığ'aas,
ik'arbışike, vuk'arbışike yug qaa'asda xhinnena guc. **2**
Mane yits'iq'vəne g'axuvuyngun dobı inbı vod: ts'erriyna
Pyoturva eyhena Şimoniy mang'una çoc Andrey, Zavdayna
dix Yaaq'ubiy mang'una çoc Yəhyə, **3** Filippiy Bartalamay,
Tomasiy nalok'bı sa'ana Matta, Alfayna dix Yaaq'ubiy
Tadday, **4** Kanançıy Şimoniy I'sa mering'une xilyaq
quvuna Kariotğançena Yahuda. **5** I'see, mana yitsiq'vəyre
teleba in xət qı'lı g'uxoole: – Menne milletbışısqa imaak'an,
Samariyebişde nenecab şahareeqa ikkimeebaç'e. **6** Ts'eppa
aguynə vəq'əbışısqa xhinne Izrailyne milletisqa havak'ne.
7 Hapk'inne cigabışee «Xəybışda Paçcəhiyvalla k'ane
quvxhava» eyhe. **8** Vuk'aranbı yug qee'e, hapt'ıynbı
üç'üb qee'e, ı'xnabışe gyavts'uynbı məttee'e, cinarid
qığ'e. Şos man q'ərad huvu, şunad q'ərad hele. **9** Şu şoka
yı'q'eeqa qı'lı k'ınəəğayn, nuk'rayn, medin nencad pıl
ılımaat'a. **10** Yəq'ısva torbaniy, badal ha'asın gurtniy,
çarıxbiniy, əsaaniy ılımaat'a. İşçiys otxhanan kar gexha.
11 Nene xiveeqa, şahareeqa ikkepç'ee, maa'ar şos sik'ına
insan t'abal he'e, mançe əlyhəəsmeeyib manbışəəng'ə

aaxve. **12** Xaaqa ikkepc'imeeyib gïrging'us salam hevle.
13 Xav şos sik'inxhee, vuşda xayir-düə mançil vuxhes, şos
sik'İN deşxhee, vuşda xayir-düəyib mançil aaxvas deş. **14**
Şavusmecab şu abı devkanxhee, şol k'ırı ilydiyxhexhe
məxdine xaançe, şahareençe əlyhəmee, vuşde g'elybişilin
tooz gikke. **15** Zı şok'le hək'en eyhe, Q'iyaamatne
yiğıl mane şaharis Sodomuliy Homorayle dağamda
ixhes. **16** Haane, Zı şu vəq'əbı xhinne umulybişisqa
g'ixoole. Mançil-allab xoçebi xhinne ək'elika, qı'nerkebi
xhineyib ziyan hudyoolenbı vuxhe. **17** İnsanaaşike şucab
şu havaace, manbişə şu məhkamabışeeqa ts'its'aa'as,
cone sinagogbişee çümqbışika gyootas. **18** Şu Zal-
alla ç'ak'ınbişisqayıy paççahaşaşisqa vukkees. Şunad
manbişisiy menne milletbişis Yizde hək'ee yuşan haa'as.
19 Şu mebimbışde xılıyaqa qoolemee, nəxüdne eyhes,
hucoone eyhesva, mançina himaa'a. Hucooyiy eyhes
ikkanka mane gahil şok'le hagvasın. **20** Mankeb şu deş
yuşan haa'as, vuşde adın Xəybiseene Dekkın Rı'h yuşan
ha'as. **21** Çoceecoc, dekkee dix mering'une xılıyaqa
gyapt'ecenva qevles. Uşaxaarib dekkılqayıy yedilqa g'elil
qeepxa, manbı mering'une xılıyaqa gyapt'ecenva qevles.
22 Şu gïrginbışık'le Zal-allıa g'imooce qeepxhes. Vuşuyiy
k'anyaqqamee örxü g'attixhanasda. **23** Şu sa şaharee
dağamiyvaleeqa gyapk'imee, manisa şahareeqa heepxe.
Zı şok'le hək'en eyhe, şu Izrailyne şaharbişee alycaaxu
ç'aveepxesse, İnsanna Dix qalesda. **24** Teleba mə'əllimile,
nukarır cune xəring'ule xərra eyxhena deşxhe. **25**
Teleba cuna mə'əllim xhinne, nukarır cuna xərna xhinne
ixhee ç'əv. Xaane xəring'uk'le Ba'al-Zevulva eyhexheene,

mang'une xaabınbışık'le man cuvab nimeexheeyid geed eyhes! **26** Mançıl-allab manbışile qı'məəq'ən. Məxdin ooqa kar aletçuyn, kar eyxhen deş, man mats'axhxhecen. Məxdinid dyugulenin deşin, aq'valqa qığmeç'ecen. **27** Zı şok'le miç'axiyvalee uvhuyn, şu yiğniyığın eyhe, vuşde k'ireeqa uvhuynud şu daxabışile eyhe. **28** Can gik'as əxənbışile, rı'h gik'as dəxənbışile qı'məəq'ən. Canıkınıd, rı'hı'kınıd cehinyamee ha'as Əxəsing'ule qəvəəq'ne. **(Geenna g1067) 29** Q'öble maççariy, nya'a sa yezane pilis massa hoole dişde? Mançına sacab vuşde Xəybışeene Dekkee ittevhü ç'iyelqa g'a'avxhas deş. **30** Mang'uk'le vuşde vuk'lel xhuleble ç'er vuxhayıd ats'a vod. **31** Mancıl-allab qı'məəq'ən, şu qətqəs-əlatqəs dexhesde maççareesileb nimeexheyib gırınba vob! **32** Şavaayiy insanaaşine ulene ögiyl Yızın sura aqqı, Zınad Yızde Xəybışeene Dekkine ögiyl, mang'un sura aqqas. **33** Şavaayiy insanaaşine ulene ögiyl Yızın sura ıqdyaqkı, Zınad Yızde Xəybışeene Dekkine ögiyl, məxrinq'un sura aqqas deş. **34** Vuşde fikreeqa qımaylecen, Zı ç'iyene aq'valqa sülyh allesvaniyxan arı. Zı sülyh deş, g'ilinc allesva arı. **35** Zı dix dekkike, Yiş yedike, Sosur abayke curaa'asva arı. **36** İnsanın xaabınbı, mang'un duşmanar vuxhes. **37** Dekkiy yed Zale geer ıkkanna, Zas sik'ına deş vor. Dixiy yiş Zale geer ıkkannar, Zas sik'ına deş vor. **38** Cun çarmıx alyaat'u Zaqar qıhna qıdyarınar, Zas sik'ına deş vor. **39** Şavusiy cuna i'mi'r havaaces vukkan, mang'vee cuna i'mi'r avaak'an haa'asda. Şavaayiy cuna i'mi'r Zal-allı huvu, mang'vee cuna i'mi'r meebl alyapt'asda. **40** Şos akka aaqang'vee, Zasıd aaqasın.

Zas akka aaqang'vee, Zı G'axuvuyng'usud aaqasın. **41**
Peyğambarıs, peyğambarva akka aaqang'vee peyğambarıs
sik'ınab mukaafat alyapt'as. Qorkune insanıs, qorkunava
akka aaqang'vee, qorkuyng'us sik'ınab mukaafat alyapt'as.
42 Zı şok'le hək'eda eyhe, şavaayiy Yizde qıvdyats'ıyne
telebays sa k'oleedin mik'an xhyan huvu, mana mukaafat
dena axvas deş.

11 I'see, Cune yıtsıq'vəne telebayk'le hucooyiy ha'as
ikkanva uvhu, mançe İzrailybişde şaharbişee xət
qa'asvayıy maabınbışılqa Allahın cuvab hixhara'as
ayk'an. **2** Yəhye zindaneenang'a Masixhee ha'ane
işbişde hək'ee g'ayxhı, mang'vee cun telebabı Mang'usqa
qiyyhanas g'uxoole: – Qalesda Ğuniy vor, deşxhee,
mernane gozet ha'as? **4** I'see manbişis inəxdun
alidghiniy qele: – Hudoora, g'acu-g'ayxhiyn Yəhyeyi
yuşan he'e: **5** b1'rq'l'nbişik'le g'ecen, k'aanbı iviykaranbı,
maşikan i'xnabınanbı mətteebaxhenbı, g'idiyxhenbişik'le
g'iyxhen, hapt'ıynbı üç'üb qeebabaxhe, kar deşinbışılqa
yugna xabar hivxhar haa'a. **6** Zalqa şak hidi'ina
nimee baxtivariy! **7** Yəhyeyi telebabı apk'ınmee,
I'sa cəmə'ətis Yəhyeyne hək'ee yuşan ha'a giyğal:
– Sahreeqa nişiqə ilyaakasniy hapk'ın? Q'amışiqane,
mitsin i'giykar ha'ane? **8** Nişiqaniy şu ilyaakas hapk'ın?
İnsanıqane, micagın tanalinbı ali'ıyne? Micagın tanalinbı
ali'ıynbı paççahaşaşde saraybişee vooxhe. **9** Manke nişiqə
ilyaakasniy hapk'ın? Peyğambarıqane? Ho'o, Zı şok'le
eyhen, mana peyğambariler ooqana vor. **10** Mana şena
insan vor, cune hək'ee otk'unna: «Haane, Vale ögiyl xabar
ana Yizda insan g'ixe, Mang'vee Vas yəq haa'as». **11**

Zı şok'le hək'eda eyhe, yadaaşə vuxuynbişde yi'q'nee
məxrına xhineeqa k'yoq'ana Yəhye xhinne xərna ixha
deş. Xəybışeene Paçcahiyvaleenamee nekke qıvdyaaats'ına,
mang'ule xərna ixhes. **12** Yəhyeyne yiğbışile g'iyniyne
yiğılqamee, Xəybışeene Paçcahiyvaleeqa gucuka gyabak'a,
şavaayiy maqa gixhasva əq'üba opxhan manar gexhana.
13 Q'aanununud, gırgıne peyğambaraaşed Yəhyelqasse
uvhu. **14** Şu q'abil ha'axhee, Yəhye sak'alasda. Mana İlyas
peyğambar vorna. **15** K'ırıbinang'vee k'ırı alixhxhecen!
16 Şavukne Zı ine gahılın insanar akar haa'as? Manbı
maydama gyuv'urne menne uşaxaaşılqa cuvab ayhene
uşaxaaşık akar: **17** «Şi şos dyutyak' hook'u, şumee mik'ar
hi' deş! Şi şos ak'ına mə'niy qəpq'ı!, şumee gyaaşu
deş!» **18** Yəhye qarıyng'a, mang'vee kar udyotxhanva,
çaxırıd ulydyoğava, «Mana cinin aqqıva» eyhe ixha. **19**
İnsanna Dixmee qarıyng'a Mang'vee otxhan-ulyoğava,
«İne vuxhnat'ay, ulyoğane insanıqa ilyaakende, nalok'bı
sa'anbışıkayıy bınahnınbışığa hambaz ixha!» K'orana
ək'elymee ha'anə işbışike vaats'a vooxhe. **20** Qiyğa
I'see Vucee əlaamatbı haguyne şaharbışee, bınahbışike
xıl ts'its'di'iynbışis, Allahne yəqqı'lqa sidipk'ılıybışis
güt haa'a: **21** – Şolqa ver ooxas, Xoraziniy Bet-Tsayda!
Şok'le haguyn əlaamatbı, Allah qıvdyaaats'anbışık'le
Suriy Sidonul haguynbıxhiy, maabınbışe noots'acabniy
bınahbışike xıl ts'its'aa'as, Allahne yəqqı'lqa savk' alas,
p'erk'iybıd ali'ı yı'qqı'l gyuv'aras. **22** Zı şok'le hək'eda eyhe,
Q'iyaamatne yiğil şos Suruleyi Sidonile dağamda ixhes.
23 Kefernahum, vak'le yiğna ciga xəybışee vuxhesvane
ats'a? De'eş, yiğna ciga cehinnyamee vuxhes. Vak'le

haguynmeen əlaamatbı Sodomıl haguynbıxhiy, mana
şahar g'iyniyne yiğılqamee aaxvasdaniy. (**Hadēs g86**) 24

Zı şok'le sayid eyhen, Q'iyaamatne yiğıl vas Sodomule
dağamda ixhes. 25 Manke I'see eyhen: – Dek, Ğu in
karbü, k'orana ək'elynanbışikeyyiy aalimaşike dyugul hi'ı
uşaxaaşık'le haguva, Zı Ğu, xəybışdayiy-ç'iyebişda Rəbb,
axtı qa'a! 26 Ho'o, Dek, Ğu man Vas məxüd iкkiykin hi'ı. 27
Yizde Dekkee gırğıncad Yizde xılıyaqa quvu. Dekkile ğayrı,
Dix şavuk'lecar ats'a deş. Dekkir Duxayle ğayrı şavuk'lecar
ats'a deş. Dicesir Dek şavusiy hagvas iкkan, manbışık'ler
haaggvana. 28 Obzuriynbiyyiy xev yi'q'dananbı, Zasqa able,
Zı şu sibik qaa'as. 29 Zıcar Zı axtıra iкdekkana vor, Yızın
yık'ıd güvənada vod. Zı hoolena xamut alept'e, Zaked şos
xət qixhe. Manke şok'leb rəhətiyvalla aveekesda. 30 Zı
hoolena xamut yi'q'ba deş vob, xevid sibikin vod.

12 Mane gahıl, I'sa Şabbatne yiğıl suk qevhuyne çolbışile
k'ena i'lğəə eyxhe. Mang'un telebabı missiba vuxhal-allıa,
manbışe git'y (sunbul) quodu abna suk opxhan giviğal. 2
Fariseyaaşık'le man g'acu, Mang'uk'le eyhen: – İlekkende,
Yığne telebabışe Şabbatne yiğıl hidya'asin işbı vod ha'a!
3 I'see manbışık'le inəxüd eyhe: – Nya'a şu qətqi' dişde,
Davudiy cukanbı mis qeepxhayng'a, mang'vee hucooyiy
hi'iva? 4 Mana Allahne xaaqa ikkeç'u, muq'addasın
giney alyaat'u, cukanbışika sacigee oyxhanan. Man giney
kaahinaaşile ğayrı şavuscad oxhanas iкkan deşdiy. 5
Şu Q'aanune qətqi' dişde, kaahinaaşə Şabbatne yiğıl
Allahne Xaa iş hav'eyib, manbışıl taxesir axva deş? 6
Zı şok'le eyhen, Allahne Xaaler Doyukana inyaa vor. 7
Şok'le «Zas q'urban deş, rəhı'm vukkan» cuvab hucoo

eyhen ıxhay atsts'axhanxhiy, şu taxesir deşinbışılqa bınah qaa'as deşdiy. **8** İnsanna Dix, Zı Şabbatne yiğınar Xərna vorna. **9** I'sa mançe sinagogeeqa qarayle. **10** Maa'arır xil qeqquna sa insan eyxhe. Fariseyaaşə I'salqa taxesir qaa'asın kar t'abal ha'a ıxhayke, manbişə Mang'uke qiyghanan: – Nya'a, Q'aanunun Şabbatne yiğil yug qaa'as havaysaranbine? **11** I'see manbişis inəxdun alidghiniy qele: – Vuşde neng'ukamecab sa vəq'ə vuxheene, vucub Şabbatne yiğil g'uyeeqa g'a'aybxheene, nya'a, şu mana mançe alqaahas dişde? **12** İnsan vəq'əyle nimeexheyir gıranra vor! Mançıl-allab Şabbatne yiğil yugvalla haa'as havaysarna. **13** Mançile qiyğa Mang'vee ik'arang'uk'le eyhen: – Xıl hotke! Mang'veeyid xıl hotkumee, xıl yug qexhe, mansa xıl xhinne qexhe. **14** Fariseyar sinagogeençe qıgeepç'i, I'saykın nəxüdne ha'asva gaf haa'a. **15** I'sayk'le man ats'axhxha mançe ayk'anna. Mang'uqab qihna geeb insanar avayk'an, Mang'vee manbişin gırgınbı yug qaa'anbı. **16** I'see Cune hək'ee neng'uk'lecad eyhes ixhes deşva uvhu. **17** Məxüd Rəbbine mizele yuşan ha'ane Yeşaya peyğambaree otk'unin xhinne eyxhe: **18** «Haane Zı g'əyxı'na G'ul! Zas Mana geer ıkkən, Yizde yik'es ıkkənəxrına Mana vor. Zı Yızın Rı'h Mang'us heles. Mang'vee milletbişis qotkuyne məhkamayne hək'ee yuşan haa'as. **19** Mang'vee ts'ırıb haa'as deş, hı'ccatıd ha'as deş, Mang'un sesid şahrabışee g'ayxhes deş. **20** Mang'un qotkuyn məhkama əmdək, Mang'vee hoçunin q'amışid haq'var ha'as deş, K'ətqəs qexhen pelyted k'ətqə'əs deş. **21** Milletbişda umud Mang'une doylqla vuxhes». **22** Mançile qiyğa I'sayne k'anyaqa

cinaaşe aqqına bı'rqa'l'na, miz avquna sa insan arayle.
I'see mana yug qa'ana. Mang'uk'le g'ecenid, yuşanır
ha'ana. **23** Gırgın insanar mançile mattepoxha sana-
sang'uke qiyghanan: – Deşxhee, inane vor Davudna Dix,
Masixh? **24** Fariseyaasık'le man g'ayxhı eyhen: – Mang'vee
cinar, cinaaşine xəring'une Ba'al-Zevulne gucuka qığ'a.
25 Fariseyaasına ək'leençe **1**'lğəən I'sayk'le ats'axhxha,
Mang'vee manbışık'le eyhen: – Sa ölka q'öne cigeeqa
quvxhaxhee mana q'əra quvxhes, q'öne cigeeqa quvxhana
şaharib, xavid geed aaxvas deş. **26** Şeyt'anın şeyt'an
qığayhexheene, man adğançə q'öna qıxhava eyhen
vodun. Məxüdxheene, nəxübne mançina paçahiyvalla
aaxvas? **27** Zi cinar Ba'al-Zevulne gucuka qığ'a'xheene,
manke vuşde telebabışe şavne gucukane qığ'a? Mançıl-
allab manbı şos haakimara vuxhes. **28** De'eş, Zi cinar
Allahne Rı'hi'ka qığ'a'xheene, Allahna Paçahiyvalla
şolqa qabınava eyhen vodun. **29** Şavusse gucnane insanne
xaqaq ikkeç'u, mang'un g'el-xıl idiyt'il sixbı ha'as əxəyee?
Məxrıng'un ts'etta g'el-xıl ayt' alas ıkkın, qiyğad sixbı
ha'as. **30** Yızın sura ıqdyaqqına, Zaka parxaçra vor,
Zaka sidya'ang'veeyid dağa'anxhe. **31** Mançıl-allad Zi
şok'le eyhen, insanaaşine gırgıne binahbışileyiy kufurile
ılyheepç'esinbı, saccu Allahne Rı'hi's hi'iyne kufurile
ılyhıdeepç'es. **32** Şavaayiy insanne Duxayk'le cuvab
uvhu mang'une binahile ılyheepç'esinbı, Muq'addas
Rı'hi'k'le cuvab uvhu yng'unemee binahile ine dyunyeylib
şene dyunyeylib ılyheepç'es deş. (**aiōn g165**) **33** Yivek'le
yugnava eyhexhee, mançine şagavık'led yugnava eyhe.
De'eş, yivek'le qüvçunava eyhexhee, mançine şagavık'led

qüvçunava eyhe. Yiv çine şagavikexhe vaats'a vooxhena.

34 Xoçebişda nasıl, şu pisinbinang'a, vuşde ghalyaqa yugun qayleyee? İnsanne yik'eedin mizelyxhe eyxhen. **35** Yugne insanee yugvaline xazineençe yugun karbixhe qiğ'a'anbı, pising'veeyid pisde xazineençe pisinbixhe qiğ'a'anbı. **36** Zı şok'le eyhen, Q'iyaamatne yiğil nişil-allı qadiy uvhuynə cuvabil-allı, insanaaşe cuvab qeles. **37** Ghaleençe qığec'uyne sa cuvabil-allı vak'le qorkunavad eyhesin, menne cuvabil-allı valqa taxesirid gixhxhesin! **38** Manke Q'aanunne mə'əllimaaşeyiy fariseyaaşe I'sayk'le eyhen: – Mə'əllim, şas Ğu əlaamat hagu ikkan. **39** I'see manbışis inəxdun alidghiniy qele: – Allahne yəqqı'l le qikk'epç'iyne, ine gahine pisde insanaaşe əlaamat t'abal ha'a. Manbışis Yunus peyğambarne əlaamatile ğayıri nencad əlaamat heles deş. **40** Nəxüriy Yunus peyğambar xhebille yiğnayiy xheyible xəmna xənne baluğne vuxhne axu, həməxürur İnsanna Dix, Zı xhebille yiğnayiy xheyible xəmna ç'iyene k'oralybişee axvas. **41** Ninevayne milletin Yunus peyğambarne cuvabil k'ırı alixhxhiva, bınahbışike xıl ts'its'av'uva, Allahne yəqqı'lqa satk'ilva, Q'iyaamatne yiğil manbı oza qeepxha mane insanaaşılqa taxesir gixhxhes. Həşdemee inyaa Yunusuler Xərna vor.

42 Canubne kraliceeyid dyunyeyne şene q'omançə arı Sileymanne k'orane ək'elil k'ırı alixhxhiva, məng'eeeyid Q'iyaamatne yiğil oza qiyxha mane insanaaşılqa taxesir gixhxhes. Həşdemee inyaa Sileymanlılar Xərna vor. **43** Cin insanne adğançə qığec'uyne qiyğa xhyanbı deşde cigabışee iliyk'ar axva, cisin manzil haa'asın ciga t'abal ha'a, yicid iiveke deş. **44** Mane gahil mançın eyhen:

«Zı doralı, qığeç'uyneçar xaaqa sak'ala». Mane xaaqa sak'imee, mançik'le xav qatxhu, vuşucar dena, məttida g'aces. **45** Manke man atk'in çikasana yighthille çiled pisin cinar qott'ul qales. Manbid maqa adı, maayid axvasınbı. Məxrune insanıs qiyğa ixhayn, ts'etta ixhaynçile pisda qales. İne gahine pisde insanaaşine vuk'ləlqad man qales. **46** I'sa cəma'ətika yuşan ha'amee, Mang'una yediy Mang'un çocar Mang'uka yuşan haa'asva abı, g'ab ulyoozar. **47** Şavaamee Mang'uk'le eyhen: – Yiğna yediy Yiğın çocar g'abib ulyobzur, Vakavub yuşan haa'as vukkan. **48** I'see mane insanıs inəxdun alidghiniy qele: – Yizda yediy Yızın çocar vuşbine? **49** Mang'vee xileka Cun telebabı haagu eyhen: – Yizda yedir, Yızın çocar inbı vob. **50** Şavaayiy Yızde Xəybışeene Dekkis iкkanan ha'a, manar Yizda çoc, Yizda yiçu, Yizda yed yeexhe.

13 I'sa manecar yiğil xaançe qığeç'u, golyune k'anə giy'ar. **2** Mang'une hiqiy-allə manimeen millet sadıva Mana ark'in lotk'ee giy'ar, milletmee deryahne míglekcad axva. **3** I'see manbişis misaalabı ts'its'a-ts'its'a'a geed kar yuşan ha'a: – Sa insan toxum oozasva qığeç'e. **4** Mang'vee toxum oozamee, toxumen sabarabı yəqqi'ne míglekqa g'a'adak'va. Maqad şit'yar aletxu qadı, manbı oyxhananbı. **5** Mane toxumin sabarabı g'a'adak'vanbı nyaq'v k'ilybanane g'ayenane cigeeqa. Nyaq'v maa'ab k'ilybava, manbı zaradacad aleylenbı. **6** Veriğ üvxümeeyib kokbı deşva manbı qeqvanbı. **7** Mançike sassabıd ġi'č'i ybışeeqa g'a'adak'va. ġi'č'i yid axtı qıxha, manbı çik avud g'alıya'a, aleyles haysar deş. **8** Yugne cigeeqa g'a'atk'uyne toxumbışemee yugun şagav hele. Mançine sassançın

vəş nəqqees, sassançın yixhts'al, sassançinid xhebts'al
nəqqees ezuynçile geed şagav hele. **9** K'ırıbinang'vee k'ırı
alixhxhecen! **10** Telebabı I'saysqa qeepxha qiyghanan:
– Nişil-allane cos misaalabı ts'its'a'a? **11** Mang'vee
manbışis inəxdun alidghiniy qele: – Şos Xəybışeene
Paçcahiyvaleene dyugulene karbişin ats'axhxhay huvu,
şenbışismee huvu des. **12** Şavuqayiy vod, məxrıng'us
sık'ıldad geed heles, məxrıng'uqa gırgın hexxaalika ixhes.
Şavuqayiy des, məxrıng'une xilençe vodunid g'ayşesin.
13 Zı misaalabı ts'its'aa'a-ts'its'aa'a mançıl-alla manbışika
yuşan ha'a, manbışik'le ilyaakamee g'ece des, k'ırı
iliyxhemeyid g'iyxhe des, manbışılqa hiyxharid des. **14**
Məxüd Allahne mizele yuşan ha'ane Yeşaya peygambaree
otk'unin xhinne eyxhe: «G'ayxhiylette g'ayxhesin,
şolqamee yic hixharas des, İlyaakiylette ilyaakasınbı,
şok'lemee yic g'aces des. **15** İne milletin yik'bı g'ayelqa
sak'ı, K'ırıbışık'led dağamda g'iyxhe, Manbışe uleppi
gyatxiynbı, Uleppişik'led g'imececenva, K'ırıbışık'led
g'imiyxhecenva, Yik'bışık'led haymexhecenva, Zalqab
siviyk'al des, Zı co yug qeecenva». **16** Şu nimee
baxtivarariy, vuşde uleppişik'led, k'ırıbışık'led g'ece-
g'iyxheva! **17** Zı şok'le hək'en eyhe, peygambaraaşine
g'ellesinbışık'led, qopk'une insanaaşık'led, şok'le g'ecenbı
g'acu ikkaniy, g'acesme manbışık'le əxi' des, şok'le
g'iyxhenid manbışık'le g'ayxhes ikkaniy, g'ayxhesid əxi'
des. **18** Həşde şu k'ırı alixhxhe mane ezang'une misaalayka
hucooyiy eyhes ikkiykinva. **19** Şavuk'leyiy Xəybışeene
Paçcahiyvaline hək'ee eyhen g'ayxhi, mang'ulqa man
hidiyxhar, mang'une yik'eeqa ezuyn şeyt'anın qöqən.

Yəqqı'ne mígleyeqqa g'a'aypxhına toxum mana vob. 20
G'ayenane cigeeqa g'a'aypxhınamee, eyhen g'ayxhı,
şadvalın zarada «Ho'ova» eyhene insanık akar. 21
Məxri'ng'uqa kok deşva mana sık'ınna gahna axva.
Dağamın yiğbı qadımee, Allahne cuvabil-allı mang'uqa
qıhna gyapk'ımee, mana yəqqile qıgeç'esda. 22 Ğı'ç'eeqa
g'a'aypxhınamee, eyhen g'iyxhene, yiğisiysın işbı ha'ava,
var-devletin hoyt'alva, man g'ayxhiyn cuvab cune adcad
gek'ane insanık akar. Mançıl-allad toxumen şagav hele
des. (aiōn g165) 23 Yugne cigeeqa g'a'aypxhınamee,
eyhen g'iyxhene, vuk'leeqa k'yadaççene insanık akar.
Məxrıng'vee sassa yəqqees vəş, sassa yəqqees yixts'al,
sassa yəqqeesid xhebts'al nəqqees ezuynçile geed
şagavxhe helen. 24 I'see manbışis sa mebna misaala
ts'its'aa'a: – Xəybışda Paççahiyvalla nişikne akar? Haane,
insanee cune çoleeqa yugna toxum üvxü. 25 İnsanar
g'alyapk'ıyng'a mane insanna duşman arı, sukeeqa xarvak'
oozu ayk'anna. 26 Suk ələə gibgilme xarvak' g'ooce
giviygal. 27 Nukarar xaane iyesiysqa qabı eyhen: «Yışda
xərna, nya'a gü çoleeqa yugna toxum dişde üvxü? İna
xarvak' nençeniyxan vuxha?» 28 Mang'vee nukaraaşık'le
eyhen: «Man duşmanee hi'ı». Nukaraaşə mang'uke
qiyyghanan: «Vas ıkkaxhee, şı hapk'in mana ulyoodas?»
29 İyesee eyhen: «De'eş, şu xarvak' ulqodamee, sayib
g'idevcu sukcab ulyooda. 30 Hasre qişalasmee manbı
sacigeecad aleylecen. Qişalne gahıl, zi qişalanbışık'le
ts'etta xarvak' sav'u, gyoxhxhan haa'asin xhinnen
bafabı he'eva eyhes. Qiğab suk yizde anbareeqa üvxeva
eyhes». 31 I'see manbışis sa mebnab misaala ts'its'aa'a: –

Xəybışda Paççahiyvalla insanee cune çoleeqa üvxüyne xardalne toxumek akar. **32** Xardalna toxum gırgine toxumbışda nekke k'inna vuxheeyib, mana alyabimée dirigee ələane alabışde nekke axtınçılqa siviyk'al. Mançike xəə ileedaxvane şit'yaşa akvaabi ha'asda xhinnena sa yiv vooxhe. **33** I'see manbışis sa mebnab misala ts'its'aa'a: – Xəybışda Paççahiyvalla xamırılqa ilekkane acıxamırık akar. Zəiyfee man alyaat'u xhebne vexhxheene urveeqa alikkı'i bikirda aleylesmee g'alyadaççen. **34** I'see man gırgın misaalabı ts'its'a'a-ts'its'a'a eyhe ixha, Mang'vee milletis misala ts'its'dyav'u vuççud eyhe ixha des. **35** Məxüd peyğambaree otk'unin xhinne eyxhe: «Zı ghal misaalabı ts'its'a'asva aaqas, Dyunye itxhiniyle inyaqa Dyugulenda axuyn karbı Zı şosyuşan ha'as». **36** I'sa milletike curxha, xaaqa ikkeç'e. Mang'un telebabı Mang'usqa qabı eyhen: – Çolee alyabiyye xarvak'na misala hucoo eyheniyva şasyuşan hee'e. **37** I'see manbışis inəxdun alidghınıy qele: – Yugna toxum oozana İnsanna Dix vorna. **38** Çolud dyunye vod. Yugun toxumbıd Paççahiyvalın uşaxar. Xarvak'ib şeyt'anın uşaxar vob. **39** Xarvak' oozuna duşmanır, iblis vorna. Qivişalna gahib dyunyeyn axır vodun, qivişalanbib malaaikar vobınbı. (**aiōn g165**) **40** Xarvak' ulyoodu gyooxhan haa'an xhinne, məxüd dyunyeyn axır qadıyng'a ixhes. (**aiōn g165**) **41** İnsanne Duxee Cun malaaikar g'axuvles, mançinid pisde yəqqı'lqa ts'its'aa'an karbıyyi pisvalla ha'an gırgınbı Mang'une Paççahiyvaleençe saa'as. **42** Manbı geşşuybıyyi ik'arike silibi sana-sançıl qadaxan ses qööne gyopxhanne peşteeqa dağaa'as. **43** Qopkuynbımee

mane gahil cone Dekkine Paçcahiyvalee veriğ xhinne
hits'aagħar vuxħes. K'iribinang'vee k'iri alixhxhecen! **44**
Xəybışda Paçcahiyvalla çolee dyugulyav'uyne xaziynayk
akar. İnsanik'le mana aveykimee dyugul haa'a. Qiyğa
man col alışses əxecenva, şadra ayk'anna cuqa vodun
gırgıncad kar massa heles. **45** Xəybışda Paçcahiyvalla
nişikne akar? Haane, sa taaciree micagin mirvaribi t'abal
ha'a. **46** Mang'uk'le geeb giranna mirvari aveykimee,
mana sa mirvari alivses vəexecenva, ayk'anna cuqa
vodunmeen gırgın kar massa heles. **47** Sayib Xəybışda
Paçcahiyvalla deryaheeqa avhuyne, curayn-curayn
baluğar gyatk'uyne toruk akar. **48** Tor gyatsts'imee,
man hadğu deryaheençe qıgayhen. Qiyğab gyuv'ur
yugun baluğar g'əyxi' ç'emç'ebișeeqa sa'a, pisinbid
dağa'anbi. **49** Dyunyeyn axır hitxhiring'ad həməxüd
ixħes. Malaikař adı pisinbi qopkuynbışde əreenče
g'əvxü, (aiōn g165) **50** manbı geşsuybiiy ık'arike silibi
sana-sançıl qadaxan ses qööne gyopxhanne peşteeqa
dağaa'as. **51** I'see manbışike «In eyhen gırgın şolqa
hitxhiringneva?» qiyghan. Manbışe «Ho'ova» eyhe. **52** I'see
manbışik'le eyhen: – Xəybışeene Paçcahiyvaline hək'ee
uvhuyn hitxhirna Q'aanunna mə'ellim, mançıl-allar
xaazineençe ts'ediniy yisseyn qıgayhene xaane iyeseeşik
akar. **53** I'see man misaalabid ts'its'i mançe ayk'anna. **54**
Mane Cune şahareeqa sark'il, maane sinagogee cəmə'ət
xət qa'a giygal. Cəmə'ət mançile mattixha eyhen: –
Nençeniyxan Mane İnsaniqa manimeena k'orana ək'el
vuxha? Nəxüdnixyan Mang'usse man əlaamatbı hagvas
əxə? **55** İna ustadna Dix diše? Mang'une yedinid do

Mayram dişde vod? Nya'a Yaaq'ub, Yusuf, Şimon, Yahuda
Mang'un çocar dişde vob? **56** Nya'a Mang'un gırGIN yiçUBı
inçegana dişde vooxhe? Nençeniyxan Mane İnsanis man
gırGIN ixha? **57** Manbişe I'salqa inyam ha'a deş. I'seemee
manbişik'le eyhen: - Peyğambaris Cune vatanileyiy Cune
xaale ğayrı gırGINəeng'ə hi'rmat giviyxhena. **58** Manbişe
inyam hidya'ava, Mang'veed maa geed əlaamatbı hagva
deş.

14 Mane gahil I'sayne hək'eedin xabarbı Galileyayne
xəring'uk'le Hiroduk'le g'iyxhe. **2** Mang'vee cune
nukaraasık'le eyhen: - Mana xhineeqa k'yooq'ana Yəhye
vorna. Mana hapt'ıynbışde əreençe üç'ür qı'ı qarıva,
Mang'usse məxdin əlaamatbı hagvas əxə. **3** Hirodee
vucee ögeecar dişdiy, çocune Philippne xhunaşşeyne
Hirodiadynemee, Yəhye aqqı'ı g'elybı-xileppı ayt'il,
zindaneeqaniy dağerçu. **4** Nya'askanniy Yəhyee Hiroduk'le
uvhuva: «Vas Hirodiada hee'es yixhes deşva». **5** Hirodus
Yəhye gik'as iKKiykineeyir, mana cəmə'ətile qəyq'ənnaniy.
Cəmə'ətid Yəhyeyqa peyğambarıqa xhinneniy ilyakkan.
6 Hirodin yedike ixhayn yiğnang'a, Hirodiadyna yiş
yı'q'neeqa qığeyç'u mang'usva mı̄k' haa'a. Man Hirodne
yik'eençe eyxhe. **7** Mang'vee k'in g'iysar, içee cuke
heqqiyn helesinva. **8** İceeyid yedee xət qı'iyn eyhe: - Zas
xhineeqa k'yooq'ane Yəhyeyna vuk'ul sinee qavaale. **9**
Man g'ayxhi paçcاحın yik' sacurayıd qe'eene, mang'vee
mihmanaşaçinee ögee k'in g'assırva içee heqqiyn «Alleva»
eyhe. **10** Mang'vee zindaneeqa insan g'axuvu Yəhyeyna
vuk'ul gyapxas ulyooka. **11** Mang'una vuk'ul gyapxi
sineeb içiys abayle. İceeyib mana yedis vukkekka.

12 Yəhyeyne telebabışe abi mang'un candak alyaat'u, k'eyxhan. Qiyğab mançına xabar ana I'saysqa abayle.

13 Man g'ayxhı, I'sa lotk'eeqa gyu'ur vuşucar deşde sa cigeeqa ayk'an. Şaharbişene insanaaşık'le Mana nyaqa ark'iniy ats'axhxha, Mang'uqab qihna iviykar avayk'an. **14** I'sa lotk'eençe giç'uyng'a, Mang'uk'le maqa sadıynmeen millet g'acu, manbışıs rəhi'm qavayle. Mang'vee maabin vuk'aranbı yug qaa'anbı. **15** Exha qexhemee, I'sayn telebabı Mang'usqa qeepxha eyhen: – İnyaa hiqiyalla vuççud deşin. Gecdad vod. Millet g'aykke hapk'ın hiqiy-allane xivaaşençe cosun oxhanasın kar alışsecen.

16 I'seemee manbışık'le eyhen: – Imaak'ancen manbı. Manbışısın otxhuniy şu hele. **17** Telebabışe I'sayk'le eyhen: – İnyaa şaqqa xhone gineyleyiy q'öne baluğule ğayıru vuççud deşin. **18** I'see «Şoqa vodun Zasqa qaleva» eyhe.

19 Milletik'led «Şunab ok'ul gyuvreva» eyhe. I'see Vuce xhoble gineyiy q'ölle baluğ aqqı, xəəqə ilyakki, Allahış şukur haa'a. Qiyğad man giney hatq'ur telebabışısqa qele, telebabışed man milletis bit'al ha'a. **20** Gırgınbı otxhun avts'öyle qiyğɑ, yıts'ıq'vəbleb xəbna gyavts'una ç'emç'e hexxada axuyne gineyna saa'a. **21** Uşaxariy yedar qı'dəbəqəxhee, man otxhuniy xhone aazırılqa ilqəene insanee otxhun. **22** I'see mankecab Cun telebabı ulyookanbı lotk'eeqa gyuv'ur şene aq'valqa ılgeepç'es. Vucur, insanar mançe əlyhəəsmee maa axva. **23** I'sa cəmə'ət atk'iniyle qiyğɑ, Vuccar axumee, exheeqana düə haa'asva suvalqa ılqeç'e. **24** Mane gahılqasse lotk'a mane cigayke əq'əna qıxha eyxhe. Manbışde suralqa mits aa'ava, lotk'ayle k'enad mirtar qiyxhar ixha. **25**

Miç'eed qixhesse, I'sa goleene xhinel iykar, manbışisqa qarayle. **26** Telebabışık'le Mana xhinel oo iykar g'acu, qəvəyq'ənanbı. Manbı qəpq'i'n ts'irbı ha'a: – Man ri'hi'd! **27** Mankecar I'sa manbışika yuşan ha'a giyğal. Mang'vee manbışık'le: «Qı'məəq'ən, Zı vorva» eyhe. **28** Pyoturee Mang'us inəxdun cuvab qele: – Yizda Xərna, Mana Ğuxheene, zak'le xhinel oo iykar Vasqa «Qorava» eyhe. **29** I'see «Qorava» eyhe. Pyoturur lotk'eençe qıgeç'u xhinel oo iykar I'saysqana ayk'an. **30** Mıts it'umba aa'a g'avcu, mana qərq'i'niyvalin xhinek avqa əə giyğal. Manke «Yizda Xərna, zı g'attixhan he'eval» mang'vee ts'ir haa'a. **31** I'see mankecad xıl hotku mana aqqaqqana. I'see mang'uk'le eyhen: – K'ilda inyamnana, nya'a ġu ək'leeqa əxəsee-dəxəseeva qali? **32** Manbı lotk'eeqa İlqəepç'imée mıts k'il qooxhe. **33** Lotk'eebinbişə «Ğu hək'erar Allahna Dixırva» uvhu Mang'us k'yoozaranbı. **34** I'sayiy Cun telebabı golyune şene aq'valqa, Genisaretne suralqa İlğeebaç'e. **35** Maa vooxhene insanaaşık'le I'sa qıvaats'i, hiqiy-allı Mana arıva ses adaççe. İnsanaaşeb gırgın vuk'aranbı Mang'usqa abayle. **36** Vuk'aranbişə I'salqa mız k'yaa'a: – Hucoone ixhes, Yiğne tanalinçine bağık xheeyib şı soot'as havaasre. Mang'une tanalinçine bağık soot'uyn gırgınbı yug qeebaxhe vuxha.

15 Mane gahıl I'saysqa İyerusalimğançə fariseyariy Q'aanunun mə'əllimər abı eyhen: **2** – Nya'a Yiğne telebabışə yişde baba-dideeşə uvhiyn hidya'a? Nya'a manbişə giney otxhanang'a xileppi hudyoğal? **3** I'see manbışık'le eyhen: – Nya'a şu manke baba-dideeşin ədatbı ha'ava, Allahee uvhiyn hidya'a? **4** Nya'a Allahee

dişde uvhu: «Dekkisiy yedis hı'rmat gyuvxhe», «Şavaayiy dekkıqayıy yediqa hoku, məxrına gik'eva»? **5** Şumee eyhen: sa insanee «Dekkiy yed, zi şos helesin Allahıs huvuva» uvhee, **6** məxring'vee dekkisiy yedis hı'rmat givdiyxheeyib vooxhe. Şu məxüd hı'iyka Allahne Cuvabile heepxi, baba-dideeşin ədatbı ha'a. **7** Ay q'öbvalla haa'anbı! Nimee yugda dişee Rəbbine mizele yuşan ha'ane Yeşaya peyğambaree şuna xhinnenbişde hək'ee otk'un: **8** «Mane milletin Zas ghalekacab hı'rmat giviyxhe, Manbişin yik'bı Zaka deş vod. **9** Manbişin Yizde ögiyl k'yobzuriy nişiscad karai'dəən kar vod, Co xət qa'anıd, insanaaşe cokecad qığavhuyn karbı vod». **10** I'see millet Cusqa sı'lı eyhen: – Yugda k'ırı alixhxhe, vuk'leeqa k'eççe. **11** İnsan ghalyaqa ikkekançın deş əq'əə'ə, mang'une ghaleençe qığəənçe əq'əə'ə. **12** Mane gahıl Mang'usqa telebabı qeepxha eyhen: – Vak'le ats'anne, Ğu eyhenbı fariseyaaşık set'uynbı. **13** I'see manbışık'le eyhen: – Yizde Xəybışeene Dekkee idezuyn kar kokeençe g'ı'ttitgəsin. **14** Manbı coleb-alqa g'alee'e, manbişə cok akaran bı'rq'i'nbıcab hoot'al. Bı'rq'i'ng'vee bı'rq'i'na hoytalxhee, manke q'öyursana xandak'eeqa g'a'apk'as. **15** Pyoturee Mang'uk'le «Mana misaala şas yugba yuşan he'eva» eyhe. **16** I'see eyhen: – Vuşded vuk'leeqa k'iç'u dişde? **17** Nya'a vuşde vuk'leeqa k'idəə, ghalyaqa iktiyn gırgın vuxhneqa ayk'anva, mançile qiyğa qığec'e ixhay? **18** Ghaleençe qı'ğəən cuvab, yik'eençexhe qaylen, mançinib insanar əvq'əə'ənbı. **19** Pisın fikırkı, gyapt'iy, zina, sixbı, horbışka aq'val aqqiy, qəlasın uvhiy gırgın man kar insanne yik'ee eyxhe. **20** İnsan əq'əən karbı manbı vod. Hidyodgılne xileppişiKA

insanee kar otxunva mana əq'ən kar deş vod. **21** I'sa mançer Suriy Sidon eyhene cigabişeeqa ayk'an. **22** Maa'ar Mang'usqa mane cigabişee yeexhena, kana'anbişda sa xhunaşşe ts'ir haa'a qeexhe. Məng'ee Mang'uk'le eyhe ixha: – Yizda Xərna, Davudna Dix, zalqa rəhi'm hee'e! Yizda yiş cinaaşe ayqı, məng'ee geeb əq'üba ts'its'aa'a! **23** I'see məng'i's cuvabcad qele deş. Manke Man'gusqa telebabı qeepxha «Hucoone ixhes, g'aykke mana, deşxhee mana şaqar qihna ts'ir haa'a qööva» eyhe. **24** I'see zəiyfayk'le eyhen: – Zı saccu İzrailyne aguyn vəq'əbı xhinnene insanaaşisqa g'axuvu. **25** Zəiyfa Mang'usqana qiyxha, kyorzul eyhen: – Yizda Xərna, zas kumag he'e! **26** I'see məng'i'k'le eyhen: – Uşaxaaşine xilençe gınay g'ayşu, xvaabışis k'eçvee yugda dexhe. **27** Zəiyfee eyhen: – Ho'o, yizda Xərna, Ğu qotkuda eyhe! Xvaabışemee, iyeseeşine sufranile g'a'atk'uyn xüvəbixhe oyxhan. **28** Məng'i'ne mane cuvabis I'see eyhen: – Ay zəiyfa! Vaqa xədİN inyamıd, hasre vas ikkanəxüd ixhecen. Məng'i'na yişir mankecar yug qeexhena. **29** I'sa mançe qığeç'u, Galileyayne golyune miglekğançे ilgeç'u, maane suvabışde sançılqa ilqeç'u giy'arna. **30** Mang'usqa maqa geeb insanar sabayle. Maqa sabıynbishiqa k'aanbı, bı'rq'i'nbi, quç'opkuriynbı, yuşan haa'as dəəxənbı, geed ik'arnanbı vooxhe. Manbı I'sayne g'elybışisqa qaa'a, I'seyyib manbı yug qaa'a vuxha. **31** Yuşan haa'as dəəxənbı – yuşan haa'a, quç'opkuriynbı – yug qeepxha, k'aanbı – iviykar, bı'rq'i'nbışık'le – g'ece, g'acumee, millet mattixha İzrailyna Allah axtı qa'a. **32** I'see Cun telebabı qopt'ul eyhen: – Zalqa mane cəmə'ətnavub alipxhı, xhebille yiğna manbı Zaka vuxha, manbishiqa

oxhanasın karid axu deş. Zas manbı kar udyotxhun yəqqı'l taq'atile g'a'apk'ı vukkan deş. **33** Telebabışe Mang'uk'le eyhen: – Şı inimeene hiqiy-allı insanar deşde cige, inimeen cəmə'ət ats'ya'asın giney nençene ha'as? **34** I'see manbıshe qiyghanan: – Şoqa xhuleble gineyne vob? Manbıshe eyhen: – Yighible gineyi sik'ininbid baluğar vod. **35** I'see cəmə'ətik'le ç'iyel gyuv'reva eyhe. **36** Qiyğa Mang'vee yighible gineyi baluğar alyaat'u, mançılalla Allahıs şukurub hav'u, manbı hatq'ur telebabışisqa qele. Telebabışed milletis bit'al ha'a. **37** Gırgınbı otxhun aats'enbi. Mançile hexxana yighible gyavts'una ç'emç'eb aaxvana. **38** Uşaxaaşileyiy yadaaşile ǵayı, giney yoq'ne aazır insanee oyxhan. **39** I'sa insanar mançe əlyhəəsmee maa axva. Qiyğale xhinne, Vucur lotk'eeqa gyu'ur Magdan eyhene cigeeqa ayk'an.

16 Maa'ab Mang'usqa fariseyariy saddukeyar sabayle. I'sa siliys i'xəsva manbıshe Mang'uk'le xəənçen cok'le sa əlaamat hagveva eyhe. **2** I'semee manbışık'le eyhen: – Exha qexhemee, xəv ç'ərəxəda g'acu şu eyhen: «Hava yugba vuxhes». **3** Miç'eedmee xəybı sadı g'acveene «G'iyna t'ufan vuxhesva» şu eyhe. Şok'le xəə eyxhen karbi nen eyheniyva, eyhes əxeeyid, ine gahbişin işaaratbımee vuşde vuk'leeqa k'əə deş. **4** Allahne yəqqı'lle qıkk'epç'iyne, ine gahine pisde insanaaş əlaamatbı t'abal he'eeyid, manbışıs Yunus peyğəmbarne əlaamatile ǵayı medin əlaamat hagvas deş. I'see manbı g'alyav'u ayk'anna. **5** Telebabışe golyune şene aq'valqa i'llğəəmee, oxhanasın giney alyaat'as yik'el hixan hı'i. **6** I'see manbışık'le eyhen: – Fariseyaaşineyiy saddukeyaaşine acıxamırıke

əq'əna qeepxhe. 7 Telebabışe sana-sang'uk'le eyhe
ıxha: – Mang'vee manva, şı giney ılydaat'uva eyhe. 8
I'sayk'le manbiše yuşan ha'an ats'axhxha eyhen: – Ay
inyam k'ıldananbı, nya'a şu şoscad, şoqa giney deşva
yuşan haa'a? 9 Man vuşde vuk'leeqa k'iç'u dişde?
Xhod aazıring'us xhoble giney g'aypxhırna gah, nya'a
şosse yik'elyne hipxin? Şu manke xhuleble ç'emç'eniy
hexxaba avxuyne gineyna sav'u? 10 Yoq'ud aazır,
yighne gineyka ats'ı'yle qiyğa, xhuleble ç'emç'e gineyna
hexxaba avxuy şos yik'el dişee? 11 Nya'a vuşde vuk'leeqa
k'idəə, fariseyaşaşineyyi saddukeyaaşine acıxamırıke
əq'əna qeepxheva eyheng'a, Zı giney deş eyhe. 12
Manke telebabışde vuk'leeqa k'əə, əq'əna qeepxheva,
I'see giney ha'ane acıxamırıke deş, fariseyaşaşeyiy
saddukeyaaş xət qa'ane karbişike ooxhud eyhe ıxhay.
13 I'sa Filippne Keysariyayne cigabışeqa qarımee,
Mang'vee Cune telebabışike qiyghanan: – İnsanaşaşine
uvhiyn, İnsanna Dix vuşiyiy? 14 Telebabışe eyhen: –
Sanbiše xhineeqa k'yooq'ana Yəhyeva, mansanbiše İlyas
peyğambarva, şensanbiše Yeremiya peyğambarva, sa
mebinbiše peyğambaraşaşına nenameeva eyhe. 15 I'see
manbişike qiyghanan: – Şosqa nəxüdiy qöö Zı vuşune
vor? 16 Şimon-Pyoturee eyhen: – Ğu Vorne Allahna Dix,
Masikh vorna. 17 I'see mang'uk'le eyhen: – Yuhanna dix
Şimon, ġu nimee baxtivariy, man vak'le insanaşaş deş,
Yizde Xəybışeene Dekkee haguva! 18 Zı vak'le eyhen, ġu
Pyotur (ganz) vorva, Zinab Yizda ummat mane ganzıl
oab alyaa'as. Mane ganzıl alyav'uyne Yizde ummatile,
cehinnyamin gucbid ǵameedxhes deş. (Hadəs 986) 19

Xəybışeene Paçahiyvalin mık'eybı Zı vasqa qeles. Ğu
ç'iyel ha'as eyxheva uvhuyın kar, Xəybışeene Dekkeeyid
ha'as hassarasın. Ğu ç'iyel ha'as dexhesva uvhuyın karıd,
Xəybışeene Dekkee ha'as hassaras deş. **20** Qiyğa I'see əmr
ha'a, Vuc Masixh ixhay neng'uk'lecad immeyheva. **21**
Mançile qiyğa I'sa giygalna telebabışis yuşan ha'a, Vuc
İyerusalimqa əlyhəəs ıkkanca, maane ağsaqqalaaşine,
kaahinaaşine ç'ak'ınbişde, Q'aanunne mə'əllimaaşine
xilençe Vucee geeb əq'üba ooxhanasva, Vuc gik'asdava,
xhebid'esde yiğilir Vuc üç'ür qa'asdava. **22** Pyoturee
I'sa sık'ırra şaqana qikkı eyhen: – Yizda Xərna, Vascar
Ğu qiykne! Hasre man Yiğne vuk'lelqa qımaylecen! **23**
I'semee Pyoturuk'le eyhen: – Ögiyle g'ec'e, şeyt'an! Ğu
Yizda yəq avqaaqqa! Ğu Allahne işbişda deş, insanne
işbişda haa'a! **24** Qiyğa I'sa Cune telebabışılqa sak'i
eyhen: – Şavusiy Yizda teleba ixhes ıkkana, vucee cuna
himaa'acen. Məxrinq'vee culqa gexhan çarmixid alyaat'u
Zaqar qihna qoracen. **25** Şavaayiy cuna i'mi'r havaace,
mang'vee mana avaak'an haa'as. Yizdemee i'mi'r avaak'an
hav'uyng'veeme, cuna i'mi'r havaacesda. **26** İnsanee gırgın
dyunye xilel qı'i, i'mi'r havaaq'ar hav'eene, mançike
hucoo xayirne? I'mi'r yı'q'əlqa savaak'al haa'asdeme,
insanisse hucoo heles əxayee? **27** İnsanna Dix, Zı, Dekkine
nuree malaaikaaşika qarımee, Mang'vee gırgıng'us co
hi'inçil-allı gexhan qeles. **28** Zı şok'le hək'en eyhe, inyaa
ulyobzurne sabaranbışık'le, İnsanna Dix Paçahiyvalika
qariy g'idecu hapt'as deş.

17 Ooğanče yixhille yiğ ilgeç'uyle qiyğa, I'see Pyoturiy
Yaaq'ubiy mang'unıa çoc Yəhyer qort'ul sa axtına insanar

deşde suvalqa İlqeebaç'e. **2** Manbışde ulene ögyl Mana sayangara badalexhena. Mang'un aq'va veriğ xhinne hits'ayghar giygal, tanalqa ali'yn karbıd işiğ xhinne capmee-cagvara qeedaxhe. **3** Mane gahil manbışık'le Misayiy İlyas I'sayka gaf haa'a g'ooce. **4** Pyoturee eyhen: – Yizda Xərna, yişin inyaa vuxhay nimeecad yugda ixhayn! Vas ikkaxhee, zi inyaa xhebille paga alya'as, sa Vas, sa Mısays, sayid İlyasis. **5** Pyoturyuşan ha'ane gahil, manbışılqa sa hits'aagharna bulud qabı, əq haa'a. Qiyğa mançençe ses qadayle: – İna Zas geer ikkanna Dix vorna, Mang'vee Yizde yik'es şadvalla hoole! Mang'ul k'iri alixhxhe! **6** Telebabışık'le man g'ayxhi it'umba qəpq'ı'n, aq'vakkena ç'iyelqa dizyabatçe. **7** I'sa manbışısqana qarı, manbışık xıl set'u «Oza qeepxhe, qı'məəq'ənva» eyhe. **8** Manbışe vuk'ulybı ooqa qı'imée, I'sayle əyri vuşucar g'ece deş. **9** Suvayle g'əəmee I'see telebabışık'le eyhen: – İnsanna Dix qik'u üç'ür qa'asmee, şok'le həşde g'acuyn şavuscadyuşan hima'a. **10** Telebabışe Mang'uke qiyghanan: – Nya'a manke Q'aanunne mə'allimaaşə, ts'erra İlyas peyğambar qales ikanva eyhe? **11** I'see manbışıs inəxdin alidghınıy qele: – Hək'erar İlyas peyğambar qarı gırGIN kar qa'as ikan. **12** Zımee şok'le eyhen, İlyas qarına, saccu manbışık'le mana qıvats'ı deş, manbışe mang'une vuk'lelqa yiğbi exı. İnsanne Duxeyib manbışde xilençe geeb əq'üba ts'ıts'aa'as. **13** Manke telebabışde vuk'leeqa k'eç'e, Mang'vee xhineeqa k'yooq'anə Yəhyeyne hək'ee ooxhud eyheva. **14** Manbı insanar sabıyne cigeeqa qabimée, I'saysqa sa adamiy qarı Mang'une ögyl q'aratsabışıl gyu'ur **15** eyhen: –

Yizda Xərna, yizde duxalqa rəhi'm hee'e, mang'vee sudurğayke geeb əq'üba opxhan. Mang'vee vuceecar-vuc ts'ayeqqa, xhineeqa huvoyxhar. **16** Zı mana Yiğne telebabışsqaniy arı, manbışsse mana yug qa'as əxi' deş. **17** I'see eyhen: – Yəqqı'lə qikkeepc'iyn, inyam deşin ine gahilyin insanar, Zı misilqameene şokanacar ixhes? Zı misilqameene şos öörxəs? Uşax inyaqa, Yizde k'anyaqa qale. **18** I'see cinik'le gadeyne adğançə qığeç'eva əmr haa'a. Manıd qığeç'en. Gader mankecar yug qexhena. **19** Telebabı I'sayka cocab avxumee, manbiše qiyghanan: – Nya'a şasse man qığahas dəxi'? **20** I'see manbışık'le eyhen: – Şoqa inyam k'ılda ıxhal-allı. Zı şok'le hək'edacad eyhe, şoqa sa k'inna xardalna toxumeen inyam ıxha, şu mane suvayk'le «ciga badal hee'eva» uvheene, mançın ciga badal haa'asda. Şossed ha'as dəxən kar axvas deş. **22** Manbı Galileeenang'a I'see telebabışık'le eyhen: – İnsanna Dix insanaaşine xilyaqa qelesda gah k'ane qooxhe. **23** Manbışer Mana gik'asda. Xhebid'esde yiğismee Mana üç'ür qa'as. Man g'ayxı telebabışe aq'vabı qa'a. **24** Manbı sapk'il Kefernahunq qabımee, Allahne xaan nalok'bı sa'anbı Pyoturusqa qeepxha qiyghanan: – Vuşde Mə'əllimee nalok'bı qelenbı dişde? **25** Pyoturee «Qelenva» eyhe. Pyotur xaaqa ikkeç'uykum, I'see mang'uke qiyghanan: – Şimon, vasqa nəxüdiy qöö, ine dyunyeyne paççahaşaşé nalok'bı şavukene sa'a? Cune dixbışıkene, deşxhee, menne cigaynbışıkene? **26** Pyoturee «Menne cigaynbışikeva» uvhumee, I'see mang'uk'le eyhen: – Yiğne uvhuyun məxdud qığəə, manbışde dixbışe nalok'bı qele deşud. **27** İnyaabın insanar tsimis qimebaxhecenga, golyusqa

hark'ın tilov eehe, ts'etta gitxhuyn baluğ aleet'e. Ğu
mançın ghal aaqımee, nuk'rayn pıl g'aces. Man alyaat'u,
Zalid, valid-allı qele.

18 Mane gahıl telebabı l'saysqa qeepxha qiyghanan: –
Xəybışeene Paçahiyvalee nekke xərna vuşune vor? **2**
I'see Cusqa sa k'ının uşax qott'ul, telebabışde yi'q'nee
ulyozar ha'a. **3** I'see manbışık'le eyhen: – Zi şok'le
hək'edacad eyhe, şu badaleepxha in k'ının uşaxar xhinne
qideepxheene, şosse Xəybışeene Paçahiyvaleeqa misacab
ikkepç'es vəəxəs deş. **4** Şavaayiy vuc ine uşaxın xhinne
xərra ıkdekka, Xəybışeene Paçahiyvalee nekke xərna
mana ixhes. **5** Şavaayiy Yizdemee məxrine uşaxis akka
aaqa, məxrinq'ee akka Zasid aaqasın. **6** Zalqa inyam ha'ane
k'ininbışda saxheeyir şavaamecar yəqqı'le qığavhee,
məxrinq'une gardanaqa xəbna yüxxəyna g'aye qav'u,
deryaheeqa dağerçve Yugda eyxhe. **7** İne dyunyel
pisde yəqqı'lqa hoot'alne karbişil-allı, insanaaşılqa ver
ooxas! Məxdinə karbişin ögü i'xəs eyxhen deş, man
karbi ha'as kumag hi'iyng'ulqame ver ooxas. **8** Yiğne
xilen, g'elin ġu pisde yəqqı'lqa hoyt'alxhee, man gyatxi
dağetçe. Qik'ule qiyğa, Allahne k'ane, xil, g'el dena
ixhay, q'öne xilekayiy q'öne g'elika gırgıne gahbişis
ts'ayeeqa huvorxhuliyle nimeexheeyid Yugda eyxhe.
(aiōnios g166) 9 Ğu, yiğne ulen pisde yəqqı'lqa hoyt'alxhee,
mana alqavhu dağepçe. Qik'ule qiyğa, Allahne k'ane, sa
uleka ıxhay, q'öne uleka cehinyamne ts'ayeeqa gırgıne
gahbişis huvorxhuliyle nimeexheeyid Yugda eyxhe.
(Geenna g1067) 10 İne k'ininbışıqa nenacar ooğançə avqa
ilymakka. Zi şok'le eyhen, manbışde malaikaşaık'le

xəybışee Yizde Dekkin aq'va gırgine gahbişil g'ecen.

12 Şosqa nəxüdiy qöö? Şavuqame vəş vəq'ə vobxhee, mançina sa nyaqamecab apk'inee, nya'a mang'vee mana yüks'əle yüks'üb suval g'alepçi mana apk'ınna t'abal haa'as i'qqəs dişde? **13** Zı şok'le hək'eda eyhe, mana mang'uk'le aveykeene, aveykinqil-alla, mana şene idyapk'iniyne yüks'əle yüks'ünçile geer şadxhes. **14** Məxdid vuşde Xəybışeene Dekkis, mane k'ıninbışda sacar agu ıkkən deş. **15** Yiğne çoceee vas qəlasın he'ee, hark'in mang'uk'le, mang'vee hav'una bınah eyhe. Hasre man gırgın karid, vuşde q'öng'üneccad əree axvecen. Mang'vee val k'ırı alixhxheene, ġu çoc agval ha'a deş. **16** De'əş, mang'vee val k'ırı ilydiyxheene, vakasana sayee, q'öyreyee insan ikkee. Qiyğa ġu uvhiyn gırgın kar, q'öng'vee, xhebing'vee tastiq' he'ecen. **17** Mang'vee mane insanaaşılıd k'ırı ilydiyxheene, Yizde ummatik'le eyhe. De'əş, mang'vee ummatılıd k'ırı ilydiyxheene, hasre mana yiğnemee nalok'bı sa'anayiy Allah qıvdyaaats'anbışda sa xhinne ixhecen. **18** Zı şok'le hək'eda eyhe, şu ç'iyel ha'as eyxheva uvhuyn kar, Xəybışeene Dekkeeyid ha'as hassarasın. De'əş, şu ç'iyel ha'as dexheva eyhen karid Xəybışeene Dekkee ha'as hassaras deş. **19** Meed Zı şok'le eyhen, ine dyunyel hucoomeecad sa kar heqqasva, vuşda q'öyre sa fikrelqa qabee, Yizde Xəybışeene Dekkee manbışis ıkkanan kar hidevu g'alepçes deş. **20** Q'öyre xhebiyre insan Yizde doyule nyaabiy sabı, Zınar maa manbışde yi'q'nee ixhesda. **21** Mane gahıl Pyotur I'saysqa qıxha eyhen: – Yizda Xərna, çoceee zas qəlasın hi'ixhee, zi xhulene nəqqeesne mang'une binahile ilğeç'es ıkkən? Yighthne nəqqeesmeeene?

22 I'see mang'uk'le eyhen: – Zi vak'le eyhen, yighne yəqee
deş, yighne nəqees yights'alyna (7x70). **23** Mançıl-allab,
Xəybışda Paçcahiyvalla nişkiy akar? Haane, paçcahee
cune nukaraaşike hı'sab qeqqa. **24** Paçcahee hı'sab qeqqa
girğilymee, mang'usqa ts'erra, cus yits'id aazır talant
borcnana arayle. **25** Mang'uqa qelesin kar dexhal-alla,
paçcahee əmr haa'a vucur, xhunaşşer, uşaxarib, cuqa
vodun gırgın karid massa huvu borc qelecen. **26** Man
g'ayxhı nukar ç'iyelqa gizerçu eyhen: «Zas sık'inna gah
hevle, zi gırgın sak'al ha'asın». **27** Paçkahna nukarılqa
rəhi'm qabı, vucur g'ekkana, borcud qimeleva eyhe. **28**
Mana nukar g'aqa qıgeç'umee, mang'usqa cus nuk'rayn
vəş pil borcnana sa merna nukar qızaxxa. Mang'vee mana
gardanike aqqı «Zaara ixhe, həşde xhinne borc qeleva»
eyhe. **29** Borcnana mang'une g'elybişeeqa qukkyork'ul
miz k'ya'a: «Zas sık'inna gah hevle, gırgın zi sak'al
ha'asın». **30** Mang'us məxüd ha'as ikiykan deş. Mançıl-
allar mang'vee «Borc qelesmee, mana insan zindaneeqa
arçeva» eyhe. **31** Menne nukaraaşik'le mang'vee ha'anbı
g'acu aq'vabı qa'a. Qiyğab apk'in cok'le g'acuynsı paçcahis
yuşan ha'a. **32** Paçcahee mana nukar cusqa qort'ul eyhen:
«Karai'dəena nukar, nya'a gü zas miz k'yav'u, zi yiğin borc
hakkal hı'i dişde? **33** Nya'a vasse, zi vas rəhi'm hav'una
xhinne, günab yiğne hambazıs rəhi'm haa'as vəəxəs
dişdiy?» **34** Mançike paçcahis qəl vuxha, gırgın borc quvu
ç'əvxhesmee, mana nukar əq'üba hoolenbışde xılyaqı
qelee. **35** Vuşde girging've vuşde çocaaşə hı'iynsı yik'eençə
yik'el hixan hide'eene, Yızde Xəybışeene Dekkeyid şok
man ha'as.

19 I'sa yuşan hi'i ç'əvxhamee, Galileyeençe qığeç'u
İordan damayne şargilyne Yahudeyeeqa ayk'an. **2**
Mang'uqab qihna geeb insanar qavayle. I'see manbı
maa'ab Yug qaa'anbı. **3** I'saysqa fariseyar qeepxha Mana
siliys i'xəsva qiyghanan: – Nişil-alla qariy adamiys cuna
xhunaşşe qaxiyles yeexheye? **4** I'see manbışis inəxdun
alidghiniy qele: – Nya'a, şu qətqi' dişde, İpxhining'vee
ts'eppiykecab «adamiyy zəiyfa ipxhın». **5** «Mançıl-alla
insanee dekkiy yed g'alyabaççe, xhunaşşeyka eyxhe.
Adamiyy xhunaşşe sa vuxhesva». **6** Həşde manbı
q'öyre deş, sa vooxhe. Mançıl-allad hasre Allahee
at'iq'an hi'iyn insanaaşe curma'acen. **7** Fariseyaaşe
I'sayk'le eyhen: – Nya'a manke Misee insanaaşık'le uvhu:
«Xhunaşşeyne xılıqaqa qaxiyvunava kağız huvu, qaxiyles
yeexhe»? **8** I'see manbışık'le eyhen: – Vuşun yik'bı
g'ayebi xhinneva Misee şosqa xhunaşşer qaxuvles hapsır.
Ts'etta məxüd deşdiy vod. **9** Zı mee şok'le eyhen, şavaayiy
zinayle ğayı menne karal-alla cuna xhunaşşe qaxiyvu,
merna xhunaşşe hey'i, mana zina hi'ına xhinnecar
eyxhe. **10** Telebabışe I'sayk'le eyhen: – Adamiynemee
xhunaşşe hiveeciy manimee dağamın karkhee, xhunaşşe
hidey'iycad mançile Yugda eyxhe. **11** I'see manbışık'le
eyhen: – Zı man uvhuyn gırğıng'usse ha'as əxəs deş.
Şavusiy man Allahee huvu, mang'usse ha'as əxəs. **12**
Məxbınbı vobınbı, yedike vuxhayng'acab xadimba vuxha,
məxbınbıb vobınbı, insanaaşe məxüb qav'u, sassanbışed
Xəybışeene Paççahiyvalinemee xhunaşşe hee'ecar deş.
Hasre şavusseyiy əxə, mang'veeyid he'ecen. **13** Mane gahıl
insanaaşe I'saysqa uşaxar abayle, Mang'vee manbışılqa xıl

gixhxhi düə hee'ecenva. Telebabış manbışık'le cuvabbi eyhe ıxha. **14** I'seemee manbışık'le eyhen: – Uşaxar Zasqa qeepxhes havaasre! Manbışda yəq uvqımaaqqa! Xəybışeena Paçcəhiyvalla məxbinbışda vob. **15** I'see manbışilqa xil gixhxhi, düə hav'u, mançe ayk'anna. **16** Sa insan I'saysqa arı qiyghanan: – Mə'əllim, zi nəxbına yugvalane haa'as vukkan, zaqa exir ixhecenva? (*aiōnios*
g166) **17** I'see mang'uk'le eyhen: – Nya'a ġu Zake yugvaline hək'ee qidghin ha'a? Yugna Sa Allah vorna. Vas məxbına i'mi'r vukkanxhee, Mang'une əmırbışil k'ırı alixhxhi, Mang'vee eyhen he'e. **18** Mane insanee I'sayke «Nene əmırbışilyneva?» qidghin ha'a. I'see mang'uk'le eyhen: – Gimək'a, zina hima'a, sixbı hima'a, hidi'iyn karai'dəən kar insanne gardanaqa gimiyxhe, **19** dekkisiy yedis hi'rmat gyuvxhe, yiğne k'anena ikkiykne, nəxüriy vas ġu ikkan. **20** «Zı man gırgın ha'anva, medin zas hucooyiy g'idiyxharva?» mane mek'vne insanee I'sayke qiyghan. **21** I'see eyhen: – Vas yiğin gırgın işbi yugunbı ıxha ikkanxhee, hark'in yiğin gırgın kar massa hele. Qiyğad çike ıxhayn pil kar deşinbışis bit'al he'e. Manke vaqa xəybışee xaziyna vuxhes. Mançile qiyğa Zasqa sak'le, Zaqr qihna qora. **22** Mane mek'vne insaniqa geed kar ıxhal-allı, I'see uvhuyn g'ayxhımee, mang'vee aq'va qı'i mançe ayk'anna. **23** Mançile qiyğa I'see telebabışık'le eyhen: – Zı şok'le hək'edacad eyhe, karnane insanın Xəybışeene Paçcəhiyvaleeqa ikk'eç'uy dağamda vod. **24** Zı meed şok'le eyhen, devayn veebayne q'əç'eençe ilğevç'uy, karnane insanın Allahne Paçcəhiyvaleeqa ikk'eç'uyle rəhətda ixhes. **25** Man I'see eyhen g'ayxhi, telebabı mançile

mattebaxhenbicab. Manbiše qiyghanan: – Şavussene
manke g'attixhanas əxəs? **26** I'sa manbişiqə ilyakkı eyhen:
– Man insansse ha'as əxəs deş, Allahissemee ha'as dəxən
kar deşin. **27** Pyoturee I'sayk'le eyhen: – Haane, şı gırgın
g'aletçu Vaqab qihna q'öö, mançıl-alla şas hucoone ixhes?
28 I'see manbişis inəxdun alidghiniy qele: – Zı şok'le
hək'edacad eyhe, dyunye ts'ed qıxhamee, İnsanna Dix
Cune nurune taxtil gyu'urmee, şu, Zaqab qihna qabıynbı
izrailyna yits'iq'öble nasıl vuk'lek vukkeesva yits'iq'öne
taxtil gyuv'aras. **29** Şavaayiy Yizdemee xaybı, çocar,
yiçubı, dek, yed, uşaxar, con cigabı g'ali'ı məxrıng'us vəş
nəəqees mançile geed heles, gırgıne gahbışısda i'mi'rib
mang'una vuxhes. (**aiōnios g166**) **30** Tseppiynbışın gellesinbı,
nekke qiyğıynbı vuxhes, nekke qiyğıynbib tseppiynbı
vuxhes.

20 Xəybışda Paçkahiyvalla nişikiy akar? Haane, iyesiy
miç'eeqana cune t'imilliğeeqa işçer t'abal ha'as i'qqəna.
2 Mana işçeeşika yiğisiys sa nuk'rayn pil hevlesva
yuşanxha, manbi cune t'imilliğeeqa g'uxoole. **3** Sə'ət
yük'ülle eexheng'a mana meer maydamaqa qığeç'e.
Mang'uk'le maa'ab iş dena avxuyn insanar g'ooce. **4**
Mang'vee manbişik'le eyhen: «Şunab yizde t'imilyne
bağeeqa işləmişəpxhes havak'ne. Şolqa gyooxhana hək'ib
zı qopkuba qevlesda». **5** Manbib avayk'anənbı. Sə'ət
yits'iq'vəble vooxheng'ayiy sə'ət xheyible vooxheng'a,
mana meer qığeç'u man kar ha'an. **6** Sə'ət xhoble
vooxheng'a mana meer qığeç'ena. Mang'uk'le maa'ab
meeb ulyobzuriyn insanar g'ooce. Mang'vee manbişike
qiyghanan: «Nya'a şu yiğ iş dena ulyobzur exha

qa'a?» **7** Manbişə «Şavacab şas iş hidevunava» eyhe. Mang'vee manbışık'led «Şunab yizde t'imilyne bağeeqa işlemeepxhes havak'neva» eyhe. **8** Exha qexhemee, bağıne iyesee cun işceer vuk'lek vukkekang'uk'le eyhen: «Girgin işçer qopt'ul, manbışda hək' qevle. Ts'erra nekke qiyğa abiynbışile giğle. Nekke qiyğab miç'eeb abiynbışda qevle». **9** Sa'ət xhonçul abiyye işçeesis sa nuk'rayn pil hele. **10** Ts'eppa abiynbışisqa həməxüd qadayle cos geedme heles. Manbışısıd sa nuk'rayke pil qele. **11** Manbişə colqa gyooxhana hək' alyapt'imee, iyesiylena haa'a giviygäl. Manbişə eyhe ixha: **12** «Nekke qiyğa abiynbışe sa sa'ətna iş hav'u, ġu veriġik avub nekke dağamne gahil işlemeepxhayn shinayiy manbı sa avqu». **13** İyesee manbışde sang'us inəxdun alidghınıy qele: «Hambaz, zi vas horbı hı'ı deş. Ğu zaka sa nuk'rayne pilike dişdiy yuşanxha? **14** Vas quvuna hək'ib alyapt'ı hoora. Zasmee nekke qiyğa arıyng'usub vas xhinnenacab hək' qevles vukkan. **15** Nya'a zasse yizde plike, yik'es ikkanan ha'as dəxəyee? Deşxhee, yiğne missine ules, yizda yugvallane qiviykkən?» **16** Həməxübəb nekke qiygiynbı tseppiynbı vuxhes, tseppiynbıb nekke qiygiynbı vuxhes. **17** I'see İyerusalimqa əlyhəəmee, yits'iq'vəyre teleba sa suralqa qopt'ul eyhen: **18** – Həşde şı İyerusalimqa ılqəə, maa'ar İnsanna Dix, Zi, kaahinaaşine ç'ak'ınbışdeyiy Q'aanunne mə'əllimaaşine xilyaqa qeles. Manbişə Mang'us məhkama hı'ı, Mana gik'as ikkanva yuşaneepxhes. **19** Manbişə Mana menne milletbışde xilyaqa demalqa gixhxhesiy çümqbı i'xi' çarmixılqa ts'its'e'ecenva qeles. Xhebid'esdemee yiğlys Mana üç'ür qa'as. **20** Mane gahil Zavdayne

dixbışda yed, cene dixbışka sacigee I'saysqa qeexhe.
Mana Mang'us k'yorzul, Mang'uke hucoomecad heqqan.

21 I'see zəiyfayke «Vas hucoone ıkkанва» qiyghan?
Zəiyfee Mang'uk'le eyhen: – Hasre ina yizda q'öyre dix
Yığne Paççahiyvalee sa Yiğne sağne sural, manasar solne
gyuv'recen. **22** I'see eyhen: – Şos hucoome ıkkан, şok'le
ats'a deş. Zı ulyoğasde k'oleençe, şosse əxəyee? Manbiş
«Şasse əxəsınva» eyhe. **23** I'see manbişik'le eyhen: – Zı
ulyoğasde k'oleençe, şunad ulyoğasin. Saccu vuşume
sağıl, vuşume solul gyu'arasva Zı deş eyhe. Yizde Dekkee
man cigabı şavunbivayiy uvhu, manbib gyuv'arasinbi. **24**
Man g'ayxhiyne yits'ne telebayna, mane q'öne çoculqa
qəl avqaaqqa. **25** I'see telebabı Cusqa qopt'ul eyhen: –
Şok'le ats'an, milletbişde ç'ak'ınbışe con milletbi vuk'lek
ikkekka, xəbvallab milletbişis conecab qıvaats'iynbiş
haa'a. **26** Şu məxüd hidya'as ıkkан. Vuşde yı'q'nee xərna
ixhes ıkkang'vee, hasre şos k'ilyvalla he'ecen. **27**
Vuşde yı'q'nee ts'erriyna ixhes ıkkannar vuşdacar nukar
ixhecen. **28** İnsanna Dixır Cus k'ilyvalla hee'ecenva deş,
Vucee mebinbişis k'ilyvalla haa'asva, Vuc qik'u, geebinbi
gattivxhan ha'asva qarı. **29** I'sayiy telebabı Yerixon
eyhene şahareençe əlyhəəmee, manbişiqab qihna geeb
insanar qavayle. **30** Yəqqı'ne miglek q'öyre bı'rq'ına insan
gyu'ur eyxhe. Manbişik'le mançe I'sa ı'lğəəva g'ayxhimee
«Yışda Xərna, Davudna Dix! Şalqa rəhi'm hee'eva!» ts'irbi
ha'a. **31** Cəmə'ətin manbişik'le nimee niq'bı aqqeva
uvheeyid, manbiş «Yışda Xərna, Davudna Dix! Şalqa
rəhi'm hee'eva!» sık'ıldad ç'ak'ın ts'irbi ha'a. **32** I'sa
ulyorzul, manbib Cusqa qopt'ul qiyghanan: – Hucoone Zı

vuşdemee he'e, hucoone şos ıkkан? **33** Manbişə eyhen:

– Yizda Xərna, şas ıkkanan yişde uleppişik'le g'acecen.

34 I'sayna manbişilqa rəhi'm qabı, manbişde uleppişik
xil set'a. Mankecad bı'rq'i'nbışde uleppişeeqa işix qayle.

Manbib I'sayqa qihna avayk'an.

21 Manbı İyerusalimisqa hiviyxharne cigee, Zeytunne suvalyne Bet-Fage eyhene xiveeqa qavayle. Mançe I'see q'öyre teleba g'axuvu, **2** eyhen: – Ögilyne xiveeqa havak'ne. Şok'le maqa ikkepc'imeecab avt'ulna əməleyiy çina q'udux g'avces. Manbı Zasqa alle. **3** Şoke şavaamecad «Hucoone ha'ava» qiyghineene, «Manbı Xəring'usqa ıkkanva» eyhe. Mane insanee mankecad şosqa ıkkees hassarasınbı. **4** Man karbı peyğambaree otk'unin xhinne eyxhe: **5** «İyerusalimeene milletik'le eyhe: Şosqa vuşda Paçkah qöö vor. Mang'vee Vucecar Vuc axtırı ıkkeka deş, Mana xev ıxi'yxəne əməlel, Əməleyne q'uduxul gyu'ur qarayle». **6** Telebabı hapk'in gırgın I'see uvhuyn xhinne ha'a. **7** Əməleyiy çina q'udux qabı, çılqa con tanalinbı adaççe. Mançıl ooğançer I'sa giy'ar. **8** Maqa sabiyne gellesinbişə tanalin karbı g'ayşu yəqqı'lqa gyadaççe, avxuynbişed yivaaşın bıtağbı hatq'ur yəqqı'lqa gyoka. **9** I'sayle ögiyl, yı'q'əl əlyhəənbışe ts'irbı ha'a inəxüd eyhe ıxha: – HosannaDavudne Dices! Rəbbine doyuka Qarıyng'us şukur vuxhenava! Nekke axtına xəybışee hosanna! **10** I'sa İyerusalimqa ikkeç'umee «İna Vuşuneva?» gırgına şaharcab g'elil qooxhe. **11** Cəmə'ətinid eyhe ıxha: – İna Galileyayne Nazaret şahareençena I'sa Peyğambar vor. **12** I'sa Allahne Xaane məhleeqa ikkeç'u, maa kar alışsu-massa helen gırgınbı g'e'eebaşenbı. Mang'vee

pilbı badal ha'anbışın istolbı, qı'nerker massa helenbışın
riyadbı alyt'ik'al hi'i, **13** eyhen: – «Yizde xaan do düəyn
xav ixhesva» otk'un, şumee man g'ulduraaşine akvaalqa
sak'al hi'i. **14** Mang'vee Allahne Xaane məhlee Cusqa
qeepxhayn k'aanbıyyiy bı'rq'i'nbi yug qaa'anbı. **15** Uşaxaaşę
Allahne Xaane məhlee «Davudne Dices hosannaval»
ts'irbı ha'a. Kaahinaaşine ç'ak'ınbışık'leyiy Q'aanunne
mə'əllimaaşık'le Mang'vee hı'iyn əlaamatbıyyı uşaxaaşę
ha'an man ts'irbı g'ayxhımee, manbışda I'salqa qəl
avqaaqqa. **16** Manbışe I'sayk'le eyhen: – Manbışe eyhen
Vak'le g'iyxheyə? I'seeyid manbışık'le eyhen: – Ho'o.
Nya'a şu qətqi' dişde: «Uşaxaaşeyiy yedik gyooqanbıše Ğu
axtı qa'as»? **17** Mang'vee manbı g'alyav'u, şahareençe
qiğec'u Bet-Anya eyhene cigeeqa ayk'an. Xəmder maa
axva. **18** Qinne yiğıl miç'eer, I'sa şahareeqa siyk'almee,
mısniy qıxha vor. **19** Yəqqı'ne müglek Mang'uk'le inciliyna
yiv g'avcu, çisqa qexhe. Mang'uk'le yivel t'eleyle ğayı
vuççud ivdeeke g'acumee, I'see yivek'le eyhen: – Hasre
val sayib meyva ılymaalecen! İnciliyna yiv mankecab
qooqqana. (aiōn g165) **20** Telebabışık'le man ıxhayn g'acu,
mattepxha eyhen: – Nimee zaarabane inciliyna yiv
qooqqu? **21** I'see manbışis inəxdun alidghınıy qele: – Zi
şok'le hək'edacad eyhe, şu şakkee idyavxu yik'eençe inyam
he'eene, şene inciliyne yivene vuk'lelqa qadıynçiled
hexxanbı şosse ha'as əxəs. Şu ine suvayk'lecad «Oza
quvxha deryaheeqa g'ook'leva!» uvhee, həməxüdidi
ixhesin. **22** Vuşde yik'ee inyam vodxhee, düə haa'amee
hucooyiy heqqı man gırgın ixhesin. **23** I'sa Allahne Xaane
məhleeqa arı maa insanaaşis xət qa'amee, Mang'usqa

kaahinaaşın ç'ak'ınbıiyıq aqsaqqalar qeepxha eyhen:
– Şavaane Vasqa man işbi ha'as hassır? Şavaane Ğu
Xərna hi'i? **24** I'see manbışıs inəxdun alidghınıy qele: –
Zınad şoke sa kar qiyghanas, şu Zas alidghınıy quveene,
Zınad Şavaayiy Zasqa man işbi ha'as hassırvı şok'le
eyhes. **25** Yəhyeyeqsa insanaaşıs gicəpxı'yıbı alyaat'a'as
Şavaaniy hassır, Allaheenyiy insanaaşeniy? Manbışe sana-
sang'uk'le eyhe ixha: – Şi «Allaheeva» uvhee, «Nya'a
su mang'ulqa inyam hidi'ıva?» eyhes. **26** «İnsanaaşeva»
uvheeyid, cəmə'ətile qəvəyq'ən. Manbışde gırgıng'vee
mang'uk'le peyğambarva eyhe. **27** Manbışe I'sayk'le
«Şak'le ats'a deşva» eyhe. I'seyid manbışık'le eyhen:
– Zınad Şavaayiy Zasqa man işbi ha'as hassırvı şok'le
eyhes deş. **28** I'see meed eyhen: – Şu inçik'le hucoova
eyheyiy: Sa adamiyqa q'öyre dixniy vor. Mana dixbışde
sang'usqa qıxha, «Dix, g'iyna hark'ın t'imilene bağee iş
he'eva» eyhe. **29** Ts'etta dixee «Zas ikkan deşva» eyhe.
Qiyğalemee fikir badal hav'u, hayk'annacar. **30** Mana
insan q'ör'esde dixesqa qıxha, manva eyhe. Q'ör'esde
dixemee «Xərna, i'qqənava» uvhu hayk'an deş. **31** Mane
q'öng'üne neng'veene dekkis ikkanan ha'a? Manbışe
«Ts'erriyng'veeva» eyhe. I'see manbışık'le eyhen: – Zi
şok'le hək'edacad eyhe, nalok'bı sa'anbıiyıq gocebı şole
ögiyl Allahne Paççahiyvaleeqa alyhəə vob. **32** Yəhyə şosqa
qopkuna yəq haagvasniy qarı. Şumee mang'ulqa inyam
hi'i deş, nalok'bı sa'anbışeyiy gocebışemee mang'ulqa
inyam hi'iyn. Şok'le man gırgın g'acuyled qiyğa, fikir badal
hav'u mang'ulqa inyam hi'i deş. **33** Sa menne misaalal k'ırı
alixhxhe: Sa xaane iyesee t'imilən bağ ezu, çine hiqiy-allad

cabır alya'a. Qiyğad mane cabırıke ad t'imil hoyç'anın
ciga hi'ı, k'aneb hiqiy-allan ciga g'acecenva talvar alya'a.
Qiyğad man t'imilen bağ arendays menne işçeeşisqa
quvu, vucur menne ölkeeqa ayk'an. **34** Şagav sa'ana gah
hipxhirmee, mang'vee cun nukarar culqa gyooxhana pay
alyapt'asva mane işçeeşisqa g'ixoole. **35** Mane işçeeşemee
maqa abiyne mang'une nukaraaşine vuk'lelqa yiğbi exa.
Manbışın sassabı gyootanbı, sassabı gyabat'anbı, sassabıb
g'ayeqlqa hoole. **36** Manesa nəqqee xaane iyesee sık'ılbab
geeb nukarar g'ixoole. İşçeeşemee manbışıkıd, cole ögiyl
abiyne nukaraaşık hi'iyn ha'a. **37** Nekke qiyğa mang'vee
manbışısqa dix g'ixe: «Duxaylexheeyid manbışis naş
qexheva» uvhu. **38** İşçeesik'le dix g'acumee, manbışe
sana-sang'uk'le eyhen: «Dekkin in gırGIN kar ing'us axvas.
Quidoora manar gik'as, şascad axvecen». **39** Manbışe mana
aqqı t'imilene bağeençe qıgavhu gek'ana. **40** Bağına iyesiy
arıyng'a, mang'vee mane işçeeşik hucooniyxan ha'as? **41**
Manbışe I'sayk'le eyhen: – Mang'vee manbı əq'üba hoole-
hoole gyapt'as. Qiyğad cun t'imilen bağ mebünbışısqa
arendays qeles, şagavbı hiyxharne gahil culqa gyooxhana
pay manbışe qevlecenva. **42** I'see manbışık'le eyhen:
– Nya'a şu Muq'addasda Otk'ununçee in qətq'ı' dişde:
«Ustadaaşe dağepçina g'aye Nekke kara əane vutteeqa
gyuvxhune g'ayelqa sapk'ıl. Mana Rəbbina iş vuxha,
Şi mançile matteepxhaynbı.» **43** Zı mançıl-alla şok'le
eyhe, Allahna Paççahiyvalla şosse g'avşu, Cun şagav
hixhara'asde menne milletisqa qevles. **44** Mane g'ayelqa
qutuork'ulyung'uke xüvəbı ixhes, şavulqayıy mana
g'a'aypxhib hoç'anasda. **45** Kaahinaaşine ç'ak'ınbışık'leyiy

fariseyaaşik'le Mang'vee ts'its'an misaalabı g'ayxhimee,
manbışılqa hiyxharan, Mang'vee cone hək'ee vod eyheva.

46 Mançıl-alla manbışıs Mana aqqas ıkkiykineeyir,
milletile qəvəyq'ən aaxvanbı. Milletik'ler I'sa peyğambar
xhinneniy ats'a.

22 I'see manbışık'le meed misaalabı ts'its'a'a-ts'its'a'a
eyhe ıxha: **2** – Xəybışda Paççahiyvalla nişkne
akar? Haane, paççahee dixes davatbı ha'a. **3**
Mang'vee davatbışeqa insanar qoot'alasva cun nukarar
g'ixoole. Qopt'uluynbışismee ables vukkiykan deş. **4**
Manke paççahee cun mebin nukarar g'axuvu eyhen:
«Qopt'uluynbışık'le eyhe, sufranılqa otxhun-ulyodguy
gixhxhı vod, congariy medin koki'iyn həyvanarıd
gyatt'uynbı, gırgın hı'iyn, davatbışeqa able». **5**
Qopt'uluynbı mançıl bacit deepxha avayk'ananbı cone
işbişqab qihna. Manbışın sassabı avayk'ananbı cone
çolbişeqa, mansanbı avayk'ananbı kar alışu massa
heles. **6** Avxuynbışemee qəlas xhinne mang'un nukarar
k'ap'ik'ile avqa qav'u, gyabat'anbı. **7** Paççahıs mançike
qəl vuxha cuna g'oşun g'axuvu, cun nukarar gyapt'ıynbı
gyapt'as, manbışda şaharib gyooxhan ha'as ulyookka.
8 Mançile qiyğa paççahee cune nukaraaşik'le eyhen:
«Sufranılqa otxhun-ulyodguy gixhxhı vod, zı maqa
qopt'uluynbımee mançıs avak'ıynbı devxhaynbı. **9** Həşde
şu yəq'bı ilekkane cigabişeqa havak'ne, maa şosqa
vuşuyiy qızaxxi davatbışeqa qoot'le». **10** Nukararib
havayk'ananbı. Manbışısqa yəq'l-q'l't'il vuşuyiy qızaxxi,
yugna-pisda gırgına qoyt'alna. Məxüd davatbı ilğeeç'esin
ciga mihmanaaşe gyayts'en. **11** Paççah mihmanaaşıqa

ilyakkamee, mang'uk'le davatbışis sik'yn tanalinbı
ilydyı'na sa insan g'ece. **12** Paççahee mang'uk'le eyhen:
«Hambaz, ġu nəxürne inyaqa davatbışın karbı ilydyı'i
iç'u?» Mana insan hucoome eyhesva axvana. **13** Paççahee
cune nukaraaşik'le eyhen: «Mang'un g'elybiyyiy xileppi
ayt'il, yizde xaançe miç'axne cigeeqa dağerçe. Mançe
gesşuybıyyiy ik'arike silibı sana-sançıl qadaxan ses qöö
ixhes». **14** Mançıl-allab qopt'uluynbı geebbı vuxhes,
g'əvxüynbime k'ılbabı. **15** Mançile qiyğa fariseyar
avayk'anabı mi'sləhətbı ha'as, nəxürne I'sa cuvabil
aqqasva. **16** Manbiše irodianaaşika sacigee I'saysqa con
telebabı g'axuvu eyhen: – Mə'əllim, şak'le ats'an Ğu
qorkuna, Allahna yəq qopkuba haagvana, şavuncad sura
ıqdyaqqana, Ğu gırging'uqacar akarara eyxhe. **17** Həşde Ğu
şak'le eyhelan, Vasqa nəxüdiy qöö, şı imperatorus nalok'
qeles ıkkane, deşxhee dişee? **18** I'sayk'le manbışıqa
karai'dəən fikribi ıxhay ats'axhxha eyhen: – Q'öbvalla
haa'anbı, nya'a şu Zı siliys i'xiyxə? **19** Zak'le hagvelan,
şu nene k'apik'ikayiy nalok' qele. Manbişed Mang'usqa
sa nuk'rayn pil adayle. **20** I'see manbışike qiyghanan: –
Vuşuyiy çil ts'its'i', şavuniy mançıl do otk'un? **21** Manbiše
«İmperatorunva» eyhe. Manke I'see manbışık'le eyhen: –
İmperatorun imperatorusqa, Allahınıd Allahısqıa qele.
22 I'see uvhiynçile manbı mattebaxha, Vucur g'alerçu
avayk'anabı. **23** Manecab yiğıl I'saysqa saddukeyar
abayle. Manbiše insan qik'umee üç'ür qeexhe desvaniy
eyhe. Saddukeyaaşı I'sayke qiyghanan: **24** – Mə'əllim,
Mısee inəxüdnıy uvhu: «Vuşumecar uşax dexha qik'veene,
qik'uyng'une çoce mang'una xhunaşşe hey'i, çocus nasıl

haa'as vukkan». **25** Yighyre çocniy vob. Ts'erriyng'vee
xhunaşşe hey'iuşax ixhessecar qik'una. Mang'una
xhunaşşe cocee hey'i. **26** Man kar mang'une q'öd'esded,
xhebid'esded gırğinecad çocaaşine vuk'lelqa qaylen. **27**
Gırging'ule qiyğa mana zəiyfar qeek'ana. **28** Hapt'ıynbı
üç'üb qeebaxhemee mana yighthne çocuna neng'unane
xhunaşşe yixhes? Man gırğın çocar məng'i'n adamer
vuxha. **29** I'see manbişis inəxdun alidghınıy qele: – Şok'le
Muq'addasin Otk'uniybıyyı Allahna guc dyaats'ançıl-
alla şu qopkuba yuşan haa'a deş. **30** İnsanar üç'üb
qeepxhayng'a xhunaşşer haa'asib, adamiysib vüqqəs
vuxhes deş. Gırğınbı Xəybışeen malaaikar xhinne vuxhes.
31 Allahee hapt'ıynbı üç'üb qeepxhesva uvhiyঁçine
hək'ee şu qətqi' dişde: **32** «Zı İbrihimna, I'saq'na,
Yaaq'ubna Allah vorna?» Mana hapt'ıynbişda deş,
üç'übənbışda Allah vorna. **33** Mang'vee xət qa'ançile
cəmə'et mattexhen. **34** Fariseyaşaşık'le I'see saddukeyar
ghalybı sa'as alivkuva g'ayxhımee, Mang'une hiqiy-allı
savayle. **35** Mane Q'aanunne ma'əllimaaşine sang'vee
I'sa siliys i'xəsva Mang'uke inəxdun kar qiyghan: **36** –
Ma'əllim, Q'aanuneena nekke xəbna əmr nenane? **37**
I'see mang'uk'le eyhen: – «Yığna Rəbb Allah yik'eençe,
rəhi'kacar, gırğine ək'elika ıkkıykne.» **38** Mana nekke xəbna
ts'eppiyna əmr vob. **39** Mançık akarna q'öb'esda ina vob:
«Vas k'anena, vas ġu nəxüriy ıkkın həməxür ıkkıykne».
40 Gırğına Q'aanuniy peyğambaraaşın uvhiybı mane
q'öne əmireke giygal. **41** Fariseyar sacigeeqa sabıyng'a
I'see manbişike qiyghanan: **42** – Şosqa nəxüdiy qöö
Masıxh vuşune vor? Mana Şavna Dixne? Manbişə «Mana

Davudna Dixva» eyhe. **43** I'see manbışık'le eyhen: – Nya'a, manke Allahne Rı'hı'n hoyt'alne Davudee Masixhik'le «Yizda Xərnava» eyhe: **44** «Rəbbee yizde Xəring'uk'le eyhen: Yizde sağlam gyu're, Zı duşmanar Yiğne g'elik avqa qaa'asmee»? **45** Davudee Mang'uk'le «Yizda Xərnava» eyhexhee, Mana nəxürna Davudna Dix eyxhe? **46** Mançın alidghiniy I'says şavussecad qeles əxə deş. Mane yiğiled neng'veecad yik' hi'i, Mang'uke sa kar qiyghan deş.

23 I'see cəmə'ətik'leyiy Cune telebabışık'le eyhen: **2** – Q'aanunne mə'əllimaaşeyiy fariseyaaş Mısayne doyule xət qa'a ixha. **3** Şu mançıl-allad manbışe eyhençil k'ırı alixhxhi, şok'le uvhuyn gırGIN he'e. Saccu manbışe ha'an şu hıma'a, manbışe uvhiyn ha'a deş. **4** Manbışe yi'q'i'n, haqqas dağamda eyxhen karbı insanaaşine yi'q'əlqa iliyxhe. Come man xev cigeençe i'giykar ha'asvaxheyib, t'ub i'gviykar haa'a deş. **5** Gırgincad manbışe insanaaşık'le g'acecenva ha'a. Mançınemeeqid manbışe colyna q'ut əq', tanalinçilin bağar xılıy qa'a. **6** Manbışis otxhan-ulyoğane cigabışeeyiy sinagogbışee nekke qoma gyuv'aras, **7** maydambışee salam alyapt'as, insanaaşe cok'le «Mə'əllimva» uvhiy geedxhe ıkkıykan. **8** Vuşun gırGINbib çocar vob. Şoqar sa Mə'əllim vor. Mançıl-allad hasre şolqa şavaacad «Mə'əllimva» on hıma'acen. **9** Şoqa sa Dek vor, Vucur Xəybışee vor. Mançıl-allad ç'iyene aq'val şavuk'lecad «Dekva» immeyhe. **10** Şoqa sa Rəhbər vor, Manar Masixh vor. Şok'le hasre şavaacad «rəhbərva» immeyhecen. **11** Vuşde yi'q'neene nekke xəring'vee hasre şos k'ilyvalla he'ecen. **12** Vucecar vuc axtı qa'ana Allahee avqa qa'as, vucecar vuc avqa

qa'anar Allahee axtı qaa'as. **13** Şolqa ver ooxas, q'öbvalla haa'an Q'aanunun mə'əllimariy fariseyar! Şu Xəybışeene Paççahiyvalin akkabı insanaaşine aq'vabışeqa qa'a. Maqa şunab ikkəə deş, ikkeepçes vukkananbib havaysar deş. **15** Şolqa ver ooxas, q'öbvalla haa'an Q'aanunun mə'əllimariy fariseyar! Şu ciyebi-deryahbı gits'idaxhva dinilqa sa xheyir insan sak'ala'asva. Dinilqa sak'al hi'imeeyir, şu məxrına insan şole q'önəqqees geer cehinyamis avak'ı ha'a. (**Geenna g1067**) **16** Şolqa ver ooxas, bı'rq'i'n rəhbərar! Şu eyhen: «Şavaayiy Allahne xal k'in g'iysar, man k'in eyxhe deş. De'əş, Allahne xaane k'inəəğəl g'assireene, man eyxhen». **17** Ay ək'el deşin bı'rq'i'nbi! Allahne xaadin k'inəəğəne yugda, deşxhee Allahan xavne, man k'inəəğə muq'addasın ha'an? **18** Şucad meed eyhe: «Şavaamecad q'urbanbı allya'ane cigaylen k'in g'assireene, man k'in eyxhe deş. De'əş, ably'a'ane q'urbanılqan k'in g'assireene, man eyxhen». **19** Ay bı'rq'i'nbi, q'urbanne yugba, deşxhee, q'urbanbı allya'an cigane, mana q'urban muq'addasna ha'an? **20** Q'urban ablyaa'ane cigayle k'in g'iysarang'vee, mançılqayıy mançılıyne gırğıne karalqacad k'in g'iysar xhinne eyxhe. **21** Allahne xaalqa k'in g'iysarang'veeyid, mançılqad, mançine Arıng'ulqad çıkana k'in g'iysaran xhinne eyxhe. **22** Xəybışilen k'in g'iysarang'veeyid Allahne taxtilqaniy mançıl Gyu'uring'ulqad k'in g'iysaran xhinne eyxhe. **23** Şolqa ver ooxas, q'öbvalla haa'an Q'aanunun mə'əllimariy fariseyar! Şu naaneyna, şyuyutna, zirayna yits'inçina sa pay Allahis quveeyib, Q'aanunee otk'unin nelke ç'ak'in işbi ha'a deş: şu qopkuvalla, rəhi'm, inyam yik'elycad hixan ha'a. Şu şençika sacigee inid ha'askanniy.

24 Ay bı'rq'i'n rəhbərar! Şu ulyoğasın kar miçak curaa'asva vexhxheençe alğayhe, devamee bıkırbacab k'öögə. **25** Şolqa ver ooxas, q'öbvalla haa'an Q'aanunun mə'əllimariy fariseyar! Şu k'olayıy g'ab g'adğanče hoyğal, adğançemee manbı vuşde q'i'rq'i't'iyalika, missine uleka sı'iyne karaka gyatsts'i vod. **26** Bı'rq'i'na farisey, ġu ts'etta k'olayıy g'ab adğanče hoğle, manke manbı g'adğançed məttı qeetxhesinbı. **27** Şolqa ver ooxas, q'öbvalla haa'an Q'aanunun mə'əllimariy fariseyar! Şu g'abğanče cagvara qav'uyne micagba g'oocene mağareene nyuq'nek akar. Mana micagba g'abğanče vuxheeyib, abğanče hapt'iynbışde bark'vbışikayiy nəxdine ixheeyid mi'q'i'ne karbışika gyavts'u vooxhe. **28** Şunab həməxüb insanaaşık'le g'abğanče qopkuba g'avceeyib, yik'ee şu q'öbvalla haa'a, pisin işbi g'ece. **29** Şolqa ver ooxas, q'öbvalla haa'an Q'aanunun mə'əllimariy fariseyar! Şu peyğambaraaşine nyaq'vbışil mavzoleybı alya'a, qopkuynbışinbıd gutsybı uftan qa'a. **30** Qiyğad şu eyhen: «Şi baba-dideesine gahil vuxhaynbıxhiy, manbışika sacigee peyğambaraaşına eb k'yaa'as deşdiy». **31** Məxüd şu peyğambarar gyapt'iynbışın uşaxar vuxhay gardanaqa alyaat'a. **32** Məxüdxheene, baba-dideeše gibgilna iş şu g'attivxhan hee'e! **33** Şu xoçebişike g'adiyn xoçebi vod! Nəxübne şu cehinyamıke g'attivxhvanas? (**Geenna g1067**)

34 Mançıl-allab Zı şos peyğambarar, k'orana ək'elynan insanar, mə'əllimar g'uxoole. Şunab, manbışın sabarabı gyapt'asınbı, çarmixılqa ts'its'aa'as. Mansanbib vuşde sinagogbışee çümqüqqqa huvu, şahareençe şahareeqa g'e'eepses. **35** Mançıl-allab ç'iyeyne aq'val gyapt'iyne

gırgine qopkuyne insanaaşine ebal-allâa şu cuvab qeles.
Şu Habilile gibgil Berekiyeyna dix Zakariyelqameen
qopkuyn insanar gyabat'a vuxha. Mana Zakariyir şu
Allahne xaaneyiy q'urbanbı allya'ane cigayne yi'q'nee
gik'u. **36** Zı şok'le hək'edacad eyhe, mane gırgine karbişil-
allana caza mane gahine insanaaşilqa gyuvxhas. **37** Ay
İyerusalim, İyerusalim, peyğambarar gyabat'ana, vasqa
g'axuvuynbı g'ayeqla hoolena şahar! Xhulene yəqqeesne
şit'en çin şit'yaler, xılıbışık avqa saa'anbı xhinne Zas yiğin
insanar sa'as vukkiykin! Şosmee man ikkiykin deş! **38**
Həşde ilyaake, vuşun xav g'ulyottul axvas. **39** Zımee şok'e
eyhen: «Rəbbine doyuka Qarıyng'us şukur vuxhenaval!»
şu eyhesmee, şok'le Zı g'aces deş.

24 I'sa Allahne Xaane məhleençə qığec'umee, Mang'usqa
telebabı qeebaxhe. Manbışis Allahne Xaana binaa Mang'us
bikırba haagvas vukkiykan. **2** I'see manbışık'le eyhen:
– Şok'le in gırgın g'ecenne? Zı şok'le hək'edacad eyhe,
mançına g'aye-g'ayel aaxvas deş, man gırgın ot'al-oxal
ha'asın. **3** I'sa Zeytunne suval gyu'uring'a, Mang'usqa
telebabı qabı qiyghanan: – Ğu şak'le eyhelan, man Ğu
eyhen karbı misane ixhes? Sayır Ğu qalesnang'a hucoone
ixhes, dyunyeyn exir hiyxharang'a? (**aīōn g165**) **4** I'see
manbışis inəxdun alidghiniy qele: – Yugba ilyaake, şu
neng'veecad yəqqı'lə qığmaa'acen. **5** «Zı Masixhva» geed
insanaaşе qabı eyhes. Manbışe məxüb geebbı yəqqı'lə
qığaa'as. **6** Şok'le muhariba əəva, muhariba vuxhesva
g'ayxes. Şu mançile qıməəq'ən. Man gırgın ixhes ikkan.
Man gırgın eyxhenbı – dyunyeyn exir k'ane qıxhava
eyhen vodun. **7** Millet milletlqı, devlet devletlqı g'elil

qixhes. Sassa cigabissee misvalybı ixhes, ç'iyebı 1'giykaras.

8 Man gırgın «k'oybı giyğalambıva» eyhen vodun. **9** Mane gahil şos əq'übəbi heles, gyapt'asınbı. Zal-allı şu gırgıne milletbışık'le g'umooce vuxhes. **10** Manke gellesin insanar Allahne yəqqı'le savk'alasınbı, manbışık'le sana-sanbı g'umooce qeepxhes, manbışe sana-sanbı duşmanaaşına xılıyaqa qevles. **11** Horalay geeb peyğambarar qavaales, manbışe geebbı yəqqı'le qıgaa'as. **12** Pisvalla geeb quvxhaylette gellesinbışın sana-sanbı vukkiyķınıy k'ıl qıxhes. **13** Vuşuyiy k'anyaqqamee örxiür g'attixhanasda.

14 Mana Xəybışde Paççahiyyvaline hək'eenə yugna xabar dyunyevollete yuşan haa'asda. Gırgıne milletbışılqa mana xabar hipxhirmee, dyunyeyn exır ixhes. **15** Şok'le Daniyal peyğambaree uvhuna xhinnena, «Muq'addasne cigeena həlyvəeq'ənasda xhinnena q'əralla» g'avcumee (hasre qədəqqəng'ulqa hixherecen), **16** yahudeebinbı manke suvabışılqa heepxecen. **17** Hasre mane gahil, daxalyna xaadın karbı aalyat'asva avqa gimeç'ecen, **18** çoleenar tanalinçılqava xaaqa simiyk'alcen. **19** Vuxhne avxuynbışeyiy uşax gyoqa'anbışe mane yiğbışıl əq'üba ts'its'a'as. **20** Düə hee'e, vuşun heepxiy q'i'dmilqayiy Şabbatne yiğılqa gimexhacen. **21** Mane yiğbışıl məxdin divan qixhas, dyunye itxhiniyle həşdilqameeyid həşdiyle şaqad misacad ixhes deş. **22** Man yiğbı cit'a qidi'iynbıxhiy, sang'ussecar g'attixhanas əxəs deşdiy. Allahee g'əvvünbışıl-allı man yiğbı cit'a qa'as. **23** Mane gahil şok'le şavaamecad, «İlyaakende, Masixh inyaa vor, şaa vor» uvheene, mançıl haymeebaxhe.

24 Horalay peyğambarariy horalay masixhar qavaales.

Manbişə ç'ak'ın əlaamatbıiyı gorsatmabı hagvas. Manbişis
g'əvxüynbib yəqqı'le qığa'as vukkiykanas. **25** İlyaake,
Zı şok'le vuşde vuk'lelqa qalesınbı uvhu. **26** Mançıl-
allad şavaamecad şok'le uvhee «Mana şaa'ar sahree
vor», «Mana anne gozee vor» mançılqa haymeebaxhe,
maqa himaak'an. **27** Nəxüdiy ts'ayilpan şargıl ı'xi'mee
garbil g'ece, həməxüdud İnsanna Dix, Zı, siyk'almee
ixhes. **28** Leşnane cigeeqa mayit otxhanan şityarxhe
sadaylenbi. **29** Mane yiğbişil qitxhuynə divanile qiyğa,
«Veriğ avqas, Vaz k'yooçes, Xənebı k'yoharas, Xəybışeedin
gucbı ı'giykaras». **30** Manke İnsanne Duxayn əlaamat
xəybışee g'aces. Ç'iye yne aq'valin gırğın milletbı ts'irbı
ha'a geşses. Manbışık'le İnsanna Dix xəybışeene buludbışil
xənne gucukayiy nuruka qöö g'aces. **31** Mang'vee Cun
malaaikar g'axuvles, malaikaşaş gaceaençe qığəəne
it'umne syuttyuka Mang'un g'əvxüynbib dyunyeyne yoq'ne
surale, q'omançə k'anyaqqamee sa'asınbı. **32** İnciliyne
yiveyne hək'eene misaalal k'ırı alixhxhe: mançın t'ur
g'avhu t'ele aleylya'ang'a, g'i'l k'ane qexheva şok'le
ats'axhxhen. **33** Şok'led man gırğın kar g'acumee
ats'axhxhe, İnsanna Dix k'ane vor, Mana akkayne ghalee
vor. **34** Zı şok'le hək'edacad eyhe, ine gahılıyın insanar
əlyhəəssəcad man gırğın kar ixhes. **35** Xəybıiyı ç'iye
əlyhəəsınbı, Zı uvhuyn cuvab əlyhəəs deş. **36** Man yiğ
misiyiy ixhesva, sə'ət xhulençiliy ixhesva xəybışeene
malaikaşaşk'leyiy Allahne Duxayk'le ats'a deş. Man saccu
Dekkik'le ats'a. **37** Nüh peyğambarına gahıl nəxüdiy ixha,
həməxüdud İnsanna Dix siyk'almeeqid ixhes. **38** Q'ifrimile
ögiyl, Nüh gameeqa ikkeç'esde yiğılqamee, insanaaşə

otxhan-ulyoğa, adameeşe xhunaşşer haa'a, yedarib adameeşis əlyhəə vuxha. **39** Q'ifrim qabı manbişin gırğınbü vukkeesmee, manbişik'le vuçqud ats'a deşdiy. Həməxüdud İnsanna Dix sak'alasnang'a ixhes. **40** Mane gahil çolee iş haa'anbişda sa alyart'u, sa g'alerçesda. **41** Yöxxee suk g'iviyxərne q'öne zəiyfayna sa alyart'u, sa g'alerçesda. **42** Mançıl-allab muğurba vuxhe, şok'le vuşda Xərna misa ayres ixbay ats'a deş. **43** Şok'le innid ats'axhxhe, xaane iyesiyk'le sixnariy misa ayresva ats'axhxhanxhiy, mana g'ilydirxhu, sixnariy xaaqa ikkeç'escar hassaras deşdiy. **44** Mançıl-allab yugba ilyaake, sok'le İnsanna Dix misa ayres ixbay ats'a deş. **45** Nukaraaşis cine gahil otxhuniy helecenga, manbişil ooqa iyesee gixhxhına qorkuna, ək'elynana nukar vuşune? **46** İyesiy xaaqa sak'imee, vucee uvhuna iş haa'a g'oocena nukar nimee baxtivariy! **47** Zı şok'le hək'edacad eyhe, iyesee mang'uke cune gırğineecar karana xərnaniy ha'as. **48** Hucooniyxan ixhes manacar nukar pisda ixhanaxhiy? Mang'vee «Yizda xərna həşdebışee qales deşva» uvhu, **49** giğalasdaniy vuc xhinnen nukarar gyoota, p'iyənibşika otxhun-ulyoğa. **50** Mang'una xərna, mang'une ək'eleeqacar qidyalesde yiğil, sə'ətil qarı, **51** mang'us yi'q'na caza huvu q'övvalla haa'anbişika sacigeeniy havaces. Mançe geşşuybıiy ik'arike silibi sana-sançıl qadaxan ses qöö ixhes.

25 Mane gahil Xəybışda Paçcahiyyalla nişikiy akaraba vuxhes? Haane, yits'yre içiy bazırkı alyaat'u tsumayne ögiylqa qiğeepç'i. **2** Mane içeeşina xhoyre ək'elikana, xhoyerər bəç'ər kar yeexhe. **3** Bəç'ərne içeeşə bazırkı alyaat'anbı, yicbı gyoxhxhan ha'asın q'ışmee alyaat'a deş.

4 Ək'elikanbışemee bazırbişika sacigee, q'ışid alyaat'an.

5 Tsuma qarı hidiyxharva, manbişin gırgınbı nik'en avqu g'alyabak'anbı. **6** Xəmne yı'q'nee «Tsumay qöövur, mang'une ögiylqa qıgeepç'eva» ts'ir qavayle. **7** Mane gahıl, mane içərin gırgınbı oza qeepxha con bazırkı qa'a giviyğal. **8** Bəç'ərne içeeše ək'elynanbışık'le eyhen: «Vuşde q'ışike şasid hele, yişin bazırkı k'ədəqqə vod».

9 Ək'elynane içeeše eyhen: «Deş hele, şı yişde q'ışike şosud huvee, şasid şosud g'ayxharas deş. Mançın nekke yugun, şu şosun hapk'ın massa helenbişike alışse». **10** Manbı q'ış alışses hapk'inne gahıl tsumay qaraylena. Manasa xhoyre içiyimee, mang'uka sacigee davatbı ixhesde cigeeqa ikkeepç'ı, akkabı qa'anbı. **11** Qiyğa bəç'ər içər qabı «Yışda xərna! Yışda xərna! Şasid akka eeqevel!» eyhe. **12** Tsumee manbışık'le eyhen: «Zı şok'le hək'en eyhe, zak'le şu vaats'a deş». **13** Mançıl-allab muğurba vuxhe. Şok'le Mana qalesin yiğid, sə'ətid ats'a deş. **14** Mane gahıl eyxhenbı yəqqı'lqa qığəne insanık akarda ixhes. Mang'vee yəqqı'lqa qığec'esse cusqa cun nukarar sav'u, cuqa vodunmeen gırgın kar manbışılqa amaanatna g'alyadaçče. **15** Mang'vee manbışıs sik'ı, sang'us xholle, sang'us q'ölle, mansag'usud sa talant pılın huvu ayk'an.

16 Xholle talant pılın ixhayng'vee, zara ark'in man pıl sa menne işeeqa gixhxhi, mançılqa xhobled hexxa'an. **17** Q'ölle talant pılın ixhayng'veeyid həməxiüd hı'ı, mançılqa q'ölled hexxa'an. **18** Sa talant pılın ixhayng'veeme xandak' alitk'ur, xəring'vee cusqa amaanat xhinne huvuyn pıl maqa dyugul ha'a. **19** Xilece gah ilğevç'ule qiyğa, mane nukaraasına iyesiy sak'ı, vucee manbışısqa amaanat

xhinne huvuyne piline hək'ee qiyghan. **20** Xholle talant pilinamaanatna alyaat'iyng'vee, xholled hexxada adı eyhen: «Yizda xərna, ġu zalqa xholle talant pilinniy g'aletçu. Haane, zi mançilqa xholled hexxi'iyn». **21** İyesee eyhen: «A ġu geer qa'ana! Ču yugna, qorkuna nukarır! Ču k'inna iş haa'ang'ab zaqa qorkura ixhava, zi ġu xənne işbışılqa gixhxhes. Mançıl-allar ikkeç'e zaka, yiğne xəring'uka sacigee, şadxhe!» **22** Q'ölle talant pilinamaanatna g'aletçu. Haane, zi mançilqa q'ölle talantid hexxi'iyn». **23** Xəring'vee mang'uk'le eyhen: «A ġu geer qa'ana! Ču yugna, qorkuna nukarır! Mançıl-allar ikkeç'e zaka, yiğne xəring'uka sacigee, şadxhe!» **24** Sa talant pilinamaanatna alyaat'unar arı eyhen: «Yizda xərna, zak'le ġu it'umna insan ixhay ats'anniy, ġu üvxüdüvxi'yne cigeençe qivişalna, udyoozuyne cigeençeb saa'anaxhe. **25** Zi mançile qərq'i'n, mançıl-allar hark'in ġu huvuyn sa talant pilin ç'iyek avqa dyugul hi'i. Ču huvuyn haane, həşde yi'q'elqa aleet'e». **26** Xəring'vee mang'uk'le eyhen: «Ču iş haa'as devkanna, pisda nukarır! Ho'ne vak'le ats'anniy, zi üvxdüvxi'yne cigeençe qivişalna, udyoozuyne cigeençeb saa'anava? **27** Manke ġu, zi huvuyn pil faizisxheeyid huvu, zi qalesse yizdemee hexxa'askanniy! **28** Həşde mang'usse mana talant alyapt'i yits'ible talantnang'usqa qevle! **29** Şavuqayiy vod, məxrinq'us sık'ildad geed heles, məxrinq'uqa gırğın hexxalika ixhes. Şavuqayiy deş, məxrinq'une xilençe vodunid g'ayşesin. **30** Mana nişiscar karai'dəəna nukar, xaançe qığavhu, sa miç'axne cigeeqa dağerçə. Mançe

gesşuybiiy ik'arike silibi sana-sançıl qadaxan ses qöö
ixhes». **31** İnsanna Dix Cune gırgine malaakaşaika, Cune
nuree qarimee, Mana Cune nurune taxtıl gyuargas. **32**
Gırgın milletbı Mang'une ögiylqa sales. Mang'veeyib
vəq'əbı ts'e'bışike cura'ane çobanee xhinne, manbı sana-
sang'uke curaa'asınbı. **33** Mang'vee Cune sağılqa vəq'əbı,
solulqad ts'e'bı sa'as. **34** Mane gahil Paççahee Cune
sağne suralinbışık'le eyhesin: «Yizde Dekkee xayir-
düə huvuynbı! Zasqa qudoora, dyunye itxhiniyng'acad
şosva hav'una Paççahiyvalla gırgine gahbişiscab şos
alept'e. **35** Zi missiranang'a, şu Zas oxhanasın kar huvu,
Yızın ghal-mız xhyanika gyotxhanang'a şu Zas xhyan
huvu, Zi menne cigeençenaniy vor, Şu Zake vuşda hı'i.
36 Zi ts'elerniy vor, şu Yizde tanalqan kar huvu, Zi
ik'armee, şu Zaqa ilyaakıynbı, Zi zindaneenang'a, şu
Zal alycaaxvas abı». **37** Manke qopkuynbışe Mang'uke
qiyyhanasın: «Yışda Xərna, Ğu misane missira axu, şı
misane Vasın oxhanasın kar huvu? Misane Yiğın ghal-
mız xhyanika gyotxhanang'a, şı Vas xhyan huvu? **38**
Misane şak'le Ğu menne cigeençena xhinne g'acu yişda
hı'i? Misane şak'le Ğu ts'eler g'acu tanalqan kar huvu? **39**
Misane şak'le Ğu ik'ar, zindanee g'acu Vasqa abı?» **40**
Paççaheemee manbışık'le eyhesin: «Zı şok'le hək'edacad
eyhe, şu Yizde nekke k'inne çocaaşine sang'us hı'iyn, Zas
hı'iyn xhinne eyxhe». **41** Manke Mang'vee Cune solne
suralinbışık'led eyhesin: «Bed-düə alyapt'ıynbı, Yizde
ögiyle ts'its'eepxhe! İblisiyy çine malaakaşaıs qı'iyn
ts'a vod, şunab maqa hudoora. (*aiōnios g166*) **42** Manıd Zi
missirang'a, şu Zas oxhanasın kar hidevuva, Yızın ghal-

miz xhyanika gyotxhanang'a, ulyoğasın xhyan hidevuva,
43 Zı menne cigeençena xhinne g'acu, vuşda hıdyı'ıva,
Zı ts'elernang'a tanalqan kar hidevuva, Zı ık'arang'a,
zindaneenang'a Zasqa ityabıva». **44** Manbışed qidghın
ha'asın: «Yışda Xərna, mısane şak'le Ğu missira, ghal-mız
xhyanika gyotxhan, menne cigeençena xhinne, ts'eler,
ık'ar, zindanee g'acu, Vas ıkkanan hidi'ı?» **45** Mane gahıl
Mang'vee manbışis inəxdun alidghınıy qeles: «Zı şok'le
hək'edacad eyhe, şu Yizde nekke k'inne çocaaşine sang'us
man hıdyı'ıva, Zak hi'iyn xhinneecad eyxhe». **46** Manbışis
gırgıne gahbışida cazaa hevles, qopkuynbışismee gırgıne
gahbışida ı'mi'r hevles. (**aiōnios g166**)

26 I'sa yuşan hi'ı ç'əvxhamee, telebabışık'le eyhen: **2** –
Şok'le q'öne yiğile Peesax ixhesva ats'an. İnsanna Dixır
çarmixılqa ts'its'e'ecenva mebinbışde xilyaqa qeles. **3**
Mane gahıl kaahinaaşın ç'ak'ınbıyyı milletin ağsaqqalar
Kayafa donane xərne kaahinne məhleeqa savayle. **4**
Manbışe fi'ı'l hav'u I'sa aqqı, gik'asva yuşaneepxha. **5**
Manbışe eyhe ixha: – Man saccu bayramnang'a hidya'as,
sayid millet g'elil qexhe. **6** I'sa Bet-Anyee maşnan
ı'xnabınane Şimonne xaanang'a, **7** Mang'usqa sa zəiyfa
ayreele. Mane zəiyfayne xilya'ad geed gıranın ətirnan
marmarin g'ab eyxhe. I'see kar otxhanang'a, zəiyfee man
ətir I'sayne vuk'lelqa qadağva. **8** Telebabışis mançike
qəl vuxha eyhen: – Hexxan kar nişsne ha'a? **9** Nya'a,
man ətir giranda massa huvu, çike ıxhayn pilid kar
deşinbışis heles ixhesinni. **10** I'sayk'le manbışe eyhen
ats'a-ats'a, manbışık'le eyhen: – Nya'a şu zəiyfa t'yats'exal
hee'e? Məng'ee Yizdemee yugna iş hav'u. **11** Kar deşinbı

gırgıne gahbişil şoka vuxhes, Zımee gırgıne gahbişil
şoka ixhes deş. **12** Məng'ee Zalqa man ətir qadğu,
k'eyxhas ixhesin xhinne qı'i. **13** Zı şok'le hək'edacad
eyhe, dyunyeyne ıkkanne cigeet ina yugna xabar mışa
yuşan hav'ee, ina zəiyfar yik'el qiyele'esda, yicee hi'iynid.
14 Mane gahıl yits'iq'vəne telebayke, Kariotğançene
Yahuda donane sang'vee, kaahinaaşine ç'ak'ınbışisqa
arı eyhen: **15** – Zı Mana vuşde xılıyaqa quvee, şu zas
hucoona heles? Manbışed mang'us xhebts'al nuk'rayn
pil hele. **16** Mane yiğile Yahudee I'sa manbışde xılıyaqa
qelesda gah t'abal ha'a giyğal. **17** İlydyadiyne gineybışde
bayramne ts'ettiyne yiğıl, telebabışe I'sayke qiyghanan: –
Vasin exhalisın Peesaxın otxhuniy nyaane he'e? **18** I'see
manbışık'le eyhen: – Şahareeqa hapk'ın inəxrıng'usqa
ikkeepç'i, mang'uk'le eyhe: «Mə'əllimeevud eyhe, Cuna
gah hipxırna, Vucee Cune telebabışka sacigee Peesax
yiğne xaa alğahas». **19** Telebabışe I'see uvhuyn gırgın
hi'iyle qiyğşa, Peesaxisın oxhanasın kar ha'a. **20** Exha
qexhemee I'sa Cune yits'iq'vəne telebayka sufranılqa
savayle. **21** Manbışe kar otxhanmee, I'see eyhen: – Zı şok'le
hək'edacad eyhe, vuşde sang'vee Zı mering'une xılıyaqa
qeles. **22** Telebabışe aq'vabı qı'i, Mang'uke sana-sang'uqad
qihna qiyghanan: – Yızda Xərna, zı deş ho'oçee? **23**
I'see eyhen: – Zaka sacigee g'abeeqa xıl k'yoq'uyng'vee,
Zı mering'une xılıyaqa qeles. **24** İnsanna Dix Cune
hək'ee Muq'addasne Otk'uninçee otk'unin xhinne
əlyhəə. İnsanna Dix mering'une xılıyaqa quvuyng'ulqa
ver ooxas! Mang'unemee yedike dexhaycadniy yugda
ixhes. **25** Manke I'sa mering'une xılıyaqa qeles ıkkanne

Yahudeeyid qiyghanan: – Mə'əllim, zi deş ho'oçee?
I'see mang'uk'le eyhen: – Manva ġucad uvhu! **26**
Manbiše karbı otxhanang'a, I'seeyid giney alyaat'u,
Allahis şukur hav'u giney hatq'ur telebabışis huvu
eyhen: – Alyaat'u oxhne, in Yizin can vod. **27** Qiyğɑ
Mang'vee k'ola alyaat'a, mançıl-allab Allahis şukur hav'u,
telebabışisqa quvu eyhen: – Mançeençe gırging'vee
ulyoże! **28** İna Yizda eb vob, insanaaşine geebne bınahbışile
ilyhepc'esdemee k'ya'a'ana. Mana eb mugaavile yugba
vuxhecenva k'yapk'ın. **29** Zi şok'le eyhen, Dekkine
Paççahiyvalee şoka sacigee ts'edin ulyoğasde yiğılqamee,
Zi sayid t'imilene ine meyvayke hi'iynçike ulyoğas deş. **30**
Manbiše Zabureençen mə'niybı qətqi', Zeytunne suvalqa
avayk'an. **31** Qiyğɑ I'see manbişik'le eyhen: – G'iyna
xəmde vuşde gırging'vee Zi g'alerçesdava otk'un: «Zi
Çobanıs i'xəs, Syuruneedin vəq'əbid heetxvasınbı». **32** Zi
üç'ür qı'imeeme, Galileyeeqa əlyhəəs, şu maa'ab gozet
haa'as. **33** Pyoturee Mang'us inəxdin alidghiniy qele: –
Gırging'veecar Ğu g'alerçeveene, zi Ğu mısacar g'alerçes
deş! **34** I'see mang'uk'le eyhen: – Zi vak'le hək'edacad
eyhe, g'iyna xəmde dadal hook'asse, vak'le Zi dyats'ava
ğu xhebne yəqqees eyhes. **35** Pyoturee Mang'uk'le
eyhen: – Zi Vaka qik'as gyurxheeyir, zi man ha'as deş!
Telebabışde gırging'veecad manva eyhe. **36** I'sa manbişika
Getsemaniye eyhene cigeeqa qarı, telebabışik'le eyhen:
– Zi hark'ın düə haa'as, şu inyaa gyuv're. **37** Mang'vee
Cukasana Pyoturiy Zavdayna q'öyre dix ikkekka. Mang'un
yik' sacuraycad qa'a giyğal. **38** Manke I'see manbişik'le
eyhen: – Yizin ri'h qik'asde xhineene uts'urun gyatsts'i.

İnyaa aaxve, Zakasana muğurba gyuv're. **39** Mana sık'irra
şaqana ark'in aq'vakkena ç'iyelqa g'alirxhu, düə haa'a: –
Dek Yizda! Hasre eyxhexhee, Zı mane aq'übayne k'oleençe
ulydyoğas! Zas ıkkan xhinne deş, hasre, saccu Vas ıkkanan
xhinne ixhecen! **40** I'sa telebabışisqa sak'imee, g'ecen
manbı g'alyapk'ı vob. Mang'vee Pyoturulqa onu'i eyhen:
– Nya'a şosse Zakasana sa sə'ətna xheeyib muğurba
gyuv'aras dəəxə? **41** Qopkune yəqqı'lle sivmiy'alcenva
muğurba avxu düəbı he'e. Rı'h it'umda, canmee guc
deşin vodun. **42** I'sa q'ör'es ark'in meeb düə haa'a: –
Dek Yizdal! Zas mane aq'übayne k'oleençe ulydyoğas
dexhexheene, hasre Vas ıkkanan xhinne ixhecen. **43**
I'sa sark'iling'a manbı meeb g'alyapk'ı g'ooce. Manbı
geeb obzur vuxhayke uleppi aaqas əxə ixha deş. **44**
Mang'vee manbı g'alyav'u xhebir'es manacab düə ha'as
ayk'an. **45** Qiyğa I'sa telebabışisqa sak'ı eyhen: – Vuşun
gırgınbı g'alyapk'ı manzilybine ha'a? Haane, gah k'ane
quvxha, İnsanna Dix bınahnanbışde xılyaqqa qele. **46**
Oza qeepxhe əlyhəəs. Haane, Zı mering'une xılyaqqa
qelesda qöö vor. **47** Yitsıq'vəne telebayna sa eyhena
Yahuda qööng'ə, I'sa yuşan ha'acarniy vor. Mang'uka
sacigee geeb g'ilincnanayiy dalnan insanar vooxhe.
Manbı kaahinaaşine ç'ak'ınbişeyiy milletne ağsaqqalaaş
g'axuvuynbı vuxha. **48** I'sa manbışde xılyaqqa qelesde
Yahudee işaara huvu uvhunniy: – Zı Şavus ubba hee'ene,
I'sa Mana vor, Mana aqqe. **49** Mane gahil mana I'saysqa
qıxha «Salam, yizda Mə'əllimval» uvhu Mang'us ubba
ha'a. **50** I'see mang'uk'le eyhen: – Hambaz, ġu nişisiy arı,
man he'e. Mankecab I'saysqa insanar qeepxha, Mana

aqqaqqana. **51** Manke I'saykane sang'vee g'ilinc hi'tdidxi', xärne kaahinne nukarne k'ırıyle k'ena i'xi', mang'un k'ırı g'a'adaççen. **52** I'see mang'uk'le eyhen: – G'ilinc cigeeqa gixhxhe. G'ilinc xilyaqa alyaat'uyn gırğınbı g'ilincikecab hapt'as. **53** Deşxhee, vasqa həməxüdee qöö Zasse Dekkikée kumag heqqas əxəs dişdiyxan? Zı uvhuynxhiy, Mang'vee Zas mankecad yits'ıq'vəne legionile geed malaaikarniy g'axiles. **54** İn karbı ixheskaniy deşxhee, nəxüdniy Muq'addasne Otk'uniybışee otk'uniynbı ixhes? **55** Mane gahıl I'see cəmə'ətik'le eyhen: – Nya'a g'uldurulqa vüqqənbı xhinne g'ilincbışikayıy dalbışika Zı aqqas abi? Zı yiğis Allahne Xaane məhlee gyu'ur xət qa'aməe, şu Zı aqqı des. **56** İn gırğın karbı peyğambaraaşine otk'uniybışee, otk'uniynbı ixhecenva eyxhe. Manke gırğına telebabışe I'sa g'alerçu, heepxı avayk'anənbi. **57** I'sa aqqıynbışe Mana xärne kaahinne Kayafayne k'anyaqa qarayle. Q'aanun mə'əllimariy ağsaqqalarıb maqa savayle. **58** Pyotur əq'ənançecar xärne kaahinne məhlaysqamee I'sayqa qihna qarayle. Hucooyiy eyxheva g'acesva, Pyotur məhleeqa ikkeç'u xärne kaahinne g'aravulyçeeşika giy'ar. **59** Kaahinaaşın ç'ak'ınbiyyi Aali Şuureene gırging'vee I'sa gik'asdeme horbışika Mang'une aq'val ulyoozarasınbı t'abal haa'a vuxha. **60** Horbışika aq'val ulyoozarasınbı geebbı abeeyib, manbışıs ıkkanəxrına iveke deş. Nekke qiyğa q'öyre insan qiğeç'u **61** eyhen: – Mang'vee «Zasse Allahın xav qukkyok'al hı'i, xhebne yiğee alya'as əxəva» uvhu. **62** Xərna kaahin suğotsu, I'sayk'le eyhen: – Manbışe Yiğne hək'ee eyhençis nya'a Ğu cuvabcad qidele? **63** I'see mang'une cuvabısıd vuçjud eyhe deş. Xärne kaahinee

meed Mang'uke qiyghanan: – Zi Vake, Vorne Allahne
doyule qiyghan: Allahna Dix, Masixh Ğune? **64** I'see
mang'uk'le eyhen: – Ğu qotkuda uvhu. Zimee şok'le
mançiled hexxada eyhes, inçile qiyga şok'le İnsanna
Dix, Gırgın Əxəng'une sağne sural gyu'uriy buludbışıl
qööcar g'aces. **65** Manke xärne kaahinee culyun tanalinbı
qıtaxı'ı eyhen: – Mang'vee kufur hi'ı! İnçile qiyga şas
aq'val ulyoozarasınbı nişisinpbine? Mang'vee hi'iyn kufur
şok'led g'ayxhiy! **66** Şu mançik'le hucoovane eyhe?
Manbışed «Mana taxesirkarır, gik'as eyxheva» eyhe.
67 Mankecabıb giviyygalanbı I'sayne aq'vays xudaariy
tyubı ı'xiyxə. Sassanbiše Mang'une aq'veeqa çapalaxbı
ı'xiyxə **68** eyhe ixha: – Ay Masixh, şas peyğambar xhinne
yuşan hi'ı eyhelan, şavaayiy Vas ı'xiyxə? **69** Mane gahıl
mahlee gyu'urne Pyoturusqa gulluxçıy zəiyfa qiyxha
eyhen: – Ğunar Galileyeençene I'sayka sacigeeniy vor. **70**
Gırgıng'une ögiyl man Pyoturee gardanaqa ilydyaat'u
eyhen: – Ğu hucoome eyhe, zak'le ats'a deş! **71** Qiyga mana
akkabısisqa qarımee, sa menne gulluxçıy zəiyfayk'le g'acu
eyhen: – İna insanır Nazaretğançene I'sayka sacigeeniy
vor. **72** Pyoturee meed gardanaqa ilydyaat'u, k'ın g'assır
eyhen: – Zak'le mana İnsan ats'acar deş! **73** Sahavule,
şaqana ulyobzuriyn insanar mang'usqa qabı eyhen: –
Hək'erar ġu şenbişda vor. Manva yiğne yuşan hi'iyncadıd
eyhe. **74** Pyoturee cuqacad g'arğışbid hi'ı, k'inyid g'assır,
eyhen: – Zak'le mana İnsan ats'a deş! Mane gahilyib dadal
hook'a. **75** Pyoturuk'le I'see «Dadal hook'asse vak'le Zi
dyats'ava ġu xhebne yəqqees eyhesva» uvhiy yik'el qayle.
Mana mançe qığec'u, hülöörəxə geşse giygal.

27 Miç'eed qıxhamee, gırğine kaahinaaşine ç'ak'ınbışeyiy milletne ağsaqqalaaşe I'sa gik'u ak'an ha'as ıkkанva eyhe. **2** Manbişə I'sayn g'el-xıl ayt'il, Romeençe xərna xhinne g'axuvuyne Pilatne xilyaqa qele. **3** I'sa mering'une xilyaqa quvuyne Yahudayk'le Mana gik'as ıkkan g'acumee, mang'us vucee hi'iynçile naş qexhe. Vucee alyaat'uhn xhebts'al nuk'ra kaahinaaşine ç'ak'ınbışqayiy ağsaqqalaaşisqa qadı, **4** «Zı bınah hav'u, taxsir deşda İnsan gik'asva vuşde xilyaqa quvuva» eyhe. Manbişemee mang'uk'le «Mançike şas hucoone? Vak'le ats'ava» eyhe. **5** Yahudee vucee mane işil-allala alyaat'uhn pil Allahne xaa dağı'i, mançe ark'ın vuceecar-vuc givayxanna. **6** Kaahinaaşine ç'ak'ınbişə mang'vee dağı'iyn pil sı'i eyhen: – İna ebake quvuna q'iymat vuxhayke, Allahne xaane q'utyeeqa gyuvxhes vuxhes deş. **7** Manbişə conecab əree gaf hav'u, mane pılıke menne cigeençe qabiynbı k'eepxhesin, nyuq'vneke k'olabı ha'ang'un çol ileşše. **8** Mançıl-allad, mane cigayk'le g'iyniyne yiğılqamee «eban çolva» eyhe. **9** İnəxüd Yeremiya peyğambaree otk'unin xhinne eyxhe: «İzrailybişə Mang'us gyuvxhuna q'iymat, xhebts'al nuk'ra, manbişə alyapt'i **10** mançike k'olabı ha'ang'un çol ileşše. Manva zak'le Rəbbeeniy uvhu». **11** I'sa Pilatisqa, mane cigayne xərinq'usqa arımee, mang'vee I'sayke qiyghanan: – Yahudeesına Paççah Ğune? I'seeyid mang'uk'le «Ğucad məxüd eyheva» eyhe. **12** Kaahinaaşine ç'ak'ınbışeyiy ağsaqqalaaşe Mang'une gardanaqa taxsir giyxhemee, I'see niq'cad qığayhe deş. **13** Manke Pilatee Mang'uke qiyghanan: – Yiğne gardanaqa giyxhenmeen karbı

Vak'le g'iyxhe dişee? **14** I'see mang'une nenecad cuvabıs
alidghiniy qele deş. Mançile Pilat geer mattexhena. **15**
Gırgıne Peesaxne bayrambişil, mane cigayne xərinq'vee,
Pilatee sa aqqına insan g'ekkan ədatniy vod. Məxrına
insan cəmə'ətiniy g'əxəna. **16** Mane yiğbişil sa qıvaats'ına,
I'sa Barabba eyhena insan aqqı eyxhe. **17** Mançıl-allad
millet sacigeeqa sadımee Pilatee qiyghanan: – Şos zi
vuşu g'aykkine iukkan? I'sa Barabbane deşxhee, Masixhva
eyhena I'sane? **18** Mang'uk'le ats'anniy, manbişə I'sa
paxılıyvalın cune xilyaqa quvuva. **19** Pilat cune taxtil
gyu'urmee, mang'une xhunaşşee mang'usqa ina xabar
ana insan g'ixe: – Mane qorkune īsanıkana vaqa iş
mooxhecen, g'iyna zi nik'ek, Mang'unemee geeb əq'lüba
opxhun. **20** Kaahinaşine ç'ak'ınbişeyiy ağsaqqalaaşə
millet mizel aqqı, manbişə Barabba g'aykeva, I'sar
gik'eva eyhecenva. **21** Pilatee manbişike qiyghanan:
– Zi vuşdemee q'öng'una nenane g'aykke? Manbişed
«Barabbaval!» eyhe. **22** Pilatee manbişike «Masixhva
eyhene I'sayk hucoo he'evane?» qiyghan. Manbişde
gırğıng'vee «Çarmıxlqa ts'its'e'eva!» eyhe. **23** Pilatee
«Nişil-allane? Hucoone Mang'vee qəlasın hi'iva?»
qiyghan. Milletinmee «Çarmıxlqa ts'its'e'eva!» sık'ılbab
xəbna ts'ir haa'a. **24** Pilatik'le cune xilençe vuçjud qüdöö,
millet sık'ıldad g'elil qexhe g'acumee, mang'vee xhyan
alyaat'u milletne ögiyl xileppi hodgul eyhen: – Şok'lecad
g'ecen, Mang'uke k'yapk'iyne ebal-allı zalqa taxsir
desin. **25** Milletincad mang'us inəxdin alidghiniy qele: –
Mang'uke k'yapk'inne ebal-allı şinayıy yişde uşaxaaşee
cuvab qeles! **26** Manke Pilatee manbişdemee Barabba

g'aykka'ana. I'sar çümqbi ı'xi', çarmixılqa ts'its'a'as qeleva eyhe. **27** Eskeraaşer I'sa Pilatne sareeqa qıkkekka. Maa'ad Mang'une vuk'lelqa legioncad sadayle. **28** Manbiş Mang'une tanalinbı qakkyı'i, Mang'ulqa ç'əran p'laş alya'a. **29** Zazalxumbışike tac hootxur vuk'lelqa gyavhu, sağne xılıyaqad q'amış hele. Qiyğab q'aratsabisil gyuv'ur «Yahudeeşine paçcahis salam vuxhenava!» uvhu Mana demalqa giyxhe. **30** Mang'us tyubı ı'xiyxə, q'amış alyaptı vuk'lele k'ena üvxiyxə. **31** Mana demalqa gixhxhiyle qiyğa, Mang'ulyun p'laş g'avşu tanalqa Cuncad karbıd alyı'i çarmixılqa ts'its'a'asva g'aqa qığayhe. **32** Manbı g'aqa qığəəng'ə, manbişisqa Şimon donana Kireneençena sa insan qızaxxa. Eskeraaşə mang'usqa I'sa givaxanasın çarmix haqqas ilekka. **33** Golgota donane cigeeqa qavayle. Golgota «vuk'lena bark'v» eyhen vodun. **34** Mang'us ödüka alikki'iyn çaxır hele. I'see man ghalek set'umee, ulyoğas ıkkıykan des. **35** Eskeraaşə Mana çarmixılqa ts'its'i'yle qiyğa, çöp k'eççu Mang'un tanalinbı cone əree qa'a. **36** Qiyğab maa gyuv'ur Mang'uqa ilyaaka. **37** Vuk'lel ooqad «Yahudeeşina Paçcah I'sa haaneva», mana nişil-allayıy çarmixılqa ts'its'i'iva otk'un gixhxhı ixha. **38** Mane gahıl I'sayka sacigee, Mang'une sağılıy solul q'öyre g'uldur çarmixılqa ts'its'aa'a. **39** K'anençe ı'lğəəmbişə vuk'ulybı g'uvoyxhar, Mang'uk'le cuvabbı eyhe ixha. **40** «Allahın xav qottul, xhebne yiğee alya'ana! Ğu Allahna Dıxxhee, Ğucar Ğu çarmixile gyaqqe, Ğucar Ğu g'attixhan he'eva!» eyhe ixha. **41** Kaahinaaşine ç'ak'ınbışer, Q'aanunne mə'əllimaaşer, ağsaqqalaaşer I'sa demalqa gixhxhı eyhe ixha; **42** – Mebinbı g'attivxhan haa'anbınıy,

Cusse Vucme g'attixhan ha'as əxə deş! İzrailyna Paçkah
vorna, hasre çarmixile giç'ecen şinad Cus inyam ha'as.

43 Mang'vee yi'q' Allahılqaniy qizzır, Allahısır Mana
ikkanxhee, hasre g'attixhan he'ecen. Nya'a Mang'vee
«Vuc Allahna Dixvaniy» eyhen! **44** I'sayka sacigee
çarmixılqa ts'its'av'uyne g'ulduraaşed I'sayk'le həməxdun
cuvabbi uvhu. **45** Yi'q'ihi'le sə'ət xhebinçilqamee ç'iyeyn
aq'va miç'ax qexhe. **46** Sə'ət xheyible vooxhemee, I'see
ts'ırıka eyhen: – Eli, Eli, lema savaxtani? (In «Yizda Allah,
Yizda Allah, nya'a Ğu Zı g'alerçuva?» eyhen vodun.) **47**
Maa k'ane ulyobzurune sabaranbışık'le man g'ayxhi
eyhen: – İng'vee İlyas peyğambarır qoyt'al. **48** Manbışda
sa mankecar g'adarxhun, gupk'a alyaat'u ç'ürç'üməne
çaxıreeqa k'yooq'u, q'amışilqa qav'u Mang'une ghalesqa
qaa'a, ulyoğecenva. **49** Mansanbışemee eyhe ixha: –
Mana Culer-alqa g'alerçe, ilyakas İlyasee arı Mana
g'attixhan ha'asee? **50** I'see meeb xəbna ts'ir hav'umee,
nafas qığeç'een. **51** Mane gahil Allahne xaab gyuvapxinna
örtyug q'omançe k'anyaqqamee qıt'aaxı, q'öne cigeeqa
qooxhe. Ç'iyebi ı'ğiykar, ganzbı q'öne cigeeqa qeedaxhe.
52 Nyaq'vbı çiled-alqa aaqı, maabın gellesin qopkuyn
insanar suğoots'anbı. **53** Manbı I'sa üç'ür qıxhayle
qiyya, nyaq'vbıseençe qığeepç'ı muq'addasne şahareeqa,
İyerusalimeeqa ikkeebaç'e. Maa'ab manbı xilece
insanaaşık'le g'ooce. **54** I'sayne vuk'ləl oğa ulyorzunglyne
k'omandırıkk'leyiy eskeraaşık'le ç'iyebi ı'ğiykar, maa
eyxhen karbı g'acumee, manbı mançile it'umba qəpqı'n,
«Hək'erar, Mana Allahna Dix ooxhurva!» eyhe. **55** Maa'ab
əq'ənança ilyakan xilece yedarib vuxhaynbı. Manbı

Galileyeençecab I'sayqab qihna, Mang'us g'ullux haa'as
qöönbi vuxha. **56** Maa'ar manbışde yiq'ne Magdaleençena
Mayram, Yaaq'ubnayiy Yusufna yed Mayram, Zavdayne
dixbışda yedir vuxhaynbı. **57** Exha qexhemee, sa
karnana insan arayle. Mana I'sayne telebabışda sa,
Arimateeğançena Yusuf eyxhe. **58** Mana Pilatne k'anyaqa
hark'ın, I'sayn mayit qeqqa. Pilateeyib I'sayn mayit
mang'usqa qeleva əmr haa'a. **59** Yusufee I'sayn mayit
alyaat'u, məttine kafaneeqa hiyk'ar. **60** Qiyğar Mana
ganzine ab hipk'ırne cune ts'ebne nyuq'vneeqa gixhxı,
mançeeqa ikkəane cigeeqab xəbna g'aye qavaak'an
haa'a. **61** Magdaleençena Mayramiy manasa Mayram
nyuq'vnene ögee gyuv'ur vooxhe. **62** Qinne yiğil, man
Şabbatın yiğ eyxhe, kaahinaaşın ç'ak'ımbiyiy fariseyar
Pilatne k'anyaqa sabı **63** eyhen: – Xərna, şene horalee
üç'ürnang'a uvhuynniy «Vuc xhebne yiğile üç'ür qixhes».
64 Mançıl-allab əmr hee'e xhebid'esde yiğılqamee
nyuq'vneqa ilyaakecen. Deşxhee telebabı abi Mana
qöqü milletik'le «Mana hapt'ıynbışde yi'q'neençe üç'ür
qıxhava» eyhes. Man qiyğıyn hor, ts'ettiynçile pisin
ixhes. **65** Pilatee manbışık'le eyhen: – G'aravulyçerib
alyaptı havak'ne, şos nəxüdiy ikkan, he'e. **66** Manbıb
hapk'ın nyuq'vneeqa ikkəane cigeene g'ayelqa peçat
gyı'xi', maa g'aravulyçer ulyoozar haa'a.

28 Şabbatın yiğ ilğec'yle qiyğa, ülycümne ts'ettiyne
yiğil çakba miç'eeb Magdaleençena Mayramiy manasa
Mayram abaylenbı nyaq'v g'avces. **2** Sayid sayangada,
it'umda ç'iyebi i'ğiykır, manıd Rəbbin malaaik xəənçe
giç'u nyuq'vneeqa ikkəane cigeene g'aye qavaak'an

hav'u, çil gyu'urva ıxha. **3** Malaaiik yic ts'ayilpanık, çin tanalin karbıd cagvarada yiz xhinne ıxha. **4** Maa ulyobzuruyne g'aravulyçeeşik qəpq'i'niyvalin zeze ooxha, manbı hı'ğəpkır hapt'ıynbı xhinne aaxva. **5** Malaaikee zəiyfeeşik'le eyhen: – Qı'məəq'ən, zak'le ats'an şu çarmixılqa ts'ıtsı'ına I'sa t'abal ha'a ıxhay. **6** Mana inyaa desda, Vuce eyhəxür Mana üç'ür qa'a. Qudoora şok'led Mana g'alirxhuyn ciga g'ace. **7** Zaraba apk'ın Mang'une telebabışık'le eyhe: «I'sa hapt'ıynbışde yi'q'neençe üç'ür qı'i, şole ögee Galileyeeqa ark'ın. Şok'le Mana maa g'acesda». Haane, zi şok'le eyhen. **8** Yadar qəvəyq'ənanbı. Manbı I'sayne telebabışis xabar hevles, nyuq'vnesse şadeepxha g'adaaxvananbı. **9** Sayır manbışde ögeeqa I'sa Vuccar qığec'u, «Şos salamva» eyhe. Yadarıb Mang'usqa qeepxha Mang'un g'elybı xhilibışeeqa sı'i, Mang'us k'yoozaranbı. **10** I'see manbışık'le eyhen: – Qı'məəq'ən! Hapk'ın Yizde çocaaşık'le eyhe, Galileyeeqa qudooracen. Manbışık'le ma'ar Zi g'acesda. **11** Yadar telebabışısqa vüqqəmee, g'aravulyçeeşin sabarabı şahareeqa abi cok'le g'acuyn karbı kaahinaasine ç'ak'ınbışis yuşan ha'a. **12** Kaahinaasine ç'ak'ınbışe ağsaqqalaaşika gaf hav'ule qiyğa, g'aravulyçeeşis geed pilbı huvu **13** eyhen: – Eyhe «sı xəmde g'alyapk'ımee Mang'une telebabışe abi Mana qöqüna». **14** Mana gaf Pilatne k'ıriysqa hipxhıreene, sı mang'uqa gaf hav'u, gyapk'ıyne dağamiyvalike şu g'attyuvxhan haa'asınbı. **15** G'aravulyçeeşed pilbı alyaat'u, gırğın cok'le uvhuyn xhinne ha'a. G'iyniyne yiğılqameeyib yahudeeşe mana gaf məxüb haa'a. **16** Yits'ıssar teleba Galileyeeqa, I'see manbışık'le uvhuyn suvalqa avayk'an.

17 Manbışık'le maa'ar I'sa g'acu Mang'us k'yoozaranbı.
Sabarabıb şakkalycab aaxva. **18** Manke I'sa manbışısqa
qıxha eyhen: – Xəybışeenayiy çiyeyne aq'valyna gırgına
xəbvalla Yızde xılıyaqa quvu. **19** Mançıl-allab hapk'ın
gırgına milletbışike Yızın telebabı hee'e, manbı Dekkine,
Duxayne, sayıb Muq'addasne Rı'hı'nə doyuka xhineeqa
k'yooq'u gicəpxı'ybı aleet'e'e. **20** Manbışıs Zı şos əmr
hav'uyn xhinne, gırgın ha'as xət qe'e. Zınar dyunyeyn
axır qalesmee, gırgına gahbışıl şoka ixhes. (*aiōn g165*)

Yəhyə

1 Ts'etta Cuvab ixha. Cuvab Allahıka sacigee ixha. Cuvabcad Allah ixha. **2** Man Cuvab ts'ettacad Allahıka ixha. **3** Gırğın kar Mançile ğana itxhin, itxhinne karbişin nencad Man dena itxhin deş. **4** I'mi'r Mançeeniy vob, mane i'mi'riniň insanaaşis Nurniy hele. **5** Nurun miç'axiyvalee işixniy gyayhe, man miç'axiyvalisse höğəs əxə deş. **6** Allahee Yəhyə donana insan g'ixelete. **7** Mana şahad xhinne qarı, Nurune hək'ee yuşan ha'asva, gırging'veeyib mang'ule ğana inyam he'ecenva. **8** Mana vuc Nur deş ixha, Nurune hək'ee yuşan ha'as qarı. **9** Hək'en Nur dyunyelqa qadi. Mane Nuren gırğına insanaaşılqa işixniy gyayhe. **10** Nurun in dyunye itxhin. Man Nur ine dyunyelqa qadeeyid, ine dyunyeyk'le Man qıvaats'a deş. **11** Mana Cunbişisqar qareene, manbişə Mana k'ane qı'lı deş. **12** Mana k'ane qı'yne gırğınbışis, Mang'une doyulqa inyam hı'iynbışis, Manbışis Mang'vee Allahın uşaxar vuxhes vəvxüy huvu. **13** Manbı insanıke, insanne xuruşuke vuxhaynbı deş vob. Manbı Allahıke vuxhaynbı vob. **14** Cuvabike İnsan qıxha, Mang'un xav yişde yi'q'nee ixha. Şak'le Mang'un Nur g'acuyn, Mane vorne-deşde Dices Dekkee man Nur huvu. Mana Dix hək'ene Yugvalin gyatsts'ı ixha. **15** Yəhyee Mang'une hək'ee axtıda yuşan ha'a ixha: – Zı Mang'une hək'ee eyhe ixha: «Zale qiyğa Qalesda, zaler ögee ixha. Mançıl-allar Mana zaler xərna vor». **16** Yişde gırging'vee, Mang'une g'ıdyabat'ane Yugvalil-alla çiçiqad qihna xayir-düəbı alyaat'u. **17** Q'aanun Mısayle ğana huvu, hək'ena yugvallab I'sa Masixhile ğana qabı. **18** Allah neng'uk'lecar, misacar g'acu deş. Mana saccu şak'le vorne-deşde Cune

Dixee hagu. Mana Dix Dekkine yik'eesnee vor. **19** İna
Yəhyeyna I'sayne hək'eena şahaadat vobna. Yahudeeşine
ç'ak'ınbişə Yəhyeyke «Ğu vuşuneva?» qidghın ha'asdemee
İyerusalimğançə kaahinariy Leviyke g'abiynbı mang'une
k'anyaqa g'uxoole. **20** Mane gahıl Yəhyee manbişike
dyugul hidi'i, qotkun uvhuyn: – Zı Masixh deş vorna.
21 Manbişə Yəhyeyke qiyghinin: – Manke ġu vuşune
vor? Deşxhee İlyas peyğambarne? Yəhyee, «De'eş, zı
mana deş vornava» eyhe. – Manke ġu Mısee eyhena
peyğambarne? Yəhyee «De'eşva» eyhe. **22** – Manke
ğu vuşune? Şı g'axuvuynbışık'le şı hucoovana eyhe?
Ğu yiğne hək'ee şas hucoona yuşan ha'as? **23** Yəhyee
manbişis alidghiniy qele: – Yeşaya peyğambaree in yizde
hək'ee uvhu: «„Rəbbis yəq qopku qee'eva“Zı sahree
ts'ir haa'ang'un ses vod.» **24** G'axuvuynbı fariseyaaşınbı
vuxha. **25** Manbişə Yəhyeyke qiyghanan: – Ğu Masixhır
deşxhee, İlyasır deşxhee, qalesda peyğambarır deşxhee,
nya'a ġu xhineeqa k'yooq'u, gicərxı'ybı alyaat'a'a? **26**
Yəhyee manbişis inəxdin alidghiniy qele: – Zı xhinekacad
gicərxı'iy alyaat'a'a. Vuşdeme yı'q'nee Sa vor, şok'le
dyats'ana, **27** Mana zale qiyğa qalesda vor. Zı Mang'une
çarıxbışın baağarid aaqas kara idyayle. **28** İn yuşan ha'an
gürgin kar, İordanne damayne şene aq'val, Bet-Anyee ixha.
Maab Yəhyee xhineeqa k'yooq'u, gicəpxı'ybı alyaat'a'a
ixha. **29** Qinne yiğil Yəhyeyk'le I'sa cune suralqana
qöö g'acu, eyhen: – Dyunyeyna bınah Culqa alyapt'asda
Allahna Urg haane! **30** Zı Mang'une hək'eeniy eyhe:
«Zale qiyğa qööna zaler xərnat vor, Mana zaler ögee
ixhal-allə». **31** Zak'ler Mana ixhay ats'a deşdiy. Mana

İzrailyne milletik'le qıvaats'ecenva, zi insanar xhineeqa
k'yooq'u gicəpxi'ybiniy alyaat'a'as qarı. **32** Yəhyee I'sayne
hək'ee şahaadatiyvalla hav'u, eyhen: – Zak'le, Allahın
Rı'h xəənçe qı'nerke xhinne qadı, Mang'ulqa gixu, axva
g'acuyn. **33** Zak'ler Mana ıxhay ats'a deşdiy. Zi xhineeqa
k'yooq'u gicəpxi'iybı alyaat'as G'axuvuyng'vee Vucee
zak'le uvhu: «Rı'h şavulqayiy gexa, Mang'ulyud axu vak'le
g'acveene, ats'axhxhe, Muq'addasne Rı'hi'ka gicəpxi'ybı
alyaat'a'ana Mana vor». **34** Zak'led man g'acu «Allahna
Dix Mana vorva» şahaadat hav'u. **35** Qinne yiğıl Yəhye
meer cune q'öne telebayka ulyorzuliy. **36** I'sa yəqqı'le
i'lğəəmee, Yəhye Mang'uqa ilyakkı, eyhen: – Allahna
Urg haane! **37** Mane q'öne telebayk'le, man eyhen
g'ayxı, I'sayqa qihna avayk'an. **38** I'sayk'le manbı Cuqab
qihna qöö g'avcu, qiyghanan: – Şos hucoona ikkan?
Manbiše I'sayke qiyghanan: – Ravvi, Ğu nyaane axva?
(Ravvi mə'allim eyhen vodun.) **39** I'see manbışık'le
eyhen: – Zaqab qihna qudoora, şok'lecad g'acesin.
Manbib həpk'in Mana nyaayiy axvava ilyakanbı. Manke
sə'ət yoq'uble vuxha. Mane yiğıl manbı exhalqamee
Mang'usne giviy'ar. **40** Yəhyee eyhenbı g'ayxı, I'sayne
qihna apk'inne q'öng'una sa Andrey ıxha. Mana Şimon-
Pyoturna çoc eyxhe ıxha. **41** Qiyğa mang'vee cuna çoc
Şimon t'abal hı'i, «Şak'le Masixh avaykınava» eyhe.
(Masixh g'əyxı'nava, q'ış qadğunava eyhen vodun.) **42**
Andreyee Şimon I'sayne k'anyaqa ikkekka. I'sa Şimonuqa
ilyakkı, eyhen: – Ğu Yuhanna dix Şimonur, yic vak'le
g'iyniyke şaqı Kefa eyhes. (Kefa ganz eyhen vodun. Ganzid
yunanne mizel Pyotur eyhen vodun.) **43** Qinne yiğıl

I'says Galileyeeqa i'qqəs ıkkıykan. Mang'vee Philipp t'abal
hi'i, «Zaqar qıhna qorava» eyhe. **44** Filippir Andreyiy
Pyotur xhinne Bet-Tsayda eyhene şahareençe eyxhe.
45 Filipeeyir Natanael t'abal hi'i, mang'uk'le uvhuyn:
– Şak'le Mısayne Q'aanune ork'unna, peyğambaraasər
uvhuna İnsan, Yusufna dix Nazaretğançena I'sa aveykı. **46**
Natanaeleeyhen: – Nazaretğançeye yugun kar qığec'eye?
Filipeeme mang'uk'le eyhen: – Arı ğucar ilekke. **47**
I'sayk'le Natanael Cune suralqana qöö g'acu, eyhen: –
İna hək'erar yik'ee bicvalla deşda İzrailyğançenavur.
48 Natanaeleeyhen Mang'uk'le eyhen: – Vak'le zi nençena
ats'a? I'see mang'us inəxdin alidghiniy qele: – Filippee ġu
qot'alassecar, Zak'le ġu inciliyne yivek avurniy g'acu. **49**
Natanaeleeyhen Mang'uk'le eyhen: – Mə'əllim, ġu hək'erar
Allahna Dixır, İzrailynar Paçcahı! **50** I'see eyhen: –
Zak'le ġu inciliyne yivek avur g'acuva, uvhuvane ġu Zas
inyam hi'i? Vak'le mançiled ç'ak'in karbı g'aces. **51** Zi
şok'le hək'edacad eyhe, xəybı q'öna qeedaxhe, Allahın
malaaikar İnsanne Dicesqa gəə-1'lqəə şok'le g'aces.

2 Mançine xhebid'esde yiğıl Galileyayne Kana eyhene
şaharee davatbı eyxhe. I'sayna yedir maa yeexhe. **2** I'sayka
sacigee Cun telebabıb davatbışeeqa qopt'ul vooxhe. **3**
Məxüd eyxhe otxhan-ulyoğane gahil çaxır g'aat'an.
I'sayne yedee Mang'uk'le eyhen: – Manbışıqa çaxır axu
deş. **4** I'see eyhen: – Yed, mançike şas hucoone? Yızda gah
qabı deş. **5** I'sayne yedee nukaraasık'le eyhen: – Mang'vee
şok'le hucooyiy uvhu, şu man he'e. **6** K'anya'ad Yahudeeş
gicəpxı'yıbı alyaat'an g'ayeyke hi'iyn yixhille xədin g'ab
eyxhe. Mane g'abbışde sançeeqa molyts'al-vəşşə g'alle

litra xhyanın əə eyxhe. **7** I'see nukaraaşik'le eyhen: – Man g'abbı xhinen gyatsts'e'e. Manbiše g'abbı ghalelqamee gyats'a'anbı. **8** Mang'vee nukaraaşik'le meed eyhen: – Həşdiyle sık'ının alyaat'u, tamadaysqa ikkee. Manbişed ikkekkan. **9** Tamadar çaxirelqa sak'al hi'yne xhinene dadiqa ilyakkana. Mang'uk'le man nençe adıvacad ats'a deşdiy. Man saccu xhyan alyaat'uyne nukaraaşik'leniy ats'a. Tamadee tsuma qort'ul eyhen: **10** – Gırgıng'vee ts'etta yugun çaxırxhe helen. Qiyğa mihmanar yugba qeepxhamee, pisinxhe çaxır qadayle. Ğumee yugun çaxır həşdilqamee havacıyn. **11** I'see Galileyayne Kana şaharee man ts'ettiyn əlaamat hagu, Cuna axtıvalla haagva. Telebabışed Mang'ulqa inyam ha'a. **12** Mancıle qiyğa Mana yedikayiy çocaaşika, telebabışika sacigee Kefernahumqa ark'in, sa-q'ölle yiğna maa axva. **13** Yahudeeşin Peesax bayram k'ane qexhemee, I'sa İyerusalimqa ayk'an. **14** Mang'uk'le Allahne Xaane hiqiy-allı boğabı, vəq'əbı, qı'nerker massa helenbıyyı pilbı badal haa'anbı g'ooce. **15** Mang'vee bağaaşike çümky hav'u, maabin gırğınbı cone vəq'əbışikayiy boğabışika sacigee Allahne Xaane hiqiy-allançe g'ee'ebaşenbı. Pilbı badal ha'anbışınıd iskambı alytik'al hı'i, pilbı ç'iyelqa ot'al ha'a. **16** Qi'nerker massa helenbışık'led eyhen: – Manbı inençe aleet'e, Yizde Dekkın Xav bazarılqa sak'al hıma'a. **17** Mang'une telebabışde yik'el Muq'addasne kitabee otk'unin qadayle: «Zas Yiğın Xav geed iкkan. Mane iкkiykının Zı gyoxhxhan ha'a». **18** Manke Yahudeeşine ç'ak'ınbıše Mang'uke qiyghanan: – Vasse in karbı ha'as əxəva, Vasse nene əlaamatika hągas əxəyee? **19** I'see manbısis inəxdın alidghınıj qele:

- Şu in Allahın Xav hı'ğəkkar he'e, Zı mee man xhebne yiğee q'omançe alya'asın. **20** Yahudeeşine ç'ak'ınbiše Mang'une cuvabis eyhen: - İn Allahın Xav yoq'ts'ale yixhne senee ali'i, Ğu man xhebne yiğee alya'asvane eyhe? **21** I'see, Allahın Xav eyheng'a, Cun tanva eyhe ixha. **22** Qiyğa, I'sa hapt'ıynbişde yı'q'neençe üç'ür qıxhane gahil, telebabışis Mang'un man cuvab yik'el qayle. Manbiše manke Muq'addasne Otk'uniysiy I'see uvhuynе cuvabis inyam ha'a. **23** I'sa Peesaxın bayramnang'a, İyerusalim haguyn əlaamatbı g'acuynе gellesde insanaaşе Mang'ulqa inyam ha'a. **24** I'sayk'le gırğıncab insanar yugba vaats'ava, Mang'vee manbişilqa yı'q' qiyzaran deşdiy. **25** Mang'us, nenemecad insanne hək'ee ats'a ixhes iкkanmee, Mang'vee şavuk'lemecad mane insanne hək'eeyuşan he'eva eyhen deşdiy. Mang'uk'le Cuk'lecad insanaaşine yik'eençe ı'lğəəmbı ats'a ixha.

3 Fariseyaşaşine yı'q'nee sa Nikodim donana insan eyxhe. Mana Yahudeeşine ç'ak'ınbişda sa eyxhe. **2** Mana xəmde I'saysqa ari, eyhen: - Mə'əllim, şak'le ats'an Ğu Allahne k'anençe qarına sa mə'əllim vor. Şavussecad Vasse hagvas əxən əlaamatbı hagvas əxə deş. Allah Vaka dexhanaxhiy, Vasse məxdin əlaamatbı hagvas əxəs deşdiy. **3** I'see mang'us inəxdin alidghiniy qele: - Zi vak'le hək'en eyhe, sa insan dyunyeelqa meer qidyareene, Allahna Paçahiyvalla g'avces vəəxəs deş. **4** Nikodimee Mang'uke qiyghanan: - Q'əs qıxhane insanisse nəxi'r meer yedike ixhes əxəyi? Mang'usse yedine vuxhneeqa k'iç'u, meer yedike ixhes əxəyee? **5** I'see inəxdin alidghiniy qele: - Zi vak'le hək'en eyhe, xhinekeyiy Allahne Rı'hi'ke

dexhayng'usse Allahne Paççahiyvaleeqa ikkeş'es əxəs
deş. **6** Tanike ixhana tan eyxhe, Rı'hı'ke ixhanar rı'h.
7 Ğu mançile matmexhe: şu meeb dyunyeelqa qavales
vukkan. **8** Mıts çis vukkanne cigee aa'a. Vak'le mançin
ses g'ayxheeyid, nençe qabı nyaqa apk'iniy ats'a deş.
Həməxürir Rı'hı'ke ixhane insaniqa eyxhe. **9** Nikodimee
qighan: – Man karbı nəxüdne ixhes? **10** I'see mang'us
inəxdin cuvab qele: – Ğu İzrailyna mə'əllim vor. Man
karbı vak'le ats'a dişde? **11** Zı vak'le hək'en eyhe, şı şak'le
ats'an eyhe, g'acuynçusub şahaadat haa'a, şume yişda
şahaadat şos k'anə qaa'a deş. **12** Zı şos ç'iyelyne karbişike
yuşan ha'amée, şu mançılqa inyam ha'a deş, xəybışeene
karbişike yuşan ha'axhee, şu inyam ha'ayee? **13** İnsanne
Duxayle ğayıru vuşucar xəybışeeqa ilqeş'u deş. Xəənçer
giç'una Mana vor. **14** Misee sahree yezake hav'una xoçe
ooqa qav'uyn xhinne, İnsanna Dixır məxür ooqa qa'as
ıkkın. **15** Man ixhesin, Mang'ulqa inyam ha'an gırğınbışis
gırğına gahbışısda 1'mi'r vuxhecenga. (*aiōnios g166*) **16**
Allahis dyunye manimee ikkiykan, Mang'vee vorna-deşda
Cuna sa Dix huvu. Manid mançıl-allı ha'a, Mang'ulqa
inyam ha'an nenbicab himabat'acenga, manbışıqa gırğına
gahbışısda 1'mi'r vuxhecenga. (*aiōnios g166*) **17** Allahee
dyunye muhaakima ha'asva deş Dix g'axuvu, Mang'vee Dix
dyunye g'attixhan ha'asva g'axuvu. **18** Mang'ulqa inyam
hi'na muhaakima ha'as deş. İnyam hidyi'inar muhaakima
hi'inacar, Allahne vorne-deşde Duxalqa inyam hidi'inçil-
alla. **19** Dyunyelqa Nur qadı ixheeyid, insanaaşe pisin
ha'ava, manbışis miç'axiyvalla Nurule geeb vukkiykan.
Mançıl-allab manbı muhaakima haa'as. **20** Pisın ha'anə

gırgıng'uk'le Nur g'imece eyxhe. Vuce hi'inbi aq'valqa
qiğmeç'ecenva, Nurnane suralqa qarayle deş. **21** Qotkuyn
ha'aname Nurnane suralqa qarayle, vuce hi'inbi aq'valqa
qiğeeç'ecenva Allahnemee hi'iva. **22** Mançile qiyğa
I'sayıy Cun telebabı Yahudayne cigabışeqa qabayle. I'sa
manbışika maa'ar sabara gahna axu, maabinbişis xhineeqa
k'yooq'u gicəpxı'ybı alyaat'a'a ixha. **23** Yəhyeyib Salim
eyhene şaharne k'anene Aynon eyhene cigeed
xhyanva, gicəpxı'ybı maa'ad alyaat'a'a ixha. **24** Yəhyey
manke zindaneeqa arçu deşdiy. **25** Mane gahil Yəhyeyne
telebabışdeyiy sa Yahudiyye əree, gicəpxı'yne hək'eena
gaf gyooxha. **26** Telebabı Yəhyeysqə qabı, eyhen: –
Mə'əllim, İordan damayne şene aq'vayl vaka sacigeene,
ğu Cune hək'ee şahaadat hav'une insanee, həşde Vucee
gicəpxı'ybı alyaat'a'a. Gırgınbib Mang'usqavub abayle!
27 Yəhyee manbışde cuvabıs eyhen: – İnsanısqə Xəənçe
hucooyiy ha'as hassır, mang'usse saccu man ha'as əxə. **28**
Şu zi uvhuyne cuvabın şahadar vobinbı: «Zı Masixh deş
vorna. Zı Mang'ule ögiyl g'axuvu». **29** İstağ tsumayna
vor. Tsumayna hambazme mang'une k'ane ulyorzul,
mang'un şadexhen ses g'ayxhı vucur şadexhena. Məxürur
zi şadexhe. **30** Həşdiyle Mana axtı qixhes iкkan, zime k'il.
31 Ooğanče Qarına gırgıng'ule xərna vor. Ç'iyene aq'valyna
ç'iyene vorna, mana ç'iyene karbışde hək'eeyuşan ha'a.
Xəənçe Qarıname gırgıng'ule xərna vor. **32** Mang'vee
Cuk'le hucooyiy g'acu-g'ayxhı, mançis şahaadat haa'a,
şavaacabib Mang'una şahaadat k'anyaqacab qaa'a deş.
33 Mang'una şahaadat k'anyaqa qaa'ane insanee, Allah
qorkunavad peçat giyxən. **34** Allahee G'axuvung'vee,

Allahın cuvabxhe hixhar ha'an. Allahee Məxrıng'us Cun
Rı'h qidiykkın hele. **35** Dekkıs Dix ıkkанва, gırgın kar
Mang'une xilyaqqa quvu. **36** Duxalqa inyam hı'ına gırgıne
gahbişisde i'mrena ixhes. Duxal k'ırı ilydiyxhing'uk'leme
i'mı'r g'avces deş. Allahna qəlib mang'ul ooğacab vuxhes.

(aiōnios g166)

4 Fariseyaşık'le I'see, Cus Yəhyeyle geeb telebabı sav'u,
gicərxı'iybı alyat'a'ava g'ayxhiyn. **2** Yic gicərxı'iybı I'see
deş, Cune telebabıshe alyat'a'ıxha. **3** I'sayk'le, Cune hək'ee
yuşan haa'ava g'ayxhımee, Yahudeyayeençe qıgeç'u
Galileyeeqa meer ayk'an. **4** Mang'una yəq Samariyeençe
i'lğəə vuxha. **5** Mana, Yaaq'ubee cune dixes Yusufus
huvuyne cigabışis k'anene Samariyeerne Sixar eyhene
şahareeqa qarayle. **6** Yaaq'ubna kahrızıb mane cigabışe
vob. Yəqqı'n I'sa ozar hı'iva, Mana mane kahrızısnə
giy'ar. Mana yı'q'ı'hiyna gah vuxha. **7** Kahrızısqə xhyan
alqahasva sa Samariyeençəna xhunaşşə ayreele. I'see
məng'i'k'le, «Hucoona ixhes, Zas ulyoğasın xhyan heleva»
eyhe. **8** Mane gahil, Mang'un telebabı oxhanasın kar
alışsesva şahareeqa apk'ın vooxhe. **9** Samariyeegançəna
xhunaşşee Mang'uke qiyghanan: – Ğu Yahudiy vorna,
zımee Samariyeençəna zəiyfa. Nəxüd Ğu zake xhyan
heqqayıy? (Yahudeşeyiy Samariyeebiše sana-sang'uka
işbi g'ece ıxha deş.) **10** I'see məng'i's inəxdin alidghınıy
qeles: – Vak'le Allahna payiy «Zas ulyoğas xhyan heleva»
Uvhuna vuşu ıxhay ats'a deş. Vak'le Zı vuşu ıxhay
ats'axhaynxhiy, şucadniy Zake xhyan heqqas. Zınad vas
i'mı'r hoolen xhyanniy heles. **11** Zəiyfee Mang'uk'le eyhen:
– Xərma, Vaqa xhyan alqahasın g'abıd deşin, kahrızıb

k'oraba vob. Vas nençene i'mi'r hoolen xhyan ixhes? **12**
Nya'a Ğu, ina kahrız şas g'alepçiyne yişde dekkaşaına
eyxhene Yaaq'ubuler ooqanane vor? Mang'veeyid cune
dixbişed, cune çavra-vəq'əynid inençe xhyan ulyodğu.
13 I'see məng'i's inəxdin alidghiniy qele: – İne xhineke
ulyodğuyng'us meed xhyan ıkkiykanan. **14** Zıme helesde
xhineke şavaa ulyodğveene, mang'us sayid xhyan mısacad
ıkkiykanas deş. Zı huvuyn xhyan mang'une ad gırğine
gahbişis i'mi'r hoolene xhyan i'lqəəne cigalqa sak'alas.
(aiōn g165, aiōnios g166) **15** Zəiyfee Mang'uk'le eyhen: – Xərna,
zas məxdin xhyan hele, zas sayid xhyan ıkmiykancen,
zınar xhyan alqahasva inyaqa ayres gimeexhacen. **16** I'see
zaiyfayk'le eyhen: – Yeera, adamiyır qort'ul, inyaqa qeera.
17 Zəiyfee Mang'uk'le eyhen: – Zaqa adamiy deşda. I'see
məng'i'k'le eyhen: – «Adamiy deşdava» ġu qotkuda eyhe.
18 Vaqa xhoyre adamiy ıxha, həşder vaka sa xaa eyxhenar,
yiğna adamiy eyxhe deş, ġu man qotkuda eyhe. **19** Zəiyfee
Mang'uk'le eyhen: – Xərna, zak'le g'ecen Ğu peyğambarır.
20 Yişde dekkaşa ine suval i'bəədatniy ha'an. Şumee,
Yahudeebiše, eyhen, i'bəədat ha'asın ciga İyerusalim
vodun. **21** I'see məng'i'k'le eyhen: – Zəiyfa, Zal k'ırı
alixhxhe, məxbına gah qavaales, Yizde Dekkis i'bəədat
ine suvaylid İyerusalimid ha'as deş. **22** Şu, Samariyeebiše
nişismecad i'bəədat ha'ava şok'le ats'a deş. Şak'leme
şı nişisiy i'bəədat ha'ava, ats'an. Yic, g'attipxhınıyd
şaken, Yahudeeşiken vod. **23** Gah qavaalesda, mana
qabınab, yik'eençe i'bəədat ha'anbiše, Dekkis hək'eda
Mang'une Rı'hi's sik'i i'bəədat ha'as. Dekkeeyib Cus
məxüd i'bəədat ha'anbi t'abal haa'a. **24** Allah Rı'h vorna.

Mang'us i'bəədat ha'anbiše hək'eda Rı'hı's sik'i i'bəədat ha'as ikkan. **25** Zəiyfee Mang'uk'le eyhen: – Zak'le ats'an, Masixhva eyhena qales. («Masixh» q'ış Qadğuna eyhen vod.) Mana qarımee, Mang'vee şas gırgınyuşan ha'asın. **26** I'see məng'i'k'le eyhen: – Zi Mana vor, vaka yuşan ha'ana. **27** Mane gahıl I'sayn telebabı siviyk'al. Manbışık'le Mana zəiyfayka yuşan ha'a g'acu, mançile mateepxheeyib, Mang'uke neng'vecad «Hucoona Vas məngi'ke ikkan?» «Nya'a mane zəiyfayka yuşan ha'ava?» qiyghan deş. **28** Manke zəiyfee xıldedin parç ç'iyelqa gixhxı, şahareeqa qarı, insanaaşık'le eyhen: **29** – Qudoora, zi hi'iyn gırgınzas yuşan hi'ına, İnsan g'ace. Deşxhee, Masixh Mananiyxan vor? **30** İnsanar şahareençe qığgeepç'i I'saysqa qavayle. **31** Mane gahıl Mang'une telebabıse «Hucoona ixhes, Mə'əllim, sık'ının kar oxhneva» eyhe. **32** I'seeme manbışık'le eyhen: – Zaqa məxdin otxhuniy vod, şok'le man ats'a deş. **33** Manke telebabıse sana-sang'uke «Şavamecad Mang'us otxhanan adınyiyxanva?» qiyghan. **34** I'see manbışık'le eyhen: – Yızın otxhuniy, Zi G'axuvuyng'vee uvhuyn hi'iyy Mang'una iş bə'əttam hav'uy vodun. **35** Şu «Yoq'ne vuzale qiyşalasınbıva» eyhe. Zime şok'le eyhen, vuk'ulybı ooqa qı'i, çolbışıqa ilyaake, manbı hitxırıd, qiyşalasınbı xhinnevud qeetxha! **36** Qiviyşalang'vee cuna hək' alyabat'a, mang'vee şagav sa'a. Man şagav gırgıne gahbısisda i'mi'r alyapt'ıyn insanar vob. Oozunar, qiviyşalnar sacigee şadepxhesınbı. (*aiōnios*
g166) **37** Manke mane işis sik'i uvhuyn cuvab «Sang'vee oozanaxhe, mansang'veeyib qiviyşalnaxheva» qotkun vodun. **38** Zi şu, şu əq'üba idyopxhuniy, şagav qiyşalas

g'axuvu. Mebinbiše əq'üba opxhun, şume manbiše
əq'übayka ezuynçin şagav alyaat'u. **39** Mane zəiyfee
«Mang'vee, zi hi'iyn gırgın işbi zak'le uvhuynbıva»
Samariyebişik'le uvhu. Manke mane şaharee vooxhene
geeble insanaşa I'salqa inyam ha'a. **40** Qiyğa Samariyebi
I'sayne k'anyaqa abi, Mang'us miz k'yaa'a, sik'ırra cone
k'ane axveceva. Manar maa'ar q'ölle yiğna axvana.
41 I'see eyhenbi g'ayxhi, Mang'ulqa inyam ha'anbi
sık'ılbab geeb qeepxha. **42** Samariyebiše zəiyfayk'le
eyhe ıxha: – Şi saccu ġu uvhuyne cuvabil-allacad
deş Mang'ulqa inyam ha'a. Həşde şak'led g'ayxhiyn,
ats'axhxhaynid hək'erar İna dyunye g'attixhan ha'asda
vor. **43** Q'öne yiğle, I'sa mançe Galileyayne suralqa
ayk'an. **44** Mang'vee Vucecadniy uvhu, peyğambarıqa
vuc yedike ıkhayne cigabısee hi'rmat voxhena deşva.
45 I'sa Galileyeeqa qarımee, Galileyğançenbiše Mana
q'abil ha'ana. Manbışık'le İyerusalim bayramnang'a
Mang'vee hi'iyn gırgın kar g'acuyn. **46** I'sa xhyan
çaxirelqa sak'al hi'yne Galileyayne Kana eyhene xiveeqa
sayır araylena. Kefernahumeeene paçkahne insanıqa
sa dix eyxhe, vucur ik'ar eyxhe. **47** Mang'uk'le, I'sa
Yahudeyayeençe Galileyeeqa arıva g'ayxhimee, mana
I'saysqa arı, Mang'us miz k'yaa'a, cong'əə arı, cuna
qek'ana dix yug qe'eva. **48** I'see mang'uk'le eyhen: – Şok'le
əlaamatbiyyi gorsatmabı g'acesmee, şu inyam ha'as deş.
49 Paçkahne insanee Mang'uk'le eyhen: – Xərna, yizda
dix qik'asse ayre! **50** I'see mang'uk'le eyhen: – Hoora,
yiğna dix axvasda. Mane insaneeyid I'sayne cuvabilqa
inyam hi'i ayk'anna. **51** G'ulluxçer mang'une ögilqa abi,

yiğna dix üç'ür vorva eyheng'a, Mana yəqqəniy vor.

52 Mang'vee manbışike «Yizda dix misane yug qexhe girğilyva» qiyghan. Manbışe eyhen: – Sanıxha sə'ət sançıl mang'un gyorxhuniy k'il qıxha. **53** Dekkılqa hiyxharan, I'see mane gahılyniy «Hoora, yiğna dix axvasdava» uvhu. Manke vuceeyid, cune xaane gırgınbişeb I'salqa inyam ha'a. **54** Man I'see Yahudeyeençe Galileyeeqa arıyle qiyğa haguyn q'öd'esin əlaamatniy vod.

5 Sabara gah ilgevç'yle qiyğa, I'sa Yahudeeşine bayramısva İyerusalimqa hayk'an. **2** İyerusalimeene Vəq'əbışın akkava eyhene cigee, cühüt'yaşaşine mizel Bet-Zata donana hovuzniy vobna. Mançine hiqiy-allá xholle oad daxanan dirakbışılın ciganiy vod. **3** Mane cigabısee vuk'aranbı, bı'rq'i'nbi, k'aanbıyyı paralic i'xı'yn geeb insanar g'alyapk'i vuxha. Manbışe xhinən i'ğiykiri y gozet ha'a ixha. **4** [Rəbbin malaakih gahile-gahılqa avqa giç'u, xhyan i'ğiykar ha'a ixha. Mane gahıl xhineeqa ts'erra ikkeç'uyng'un gırgın ik'arbı yug qeedaxhe ixha.] **5** Maa'ar manbışde k'ane xhebts'ale molyulle senna ik'arna insan ixha. **6** I'sayk'le mana g'alirxhu g'acu ats'axhxhen, mana ik'arna geeb gahıbva. I'see mang'uke qiyghanan: – Yug qixhes ikkannane? **7** Ik'arang'vee Mang'us inəxdin alidghiniy qele: – Xərma, yizde k'ane, xhyan i'ğl'ykirmee, zi xhineeqa k'erçesda insan deşda. Zi xhinesqa hixharasse, merna zale ögee qıxha k'eç'e. **8** I'see mang'uk'le eyhen: – Oza qıxhe, gü galirxhuyn karıd alyaat'u, hoora! **9** Mana insan mankecar yug qexhena. Vuc galirxhuyn karıd alyaat'u, ayk'anna. Man Şabbatın yiğ eyxhe. **10** Mançıl-allad Yahudeeşine ç'ak'ınbışe yug

qıxhayne insanık'le eyhen: – G'iyna Şabbatın yiğ vod,
ğu galirxhuyn kar g'iyna haqqas ıkkan deş. **11** Mane
insanee eyhen: – Zı yug qı'iyne İnsanee, zak'le «Ğu
galirxhuyn karid alyaat'u hoorava» uvhu. **12** Manbişe
qiyyhanan: – Vak'le «Alyapt'ı hoorava» eyhena İnsan
vuşuyiy? **13** Mang'uk'le Mana vuşu ixhaycad ats'a deşdiy.
I'see mana yug qı'iyle qiyyga, maane insanaaşıl alikkı
ayk'anna. **14** Sahavule I'see mana insan Allahne Xaasne
t'abal hı'i, eyhen: – Həşde ġu yug qıxhana. Ğu sayib bınah
himaa'a, vuk'lelqa mançiled pisin kar qımaylecenva. **15**
Manke mana insan ark'ın, Yahudeeşine ç'ak'ınbışık'le,
vuc yug qı'ına İnsan I'sava eyhe. **16** I'see man Şabbatne
yiğil hı'iva, Yahudeeşine ç'ak'ınbışık'le Mang'une vuk'lelqa
yiğibi alya'a. **17** I'seeme manbışık'le eyhen: – Yizde
Dekkee həşde iş g'ooceva, Zınab haa'ana. **18** Mançile
qiyyga Yahudeeşine ç'ak'ınbışık'le Mana sık'ırar geer gik'as
ıkkıykan. Mang'vee Şabbatne yiğil iş hav'uy k'ıldanan
xhinnee, Allahık'le Cuna Dekva uvhu, Mang'uka Vuc sa
aqqı. **19** I'seeme manbışık'le eyhen: – Zı şok'le hək'en
eyhe, Dixek'le Dekkee hucooyiy ha'ava g'idecveene, Cuked
ğana vuçud ha'as deş. Dekkee hucooyiy ha'a, Dixeeyid
man ha'a. **20** Dekkis Dix ıkkanca, Vucee ha'an gırgın kar
Mang'uk'le hagvan. Şu ghalybı aaqı aaxvecenva Dekkee
Mang'uk'le mançiled ç'ak'ın işbü hagvas. **21** Dekkee
hapt'ıynbı üç'üb qav'u, manbışık ı'mı'r hoolen xhinne,
Dixeeyib Cus vukkananbışık ı'mı'r hoole. **22** Dekkee
vuşucar muhaakima ha'a deş. Mang'vee məhkama Dixelqa
g'aleççu, **23** Dekkis hı'rmat giviyxhena xhinne, Dicesib
hı'rmat gyuvxhecenva. Dices hı'rmat givdiyxheng'vee,

Mana g'axuvuyne Dekkisib hı'rmat giviyxhe deş. **24**

Zı şok'le hək'en eyhe, Yizde cuvabil k'ırı alixhxhi,
Zı G'axuvuyng'ulqa inyam hı'yne insanıqa gırgıne
gahbişisda ı'm'ır vob. Məhring'uqa məhkamad ilyakkas
deş. Mana qık'uyke g'attirxhin, üç'ür qıxha. (**aiōnios g166**) **25**

Zı şok'le hək'en eyhe, Allahne Dixen ses hapt'ıynbışık'le
g'iyxhena gah qavaalesda, qabıcab vob. Man g'ayxhıynbı
üç'üb qeepxhes. **26** Dekkine ab ı'mı'r vobnan xhinnee,
Dixesib Cune ab ı'mı'r Mang'vee hoole. **27** Mana İnsanna
Dixva, məhkama hı'iyid Mang'unecad xılıyaqa quvu. **28**
Mançile ghalybı aaqı imaaxva, məhbına gah qöö vob,
nyuq'vnee g'alyapk'ıynbışde gırgıng'uk'le Mang'un ses
g'ayxhes. **29** Nyuq'vneençe qıgeepç'esinbı, yugvalla
hav'uynbı ı'mrenbı vuxhesva üç'üb qeepxhes. Pisvalla
hav'uynbımee Allahee məhkamee eyhenbı g'ayxhes üç'üb
qeepxhes. **30** Zasse Zaled-alqa vuççud ha'as əxə deş.
Zı Zak'le Dekkee uvhuyn xhinnee muhaakima haa'a, Zı
alğavhuyn məhkamad qotkuyn vod. Zı Zas ıkkanan deş
ha'a, Zı G'axuvuyng'vee uvhuyn ha'a. **31** – Zı Yizdecab
hək'ee şahaadat haa'anaxhiy, Yizda şahaadat qopkuna
vuxhes deşdiy. **32** Yizde hək'ee şahaadat haa'ana Merna
vor. Yizde hək'ee haa'ana mana şahaadat qopkuna vuxhay
Zak'le ats'an. **33** Şu Yəhyeyne k'anyaqa insanar g'axuvu,
mang'veeyib qopkuna şahaadat hav'u. **34** Zas insanna
şahaadat vukkanıb deş, şu g'attivxhnecenva Zı man şok'le
eyhe. **35** Yəhye gyopxhannayıy işix helena çirax vuxha.
Şos sabara gahna mançine işigee şadepxhes vukkiykın. **36**
Yizde hək'ee sayib şahaadat vob. Mana şahaadat Yəhyeyne
şahaadatıleb ooqana vob. Zı Dekkee Zak'le uvhuyn işbı

ha'a. Mane işbişed Yizde hək'ee şahaadat haa'a Dekkee
Zı g'axuvuva. **37** Zı g'axuvuyne Dekkeyib Yizde hək'ee
şahaadat haa'a. Şok'le mısacad Mang'un sesid g'ayxhı
deş, Mang'un aq'vad g'acu deş. **38** Mang'un cuvabıd vuşde
yık'bışee axva deş, Mang'vee G'axuvuyng'ulqa şu inyam
hidya'ava. **39** Şos Muq'addasın Otk'uniyibi xət qeedaxhe.
Şosqa həməxüd qöö, mançile ġana şu ġırgıne gahbışisde
i'mrenbime vuxhes. Yic, Mançinib Yizde hək'ee şahaadat
ha'a. (*aiōnios g166*) **40** Şosmee ġırgıne gahbışisde i'mrenbı
vuxhesdemee Zasqa qavaales vukkan deş. **41** İnsanaaşine
axtı qı'ilqa, Zı axucar deş. **42** Zak'le şu vaats'anbı, vuşde
yık'ee Allah ıkkıykınıy deşin. **43** Zı Yizde Dekkine doyule
qareeyir, şu Zı k'ane qa'a deş. Sa merna cune doyule
qareene, şos mana ıkkıykanasda. **44** Şos sana-sang'vee
su axtı qav'u vukkan. Vorne sa Allahee şu axtı qav'iy
su t'abalcab ha'a deş. Məxüd, şosse nəxüd inyam ha'as
əxəyee? **45** Şosqa həməxüd qımaylecen, Zı Dekkine ögil
şolqa taxsirniyxan gixhxhes. Şolqa taxsir gixhxhesda, şu
umud haa'ana Mısa vorna. **46** Şu Mısal inyam hi'iynxhiy,
Zalid ha'asinniy. Mang'veeyid Yizde hək'ee otk'uninniy. **47**
Şu Mısee otk'uninçilqad inyam hidya'axhee, Zı eyhençilqa
nəxüd inyam ha'aye?

6 Mançile qiyğa I'sa Galileyne (Tiberiyayne) eyhene
golyune şene aq'valqa İlgeç'e. **2** Mang'vee vuk'aranbışık'le
haguyn əlaamatbı g'acu, Mang'uqab qihna geeb insanar
qöö vuxha. **31**'sa suvalqa İlgeç'u, Cune telebabışika giy'ar. **4**
Yahudeeşin Peesax bayram k'ane qexhe ixha. **5**I'see vuk'ul
ooqa qav'umee, Cusqa geeb insanar qöö g'avcu, Filippik'le
eyhen: – İne insanaaşe oxhanasın giney, nençene şı

alişses? **6** I'see manva Filipp siliys i'xəsdemeevacad uvhu, deşxheene Mang'uk'le Vucee ha'asın ögilycad ats'a ixha. **7** Filippee alidghiniy qele: – Manbişde girging'vee sa ghaledin giney oxhneccenna, q'öd vəş dinarısın gineyid alışvee, g'idiyxhar! **8** Telebabışde sang'vee Şimon-Pyoturne çoce Andreyee I'sayk'le eyhen: **9** – İnyaa'ar xhoble xhit'ayna gineynanayi q'ölle balugnana sa gade vor. Nya'a, inimeene insanis man giyxharee? **10** I'see eyhen: – Millet gyu'ar he'e. Maa'ab geeb ok' vuxhayke, insanar çilocab giviy'ar. Maa'ar xhod aazırılqa ələəna adamiycar eyxhe. **11** I'see maadin gineybı alyaat'u, Allahıs şukur haa'a. Sahavuled maane insanaaşis man giney bit'al ha'a. Girging'vee cus nimeeniy ikkan manimeenid alyaat'a ixha. I'see baluğaaşıkıd mancad ha'a. **12** Gırgınbı otxhun avts'ule qiyğa, I'see Cune telebabısk'le eyhen: – Hexxada axuyn gırgın se'e, vuçud xarab mexhecen. **13** Manbişe, insanaaşine ögiyle xhone xhit'ayne gineyke otxhun hexxada axuyn si'imee, yits'iq'vəble ghalilqamee gyavts'una ç'emç'e vooxhe. **14** Mane gahil I'see haguyn əlaamat g'acuyne insanaaşe eyhen: – Hək'erar dyunyelqa qalesda peyğambar İna vor. **15** I'sayk'le insanar abi, Cuke gucuncar paççah ha'asva ats'axhxhen. Mançıl-allar Mana Vuccar suvalqa ayk'an. **16** Exha qıxhamee, I'sayn telebabı golyusqa geepç'i, **17** lotk'eeqa giviy'ar. Manbı golene şene aq'valyne Kefernahumqa vüqqə vuxha. Miç'axıd qıxha eyxhe, I'sa qarı eyxhe deş. **18** İt'umna mits aa vuxhayke, goleedin xhyan i'giykar eyxhe. **19** Manbı lotk'ee yoq'ulle-xholle kilometirmee apk'iniyle qiyğa, g'ecen I'sa xhinel iykar-iykar cone lotk'aysqana vor qöö.

Mançile telebabı qəvəyq'ənanbı. **20** I'see manbışık'le eyhen: – Qı'məəq'ən, Zı vorna. **21** Manbışis Mana lotk'eeqa alyart'as ıkkıykan. Ul aaqı gyapxasse, manbı xhinene mıgleqqa, cos ıkkanne cigeeqa qabı hipxhıriynbı. **22** Qinne yiğıl golyune şene surak axuyne milletis, maa saccu sa lotk'a ıxhay yik'el qayle. Manbışık'le I'sa mane lotk'eeqa Cune telebabışıka gyudyu'urvar, telebabı cocab apk'invab ats'anniy. **23** Yişde Xərinq'vee I'see şukur hav'ule qiyğa giney otxhunne cigayne k'anyaqa Tiberiya şahareençe medin lotk'abı qadayle. **24** İnsanaaşık'le I'sayiy Cun telebabıb maa'ab g'idevcumee, lotk'abışeeqa gyuv'ur I'sa t'abal haa'asva Kefernahumqa avayk'an. **25** Golyune şene aq'val manbışık'le I'sa aveykımee, qiyghanan: – Mə'əllim, Ğu inyaqa misane qarı? **26** I'see manbışis inəxdın alidghiniy qele: – Zı şok'le hək'en eyhe, şu Zı əlaamatbı haguva deş, avts'esinmeen giney otxhunva t'abal ha'a. **27** Sik'inne gahile qı'çı' əlyhəəsde otxhuniyna himaa'a. Gırgıne gahbışis ı'mi'r hevlesde otxhuniyna hee'e. Man şos İnsanne Dixee heles. Mang'ul Dekkin Allahın peçat vod. (**aiōnios g166**) **28** Manbışe I'sayke qiyghanan: – Allahıs ikkanan işbi g'acesdemee, şı hucoona ha'as? **29** I'see eyhen: – Allahıs vukkanna iş ina vob: Mang'vee G'axuvuyng'ulqa inyam he'e. **30** Manbışe I'sayk'le eyhen: – Vasse nəxdın əlaamat hagvas əxəyee, şı mançıqa ilyaakı Valqa inyam ha'as? Vasse hucoo ha'as əxəyee? **31** Yişde dekkaaşe sahree manna opxhun, mançine hək'ee Muq'addasne Otk'unee inəxüd otk'un vod: «Manbışis oxhanas xəybışeençe giney huvu». **32** I'see manbışık'le eyhen: – Zı şok'le hək'en eyhe, şos

xəənçe giney huvuna Mısa deşdiy vor. Xəənçe şos hək'en
giney həşde helena Yızda Dek vor. **33** Xəənçe qadiyn
Allahın giney dyunyeys i'mi'r hoolen vod. **34** Manbişə
Mang'uk'le eyhen: – Xərna, Ğu şas hammaşə man giney
hele. **35** I'see manbişik'le eyhen: – I'mren giney Zı
vorna. Zasqa arına misacar mış qıxhes deş, Zalqa inyam
hi'iyng'unud misacad ghal qeqvas deş. **36** Zı şok'le ögee
uvhiyn xhinnee, şok'le Zı həşde g'acveeyir, şu inyam
ha'a deş. **37** Dekkee Zas huvuyn gırğın insanar Zasqa
ables. Zasqa abiynbib, Zı mışacab g'ee'epşes deş. **38** Zı,
Zas ıkkanan ha'as deş, Zı G'axuvuyng'us ıkkanan ha'as
xəənçe qarı. **39** Zı G'axuvuyng'us ıkkanan, Zasqa quvuyne
insanaaşına, Zı nenacar agval hıma'acen, nekke qiygiyne
yiğılıyb Zı manbı üç'üb qee'ecen. **40** Yızde Dekkis ıkkanan,
Dix g'acu inyam hi'iyne gırğinq'uqa gırğine gahbişisda
i'mi'r vuxhecen. Zınab manbı nekke qiygiyne yiğıl üç'üb
qee'ecen. (*aiōnios g166*) **41** Maane Yahudeeşine ç'ak'inbişə
I'sayne cuvabike «Zı xəənçe qadiyn giney vodva» əəq'ənbı.
42 Manbişə eyhen: – Nya'a, Mana Yusufna dix I'sa dişee?
Şak'le Mang'una dekkir yedir vaats'anbi! Nəxüd mançile
qiyaşa Mang'usse eyhes əxayee «Zı xəənçe qarına vorva»?
43 I'see manbişis inəxdin alidghiniy qele: – I'məəq'ə.
44 Zı g'axuvuyne Dekkee, insan Zasqa ts'its'de'eene,
mane insanisse Zasqa ayres əxəs deş. Zasqa arınamee, Zı
nekke qiygiyne yiğıl üç'ür qa'as. **45** Peyğambaraaşine
kitabbişee otk'un vod: «Manbişde gırğinq'us Allahee xət
qa'as». Dekkike g'ayxhı, xət qepxhaynbi gırğınbi Zasqa
abayle. **46** Allahısse Qarıyng'ule ğayı, menne şavuk'lecar
Dek g'acu deş. Dek saccu Mang'uk'le g'acu. **47** Zı şok'le

hək'en eyhe, inyam hı'yne insaniqa gırgıne gahbışisda
i'mi'r vuxhes. (aiōnios g166) 48 I'mren giney Zı vorna. 49
Vuşde dekkaaşe sahree manna opxhuneeeyib, hapt'ıynbı.
50 İnmee xəənçe qadiyn məxdin giney vod, mançike
otxhunna insan mısacar qik'as deş. 51 Xəənçe qadiyn
i'mi'r hoolen giney Zı vorna. Şavaamecad ine gineyke
otxhunee, gırgıne gahbışisde i'mrena ixhes. Dyunyeyne
i'mrenemee helesin giney Yızın tan vodun. (aiōn g165)
52 Manke Yahudeeşin ç'ak'ınbı cuvabilqa abayle: – Şi
oxhnecenga, Mang'usse nəxüd Cun tan şas heles əxəyee?
53 I'see manbışık'le eyhen: – Zı şok'le hək'en eyhe, şu
insanne Duxayne tanike idyotxhun, ebike ulydyodğvee,
vuşde ab i'mi'r vuxhes deş. 54 Yizde çurunuke otxhun,
ebake ulyodğuyng'uqa gırgıne gahbışisda i'mi'r vuxhes.
Zı məxrına nekke qiygiyne yiğıl üç'ür qa'as, (aiōnios
g166) 55 Yızın tan hək'en otxhuniyya, Yızda ebib hək'en
ulyodğuyva. 56 Yizde tanike otxhun, ebake ulyodğuna
Yizde ar axva, Zınar mang'une ar axva. 57 Üç'ürne Dekkee
Zı g'axuvu. Dekkeeyib Zas i'mi'r huvu. Məxbib Zı, Zı
orxhuniyng'us i'mi'r hevles. 58 İn giney xəənçe qadiyn
vod. Man otxhuning'uqame gırgıne gahbışisda i'mi'r
vuxhes. İn giney vuşde dekkaaşe otxhuniyy xhinnen deş
vod. Manbışe man otxhuneeeyid, hapt'ıynbı. (aiōn g165)
59 Manva I'see, Kefernahumne sinagogee xət qa'amee
uvhu. 60 Man eyhen g'ayxhımee telebabışde sabaranbişə
eyhen: – İn nimee dağamın cuvabısı. Şavusse mançıl
k'ırı alixhxhes əxəyee? 61 I'sayk'le telebabı əəqə g'avcu,
eyhen: – Mane cuvabılıyne şu qaçapxır? 62 Şok'le İnsanna
Dix şenke Vuc eyxhene cigeeqa i'lqəə g'acveene, manke

hucoone eyhes? **63** I'mi'r hoolena Allahın Rı'h vod, insanisse man ha'as əxə deş. Zı şok'le eyhen cuvab Rı'hiy i'mi'r vob. **64** Şoqa inyam hidya'anbib vobunbı. I'sayk'le inyam hidya'asınbib, Vuc mering'une xılyaqa qelesdar ögeecarniy ats'a. **65** Mang'vee eyhen: – Zı mançıl-allaniy şok'le eyhe, Dekkee vuşumecar hidyaysarxhee, mang'usse Zasqa qıxhes əxəs deş. **66** Mançile qiyğa geeb telebabı I'sayke cureepxha, Mang'uka iviykar deş. **67** Manke I'see yits'ıq'vəne telebayk'le eyhen: – Deşxhee şosubne Zake cureepxhes vukkan? **68** Şimon-Pyoturee Mang'us cuvab qele: – Xərna, şı şavne k'anyaqane əlyhəəs? Yiğne cuvabın gırğıne gahbişisda i'mi'r hoole. (*aiōnios g166*) **69** Şı inyamıd hi'iyn, şak'le ats'anıd, Allahna Muq'addas Ğu vorna. **70** I'see manbışık'le eyhen: – Zı şu, yits'ıq'vəyre teleba, g'əvxü. Vuşda same iblis vorna. **71** Mang'vee manva Kariotğançene Şimonne dixine, Yahudayne hək'ee uvhu. Mana yits'ıq'vəne telebayna sa ixheeyir, mang'us I'sa mering'une xılyaqa qeles ikkiykan.

7 Mançile qiyğa I'sa Galileyee i'giykar. Yahudeeşine ç'ak'ınbışis I'sa gik'as ıkkанва, Mana Yahudeyayeeqa hayk'an deş. **2** Yahudeeşin K'odiybişin bayram k'ane qıxha ıxha. **3** Çocaaşe I'sayk'le eyhen: – İnyaa imaxva, Yahudeyayeeqa hoora. Ğu ha'an karbı Yiğne telebabışık'led g'acecen. **4** Vuc qıvaats'as ıkkanne insanee karbı dyugulenda ha'anbı deşxhe. Ğu in karbı ha'axhee, Ğucar Ğu dyunyeys qıvaats'e'e. **5** Mang'une çocaaşed Mang'ulqa inyam ha'a ıxha deş. **6** Manke I'see manbışık'le eyhen: – Yizda gah qabı deş, şosme mışa qadiy ha'as eyxhen. **7** Dyunyeys şu g'umooce qeepxhes deş. Zıme

g'imece qıxha, Zı mançın işbı pisınbı ıxhay aq'val aqqaqqava. **8** Şu bayrameeqa havak'ne, Zıme, Yızda gah qidyabıncıl-allı, maqa ı'qqəs deş. **9** I'see manıd uvhu, Galileyee axva. **10** Mang'un çocar bayrameeqa hapk'ınıyle qiyğɑ, Manar şavuk'lecar g'idecesin xhinne, dyugulenra bayrameeqa hayk'an. **11** Yahudeeşine ç'ak'ınbışe I'sa t'abal ha'a-ha'a, «Mana nyaane vorva?» qidghın ha'a ıxha. **12** I'sa milletne ghalecar ıxha. Sassanbışee «Yugna insan vorva», mansanbışed «De'eş, milletis horbı ha'ava» eyhe ıxha. **13** Yahudeeşine ç'ak'ınbışile qəvəyq'ənva, Mang'une hək'eena gaf, gırğıng'uk'le g'avxhesin xhinne, neng'ussecab haa'as vəəxə vuxha deş. **14** Bayramın sura ıxhale qiyğɑ, I'sa Allahne Xaasqa arı, xət qa'a giyğal. **15** Yahudeeşin ç'ak'ınbı mançile ghalybı aaqı avxu, eyhen: – Mang'vee nyaacad qətqi' deş! Nençene Mang'uk'le manimeen kar ats'a? **16** I'see manbışıs alidghiniy qele: – Zı helen ats'al Zaken deş vod, Zı G'axuvuyng'uken vod. **17** Şavusiy Allahee eyhen ha'as ıkkан, Zı helen ats'al Mang'uken, Zaken deş ıxhay ats'axhxhesin. **18** Cukedğana eyheng'us, vuc axtı qa'as ıkkан. Vuc G'axuvuname axtı qa'as ıkkanna qorkuna vor, Mang'uqa horud eyxhen deş. **19** Mısee şos Q'aanun huvu. Vuşde neng'veecad Q'aanunun eyhen ha'a deş. Nya'a şos Zı gik'as ıkkan? **20** Milletin alidghiniy qele: – Yiğne ad cinid. Şavusiy Ğu gik'as ıkkan? **21** I'see manbışık'le eyhen: – Zı sa iş hav'u, vuşun gırğınbı ghalybı aaqı avxu. **22** Mısee şok'le sunnat ha'as vukkanva uvhu. Yic man ha'a, Mısayle ögilyne dideşecad gibgil. Şu Şabbatne yiğilib sunnat haa'a. **23** Mısayne Q'aanunun eyhen ixhecenva, şu insan Şabbatıl sunnat

ha'a. Nişil-allane Zı Şabbatıl insan bıkırra yug qı'ıva, şu
Zalqa qel haa'a? **24** Şu aq'vele g'ecen xhinnee muhaakima
haa'a. Qopkuvalika ilyaakı, muhaakima hee'e. **25** Manke
İyerusalimne milletin eyhen: – Gik'as ıkkanna mana
dişde vor? **26** Haane, Mang'vee gırgıng'uk'le g'iyxhe-
g'iyxhe gırgınyuşan he'eeyid, Mang'uk'le vuççud eyhe
deş. Mıts'an, ç'ak'ınbışık'le Mana hək'erar Masixh ıxhay
ats'axhxha ixhes. **27** Yic mana īnsan nençe ıxhay şak'le
ats'an. Masixh qöömeeme, Mana nençe ıxhay şavuk'lécad
ats'a ixhes deş. **28** Allahne Xaasne xət qa'amee, I'see
axtida eyhen: – Şok'le hək'erar Zı ats'anane, nençe qariyid
ats'anne? Zı Zakecar deş arı, Zı G'axuvuna qorkuna
vor. Şok'le Mana ats'a deş, **29** Zı Mang'usse qariylalla,
Zak'le Mana ats'a. Mang'vee Zı g'axuvu. **30** Manbışis
I'sa aqqas ikiyikan. Mang'una gah qidyabıva, şavaacadıd
Mang'ulqa xıl g'oyst'al deş. **31** Milletikene geebinbiše
Mang'ulqa inyam hı'i, eyhen: – Masixh qarımee, əlaamatbi
ıng'uled geed deş hagvas. **32** Fariseyaaşık'le milletin
I'sayne hək'ee eyhen g'iyxhen. Kaahinaaşın ç'ak'ınbışeyiy
fariseyaaşé Mana aqqasva g'aravulyçer g'uxoole. **33**
I'see eyhen: – Zı şoka geer ixhes deş. Mançile qiyğa Zı
G'axuvuyng'une k'anyaqa əlyhəəs. **34** Şu Zı t'abala'asda,
aveekes deş. Zı ark'inne cigeeqar şosse ables vəəxəs deş.
35 Maane Yahudeeşine ç'ak'ınbışe sana-sang'uke qidghın
ha'a: – Şak'le ivdeekesde cigeeqa nyaqaniyxan Mana
ı'qqəs? Yunanaaşine yı'q'nee vooxhene cühüt'yaşaşine
k'anyaqa hark'ın, Yunanaaşisniyxan xət qa'as? **36** «Şu Zı
t'abala'asda, aveekes deş. Zı ark'inne cigeeqar şosse ables
vəəxəs deş» mane cuvabıkä hucooniyxan eyhes iкkan?

37 Bayramne nekke qiygyyne yiğil I'sa oza qixha, axtıda eyhen: – Şavuniy ghal qeqqu, Zasqa qarı ulyoğecen.

38 Muq'addasne Otk'uniybışee otk'unin xhinnee, Zalqa inyam hı'iying'une yik'eençe, ı'mı'r hoolene xhinen damabı gyotstses. **39** Mang'vee manva, Cul inyam ha'anbişe alyaat'asde Allahne Rı'hı'ne hək'ee eyhe ixha. Allahee I'sayna xəvvalla mankilqame hidyag'uynçil-alla, inyam ha'anbişis man Rı'hı huvu ixha deş. **40** Milletikene sabaranbışık'le man eyhenbı g'ayxhımee, «İna hək'erar qalesda peyğambar ooxhurva» eyhe. **41** Sabaranbışemee «İna Masixhır» eyhe, samebinbışemee eyhen: – Masixh Galileyeençe'e qales deş. **42** Nya'a Muq'addasne Otk'uniybışee otk'un dişde, Masixh Davudne nasilençena, Davud eyxhene Bet-Lexemne xiveençe qales? **43** İnsanar I'sayl-alla cuvabilqa abayle. **44** Sabaranbışıs Mana aqqas ikkiykineeyir, nenacar Mang'uk set'a deş. **45** G'aravulyçer kaahinaaşına ç'ak'ınbışısqayıy fariseeyaaşına k'anyaqa sapk'ilmee, manbiše g'aravulyçeeşike qiyghanan: – Nya'a şu Mana qidyarı? **46** G'aravulyçeeşeye eyhen: – Həşdilyqamee sacar insan məxür yuşan hı'i deş. **47** Fariseyaaşə manbışık'le eyhen: – Deşxhee Mang'vee şunabne yəqqı'le qiğavhu? **48** Sa xəring'veexheyid sa fariseyexheyid Mang'ulqa inyam hı'iye? **49** İne milletik'le Q'aanunne hək'ee hucoona ats'a? Manbı gulyoptulıynbı! **50** Ögilycar I'sayne k'anyaqa arıyne Nikodim donane fariseyee manbışık'le eyhen: **51** – Yişde Q'aanunus sik'ı, insanıl k'ırı ilydiyxıhi, mang'vee hucooyiy ha'ava dyats'axhxha, mana muhaakima hı'i yotkuda deş. **52** Manbiše Nikodimik'le eyhen: – Deşxhee, günar G'alileyeençene vor? Otk'uneeqa

ilekke, vak'lecad g'acesin, sacar peygambar Galileyeençe
qöö deş. **53** Mançile qiyğa gırgınbı cone xaaqa avayk'an.

8 I'same Zeytunne suvalqa ayk'an. **2** Miç'eer Mana çakra
meer Allahne Xaasqa arayle. Gırgın millet Mang'une
k'anyaqa sadayle, Manar gyu'ur milletis xət qa'a giygal.
3 Q'aanunne mə'əllimaaşeyiy fariseyaaşə zina ha'ang'a
ayqına zəiyfa maqa ayreele. Mana yı'q'neeqa qığeyhi, **4**
I'sayk'le eyhen: – Mə'əllim, ina zəiyfa zina ha'ane cige
ayqı. **5** Q'aanunee Mısee şalqa əmr hav'u, məxbınbı
g'ayeqla hevleva. Ğu mançık'le hucoona eyhe? **6** Man
I'sa siliys i'xəsdemee eyhe ıxha, Mang'une gardanaqa
taxsir gixhəsdemee ha'a ıxha. I'same k'yorzul t'ubeka
ç'iyel oyk'an giygal. **7** Mang'uke meed qidghın ha'aməe,
I'sa qorku qıxha, manbışık'le eyhen: – Vuşde neng'ukayiy
binah deş, hasre mang'vee ts'eppa zəiyfalqa g'aye eehecen.
8 Qiyğa meer k'yorzul, ç'iyel oyk'an. **9** Man eyhen
g'ayxhımee, ç'ak'ınbışile otçu k'ıninbışılqamee sassabna
mançe qığeepç'i avayk'anənbı. Nekke qiyğa I'sayıy
zəiyfacab aaxva. **10** I'sa qorku qıxha, eyhen: – Zəiyfa,
şenbi nyaqane apk'in? Nya'a şavaacab yiğne gardanaqa
binah givxhu dişde? **11** Zəiyfee eyhen: – Şavaacab, Xərna.
Manke I'see eyhen: – Zınab yiğne gardanaqa binah
giviyxhe deş. Yeera, sayıb binah himaa'a.] **12** Qiyğa I'see
milletik'le eyhen: – Dyunyeyn Nur Zı vorna. Zaqar qıhna
qööna misacar miç'axiyvalee iykaras deş, mang'uqa i'mi'r
hoolen Nur ixhes. **13** Fariseyaaşə Mang'uk'le eyhen: –
Yiğne hək'ee Ğucab şahaadat haa'a, mançıl-allab Yiğna
şahaadat qopkuba deş vob. **14** I'see manbışıs alidghınıy
qeles: – Zı Yizde hək'ee şahaadat hav'eeib, Yizda şahaadat

qopkuba vob, Zak'le Zı nençe qarı nyaqayiy əlyhəəsva
ats'ançıl-allə. Şok'leme Zı nençe qarı, nyaqame əlyhəəs
ats'a deş. **15** Şu aq'vele g'ecen xhinnee muhaakima haa'a.
Zıme vuşucar muhaakima ha'a deş. **16** Zı muhaakima
haa'axhee, Zı Zaler-alqa deş vor, Zı g'axuvuna Dek Zaka
vor. Mançıl-allad Yızın məhkama qotkuyn vod. **17** Vuşde
Q'aanuneeyid otk'un vod, q'öng'una şahaadat qopkuba
vob. **18** Zı Yızde hək'ee şahaadat haa'a, Zı g'axuvuyne
Dekkeeyib Yızde hək'ee şahaadat haa'a. **19** Manke I'sayke
qiyyghanan: – Yiğna Dek nyaane vor? I'see alidghınıy
qeles: – Şok'le Zınar, Yızda Dekkır ats'a deş. Şok'le Zı
ats'a ixhanaxhiy, Yızda Dekkır ats'axhxhesdaniy. **20** I'see
manva nezirna q'utyenane cigeet Allahne Xaasne xət
qa'aməe eyhe. Mang'una gah qabı hidipxhırva, şavaacarı
Mana aqaqqə deş. **21** Qiyğa meed I'see manbışık'le eyhen:
– Zı əlyhəəna, şu Zı t'abal ha'asda. Şu vuşdecab bınahee
hapt'as. Şosse Zı əlyhəəsde cigeeqa qavaales vəəxəs deş.
22 Manke Yahudeeşine ç'ak'ınbişə eyhen: – Nya'a Vuc
əlyhəəsde cigeeqa şasse qavaales vəəxəs deşva eyhe?
Mang'us Vucecar Vucne gik'as ikkan? **23** I'see manbışık'le
eyhen: – Şu avğançə vob, Zı ooğançə, şu ine dyunyeençə
vob, Zı ine dyunyeençə deş vor. **24** Zı mançıl-allad
şok'le «Şu vuşde binahbişee hapt'asınbıva» uvhu. Şu,
Zı Yızde hək'ee eyhençilqa inyam hide'eene, şu vuşde
binahbişee hapt'as. **25** Manbişə I'sayke «Ğu vuşunəva?»
qiyyhan. I'see manbışık'le eyhen: – Zı şok'le q'omançecad
uvhuyn Zı Vuşuyiyva. **26** Vuşde hək'ee eyhesinid, şu
muhaakima haa'asınıd geed kar ixheeyid, Zı man ha'as
deş. Zı G'axuvuna qorkuna vor. Zınad Mang'uke g'ayxhin

dyunyeyk'le eyhe. **27** I'see manbışık'le Mang'une Dekkine hək'ee eyhen manbışılqa hiyxhar deş. **28** Manke I'see manbışık'le eyhen: – İnsanna Dix şu ooqa qa'amée, şok'le Zı vuşuy ıxhay ats'axhxhes. Zı Zaled-alqad vuççud ha'a deş. Dekke Zas nəxüdiy xət qı'i, Zı man eyhe. **29** Zı G'axuvuna Zaka vor. Zı gırgıne gahbışıl Mang'us ıkkanan ha'ava, Mang'vee Zı Zaler-alqa g'alerçu deş. **30** I'see man cuvab uvhuyle qiyğa, geebbiše Mang'ulqa inyam ha'a. **31** Mane gahıl I'see Culqa inyam hi'yne Yahudeeşik'le eyhen: – Şu Yızde cuvabıkа gyuv'ur oza qeepxheene, şu hək'ebab Yızın telebabı vob. **32** Manke şok'le hək'enbi ats'a ixhes, mane hək'ençinib şu g'attivxhanaa'as. **33** Yahudeeşe I'says alidghınıy qele: – Şı İbrühimne nasileençe vob, mısacabıb neng'uscab nukariyvalla hav'u deş. Ğu nya'a «Şu g'attivxhanaa'asva» eyhe? **34** I'see manbışık'le eyhen: – Zı şok'le hək'en eyhe, neng'veeyiy bınah hav'u, bınahnar nukar vorna. **35** Nukar xizanee gırgıne gahbışıl deş axva, dixme gırgıne gahbışıl axva. (aiōn g165) **36** Mançıl-allab Dixee şu g'attivxhan hav'ee, şu hək'ebab g'attivxhanasınbi. **37** Zak'le şu İbrühimne nasileençeva ats'a. Şu Yızın cuvab k'ane qidya'ava, şos Zı gik'as ıkkan. **38** Zı Dekkine k'ane g'acuyn şok'le eyhe, şumee vuşde dekkike g'ayxhiyn ha'a. **39** Manbiše I'sayne cuvabis «Yışa dek İbrühimva» eyhe. I'see manbışık'le eyhen: – İbrühimin uşaxar vuxhaynbıxhiy, İbrühimee ha'anniy ha'as. **40** Şosme həşde Zı, Allahike g'ayxhiyn hək'enbi yuşan ha'ana İnsan, gik'as ıkkan. İbrühimee məxüd hi'i deşdiy. **41** Şumee, vuşde dekkee ha'an ha'a. Manbiše Mang'uk'le eyhen: – Şı zinayke vuxhaynbı deş vob, şaqsa sa dek vor.

Manar Allah vor. **42** I'see manbışık'le eyhen: – Allah vuşda dek ıxhaynxiy, şos Zı ıkkıykanasdaniy, Zı Allahısse qarına vorva. Zı Zaler-alqa deş qarı, Mang'vee g'axuvu, Zı qarı. **43** Şos Zı eyhençil k'ırı alixhxhes dəxəva, Zı eyhen şolqa hidiyxhar. **44** Şu vuşde dekkikenbı – iblisikenbı vob, şos vuşde dekkee eyhen ha'as ıkkan. Mang'uqa hək'en kar deşva, mana q'omançecar insan gek'ana ıxha, hək'ençilir mana ulyorzul deş. Mang'vee horbı ha'amee, cuk avaak'an ha'a. Mana horalay vor, gırgın horbid mang'ukenbı vod. **45** Zı şok'le hək'enbı eyhençilalla, şu Zal inyam ha'a deş. **46** Vuşde neng'usse aq'val aqqas əxəyee, Zı bınah hav'uva? Zı hək'enbı eyhexhee, nya'a şu Zal inyam hidya'a? **47** Allahne insanee, Allahee eyhençil k'ırıxhe iliixhen. Allahın insanar devxhal-allı, şume Zal k'ırı iliixhe deş. **48** Yahudeeşe I'says inəxdin alidghiniy qele: – Ğu Samariyeğançena vor, Yiğne adıd cinid. Nya'a si qotkuyn dişee eyhe? **49** I'see alidghiniy qele: – Yizde ad cin deşin, Zı Yizde Dekkis hi'rmat haa'a, şume Zı k'apik'ile avqa qa'a. **50** Zıcar Zı axtı qa'a deş, Zı axtı qa'ana Sa vor. Mang'veeyib muhaakima haa'a. **51** Zı şok'le hək'en eyhe, şavaayiy Zı uvhuyn hi'i, misacar qik'as deş. **(aiōn g165)** **52** Yahudeeşe Mang'uk'le eyhen: – Şak'le həşde ats'axhxayn, Yiğne ad cinid. İbrühimir qik'una, mansa peyğambararib. Ğumee «Şavaayiy Zı uvhuyn ha'a, misacar qik'as deşva» eyhe. **(aiōn g165)** **53** Deşxhee, Ğu yişda dek eyxhena İbrühimiler xərnane vor? Manar qik'una, mansa peyğambararib. Ğucar Vasqa vuşu xhinneyiy qöö? **54** I'see alidghiniy qele: – Zıcar Zı axtı qa'anxhiy, Yizda axtivalla vuçjud deşin karniy ixhes. Zı axtı qa'ana Dek

vor. Şu Mang'une hək'ee «yişda Allahvad» uvheene, **55**
şok'le Mana ats'a deş. Zak'leme Mana ats'ana. Zak'le Mana
dyats'ava uvhuynxhiy, şunaxhineena Zınar horalayniy
ixhes. Zak'le Mana ats'anar, Zı Mang'vee eyhenid ha'an.

56 Vuşda dek eyxhene İbrihimik'le Yızın yiğ g'acesva
uvhumee, mana şadxhana. Mang'uk'le man yiğid g'acuyn,
şadxhanar. **57** Mançıl-allad Yahudeeşe Mang'uk'le eyhen:
– Vaqa xhots'al sen deşin, nəxürne vak'le İbrihim g'acu?
58 I'see manbışık'le eyhen: – Zı şok'le hək'en eyhe, İbrihim
yedike ixhessecar ögil, «Zı Vorna». **59** Mane gahil I'sa
g'ayeqqa helesva manbışe ç'iyele g'ayebi alyaat'a. I'samee
dyugulenra Allahne Xaasse ayk'anna.

9 I'sa yəqqı'le k'ena əlyhəəmee, bı'rqı'ra yedike ıxhana
insan qızaxxa. **2** Telebabışe Mang'uke qiyghanan: –
Mə'əllim, şavaane bınah hav'u, insan bı'rqı'ra yedike ıxha,
vuceene, deşxhee dekkeeyiy yedeene? **3** I'see alidghınıy
qeles: – Man, mang'uneyiy mang'une dekkineyiy yedine
bınahıl-alla deş məxüd ıxha. Allahın işbi mang'une i'mree
g'acecenga məxüd ıxha. **4** Yiğne yiğin şı, Zı G'axuvuyng'un
işbi ha'as ıkkən. Xəm qooxhe, manke şavussecad vuççud
ha'as əxə deş. **5** Zı dyunyel ıxhaylette, Zı dyunyeyn
Nur vodun. **6** Manva uvhuyle qiyğa, I'see ç'iyelqa
tyu g'a'adaççe, tyuyuke bəttağ hı'i, bı'rqı'ne insanne
ulelqa qadağva. **7** Qiyğa mang'uk'le eyhen: – Hark'ın,
Şiloah eyhene hovuzee əyxre. (Şiloah «g'axuvuna» eyhen
vodun.) Bı'rqı'nar hark'ın əyxərna. Ules işix qadı, mana
yi'q'əlqa siyk'al. **8** Delesinbışeyiy, mana kar sa'ana
xhinne ats'anbışe eyhen: – Mana şenke gyu'ur kar sa'ana
dişee? **9** Sabaranbışe «Mana vor», mansanbışe «De' eş,

mang'uk akarırva» eyhe. Vuceeme «Zı vornava» eyhe.

10 Manbışee qiyghan: – Nəxüdne yiğne ules işix qadı?

11 Mang'vee eyhen: – I'sava eyhene sang'vee bəttağ
hi'ı, yizde ulelqa qadğu, qiyğar zak'le «Şiloah eyhene
hovuzeeqa hak'ne, əyxreva» uvhu. Zınar hark'in əyxi'rna,
ulesid işığ qadı. **12** Manke manbışe «I'sa nyaane vorva?»
qiyghan. Mang'veeme «Ats'a deşva» eyhe. **13** İnsanaaş
uleppi Yug qıxhana fariseyaşaşine k'anyaqa arayle. **14**
I'see bəttağ hi'ı ulelqa qadğuyn yiğ Şabbatın yiğ ıxha.
15 Fariseyaşaş mane insanike nəxüdiy ules işığ qadıva
meed qiyghan. Mane insaneyid manbışık'le eyhen: –
Mang'vee yizde ulelqa bəttağ qadğu, qiyğa zi əyxi'r ules
işix qadı. **16** Manke fariseyaşaşine sabarabişə eyhen: – İna
Allahıke deşur qarı, Şabbatne yiğil hidya'asınbı vod ha'a.
Mebinbişə eyhen: – Bınahnang'usse məxdin əlaamatbı
nəxüd hagvas əxəyee? Manbı məxüb cuvabilqa abayle. **17**
Manke manbışe meed Yug qıxhayng'uke qiyghanan: –
Vasse Mang'une hək'ee hucoo eyhes əxəyee? Mang'vee
dişde yiğin uleppi qı'ı. Mang'vee alidghiniy qele: – Mana
peyğambar vor. **18** Yahudeeşin ç'ak'ınbı mana bı'rq'ı'ra
ıxha qiyğa uleppi qeetxhalqa hayeebaxhe deş. Mançıl-
alla manbışe mang'un dekkiy-yed qoot'al. **19** Mang'une
dekkickeyiy-yedike qiyghanan: – Şos bı'rq'ı'ra ıxhana
dix inane vor? Nəxüdne mang'uk'le həşde g'ece? **20**
Dekkeeyiy-yedee eyhen: – Şak'le ats'an mana yişda dix
vor, vucur bı'rq'ı'ra yedike ıxha. **21** Həşde nəxüdme
mang'uk'le g'ece, şavaame mang'un uleppi qı'ı, şak'le
ats'a deş, cuke qiyghne. Mana həşde xər qıxha, cul-
allan cuvab cusse qeles əxəsin. **22** Mang'une dekkickeyiy

yedee Yahudeeşine ç'ak'ınbışile qəvəyq'ənva məxüd uvhu. Yahudeeşine ç'ak'ınbışe I'sa Masixhva gardanaqa alyaat'uyn gırgınbı sinagogeençe g'e'epşesinbıva q'arar huvu vuxha. **23** Mançıl-allad mane insanne dekkeeyiy yedee «Mana xər qıxha, cuke qiyghneva» eyhe. **24** Fariseyaaşə uleppi qıxhana insan q'ör'es qort'ul, eyhen: – Qotkuyn eyhesva Allahılqa k'ın g'aysre. Şak'le Mang'uqa binah vuxhay ats'an. **25** Mang'vee alidghiniy qele: – Zak'le Mang'uqa binah vuxhay-devxhay ats'a deş. Zak'le sa kar ats'a: zi şenke bı'rq'ı'raniy vor, həşdeme zak'le g'ecen. **26** Fariseyaaşə meed mang'uke qiyghanan: – Mang'vee vak hucoona hı'i? Uleppi nəxüdne qı'i? **27** Mang'vee alidghiniy qele: – Həşde xhinne dişde şok'le uvhu, şume k'ırı alixhxı deş. Nya'a şos mançıl q'öd'es k'ırı alixhxhes ikkan? Şosubne deşxhene Mang'un telebabı vuxhes vukkan? **28** Mang'uqa hokiybı hı'i, eyhen: – Mang'una teleba ġu vorna, şı Mısayn telebabı vobınbı. **29** Şak'le Allah Mısayka yuşan hı'i ıxhay ats'an, İname nençe qariy ats'a deş. **30** Mane insanee manbışık'le eyhen: – Ghalybı aaqı ilyaakasın karid, şok'le Mana nençe ıxhay ats'a deş, Mang'veeme yızın uleppi qı'iynbı. **31** Şak'le ats'an Allahee binahnənbışıl k'ırı iliyxhe deş. Mang'vee Cus ı'bəədat ha'ang'uliy Cus ikkanañ ha'ang'ul k'ırı iliyxhe. **32** Yedike bı'rq'ı'ra ıxhayng'un şavaame uleppi qı'iva, şak'le mısacad g'ayxhiyn deş. (aiōn g165) **33** Mana Allahıke qarı dexhaynxhiy, Mang'usse vuçjud ha'as əxəs deşdiy. **34** Manbışe mane insanis alidghiniy qele: – Q'omançe-k'anyaqqamee binahbışın gyatsts'ı ġu yedike ıxha. Həşde ġune şas xət qa'a? Manid uvhu, mana mançə g'e'eşsena.

35 Mana insan g'aqa g'e'eşşuynçina ats'axhxha, I'see mana t'abal hı'i eyhen: – Ğu İnsanne Duxalqa inyam ha'anne? **36** Mang'vee qiyghanan: – Xərna, Mana vuşune vor, Mang'ulqa inyam ha'as? **37** I'see mang'uk'le eyhen: – Həşde vak'le g'ecena, vaka yuşan ha'ana Mana vor. **38** Mang'veeyid «Yizda Xərna, inyam ha'anva» uvhu, I'sayne ögil k'yoyzarna. **39** I'see eyhen: – Muhaakima ha'asva Zı ine dyunyelqa qarı, hasre g'idecenbişik'le g'acecen, g'ecenbəb bı'rq' qeepxhecen. **40** Mang'une k'ane ulyobzurne fariseyaaşık'le Mang'vee eyhenbı g'ayxhı, Mang'uke qiyghanan: – Deşxheene, şinabne bı'rq'i'ba? **41** I'see manbişik'le eyhen: – Bı'rq'i'ba vuxhaynxhiy, şoqa bınahib vuxhes deşdiy. Şu «G'eceva» eyheva, vuşda bınah şolycab aaxva.

10 I'see meed eyhen: – Zı şok'le hək'en eyhe, vəq'əbışde ağleeqa akkayle deş, menne cigeençe ikkeç'una sixnariyyiy g'uldur vorna. **2** Akkayle ikkeç'uname vəq'əbışda çoban vor. **3** G'aravulyçee mang'us akka aaqa, vəq'əbışik'le mang'un ses g'iyxhe. Mang'vee cun vəq'əbı dobışka qott'ul g'aqa qığ'a'a. **4** Mang'vee cun vəq'əbı gırgınbı g'aqa qığ'iyle qiyğa, mançine ögil ayk'an. Vəq'əbıd mang'un ses ats'ava mang'uqad qihna qayle. **5** Manbı mısacad qıdyvats'ane insanın ses dyats'ançıl-alla, mang'uqa qihna əlyhəəs deş, mang'uke heedxvasınbı. **6** I'see manbişis mana misala qavalyya'a, Mang'vee hucoovayiy eyhe manbişilqa hiyxhar deş. **7** I'see meed manbişik'le eyhen: – Zı şok'le hək'en eyhe, vəq'əbışın akka Zı vorna. **8** Zale ögil qabıynbışın gırgınbı sixnareriy g'uldurar vuxha, vəq'əbışe manbişil k'ırı alixhxhı deş. **9** Akka Zı vorna, Zale k'ena

ikkeç'una g'attixhanasda. Mang'usse ikkeç'esir, qığeç'esir
əxəsda, cusun uxhiyxhanasın cigad aveykesin. **10** Sixnariy
saccu qöqəsiy gyapt'asva, haq'var-hiyxvər ha'as arayle.
Zime qarına 1'mi'r hevles, gyavts'u güvvhuna 1'mi'r. **11**
Yugna çoban Zı vorna. Yugne çobanee vəq'əbışıl-alla cun
can q'urbanna hele. **12** Pılıke aqqıyne çobanınbı deş eyxhe
vəq'əbı. Mang'uk'le vəq'əbışılqa umul abı g'avcumee,
mana vəq'əbı g'ali'ı hexvana. Manke umulyun manbı aqqı
ot'al-oxal ha'a. **13** Pılıke aqqına çoban hexvana, pılıke aqqı
ixhayke, mang'vee vəq'əbışda haa'a deş. **14** Yugna çoban
Zı vorna. Nəxüriy Dekkık'le Zı ats'a, Zak'ler Dek ats'a,
Zak'le həməxübib yızınbı vaats'a, yızınbışık'ler Zı ats'a. Zı
vəq'əbışıl-alla Yızın can q'urbanna hele. **16** Zaqa menne
ağleençenid vəq'əbı vodınbı. Zas manbıd qales iкkan.
Mançık'led Yızın ses g'ayxhes. Manke sa syuriyyi sa Çoban
ixhes. **17** Zı Yızın can q'urbanna hele, qiyğa yi'q'əlqa
alyaat'asva. Mançıl-allar Dekkis Zı iкkanna. **18** Şavaacad
Yızın can ileşše deş, man Zıcad hele. Man helesid, yi'q'əlqa
alyat'asıd Zasse əxən. Zak'le məxüd he'eva Yızde Dekkee
uvhu. **19** Yahuder mane gafil-alla cuvabilqa abayle. **20**
Manbışde gellesinq'vee eyhen: – Mang'une ad cinid, Mana
bəç'ərir. Nya'a Mang'ul k'ırı iliixhe? **21** Mebınbışeme
eyhen: – Cinaaşe aqqıyne insanee məxüd eyhes deşdiy.
Nya'a cinisə bı'rq'ı'nne insanın uleppli qa'as əxəyee? **22**
Q'ı'dim ixha. Mane gahıl İyerusalimee Allahın Xav Ts'ed
Qi'ı bayram alğayhe ixha. **23** I'sa Allahne Xaane məhlee,
paççah Sileymanne doyulyne dirakbışıl oab daxanane
cigee iykar ixha. **24** Yahudeeşin ç'ak'ınbı I'sayne hiqiy-
alla sabı, Mang'uk'le eyhen: – Mısilqameene Ğu yişin

sabır siliys i'xəs? Ğu Masixhee, şak'le dyugul hidi'i, eyhe.

25 I'see manbışis alidghiniy qele: – Zı şok'le uvhuyn, şume mançilqa hayeebaxhe deş. Zı, Dekkine doyule ha'anecad işbişə Zı vuşu ixhay eyhen. **26** Şume mançilqa hayeebaxhe deş, Yizde vəq'əbışinbı devxhal-allı. **27** Yizde vəq'əbışık'le Yızın ses g'iyxhen, Zak'led manbı ats'anbı, manbıd Zaqad qihna qöö. **28** Zı mançıs gırgıne gahbışısda i'mi'r hoole. Manbı mısacad hat'as deş, şavaacadıd manbı Yizde xilençe g'ayşes deş. (*aiōn g165, aiōnios g166*) **29** Manbı Zas huvuna Dek gırgıng'ule xərna vor. Manbı şavussecad Dekkine xilençe g'ayşes əxəs deş. **30** Zı Nayiy Dek sa vobınbı. **31** Yahudeeşine ç'ak'ınbışe meed I'sa g'ayeqqə helesva ç'iyele g'ayebi alyaat'a. **32** I'see manbışık'le eyhen: – Dekkike qadiyn geed yugun işbı Zı şok'le hagu. Şos mançine nençil-allane Zı g'ayeqqə heles ikkan? **33** Yahudeeşine ç'ak'ınbışe Mang'us alidghiniy qele: – Ğu yugne işil-allı deş şas g'ayeqqə heles ikkan. Ğu insan ixheeyir, Ğucar Vake Allah ha'a, məxüd Ğu kufur ha'a. Mançıl-allar şas Ğu g'ayeqqə heles ikkan. **34** I'see manbışık'le eyhen: – Nya'a vuşde Q'aanune otk'un dişde, «Zı uvhuyn: „Şu allaharıb“»? **35** Allahee Cun cuvab g'axuvuyne insanaaşık'le «allaharıbva» eyhe. Muq'addasne Otk'unee otk'unin hakkalas deş. **36** Şu nişil-allane «Zı Allahna Dixva» uvhuva Zak'le «kufur ha'ava» eyhe? Yizde Dekkee Zı g'əyxı', dyunyelqa G'axuvu. **37** Zı, Yizde Dekkee ha'an hidya'axheene, Zalqa haymeebaxhe. **38** Zı, Yizde Dekkee ha'an ha'axheene, Zı eyhençil haydebaxheene, Zı ha'ançıl hayeepxhe. Manke şok'lecad yugda ats'axhxhesinniy Dek Yizde, Zınar Dekkine ar ixhay. **39** Manbışis meer I'sa

aqqas ıkkıykan, I'same manbişde xilençe iygvalyna. **40**
Qiyğa I'sa İordanne şene suralqa, Yəhyee ögil gicəpxı'ybı
alyaat'a'ane cigeeqa ark'in, maa'ar axva. **41** Mang'une
k'anyaqa geeb insanar abi eyhen: – Yəhyee sacad əlaamat
hidyagveened, mang'vee ıng'une hək'ee uvhuyn gırğın
qotkuda qığeç'u. **42** Geeb insanaaşe maa'ad I'salqa inyam
ha'a.

11 Lazar donana sa insan ik'iyk'arna. Mana, Mayramiy
cena yiçü Marta yeexhene Bet-Anya eyhene xiveençe ixha.
2 Yişde Xəring'ulqa yugun evanan q'ış qadğu, Mang'un
g'elybı ç'erbişika qeqqu'una, mana Mayram yic yixha.
Məng'l'na çoc Lazar ik'ar ixha. **3** Mançıl-alla q'öne yiçvee
«Xərna, Vas ıkkanna insan ik'ar vorva» I'salqa xabar
g'uxoole. **4** I'sayk'le man g'ayxhı, eyhen: – Mane ik'arın
hapt'iy deş heles. Allahna axtıvallayiy Allahne Dixena
axtivalla mane ik'aarile ğana geeb qaa'as. **5** I'says Martar,
cena yiçur Mayramir, Lazarır geeb vukkan vuxha. **6** Lazar
ik'arva g'ayxhımee, Mana maqa hayk'an deş. I'sa Vuc
arıyne cigeet q'ölle yiğnar axvana. **7** Qiyğa Mang'vee Cune
telebabışık'le eyhen: – Meeb yı'q'elqa Yahudeyayeeqa
əlyhəəs. **8** Telebabışe Mang'uk'le eyhen: – Mə'əllim, şaane
Yahudeeşin ç'aki'nbişis Ğu sik'ırra ögil g'ayeqlqa helesiy
ikkan. Vas maqa sak' alasne ikkan? **9** I'see alidghınıy
qelet: – Yiğ yits'iq'vəble sə'ətna dişde eyxhe? Yiğniyiğin
iykarna qaçayxar deş, mang'uk'le ine dyunyeyn işix g'ece.
10 Xəmde iykarname, miç'axdava qaçayxarna. **11** Man
uvhu ç'əvxhayle qiyğa, I'see manbişik'le eyhen: – Yişda
hambaz Lazar nik'ee vor ark'in. Zı mana oza qa'as i'qqə.
12 Manke telebabışe Mang'uk'le eyhen: – Xərna, mana

nik'eexheene, yug qixhesda. **13** I'see mana qik'u ixhay uvheeyid, manbışisqa həməxiüd qayle, mana nik'eeqa ark'invaniyxan uvhu. **14** I'see manbışike vuççud dyugul hidi'i eyhen: – Lazar qik'una. **15** Vuşdemeeiyiy, şu inyam hi'ynemee, Zı şadra vor, maa dexhava. Qudora, mang'usqa vüqqəs. **16** Q'ömkale donane Tomasee mansa telebabışık'le eyhen: – Vüqqəs, şinab yişde Mə'əlimika hapt'as. **17** Maqa arımee, I'sayk'le Lazar nyuq'vneerin yoq'ulle yiğva ats'axhxhe. **18** (Bet-Anya İyerusalimis k'ane vuxha. Mane şaharbışde yı'q'nee xhebne kilometirilqa ələəna yəq vuxha.) **19** Geeb Yahuder Martaysiy Mayramis çoc qik'uva baş-sağlıgiyyalla hevles abayle. **20** Martayk'le I'sa arıva g'ayxhımee, Mang'une ögilqa qığeeç'e. Mayramme xaa eexva. **21** Martee I'sayk'le eyhen: – Xərna, Ğu inyaa ixhanaxhiy, yizda çoc qik'as deşdiy. **22** Zak'le həşded ats'an, Ğu Allahıke hucoo heqqiy, Mang'vee Vas helesin. **23** I'see məng'i'k'le eyhen: – Yiğna çoc üç'ür qixhesda. **24** Martee Mang'uk'le eyhen: – Zak'le ats'an, üç'üb qeebaxhene gahıl, nekke qiygiyne yiğil manar üç'ür qixhesda. **25** I'see məng'i'k'le eyhen: – Üç'üb qeepxhayiy I'mi'r Zı vorna. Zalqa inyam hi'ina qik'veeyir, üç'ür qixhesda. **26** Gırgın üç'übənbı, Zalqa inyam ha'anbi misacab hapt'as deş. Ğu mançılqa inyam ha'anne? (aiōn
g165) **27** Martee Mang'us alidghiniy qele: – Ho'o, Xərna, zi inyam ha'an, dyunyelqa qalesda Allahna Dix, Masikh Ğu vorna. **28** Martee manva uvhuyle qiyğa, ark'in dyugulenra yiçü Mayram qort'ul, eyhen: – Mə'əllim inyaa vor, ġu vor qeet'al. **29** Mayramık'le man g'ayxhımee, zaara oza qiyxha, I'sayne k'anyaqa qiyeele. **30** I'sa xiveeqa ikkideç'u, Marta

Cune ögilqa ariyne cigeet axva. **31** Mayramika sacigeene
xaane məng'i's baş-sağlıgiyvalla hoolene Yahudeeşik'le
mana zaara g'aqa qı'ğəə g'aycumee, manbışık'le məxüd
ats'axhxhe mana geeşesva nyuq'vnesqa yı'qqə yixhes.
Mançıl-allab manbı məng'i'qab qihna avayk'an. **32**
Mayram I'sanane cigeeqa qarı, Mana g'acu, g'elybişeeqa
qık'york'ul, eyhen: – Xərna, Ğu inyaa ixhanaxhiy, yizda
çoc qik'as deşdiy. **33** I'sayk'le manayiy məng'i'ka abıyn
Yahuder gyaaše g'avcumee, Mang'vee it'umda aq'va q'a'a.
34 I'see manbışike qiyghanan: – Qik'una nyaqane gixhxhi?
Manbışe eyhen: – Xərna, qora ilekke. **35** I'sa geşşena. **36**
Manke Yahudeeşe eyhen: – İlyaaakende, Mang'us mana
nimeeyiy ıkkın ixha! **37** Manbışde sassang'vee eyhen: –
Mang'vee bı'rq'i'ng'un uleppi qı'i. Nya'a, Mang'usse mana
insan qidek'asın kar ha'as dəxəyee? **38** Mane gahil I'see
meed aq'va qı'i, nyuq'vnene k'anyaqa ayk'an. Lazarna
nyaq'v mağaree vuxha. Mançine ghaleeqab g'aye gyuvxhu
vuxha. **39** I'see eyhen: – G'aye g'avşə. Qik'uyng'une yiçvee
Martee Mang'uk'le eyhen: – Xərna, eva ixha ixhes, mana
qık'uyn yoq'ulle yiğ vod. **40** I'see eyhen: – Nya'a Zı vak'le
uvhu dişde, inyam he'ee, Allahna axtıvalla g'avcesda? **41**
Məxüb g'aye g'ooşena. I'sa xəəqə ilyaaki, eyhen: – Dek, Zı
uvhuyn Vak'le g'ayxhıva, Zı Vas şukur haa'a. **42** Zak'le
ats'an, Vak'le gırgıne gahbışılıcad Zı uvhuyn g'iyxhen. Zı
man uvhuyn, Yızde hiqiy-allane milletin Ğu Zı g'axuvuva
inyam he'ecenva. **43** Manıd uvhu, I'see axtıda eyhen: –
Lazar, g'aqa qığeç'e! **44** Qik'unar g'aqa qığeç'ena. Mang'une
g'elybişil xileppişil kafan alipk'ır, aq'vad desmalee hitk'ır
eyxhe. I'see manbışık'le eyhen: – Mang'un g'elybi-xileppi

eeqe, hooracen. **45** Mayramne k'anyaqa abiyne, I'see ha'an g'acuyne Yahudeeşine geebinbişə Mang'ulqa inyam ha'a. **46** Manbışın sabarabı fariseyaşaşısqı hapk'ın, I'see hi'iyn manbışıs yuşan ha'a. **47** Manke kaahinaaşın ç'ak'ınbışeyiy fariseyaaşə Aali Şuura sav'u, eyhen: – Hucoona ha'as? İng'vee geed əlaamat hagva. **48** Şi Mang'usqa man ha'as hassiree, gırging'vee Mang'ulqa inyam ha'as. Romeençen g'oşunbı adı, Allahne Xaakınıy yişde milletikin ha'asın. **49** Maane sang'vee, mane seniye xərne kaahinee Kayafee manbışık'le eyhen: – Şok'le vuççud ats'a deş. **50** Şolqa hiyxhar dişde? Gırgıne ine milletikin ixhesse, sa İnsanın ine milletnemee qik'uy, vuşdemee nimeexheeyid yugda eyxhe. **51** Mang'vee man cuvab culed-alqa deş uvhu. Mane seniyna xərna kaahin ıxhayke peyğambariyvalla hav'u eyhen, I'sa ine milletnemee qik'as. **52** Mana saccu ine milletnemeecar deş, Allahın gırgınəəng'ə ehevkuynuşaxar sacigeeqa saa'asdeme qik'as. **53** Mane yiğile manbışe fikir ooxhan giviygal I'sa nəxüriy gik'asva. **54** Mançıl-allar I'sa Yahudeesine yi'q'nee şenbışık'le g'acesin xhinne iykar ıxha deş. Mançer sahrays k'anene cigeeqa, Efrayim eyhene şahareeqa ark'ın, telebabışka maa'ar axva. **55** Yahudeeşin Peesax bayram k'ane qıxha eyxhe. Gellesin insanar məttepxhesva Peesaxile ögil xivaşençe İyerusalimeeqa avayk'an. **56** Manbışe I'sa t'abal ha'a, Allahne Xaasne ulyobzur sana-sang'uk'le eyhen: – Şosqa nəxüdiy qöö? Mana bayrameeqa ayrescar dişdiyxan? **57** Kaahinaaşın ç'ak'ınbışeyiy fariseyaaşə Mana aqqasva «Nyaa ıxhay şavuk'leyiy ats'a, hagvecenva» əmr huvu vuxha.

12 Peesaxile yixhille yiğna ögil I'sa Bet-Anyeeqa, Vuce hapt'ıynbışde yı'q'neençe üç'ür qı'ına Lazar eyxhene cigeeqa qarayle. **2** Maa'ad I'saynemee otxhuniy hele ixha. Marteeyid sufranılqa otxhanan haqqqa ixha. Lazarır I'sayka sacigee sufrayne hiqiy-allanbışde yı'q'nee eyxhe. **3** Mayramee mane gahil sura litralqa ələən, geed giranın, yugun evanan q'ış alyaat'u, I'sayne g'elybışilqa k'ya'a. Qiyğa məng'ee cene ç'ərbışika Mang'un g'elybı mətta'a. Xavcad q'ışşine evayn alyaat'a. **4** I'sayne telebabışde sang'vee, Mana mering'une xilyaqa qelesde Kariotğançena Yahudee eyhen: **5** – Nya'a man q'ış xhebid vəş dinaris massa huvu, kar deşinbışis bit'al hidi'? **6** Mang'vee man cuvab kar deşinbışda haa'ava deş eyhe, sixnariy ixhayke eyhe. Mang'usqa piłnana q'utye quvu vooxhe, mang'veeyid cus ikkanne karas mançe pıl alyaat'a ixha. **7** I'see eyhen: – Mana ı'giykar himee'e! Məng'ee man q'ış g'iyniyne yiğis havacı ixha. Məxür məng'ee Zi k'eyxhas ixhesin xhinnee qı'. **8** Kar deşinbı gırgıne gahbışılıcab şoka vuxhes, Zımee gırgıne gahbışıl şoka ixhes deş. **9** Gellesde Yahudeeşik'le I'sa maa'ar ixhay ats'axhxhe. Manbı maqa I'sa g'acesvacar deş, Vucee hapt'ıynbışde yı'q'neençe üç'ür qı'ına Lazar g'aces abi. **10** Lazarır-alla gellesde Yahudeeş hapk'in, I'says inyam hi'. Mançıl-alla kaahinaaşın ç'ak'ınbışis Lazar gık'as ikiykan. **12** Qinne yiğıl bayrameeqa abyne gellesde insanaaşık'le I'sa İyerusalimeeqa ayresva g'ayxhi. **13** Manbışe xurmayn bıtağbı alyaat'u ts'irbı ha'a, Mang'une ögilqa qıgeebaç'e. Manbışe eyhen: – Hosanna! Rəbbine doyuka Qariyng'us şukur vuxhena! İzrailyne Paççahıs

şukur vuxhena! **14** I'see q'udux t'abal hav'u, çil ilexa.
Mane karbişde hək'ee Muq'addasne Otk'unee inəxüd
otk'un: **15** «Sionna yiş, qimeeqən! İleeke, yiğna Paçkah
sa q'uduxul alixı vor qöö!» **16** Ts'etta telebabışılqa
vuççud hiyxhar deş. Allahee I'sa axtı qı'iyle qiyğa,
Mang'une vuk'lelqa qadiynbı, telebabışe yik'el qalya'a.
Mançine hək'ee ögilycadniy Muq'addasne Otk'uniybışee
otk'un. **17** I'see Lazar nyuq'venençə qort'ul hapt'ıynbışde
yi'q'neençə üç'ür qı'iye gahil, Mang'une hiqiy-allá
sadiyne milletin mançina gaf haa'a. **18** Milletik'le I'see
man əlaamat haguva g'ayxhı ixha, mançıl-allad millet
Mang'une ögilqa adayle. **19** Mançıl-allá Fariseyyaaşe sana-
sang'uk'le eyhen: – Vuççud yişde xilençə qöö deş. Gırgınbı
Mang'uqab qihna əlyhəə! **20** Bayramis İyerusalimqa
ı'bəədatışva abiynbışde yi'q'nee Yunanarib vuxhaynbı.
21 Manbı Galileyayne Bet-Tsayda şahareençə eyxhene
Filippne k'anyaqa hapk'in, miz k'yaa'a: – Xərna, şak'le I'sa
g'aces ikkan. **22** Filipp arı, Andreyk'le eyhen. Andreyir
Filippir hapk'in, mana gaf I'says haa'a. **23** I'see alidghiniy
qeles: – İnsanne Duxayna axtı qexhena gah qabı. **24** Zi
şok'le hək'en eyhe, sa suk ç'iyelqa g'a'aypxhı qidevk'eene,
vuccab aaxva. Mana qivk'veeme, geed şagav hele. **25**
Cuna ı'mi'r vukkanang'vee, mana avaak'an haa'as. İne
dyunyel cune ı'mrena hidyaa'ang'veeme, mana gırgıne
gahbışis havaces. (*aiōnios g166*) **26** Şavusiy Zas g'ullux haa'as
vukkan, Zaqar qihna qoracen. Zi nyaa ixhee, Yizda nukarır
maa'ar ixhes. Şavaayiy Zas g'ullux hav'u, Yizde Dekkeeyib
mang'us hi'rmat haa'as. **27** Həşde Yızın yik' ulyoyk'al
vod. Hucoo Zasse eyhes əxəyee? Deşxheene, «Dek, Zi ine

gahike g'attixhan he'evane!» eyhes? Zı ine gahinemeeclar qarı. **28** Dek, Yiğın do axtı qe'e! Manke xəənçe ses qayle: – Yızın do axtı qı'iyn, meedid axtı qa'asın! **29** Maa'ab ulyobzurne sabaranbişə eyhen: – Xəybı g'əhətqi'. Mansanbişəd eyhen: – Mang'uka malaaik yuşan hı'i. **30** I'see manbişis alidghiniy qele: – Man ses Yizdemee deş, vuşdemee qadı. **31** İne dyunyeys məhkama alğahasda gah hipxırna, in dyunye vuk'lek ikkekkan iblis g'eheşesda. **32** Zı ooqa qa'amee, Zı gırgınbı Zalqa ts'its'a'as. **33** I'see mane cuvabika Vuc nəxüriy qik'asva eyhe. **34** Milletin Mang'us alidghiniy qele: – Şak'le Q'aanune g'ayxhiyn, Masikh gırgıne gahbişis axvas. Nya'a Ğu manke «İnsanna Dix ooqa qa'asva» eyhe? İna İnsanna Dix vuşune? (**aiōn g165**) **35** Manke I'see manbişik'le eyhen: – Sık'inna gahnad Nur şol oğa ixhes. Nur vodnang'a iviykre, miç'axiyvalin şu uvqumaaqacen. Miç'axiyvalee iykarang'uk'le vuc nyaqa ark'ınıy ats'a eyxhen deş. **36** Nur vodnang'a Nurus inyam he'e, şu Nurun dixbı vuxhecenva. I'see manva uvhuyle qiyğɑ, mançə ark'in dyugulexhena. **37** I'see manbişde ögil manimeen əlaamatbı hagveeyid, manbişə Mang'ulqa inyam ha'a deş. **38** Man karbı, Yeşaya peyğambaree uvhiynbı xhinne, eyxhe: «Rəbb, şı uvhuynçilqa şavaane inyam hı'i? Şavusne Rəbbina guc gyaagu?» **39** Manbişisse inyam ha'as əxə deşdiy, Yeşaya peyğambaree menne cigee inəxiyd uvhuva: **40** «Allahee manbişin uleppi bı'rq' qı'i, yik'bıd g'ayelqa sak'al hı'i, uleppişika g'imececenva, yik'bışısıd haymeexhecenva, Mang'ulqab sivmiyk'alcen manbı Yug qee'eva». **41** Yeşayayk'le I'sayna axtıvalla g'avcuynçil-allə, man cuvab uvhu Mang'une hək'ee yuşan

hi'. **42** Ç'ak'ınbışde geebinbişə I'salqa inyam he'eyid, man manbişə ats'axhya'a deş. Fariseyaaşə co sinagogeençe g'e'eebaşeva, manbı qəvəyq'ən vooxhe. **43** Manbışis Allahee deş, insanaaşə cos q'iymat huvu vukkiykan. **44** I'see axtıda eyhen: – Zalqa inyam ha'ang'vee Zalqa deş, Zı G'axuvuyng'ulqa inyam ha'a. **45** Zı g'eceng'uk'le Zı G'axuvuna g'ece. **46** Zalqa inyam ha'ana vuşucar miç'axiyvalee imaxvacenva, Zı dyunyelqa Nur xhinnee qarı. **47** Şavuk'leyiy Zı uvhuyn g'ayxhı man hidi'i, Zı mana muhaakima ha'as deş. Zı dyunye muhaakima ha'asva deş, man g'attixhana'asva qarı. **48** Zı əq'əna qı'ına, Yızın cuvab k'ane qıdy'a'ana sa karan muhaakima ha'as. Manıd Zı uvhuyn cuvab vod. Nekke qiygiyne yiğıl mana mançin muhaakima ha'as. **49** Zı Zaled-alqa deş uvhu, Zı g'axuvuyne Dekkee hucooyiy eyhesva, nəxüdiy eyhesva Zalqa əmr hav'u. **50** Zak'le ats'an, Mang'unə əmr gürğine gahbişisda i'mi'r vobna. Mançıl-allad Dekkee Zak'le nəxüdiy uvhu, Zı həməxüdidi eyhen. (*aiōnios g166*)

13 Peesaxın bayram k'ane qıxha ixha. I'sayk'le ats'a ixha, Cuna ine dyunyeyle Dekkisqa əlyhəəsda gah hipxhir vuxhay. Mang'us ine dyunyeylin Cun telebabı vukkiykininbı. Mang'us manbı qik'asmee vukkiykananbı. **2** Exhalin otxhuniy oxhanasde gahil, iblisin, I'sa mebınbışde xilyaqa qeleva Kariotğançene Şimonne dixene Yahudayne vuk'leeqa k'eççu ixha. **3** I'sayk'le, Dekkee girgin Cune xilyaqa quvu ixhay ats'anniy, Allahısse qarı Allahne k'anyaqa əlyhəəs ixhayid ats'anniy. **4** Mana sufranile oza qıxha, tanalin kar g'eşše. Qiyğab desmal alyapt'i, yı'lq'eeqa iviyt'al. **5** Qiyğa Mang'vee lyagameeqa xhyan

kyı'ı, Cune telebabışın g'elybı hodğul, yı'q'eeqa avt'ulne
desmalıqa manbışın g'elybı mətta'a. **6** I'sa, Şimon-
Pyoturusqana qıxhamee, mang'vee I'sayk'le eyhen: –
Xərna, Ğune yızın g'elybı hoğalas? **7** I'see mang'uk'le
eyhen: – Zı həşde ha'an valqa hiyxhar deş, qiyğa man
valqa hixharas. **8** Pyoturee Mang'uk'le eyhen: – Ğu yızın
g'elybı mısacad hoğalas deş! I'see mang'us alidghiniy
qelete: – Zı ġu hudyorğuleene, vasse Yizde k'ane ixhes əxəs
deş. (aiōn g165) **9** Şimon-Pyoturee Mang'us alidghiniy qelete:
– Xərna, saccu yızın g'elybicad deş, xileppid, vuk'ulyub
hooğle. **10** I'see mang'us alidghiniy qelete: – Əyxi'rne
insanın g'elybı hodğulee ç'əv, mana ooğançə-avqamee
məttirə vor. Şunab məttiba vob, saccu gırğınbı deş. **11**
I'sayk'le Vuc şavaa merinq'une xılyaqqa qelesva ats'ava,
mançıl-allad «Vuşun gırğınbı məttiba deş vobunbıva»
eyhe. **12** Manbışın g'elybı hodğuliyle qiyğa, I'see tanalqan
kar ali'ı, Cune cigee sufranne k'ane g'alirxhu, eyhen:
– Zı şok hı'iyn, şok'le ats'anne? **13** Şu Zalqa Mə'əllim,
Xərnava ona'a. Şu man qotkuda ha'a, Zı Mana Vuc vorna.
14 Zı Mə'əllimiyy Xərnananang'a vuşun g'elybı hoyğalxhee,
manke şunad sana-sang'un g'elybı hoğalas ıkkan. **15**
Zı şok'le şu ha'as ıkkanan haguyn. Zı şok ha'an, şunad
he'e. **16** Zı şok'le hək'en eyhe, nukar cune iyesiyle,
arınar vuc g'axuvuyng'ule xərnat deş vor. **17** Həşde şok'le
man karbı ats'anbı. Şu manbı ha'axhee, şu baxtivararib.
18 Zı man vuşde gırğıng'une hək'ee deş eyhe. Zak'le
Zı g'əvxüynbı vaats'anbı. Hasre həşde Muq'addasne
Otk'unee otk'uniyn ixhecen: «Yızın giney otxhuning'vee
Zalqa g'el g'ott'ul». **19** Man karbı gırğınbı ögilycad

ixhesse, Zı man şok'le eyhe. Qiyğa man ixhamee, şok'le
Zı Mana vorva ats'axhxhes. **20** Zı şok'le hək'en eyhe, Zı
g'axuvuyn insanar k'anə qa'ang'vee Zınar k'anə qa'asda,
Zı k'anə qa'ang'eyir Zı G'axuvunar k'anə qa'asda. **21**
Manid uvhuyle qiyğa, I'see aq'va qı'i meed eyhen: –
Zı şok'le hək'en eyhe, vuşde sang'vee Zı mering'une
xılıyaqa qeles. **22** Telebabışık'le I'see şavne hək'eeiy
eyheva dyats'axhxha, sana-sang'uqa ilyaaka. **23** I'says
telebabışike sa geer ıkkanna teleba Mang'une k'anə
g'ilexha. **24** Şimon-Pyoturee mane telebayk'le avğançe-
alla hagvan, qiyghnecenga şavne hək'eeiy I'see eyhe. **25**
Mana teleba I'says inekke k'anə g'alirxhu ixha. Mang'vee
I'sayke qiyghanan: – Yizda Xərna, mana vuşune? **26**
I'see alidghiniy qele: – İn gineyn tika k'yooq'u şavusqa
quviy, mana vor. Manke I'see giney qotxu k'yooq'u, Şimon
Kariotğançene dixesqa Yahudaysqa qele. **27** Yahudee
gineyn tika alyaat'umee, iblis mang'une aqa ikkeç'e. I'see
mang'uk'le eyhen: – Hucooyiy ha'a, zarada he'e! **28** I'see
man nya'ası uvhuva sufranilne şavulqacad hiyxhar deş.
29 Pilnana q'utye Yahudaysne vuxhal-allı, sassang'usqa
məxüd qayle: I'see mang'uk'le «Bayramısın şasın karbı
alışeva» eyhe ixhes. Sayib manbışığa inəxübna fikır
vuxha: Mang'vee «Kar deşinbiş pil bit'al he'eva» eyhe.
30 Gineyna xüvə alyapt'i, Yahuda zarara g'aqa qıgeç'e.
Manke xəmniy vob. **31** Mana qıgeç'ule qiyğa, I'see
eyhen: – Həşde İnsanna Dix axtı qıxha, Mang'une arna
Allahir axtı qıxha. **32** Mang'une arna Allah axtı qıxheene,
Allaheeyir Cune arna Mana axtı qa'as. Xılıy qidi'i axtı
qa'as. **33** Yızın kulyfatbı, Zı sık'ırra gahnar şoka ixhes. Şu

Zı t'abal ha'as. Yahudeeşin ç'ak'ınbışık'le «Zı ark'inne cigeeqa, şosse qavaales vəəxəs deş» uvhuyn xhinne, həşded şok'le manva eyhe. **34** Zı şolqa ts'ebna əmr haa'a: sana-sang'us vukkiy kne, Zas şu vukkanan xhinne, şunab sana-sang'us vukkiy kne. **35** Şu sana-sang'us vukkiy kinee, gırging'uk'le şu Yızın telebabı vuxhay ats'axhxhesin. **36** Şimon-Pyoturee I'sayke qiyghanan: – Xərna, nyaqane i'qqə? I'see alidghiniy qele: – Zı həşde əlyhəsde cigeeqa vasse Zaqar qihna qales əxəs deş, qiyğame ġu maqa qales. **37** Pyoturee Mang'uk'le eyhen: – Xərna, nya'a zasse həşde Vaqar qihna qales dəxə? Yiğnemee, zı yizde canile ilyheç'e. **38** I'see mang'uk'le eyhen: – Yizdemee, ġu canile ilyheç'eye? Zı vak'le hək'en eyhe, g'iyna dadal hook'asse, ġu xhebne yəqqees Zı ats'a deşva eyhes.

14 – Hasre vuşun yik'bı g'i'madak'vacen. Allahılqad, Zalqad inyam he'e. **2** Yizde Dekkine xaa geeb ciga vob. Ciga devxhanaxhiy, Zı şok'le eyhesinniy, Zı vuşdemee ciga qaa'as i'qqə. **3** Hark'in şos ciga qav'ule qiyğa, meer arı, şu Yizde k'anyaqa vukkee'es. Manke şu Yizde k'ane vuxhes. **4** Zı əlyhəsde cigeeqana yəq şok'le vaats'ana. **5** Tomasee I'sayk'le eyhen: – Xərna, ġu nyaqa ark'iniycar şak'le dyats'a, nençe maqana yəq vaats'a vooxheyiy? **6** I'see mang'uk'le eyhen: – Hək'ena yəq, i'mi'r Zı vorna. Şavussecar Dekkısqa, Zale ġayre menne yəqqı'n əlyhəs əxəs deş. **7** Şok'le Zı ats'ava, Dekkir ats'a ixhesda. Həşdiyle şok'le Mana ats'ana, Mana g'acuna. **8** Filippée Mang'uk'le eyhen: – Xərna, ġu Dek şak'le hagve, man yişdemee ç'ev. **9** I'see mang'uk'le eyhen: – Filipp, hək'erar vak'le Zı ats'a dişde? Nya'a, nimeena gahne vob Zı şoka eyxhena!

Zı g'acuyn'uk'le Dekkir g'acuna. Vasse nəxüd eyhes
əxəyee: «Şak'le Dek hagveva»? **10** Zı Dekkine ar, Dekkir
Yizde ar vorva ġu inyam ha'a dişde? Zı şok'le eyhenbı
Zı Zaled-alqa deş eyhe, Yizde arne Dekkee Cun işbı
g'ece. **11** Zı Dekkine, Dekkir Yizde arva eyhençilqa şu
inyam he'e. Yizde işbışıl-allaxheeyid inyam he'e. **12** Zı
şok'le hək'en eyhe, Zalqa inyam hı'iyn'gee, Zı ha'an
işbı vuceeyid ha'asınbı. Zı Dekkine k'anyaqa əlyhəəva,
mang'usse mançıl-allad sık'ıldad geed işbı g'aces əxəs.
13 Dek Duxayle ġana axtı qe'ecenva, şu Yizde doyule
huc oo heqqee, Zı man ġirgin ha'asin. **14** Şu Yizde doyule
Zake hucoomecad heqqee, Zı man ha'asin. **15** – Şos Zı
ikkaxhee, Yızın əmirbı he'e. **16** Zınad Dekkike heqqasın,
vuşun sura Aqqasda Mang'vee şos merna g'axilece. Mana
ġirgine gahbışıl şoka ixhes. (**aīōn g165**) **17** Mana hək'en
karbı xət qa'an Rı'h vodun. Dyunyeyk'le Man g'acu deş,
ats'a deş. Mançıl-allad Man q'abil ha'as əxə deş. Man
şoka eyxheva, vuşde ad eyxheva şok'le Man ats'an. **18**
Zı şu dek-yed dena g'alyaa'as deş, şosqa qalesda. **19** Sa
sık'inne gahile dyunyeyk'le Zı g'aces deş, şok'leme Zı
g'acesda. Zaqa i'mi'r vodva, şoqab vuxhesda. **20** Mane yiğil
şok'le ats'axhxhesin Zı Dekkine, şu Yizde, Zınar vuşde
ar vor. **21** Şavaayiy Yızın əmirbı yik'el aqqı, manbı ha'a,
Zı ikkanna mana vor. Zı ikkanna, Dekkisir ikkiykanasda.
Zasır mana ikkiykanasda, Zınar mang'uk'le Zı hagvasda.
22 Kariotğançene deş, manisa Yahudee I'sayk'le eyhen:
– Xərna, nya'a Vas Ğucar Ğu dyunyeys deş, şak'lecar
hagvas ikkan? **23** I'see mang'us alidghiniy qele: – Şavusiy
Zı ikkan, mang'vee Zı eyhen ha'asin. Dekkisir mana

ikkiykanasda. Şi mang'usqa abi, mang'usnee aaxvas. **24** Zı dekkanang'veeme Zı eyhen ha'a deş. Şok'le g'iyxhenbı Zı eyhenbı deş vod, Zı g'axuvuyne Dekkee eyhenbı vod. **25** Zı vuşde k'anenang'acadniy manva uvhu. **26** Dekkee Yizde doyule g'axilesing'vee vuşun sura Aqqasing'vee, Muq'addasne Rı'hı'n şos gırGIN xət qa'asın. Man Zı uvhuyn gırGIN kar şos yik'el qalya'asın. **27** Zı vuşde yik'bışeençe şu abğançe opxhanan fikırkı alyaata. Mançine cigeeyid Zı şos Yızın qəpq'ıniy deşin fikırkı hele, dyunyeyn helenbı xhinnee deş hele. Hasre vuşun yik'bı g'ı'madak'vacen. Qi'məəq'ən! **28** Zı şok'le «Həşde əlyhəəna, qiyğa meer vuşde k'anyaqa sak'alasdava» eyhen g'ayxhiyn. Şos Zı ikkan ıxhaynxhiy, Zı Dekkine k'anyaqa əlyhəəva şu şadeepxhesinbiniy, Dek Zaler xərnava. **29** Zı şok'le man gırGIN həşdecad eyhe, qiyşa man gırGIN ıxhamee, şu inyam he'ecenva. **30** Zasse şoka geer yuşan ha'as əxəs deş, ine dyunyeyna xərna, iblis, qöö. Mang'vee Zas xəbvalla haa'as deş. **31** Dyunyeyk'le in ats'axhxhes ikkan: Zas Dek ikkanna, Mang'vee Zak'le uvhuyn gırGIN Zı ha'an. Həşde ince əlyhəəs, oza qeepxhe.

15 – Zı hək'ena tayang vor, Yizada Dekkir bağban. **2** Zal alyadiyn şagav hidelen gırGIN bitağbı Dekkee gyadaxanbı. Şagav helen bitağbıme sık'ıldad geed şagav helecenva Mang'vee mətta'anbı. **3** Zı uvhuyn cuvabincab şu məttav'uynbı. **4** Yizde ab aaxve, Zinar vuşde ar axvas. Bitağ tayangıl idyaxveene, mançisse çiled-alqa şagav heles əxə deş. Şunab Yizde ab idyavxvee, şossed şagav heles əxəs deş. **5** Tayang Zı vorna, şumee bitağbı vobunbı. Vuşuyiy Yizde ar, Zinar mang'une ar axu, məxrıng'vee

geed şagav heles. Şosse Zı dena vuççud ha'as əxəs deş. **6**
Vuşuyiy Yizde ar idyaxu, qotxu dağeççuyn bıtağ xhinne
qeqqvasda. Məxdin bıtağbı sı'lı, ts'ayeeqa dağa'a, manbid
yı'qqı'lqa siyk'al. **7** Şu Yizde ab axveene, Zı eyhenbıd
vuşde ad axveene, şos ıkkanan heqqə, man şos helesin. **8**
Şu geed şagav huveene, Yızın telebabı vuxheene, məxür
Yızda Dekkir axtı qa'as. **9** Dekkis Zı nəxüriy ıkkan,
Zasib şu həməxüb vukkan. Yizde mühübee aaxve. **10**
Nəxüdiy Zı Dekkin əmirbı ha'a, Mang'une mühübee axva,
şunad Yızın əmirbı he'eene, Yizde mühübee aaxvas.
11 Yizda şadvalla şoqab vuxhecenva in Zı şok'le uvhu.
Məxüb şunab şadvalin gyavts'ecen. **12** Yizda əmr ina vob:
Zas şu vukkanan xhinne, şosib sana-sanbı vukkiykne.
13 Cuna ı'mı'r hambazaaşınemee huvuyng'ule geeb,
şavussecab vukkiykanas vəəxəs deş. **14** Şu Yızın əmirbı
he'eene, manke şu Yızın hambazar vob. **15** Zı şok'le
həmbalarva eyhe deş. Həmbalık'le cune iyesee hucoo
ha'a ıxhaycad ats'a deş. Zı şok'le hambazarva eyhe,
Dekkike g'ayxhiyn gırgın Zı şok'le uvhuyn. **16** Şu Zı g'əyxı'
deş, Zı şu g'əvxü gyuvxhu, şu yugun şagav helecenva,
vuşun şagav geed axvecenva. Manke şu Yizde doyule
Dekkike hucoo heqqee, Mang'vee şos helesin. **17** Zı şos
ina əmr hoole: sana-sang'us vukkiykne. **18** – Dyunyeys şu
g'imeebace qeepxhee, şu manke yik'el qale'e, mançile
ögiylir Zınıy g'imece qıxhava. **19** Şu ine dyunyeynbı
vuxhaynbıxhiy, dyunyeys şu çimbıva vukkiykanasınbınıy.
Şume ine dyunyeynbı deş vob. Zı şu dyunyeyke g'əvxü.
Mançıl-allab dyunyeys şu g'imeebace qeepxha. **20** Zı şok'le
uvhuyn cuvab həşde yik'el qale'e: «Həmbal iyesiyle xərna

deş vor». Zalqa yiğbı alli'ixhee, şolqad allya'asınbı. Zı uvhuyn hi'iynxhiy, şu uvhuynıd ha'asinniy. **21** Manbışık'le Zı G'axuvuna dyats'ava, man gırgın şok Zal-allı ha'as. **22** Zı arı manbışık'le ittevhuynxhiy, manbışıl bınah vuxhes deşdiy. Həşdeme manbışıqa bınahbışike heepxasın ghal deşin. **23** Şavuk'leyiy Zı g'imece, mang'uk'le Yızda Dekkır g'imece vor. **24** Zı, mankilqamee manbışde yi'q'nee hi'iyn əlaamatbı hidi'iynxhiy, manbışıqa bınah vuxhes deşdiy. Həşdemee manbışık'le Zı hi'iyn g'acu, Zınar, Yızda Dekkır manbışık'le g'imeebace qeepxha. **25** Məxüd cone Q'aanune otk'un: «Manbışis Zı nişilycar-allı g'imece qıxha». Məxüdud ixhayn. **26** Şosqa vuşun sura Aqqasda qales. Zı Mana Dekkisse g'axiles. Man Dekkike qöön, hək'en xət qa'an Rı'h vod. Mançın Yızde hək'ee şahaadat haa'as. **27** Şu q'omançecab Zaka vuxhal-allı, şunab şahaadat ha'as.

16 – Yəqqı'le qığmeebaç'ecenva in Zı şok'le eyhe. **2** Şu sinagogbışeençe g'eepşesinbı. Man k'ıldanan xhinnee, məxbına gah qöö, şu gyapt'iynbışısqa məxüd qales, co Allahıs g'ulluxniy haa'a. **3** Zınar, Dekkır manbışık'le qıvdyats'iva, manbışe man ha'asın. **4** Zı man şok'le ögiykecad eyhe, qiyğa mana gah qabımee, şosse yik'el himiyxacenva. Zı şoka ixhaynçıl-allı, man Zı şok'le ögil eyhe deşdiy. **5** – Həşdeme Zı, Zı G'axuvuyng'une k'anyaqa əlyhəeng'a, vuşde neng'veecad Zake «Nyaqane əlyhəeva?» qiyghan deş. **6** Zı şok'le manva uvhuva, şu aq'vabı qı'ı. **7** Zı şok'le hək'en eyhe, Zı vuşde yugvalinemeeclar əlyhəə. Zı idyark'ınee, vuşun sura Aqqaqqana şosqa ayres deş. Zı ark'ınee, Man, hək'en xət qa'an Rı'h, Zı şosqa

g'axilesin. **8** Man qadimee, insanaasına bınah aq'valqa
qiğaaħas. Mançin sayid qopkuvallayiy məhkama hagvas.
9 Manbışda bınah Zalqa inyam hidi'iy vob. **10** Mançin
Yizda qopkuvalla haagvas – Zi Dekkisqa əlyħəə, şok'le Zi
sayir g'aces deş. **11** Mançin məhkamayne hək'ee yuṣan
ha'as – in dyunye vuk'lek ikkekkane iblisin məhkama
ixhay. **12** Zaqa şok'le eyhesin geed kar vod, həşde man
şolqa hixharas deş. **13** Hək'en xət qa'an Rı'h qadimee,
Mançis şos bikırna hək'ena yəq haagvas. Mançin Çiled-
alqan kar eyhes deş. Hucooyiy g'ixhe, man eyhes,
şok'le vuk'lelqa qalesinbi eyhes. **14** Mançin Zi axti
qa'as, Yizinçike alyaat'u, şos yuṣan ha'asva. **15** Dekkiqa
vodun, ġirgin Yizin vod. Mançil-allad ine Rı'hin Yizinçike
alyaat'u, şos yuṣan ha'asva Zi uvhu. **16** – Sık'inne gahile
şok'le Zi g'aces deş, sık'inne gahileme şok'le meer Zi
g'acesda. **17** Mane gahil I'sayne sabara telebabise sana-
sang'uk'le eyhen: – «Sık'inne gahile şok'le Zi g'aces deş,
sık'inne gahileme şok'le meer Zi g'acesda», «Zi Dekkine
k'anyaqa əlyħəə» man hucoova eyhenniyxan? **18** Manbışe
sana-sang'uke qiyghanan: – Mang'vee eyhen «sık'inna
gah» hucoo eyhenne? Mang'vee eyhen şalqa hiyxhar
deş. **19** I'sayk'le manbışe qiyghanas iżekkana ats'axhxha,
manbışik'le eyhen: – «Sık'inne gahile Zi g'aces deş,
sık'inne gahileme meer g'acesda» manniy sana-sang'uke
qiyghan? **20** Zi şok'le hək'en eyhe, şu gyaaşesinbi, nağbi
k'ya'as, dyunyeme şadxhesin. Şu aq'vabı qa'as, man
vuşun aq'vabı q'iyme şadvalilqa sak'alas. **21** Zəiyfee
uşax ixhesda gah qabimée, aq'va qa'a. Uşax ixhameeme
ts'itsi'iyen ik'ar məng'issem yik'eliyixan. Dyunyelqa insan

qariva, mana şadeexhena. **22** Həməxüdид şu həşde aq'vabı q'a'. Zak'le şu meeb g'avcesınbıcab, manke vuşun yik'bı şadxhesınbı. Şavaacabıb vuşda şadvalla g'avşes deş. **23** Mane yiğil şu Zake vuççud qiyghanas deş. Zı şok'le hək'en eyhe, Yizde doyule şu Dekkike hucoo heqqee, Mang'vee şos helesin. **24** Həşdilqamee şu Yizde doyule vuççud heqqı deş. Şu heqqee, Dekkee helesin, vuşun yik'bıd şadvalin gyats'esınbı. **25** – Ögilycad Zı misaalabı ts'its'a'a-ts'its'a'a şos karbı xət qı'i. Həşde məxbına gah qöö, Zı şoka misaalabı ts'its'a'a-ts'its'a'a yuşan ha'as deş. Zı Dekkine hək'ee şoka vuççud dyugul hidi'ı yuşan ha'as. **26** Mane gahil şu Yizde doyule heqqas. Zı şok'le Dekkike vuşdemee hucoomecad heqqasva deş eyhe. **27** Dekkis Cus şu vukkan, şos Zı ıkkiyıkınva, Zı Allahısse qariva şu inyam hi'ıva. **28** Zı Dekkine k'anençe ine dyunyelqa qarı, ine dyunyeyler meer Dekkine k'anyaqa əlyhəəs. **29** Telebabışe eyhen: – Haane, həşde Ğu vuççud dyugul hidi'ı yuşan hi'ı, misaalabı ts'its'i'ı deş. **30** Həşde şalqa hitxır, Vak'le gırgıncad ats'avud. Vake qiyghanassəcad, Vaqa qelesin alidghınıy eyxhevud. Şı mançıl-allad inyam ha'an Ğu Allahısse qarına vorva. **31** I'see manbışike qiyghanan: – Həşde inyam ha'anne? **32** Vuşun gırgınbı vuşde xaybişeeqa ehevkasda, Zı Zaler-alqa g'alerçesda gah qööna, hipxırna. Zı Zıcar deş vor, Yizda Dekir Zaka vor. **33** İn gırgın Zı şok'le eyhen, şu Yizde abnang'a, şoqa şu abğançe opxhanan fikırkı mexhecenva. İne dyunyee dağamiyvallabı ixhes. Yik'eka vuxhe! Zı dyunyeyle ġamxhana.

17 I'see man uvhuyle qiyğa, xəəqə ilyakkı, eyhen: – Dek, gah qabına. Yiğna Dix axtı qe'e, Dixeeyir Ğu axtı

qe'ecen. **2** Ğu gırging'ul oona Mang'us xəbvalla huvu, Mang'veeyib Ğu Cus huvuynbışis gıragine gahbışisda i'mi'r hevle cenva. (aiōnios g166) **3** Gırgine gahbışisda i'mi'r mana vob: hasre ats'axhxhecen saccu Ğu hək'ena Allah ixhay, sayır Ğu g'axuvuna I'sa Masikh qıvaats'ecen. (aiōnios g166) **4** Zı Ğu Zas huvuna iş hav'u, Zı Ğu ç'iyene aq'val axtı qı'i. **5** Dek, dyunye ixhanassecad, Zı Yiğne k'ane eyxheng'ana axtıvalla Zas həşde Yiğne k'ane hevle. **6** Dyunyel Ğu Zas huvuyne insanaaşis Zı Ğu vuşu ixhay xət qı'i. Manbı Yiğinbı vuxha, Ğu manbı Zas huvu, manbışed Ğu eyhenbı hı'i. **7** Manbışık'le həşde ats'an, Zas huvuyn gırGIN kar Vaken vodun. **8** Ğu Zas xət qı'iyn Zı manbışısıd xət qı'i, manbışed yik'eeqa ıKKIYN. Zı hak'erar Yiğne k'anençe qarı ixhay, manbışık'le ats'an, Ğu Zı g'axuvuvad manbışe inyam ha'an. **9** Zı dyunyeynemee deş, manbışıl-allı düə haa'a. Manbı Yiğinbı vob, Ğume Zas manbı huvu. **10** Yızın gırGIN kar Yiğin vod, Yiğinid Yızın vod. Zı manbışile ġana axtı qıxha. **11** Zı həşde dyunyel deş vor, manbime dyunyel vob. Zinar Vasqa qöö. Muq'addasna Dek, manbı Ğu Yiğne doyuka havaace. Man do Ğu Zas huvu. Hasre manbib, Zınayiy Ğu xhinnee, sa vuxhecen. **12** Zı manbışikanang'a, Zas huvuynbı Yiğne doyukaniy Zı havaace. Zı manbışda nenacar agval hı'i deş. Manbışda saccu sa Zı havacı deş, manar aguna. Muq'addasne Otk'unee məxüdidi otk'un. **13** Həşdeme Zı Vasqa qöö. Dyunyelynang'a Zı in eyhe, Yızda şadvalla bıkırba manbışika vuxhecenva. **14** Ğu Zak'le uvhiyn, Zı manbışis xət qı'i. Zı ine dyunyeyna deşda xhinnee, manbib ine dyunyeynbı deş vobunbı, dyunyeys manbı

g'umooce qeepxha. **15** Zı Vas düə manbı ine dyunyeyle alept'ecenva deş haa'a, Ğu manbı pisinçike havaacecenva haa'a. **16** Zı ine dyunyeyna deşda xhinnee, manbib ine dyunyeynbı deş vobınbı. **17** Yiğın cuvab hək'en vodun. Manbı mane hək'ene cuvabika Yiğneme curee'e. **18** Ğu Zı dyunyelqa g'axuvuyn xhinne, Zınab manbı dyunyelqa g'axuvu. **19** Manbı Yiğne hək'ene cuvabika Yiğneme curepxhecenva, manbişdemee, Zıcar Zı Yiğne xılıyaqa qele. **20** Saccu manbişdemee deş, manbişde cuvabika Zalqa inyam ha'anbişdemeeyib düə haa'a. **21** Nəxüriy Ğu, Dek, Yizde, Zınar Yiğne ar, hasre manbib, məxüb Yişde ab vuxhecen. Manke dyunyeyn inyam ha'asın, Ğu Zı g'axuvuva. **22** Ğu Zas huvuna axtıvalla, Zınab manbişis huvu, Şı sanab xhinnee, manbib sa vuxhecen. **23** Zı manbişde ar, Ğunar Yizde ar vor. Havaasre manbı bikirba sa vuxhecen. Dyunyeyk'led ats'axhxhecen, Ğu Zı g'axuvu, manbib Vas Zı xhinnee vukkan. **24** Dek, Zas ıkkanan, Zas huvuynbı Zınane cige Zaka sacigee vuxha, Ğu Zı axtı qı'iy g'acecen. Vas dyunye ixhessecad Zı ıkkanca, mana axtıvalla Ğu Zas huvu. **25** Qorkuna Dek, dyunyeyk'le Ğu qıvaats'ı deş, Zak'leme Ğu ats'ana. Manbişik'led Ğu Zı g'axuvu ixhay ats'axhxhayn. **26** Ğu vuşu ixhay Zı manbişik'le haguyn, meedid hagvasın. Hasre Yiğin Zı ıkkıykınıy manbişiqad ixhecen, Zınar manbişde ar axvacen.

18 I'see manva uvhuyle qiyğa telebabışika sacigee Qidronne q'adaaline manisa suralqa ilğeç'e. Maa sa bağ eyxhe. I'sayiy telebabı maqa ikkeebaç'e. **2** I'sa himva eyhesse telebabışika maqa arayle ixha. I'sa mering'une

xılıyaqa qelesde Yahudayk'led mançıl-alla man ciga
ats'anniy. **3** Məxür Yahuda maqa sa deste eskeraaşika,
sayib kaahinaaşine ç'ak'ınbışeyiy fariseyaşa g'axuvuyne
g'aravulyçeşiķa arayle. Manbişde xile bazırkı, ts'abı,
silahkı eyxhe. **4** I'sayk'le vuk'lelqa qalesin ats'ava, Mana
ögilqa qığeç'u, manbişike qiyghan: – Vuşune t'abala'a?
5 Mang'us alidghiniy qele: – Nazaretğançena I'sa. I'see
manbişik'le eyhen: – Zı vorna. Mana mering'une xılıyaqa
qelenə Yahudar manbişika ixha. **6** I'see manbişik'le «Zı
vornava» uvhumee, manbı yi'q'əlqa qeepxha, ç'iyelqa
gizyabaççe. **7** I'see meed manbişike qiyghanan: – Vuşune
t'abal ha'a? Manbişe eyhen: – Nazaretğançena I'sa. **8**
I'see alidghiniy qele: – Zı şok'le uvhuyn, Zı vornava. Zı
t'abal ha'axhee, Zakanbı g'avkke, hudooracen. **9** I'see
ögil uvhuyn cuvab ixhecenva, man eyxhe. Mang'vee
ögilycadniy uvhu: «Zas huvuynbışda nenacar agvales
harsıl deş». **10** Şimon-Pyoturuqa g'ılınc ixha. Mane
qığayuşu xənne kaahinne nukarile k'ena i'xi', mang'un
sağın k'ırı g'a'adaçen. Mane nukarin do Malx ixha. **11**
Manke I'see Pyoturik'le eyhen: – G'ılınc cigeeqa gixhxhe!
Dekkee Zas huvuyn əq'übayn k'ola ulymoğane? **12**
Məxür eskeraaşeyiy desteyne xərinq'vee Yahudeeşine
g'aravulyçeşiķa sacigee I'sa aqqı, g'el-xıl iyt'alan. **13** Mana
ts'erre Hannanne k'anyaqa qıkkekka. Hannan Kayafayna
abattey ixha. Mane sen Kayafa xərna kaahiniy vor. **14**
«Milletnemee sa İnsanın qık'uy yugdava» Yahudeeşine
ç'ak'ınbışik'le uvhuna Kayafa ina vuc vor. **15** Şimon-
Pyoturiy sa merna teleba I'sayne qihna əlyhəə vuxha.
Xərne kaahinik'le mana teleba ats'ava, mana I'sayka

sacigee xärne kaahinne məhleeqa ikkeç'e. **16** Pyoturmee g'ar akkayne k'anə ulyorzul ixha. Mane gahıl xärne kaahinik'le ats'ana mana teleba g'aqa qıgeç'u akkee ileezarne içiyka yuşan hi'i, Pyotur aqa akkyayhe. **17** Akkee ileezarne içee Pyoturuke qiyghanan: – Deşxhee, ġunar mane īnsanne telebabışkenane vor? Pyoturee «De'eşva» eyhe. **18** Mik'adava nukaraaşeyiy g'aravulyçeeşe maa'ab ts'a halyaqqi, hiqiy-allá ulyobzur g'ümə abak'a vuxha. Pyoturur manbışde k'anə ulyorzul g'ümə arak'va ixha. **19** Mane gahıl Hannanee, kaahinaaşine ç'ak'imbışde sang'vee, I'sayke telebabışdeyiy Vucee xət qa'ançine hək'ee qiyghan. **20** I'see mang'us alidghiniy qele: – Zı dyunyeyk'le dyugul hidi'i uvhu, Yahudeeşin gırgınbı sabıyne sinagogbişeeiy Allahne Xaasne xət qı'i. Vuçjud Zı dyugulenda uvhu deş. **21** Nya'a Zake qiyghan? Zı uvhuyn g'ayxhiyne insanaaşike qiyghne. Manbışık'le Zı uvhuyn karbı ats'anbı. **22** I'sa cuvab uvhu ç'əvxhayle qiyğa, maa ulyobzurne g'aravulyçeeşine sang'vee Mang'une aq'vays i'xiyxə. G'aravulyçee qiyghanan: – Xärne kaahinis məxüdne cuvab qelen? **23** I'see mang'us alidghiniy qele: – Zı qorkura yuşan hidi'ixhee, eyhe, neniy qotkuda ittevhü? Qotkuda uvhuxheeyid, nya'a Zas i'xiyxə? **24** Qiyğa Hannanee I'sa g'el-xıl ayt'ilcar, xənne kaahinne Kayafayne k'anyaqa g'ixe. **25** Şimon-Pyotur g'ar ts'ayisnee ulyorzul g'ümə arak'va ixha. Mang'uke qiyghanan: – Deşxheene, ġunar Mang'une telebabışdane vor? Mang'vee «De'eşva» alidghiniy qele. **26** Xärne kaahinne nukaraaşına sa, Pyoturee i'xi' k'ırı g'a'aççuyne insanna xını, maa'ar ixha. Mane nukaree Pyoturuke qiyghan: – Mang'uka

sacigee zak'le ġu dişdiy bağee g'acu? **27** Pyoturee meed
gardanaqa alyaat'a deş. Mane gahil dadal hook'a. **28**
Qiyga Yahudeeşine ç'ak'ınbiše I'sa Kayafayne k'anençe
Pilatne sarayeeqa qıkketka. Miç'eed qexhe. Allahne ögil
mi'q'i' qimeebaxhecenga, Peesaxine otxhuniyked oxhanas
əxecenga, manbı co sarayeeqa ikkeebaç'e deş. **29** Mançıl-
allar Pilat g'aqa manbışde k'anyaqa qığęç'u, eyhen: –
Nena bınahne īng'ulqa g'iviyxhe? **30** Manbiše Pilatıs
alidghiniy qele: – Mang'ul bınah devxhaynxhiy, Mana
vasqa qeles deşdiy. **31** Pilatee manbışık'le eyhen: – Mana
şosqa alyart'u, vuşde q'aanunbişis sik'i Mang'us caza
g'ats'aak'vne. Yahudeeşine ç'ak'ınbiše Pilatık'le eyhen: –
Şaqa vuşumecar gik'asda icaaza deşda. **32** Məxüd I'see Vuc
nəxüriy q'ik'asva uvhuyn ixhecenga eyxhe. **33** Pilat meer
cune sarayeeqa ikkeç'u, I'sa qort'ul eyhen: – Yahudeeşina
Paçkah Ğune? **34** I'see alidghiniy qele: – Ğu man valed-
alqanane eyhe, deşxhee mebınbişene vak'le Yizde hək'ee
uvhu? **35** Pilatee eyhen: – Zı Yahudeençe deş vor. Ğu
yizde xılıqaqa yiğne milletiniy kaahinaaşine ç'ak'ınbiše
quvu. Eyhe, Ğu hucooyiy hi'i? **36** I'see mang'us alidghiniy
qele: – Yizda Paçkahiyvalla ine dyunyeykena deş vob.
Yizda Paçkahiyvalla ine dyunyeykena vuxhanaxhiy, Yizde
yəqqı'linbi Yahudeeşine ç'ak'ınbişde xılıqaqa qimelecenga
saç'ivkasınbınıy. Yizda Paçkahiyvallame inçena deş vob.
37 Pilatee Mang'uk'le eyhen: – Ğu manke Paçkahne? I'see
alidghiniy qele: – Ğu qotkuda eyhe. Zı hək'ene karbışda
şahaadat haa'asva uxu, ine dyunyelqa qarı. Vuşuyiy
hək'ene sural Zal k'ırı alixhxhesin. **38** Pilatee Mang'uke
qiyyhan: – Hək'en sura vodunne? Man qiyyhiniyle qiyga,

mana meer Yahudeeşisqa qıgeç'u, manbışık'le eyhen:
– Zak'le Mang'ul nəxbınacab binah g'ooce deş. **39** Şoqa
ədat vod, Peesaxnang'a zi vuşdemee sa insan g'ekkan.
Həşder şos ıkkaxhee, vuşdemee «Yahudeeşina Paçrah»
g'aykkas? **40** Manbışe alidghiniy qeleng'a, ts'irbı hi'i
eyhen: – Mana deş, Barabba g'aykke! Barabbamee g'uldur
ixha.

19 Manke Pilatee I'sa qıkkı, cümqüqqqa heles ilekka. **2**
Eskeraaşed zazaake tac hi'i, Mang'une vuk'lelqa giyxhe,
paçcahilqa xhineeyid, tanalqa ç'əran tanalinbı alya'a.
3 Manbı I'saysqana qabı «Yahudeeşina Paçrah, geer
qa'ana!» uvhu Mang'une aq'vays i'xiyxə ixha. **4** Pilat
meer g'aqa qıgeç'u, Yahudeeşik'le eyhen: – Haane,
zak'le Mang'ul taxesir idveykiva sayid şok'le g'acecenga,
Mana zi şosqa g'aqa qıgayhe. **5** Mane gahıl I'sa vuk'lel
zazaakene tacıka, tanalyne ç'ərane tanalinçıka g'aqa
qıgeç'e. Pilatee manbışık'le eyhen: – Mana İnsan haane!
6 Kaahinaaşine ç'ak'ınbışık'le, g'aravulyçeeşik'le Mana
g'acumee, «Çarmixıqqa ts'its'e'e, çarmixıqqa ts'its'e'eval!»
ts'irbı ha'a. Pilatee manbışık'le eyhen: – Mana şucar
çarmixıqqa ts'its'e'e, zak'le Mang'ul taxesir g'ece deş.
7 Yahudeeşine ç'ak'ınbışe mang'us alidghiniy qele: –
Şaqa sa q'aanun vob, mane q'aanunus sik'i Mana qik'as
ıkkın, Mang'vee Cuk'le Allahna Dix eyheva. **8** Pilatik'le
man g'ayxhimee, mana sik'irar qəyq'ən giyğal. **9** Meer
mana cune sarayeeqa ikkeç'u, I'sayke qiyghanan: –
Ğu nençene vor? I'see mançis alidghiniy qele deş. **10**
Pilatee Mang'uk'le eyhen: – Zasne alidghiniy qidele?
Vak'le ats'a dişde, Ğu g'aykkasır, çarmixılqa ts'its'a'asır

zasse əxə? **11** I'see mang'us alidghınıy qele: – Vas xəənçe huvu dexhaynxhiy, Zak vuççud vasse ha'as əxəs deşdiy. Mançıl-allad Zı yiğne xilyaqa quvuyng'ulqa valeb geeb bınah gyooxha. **12** Mançile qiyğar Pilatıs Mana g'aykkas ıkkiykan, Yahudeeşeme ts'ırıka eyhen: – Ğu Mana g'aykkee, ġu imperatorna hambaz deşurne. Şavaayiy cuk'le paççahva eyhe, imperatorılqa g'elil qıxhay eyxhe. **13** Pilatık'le manva g'ayxhımee, I'sa g'aqa qıkkı, g'ayeyke hav'uyne yəqqə haakimne cigeeyi ar. (Mane yəqqı'l'e cühüt'yaşaşine mizel Gabbatava eyhe ixha.) **14** Peesaxayle ögiylin man yiğ ülycümən yiğ ixha. Yı'q'ı'hiyna gah vuxha. Pilatee Yahudeeşik'le «Vuşda Paççah haaneva!» eyhe. **15** Manbışe ts'irbı ha'a, eyhen: – De' eş, ak'an he'e, ak'an he'e! Mana çarmixılqa ts'its'e'e! Pilatee manbışike qiyghanan: – Vuşda Paççahne çarmixılqa ts'its'e'e? Kaahinaşaşine ç'ak'ınbışe alidghınıy qele: – İmperatorule ğayrı şaqa paççah deşda! **16** Manke Pilatee I'sa çarmixılqa ts'its'e'eva manbışisqa qele. Eskeraaşe I'sa aqqı, qikkekkana. **17** I'see çarmix Vuceecad alyaat'u, Vuk'lena Bark'va eyhene cigeeqa ilqeç'e. (Cühüt'yaşaşine mizel mane cigayk'le Golgotava eyhe.) **18** Maa'ar I'sayle ğayrı q'öyre insanır çarmixılqa ts'its'a'ana. Manbışda sa I'sayne sağlam, manasar solul ixha. I'sa Vuc manbışde yı'q'nee ixha. **19** Pilatee q'uval ooad «Yahudeeşina Paççah Nazaretğançena I'sava» ok'an hı'i, çarmixıl ooqa givaxana'a. **20** I'sa çarmixılqa ts'its'iyn ciga şaharis k'anə ixhayke, Yahudeeşine geebinbışe man otk'uniynbı qətq'ı'ynbı. Q'uval ooyud cühüt'yaşaşine, latınne, yunanne mizyaasil otk'un ixha. **21** Man g'acu,

kaahinaasine ç'ak'ınbışe Pilatık'le eyhen: – «Yahudeesına
Paççah» deş, «Cuk'lecad Vucee Yahudeesına paççahva,
eyhenava» ok'ne. **22** Pilatee alidghınıy qele: – Zı ok'anasin
otk'uniyn. **23** I'sa çarmixılqa ts'its'iyne gahil, Mang'un
tanalinbı alyaat'u, yoq'ne eskeris cone yr'q'nee qa'a. Sayid
q'omançe k'anyaqqame iyxhuyn ciga deşin, sa bıkırne
parçeykecad hi'yn gurt ixha. **24** Manbışe sana-sang'uk'le
eyhen: – İn qit'dyaxxas, çöp k'eççes, şavus gitxhuy
gexha. Məxüd Muq'addasne Otk'unee otk'uniyn eyxhe:
«Yızın tanalinbı cos bit'al ha'as, yizde tanalinçinemee
çöp k'eççes». **25** I'sayne çarmixne k'ane yed, yedina
yiçu, Klopasna xhunaşşe Mayram, sayır Magdaleençena
Mayram ulyobzur vuxha. **26** I'sayk'le Cune yedine k'ane,
Cus geer ıkkanna teleba g'acu, Mang'vee yedik'le eyhen:
– Yed, ina yiğna dix vor! **27** Qiyğa telebayk'led eyhen:
– İna yiğna yed vor! Mançile qiyğa telebee mana cune
xaqaqa qiykekka. **28** Qiyğa I'sayk'le, gırgın bikırxha g'acu,
eyhen: – Xhyan ıkkan! Məxüd Muq'addasne Otk'unee
otk'uniyn eyxhe. **29** Maa'ad ç'ürç'ümən çaxırn纳 g'ab
ixha. Eskeraaşine sang'vee ç'ürç'üməne çaxıreeqa gupk'a
k'yooq'a. Qiyğa züfa eyhene alayne q'i'silqa gupk'a
qi'xi', I'sayne ghalesqa qa'a. **30** I'see ç'ürç'ümən çaxır
ghalyaqa ıkkekkan. Qiyğa «Bıkırxhaynva» uvhu, vuk'ul
g'a'abaççena, rı'hı'd qıgeç'en. **31** Ülcümən yiğ ixha.
Ögiyle Şabbat qööva Yahudeesine ç'ak'ınbışe Pilatike
«Çarmixılqa ts'its'av'uynbışın g'elin barkv'bı haq'var
hi'i, qüvxüynbı çarmixile gyaaqqeva» eyhe. Manbışis
qüvxüynbı Şabbatne yiğil çarmixıl avxu vukkan deşdiy.
Mane ögiyle qööne Şabbatne yiğil xədin bayram ixha.

32 Manke eskerar abi, I'sayka çarmixılqa ts'its'av'uyne insanaaşin ts'etta sang'un, qiyğad mansang'un g'elybı haq'var ha'a. **33** I'sayne k'anyaqa qeepxhayng'a, Mana qik'u g'acu. Mang'un g'elybı haq'var ha'a deş. **34** Eskeraaşine sang'vee Mang'une ak'vaayk nizeyka q'əç' haa'a, mançe xhyaniy eb gyobatstse. **35** Man g'acuyng'vee vucee şahaadat haa'a, şunad mançılqa inyam he'ecenva. Mang'una şahaadat hək'ena vob, mang'uk'le cuk'led vucee hək'en eyheva ats'an. **36** Man gırğın Muq'addasne Otk'unee otk'uniyn xhinne, eyxhe: «Mang'una sacab bark'v havaaq'aras deş». **37** Sa menne Otk'unee otk'un vod: «Manbişe mang'une tanak ciga ha'as, mang'uqa ilyakas». **38** Mançile qiyğa Arimateeğançena Yusuf Pilatisqa arı, I'sayn mayıt qeqqa. Yusuf I'sayna teleba ixha. Mana Yahudeeşine ç'ak'ınbışile qayq'ənva, man şavuk'lécad eyhe ixha deş. Pilatee I'sayn mayıt alyaat'as Yusufusqa haysaran. Mang'veeyid I'sayn mayıt arı, alyaat'an. **39** Yusufukasana Nikodimir ixhana, manar misamecar I'saysqa xəmde arınaniy. Nikodimee xhebts'al kilolqa ələən alikkıyn yugun evanan gətraniy aloye adayle. **40** I'sayn mayıt çarmixile gyaqqı, Yahudeeşine ədatbışis sik'i, ətirbışika katanike hı'iyne kafaneeqa hiyk'ar. **41** I'sa çarmixılqa ts'its'iyne cigee bağ ixha. Mane bağeeyib mankilqamee vuşucar k'ideyxhına sa mağara vuxha. **42** Ögiyle cühüt'yaşın Şabbatın yiğ qööva, I'sayn mayıt mane k'anene mağareeqa giyxhe.

20 Ülycümne ts'ettiyne yiğil, vacarıl, çakra miç'eer, Magdaleençena Mayram mağareene nyuq'vnesqa ayreele. Məng'ık'le g'aye mağarayne ghalençe g'avşu g'ooce. **2**

Mana zaara g'adarxhun, Şimon-Pyoturneyiy I'says geer
ikkanne şene telebayne k'anyaqa qarı, manbışık'le eyhen:
– Yişda Xərna mağareençe qıkkıvur, nyaqa qıkkıyid şak'le
ats'a deş. 3 Pyoturiy manasa teleba g'aqa qığEEPç'i,
mağaraysqana avayk'an. 4 Mana q'öyürsana sacigee
g'adaaxvan vooxhe. Şena teleba Pyoturele sik'irra zaara
1'giykir, mağaraysqa ögil hiyxhar. 5 Mana k'yorzul aqa
ilyakkımee katanike hav'una kafan ab g'ooce, vucme
aqa ikkeç'e deş. 6 Mang'uqar qihna Şimon-Pyotur
qarı, mağareeqa ikkeç'e. Mang'uk'le avxuna kafaniy 7
I'sayne vuk'lelqa gyuvxhuna desmal g'ooce. Desmal sav'u
kafanike curayba gyuvxhu vuxha. 8 Manke mağaraysqa
ögil qarına şena telebar aqa ikkeç'e. Mang'uk'le man g'acu,
inyam ha'a. 9 Manbışe I'sa hapt'ıynbışde yı'q'neençe oza
qixhesva, Muq'addasne Otk'unee otk'unin ciga yugda
vuk'leeqa k'eççu ixha deş. 10 Qiyğa telebabı xaybişeeqa
siviyk'al. 11 Mayram mağareene nyuq'vnesne geeşe
ulyorzul yixha. Mana geeşe-geeşe kyorzul mağarayne aqa
ileeka. 12 Maa'ar cagvaran karbı ali'ina q'öyre malaaik
g'ece. Manbışda sa I'sayn mayıt gixhxhiyne cigayne
vuk'ulynane cigee, manasar g'elybinane cigee gyu'ur ixha.
13 Manbışe qiyghan: – Zəiyfa, nya'a geeşe? Mayrameeyid
manbışık'le eyhen: – Yizda Xərna nyuq'vneençe qıkkıvur,
nyaqa gixhxhiyid ats'a deş. 14 Man uvhu yı'q'əlqa ileekiyile
qiyğa, I'sa maa ulyorzul g'ece. Yic mana I'sa ixhay cek'le
ats'axhxhe deş. 15 I'see məng'ike qiyghanan: – Zəiyfa,
nya'a geeşe? Vuşune t'abal ha'a? Mayramık'le Mana
bağban ixhay ats'axhxha, eyhen: – Xərna, ġu Mana
qıkkıxheene, nyaqayıj gixhxhı zak'le eyhe, zınar hark'in

Mana alyart'as. **16** I'see məng'ık'le eyhen: – Mayram!
Manar sayk'ı, I'sayk'le cühüt'yaşaşine mizel eyhen: –
Ravvuni! (Mə'əllimva eyhen vodun.) **17** I'see məng'ı'k'le
eyhen: – Zı ıqmaqqa, Zas Dekkisqa İlqeç'es iкkan. Yizde
çocaaşisqa hark'in, manbışık'le eyhe: «Yizde Dekkine –
vuşde Dekkine, Yizde Allahne – vuşde Allahne k'anyaqa
ilqəə». **18** Magdaleençena Mayram telebabışde k'anyaqa
qarı, manbışık'le eyhen: – Zak'le yişda Xərna g'acu!
Mang'vee cek'le hucoovayiy uvhu, man yuşan ha'an. **19**
Ülycumne ts'ettiyne yiğine, vacarne exhal, Yahudeeşine
ç'ak'ınbişile qəvəyq'ənva, telebabınane cigayn akka qı'ı
eyxhe. Sayır sayangara maqa I'sa arayle. Mana yı'q'nee
ulyorzuł eyhen: – Şos salam vuxhena! **20** Manıd uvhu,
telebabışık'le Cun xileppiyiy ak'vaa hagva. Telebabışık'ler
yişda Xərna g'acu, şadeebaxhenbi. **21** I'see manbışık'le
meed eyhen: – Şos salam vuxhena! Dekkee Zı g'axuvuyn
xhinne, Zınab şu g'uxoole. **22** Manıd uvhuyle qiyğa,
I'see manbışılqa uf av'u, eyhen: – Muq'addasın Rı'h
aleet'e! **23** Şavneyiy şu binahile İlgeepç'ı, manbışda binah
havaakalasda, şavneyiy binahile şu ilyhideepç'ı, manbışda
binah havaakalas deş. **24** Yıts'ıq'vəne telebayna sa
eyxhena Q'ömkale donana Tomas, I'sa arımee, manbışde
k'ane ixha deş. **25** Manesa telebabışe Tomasık'le «Yişda
Xərna g'acuva» uvhumee, mang'vee eyhen: – G'adaxbişə
Mang'une xilepbışık hı'iyn cigabı g'ıdecu, mançık zı t'ub
sidyoot'eene, ak'vaaykíd xıl qidet'veene, şu eyhençilqa
zı hayexhe deş. **26** Molyne yiğile I'sayn telebabı meeб
xxaa sacigeeqa sabımee, Tomasır manbışika eyxhe. Akkabı
qı'ı ixheeyid, I'sa aqa ikkeç'ena. Mana yı'q'nee ulyorzuł

eyhen: – Şos salam vuxhena! **27** Mançile qiyğa Tomasik'le
eyhen: – T'ub inyaqa hopke, Yizde xileppişiqa ilekke. Xılıd
hotku, Yizde ak'vaalqa gixhxhe. İnyam deşda mexhe,
inyamnana ixhe! **28** Tomasee Mang'us alidghiniy qele:
– Ğu yizda Rəbb, yizada Allah vor! **29** I'see mang'uk'le
eyhen: – Vak'le Zı g'acuynçil-allane inyam hi'i? G'idecu
inyam ha'anbı nimee baxtivarariy! **30** I'see telebabışde
ulene ögil medin geed əlaamatbı hagu, manbı ine kitabee
otk'un deş. **31** İnyaa otk'uninbı, mançıl-alla otk'un, I'sa
Masikh ıxhalqa, Allahna Dix ıxhalqa şu inyam he'ecen.
Mang'une doyulqa inyam he'ee, şoqa gırgıne gahbışisda
i'mi'r vuxhes.

21 Sabara gahile I'sa Tiberiyayne (Galileyne) golyune
k'aneqa meer telebabışisqa arayle. Man inəxüd ıxha:
2 Şimon-Pyotur, Q'ömkale donana Tomas, Galileyayne
Kana xiveençena Natanael, Zavdayn dixbıyyı I'sayna
q'öyre merna teleba sacigeeqa savayle. **3** Şimon-Pyoturee
manbışık'le eyhen: – Zı baluğ aqqas i'qqə. Mansanbışed
mang'uk'le eyhen: – Şinab vaka vüqqə. Manbıb apk'in,
sanab lotk'eeqa giviy'ar. Mane xəmde manbışisse vuçşud
aqqas əxə deş. **4** Çakra miç'eer I'sa golyune müglek ulyorzul
eyxhe, telebabışık'leme Mana I'sa ıxhay ats'axhxhe
deş. **5** I'see manbışık'le eyhen: – Uşaxar, oxhanasın
hucoomecad aqqıyne? Mang'us alidghiniy qele: – De'eş. **6**
I'see meed eyhen: – Tor lotk'ayne sağne surale k'eçvee,
aqqasın. Manbışed tor k'yadaççen. Toreeqa manimeen
baluğ qadayle, manbışisse yi'q'valike tor qığaççes dəxə
aaxva. **7** Manke I'says geer ıkkanne telebee Pyoturuk'le
eyhen: – İna yişda Xərna vor. Şimon-Pyoturuk'le mana

yişda Xərna ıxhay g'ayxhimee, mang'vee nootsacad tanale g'ayşuyn tanalınbı culqa alitk'ır, xhineeqa ayhe.

8 Mansa telebabımee, mang'uqab qihna lotk'eecab baluğnan torud hadağva qabayle. Manbı geeb əq'əna apk'ın vuxha deş, q'öd vəş xilekkumnacab xhineeqa ikkeepç'i vuxha. **9** Manbı lotk'eençe qıgeepç'imée, maa'ad gyotxhanan ts'a, cilqa gixhxhiyn baluğiy çine k'anedin giney g'ece. **10** I'see manbışık'le eyhen: – Həşde şu aqqiyne baluğaaşike qale. **11** Şimon-Pyotur lotk'eeqa İlqeç'u, vəşşe xhots'ale xhebille xədin baluğnan tor ts'its'i, golyune mgleqqa qadayle. Baluğar geed ıxheeyid, tor qıt'axxa deş. **12** I'see manbışık'le eyhen: – Qudoora, miç'eediyen otxhuniy oxhne. Telebabışde neng'veecad «Ğu vuşuneva?» qiyghanas yik' ha'a deşdiy. Manbışık'le Mana yişda Xərna ıxhay ats'anniy. **13** I'sa k'anyaqa qarı, manbışis gineyyi baluğ hele. **14** I'sa üç'ür qıxhayle qiyğa, xhebir'es telebabışısqa arayle. **15** Miç'eediyne otxhuniyle qiyğa, I'see Şimon-Pyoturuk'le eyhen: – Yuhanna dix Şimon, vas Zı, manbışis Zı ıkkanançile, geerne ıkkana? Pyoturee Mang'uk'le eyhen: – Ho'o, yizda Xərna, Vak'lecad zas Ğu ıkkıykınıy ats'an. I'see mang'uk'le eyhen: – Hark'ın, Yızın urgbı uxhiyxhne. **16** Q'öd'es meed Pyoturuk'le eyhen: – Yuhanna dix Şimon, vas Zı ıkkannane? Mang'veeyid I'sayk'le eyhen: – Ho'o, yizda Xərna, Vak'le zas Ğu ıkkıykınıy ats'an. I'see mang'uk'le eyhen: – Yizde vəq'əbişda hee'e. **17** Xhebid'es Pyoturuk'le eyhen: – Yuhanna dix Şimon, vas Zı ıkkannane? Pyoturee xhebid'es I'see cuke «Zı ıkkannaneva?» qiyghınıys aq'va qı'i, Mang'uk'le eyhen: – Yizda Xərna, Vak'le gırgın ats'an,

zas Ğu ıkkıykınıyid ats'an. I'see mang'uk'le eyhen: –
Hark'ın, Yızın vəq'əbı uxhiyxhne. **18** Zı vak'le hək'en
eyhe, ġu mek'vranang'a ġucad valqa tanalinbı ali'i, vas
ıkkanne cigeeqa hayk'annaniy. Q'əs qıxhameeme, ġu
xleppi hotk'es, mering'veeyid valqa tanalinbı alya'as,
vas dekkanecar cigeeqa ıkkees. **19** Məxüd Mang'vee
Pyotur nəxüriy qık'asva, cune qık'uykar mang'vee nəxüriy
Allah axtı qa'asva eyhe ixha. Manıd uvhuyle qiyğa,
Mang'vee Pyoturuk'le eyhen: – Zaqar qihna qora. **20**
Pyotur yi'q'əlqa ilyakkımee, I'says geer ıkkanna teleba
coqar qihna qöö g'ece. Exhaliyn kar otxhanang'a I'says
inekke k'ane g'alirxhu «Yızda Xərna, Ğu mering'une
xılıyaqa qelesda insan vuşuneva?» qiyghınna teleba
mana ixha. **21** Pyoturuk'le mana teleba g'acu, I'sayk'le
eyhen: – Yızda Xərna, mang'uk hucoona ixhes? **22** I'see
mang'uk'le eyhen: – Zı qalesmee mang'un üç'ürra axuy
Zas ıkkıykıminxhiy, mançike vas hucoona? Ğu Zaqar
qihna qora. **23** Mana gaf vuxhayle qiyğa, telebabışde
yi'q'nee mana teleba qik'as deşva gaf gyooxha. I'see
mana qik'as deşva uvhu deşdiy. Mang'vee saccu «Zı
qalesmee mang'un üç'ürra axuy Zas ıkkıykıminxhiy,
mançike vas hucoonevaniy?» uvhu. **24** Manbı otk'unna
mana teleba vor. İn karbı ixhavad şahaadat mang'vee
hav'u. Şak'led ats'an mang'una şahaadat hək'ena vob. **25**
I'see hı'iyn geed medin karbıd vodunbı. Yızde uvhuyn,
Mang'vee hı'iynmeen gırğın karbı sassadna otk'uniyxhiy,
otk'uniynmeen kitabkı ine dyunyeeqa oharas deşdiy.

Yaaq'ub

1 Zı Yaaq'ub Allahnayiy yişda Xərna eyxhene I'sa
Masixhna nukar vor. Zı şos, milletbişde yı'q'nee opt'ul-
opxulne yits'ıq'vəne İzrailyne nəsilis salam hoole! **2** Yızın
çocar, şu geedne dağamne karbışika siliys üvxixəmee,
mançis geeb şadeepxhe. **3** Şok'le ats'an vuşun iman siliys
ı'xi'yxəmee, şos sabır xət qexhe. **4** Sabır vuşde ad manimee
xət qixhes iкkan, şu gırgıne karee kaamilyba, mu'munba
vuxhecenga. Məxüb şu vuşde yik'eene gırgıne yugne
karbışılqa hivxharasınbı. **5** Vuşde şavukamecab k'orana
ək'el hivdiyxharxhee, mana Allahıke hevqe. Mang'vee
mana qivdiykkın, hexxan ittevhü gırgıng'us hoole. **6**
Şavaayiy hooqqa, vooxheyey-dyooxheyeva immeyhecen,
hasre mançılqa inyam he'ecen. Vooxheyey-dyoxheyeva
eyhenar, mitsin ı'gviykar hav'u dağabaçcena deryahne
mirtik akar. **7** Hasre məxrine insanne ək'leeqa qımaylecen,
mang'us hucoomecad Rəbbeə helesinniyyxhanva. **8**
Məxrına sa karal it'umra ulyoyzar deş, nenacab yəq
avqaqqa deş. **9** İmannane kar deşde insanık'le cuna axtına
ciga vaats'a vuxhes vukkan. **10** Karnang'uk'lemee cuna
avqana ciga vaats'a vuxhes vukkan. Mana çolun t'et'
xhinne hi'ç'ı'gənasda. **11** Verığ qıgevç'umee, mançine
yissayaalın ok' qooqqaa'a, ok'alın t'et' k'yatk'ınmee,
mançina micagiyvalla avayk'anna. Həməxrır karnana
insan cune işbişee k'eče. **12** Siliys ı'xi'yxəmee, sabır hi'na
insan nimee baxtivariy! K'anyaqqamee öörxi'yng'us
Allahee yugna pay, gırgıne gahbışısda ı'mi'r hevles.
Allahee mana pay Vuc iкkananbişde gırgıng'us hevlesva
cuvabniy huvu. **13** Siliys ı'xi'yxəmee, hasre neng'veecad

«Allahee zi siliysir i'xi'yxəva» immeyhecen. Allah Vuc
pisde karbişika siliys i'xəs eyxhe deş, Vuceeyir vuşucar
pisde karaka siliys i'xi'yxənə deş. **14** Gırgın insanar cos
ikkanne karbişincab siliys üvxi'yxə, mane karbişin manbı
hoot'alanbı, cilqa saa'a. **15** Qiyğɑ man ikkanan kar yik'ek
at'itq'inxhee, siyk'alan bınahılqa, hav'una bınahıb geeb
quvxha insan gek'ana. **16** Zas vukkanan çocar, horan
humoot'alcen! **17** Yugna barakat, nekke yugun gırgın
karbı xəənçenbı vodunbı. Man gırgın Dekkee huvuyn
vodun. Mang'vee veriğ, vaz, xənebı itxhin. Mana badal
dyooxhene yugvalile sayır uvhuynçile sidiyk'alna vor.
18 Mang'vee şı qopkune cuvabıkə ipxhin. Mang'us Cus
vukkiykin, şı g'əvxü, Vuce itxhinne karbişin ts'eppiynbı
hav'u. **19** Zas vukkanan yizin çocar, hasre gırgına
insanaaşe k'ırı alixhxhesnang'a k'ırıbı ç'ak'ıda aaqecen,
cuvab eyhesnang'amee, ghal k'ılda eeqecen, qəlasın
eyhesnang'ab sabırıka vuxhecen. **20** İnsan qəlikanang'a,
mang'vee Allahis ikkanan qotkun karbı ha'a deş. **21**
Mançıl-allab pisvaalab, qəlib g'alepçe. Allahee şok'le
eyhençil yugda k'ırı alixhxhe, Mang'une cuvabıqa ooğançe
avqa ilyamaaka. Mang'un cuvab vuşde ad xət qıxhecen.
Mançisse şu g'attivxhan ha'as vəəxə. **22** Allahee eyhençil
saccu k'ırıcad deş alixhxhes ikkən, mançın eyhenid
ha'as ikkən. Deşxheene, şucad şos horbı ha'anbı xhinne
eyxhe. **23** Uvhuyun g'ayxhı man hidya'ana, naxvareeqa
ilyakkane insanık akar: **24** Mana cuqacar ilyakkı, şaqana
ark'inmeeyir, mankecar vuc nəxrına ixhay yik'el hiyxan.
25 Şavaayıy Allahna qopkuna, g'attivxhan haa'ana Q'aanun
vuk'leeqa k'yabaççe, Q'aanunun hucooyiy eyhe ha'a,

g'ayxhiyn yik'el hixan hidya'a, məxrına insan cune işee baxtivar ixhes. **26** Vuşde neng'unemecad ək'eleeqa vucee Allahna yəq' avquva qjöökhee, məxrıng'usse mizib saa'as dəəxəxhee, mang'vee cuscad horbı ha'a. Mang'vee avquna Allahna yəq'i'b nişiscab kara abayle deş. **27** Allahne, yişde Dekkine ögil məttına, binah deşda, Allahna yəq' avquna ina eyxhe: dekkiy yed dena avxuynbışis, adamer dena avxuynbışis dağamiyvaleeqa gyapk'imee, manbışda haa'ana, dyunyeyne mi'q'i'ne işbişilqa ilydekkana.

2 Yızın çocar, nureene I'sa Masixhilqa, yişde Xəring'ulqa şu iman ha'axhee, şu, sa insan mansang'ule ooqa aqqas ikkan deş. **2** Şu sabiyne cigeeqa, hiib-qiib q'öyre insan ikeepç'eene, manbışde sang'ul giranın tanalinbıiy t'ubelib k'ınəəğəyna t'ucva vuxheene, q'ör'es ikkeç'unar kar deşda, yisseyne tanalinçee ixheene. **3** Şu giranın tanalinbı ali'iyng'uqa ilyaaki: «Qora, ina yugna ciga vob, inyaa gyu'reva», kardeşing'uk'led «Ğu maa'acar ulyozreva», «De'iriş, ğu qarı, yizde g'elybışeendar gyu'reva» uvheene, **4** şu məxür sa mansag'ule ooqa aqqaqqa, karai'dəən fikırnın haakimar xhinne qeebaxhe. **5** Zas vukkanan çocar, həşde şu zal yugda k'ırı alixhxhe. Allahee ine dyunyel kar deşinbı g'əvxü, manbışis geed iman huvu. Mang'vee cuvabniy huvu, Cuna Paçcəhiyvalla Vuc ıkkanne gırging'us hevlesva. Məxüd Mang'vee kar deşinbışis ha'as. **6** Şumee kar deşda uleke alışsu. Nya'a, şu karnanbışe dişde hooç'an-g'ooç'an, məhkamabışeeqa ts'its'aa'a? **7** Nya'a, manbışe dişde, vuşde Xəring'un I'sa Masixhın do g'eliqqa hele? **8** Allahne Paçcəhivaline Q'aanunee otk'un vod: «Vas k'anena, vas ğu nəxüriy

ikkan həməxür ıkkıykne». Şu man eyhen ha'axhee, yugda vod ha'a. **9** Şu sa insan mansang'ule ooqa aqqaqqaxhee, şu Q'aanunun eyhen ha'a deş, bınah haa'a. **10** Şavaayiy Q'aanunee eyhe-eyhen ha'a, manceedin sa karxheeyid hidya'a, gırGINA mansançına bınah mang'us vob. **11** «Zina hima'ava» Uvhuyng'ee «Gimek'avad» uvhuynniy. Ğu zina hidyi'i, insan gik'veene, meer Q'aanunun eyhen hidya'ana xhinneCAR eyxhe. **12** Allahee insanar g'attivxhan haa'ane Q'aanunus sik'i şu məhkameeqa ts'its'a'as. Mançıl-allad ghalençe qı'ğəənçilqab, şu ha'ançilqab yugba fıkır hevle. **13** Rəhi'm hidya'a ang'uka rəhmika vuxhes deş. Ğu rəhmikaxhee, Rəbbeeyid vas rəhmikan məhkama alğahas. **14** Yızın çocar, şavaameecad «Zaqı iman vodva» eyhemee, çiS sik'inid işbı hidya'amıee, nya'a, mançike hucoone ixhes? Məxdine imanisse mana g'attixhan ha'as əxəyee? **15** İlyaake, vuşde çocuqayee, yiçuyqayee tanalqa alya'anıy otxhanan kar deşxhee, **16** şunad manbışıs ikkanne karbişin nencad hidevu, manbışık'le «Nişinacab himaa'a, g'ümə apk've, kar oxhneva» uvhuva, nya'a, mançike manbışıs hucoona hiyxhar? **17** İmanid həməxüdud vod, şoqa mançis sik'ıyn işbı deşxhee, man qik'uyn xhinne eyxhe. **18** Vuşde şavussemecad eyhes əxə: «Vaqa iman vod, zaqad mançis sik'ıyn işbı». Vasse yiğin iman mançis sik'ıyn işbı dena hagvas əxəsinne? Yızın imanid yizde işbıcad hagvas. **19** Ğu Allah sa vornava inyam ha'axhee, manid yugda vod. Vak'le ats'an, mançılqa cinaaşed inyam ha'an, Mang'ule qətq'i'n, mançısıb zeze ooxhana. **20** Ək'el deşda insan, vak'le mançis sik'ıyn işbı denan iman nişiscad karai'dəəva ats'anne? **21** Yişda dek eyxheene ibrihimee,

cuna dix I'saq' q'urbanbı allya'ane cigalqa gixhxhimee
dişdiy, Allahee mana qorkunava uvhu? **22** Vak'le g'ecen,
mang'un işbiyyiy iman sana-sançike cureedaxhxhe deş.
Mang'une işbişe, mang'un iman hək'en ixhay hagu. **23**
Məxüd Muq'addasne Otk'unee otk'unin eyxhe: «İbrihimə
Allahee uvhuyñılqa inyam ha'a, mançıl-alla Rəbbeyir
mana qorkuna insan xhinne hi'sab ha'a». İbrihimik'led
Allahna hambazva eyhe. **24** Şok'lecad g'ecen, insan saccu
imanıkacar deş, hi'yne işbişikar çıkana qorkuna eyxhe.
25 Yəqqı'le qıgəyç'una Raxav yik'el qiyelee'e. Məng'ee
izrailybişe g'axuvuynbışis aaxvasda ciga huvu, manbı
mennecab yəqqı'n yır'q'əlqa savaak'al hav'u. Nya'a mana,
mane yice hav'yne işil-allı dişdiy qorkuna hi'sab hey'i?
26 Nəxdiy can nafas dena qek'a, həməxüd id iman çis
sik'ıyn işbi dena qek'a.

3 Yızın çocar, şoqa geeb mə'əllimər mooxhecen. Şok'le
ats'an, şı, mə'əllimaaşe geed yır'q'i'n hi'sab qeles. **2**
Yişde gırğıng'vee gellesde işbişee bınah haa'a. Şavaayiy
cuvab eyheng'a bınah hidya'a, mana mu'mun, cussəcar
vuc xile aqqas əxəna insan vor. **3** Balkanaaşe şı eyhen
he'ecenva, şı mançine ghalyaqa g'antarağa qa'a. Mançile
qiyyab şı mana şas vukkanne suralqa alivk'ar haa'a.
4 İlyake, nimee xədin gamı ixheeyid, nimee ç'ak'in
mitsbı e'eeyid, man ar ulyorzulyung'vee k'ınne ruluka,
cus ikkanne suralqa he'ekka. **5** Mizenid həməxüd ha'a,
tanan sa k'ının sura ixheeyid, çincab vuc geeb xəbna
xhinne haagva. İlyakende, sa k'inne ts'ünqün bikırın
ç'alagcad gyoxhxhan ha'a. **6** Mizib ts'acab vobna. Miz
canane əzaabişde əree nekke qopkuvalla deşin əzaa

vod. Mançın insan bıkırra əqə'əna. Mana cehinnyamike
g'ooxha, qiyğab mançın 1'mı'rcab gyooxhan ha'a. (**Geenna**
g1067) **7** Gırgincad həyvanar, şit'yar, hadağvan həyvanar,
deryaheedin həyvanar, manbı insanaaşisse saq'vana'as
əxənbı. **8** Miz saq'vana'asmee insanaaşine neng'ussecab
vəəxə deş. Miz avqas dyooxhena balyaa vob, mana
gyabat'ane zəhərika gyavts'u vob. **9** Şı mane mizeka
yişda Rəbb, Dekkır axtı qa'ana, insanaaşısib bed-düə
haa'ana. Nya'a, gırgın insanar Allahee Cuk akaraba
dişde ipxhın? **10** Sa ghalençecab şukurub, bed-düəəyib
qiğəəna. Yızın çocar, məxüd ixhes iкkan deş. **11** Sa xhyan
ı'lqəəne cigeençe, sayangada yuguniy q'ap'in xhyan
ı'lqəənennexhe? **12** Yızın çocar, inciliyne yivesse zeytun,
tayangısseb inciliy aleylyaa'as vəəxəyee? Həməxdid, sa
xhyan ı'lqəəne cigeençe sayangada, yuguniy q'ap'in xhyan
ı'lqəən deşxhe. **13** Vuşde yi'q'nee, k'orana ək'elynanayiy
k'oran ats'alynana vornane? Vuceecar vuc axtı qidy'i,
hasre mang'vee, vucee haa'ane yugne ı'mreeka, vucee
hi'iyn yugun işbi k'orane ək'elika hı'iva hagvecen. **14**
De'eş, şu vuşdacab haa'axhe, vuşde yik'eeiyib paxılıyvalla
vobxhe, şucab şu axtiba vukmekka, şu məxüd hor
ha'a. **15** Məxbına k'orana ək'el xəənçe qabına deş vob,
mana ine dyunyeyne, insanna, şeyt'anikena vob. **16**
Nyaabiyy insanaaşə conacab haa'a, paxılıyvallab vob,
maa'ad alikkı-gikkiy, geed pisvalybı eyxhe. **17** Xəənçena
k'orana ək'el alyapt'ına insan yik' məttina, siç'dekvana,
g'üvənana, mizelqa qaraylena, yik' gyotxhanna, yugun işbi
ha'ana, neng'uncad sura ıqdyaqqaqana, aq'vasın hidya'ana
vorna. **18** İnsanaaşın uğoodıybıyy duşmaniyvallabı ç'ev

haa'anbı yugna toxum oozıynbışık akar. Məxbinbışe
qiyğad qopkuvalın şagav sa'a.

4 Nençene şos cuvabilqa abıy eyxhe, nya'a şoqa
aldapxhın-g'adapxhınıybı eyxhe? Nya'a, man şu abğançe
oodane xuruşbışike dişde vod? **2** Şos hucoomecad
ıkkang'a, şosse man xilel qa'as dəxəmee, şu insan gek'a.
Şu paxılıyvalla haa'a şos hucoomecad ıkknmee, man kar
xilel qa'as dəxəmeyid, uğoodanbı. Şu Allahıke hideqqava,
şoqa man kar deş. **3** Şu man heqqanıd, şos heled deş. Şu
man vuşde kefike, pisde işbışis heqqava hidele. **4** Allahne
yəqqı'l qikkepç'ıynbı! Şok'le ats'a dişde, ine dyunyeykana
hambaziyvalla, Allahıkana duşmaniyvalla vobna? İne
dyunyeyka hambaziyvalla haa'as vukkanang'vee, cuke
Allahıs duşman ha'a. **5** Sayid şosqa həməxüdmede qöö,
Muq'addasne Otk'unee həməxüdcadme otk'un: «Nya'a
Allahee dişde, şas rı'h huvu? Mang'us şı vukkan vuxhal-
alla, Mana öörəxə deş şı Cule ğayıri mering'us i'bəədat
ha'amee». **6** Mang'vee şas mançile hexxanab yugvalla
haa'ana. Mançıl-allad Muq'addasne Otk'unee inəxüd
eyhe: «Allahee cocab co axtiba vukkekkanbışda yəq
q'ats'aak'van, Cocab co axtiba vukdekkanbışmee Cuna
yugvalla haagva». **7** Mançıl-allab Allahee eyhençiqa
gyuv'ur-oza qeepxhe, iblisis ıkkanan hıma'a, manke iblisid
şoke hixvasın. **8** Allahıs k'ane qeepxhe, manke Manar şos
k'ane qixhes. Bınahnanbı, xileppı hoğle, Allahne yəqqı'l
it'umba ulydobzuriynbı vuşun yik'bı mətte'e. **9** Aq'vabı
qe'e, ak' avqe, gyaaşel! Hasre vuşun əqəna gyaaşuylqa,
şadvallab derdılqa savk'lecen. **10** Rəbbine ögil haaq'vre,
Mang'veeyib şu axtı qaa'as. **11** Çocar, sana-sang'une

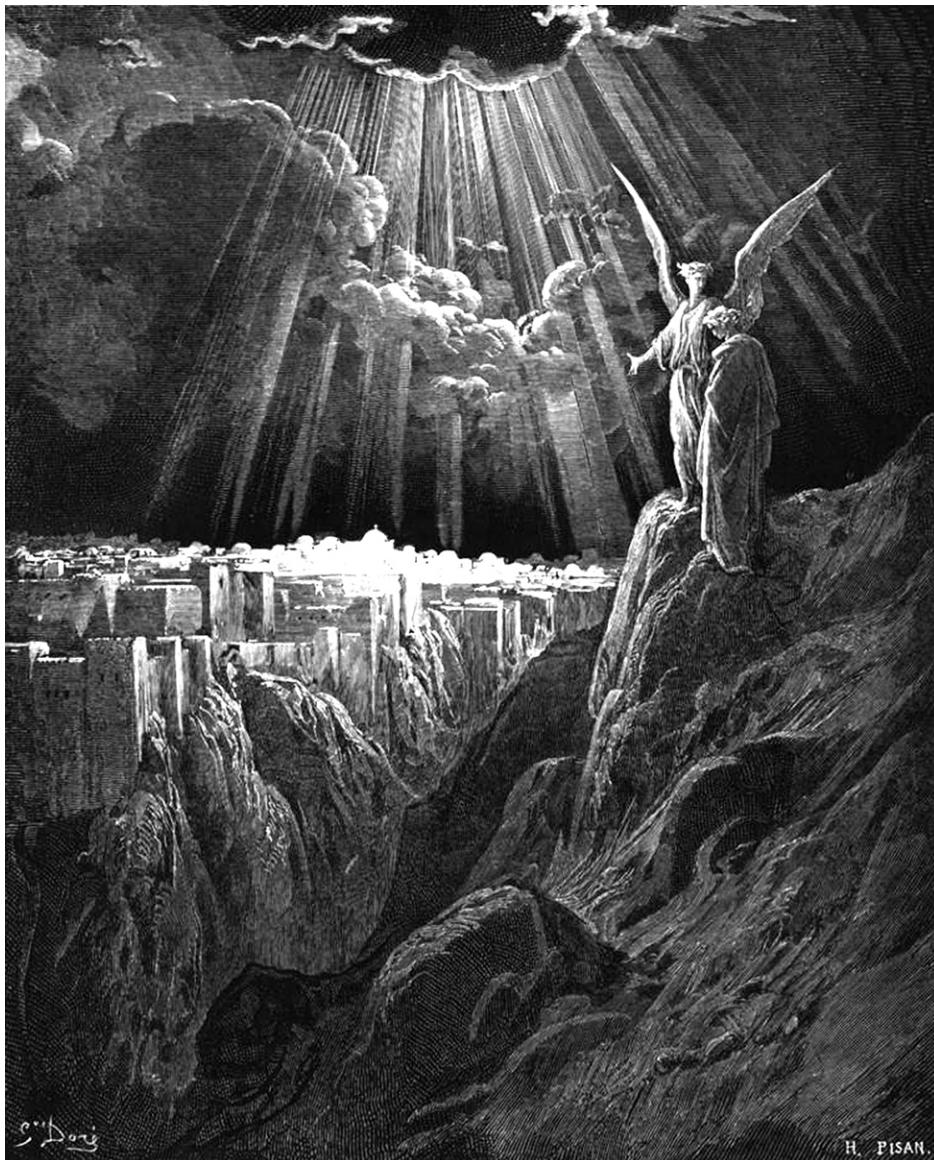
hək'ee pisin immeyhe. Şavaayiy çocune hək'ee pisin eyhe,
şavaayiy çoculena haa'a, məxrıng'vee Q'aanunub pis
haa'a. İnsanee Q'aanunulena haa'axhe, mana Q'aanunun
eyhen ha'ana deş, mançina haakim eyxhe. **12** Q'aanun
Huvunar, Haakimir sa Allah vorna, gyapt'asib g'attivxhan
haa'asib vəəxəna saccu Mana vor. Ğu vuşuna eyxhe,
yiğne k'anering'us ġucar vake haakim haa'a? **13** Həşde
məxüd eyhenbişə k'ırı alixhxhecen: «G'iynayee, g'iyqayee
şı sa neneme şahareeqa hapk'in, maa sa senna avxu,
kar alışsu massa huvu, pil ha'as». **14** Mançilqa axvee,
şok'le g'iyqa vuk'lelqa hucoome qales ats'ad deş. Yışda
i'mi'r hucoo eyxhen karne? Sık'inna gahna g'ecene,
qiyyad ayk'anne booğak akar. **15** Mançilesa şu eyhe:
«Rəbbis iкkiyķinee, hidyapt'i avxvee, manayee, mebnayee
iş haa'a». **16** Həşdemee şu, gırğın vuşde xiledin xhinne,
gırğın şosse əxən xhinne yuşan haa'a. Məxüb yuşan
hav'uy qotkuda deş vod. **17** Şavuk'leyiy vucee yugun ha'as
ikkanka ats'a, yicid hidya'a, məxrıng'vee bınah haa'a.

5 Həşde, kar geednanbı şu zal k'ırı alixhxhe. Vuşde
vuk'lelqa qalesde yiğbişil-allı hülööbəxə gyaaşe. **2**
Vuşun kar qı'ciyn, tanalqa alya'anbid guvayn otxun. **3**
Vuşun k'ınəəğəiy nuk'ra pasın aqqı. Mançilin pas vuşde
aq'veeqa ulyozaras, mançın şu ts'ayin xhinne gyooxhan
haa'as. Q'iyaamatın yiğ qadı hiyxhar vod, şumee kar
sı'iyke aats'e deş. **4** Şu vuşun cigabı qiysalanbışıs hək'
quvu deş. Həşde mançın vuşde aq'veeqa ts'ir haa'a.
Xəybışde Xəring'uk'le Rəbbik'le qivişalanbı hülööbəxə
gyaaşuy g'ayxhiyn. **5** Şu ç'iyeyne aq'val gyavts'u-
gyuvxhu, şos ikkananbı ha'a iviykır. Şu gyatt'asde

həyvanaşa xhinne otxhuniy otxhun. **6** Şu şok sidet'uyne qorkung'une, hidi'iyncad kar gardanaqa gixhxhi, mana gik'u. **7** Yızın çocar, yişda Xudaavanda qalesmee sabırkı he'e. İlyaakende, sa kar ezuna, mang'unemee manimee gıranın şagav aleylesmee nimee sabırkıayiy eyxhe. Mana tsuvuliynid yuxhxhaniynid gyoğiybı ixhesmee, sabırıle g'e'exhxha deş. **8** Sunab sabırıka, yik'eka vuxhe, yişde Xudaavandayn qariy k'ane qıxha vod. **9** Yızın çocar, şolqa cuvab qidyadiynemee, sana-sang'ulena himaa'a. Yişda Haakim qalesin yiğid k'ane qıxha vod. **10** Yızın çocar, Rəbbine doyule yuşan haa'ane peyğambaraşike misaal aleet'e, əq'übəbişis ööpxü, sabır hı'iy xət qixhe. **11** Şı baxtivararva ööpxüriybışık'le eyhe. Şok'le Əyi'b peyğambarne sabirene hək'ee g'ayxhiyn. Şok'le ats'an Rəbbe nekke qiyğa mang'us xayir-düə hoole. Xudaavanda geer rəhi'mıkana, yik' gyotxhanna ıxhayl-allá məxüd ha'a. **12** Yızın çocar, mısacad xəəlqan, ç'iyelqan nişılıcadalla k'in g'imisiyar. Hasre vuşun «ho'o» ho'o ixhecen, «de'eşid» de'eş ixhecen. Deşxheene, şu mançıl-allá Allahıke cuvab alyaat'as. **13** Vuşde neng'veemecab əq'üba opxhanxhee, düə hee'e. Şadnar vorxhee, ilaahi qəpqe. **14** Şoqa ik'arna vorxhee, iman ha'anbişde ummatın ağsaqqalar qoot'le. Hasre manbişed Rəbbine doyule düə qəbəqqə-qəbəqqə, mang'ulqa zeytunun q'ış qadğvecen. **15** İmanıka hav'uyne düəyn mana yug qa'asda, Rəbbe mana g'elil qa'asda. Ik'arang'vee binah hav'uxhee, Xudaavanda mang'une binahıler ilyheç'esda. **16** Sana-sang'uk'le şu hi'iyn binahbı eyhe, sana-sang'ul-allad düəbı he'e yug qeepxhecenva. Qorkung'une düəysse geed kar ha'as

əxə. **17** İlyas peyğambarır şına xhineena insan ıxha.
Mang'vee yik'eençe gyoğiy mexhecenva düə haa'a.
Mançile qiyğa xhebillə sennayiy yixhiblə vazna gyoğiy
eyxhe deş. **18** Qiyğa meeب mang'veecab düə hav'umee,
xəybışe gyoğiy gyoğ'a, ç'iyeynid kar aleylya'a. **19** Yızın
çocar, vuşda nenamecar Allahne yəqqı'lə sark'ilee, şunar
mana qorkune yəqqı'lqa sak'al he'ee, **20** manke şok'le
ats'axhxhe, şu mana qik'uyke g'attixhan hı'ı, geedne
bınahbışike havacı.

The New Jerusalem

"I saw the holy city, New Jerusalem, coming down out of heaven from God, prepared like a bride adorned for her husband. I heard a loud voice out of heaven saying, 'Behold, God's dwelling is with people, and he will dwell with them, and they will be his people, and God himself will be with them as their God.'"

Revelation 21:2-3

Reader's Guide

Ts'əxna miz at AionianBible.org/Readers-Guide

The Aionian Bible republishes public domain and Creative Common Bible texts that are 100% free to copy and print. The original translation is unaltered and notes are added to help your study. The notes show the location of eleven special Greek and Hebrew Aionian Glossary words to help us better understand God's love for individuals and for all mankind, and the nature of afterlife destinies.

Who has the authority to interpret the Bible and examine the underlying Hebrew and Greek words? That is a good question! We read in 1 John 2:27, "*As for you, the anointing which you received from him remains in you, and you do not need for anyone to teach you. But as his anointing teaches you concerning all things, and is true, and is no lie, and even as it taught you, you remain in him.*" Every Christian is qualified to interpret the Bible! Now that does not mean we will all agree. Each of us is still growing in our understanding of the truth. However, it does mean that there is no infallible human or tradition to answer all our questions. Instead the Holy Spirit helps each of us to know the truth and grow closer to God and each other.

The Bible is a library with 66 books in the Protestant Canon. The best way to learn God's word is to read entire books. Read the book of Genesis. Read the book of John. Read the entire Bible library. Topical studies and cross-referencing can be good. However, the safest way to understand context and meaning is to read whole Bible books. Chapter and verse numbers were added for convenience in the 16th century, but unfortunately they can cause the Bible to seem like an encyclopedia. The Aionian Bible is formatted with simple verse numbering, minimal notes, and no cross-referencing in order to encourage the reading of Bible books.

Bible reading must also begin with prayer. Any Christian is qualified to interpret the Bible with God's help. However, this freedom is also a responsibility because without the Holy Spirit we cannot interpret accurately. We read in 1 Corinthians 2:13-14, "*And we speak of these things, not with words taught by human wisdom, but with those taught by the Spirit, comparing spiritual things with spiritual things. Now the natural person does not receive the things of the Spirit of God, for they are foolishness to him, and he cannot understand them, because they are spiritually discerned.*" So we cannot understand in our natural self, but we can with God's help through prayer.

The Holy Spirit is the best writer and he uses literary devices such as introductions, conclusions, paragraphs, and metaphors. He also writes various genres including historical narrative, prose, and poetry. So Bible study must spiritually discern and understand literature. Pray, read, observe, interpret, and apply. Finally, "*Do your best to present yourself approved by God, a worker who does not need to be ashamed, properly handling the word of truth.*" 2 Timothy 2:15. "*God has granted to us his precious and exceedingly great promises; that through these you may become partakers of the divine nature, having escaped from the corruption that is in the world by lust. Yes, and for this very cause adding on your part all diligence, in your faith supply moral excellence; and in moral excellence, knowledge; and in knowledge, self-control; and in self-control patience; and in patience godliness; and in godliness brotherly affection; and in brotherly affection, love. For if these things are yours and abound, they make you to be not idle nor unfruitful to the knowledge of our Lord Jesus Christ,*" 2 Peter 1:4-8.

Glossary

Ts'əxna miz at AionianBible.org/Glossary

The Aionian Bible un-translates and instead transliterates eleven special words to help us better understand the extent of God's love for individuals and all mankind, and the nature of afterlife destinies. The original translation is unaltered and a note is added to 64 Old Testament and 200 New Testament verses. Compare the meanings below to the Strong's Concordance and Glossary definitions.

Abyssos g12

Greek: proper noun, place

Usage: 9 times in 3 books, 6 chapters, and 9 verses

Meaning:

Temporary prison for special fallen angels such as Apollyon, the Beast, and Satan.

aidios g126

Greek: adjective

Usage: 2 times in Romans 1:20 and Jude 6

Meaning:

Lasting, enduring forever, eternal.

aiōn g165

Greek: noun

Usage: 127 times in 22 books, 75 chapters, and 102 verses

Meaning:

A lifetime or time period with a beginning and end, an era, an age, the completion of which is beyond human perception, but known only to God the creator of the aiōns, Hebrews 1:2. Never meaning simple endless or infinite chronological time in Greek usage. Read Dr. Heleen Keizer and Ramelli and Konstan for proofs.

aiōnios g166

Greek: adjective

Usage: 71 times in 19 books, 44 chapters, and 69 verses

Meaning:

From start to finish, pertaining to the age, lifetime, entirety, complete, or even consummate. Never meaning simple endless or infinite chronological time in Koine Greek usage. Read Dr. Heleen Keizer and Ramelli and Konstan for proofs.

eleēsē g1653

Greek: verb, aorist tense, active voice, subjunctive mood, 3rd person singular

Usage: 1 time in this conjugation, Romans 11:32

Meaning:

To have pity on, to show mercy. Typically, the subjunctive mood indicates possibility, not certainty. However, a subjunctive in a purpose clause is a resulting action as certain as the causal action. The subjunctive in a purpose clause functions as an indicative, not an optative. Thus, the grand conclusion of grace theology in Romans 11:32 must be clarified. God's mercy on all is not a possibility, but a certainty. See ntgreek.org.

Geenna g1067

Greek: proper noun, place

Usage: 12 times in 4 books, 7 chapters, and 12 verses

Meaning:

Valley of Hinnom, Jerusalem's trash dump, a place of ruin, destruction, and judgment in this life, or the next, though not eternal to Jesus' audience.

Hadēs g86

Greek: proper noun, place

Usage: 11 times in 5 books, 9 chapters, and 11 verses

Meaning:

Synonomous with Sheol, though in New Testament usage Hades is the temporal place of punishment for deceased unbelieving mankind, distinct from Paradise for deceased believers.

Limnē Pyr g3041 g4442

Greek: proper noun, place

Usage: Phrase 5 times in the New Testament

Meaning:

Lake of Fire, final punishment for those not named in the Book of Life, prepared for the Devil and his angels, Matthew 25:41.

Sheol h7585

Hebrew: proper noun, place

Usage: 66 times in 17 books, 50 chapters, and 64 verses

Meaning:

The grave or temporal afterlife world of both the righteous and unrighteous, believing and unbelieving, until the general resurrection.

Tartaroō g5020

Greek: proper noun, place

Usage: 1 time in 2 Peter 2:4

Meaning:

Temporary prison for particular fallen angels awaiting final judgment.

Glossary +

AionianBible.org/Bibles/Tsakhur---Tsakhur-Bible/Noted

Glossary references are below. Strong's Hebrew and Greek number notes are added to 64 Old Testament and 200 New Testament verses. Questioned verse translations do not contain Aionian Glossary words and may wrongly imply *eternal* or *Hell*. * The note placement is skipped or adjusted for verses with non-standard numbering.

Abyssos

Luke 8:31
Romans 10:7
Revelation 9:1
Revelation 9:2
Revelation 9:11
Revelation 11:7
Revelation 17:8
Revelation 20:1
Revelation 20:3

Acts 3:21
Acts 15:18

1 Peter 1:25

1 Peter 4:11

1 Peter 5:11

2 Peter 3:18

1 John 2:17

2 John 1:2

Jude 1:13

Jude 1:25

Revelation 1:6

Revelation 1:18

Revelation 4:9

Revelation 4:10

Revelation 5:13

Revelation 7:12

Revelation 10:6

Revelation 11:15

Revelation 14:11

Revelation 15:7

Revelation 19:3

Revelation 20:10

Revelation 22:5

aīdios

Romans 1:20
Jude 1:6

1 Corinthians 3:18

1 Corinthians 8:13

1 Corinthians 10:11

2 Corinthians 4:4

2 Corinthians 9:9

2 Corinthians 11:31

Galatians 1:4

Galatians 1:5

Ephesians 1:21

Ephesians 2:2

Ephesians 2:7

Ephesians 3:9

Ephesians 3:11

Ephesians 3:21

Ephesians 6:12

Philippians 4:20

Colossians 1:26

Luke 1:17

1 Timothy 6:17

2 Timothy 4:10

2 Timothy 4:18

Titus 2:12

Hebrews 1:2

Hebrews 1:8

Hebrews 5:6

Hebrews 6:5

Hebrews 6:20

Hebrews 7:17

Hebrews 7:21

Hebrews 7:24

Hebrews 7:28

Hebrews 9:26

Hebrews 11:3

Hebrews 13:8

Hebrews 13:21

1 Peter 1:23

aiōn

Matta 12:32
Matta 13:22
Matta 13:39
Matta 13:40
Matta 13:49
Matta 21:19
Matta 24:3
Matta 28:20
Mark 3:29
Mark 4:19
Mark 10:30
Mark 11:14
Luke 1:33
Luke 1:55
Luke 1:70
Luke 16:8
Luke 18:30
Luke 20:34
Luke 20:35
Yəhye 4:14
Yəhye 6:51
Yəhye 6:58
Yəhye 8:35
Yəhye 8:51
Yəhye 8:52
Yəhye 9:32
Yəhye 10:28
Yəhye 11:26
Yəhye 12:34
Yəhye 13:8
Yəhye 14:16

aiōnios

Matta 18:8

Matta 19:16

Matta 19:29

Matta 25:41

Matta 25:46

Mark 3:29

Mark 10:17

Mark 10:30

Luke 10:25

Luke 16:9

Luke 18:18

Luke 18:30

Yəhye 3:15

Yəhye 3:16

Yəhye 3:36

Yəhye 4:14

Yəhye 4:36

Yəhye 5:24

Yəhye 5:39

Yəhye 6:27

Yəhye 6:40

Yəhye 6:47

Yəhye 6:54

Yəhye 6:68

Yəhye 10:28
Yəhye 12:25
Yəhye 12:50
Yəhye 17:2
Yəhye 17:3
Acts 13:46
Acts 13:48
Romans 2:7
Romans 5:21
Romans 6:22
Romans 6:23
Romans 16:25
Romans 16:26
2 Corinthians 4:17
2 Corinthians 4:18
2 Corinthians 5:1
Galatians 6:8
2 Thessalonians 1:9
2 Thessalonians 2:16
1 Timothy 1:16
1 Timothy 6:12
1 Timothy 6:16
2 Timothy 1:9
2 Timothy 2:10
Titus 1:2
Titus 3:7
Philemon 1:15
Hebrews 5:9
Hebrews 6:2
Hebrews 9:12
Hebrews 9:14
Hebrews 9:15
Hebrews 13:20
1 Peter 5:10
2 Peter 1:11
1 John 1:2
1 John 2:25
1 John 3:15
1 John 5:11
1 John 5:13
1 John 5:20
Jude 1:7
Jude 1:21
Revelation 14:6

eleēsē

Romans 11:32

Geenna

Matta 5:22
Matta 5:29
Matta 5:30
Matta 10:28
Matta 18:9
Matta 23:15
Matta 23:33
Mark 9:43

Mark 9:45
Mark 9:47
Luke 12:5
Yaaq'ub 3:6

Hadēs

Matta 11:23
Matta 16:18
Luke 10:15
Luke 16:23
Acts 2:27
Acts 2:31
1 Corinthians 15:55
Revelation 1:18
Revelation 6:8
Revelation 20:13
Revelation 20:14

Limnē Pyr

Revelation 19:20
Revelation 20:10
Revelation 20:14
Revelation 20:15
Revelation 21:8

Sheol

Ts'etta ixbaynbı 37:35
Ts'etta ixbaynbı 42:38
Ts'etta ixbaynbı 44:29
Ts'etta ixbaynbı 44:31
Numbers 16:30
Numbers 16:33
Deuteronomy 32:22
1 Samuelin 2:6
2-Samuelin 22:6
1 Kings 2:6
1 Kings 2:9
Job 7:9
Job 11:8
Job 14:13
Job 17:13
Job 17:16
Job 21:13
Job 24:19
Job 26:6

Psalms 6:5
Psalms 9:17
Psalms 16:10
Psalms 18:5
Psalms 30:3
Psalms 31:17
Psalms 49:14
Psalms 49:15
Psalms 55:15
Psalms 86:13
Psalms 88:3
Psalms 89:48

Psalms 116:3
Psalms 139:8
Psalms 141:7
Proverbs 1:12
Proverbs 5:5
Proverbs 7:27
Proverbs 9:18
Proverbs 15:11
Proverbs 15:24
Proverbs 23:14
Proverbs 27:20
Proverbs 30:16

Ecclesiastes 9:10
Song of Solomon 8:6
Isaiah 5:14
Isaiah 7:11
Isaiah 14:9
Isaiah 14:11
Isaiah 14:15
Isaiah 28:15
Isaiah 28:18
Isaiah 38:10
Isaiah 38:18
Isaiah 57:9

Limnē Pyr

Ezekiel 31:15
Ezekiel 31:16

Ezekiel 31:17

Ezekiel 32:21

Ezekiel 32:27

Hosea 13:14

Amos 9:2

Yunus 2:2

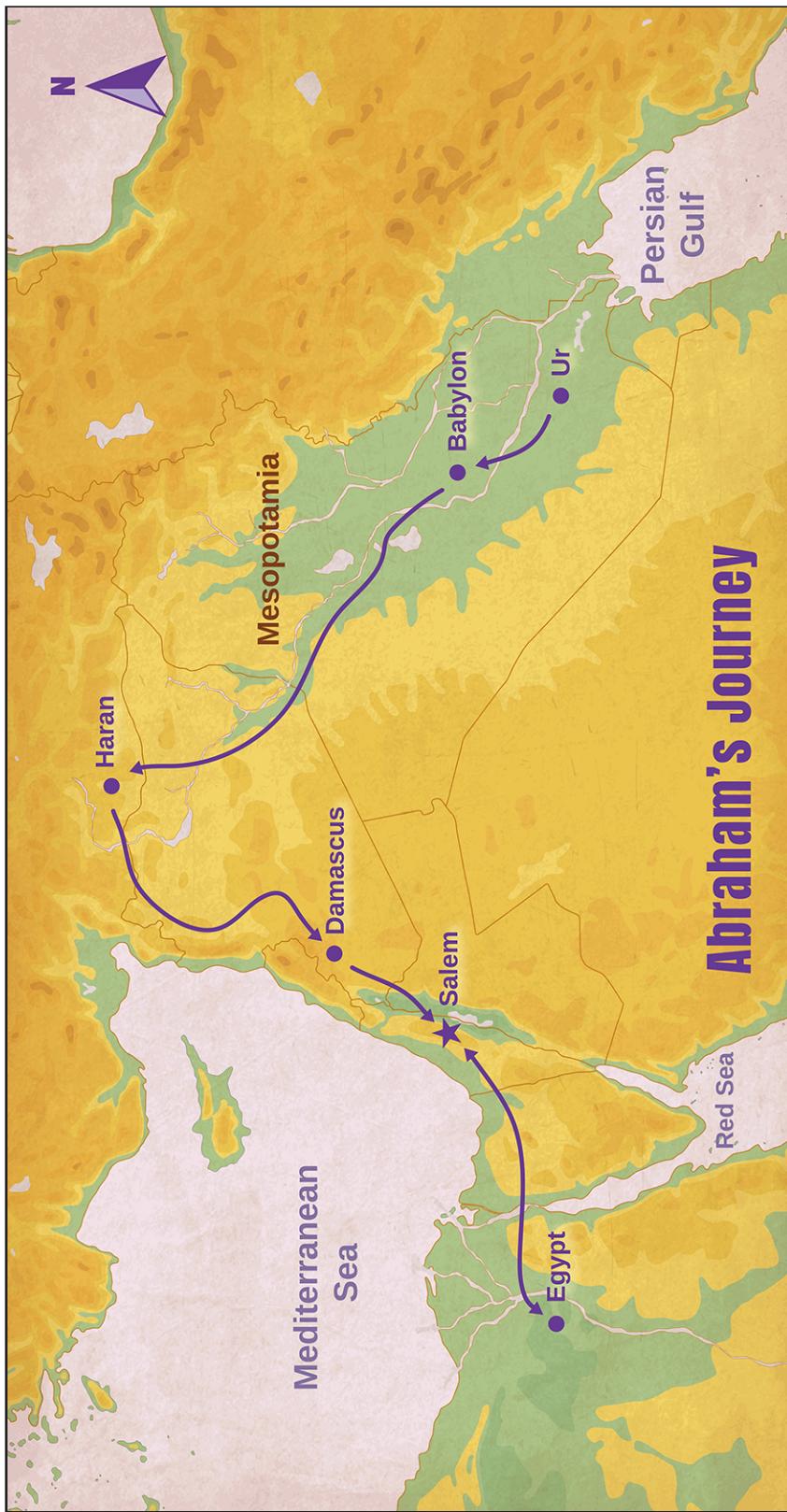
Habakkuk 2:5

Tartaroō

2 Peter 2:4

Questioned

None yet noted

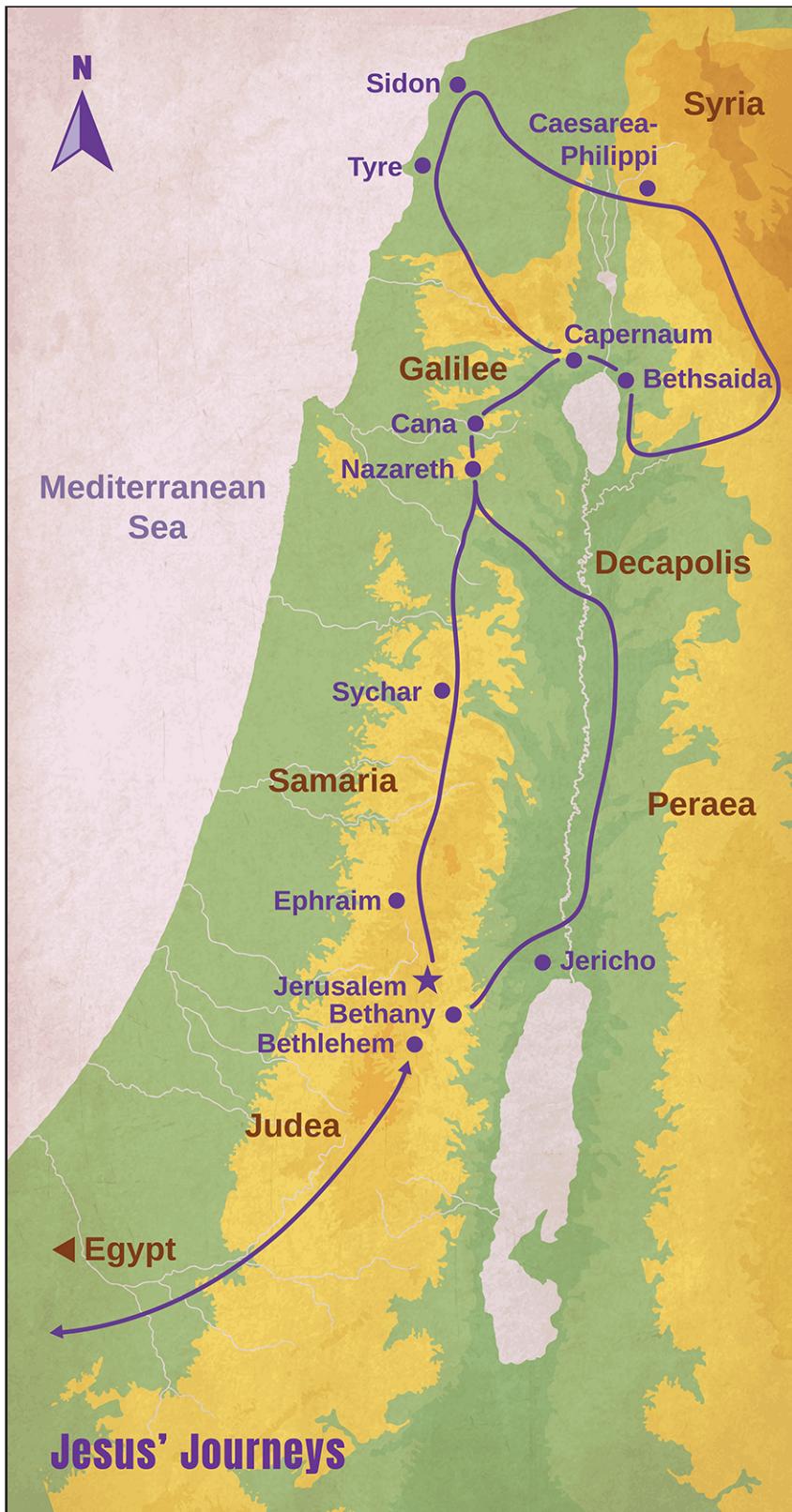

Allah'ı qort'ulmuştu, bununla g'aşçılığı, İbrahim'in yaşam vəsiyyəti, mirasına alyaptı. Asde cügeeqə kürək alıxhxı, aykın. Mangılık'ı nyaya i qəzvəcar dyat'ı yəqqınlıq qıçıçə.

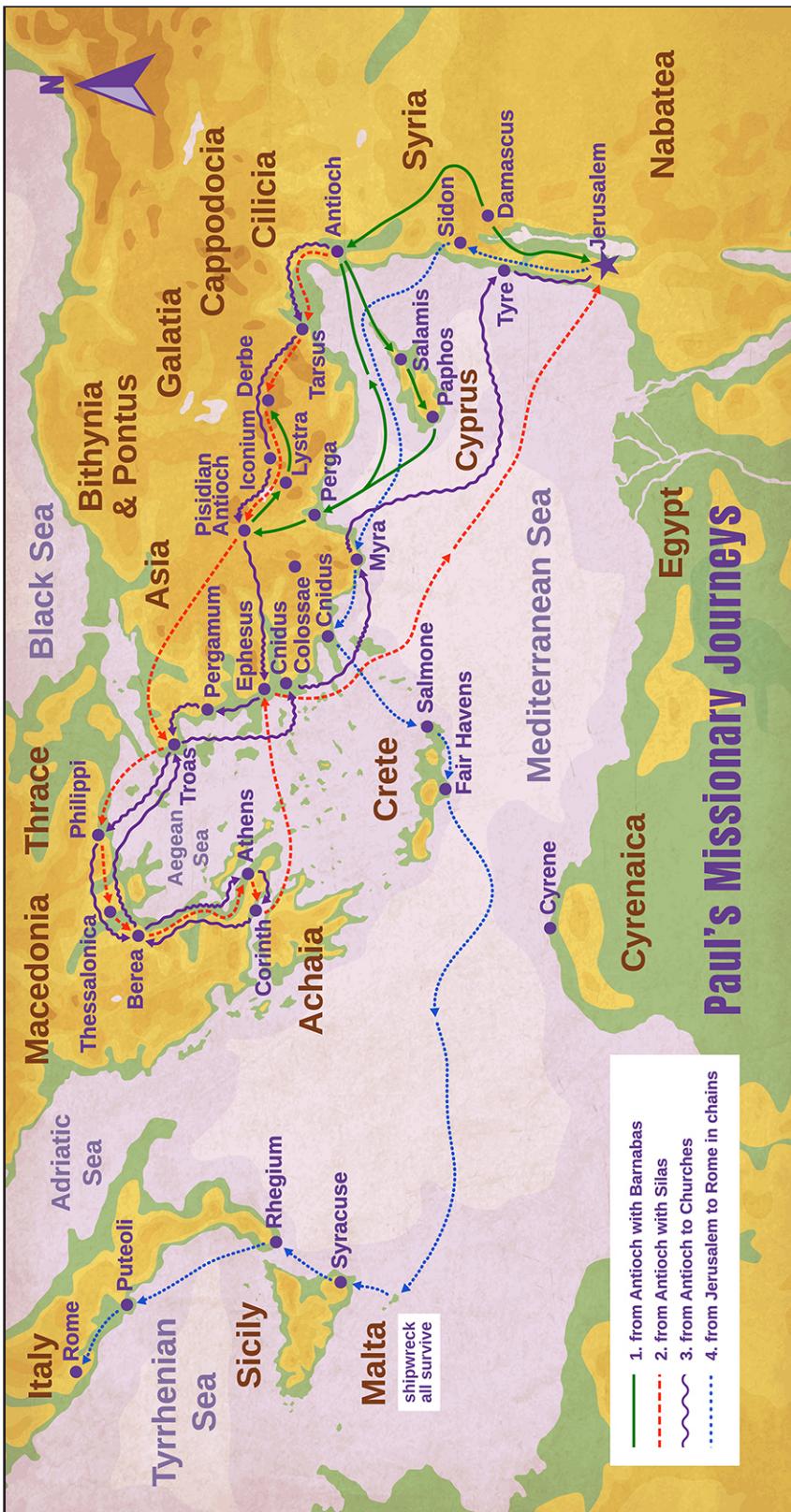
- Cühhüt yaşı 11:8

Fironee millet g'ayqyng'a, Allahee manbi Filistiinaşine cıgabosile k'ena yaq cit 'aba vuxheyib quvqekka des. Allahee eyhen:
Maa'dab manbşıka muhariba hav'eene, manbşıe sayid fıkırı badal hı'l Misırqacab sıviykal. - Qigeepçiy 13:17

"For the Son of Man also came not to be served, but to serve, and to give his life as a ransom for many"
Mark 10:45

"Paul, a servant of Jesus Christ, called to be an apostle, set apart for the Good News of God"

Romans 1:1

Creation 4004 B.C.

- Adam and Eve created
Tubal-cain forges metal
- Enoch walks with God
- Methuselah dies at age 969
- God floods the Earth
- Tower of Babel thwarted
- Abraham sojourns to Canaan
- Jacob moves to Egypt
- Moses leads Exodus from Egypt
- Gideon judges Israel
- Ruth embraces the God of Israel
- David installed as King
- King Solomon builds the Temple
- Elijah defeats Baal's prophets
- Jonah preaches to Nineveh
- Assyrians conquer Israelites
- King Josiah reforms Judah
- Babylonians capture Judah
- Persians conquer Babylonians
- Cyrus frees Jews, rebuilds Temple
- Nehemiah rebuilds the wall
- Malachi prophesies the Messiah
- Greeks conquer Persians
- Seleucids conquer Greeks
- Hebrew Bible translated to Greek
- Maccabees defeat Seleucids
- Romans subject Judea
- Herod the Great rules Judea**

Jesus Christ born 4 B.C.
(The Annals of the World, James Usher)

New Heavens and Earth

- Christ returns for his people
- Jim Elliot martyrdom in Ecuador
- John Williams reaches Polynesia
- Zinzendorf leads Moravian mission
- Japanese kill 40,000 Christians
- Jesuits reach Mexico
- Martin Luther leads Reformation
- Gutenberg prints first Bible
- Franciscans reach Sumatra
- Ramon Llull trains missionaries
- Crusades tarnish the church
- The Great Schism
- Adalbert martyrdom in Prussia
- Bulgarian Prince Boris converts
- Boniface reaches Germany
- Alopen reaches China
- Longinus reaches Alodia / Sudan
- Saint Patrick reaches Ireland
- Carthage ratifies Bible Canon
- Ulfila reaches Goth / Romania
- Nicæa proclaims God is Trinity
- Denis reaches Paris, France
- Tertullian writes Christian literature
- Titus destroys the Jewish Temple
- Paul imprisoned in Rome, Italy
- Thomas reaches Malabar, India
- Peter reaches Gentile Cornelius
- Holy Spirit empowers the Church**

(Wikipedia, Timeline of Christian missions)

Resurrected 33 A.D.

Where?

		When?						
		Innocence		Fallen		Glory		
	Eternity Past	4000 BC Creation	Fall to Sin No Law	1500 BC Moses' Law	Advent of Christ 0-33 AD	Church Age Kingdom Age	Great White Throne	New Heaven and Earth
God	Father	God's Perfect Fellowship	God's Perfect Fellowship with Adam in the Garden of Eden	Living in Unapproachable Light, 1 Timothy 6:16	Pre-Incarnate, John 8:58 Everywhere, Psalm 139:7	Incarnate, John 1:14 Indwelling Believers, John 14:17	Paradise, Luke 23:43	God's Perfectly Restored Fellowship with All Mankind in the Holy City
	Son	John 10:30						All Restored Acts 3:21
	Holy Spirit							
	Living Mankind							
	Deceased Believing Mankind							
	Deceased Unbelieving Mankind							
	Holy Angels							
	Imprisoned Angels							
	Fugitive Angels							
	First Beast Demon							
	False Prophet Demon							
	Satan							
		Who?						
		Angels		Fallen Angels		Fallen Angels		
		Thalaasa, Rev 20:13		Rebelled Against Christ		Forgiven?		
		Lake of Fire Revelation 19:20		Lake of Fire Revelation 19:20		Col 1:20 Yes?		
		Accusing Mankind		Mat 25:41 Rev 20:10		Mat 25:41 Rev 20:10		
		1 Peter 5:8 and Revelation 12:10		Abyss Revelation 20:2		Heb 2:16 No?		

Destiny

Ts'əxna miz at AionianBible.org/Destiny

The Aionian Bible shows the location of eleven special Greek and Hebrew Aionian Glossary words to help us better understand God's love for individuals and for all mankind, and the nature of after-life destinies. The underlying Hebrew and Greek words typically translated as *Hell* show us that there are not just two after-life destinies, Heaven or Hell. Instead, there are a number of different locations, each with different purposes, different durations, and different inhabitants. Locations include 1) Old Testament *Sheol* and New Testament *Hadēs*, 2) *Geenna*, 3) *Tartaroō*, 4) *Abyssos*, 5) *Limnē Pyr*, 6) *Paradise*, 7) *The New Heaven*, and 8) *The New Earth*. So there is reason to review our conclusions about the destinies of redeemed mankind and fallen angels.

The key observation is that fallen angels will be present at the final judgment, 2 Peter 2:4 and Jude 6. Traditionally, we understand the separation of the Sheep and the Goats at the final judgment to divide believing from unbelieving mankind, Matthew 25:31-46 and Revelation 20:11-15. However, the presence of fallen angels alternatively suggests that Jesus is separating redeemed mankind from the fallen angels. We do know that Jesus is the helper of mankind and not the helper of the Devil, Hebrews 2. We also know that Jesus has atoned for the sins of all mankind, both believer and unbeliever alike, 1 John 2:1-2. Deceased believers are rewarded in Paradise, Luke 23:43, while unbelievers are punished in Hades as the story of Lazarus makes plain, Luke 16:19-31. Yet less commonly known, the punishment of this selfish man and all unbelievers is before the final judgment, is temporal, and is punctuated when Hades is evacuated, Revelation 20:13. So is there hope beyond Hades for unbelieving mankind? Jesus promised, "*the gates of Hades will not prevail*," Matthew 16:18. Paul asks, "*Hades where is your victory?*" 1 Corinthians 15:55. John wrote, "*Hades gives up*," Revelation 20:13.

Jesus comforts us saying, "*Do not be afraid*," because he holds the keys to *unlock* death and Hades, Revelation 1:18. Yet too often our *Good News* sounds like a warning to "*be afraid*" because Jesus holds the keys to *lock* Hades! Wow, we have it backwards! Hades will be evacuated! And to guarantee hope, once emptied, Hades is thrown into the Lake of Fire, never needed again, Revelation 20:14.

Finally, we read that anyone whose name is not written in the Book of Life is thrown into the Lake of Fire, the second death, with no exit ever mentioned or promised, Revelation 21:1-8. So are those evacuated from Hades then, "*out of the frying pan, into the fire?*" Certainly, the Lake of Fire is the destiny of the Goats. But, do not be afraid. Instead, read the Bible's explicit mention of the purpose of the Lake of Fire and the identity of the Goats, "*Then he will say also to those on the left hand, 'Depart from me, you cursed, into the consummate fire which is prepared for... the devil and his angels.'*" Matthew 25:41. Bad news for the Devil. Good news for all mankind!

Faith is not a pen to write your own name in the Book of Life. Instead, faith is the glasses to see that the love of Christ for all mankind has already written our names in Heaven. "*If the first fruit is holy, so is the lump*," Romans 11:16. Though unbelievers will suffer regrettable punishment in Hades, redeemed mankind will never enter the Lake of Fire, prepared for the devil and his angels. And as God promised, all mankind will worship Christ together forever, Philippians 2:9-11.

Disciple All Nations

Mangil-allab hapk'ın gurgine milletbiske Yizin telebabhee'e, manbi Dekme, Duxayne, sayib Muq'addasne Ri'hı'nı doyuka xhineeqa k'yoog'u giçapxı'ybi aleet'e'e.

- Matta 28:19